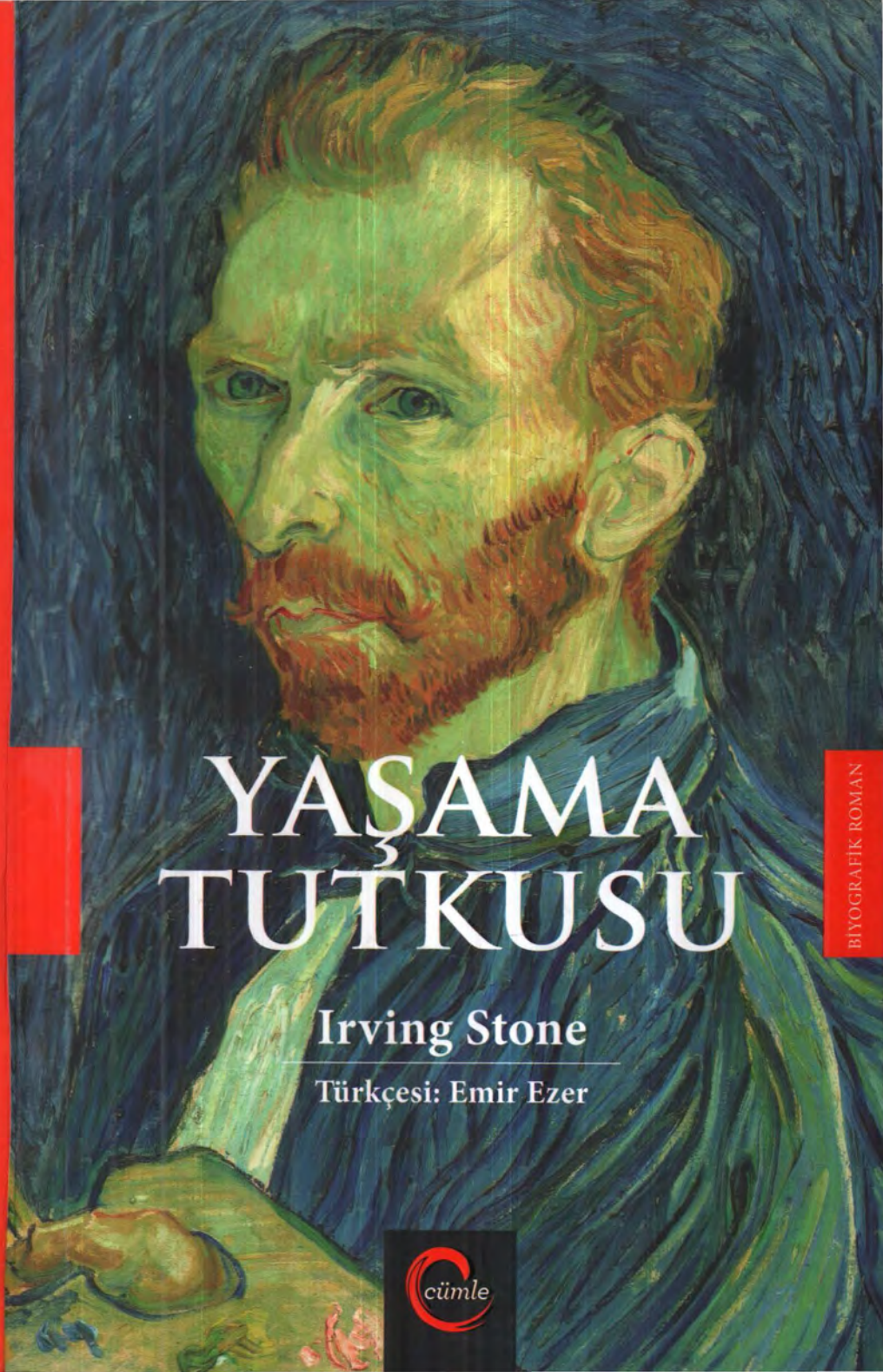
cümle

YAŞAMA TUTKUSU

Irving Stone

YAŞAMA TUTKUSU

BİYOGRAFİK ROMAN

Irving Stone

Türkçesi: Emir Ezer

cümle

IRVING STONE

1903 yılında San Francisco'da doğmuş, 1989'da Los Angeles'ta ölmüştür. Yazdığı biyografik romanlarla tanınmıştır. Abraham Lincoln, Charles Darwin, John Adams, Vincent van Gogh, Michelangelo, Sigmund Freud, Jack London gibi isimlerin hayatlarını romanlaştırmıştır.

Yazarın Vincent van Gogh hakkında yazdığı eser en başarılı eserlerinden biridir ve 1956 yılında, Kirk Douglas'ın başrol oyunculuğuyla beyaz perdeye aktarılmıştır. Stone'un romanına temel malzemesini Vincent van Gogh'un kardeşi Theo ile mektuplaşmalarından çıkardığı bilinmektedir. Öne çıkan eserlerinden bir diğeri olan Michelangelo hakkındaki romanı için de uzun yıllar İtalya'da yaşamıştır.

Yazarın, Freud'a dair yazdığı *İnsan Ruhunun Derinliklerinde* ve Jack London'a dair *Doludizgin Bir Denizci Jack London* isimli eserleri Türkçeye kazandırılmıştır.

YAŞAMA TUTKUSU

Irving STONE

Türkçesi
Emir EZER

Cümle Yayınları: 3
Biyografi Dizisi: 1

Özgün Adı
LUST FOR LIFE

Yayın Yönetmeni: Muhsin METE
Dizi Editörü: Muhsin METE

Teknik Hazırlık
Kelime Yayıncılık

Kapak ve Sayfa Tasarımı
Sarakusta
www.sarakusta.com.tr

© *Bu kitabın tüm yayın hakları, yazarıyla yapılan sözleşme gereğince,*
Kelime Yayıncılık'a aittir.

Birinci Baskı, Şubat 2015

ISBN: 978-605-65375-8-5

Yönetim Adresi
Kelime Yayıncılık Reklam Tic. Ltd. Şti.
Reşit Galip Cad. Hatır Sok. No: 23/2 G.O.P / ANKARA
Telefon: (0312) 437 08 85 - 437 08 86
Faks: (0312) 437 08 87
e-posta: bilgi@kelimeyayincilik.com
web: www.cumleyayinlari.com

Baskı
Dumat Ofset
Bahçekapı Mah. 2477 Sok. No: 6 Şaşmaz - Etimesgut / ANKARA
Telefon: (0312) 278 82 00 pbx
Faks: (0312) 278 82 30
web: dumat@dumat.com.tr

Cümle Yayınları, Kelime Yayıncılık'ın tescilli markasıdır.

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ 9

GİRİŞ 13

LONDRA

L'ande aux poupons (Çocuklar için bir melek) 13
Goupils ve ortakları 17
Aşk kendi imgesinde aşkı yaratır 20
"Unutalım bunu, ne dersin?" 27
Van Goghlar 31
"Sen kaba ve yontulmamış herifin tekisin!" 36
Ramsgate ve Isleworth 42

BİRİNCİ BÖLÜM 49

BORINAGE

Amsterdam 51
Kay 53
Tıknaz, taşralı din adamı 57
Latince ve Yunanca 61
Mendes da Costa 64
Daha büyük kudret nerededir? 68
Protestan Okulu 70
Kara Çeneliler 76
Madenci'nin Kulübesi 79
Başarı! 84
Terril 88
Marcasse 94

İktisadî bir ders 108
Kırılgan 110
Kara "Mısır" 115
Tanrı'ya Veda 124
İflas 126
Önemsiz bir vak'a 128
İki sanatçı arasında 131
Theo'nun gelişi 143
Ryswyk'teki eski değirmen 146

İKİNCİ BÖLÜM 159
ETTEN
"Geçimimi buradan sağlıyorum!" 161
Kaçık 166
Öğrenci 170
Mijnheer Tersteeg 178
Anton Mauve 185
Kay Etten'e gelir 191
"Hayır, asla, asla!" 208
Bazı şehirler vardır ki, talihin daima kötü gider 215

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 221
LAHEY
İlk stüdyo 223
Christine 232
İlerleme hâlinde olan işler 239
Erkek dediğin kadına ihtiyaç duyar 250
"Acele et! Bir an önce satmaya başlamalısın!" 255
İyilik, çok ilginç yerlerde baş gösterebilir 266
Şikâyet etmeksizin acı çekmesini bil 278
Merhametsiz Kılıç 291
Aşk 296
Kutsal Aile 304
Theo, Lahey'e gelir 310
Babalar eğlencelidir 316
L'art, c'est un combat (Sanat kavgadır) 325
evlilik de öyle 331

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM **341**
NUENEN
Papaz evinde stüdyo 343
Dokumacılar 346
Margot 349
"Önemli olan sevilmek değil, sevmektir." 353
Nereye gidiyorsun? 359
Engizisyon 369
"Neredeyse satılabilecek işler yapıyorsun ancak... 381
The Potato Eaters 387

BEŞİNCİ BÖLÜM **397**
PARİS
"Ah evet, Paris!" 399
Patlama 405
"Neden bir kimse ressam olmak varken kont olmak istesin ki?" 411
Bir ilkelin portresi 419
Resim bir bilim olmalı! 429
Rousseau'nun partisi 439
Kendini asan zavallı 452
Sanat ahlâküstülük kazanıyor 460
Pére Tanguy 470
Küçük Bulvar 481
İşçi sınıfı için sanat 487
Komünist Sanat Yerleşkesi 493
Güneye, daima güneşe doğru! 505

ALTINCI BÖLÜM **511**
ARLES
Deprem mi, devrim mi? 513
Resim yapma makinası 519
Le Pigeon 523
Postacı 530

Sarı Boyalı Ev 537
Maya 545
Gauguin'in gelişi 559
Ses ve hiddet 566
Kızıl saçlı kaçık 584
"Mevcut düzende, ressam dediğin bir kırık kaptır" 597

YEDİNCİ BÖLÜM 603
St. REMY
Üçüncü sınıf fayton 605
Kaçıkların kardeşliği 612
Yaşlı düldül 622
"Resim yapmayı ağzımda diş,
ciğerimde nefes tükendiğinde keşfettim. 626

SEKİZİNCİ BÖLÜM 637
AUVERS
İlk tek kişilik sergi 639
Sinir hastalıkları uzmanı 649
Kimse elvedayı resmedemez 659
Metanetli toprak 671
"Ve öldükten sonra da ayrı düşmediler!" 674

YAZARIN NOTU 677

SUNUŞ

On dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısı ile yirminci yüzyılın ilk yarısında dünyanın kültür, sanat ve siyaset gündemi oldukça hararetli olmuş. Dünyanın gireceği bir dönemecin arefesinde, fırtına öncesi sessizlik belki de önce sanatçılara hissettirilmiş. Bugünden geriye doğru bir okuma yaptığımızda, hâlâ o dönemlerdeki isimlerin metinlerini anlama uğraşı içerisinde olduğumuzu görüyoruz. Rusya'da Dostoyevski, Almanya'da Heidegger, Avusturya'da Stefan Zweig, Prag'da Kafka, Fransa'da Victor Hugo, İspanya'da Pablo Picasso ve dünyanın başka yerlerinde başka insanlar... Bunların hepsi, bugün hâlâ okuduğumuz, anlamaya çalıştığımız, yeniden tercüme ettiğimiz isimler... Kimi şair, kimi deneme yazarı, kimi romancı, kimi teorisyen, kimi filozof, kimi de ressam... Hepsi de dünyaya on dokuzuncu ve yirminci yüzyılın nazarıyla baktı.

Birazdan sayfaları arasında dolaşmaya başlayacağınız biyografik roman, az önce saydığımız isimlerle aynı dönemlerde dünyaya gelmiş bir ressamın hayatını anlatıyor. Ama bana kalırsa onu özel yapan, yine az önce saydığımız isimlerin niteliklerinden birer nebze taşıyor oluşu... Bu belki romantik bir iddia olarak kalabilir. Bunda herhangi bir beis görmüyorum. 1853'te Hollanda'da dünyaya

gelen Vincent Van Gogh'un hayatını okuyacaksınız... Van Gogh ressamdır. Sanatının hakkını veren bir ressam hem de... Ama yine bana kalırsa sadece ressam değildir. Romanı okurken onun biraz şair, biraz felsefeci, biraz teolog, biraz da Van Gogh olduğunu zaten göreceksiniz.

Van Gogh'u tanıyanlar, kardeşi Theo ile mektuplaşmalarını da bilirler. Elinizdeki biyografik romanı bitirdikten sonra, eğer okuduysanız o mektuplara bir kez daha göz atmanızı, kitabın tercümanı olarak sizden talep edebilirim. "Yaşama Tutkusu" her ne kadar Van Gogh'un hayat hikâyesine dair bilgiler sunuyorsa da, onun sanat serüvenine, iç dünyasına, ıstıraplarına, umutlarına dair ilk elden satırlara ancak mektuplarından ulaşabiliriz. Şöyle diyordu 1879'da yazdığı bir mektubunda: *"Sanat kelimesinin şu tanımlamasını bir dinle, daha iyisi yapılamaz bence: Sanat doğaya eklenmiş insandır."*

Bırakalım Van Gogh'un eserlerini, hayatını anlamayı, sadece bu sözünü bile idrak ederse sanatçılarımız, sanırım yeni bir ufuk çizgisi keşfedilmiş gibi olur. Yine birazdan tercümesini okumaya başlayacağınız Irving Stone'nun Van Gogh'un hayatını anlatan biyografik romanı üzerinden bile bir iki eleştirel tespitte bulunabiliriz. Meselâ bu kitap daha evvel Türkçeye "Aşk Humması" ismiyle tercüme edilmiş. Ve kitabın kapağında da alımlı bir kadın fotoğrafı... Buna ne demeli? Ömrü gerilimlerle geçen bir sanatçının ıstırabını beşerî temsille sunulan bir aşk acısına benzetmeyi nasıl anlayabiliriz ki? Bu, gaflet değilse bile en azından bilgisizliktir. Aynı biyografik roman Kirk Douglas'ın başrol oyunculuğu ile 1956'da sinemaya da uyarlanmış. Filmi eleştirecek değilim. Ancak filmin Türkiye pazarına girdiği isme dikkat çekmeden de ede-

miyorum: "Ölmeyen İnsanlar" Bu ismin hangi düşünce ile konulduğunu merak ediyorum doğrusu...

Amacım kitaba başlamadan önce okura bir bakış açısı sunmaya çalışmak. Önünüzdeki sayfaları okurken, metafizik gerilimlerle dolup, hayata tutunmak için çaba sarf eden, Tanrı ile sürekli diyalog hâlinde kalmaya çalışan ve sanatı harcıâlem değil; bizzat bu gerilimlerin bir teskini olarak zuhur eden bir ressamı aklınızın baş köşesine yerleştirin derim. Özellikle sarı buğday tarlalarında dinlenen insanların fotoğrafı tahayyülünüzden eksik olmasın dilerim...

Ve teşekkürlerim... Bu kitabın telif sürecinden başlayıp bu hâline gelip okura ulaşmasında katkısı olan herkese minnettarım. Özellikle tercüme sürecinde destek olan arkadaşlarım Halit Revaha Zini, Hüseyin Önel, Seda Karadoğan, Taha Açık, H. Betül Durmuş ve H. Furkan Arcan'a, Görsel Sanatlar derslerindeki anlatımlarıyla Van Gogh'u ve sanatını nazarımda daha anlamlı kılan sanat tarihçisi Feyza Nur ALTUNEL'e, bu çalışmada yardıma ihtiyaç duyduğum her an benden tecrübelerini esirgemeyen mütercim dostlarım Bünyamin Kasap ve Ömer İpek'e, kıymetli dostum Ömer Beyoğlu'na ve her şeye rağmen benden umudunu kesmeyen ablam Dilek PÜŞÜROĞLU'na teşekkürü bir borç bilirim. Son olarak da tercüme sürecinde sürekli fikir alışverişinde bulunduğum ve kitabın isim babası olarak gördüğüm şair dostum Yahya Kurtkaya'ya bilhassa müteşekkirim.

Dilerim Van Gogh'un hayatını okurken, dünyanın maddî gerilimlerinden sıyrılıp, sanatçının hissettiği metafizik gerilimlerin sinyalleri tarafınıza ulaşır.

Emir EZER
Viyana, 2014

GİRİŞ
LONDRA

L'ande aux poupons (Çocuklar için bir melek)

"Mösyö Van Gogh! Uyanma vaktiniz geldi!"

Vincent, uykusunda bile Ursula'nın seslenmesini beklemişti.

"Zaten uyanıktım, Matmazel Ursula", diye cevap verdi. Kız gülerek "Hayır uyanmamıştınız, ama şimdi uyandınız," dedi. Vincent, kızın merdivenlerden inip mutfağa girdiğini duydu.

Elleriyle yerden destek alarak yataktan fırladı. Omuzları ve göğsü heybetli, kolları ise kalın ve kuvvetli... Çabucak giyindi. İbrikten biraz soğuk su döküp, usturasını biledi.

Vincent, her gün düzenli olarak tıraş olmaktan keyif alıyordu; geniş yanağından aşağı, kulağının önünden şehvetli ağzının köşesine; üst dudağın sağ tarafı, sonra sol yarısı, daha sonra çeneden aşağı, sıcak muazzam bir köpük çemberi...

Şifonyerin üzerinde duran Brabantine otu ve meşe yapraklarından yapılmış çelenge yüzünü kapadı. Bu bitki-

leri kardeşi Theo, Zundert yakınlarındaki çalılıklardan toplamış ve Londra'daki kardeşine yollamıştı. Burnuna çektiği Hollanda kokusu, onun için güne iyi bir başlangıç olmuştu.

Ursula kapıyı tıklatarak tekrar seslendi. "Mösyö Van Gogh, postacı az önce size teslim edilmek üzere bir mektup bıraktı."

Zarfı yırtarcasına açarken annesinin el yazısını hemen tanımıştı. Okumaya başladı. "Sevgili Vincent, senin için bir şeyler yazmaya çalışacağım."

Yüzü ıslak olduğu için üşüdüğünü fark etti ve mektubu, Goupils'de boş zamanlarından birinde okumak niyetiyle pantolonunun cebine sıkıştırdı. Uzun ve sık kızıl saçlarını geriye doğru taradı, beyaz, kalın ve dar yakalı bir gömlek giydi. Siyah bir kravat taktıktan sonra, kahvaltı yapmak ve Ursula'nın tebessümünü görmek için aşağıya indi.

Ursula Loyer, boşandığı eşi papaz olan annesiyle beraber, arka bahçedeki küçük bir evde, çocuklar için bir anaokulu açmıştı. Ursula on dokuz yaşında, mütebessim çehreli, iri gözlü, oval yüzlü, ince, narin yapılı bir kızdı. Vincent, rengârenk bir şemsiyeden yayılan ışık hüzmesini andıran kahkahanın, Ursula'nın o etkileyici yüzüne yayılışını seyretmeye bayılıyordu. O kahvaltısını yaparken, Ursula çevik ve zarif hareketlerle hizmet edip, bir yandan da neşeli bir şekilde gevezelik etti. Yirmi bir yaşındaydı ve ilk defa âşık olduğunu düşünüyordu. Önüne serili bir hayat vardı... Hayatının geri kalanında Ursula ile karşılıklı kahvaltı yapabilirse, kendini şanslı bir insan sayabileceğini düşündü.

Ursula; pastırma, bir yumurta ve bir fincan iyi demlen-

miş siyah çay getirdi. Kahvaltı masasının karşısındaki bir iskemleye heyecanla oturdu. Başının arkasındaki kahverengi bukleleri düzeltti. Kısa aralıklarla tuz, biber, tereyağını ve kızarmış ekmeği sunarken Vincent'e tebessüm ediyordu.

Genç kız, diliyle dudaklarını ıslatarak "muhabbet çiçeğiniz büyümeye başlamış, galeriye gitmeden bir göz atar mısınız?" dedi.

"Evet, şey... yapar mısınız? Yani gösterir misiniz?" diye cevap verdi.

"Ne garip bir adam! Çiçeği kendisi dikmesine rağmen, nerede bulabileceğini bilmiyor," diye Vincent'in duyabileceği bir sesle söylendi. Ursula'nın, odada kimse yokmuş gibi çekiştirme alışkanlığı vardı.

Vincent yutkundu. Hareketleri de vücudu gibi ağırdı ve Ursula'ya söylemesi gereken doğru kelimeleri bulamıyordu. Beraber avluya indiler. Güzel bir nisan sabahıydı fakat elma ağaçları çoktan çiçek açmaya başlamıştı. Loyerlarin evini anaokulundan küçük bir bahçe ayırıyordu. Vincent, birkaç gün öncesinde haşhaş ve bezelye ekmişti. Muhabbet çiçeği toprağı iterek yeryüzüne çıkıyordu. Vincent ve Ursula, başları neredeyse birbirine değecek şekilde, karşılıklı olarak çiçeğin yanına çöktüler. Ursula'nın keskin, doğal bir saç kokusu vardı.

Vincent, "Matmazel Ursula," dedi.

Kız, soru soran gözlerle fakat tebessüm ederek başını kaldırdı. "Efendim !"

"Ben... şey... yani..."

Ursula, "Kuzum, neden kekeleyip duruyorsunuz" diyerek sıçradı yerinden. Vincent anaokulunun kapısına kadar kızı takip etti.

"Bebeklerim birazdan gelecekler," dedi. "Galeriye geç kalmadınız mı?"

"Biraz daha zamanım var, Strand'e yürüyerek kırk beş dakikada gidiyorum."dedi.

Kızın aklına söyleyecek bir şey gelmiyordu, bu yüzden iki elini başının arkasına götürerek kayan saçlarını düzeltti. Doğrusu bu kadar ince bir endam için, vücut kıvrımları şaşırtıcı derecede mükemmeldi.

Ursula "Anaokulu için bana söz verdiğiniz Brabant tablosu hakkında ne yaptınız," diye sordu.

"Caesar de Cock'un kopyalarından birinin taslağını Paris'e gönderdim. Sizin için imzalayacak."

"Ah, ne kadar hoş..." Ursula alkışlayarak etrafında bir tur atıp geri döndü. "Bazen Mösyö, ama yalnız bazen, siz gördüğüm en cezbedici insan olabiliyorsunuz."

Kız, gözleri ve dudaklarıyla tebessüm ederek gitmeye yeltendi. Vincent, kollarından yakaladı. "Yatağa gittikten sonra, sizin için bir isim düşündüm. 'L'ange aux poupons'[1] koydum adınızı."

Kız başını geriye atarak kahkahalarla güldü, "Lanj o pupon" diye bağırıyordu." Gidip bunu anneme de söylemeliyim"

Kendini Vincent'in ellerinden kurtardı. Kalkık omuzlarının üzerinden gülerek, bahçeden eve doğru koştu.

---

1 Çocuklar için bir melek

Goupils ve ortakları

Vincent, fötr şapkasını takıp eldivenlerini aldıktan sonra Clapham yoluna çıktı. Londra'nın kalbinden uzak olan bu mevkide, evler sağa sola serpilmişti. Her bahçede leylaklar, akdikenler ve sarısalkımlar çiçeklenmişlerdi.

Saat henüz sekizi çeyrek geçiyordu. Dokuzdan evvel Goupils'e gitmek zorunda değildi. Yürüyüşte dinamikti, evler sıklaştıkça, yol üstünde işlerine giden insan sayısı artmaya başladı. Hepsine karşı içinde ziyadesiyle dostane bir duygu hissediyordu; onlar da, âşık olmanın nasıl harikulâde bir şey olduğunu biliyorlardı. Thames kıyısı boyunca yürüdü, Westminster köprüsünden karşı kıyıya geçti, Westminster manastırı ve parlamento binasını geçtikten sonra, gravür basan muhtelif san'at işlerine bakan Goupils şirketinin bulunduğu Southampton 17 numaraya girdi.

İçi, kalın ve zengin desenlerle bezeli halıların kapladığı salona geçerken, gözleri, kocaman bir canavara benzeyen yaratığa saldıran, küçük bir adamın resmedildiği bir tabloya takıldı. Tablonun ismi 'The Archangel Michael Killing Satan' idi.

Geçerken, orada bulunan çalışanlardan biri, "Litografi masasının üzerinde size ait bir paket var" dedi.

Millais, Boughton ve Turner'in tablolarının sergilendiği birinci resim salonundan sonra, ikinci oda oyma ve taş baskılara ayrılmıştı. Üçüncü oda, diğer odalara nazaran daha çok bir işyerine benziyordu ve satışların çoğu bu odada yapılırdı. Vincent, evvelki akşam son alış verişi yapan kadını hatırlayınca gülmeden edemedi.

Kadın kocasına, "Ben bu resme ısınamam, ya sen ne düşünüyorsun Harry?" diye sormuştu.

"Köpekler, geçen yaz beni Brighton'da ısıran köpeğe benziyorlar."

"Hey delikanlı! Buraya bakar mısın?" diye seslenmişti Harry, "Köpeğimiz olmak zorunda mı!... Köpekler genellikle bayanları telaşlandırır da!"

Vincent, gerçekten kalitesiz ürünler sattığının farkındaydı. Buraya bir şeyler satın almak için gelenlerin bir çoğu, satın aldıkları şey hakkında bir şey bilmiyorlardı. Kalitesiz ve ucuz bir eşya için oldukça yüksek paralar ödüyorlardı. Fakat bu ticaretten ona neydi? Yapması gereken tek şey, bulunduğu yeri başarılı kılmaktı.

Paris'teki Goupils'den gelen paketi açtı. Paket Caesar de Cock tarafından, Vincent ve UrsulaLoyer için imzalanmıştı. Bir de not vardı ilişikte: 'Les amis de mes amis sont mes amis.'[2]

"Bu akşam, bunu Ursula'ya vermeden önce soracağım" diye mırıldandı kendi kendine. "Bir kaç güne kadar yirmi iki yaşında olacağım, ayda beş pound kazanıyorum üstelik. Evlenmek için daha fazla beklemenin lüzumu yok."

Goupils'in sessiz arka odasında, zaman çok çabuk geçiyordu. Goupils sanat galerisi adına, günlük ortalama olarak elli fotoğraf satıyordu. Tuvale yapılmış tablolar ve oymacılık ürünlerini satmayı tercih ederdi ama, şirkete bu kadar para kazandırdığı için de memnundu. İş arkadaşlarını severdi, onlarda kendisini severdi. Avrupa'ya

2 Arkadaşlarımın arkadaşları, benim de arkadaşlarımdır.

dair mevzular hakkında saatlerce konuşup güzel vakit geçirirlerdi.

İlk gençlik zamanlarında kısmen huysuzdu ve dostluklar kurmaktan kaçınırdı. İnsanlar, garip bir kişiliğe sahip olduğunu düşünüyorlardı. Fakat Ursula,Vincent'in tabiatını tamamen değiştirmişti. Onda, kabul edilmek ve beğenilmek arzularının uyanmasını sağlamıştı; kendi dünyasında yaşamaktan kurtarmış, gündelik hayat içerisindeki güzellikleri görmesine yardımcı olmuştu.

Mağaza saat altıda kapandı. Bay Obach, Vincent'i dışarı çıkarken durdurdu. "Amcan Vincent Van Gogh'tan bir mektup aldım, iyi olup olmadığını, işin üstesinden gelip gelemediğini merak ediyordu. Çalışanlar arasında en iyilerden biri olduğunu söylemekten mutluluk duydum" dedi.

"Bu şekilde ifade ettiğiniz için müteşekkirim, efendim.

"Rica ederim... Yaz tatilini geçirdikten sonra, arka odayı terk edip, ön kısımda bulunan litografi ve oymaların olduğu bölüme geçmeni istiyorum."

"Bunun benim için anlamı çok büyük. Çünkü ben... Ben o zamana kadar evlenmiş olacağım.

"Sahi mi? Bu mühim bir haber. Ne zaman evlenmeyi düşünüyorsun?"

"Tarih hakkında düşünmedim henüz. Ama sanırım bu yaz."

"Peki oğlum, bu harika, çok mutlu oldum. Henüz ilk yılında maaşına zam yapılmıştı, ama balayından döndükten sonra yeni bir zam yükünün riskini göze alabilirim sanırım.

Aşk kendi imgesinde aşkı yaratır

Vincent, yemekten sonra iskemlesini çekerken, "Tabloyu size getireyim Matmazel Ursula," dedi.

Ursula'nın üzerinde modaya uygun işlemeli bir elbise vardı. "Sanatkâr benim için hoş bir şeyler yazmış mı bari" diye sordu.

"Evet. Eğer bir lamba getirebilirsen, tabloyu senin için anaokulunun duvarına asarım."

Ursula, dudaklarını bükerek, insanı öpmeye teşvik edecek bir şekilde Vincent'e bakarak, "Anneme yardım etmem lâzım. Yarım saat sonra yapsak olmaz mı, dedi.

Vincent dirseklerini odasındaki şifonyerin üzerine dayayıp aynadaki aksini seyre daldı. Dış görünüşü onu nadiren düşündürürdü; Hollanda'da bu tür şeyler çok önemsenmezdi. İngilizlere nazaran çehresinin ve başının daha cansız olduğunu fark etti. Gözleri, yatay bir çukurun içine gömülmüş gibiydi; burnu incik kemiği gibi hayli yüksek köprülü ve dümdüzdü. Geniş alnının uzunluğu, kalın kaşlarından başlayarak şehvet saçan dudaklarına kadar olan mesafeyle müsavi gibiydi; çene kemikleri geniş ve kuvvetliydi, boynu biraz çökük ve kalıncaydı. İri çenesi, Hollandalı karakterinin tipik bir örneğiydi.

Aynadan uzaklaşarak, yatağın köşesine boş bir şekilde çöktü. Disiplinli, hoşgörüsüz bir evde büyümüştü. Daha önce hiç bir kıza âşık olmamıştı, hatta alıcı gözle dönüp bakmamış, ya da karşı cinsle ilgili gündelik hayatta yapılan şakalara bile dahil olmamıştı. Ursula'ya karşı beslediği duygularda ne tutku, ne de şehvet vardı. Gençti; hedefleri vardı; ömründe ilk defa âşık olmuştu...

Saatine baktı. Aradan sadece beş dakika geçmişti. Geriye kalan yirmi beş dakika tükenmeyecek gibiydi... Annesinin göndermiş olduğu mektuptan, kardeşi Theo'nun yazdıklarını çıkarıp tekrar okudu. Theo abisi Vincent'ten dört yaş küçüktü ve Lahey'deki Goupils'de, Vincent'ten boşalan yere geçmek üzereydi. Theo ve Vincent, tıpkı babaları Theodorus ve amcaları Vincent gibi, bütün gençlikleri boyunca iyi anlaşan kardeşlerdi.

Vincent rastgele bir kitap aldı, üzerine bir kaç kâğıt koyup, kardeşi Theo'ya bir not yazdı. Şifonyerin üst çekmecesinden, Thames kıyısı boyunca çizdiği bir kaç taslak çıkardı ve Jacquet'in 'Young Girl with aSword' ismini taşıyan fotoğrafıyla birlikte bir zarfa yerleştirdi.

"Aman Tanrım! Ursula'yı tamamen unuttum" diye bağırdı. Saatine baktı, on beş dakika geç kaldığını fark edince, hemen bir tarak kaptı. Karmakarışık duran dalgalı kızıl saçlarını düzeltmeye çalıştı, sonra masanın üzerinde duran Caesar de Cock tablosunu alıp, açık olan kapıdan dışarı fırladı.

Ursula, Vincent salona girerken, "Beni unuttuğunuzu düşünmüştüm," dedi, çocuklar için kâğıttan oyuncaklar hazırlamakla meşguldü. "Tablomu getirdin mi? Görebilir miyim?" diye sordu.

"Siz görmeden önce tabloyu yerine asmak istiyorum. Lambayı getirebildiniz mi?"

"Annemde vardı hemen getireyim," diye yanıtladı soruyu.

Mutfaktan döndükten sonra Ursula, Vincent'a açık mavi bir şal uzattı. Genç adamın bu şalı onun omuzlarına örtmesini istiyordu. Ursula'nın ipekli şalına dokunmak Vincent'i heyecanlandırdı. Bahçede elma çiçeklerinin

kokusu vardı. Patika karanlıktı, Ursula, parmaklarının ucuyla, Vincent'in siyah ceketinin koluna kaygısızca dokundu. Bir an tökezleyince koluna daha sıkı bir şekilde sarıldı ve sakarlığına gülüp yoluna devam etti. Ursula'nın tökezlemeyi eğlenceli bulmasına anlam veremedi, fakat vücudunun, kahkahayı karanlık patikadan aşağı doğru taşıyışını izlemek hoşuna gidiyordu. Anaokulunun kapısını açtı. Kapıdan geçerken, Ursula'nın ince yapılı yüzü neredeyse Vincent'in yüzüne sürtünecekti. Kız, Vincent'in gözlerinin içine bakarken, soruya mahal vermeden cevap verir gibiydi.

Vincent, lambayı masanın üzerine koydu. "Tabloyu nereye asmamı arzu edersiniz?" diye sordu.

"Çalışma masamın üstüne... Sizce de uygun değil mi?

Eskiden yazlık olarak kullanılan evin bu odasında, yaklaşık on beş alçak iskemle ve masa vardı. Odanın bir ucunda Ursula'nın masasını destekleyen bir yükselti vardı. Ursula ve Vincent tablonun birer ucundan tutmuş, tablo için en uygun yeri arıyorlardı. Vincent, sinirliydi; çivileri bir an evvel çakmak istediği halde, sürekli düşürüyordu.

Ursula , yavaş ve samimi bir tonda gülüyordu.

"Bırak, sen beceremeyeceksin. Bir de ben deneyeyim.

Ursula, kollarını başının hizasına kaldırıp, vücudunun bütün kaslarını kullanan bir usta gibi çalışmaya başladı. Vücut hareketleri zarif ve oldukça hızlıydı. Vincent onu kollarının arasına almak, bu loş ışık altında devam eden işkenceye de son vermek istiyordu. Ursula imzayı okumaya çalışırken, Vincent okuması için lambayı tabloya yaklaştırdı. Ursula, sevinçten topukları üzerinde dönerek

ellerini çırpmaya başladı. O kadar hızlı hareket ediyordu ki, Vincent'in kızın hızına yetişmesi mümkün değildi.

"Eskiden beri, hep bir sanatkâr ile tanışmak isterdim. Bu, onu benim de arkadaşım yapar, öyle değil mi?" diye sordu Ursula.

Vincent, daha yumuşak, birazdan yapacağı itirafını kolaylaştıracak bir kaç şey söylemeyi denedi. Ursula, yüzünü yarı aydınlık odada, ona doğru çevirdi. Lambanın ışığı, küçük parıltılar halinde kızın gözlerine düşüyordu. Karanlıkta, Ursula'nın beyaz yüzü, çerçevelenmiş gibiydi. Vincent, kızın pürüzsüz, solgun cildinden öne çıkan, ıslak kırmızı dudaklarını gördüğü zaman, içinde adlandıramadığı bir şeylerin hareket ettiğini hissetti.

Anlamlı bir sessizlik oldu. Kızın, kendisine yardım elini uzattığını, bir kaç gereksiz aşk sözcüğü ile aşkını açığa vurmasını beklediğini hissediyordu. Vincent, bir kaç sefer dudaklarını ıslattı. Ursula başını çevirdi, belli belirsiz kalkık omuzlarının gerisinden Vincent'in gözlerinin içine baktı ve sonra kapıdan çıkarak koşmaya başladı.

Fırsatı kaçırma ihtimalinin verdiği dehşetle kızın peşinden koşmaya başladı Vincent. Ursula elma ağacının altında bir an durdu.

"Ursula, yalvarırım

Ursula Vincent'e doğru döndü ve titreyerek bakmaya başladı. Kapkaranlık bir geceydi ve gökyüzünde sadece soğuk yıldızlar vardı. Vincent lambayı içerde bırakmıştı. Yalnızca mutfağın penceresinden yansıyan mat ışıkla aydınlanıyorlardı. Ursula'nın saçlarından yayılan parfüm kokusu Vincent'in burun deliklerine işlemişti. Kız ipek

şalını omuzlarına iyice sardı, kollarını çaprazlama göğüslerinin üstünde kavuşturdu.

Vincent, "üşümüşsün," dedi.

"Evet, içeri girsek daha iyi olacak."

Vincent, Ursula'nın yolunda dikilerek zorlukla açılmaya çalıştı "Hayır, lütfen... ben

Ursula, çenesini şala doğru uzattı ve gözlerini büsbütün açarak meraklı gözlerle Vincent'i süzdü, "fakat neden Mösyö Van Gogh, maalesef anlamıyorum

"Ben sadece sizinle konuşmak istiyordum. Bildiğiniz gibi Yani... Ben...

"Rica ediyorum Mösyö, şimdi değil. Soğuktan titriyorum."

"Bildiğinizi düşünüyordum... Bugün terfi aldım... Litografi bölümünde çalışmaya başlayacağım... Bir yıl içinde aldığım ikinci terfi olacak..."

Ursula geri çekilerek, şalını çözdü ve zifiri karanlıkta kararlı bir şekilde, koruyucuya ihtiyaç duymadan, sıcakkanlı bir şekilde durdu.

"Tam olarak bana ne söylemeye çalışıyorsunuz, Mösyö Van Gogh?"

Vincent, kızın sesindeki soğukluğu hissetmiş, beceriksizliği için kendi kendine kızmaya başlamıştı. İçindeki heyecanın birdenbire kaybolduğunu hissetti... Şimdi sakin ve duruma hâkim görünüyordu. Kafasında dolaşan kelimelerden, en güzel olduğunu düşündüğü kelimeleri seçti.

"Sana anlatmaya çalıştığım şey, daha evvelden bildiğin şey Ursula. Seni bütün kalbimle sevdiğimi ve ancak eşim olursan mesut olabileceğimi söylemek istiyordum."

Vincent, kızın bu sözler karşısında nasıl ürktüğünü gözden kaçırmadı. Kızı kollarının arasına alıp almaması gerektiğini kestiremiyordu.

"Eşiniz mi?" Ursula sesini yükselterek, "Neden Mösyö Van Gogh neden, maalesef bu mümkün değil!"

Vincent, düştüğü uçurumdan Ursula'ya bakıyordu. Kız da zifiri karanlıkta Vincent'in gözlerini net bir şekilde görebiliyordu. "Sanırım şey yapmaması gereken de benim...

"Bilmemenize şaşırdım doğrusu... Bir seneyi aşkın süredir nişanlıyım."

Orada ne kadar süre durduğunu, ne düşündüğünü, ne hissettiğini bilmiyordu Vincent. "Nişanlandığın adam kim?" diye sorabildi sadece, donuk bir edayla.

"Nişanlımla tanışma fırsatınız olmadı mı? Siz gelmeden önce sizin kaldığınız odada kalıyordu. Bildiğinizi düşünüyordum.

"Nereden bilecektim?"

Kız diken üstünde duruyordu, gözlerini mutfak istikametine doğru çevirdi. "Şey... Ben... Birinin size söylemiş olabileceğini düşünmüştüm."

"Günden güne sana âşık olmaya başladığımı gördüğün halde, benden hakikati neden gizledin?" Artık sözlerinde

ne bir tereddüt, ne de bir titreme vardı."Bana âşık olmanızda kabahat bende mi? Ben sizinle sadece arkadaş olmak istemiştim."

"Ben bu eve yerleştiğimden beri, nişanlın hiç ziyaretine geldi mi?"

"Hayır, o Wales'de yaşıyor, ama yaz tatilini benimle geçirmek üzere buraya gelecek."

"Onu bir seneden beri görmedin mi? O zaman onu çoktan unutmuşsundur... Şimdi sevdiğin adam benim..."

Vincent, sağduyu ve nezaketini rüzgârlara bırakarak, Ursula'yı tutup kendine doğru çekti ve arzusuz dudaklarından nobranca öptü. Dudaklarının ıslaklığını, tatlılığını, saçının arzu uyandıran kokusunu iliklerine kadar hissetmişti; aşkı bütün yoğunluğuyla yeniden sardı Vincent'i.

"Ursula onu sevmediğini biliyorum. Bırakmayacağım... Benim karım olacaksın. Seni kaybetmenin ağırlığını taşıyamam. Onu unutup, benimle evlenene kadar durmayacağım.

"Seninle evlenmek mi?... Bana âşık olan her erkekle evlenmek zorunda mıyım? Şimdi bırak gideyim! Duyuyor musun beni! Yoksa bağırıp yardım mı çağırayım?"

Serbest kaldıktan sonra karanlık patikadan aşağıya doğru nefessiz bir şekilde koşmaya başladı Ursula. Yeterince uzaklaşınca ,geri dönüp fısıltı halinde bağırdı. Bu hafif ses Vincent'e bir çığlık gibi tesir etmişti. "KIZIL SAÇLI KAÇIK."

"Unutalım bunu, ne dersin?"

Ertesi sabah, ona kimse seslenmedi. İsteksizce yataktan kalktı. Üstünkörü tıraşını oldu. Yüzünün muhtelif yerlerinde sakallar öbek öbek duruyordu. Ursula, kahvaltıda görünmedi. Vincent, şehir merkezinde bulunan Goupils'e kadar yürüdü. Evvelki sabah görmüş olduğu insanların yanından geçerken, düne nazaran yaşlandıklarını fark etti. Hepsi, anlamsız işlerine koşturan, yapayalnız bedbaht ruhlara benziyorlardı.

Vincent, ne yolu çevreleyen kestane ağaçlarının, ne de çiçeğe duran sarısalkımların farkındaydı. Güneş de bir önceki sabaha göre daha parlaktı ama, Vincent bunun da farkında değildi.

Gün boyu, Titian'nın Venus Anadyomene tablosunun yirmiden fazla kopyasını sattı. Bu resimlerin satışından, Goupils için hatırı sayılır bir kâr elde ediyordu ama, galeriye para kazandırmanın vermiş olduğu güzel hissi kaybetmişti Vincent. Alış veriş için galeriye gelen müşterilere karşı sabrı da kalmamıştı. Gelen müşteriler iyi ve kötü sanat arasındaki farkı bilmiyorlardı. Apaçık sahte ve ucuz olan ürünleri anında seçip bulmak gibi bir kabiliyetleri vardı.

İş arkadaşları hiçbir zaman Vincent'i neşeli bir insan olarak tanımamışlardı ama, buna rağmen kabul edilebilmek için elinden gelenin en iyisini yaptığını biliyorlardı.

Çalışanlardan biri diğerine, "Meşhur Van Gogh ailesinin oğlunun canı neye sıkkın? Bir fikrin var mı?" diye sordu.

"Bu sabah, yatağın yanlış tarafından kalktı herhalde."

Canını sıkacak yeterince makul nedeni var aslında. Amcası Van Gogh; Paris, Brüksel, Berlin, Amsterdam ve Lahey'deki Goupils galerilerinin hisselerinin yarısına sahip. Yaşlı adam da hasta ve hiç çocuğu yok. Söylenenlere göre işlerin yarısının idaresini bu gence bırakacaktı.

"Bazı insanlar doğuştan talihli."

"Bu daha hikâyenin yarısı. Diğer amcası Hendrik Van Gogh Brüksel ve Amsterdam'daki en büyük sanat galerilerinin sahibidir. Hepsi bu değil tabii ki. Bir başka amcası Cornelius Van Gogh da Hollanda'daki en büyük şirketlerinden birinin başında. Yani senin anlayacağın, Avrupa'nın en büyük sanat müesseselerinin sahibi Van Gogh ailesidir. Yan odada çalışan kızıl saçlı arkadaşımızda tahmin edilebileceği gibi, yakında bütün kıt'anın sanat işlerini idare etmeye başlayacak."

Vincent, Loyerların yemek odasına girdiğinde, Ursula ve annesini fısıltıyla konuşurken buldu. O, içeri girince konuşmalarını yarıda kesip sustular.

Ursula, Vincent gelince mutfağa koşmuştu. Madam Loyer da gözlerinde garip, meraklı bir ifadeyle, "iyi akşamlar," dedi.

Vincent, yemeğini kocaman masada, bir başına yedi. Ursula'nın darbesi sersemletmiş, ama yıkamamıştı. Ursula'nın hayır cevabını elbette kabul etmeyecek, kafasını meşgul eden diğer adamı Ursula'nın kafasından atmaya çalışacaktı.

Vincent'ın, kızla konuşabilecek imkânı bulması neredeyse bir hafta sürmüştü. O hafta boyunca çok az yemiş, çok az uyumuştu; metaneti yerini asabiyete bırakmıştı. Galeride de satışları, gözle görülebilecek şekilde azalmış-

tı. Gözlerinin yeşili kaybolmuş, yerini kederli bir maviye bırakmıştı. Konuşmak istediği zaman, kelimeleri eskisinden daha zor buluyordu.

Nihayet büyük pazar yemeğinden sonra, Ursula'nın arkasından bahçeye çıktı. "Matmazel Ursula," diye seslendi." Şayet geçen gece sizi korkuttumsa özür dilerim."

Ursula, soğuk gözlerle Vincent'e baktı. Vincent'in kendisini takip etmiş olmasına şaşırmış gibi, "aman, şey, zararı yok. Mühim değildi. Bunu unutalım isterseniz, olmaz mı?"

"İnanın size karşı yapmış olduğum kabalığı unutmak isterdim. Ama o gün size söylediğim sözlerin hepsi hakikat."

Ursula'ya doğru bir adım atınca, kız uzaklaşma ihtiyacı hissetti.

"Bu bahsi niçin tekrar açıyorsunuz?" diye sordu Ursula. "Neredeyse hadisenin tamamı hafızamdan silinmişti, diyerek Vincent'e sırtını dönüp patikadan aşağı yürümeye başladı. Vincent telaşla peşinden seğirtti.

"Bahsi tekrar açmaya mecburum Ursula. Seni ne kadar sevdiğimi anlamıyorsun! Son bir haftamı ne kadar bedbaht geçirmiş olduğumu anlamıyorsun! Neden benden kaçmakta bu kadar ısrar ediyorsun?"

"İçeri girelim mi? Sanırım annem misafirleri bekliyor."

"O adamı seviyor olman mümkün değil Ursula. Çünkü gerçekten seviyor olsaydın, bunu gözlerinde görmüş olurdum."

"Korkarım ki harcayacak daha fazla zamanım yok. Tatiliniz için ne zaman eve döneceğinizi söylüyordunuz?"

Vincent yutkunarak, "Temmuzda," dedi.

"Aman ne güzel. Nişanlım da temmuz ayında tatilini benimle geçirmek üzere geliyordu. Bu yüzden eski odasına ihtiyacımız vardı."

"Seni asla ona teslim etmeyeceğim Ursula!"

"Basitçe bu saçma şeyleri yapmayı bırakmak zorundasınız... Eğer bırakmazsanız, annem başka kiralık bir oda bulabileceğinizi söylüyor."

Vincent, iki ay boyunca kızı ikna etmeye çalıştı. Ursula'dan önceki bütün karakteristik özellikleri geri geldi; Ursula ile birlikte olamayacaksa yalnız kalmayı tercih ediyordu, böylece Ursula'yı düşünürken kimse ona engel olamıyordu. İş yerindeki çalışma arkadaşlarına ve müşterilere karşı da kabalaşmaya başlamıştı. Ursula'nın aşkıyla dirilen kâinat, yeniden uykuya dalmış, Vincent, ebeveyninin Zundert'te tanıdığı karamsar, somurtkan çocuğa dönmüştü.

Temmuz geldi. Tatili de başladı. O evde olduğu müddetçe, Ursula'nın bir başkasını sevemeyeceğini düşündüğü için, iki hafta boyunca Londra'dan uzak kalmak istemiyordu.

Ursula ve annesinin bulunduğu oturma odasına geçti. İkisinin de gözlerinde o anlamlı bakış vardı.

"Yanıma sadece bir çanta almayı düşünüyorum, Madam Loyer,"dedi. Odamdaki her şeyi olduğu gibi bırakmayı düşünüyorum. "İki haftalık ücreti de takdim edeyim.

"Bütün eşyalarınızı beraberinizde götürmeniz, zannediyorum daha iyi olacak Mösyö Vincent," diye cevap verdi annesi.

"Peki ama neden?"

"Odanız pazartesi sabahından itibaren bir başka konuğumuza kiralandı. Sizin de başka bir yerde yaşamaya başlamanız daha iyi olur diye düşündük."

"Düşündük mü?"

Kaşlarının altından derin, anlamsız bir bakış attı. Sorgu dolu gözlerini Ursula'nın gözlerine sabitledi.

"Evet, düşündük," diye cevap verdi Ursula'nın annesi. "Kızımın nişanlısı, sizin evde bulunmanızdan rahatsız olduğunu yazmış. Mösyö Van Gogh, üzülerek söylemeliyim ki, buraya hiç gelmemiş olsaydınız çok daha iyi olabilirdi."

Van Goghlar

Theodorus Van Gogh, oğlunu Breda istasyonunda arabayla karşıladı. Sırtında kalın, siyah paltosu vardı. Geniş göğsünü beyaz bir rahip gömleği kaplıyordu. Gömleğin yüksek, kolalı yakasını ise siyah kravat güçlükle kaplamıştı. Vincent babasını bir an süzünce, yüzündeki iki mühim karakteristik vasfı yakaladı: Sağ göz kapağı soldakine nazaran daha kuvvetsizdi. Gözünün ancak yarısını kapatabiliyordu; ağzının sağ tarafı ince bir çizgi halindeydi, sol tarafı ise kalın ve şehvetliydi. Bakışları sakin, gözleri sadece, "işte ben buyum," diyordu.

Zundert halkı Theodorus'un, başında ipek bir şapkayla iyilik yapmak için dolaştığını söylerlerdi.

Ölünceye kadar da, neden daha başarılı olamadığını anlamamıştı. Yıllar önce Amsterdam'da ya da Lahey'de önemli bir mevkide olması gerektiğini düşündü. Cemaat üyeleri onu yakışıklı rahip olarak adlandırıyorlardı. İyi bir eğitim almış, güzel tabiatlı, Tanrı'ya karşı olan görevlerinde ise yorulmak bilmeden çalışan bir rahip olarak biliniyordu. Şimdi ise bütün bunlara rağmen, küçük Zundert kasabasında gömüldüğü yerde yirmi beş yıl boyunca hatırlanmamıştı. Theodorus, altı Van Gogh kardeş arasında, memleket sathında adını duyurmayı başaramayan tek kardeşti.

Zundert'e mahsus olan, Vincent'in de dünyaya geldiği ikametgâh, çarşıya ve stadyuma giden yolun karşısında bulunan ahşap bir yapıydı. Mutfağın arkasında akasyalarla kaplı bir bahçe, ihtimamla dikilmiş çiçeklerin arasında küçük geçiş yolları vardı. Kilise, bahçenin tam karşısında, ağaçların arasına gizlenmiş küçük ahşap bir binaydı. İki tarafında, süssüz camdan gotik tarzda yapılmış, küçük pencereler, içeride de tahminen bir düzine kadar tahta sıra ve ahşap zemin üzerinde, bitişik ısıtma panoları vardı. Arka tarafta, eski laternanın bulunduğu bölüme çıkan merdivenler bulunuyordu. Burası, Calvin ve yarattığı devrim ruhunun hâkim olduğu, yalın ve basit bir işçilikle yapılmıştı.

Vincent'in annesi AnnaCornelia ön pencerede bekliyordu. Araba henüz durmadan koşup kapıyı açmıştı. Oğlunu şefkatle bağrına basarken, Vincent'in bir şeylere canının sıkıldığını hissetmişti.

"Yavrum... Benim sevgili Vincent'im," diye mırıldandı.

Kâh mavi, kâh yeşil olan gözleri daima açık durur, karşısındaki insanı yargılamadan, içinden geçenleri okurdu. Burnunun iki yanından dudaklarının köşelerine kadar inen iki çizgi, yılların etkisiyle derinleşmişti ve derinleşen bu çizgiler, hafif tebessüm eden çehreye daha kuvvetli bir ifade veriyorlardı.

Anna Cornelia Carbentus Lahey'dendi. Babası, 'kralın ciltçisi' unvanını taşıyordu. William Carbentus'un işleri ilerlemiş, Hollanda'nın ilk anayasasını ciltlediği vakit, ünü bütün ülke sathına yayılmıştı. Biri Vincent Van Gogh amcayla, diğeri de Amsterdam'ın tanınan papazıyla evlenen kızları, hanım hanımcık kızlardı.

Anna Cornelia iyi bir kadındı. Dünyada fenalığa şahit olmamış, fenalık yapmayı da bilmezdi. Sadece zayıflıktan, günahtan, zorluk ve ıstıraptan haberi vardı. Theodorus Van Gogh da oldukça iyi bir adamdı, ama o fenalıkları çok iyi biliyordu ve sonuna kadar onlarla mücadele etmekten çekinmedi.

Yemek odası Van Goghların evinin merkeziydi. Akşam yemeği yenilip bulaşıklar yıkandıktan sonra büyük masa aile hayatının kalbi oluyordu. Herkes, yemek odasında bulunan gaz lambasının etrafına, akşamı geçirmek için toplanırdı. Anna Cornelia, Vincent için endişeleniyordu ; çok zayıftı ve hareketlerinde ürkeklik vardı.

O gece yemekten sonra, "Gördüğüm kadarıyla pek iyi değilsin. Yanlış giden bir şey mi var Vincent?" diye sordu annesi.

Vincent, masanın etrafına, yabancı gibi oturmuş olan kız kardeşleri Anna, Elizabeth ve Willemien'e kısa bir bakış attıktan sonra, "hayır," dedi, "her şey yolunda gidiyor."

Theodorus, "Londra'yı beğendin mi?" diye sordu. "Eğer Londra'yı sevmediysen, amcan Vincent ile konuşabilirim. Sanırım seni Paris'teki dükkânlardan birine naklettirir." Vincent birden telaşlanmıştı. "Hayır! hayır! Bunu yapmamalısınız!"diye haykırdı. "Ben... Ben Londra'dan ayrılmak istemiyorum." Birkaç saniyelik sessizlikten sonra toparladı kendini. "Eğer Vincent amcam beni naklettirmek isterse, eminim bunu gerek gördüğü vakit kendi yapacaktır."

"Sen nasıl istersen," dedi Theodorus."Şu kız yüzünden... Şimdi mektuplarında yanlış olduğunu hissettiğim şeyi daha iyi anlıyorum," dedi annesi kendi kendine.

Zundert'in yakınındaki fundalıkta, çam ve meşe ağaçları vardı. Vincent, günlerini kırlarda yalnız başına dolaşarak, fundalığı noktalayan küçük göletleri seyrederek geçiriyordu. Kendisini oyalayan eğlenceli tek şey resim yapmaktı; bahçenin resmini çok çizmişti. Böylece bir süreliğine de olsa Ursula'yı zihninden çıkarabiliyordu.

Theodorus, büyük oğlunun kendi izinden yürümemiş olmasından dolayı hayal kırıklığı yaşamıştı. Hasta bir köylüyü ziyarete gitmişlerdi. Döndükten sonra arabadan indiler ve fundalığın karşısında, bir süre yürüdüler. Güneş çam ağaçlarının arkasında kaybolmaya başlamıştı. Gökyüzünün rengi gölcüklere yansımış, çalılıklar ve sarı kum bir âhenk oluşturmuştu.

"Babam bir rahipti Vincent ve ben hep bu yolu sürdüreceğini ümit ettim," diye konuşmaya başladı. Vincent araya girerek;

"Peki benim yolumu değiştireceğimi size düşündüren ne?"

"Sadece değiştirmek istediğin takdirde diyecektim... Üniversiteye başvurursan, Amsterdam'da Jan amcan ile beraber kalabilirsin. Enişten de tahsilini üstlenebileceğini teklif etti."

"Goupils'ten ayrılmamı mı teklif ediyorsunuz?"

"Yo, hayır, elbette ki hayır. Fakat orada mutlu değilsen... Bazen insanlar değişebiliyor...

"Biliyorum. Fakat benim Goupils'ten ayrılmaya niyetim yok."

Anne ve babası, Londra'ya gideceği gün Vincent'ı Breda'ya kadar arabayla götürdüler. Anna Cornelia, "mektupları gene aynı adrese mi gönderelim?" diye sordu.

"Hayır. Oradan taşınıyorum.

"Loyerların yanından ayrıldığına memnun oldum," dedi babası. "Hiçbir zaman o aileyi sevememiştim. Çok esrarengiz insanlardı."

Vincent kaskatı kesildi bu sözler üzerine. Annesi, şefkatli ellerini üzerine koyup, Theodorus 'un duymayacağı bir tonda; "üzülme yavrum, düzenini kurunca, Hollandalı güzel bir kızla daha mutlu olursun. O kız senin için yeterince iyi değildi. Şu Ursula denilen kız. Seni mutlu edebilecek türden bir kız değildi.

Vincent, nasıl olup da annesinin bildiğine şaşırdı.

"Sen kaba ve yontulmamış herifin tekisin!"

Londra'ya döndükten sonra, Kensington civarında mobilyalı bir eve taşındı. Ev sahibesi, her akşam saat sekizde inzivaya çekilen küçük yaşlı bir kadındı. Evde en ufak bir gürültü bile yoktu. Her gece, kendiyle amansız bir mücadeleye girişiyordu; her fırsatta kendini Loyerların evine atmak için can atıyordu. Kapıyı kilitleyip, uyuyacağına söz veriyor, ama on beş dakika sonra kendisini gizemli bir şekilde, caddede, Ursula'ya doğru can havliyle giderken buluyordu. Ursula'nın evine bir kaç blok kadar yaklaşınca kendini kızın yanı başındaymış gibi hissediyordu. O'nu bu kadar yakınında hissetmek fakat ulaşamamak tahammülü olmayan bir işkenceye dönüyordu.

Istırap Vincent'ın üzerinde, çok garip tesirler uyandırdı. Başkalarının ıstırabına karşı daha hassas davranmayı öğrenmişti. Etrafını saran dünyada ucuz olan hiçbir şeye karşı hoşgörüsünü koruyamıyordu. Uzun süredir galeride de eski kıymeti kalmamıştı. Müşteriler, belirli eserler hakkında fikrini sorduklarında, eserin ne kadar korkunç ve alınmaya değer bir parça olmadığını anlatıyordu. Müşterilerde almaktan vazgeçiyordu. Gerçekçi ve duygusal derinliği olduğuna inandığı eserler, yalnızca san'atçılarınınıstırap temasını işledikleri eserlerdi.

Ekim ayında galeriye bir kadın gelip kasabada yeni almış olduğu evine uygun tablolar hakkında sorular sormaya başladı. Geniş dekolteli, samur kürklü bir manto giyen, kafasında da mavi tüylü kadife şapka olan şişman iş kadını Vincent'in içine düşecek gibiydi.

"Galerinizde bulunan ürünlerin en iyilerini istiyorum." dedi. "Para konusunda endişelenmenize gerek yok. Size evin ölçülerini vereyim; salonda birbirine aralığı olmayan ellişer adımlık iki duvar var. Duvarlardan birinde evin iki penceresi var. Pencerelerin arasındaki mesafe..."

Vincent, öğleden sonra günün en güzel saatlerini, kadına Rembrandt'ın bazı gravürlerini, Thys Maris'in bazı litografl arını, Turner'in Venedik mizansenli tablosunun harikulâde bir kopyası,Corot ve Daubigny'nin müze fotoğraflarını satmakla harcadı. Kadın, Vincent'in göstermiş olduğu parçalar arasından en kötülerini seçmekte mahirdi. Vincent'in göstermiş olduğu parçaları ilk bakışta reddedip, eser hakkında ne kadar bilgi sahibi olduğu hakkında yanlış fikir beyan etmekte de aynı derecede kabiliyetliydi. Saatler geçtikçe Vincent, kadını tıknaz yapısı ve küçümseyen davranışlarıyla, orta sınıf ticarî zihniyetine sahip bir sembol olarak görmeye başladı.

Nihayet kadın, tatmin olmuş bir edayla bağırdı, "Sanırım oldukça güzel tercihler yaptım."

Vincent, "Şayet gözlerinizi kapatıp da seçim yapsaydınız daha kötülerini seçemezdiniz," diye karşılık verdi.

Kadın, geniş kadife eteğini bir yana atıp, yavaşça ayağa kalktı. Vincent, kadının göğsünden boynuna doğru kabaran kanın kızarıklığını dantelli yakasının içinden görebiliyordu.

"Neden? "Neden? Siz... Kaba bir köylüden başka bir şey değilsiniz."

Kadın hiddetle dışarı çıkarken, kadife şapkasındaki tüyler öne ve arkaya doğru sallanıyordu.

Mösyö Obach da öfkelenmişti. "Sevgili Vincent neyin var senin?" diye bağırdı. "Haftanın en büyük satışını kaçırdığın gibi kadına da hakaret ettin."

"Mösyö Obach, rica etsem sadece bir soruma cevap veriri misiniz?"

"Neymiş sor bakalım. Benim de sana soracak sorularım var."

Vincent, kadının seçtiklerini masanın bir tarafına ittirerek, ellerini masanın köşesine koydu.

"Öyleyse, bir insanın bütün hayatını, son derece kötü resimleri aptal insanlara satmaya çalışarak geçirmekle nasıl mutlu olabileceğini söyler misiniz?"

Mösyö Obach cevap vermek için bir teşebbüste bulunmadı. "Eğer bu saçmalıklar devam ederse, amcana mektup yazıp seni başka bir şubeye aktarmasını söylemek zorundayım. İşimi berbat etmene izin veremem, dedi.

Vincent, Mösyö Obach'ın nefesinin keskin kokusunu, elinin bir hareketiyle gidermeye çalıştı. "Burada çöp satarak nasıl büyük paralar kazanmayı umuyorsunuz Mösyö Obach ve neden buraya gelmek için çaba sarf eden insanlar, satın aldıkları ürünlere gerçekçi bir gözle bakamıyor? Kazandıkları paranın onları duygusuz yapmasından kaynaklanıyor olabilir mi ve neden güzel sanatın kıymetini bilen fakir insanların bir resim almak için meteliği yok?"

Obach, Vincent'e tuhaf tuhaf bakarak, "Bu ne şimdi? Sosyalizm mi?" diye söylendi.

Eve vardığında masanın üzerinde duran Renan'ın kitabını işaretlediği yerden okumaya devam etti. "Bu dünyada doğru hareket etmek için, kişi kendi içinde ölmelidir... İnsan yeryüzünde sadece dürüst ve mutlu olmak için bulunmuyor. İnsan; insanlık için büyük şeyler yapmak, asaleti elde etmek ve neredeyse her insanın sürüklenmiş olduğu basitliği, kabalığı, bayağılığı aşmak için bulunuyor."

Noel'den yaklaşık bir hafta önce, Loyerlar evlerinin ön cephesine büyük zarif bir ağacı yerleştirdiler. İki gece sonra, Vincent yakınında yürürken evin iyice aydınlatıldığını ve komşuların eve girdiğini gördü. Dışarıya kahkaha sesleri geliyordu. Loyerlar Noel partisi veriyorlardı. Vincent, koşarak eve gidip acele tıraşını oldu. Gömleğini değiştirip kravatını taktıktan sonra mümkün olduğunca hızlı bir şekilde Clapham'a doğru yürümeye başladı. Heyecandan kesilen nefesi normal haline gelinceye kadar bir kaç dakika kapının önünde parmakları zilde beklemek zorunda kaldı.

Noel zamanlarıydı; havada merhamet ve affedicilik hâkimdi. Merdivenlerden çıkıp tokmağı tıkladı. Holden gelen tanıdık ayak seslerini, salondakilere cevap veren tanıdık sesi duydu. Kapı açıktı, tavandaki lambadan yayılan aydınlık yüzüne yansıyordu. Vincent; tek parçalı yeşil bir elbise giyen Ursula'yı seyrediyordu. Daha önce onu hiç bu kadar güzel görmemişti.

"Ursula," diye seslendi

Ursula'nın yüzünde, bahçede kendisine söylemiş olduğu her şeyi tekrarlayan bir ifade belirdi. Ursula'ya bakarken her şeyi hatırladı.

Kapıyı Vincent'ın yüzüne çarparak, "buradan defol!" diye bağırdı.

Ertesi sabah Vincent, Hollanda'ya doğru yola çıktı.

Noel zamanları Goupils galerilerinin en yoğun olduğu zamanlardı. Mösyö Obach, amcasına bir mektup yazarak, yeğeninin bunca yoğunluk arasında izin almadan çıkıp gittiğini anlattı. Amcası yeğenini Paris'te Chaptal sokaktaki merkez galeriye yerleştirmeyi kararlaştırdı.

Vincent soğukkanlılıkla san'at işlerinden elini eteğini çektiğini bildirdi. Vincent amca bu haberi duyunca hem sersemlemiş, hem de derin bir acı duymuştu. İleride yeğeniyle meşgul olmayacağını, onunla bir ilgisinin kalmadığını beyan etti. Fakat gene dayanamayıp, ismini gizleyerek yeğenini Dordrecht'te Blussé ve Braam adlı bir kitapçıya kâtip olarak yerleştirdi. Bu da iki Vincent Van Gogh'un birbirleriyle yapmış oldukları son iş oldu.

Vincent, Dordrechtte yaklaşık dört ay kaldı. Ne mutluydu, ne de mutsuz, ne başarılıydı, ne de başarısız. Vincent âdeta orada değildi... Bir Cumartesi gecesi, Dordrecht'ten Oudenbosch'a hareket eden son trene bindi ve Oudenbosch'tan Zundert'e kadar yürüdü. Gecenin serin ve keskin kokularıyla fundalık çok güzeldi. Zifiri karanlık olmasına rağmen, geniş bir alana yayılan çam ağaçlarını ve çalıları birbirinden ayırt edebiliyordu. Manzara, O'na babasının çalışma odasında asılı duran Bodmer'in bir kopyasını anımsattı. Gökyüzü bulutlarla kaplıydı ama, yıldızlar bulutların arasından kendilerini gösteriyorlardı. Zündert'teki kilisenin avlusuna vardığında sabahın erken saatleriydi; yeni sürülmüş mısır tarlalarında ötüşen tarla kuşlarının seslerini duyabilecek bir uzaklıktaydı.

Anne babası, Vincent'ın zor zamanlar geçirdiğini anlamıştı. Yazın sonuna doğru, babasının ilk defa rahip olarak adlandırıldığı, Zundert'e bir kaç kilometrelik mesafedeki alışveriş kasabası olan Etten'a taşındılar. Kasabanın halka açık büyük bir meydanı ve kasabayı önemli şehirlerden Breda'ya bağlayan bir buharlı tren hattı vardı. Bütün bunları görünce geçmiş tekrar Theodorus'un zihninde canlanmaya başlamıştı. İlk yapraklar düşmeye başladığında bir kere daha önemli bir karar vermesi gerekiyordu. Ursula henüz evlenmemişti...

"Sen, bütün bu işler için uygun değilsin Vincent," dedi babası. "Kalbin başından beri seni Tanrı'ya hizmete davet ediyor."

"Biliyorum baba.

"O halde neden Amsterdam'a okumak için gitmiyorsun?"

"Bunu çok isterim ama..

"Kalbinde hâlâ bir tereddüt mü var?"

"Evet, henüz açıklayamam. Bana biraz zaman verin.

Yolu Etten'a düşen Jan amca; "Amsterdam'daki evimde seni bekleyen bir boş odam var Vincent."dedi.

"Peder Stricker da senin için en iyi hocaları tutabileceğini söyledi," diye ekledi annesi de.

Ursula'danıstırap hediyesini aldığı zaman, dünyanın ıstırap mirasından mahrum olanların ıstırabını da miras olarak almıştı. Kendisi de en iyi tahsili Amsterdam'da,

üniversitede yapacağını biliyordu. Van Gogh ve Stricker aileleri, onu bağırlarına basar, cesaret telkin eder, para ve kitap hususunda severek yardım ederlerdi. Fakat Vincent, kendini kurtaramıyordu. Ursula hâlâ İngiltere'deydi ve henüz evlenmemişti. Hollanda'da O'nunla teması kaybetmişti. Bazı İngilizce gazeteler getirtti ve gördüğü ilanlara başvuru yaptı. Nihayet, Londra'ya trenle dört buçuk saatlik bir mesafede, bir liman kasabası olan Ramsgate kasabasında bir öğretmenlik buldu.

Ramsgate ve Isleworth

Mister Stoke'un okul binası, demir parmaklıkların ayırdığı yeşilliklerin ortasındaki meydandaydı. Okulda, on yaşla on dört yaş arasında yirmi dört öğrenci öğrenim görüyordu. Vincent okulda; Almanca, Fransızca ve Felemenkçe dersleri vermek zorundaydı. Okul dışında çocuklarla ilgilenmek ve Cumartesi geceleri çocuklara haftalık temizliklerinde yardım etmek gibi görevleri vardı. Bütün bunlara karşılık okul idaresi tarafından, konaklaması için bir daire verildi, fakat maaş verilmiyordu.

Ramsgate, kasvetli, ama Vincent'in ruh hâline uygun bir yerdi. Farkında olmadan acısını yaşatmaya devam ediyor, böylelikle Ursula'yı sürekli olarak yanı başında hissetmiş oluyordu. Âşık olduğu kızla beraber olmazsa nerede olduğunun da bir önemi yoktu. Vincent'in tek arzusu, O'nunla, Ursula'nın zihninde ve vücudunda yaratmış olduğu tesir arasına kimsenin girmemesiydi.

"Bana, tütün ve elbise almaya yetecek kadar bir miktar ödeme yapamaz mısınız, Mr. Stoke?" diye sordu Vincent.

"Tabii yapamam," diyerek cevapladı Mr.Stoke "Sadece yatak ve yemek karşılığında yeterince öğretmen bulabiliyorum."

Vincent, ilk Cumartesi sabahı erkenden Ramsgate'den Londra'ya doğru yola çıktı. Uzun bir yürüyüştü bu ve güneş akşama kadar ısısını kaybetmedi. Nihayet Canterbury'ye ulaştı. Ortaçağdan kalma katedrali çevreleyen ağaçların gölgesinde bir müddet dinlendi. Bir süre sonra tekrar yürümeye başladı. Etrafında kayın ve karaağaçların bulunduğu göle kadar yürümeye devam etti. İyice yorulmuştu. Ertesi sabah dörde kadar uyudu. Şafak vakti kuşların ötüşmeye başlamasıyla gözlerini açtı ve tekrar yola düştü. Öğle vakitlerinde Clatham'a gelmişti. Burada, alçak otların arasından, gemilerle dolu Thames nehri kısmen seçilebiliyordu. Akşama doğru Londra'nın tanıdık varoş mahallelerine varmıştı. Bütün yorgunluğuna rağmen, bütün enerjisini toplayarak Loyerların evine yürümeye başladı.

Kızın evi görünmeye başladığında, Vincent'ı Londra'ya getiren Ursula ile iletişime geçme arzusu, yakasına yapışıp sımsıkı kavradı. Kız İngiltere'de O'nundu; zira kızın varlığını hissediyordu. Kalbinin hızla vurmasından çıkan sesi susturamamıştı. Bir ağaca yaslandı. İçinde kör bir acı hissetti. Öyle bir acı ki; kelimeler dünyasında izahı olmayan, kolaylıkla düşünülemeyecek, bambaşka bir acı. En sonunda, önce Ursula'nın salon lambası, sonra yatak odasındaki lamba söndü. Daha sonra karanlığa büründü ev. Vincent kendini oradan zorla uzaklaştırdı ve bitap bir halde Clapham yoluna doğru sendeleyerek yürümeye başladı. Sevgilisinin evi gözden kaybolduğunda, O'nu tekrar kaybettiğini biliyordu.

Ursula ile olan evliliklerini resmettiğinde, O'nu artık; başarı kazanmış bir sanat simsarının karısı olarak değil, varoş mahallelerinde fakirlere hizmet eden, hiç bir zorlukta şikâyette bulunmayan, Protestan bir papazın eşi olarak görüyordu.

Hemen hemen her hafta sonu avare bir biçimde Londra'ya gitmeyi denedi ama, Pazartesi sabahları dersler için geri dönmek oldukça güç geliyordu. Bazı zamanlar, sadece; Pazar sabahı Ursula'nın kiliseye gitmek için evden çıkışını görebilmek için, bütün Cuma ve Cumartesi gecelerini yürüyerek geçirdiği olurdu. Yemek ve barınak için parası yoktu. Soğuktan acı çekmesine neden olan kış da geldi. Pazartesi sabahı, şafak sökerken Ramsgate'e vardığında, soğuktan, bitkinlikten ve açlıktan hastalanıyor, tekrar iyileşmesi bir haftayı buluyordu.

Birkaç ay sonra Mr. Jones'un İsleworth'taki Protestan okulunda daha iyi bir iş buldu. Mr. Jones, geniş bir cemaat tarafından desteklenen bir papazdı. Vincent'i önce öğretmen olarak işe aldı. Daha sonraları ise onu papaz yardımcısı olarak görevlendirdi.

Vincent bir kere daha kafasındaki hayalleri değiştirmek zorundaydı. Ursula bundan böyle, varoş mahallelerinde çalışan bir Protestan papazın karısı değil, bir köy papazının karısı olacak ve nasıl annesi kocasına yardım ettiyse, Ursula da aynı şekilde Vincent'e yardım edecekti. Vincent'in, ticarî hayatını bırakıp bütün insanlığa hizmet etmeye başlamasından duyacağı sevinci, daha şimdiden görür gibi oluyordu.

Vincent, yaklaşmakta olan Ursula'nın düğün gününü hatırlamamaya çalışıyordu. Öbür adam hiç bir zaman

zihninde gerçek bir karakter olarak var olmamıştı. Ursula tarafından reddedilmesinin nedeni olarak gördüğü şey; bir şekilde çözmek zorunda olduğu, kendisine has bir noksanlıktı. Bu noksanlığı gidermek için Tanrı'ya hizmet etmekten daha iyi bir yol olabilir miydi?

Mr. Jones'un muhtaç öğrencileri Londra'dan geliyordu. Mr. Jones, Vincent'a ebeveynlerin adreslerini verip, yaya olarak öğrenim taksitlerini toplaması için gönderdi. Vincent onları Whitechapel'ın merkezinde buldu. Sokaklarda iğrenç bir koku vardı, her bir çift gözün açlık ve hastalıkla baktığı kalabalık aileler, soğuk ve boş odalara doluşmuşlardı. Bir çok aile reisi, hükümetin marketlerde satılmasını yasakladığı etleri satarak geçimini sağlamaya çalışıyordu. Vincent, perişan halde, soğuktan tir tir titreyen, kurumuş ekmek ve bozulmuş etlerden oluşan yemeklerle beslenen aileler ile karşılaştı. Gece karanlığına kadar onların, yoksulluk ve acılarla dolu hikâyelerini dinledi.

Dönüş yolunda Ursula'nın evinin önünden geçme şansı yakaladığı için, Londra seyahatinden memnun olmuştu. Whitechapel'e dek yoksul mahalleler, Ursula'yı aklından çıkarmış, Clapham'a giden yola sapmayı unutmuştu. Mr. Jones'un yanına meteliksiz bir şekilde tahsilat yapamadan döndü.

Bir Perşembe akşamı, dua esnasında Mr. Jones yapmacık bir yorgunlukla Vincent'a doğru eğilerek, "Bu akşam korkunç derecede yorgun hissediyorum kendimi. Son zamanlarda sen de bir kaç dua hazırlamıştın değil mi? Onlardan bir tanesini bizim için okur musun? Biz de böylece nasıl bir papaz olacağını görmüş oluruz," dedi.

Vincent, titreyerek kürsüye çıktı. Yüzü kızarmaya başlamış, ellerini de nereye koyacağını bilmiyordu. Titreyen sesiyle kekeleyerek konuşuyordu. Kâğıda oldukça temiz ve kapsamlı bir şekilde yazmış olduğu bölümleri okumasına, hafızası engel oluyordu. Ruhunun; kırık dökük kelimeler ve acemice yapılan el hareketleri sebebiyle galeyana geldiğini hissetti.

Mr. Jones "Harikaydın Vincent! Önümüzdeki hafta seni Richmond'a göndermeliyim" dedi.

Güzel, berrak bir sonbahar günüydü. Thames nehri boyunca İsleworth'tanRichmond'a kadar yürümek de hoşuna gidiyordu. Mavi gökyüzü ve büyük kestane ağaçlarının yapraklarının akisleri suya vuruyordu. Richmond halkı, Mr. Jones'a mektup yazarak yeni Hollandalı vaizlerinden memnun kaldıklarını söylediler. Bunun üzerine Mr. Jones, Vincent'a bir şans vermek istedi. Mr. Jones'un Turnham Green bölgesindeki kilisesi, geniş ve hassas bir cemaati olan önemli kiliselerden biriydi. Vincent eğer burada iyi bir vaaz verebilirse, herhangi bir kürsüde vaaz vermek için kendini kanıtlamış olacaktı.

Vincent, kendisine Mezmurlardan; "Ben yeryüzünde bir yabancıyım: Buyruklarını esirgeme benden, ayetiyle başlayan bölümü seçti. Hararetli bir şekilde anlatıyordu. Gençliği, ateşi, baskın gücü, iri başı ve tesirli gözleriyle cemaat üzerinde muazzam bir etki bırakmıştı.

Cemaat üyelerinin çoğu yanına gelerek verdiği mesaj için teşekkür etti. Vincent, hepsiyle tokalaşıp, şaşkın bir ifadeyle onlara gülümsedi. Herkes gider gitmez, kilisenin arka kapısından sıvışıp, Londra'nın yolunu tuttu.

Fırtına çıktı. Vincent, palto ve şapkasını almayı unutmuştu. Thames nehri, bilhassa kıyı kesimleri sapsarı kesilmişti. Ufukta, ışıktan çizgiler belirmişti. Nehrin üstünde bulunan muazzam büyüklükte, sıralı, kül rengi bulutlardan; bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyordu. İliklerine kadar ıslanmış, ama gene de heyecanla, süratli bir şekilde yürümeye devam etti.

Nihayet başarıyı yakalamış, kendini bulmuştu. Ursula'yla paylaşabileceği, ayaklarına serebileceği bir zaferi vardı.

Yağmur küçük beyaz patikanın üzerindeki tozları bastırdı ve dikenli çalıları ıslattı.

Kasaba uzaktan; kuleleri, değirmenler, ahşap çatıları ve gotik mimarisiyle yapılmış evleriyle, Dürer'in gravürlerinden birini hatırlatıyordu.

Londra'ya varmak için zorlu bir mücadeleye girişmişti. Yağmur suları başından başlayarak aşağıya çizmelerine doğru akıyordu. Loyerların evine varmadan hava kararmaya başlamıştı. Kurşuni, kasvetli bir karanlık çökmüştü. Bulunduğu mesafeden kulağına müzik sesi geliyordu. Gelen keman sesinin sebebini merak etmeye başladı. Evin bütün odaları ışıl ışıldı. Yağmurun altında, kapının önünde dizili arabalar göze çarpıyordu. Vincent, salonda dans eden insanları gördü. İhtiyar bir arabacı, büyük şemsiyesiyle, arabanın yanında, yağmurdan korunmaya çalışıyordu.

"Neler oluyor orada,?" diye arabacıya sordu.

"Düğün sanırım..."

Vincent, arabaya yaslandı. Kızıl saçlarından yüzüne doğru su damlaları akıyordu. Bir süre sonra ön kapı açıldı.

Uzun ve zayıf bir adamla beraber Ursula kapının eşiğinde belirdi. Salondaki kalabalık verandada toplanmış, kahkahalarla gülüyor, şakalaşarak çifte avuç avuç pirinç atıyorlardı.

Vincent, hemen arabanın karanlık kısmına doğru saklandı. Ursula ve kocası arabaya bindiler. Arabacı atları kamçıladı ve yavaş yavaş hareket ettiler. Vincent, bir kaç adım atarak, yüzünü ıslak pencereye bastırdı. Ursula, adama sımsıkı sarılmış, dudakları birleşmişti. Araba uzaklaşıp gitti.

İçinde inceden bir kopma hissetti. Temiz ve düzenli bir kopma. Büyü bozulmuştu. Bu kadar kolay olabileceğini hiç düşünmemişti.

Acımasız yağmurun altında, yorgunluktan bitap bir halde İsleworth'a geri döndü. Eşyalarını toparlayıp, bir daha dönmemek üzere İngiltere'den ayrıldı.

BİRİNCİ BÖLÜM

BORINAGE

Amsterdam

Hollanda donanmasının en yüksek rütbeli askeri, Koramiral Johannes Van Gogh, tersanenin arka tarafında bulunan ferah lojmanının basamaklarında oturuyordu. Yeğeninin gelişinin şerefine askerî üniformasını giymişti; her iki omuzunda altın apoletler takılıydı. Geniş Van Gogh çenesinin üstünde, çıkık alnıyla birleşen, kuvvetli düz köprülü bir burun vardı

"Burada olduğun için çok mutluyum Vincent. Bütün çocuklarım evlenip ayrıldıkları için ev çok sessizleşti," dedi.

Geniş, köşeli merdivenlerden çıktılar ve Jan amca bir kapıyı ardına kadar açtı. Vincent odaya girerek çantasını yere bıraktı. Odanın tersaneye bakan büyük bir penceresi vardı. Jan amca yatağın köşesine ilişmiş, omuzlarındaki yaldızlı şeritlerin imkân verdiği ölçüde samimi davranmaya çalışıyordu.

"Papaz olmak için çalışacağını duymak beni memnun etti; her zaman Van Gogh ailesinin bir ferdi, kendini Tanrı'nın hizmetine vakfetmiştir," dedi Jan amca. Vincent, piposuna uzandı ve pipoya dikkatlice tütün doldurmaya başladı.

Düşünmek için fazladan zamana ihtiyaç duyduğu vakit başvurduğu bir hareketti bu. Piposunu doldurduktan sonra, "bildiğiniz gibi, çalışma hakkı kazanabilmek için Protestan vaizi papazı olmak istiyorum," dedi.

"Bir Protestan papazı olmayı istememelisin oğlum, onlar eğitimsizdirler. Ne çeşit bozuk bir dinî inanç telkin ettiklerini Allah bilir! Ailemizdeki bütün papazlar üniversite eğitimi aldılar. Sanırım önce odana yerleşmek istiyorsundur. Akşam yemeği saat sekizde."

Koramiralin geniş sırtı gözden kaybolur kaybolmaz, Vincent'ın içine bir kasvet çöktü. Etrafına bakındı. Yatak geniş ve rahat, büro ferah, alçak ve düzgün masa oldukça davetkârdı. Fakat yine de, mekâna yabancıların varlığında hissettiği gibi, kendini huzursuz hissetti. Şapkasını kaptığı gibi dışarı çıktı. Sokakta, açık bir kutuda çok güzel tablolar satan Yahudi bir kitapçı buldu. Vincent, iyi bir araştırmadan sonra, seçtiği on üç parçayı koltuğunun altına sıkıştırarak, kordon boyunca, kuvvetli katran kokusunu soluyarak evinin yolunu tuttu.

Duvar kâğıtlarına zarar vermeyecek şekilde tabloları asmaya çalışırken kapı çaldı. İçeriye eniştesi Peder Stricker girdi. Stricker, Vincent'ın teyzesiyle evliydi. Stricker, Amsterdam'da tanınan bir din adamıydı. Ayrıca oldukça zeki bir adam olarak biliniyordu. Siyah elbisesinin kumaşı kaliteliydi ve oldukça güzel dikilmişti.

Selamlaşma faslı bittikten sonra eniştesi, "Sana Latince ve Grekçe öğretmesi için, klasik dillerde en iyi uzmanlarımızdan biri olan Mendez da Costa'yı tuttum. Evi Yahudi mahallesinde. Pazartesi öğleden sonra saat üç civarı, ilk dersin için oraya gitmen gerekiyor. Fakat benim buraya asıl geniş nedenim, seni Cumartesi yemeğine davet et-

mekti. Teyzen Wilhelmina ve kuzenin Kay seni görmek istiyorlar," dedi.

"Bu davete çok sevindim. Saat kaçta gelmem uygun olur?"

"Yemeği genellikle öğleyin, vaazım bittikten sonra yeriz."

Eniştesi şapkasını ve kitabını almaya hazırlanırken, Vincent "sevgili ailenize sevgilerimi iletin" dedi.

Eniştesi "yarına kadar Allahaısmarladık," dedi ve çıkıp gitti.

Kay

Stricker ailesinin yaşamış olduğu Keizersgracht caddesi, Amsterdam'ın en aristokrat ailelerinin yaşadığı caddelerden biriydi. At nalı şeklindeki bulvarların dördüncüsüydü. Tersanenin güneyinden başlayan kanal, merkeze doğru ilerliyor, sonra tekrar geriye, tersanenin kuzeyine kadar geliyordu. Temiz ve berraktı. Fakir bölgelerdeki gibi, yüzyıllarca yüzeyi kaplayan esrarengiz, kalın, yeşil yosunlarla kaplı değildi.

Caddede sıralanan evlerde tamamen Felemenk üslûbunu taşır. Dar, güzel yapılmış ve birbirine sıkıca yapışık halde, hazır kıta bekleyen, sert çehreli askerlerden farksızdılar.

Ertesi gün, eniştesi Peder Stricker'ın vaazından sonra, Peder'in evine doğru yola koyuldu. Hollanda göklerinde her daim süzülen kül rengi bulutları parlak bir güneş dağıtıvermiş ve kısa bir süre sonra hava aydınlanmıştı. Vincent erkenciydi. Dalgın bir halde yürürken, bir yandan da kanalda akıntıyla çarpışarak ilerlemeye çalışan tekneleri seyrediyordu.

Bu botların ekserisi; uçlarına doğru incelen, ortasında kargo için büyük oyuklar olan, yıllar içerisinde sudan aşınmış, siyah renkli dikdörtgen biçimindeki teknelerdi.

Teknelerden birinde baş kısmından kıçına doğru uzanan, üstünde ailenin çamaşırlarının asılı olduğu çamaşır ipleri vardı. Ailenin babası, yelken direğini omuzlarından destek alarak iskeleye yanaştırmak için mücadele ederken, kırmızı yüzlü, balık etli kadın sabit teknenin kıçında oturmuş, acemi hareketlerle ahşap yekelerle uğraşıyordu. Çocuklar da köpekleriyle oynuyor, kısa aralıklarla bitkin düşüp yuvaları olan küçük kamaraya giriyorlardı.

Peder Sticker'ın evi tipik Felemenk mimarisiyle yapılmıştı. Bu ev üç katlı, dar, boyu eninden uzun olan, çatısında küçük pencereleri olan, çiçek ve yapraklarla süslenmiş bir evdi.

Vincent'ın yengesi Wilhelmina, Vincent'ı kapıda karşılayıp, yemek odasına götürdü. Duvarda Ary Scheffer tarafından yapılmış Calvin'in bir portresi asılıydı. Yan masada gümüş bir servis tepsisi parıldıyordu. Duvarlar siyah ahşap kaplama yaptırılmıştı. Vincent, odanın alışılagelmiş karanlığına henüz alışabilmişti ki; uzun boylu, küçük bir kız çocuğunun gölgesi belirdi ve onu sıcak bir şekilde selamladı.

"Tabii beni tanımazsınız" dedi kız canlı bir sesle. "Kuzininiz Kay'ım ben."

Vincent, kızın öne doğru uzattığı ellerini tuttu. Bu, aylar sonra ilk defa hissettiği, genç bir kadının, yumuşak, sıcak bedeniydi.

Kız aynı samimi tonla konuşmaya devam etti. "Daha önce karşılaşmamış olmamız oldukça tuhaf. Çünkü ben yirmi altı yaşındayım ve siz de kim bilir..."

Vincent, sessizlik içinde, gözlerini ayırmaksızın kıza bakıyordu. Bir cevap vermesi gerektiğinin farkına varması biraz zaman aldı. Budalalığını telafi etmek için de olduk-

ça sert ve nahoş bir ses tonuyla cevap verdi. "Yirmi üç yaşındayım. Senden daha gencim."

"Yaa, demek öyle... Şu halde sanırım bunda garipsenecek bir şey yok. Sen daha önce Amsterdam' da bulunmadığın gibi, ben de Brabant'ta bulunmadım. Ev sahibelik görevini sanırım pek beceremedim. Oturmaz mısınız?"

Vincent, sert bir iskemlenin kenarına oturdu. O'nu; kaba saba bir adamdan, nazik bir beyefendiye çeviren ani, güçlü bir değişimle konuşmaya başladı. "Annem, her zaman bizi ziyaret etmenizi isterdi. Kırsal bölgeler çok güzeldir. Brabant'a gelmiş olmaktan memnun kalırdınız sanırım."

"Biliyorum Anna teyzem defalarca mektup yazıp davet etti. Yakın bir zamanda mutlaka gitmeliyim."

"Evet, gitmelisiniz," diye karşılık verdi.

Zihnin sadece uzak bir kısmı, kızın söylediklerini işitiyor ve sorularını cevaplandırıyordu. Zihninin geri kalan kısmı ise, bir bekârlığa veda partisinde haddinden fazla sarhoş olan bir adamın tutkulu susuzluğuyla, kızın güzelliğini içine çekiyordu. Kay, Hollandalı kadınlara mahsus sert yüz hatlarına sahipti, fakat bu belirgin vasıflar zaman içerisinde belli oranda kaybolmuş, belli belirsiz bir hâl almıştı. Kay'ın saçları ne saman sarısıydı, ne de köylü kadınlarınki gibi kızıl renkteydi, fakat kızıl rengin ateşi ile saman renginin ışığının birbirine karıştığı, parlak narin bir sıcaklığı vardı. Genç kız cildini rüzgâr ve güneşten sakınmasını bilmişti; çenesinin beyazlığı, yanaklarının kırmızılığına doğru, Hollandalı usta bir sanatkârın yeteneğiyle süzülüvermişti... Yaşama sevinciyle dans eden gözleri koyu maviydi; kalın dudakları, arzulanmayı bekliyormuş gibi yarı açıktı.

Vincent'ın sessizliğini fark edince, "endişeli görünüyorsun kuzen. Ne düşünüyorsun?" diye sordu.

"Rembrandt mutlaka tablonuzu yapmak isterdi diye düşünüyordum."

Kay tatlı, yumuşak bir kahkaha attıktan sonra, "Rembrandt, sadece çirkin ve yaşlı kadınların tablosunu yapardı. Öyle değil mi? diye sordu.

"Hayır" diye cevapladı Vincent. "Rembrandt; keder vasıtasıyla bir ruh kazanmış, fakir ya da bir şekilde mutsuz olan yaşlı, ama güzel kadınların tablolarını yaptı."

Kay ilk defa Vincent'a alıcı gözle baktı. İçeri girdiğinde ona üstünkörü bir bakış atmış, kırmızı saçları ve nispeten ağır çehresi dikkatini çekmişti. Şimdi ise dolgun ağzını, alev alev yanan çukur gözlerini, yüksek muntazam alnını ve Van Goghlara has, kendisine doğru çıkık olan geniş çenesini görüyordu.

Genç kız, âdeta fısıltıyı andıran bir sesle mırıldandı. "Aptallığımdan dolayı beni affedin. Rembrandt hakkında söylemiş olduklarınızdan kastınızın ne olduğunu anlıyorum. O, yüzlerine ıstırap ve mağlubiyetin izleri yansıyan, yaşlı ve yıpranmış ihtiyar kadınların tablosunu yaparken, aslında güzelliğin özünü resmetmeye çalışıyordu değil mi?

Peder Stricker kapı ağzından "siz çocuklar bu kadar ciddi ne konuşuyorsunuz" diye sordu.

"Birbirimizi tanımaya çalışıyoruz" diye cevapladı Kay. "Bu kadar sevimli bir kuzenim olduğunu daha önce niye söylemedin."

Odaya; kibar, yüzünde doğal bir tebessümle, ince yapılı bir adam girdi. Kay ayağa kalkıp arzuyla içeri giren ada-

mı öptü. "Kuzenim Vincent" "Bu da kocam Mijnheer-Vos," diyerek tanıştırdı ikisini.

Teyzesi bir süre sonra, iki yaşlarında, açık mavi gözlü, hayat dolu bir çocukla geri döndü. Kay uzanarak çocuğu kaldırıp kucakladı. Vos, kollarını dolayarak ikisine sarılmıştı.

"Masanın bu tarafına, benim yanıma oturur musun Vincent?" diye sordu teyzesi.

Vincent'ın karşısında, Vos ve Jan'ın arasında da Kay oturuyordu. Kocası eve geldiğinden beri Vincent'ı unutmuştu. Yanaklarının rengi koyulaşmıştı. Bir ara, kocası alçak ve ihtiyatlı bir sesle bir şeyler anlatırken, Kay yanağına aceleyle bir öpücük kondurdu.

Onların aşk dalgalarının titreşimi Vincent'ı sarmaya, girdaba doğru çekmeye başlamıştı. İlk defa Ursula'nın sebep olduğu o kaçınılmaz acı, içindeki gizli bir kaynaktan çıkıp, vücudunun ve beyninin en dış çeperlerinden taşmaya başlamıştı. Önündeki, birbirlerine sevgi ve muhabbetle bağlı olan bu küçük aile ona, bütün bu üzüntülü geçen aylar zarfında hep aşka olan açlığını hatırlatıvermişti. Bu açlık kolay kolay geçmesine imkan olmayan bir açlıktı.

Tıknaz, taşralı din adamı

Vincent her sabah, İncil okumak için güneş doğmadan uyanıyordu. Saat beşe doğru okumayı bırakıp pencerenin önüne geliyor, bahriyelilerin tersane kapısında siyah bir çizgi halinde dizilişlerini seyrediyordu. Buharlı gemiler kuzey denizinde aşağı yukarı gidip geliyorlardı ve uzaklarda, süratli bir şekilde giden kahverengi yelkenliler görünüyordu.

Güneş tamamen yükselip de sisi dağıtınca pencereden uzaklaşıyor, üç parça kuru ekmek ve bir bardak biradan oluşan kahvaltısını yaptıktan sonra, yedi saat boyunca kalkmamak üzere Latince ve Grekçe kitaplarının başına oturuyordu.

Dört beş saatlik yoğunlaşma beynini ağırlaştırıyor ekseriyetle yakıyordu. Böyle durumlarda öğrendiği her şey birbirine karışıyordu. Onca maceralı yıldan sonra, azimli ve düzenli bir şekilde nasıl çalışacağını bilmiyordu. Güneş cennetin diğer tarafından batmaya başlayıncaya kadar kuralları ezberlemeye çalışıyor, daha sonrasında da Mendes da Costa'ya ders almaya gidiyordu. Mendes'e gitmek için , etrafında Oudezyds tapınağı ve eski güney kilisesinin bulunduğu, sağında solunda şarap ve litoğrafi dükkânlarının yoğun olduğu virajlı Buitenkant yolunu kullanırdı.

Mendes Vincent'a, Ruyperez tarafından yapılan bir İsa'nın kopyasını hatırlattı. Hocanın çehresi klasik bir Yahudi çehresiydi; derin bakan gözler, zayıf ruhanî bir yüz ve yeni göreve başlamış genç bir Yahudi din adamının yumuşak ve sivri uçlu sakalları.

Musevi mahallesinde ortalık oldukça kalabalık ve boğucu bir havaya bürünüyordu. Yedi saat boyunca Latince, Grekçe ve Hollanda tarihi çalışmaktan bunalan Vincent, hocasıyla litografi hakkında konuşmayı âdet haline getirmişti. Bir gün hocasına Maris'in Vaftiz isimli eserini getirdi. Mendes yüksek pencereden giren ışığın esere yansımasını sağlayacak şekilde elinde tutup parmaklarıyla yokladı.

Mendes Musevilere has kısık bir sesle, "oldukça iyi. Evrensel dinin ruhundan yakaladığı bir şeyler var," dedi.

Vincent'ın yorgunluğu bir anda geçti. Büyük bir hevesle Maris'in sanatını tasvir etmeye başladı. Mendes belli belirsiz bir şekilde başını salladı. Peder Stricker, Vincent'ın Latince ve Grekçe dersleri için ona oldukça yüksek bir ödeme yapıyordu.

Mendes, sessizce "Vincent" diye seslendi. "Maris iyi hoş ama, vaktimiz daralıyor. Derslerimize devam etsek daha iyi olmaz mı?"

Vincent anlamıştı. İki saatlik bir çalışmadan sonra, eve dönüş yolunda işlerinin başında olan, marangozları, oduncuları, erzak tedarikçilerini izlemek üzere mola verdi. Adamlar ellerinde aydınlatıcılarla bir aşağı bir yukarı koşuştururken kapılar ardına kadar açıktı.

Jan amca bir haftalığına Helvoort'a gitmişti. Tersanenin arkasındaki kocaman evde yalnız kaldığını bilen Vos ve Kay, bir akşam Vincent'ı yemeğe götürmek için geldiler.

Kay, "Jan amca geri dönene kadar her gece bize gelmelisin, bir de annem, Pazar yemeklerini ayinden sonra bizimle yiyip yemeyeceğini soruyor" dedi.

Yemek bittikten sonra ev ahalisi iskambil oynuyordu. Vincent oynamayı bilmediği için sessizce bir köseye ilişip August Gruson'un "Historie des Croisades" (Haçlılar Tarihi) kitabını okumaya başladı. Oturduğu yerden Kay'i ve çabuk değişen kışkırtıcı tebessümünü görebiliyordu. Kay masadan kalkıp Vincent'ın olduğu tarafa doğru geldi.

"Ne okuyorsun kuzen" diye sordu.

Vincent kitabın ismini söyledi ve "Thys Maris'ın duygulu üslûbuyla yazılmış küçük, güzel bir kitap diyebilirim" diye ekledi.

Kay gülümsedi. Vincent genellikle böyle eğlenceli edebî imalar yapıyordu. "Neden Thys Maris?" diye sordu genç kız.

"Kitabı oku ve yazarın; bir kayanın üzerine kurulu eski kaleyi, alacakaranlıktaki kışlık odunları, ön cephedeki simsiyah tarlaları, beyaz atıyla çiftlikteki köylüyü resmeden bir Maris tablosunu anımsatıp anımsatmadığını gör" diye cevap verdi.

Kay okurken, Vincent oturması için bir iskemle yanaştırdı. Genç kadın kitaptan başını kaldırıp kuzeninin yüzüne baktığı zaman çehresinde beliren düşünceli bir ifade mavi gözlerinin rengini koyulaştırdı.

"Evet, tıpkı Maris gibi. Yazar da, ressam da aynı düşünceyi ifade için kendi araçlarını kullanıyorlar," dedi.

Vincent kitabı alıp parmaklarını sayfanın içinde gezdirip, "Bu satır kesinlikle Michelet ya da Carlyle'den çalınmıştır" dedi sabırsızlıkla.

"Biliyor musun kuzen, okullarda çok az vakit harcayan bir adam olmana rağmen şaşırtıcı derecede eğitimlisin. Eskisi gibi çok kitap okuyor musun?"

"Hayır, okumayı istemeliydim sanırım, ama mümkün değil. Gerçi çok fazla okumaya ihtiyacım da yok. Çünkü ihtiyaç duyduğum her şeyi, diğer bütün kitaplardakilerden daha güzel ve daha mükemmel şekliyle İncil'de bulabiliyorum."

Kay bağırarak ayağa kalktı. "Aman Vincent, bu söylediklerin sana yakışan şeyler değil."

Vincent şaşkınlıkla ona bakıyordu.

"Haçlılar Tarihi'nde Maris'i gördüğün zaman, eski kafalı, hissiz taşralı bir papaz gibi hareket etmenden daha hoş bir insan oluyorsun. Her ne kadar babam derslerine konsantre olmanı, bu tür şeyler düşünmemen gerektiğini söylese de..."

Vos, onlara yaklaştı, "sıra sana geldi Kay. Haydi geç masanın başına" dedi.

Kay bir süre Vincent'a kaşları çatık ateşli gözlerle baktıktan sonra, kocasının koluna girip öteki oyuncuların yanına gitti.

Latince ve Yunanca

Mendes da Costa, Vincent'ın kendisiyle yaşama dair şeyler konuşmak istediğini bildiği için, haftada bir kaç sefer ders bitimlerinde Vincent ile birlikte kasabaya inmek için bahaneler uyduruyordu.

Bir gün Vincent'ı kasabanın, Vondel Park yakınlarındaki Leidsche kapısından başlayarak tren istasyonuna kadar uzanan ilginç kenar mahallelerinden birine götürdü. Mahalle nüfus yoğunluğu oldukça fazla bir mahalleydi. Etrafta çokça değirmen ve işçilerin kaldığı küçük bahçeli kulübeler vardı. Bölge bir sürü küçük kanalla parçalara ayrılmıştı.

"Böyle bir yerde papaz olmak muhteşem bir şey olsa gerek" dedi Vincent.

Mendes, piposunu doldurup tütün tabakasını tekrar Vincent'a uzatırken, "evet" diyerek karşılık verdi. "Bu insanların, kasabanın yukarısındaki arkadaşlarımızdan daha fazla Tanrı'ya ve inanca ihtiyacı var."

Japon işi olduğu belli olan küçük ahşap bir köprüden geçerken durdu ve "Ne demek istiyorsunuz Mijnheer" diye sordu.

Mendes, kollarını nazikçe kaldırarak konuşmaya başladı. "Bu insanların çok zor hayatları var. Hastalıkla karşılaştıkları zaman doktora verecek paraları yok. Yarın yiyecekleri şey için bugün çalışmaları gerekiyor ve çok da az bir çalışma değil. Senin de gördüğün gibi evleri küçük ve fakirlik akıyor evlerden. Kaderle kötü bir anlaşma yapmışlar ve teselli bulabilmeleri içinde Tanrı mefhumuna ihtiyaçları var."

Vincent piposunu yakıp kibriti önündeki küçük kanala attı. "Peki şehrin diğer kısmındaki insanlar?" diye sordu.

"Onların giyebilecekleri güzel elbiseleri, güvenli mevkileri ve zor günlerde ihtiyaç duyduklarında kullanabilecekleri paraları var. Tanrı onların nazarında, yeryüzünde olup biten güzel şeylerden gurur duyan, hâli vakti yerinde ihtiyar bir adamdan başka bir şey değil."

"Yani kısaca, şehirliler biraz sersemdirler..."

Mendes sesini yükselterek, "Ben öyle mi dedim?"

"Hayır ben söylüyorum" diye cevapladı Vincent.

Vincent o gece Grekçe kitaplarını önüne serip uzun müddet karşı duvarı seyretti. Londra'nın varoş mahallelerini, gördüğü korkunç sefaleti ve çekilen acıları hatırladı. Bir Evangelist din adamı olma, böylece o insanlara yardım edebilme arzusunu hatırladı. Zihninde Stricker enişteni kilisesi canlandı. Zengin bir cemaati vardı. Yaşama dair güzel şeyler edinmede duyarlı ve becerikliydiler. Stricker eniştenin vaazları güzel ve teselli verici nitelikteydi, fakat bu cemaatte kimin teselliye ihtiyacı vardı ki?

Amsterdam'a gelmesinin üzerinden altı ay geçmişti. Çok çalışmanın istidadın yerini tam anlamıyla dolduramayacağını en sonunda anlamaya başlamıştı. Dil bilgisi kitaplarını bir kenara bırakıp matematik cebir kitabını açtı. Gece yarısı Jan amca geldi odasına.

"Kapının altından ışık sızdığını gördüm. Bekçi de bu sabah saat dört civarı seni bahçede dolaşırken gördüğünü söyledi. Günde kaç saat çalışıyorsun?"diye sordu koramiral.

"Belli olmuyor amca. Bazen on sekiz saat, bazen yirmi saat."

Duyduğu şeyin şokuyla başını salladı. "Yirmi saat mi?" Yüzünde büyüyen endişe fark ediliyordu. Koramiral Van Gogh ailesinden birinin başarısızlığını hazmedemeyen bir adamdı." Bu kadar çalışmaya ihtiyacın yok sanırım." dedi.

"Vazifemi tam yapmalıyım amca."

Jan amca gür kaşlarını kaldırarak, "olduğu kadar Vincent," dedi. "Anne babana sana iyi bakacağıma dair söz verdim. Bu yüzden şimdi yatağına geç ve bundan sonra da geç saatlere kadar çalışmanı istemiyorum."

Vincent alıştırmalarını bir kenara bıraktı ama, uyumaya ihtiyacı yoktu; aşka da, sevgiye de ihtiyacı yoktu, zevke de... İhtiyacı olan tek şey; Latince, Grekçe, matematik ve dilbilgisi öğrenmekti. Böylece sınavlarını geçebilecek, üniversiteye girebilecek ve vaiz olabilecekti. Yeryüzünde Tanrı'nın işlerini yapabilmek için ihtiyaç duyduğu şeyler bunlardı.

Mendes da Costa

Mayıs ayına doğru, Amsterdam'a gelişinin üzerinden henüz bir yıl geçmişti. Örgün eğitime uygun olmadığı fikri hâkim olmaya başlamıştı. Durumun izahı değildi ama, bu mağlup olduğunun kabulüydü ve ne zaman zihninin bir kısmı bu algıyı önüne koyacak olsa, hemen diğer parçaları harekete geçip bu algıyı çok çalışmak suretiyle ortadan kaldırmaya uğraşıyordu.

Eğer tek sorun derslerin zorluğu olsaydı ve belirgin şekilde eğitim için uygun olmaması olsaydı bundan rahatsızlık duymazdı. Fakat O'nu gece gündüz rahatsız eden soru "gerçekten amcası gibi zeki ve nazik bir papaz olmak istiyor muydu?" Eğer beş yıl daha eğitimle uğraşmak zorunda kalırsa fakirlere, hastalara, mazlumlara vermek istediği şahsî hizmet ne olacaktı?

Bir Mayıs akşamı, Mendes ile olan dersleri bittikten sonra, Minjheer deCosta, "benimle biraz yürüyecek kadar vaktiniz var mı?" diye sordu.

Mendes, Vincent'ın ruhunda büyüyen mücadelenin farkındaydı; genç adamın bir karar vermek üzere olduğunu hissediyordu.

"Tabii ki, ben de zaten biraz hava almayı planlıyordum. Yağmurdan sonra berrak bir hava var. Sana eşlik etmekten memnuniyet duyarım." Yün atkısını boynuna dolayıp üzerine siyah paltosunu giydi. İki adam sokağa çıkıp, üç asır önce filozof Baruch Spinoza'nın aforoz edildiği sinagogun yanından yürümeye başladılar. Bir kaç blok ötedeki Rembrandt'ın Zeestraat'ta bulunan eski evinin önünden geçtiler.

Evi arkalarında bırakırken "Rembrandt sefalet ve ıstırap içinde öldü" dedi Mendes normal bir tonda.

Vincent hızlı bir bakış attı Mendes'e. Mendes'in, ruhuna işleyen, içinden geçenleri bir anda ortaya dökmek gibi bir problemi vardı.

"Yine de mutsuz ölmedi," dedi Vincent.

"Hayır" diyerek karşılık verdi. "O kendisini tam anlamıyla ifade edebildi ve yaptığı şeyin bedelini de çok iyi biliyordu ve kendi zamanında bunu yapabilen ender kişilerden biriydi."

"Peki, bildiğini varsayarsak, bunu biliyor olması onun lehine miydi? Hatalı olduğunu varsayalım. Peki ya dünya onu ihmal etseydi ne olacaktı?"

"Dünyanın ihmali bir değişikliğe sebep olmazdı. Rembrandt boyamak zorundaydı. Ne çizdiğinin, nasıl çizdiğinin bir önemi yok. Tablo yapmak onu erkek yapan şeydi. Sanatın ustalık değeri Vincent, sanatın artiste vermiş olduğu ifadede yatar. Rembrandt, yaşama gayesi olarak bildiği ne varsa, onu gerçekleştirdi. Bu da onu haklı çıkardı. Hatta eğer çalışmaları başarısız bile olsaydı, arzularını bir kenara bırakıp, Amsterdam'ın en zengin tüccarı olmaktan bin kat daha başarılı olurdu.

"Anlıyorum."

Mendes kendi düşünce çizgisini ifade ediyormuş gibi konuşmaya devam etti. "Rembrandt'ın çalışmalarının bütün dünyaya sevinç getirmiş olması gerçeğine rağmen, tamamıyla gereksiz. Yaşamı eksiksiz ve başarılarla doluydu. Mezara konulduktan sonra, amel defteri kapandı ve bu defter oldukça güzel yapılmış bir defterdi. Önemli olan, çalışmalarının kalitesi değildi, önemli olan; amacına ulaş-

mak için göstermiş olduğu sabır ve amacına olan sadakatin kalitesiydi.

Kum taşıyan arabalarda çalışan işçileri seyretmek için durdular bir süre, daha sonra sarmaşıklarla dolu bahçelerin bulunduğu dar sokaklara daldılar.

"Peki efendim... Acaba genç bir adam hayatta doğru yolu seçtiğini nasıl bilebilir? Düşünün ki, hayatta yapmayı düşündüğü çok özel bir var fakat bir süre sonra fark ediyor ki, yapmayı düşündüğü bu özel şey için uygun değil?

Mendes, çenesini paltosundan dışarı çıkarıp öne doğru uzattı, gözleri parlıyordu. "Şuraya bak Vincent" diye bağırdı. "Güneşin batışının şu kül rengi bulutların üzerine nasıl kızıl bir parlaklık düşürdüğüne bak."

Limana varmışlardı. Gemilerin direkleri, eski evler ve ağaçlar batan güneşe karşı duruyorlardı ve her şeyin aksi denize vurmuştu. Mendes piposunu doldurup, kâğıt torbayı Vincent'a uzattı.

"Ben pipomu doldurdum, efendim"

"Sahi, fark etmedim. Kanal boyunu takip edip Zeeburg'a doğru yürüyelim mi? Musevi 'kilisesi' orada. İnsanlarımın yakıldığı 'kilisenin' bahçesinde bir süre otururuz."

Samimi bir sessizlikle yürürken, rüzgâr pipolarının dumanını savuruyordu. "Hiç bir zaman hiç bir şeye tam anlamıyla emin olamazsın Vincent," dedi. "Doğru olduğunu düşündüğün şey için cesaret ve kuvvetin olur. Yaptığın şey yanlış olarak sonuçlanabilir. Ama o zamana kadar sen onu yapmışsındır. Önemli olan da bu zaten. Sebeplerimizin belirlediği istikamete göre davranmalı, son kararın takdirini Tanrı'ya bırakmalıyız. Eğer bu ya da başka yolla

şu anda yapmayı istediğin şeyin Tanrı'ya hizmet için olduğundan eminsen, bu inanç seni geleceğe götürecek olan tek rehberdir. Tevekkül etmekten de korkma."

"Bunun için yeterli donanımımın olmadığını düşünüyorsam?

Mendes utangaç bir tebessümle, "Tanrı'ya hizmet etmek için mi?" diye sordu.

"Hayır, kastım; üniversiteden mezun olmuş akademisyen bir papaz olmak için yeterli değilsem."

Mendes, Vincent'ın esas sorunu hakkında bir şey söylemek istemiyordu; onun niyeti, olayların genel durumu ile ilgili tartışmak ve genç adamı kendi kararını vermesi için yalnız bırakmaktı. Bu arada Musevi kilisesinin avlusuna gelmişlerdi. Burası, İbranice yazılmış mezar taşları, ağaçlar ve otlarla dolu sakin bir yerdi. Burada da Costa ailesine ayrılan yerin hemen yanında taştan yapılma bir bank vardı. İki adam buraya oturdu. Vincent piposunu söndürdü. Akşamın bu saatlerinde avlu tenhaydı. Tek bir ses dahi duyulmuyordu.

Mendes, yan yana yatan anne ve babasının mezarlarına bakarak konuşmaya devam etti. "Herkesin karakterinde dürüstlük ve kalite vardır. Eğer insan bunu fark edebilirse tuttuğu her işte muvaffak olur. Eğer bir sanat simsarı olarak kalmaya devam etmiş olsaydın, sahip olduğun dürüstlük seni iyi bir sanat simsarı yapmış olurdu. Aynı şey eğitimin için de geçerli. Günün birinde kendini tam olarak ifade edeceksin. Hangi yolla, hangi vasıtayla yaptığının hiç bir anlamı yok.

"Diplomalı bir vaiz olmak için Amsterdam'da kalmaktan vazgeçersem?"

"Önemi yok. Londra'ya bir Protestan olarak dönersin. Belki bir dükkânda çalışırsın ya da Brabant'ta bir köylü haline gelirsin. Ben seni insan yapacak şeyin kalitesini hissettim ve bunun iyi olduğunu biliyorum. Ömür boyu defalarca hata yapıyor olduğunu düşüneceksin, fakat en nihayetinde kendini ifade edebileceksin ve bunu yaptığın zaman hayatını doğrulayabileceksin."

"Teşekkür ederim Bay de Costa. Söylediğiniz her şey karar vermeme yardımcı oluyor."

Mendes hafifçe titredi. Üstünde oturdukları bank soğuktu. Güneş de denizin arkasında kaybolup gitmişti, ayağa kalktı. "Gidelim mi Vincent?" diye sordu.

Daha büyük kudret nerededir?

Ertesi gün, güneş batarken Vincent pencerenin önünde durmuş avluyu seyrediyordu. Kavak ağaçlarıyla dolu küçük bulvarda, ağaçların ince dalları sabahın kurşuni renkli gökyüzüne karşı göze çarpıyordu.

Vincent, "Örgün eğitimde başarı sağlayamamış olmam, herhangi bir işte de başarılı olamayacağım anlamına mı geliyor? Nihayetinde insanları sevmenin Latinceyle Yunancayla ne alâkası var?"diye söylendi kendi kendine.

Pencerenin altından, bahçeyi turlayan Jan amca geçti. Bulunduğu mesafeden rıhtımda demirleyen gemilerin direkleri görünüyordu.

"Başından beri yapmayı istediğim şey Tanrı'nın hizmetini görmekti. Hiç bir zaman büyük bir kilisem olsun, geniş

bir cemaate muazzam vaazlar vermeyi istemedim. Şimdi ise teslim olduğum tek şey acziyet ve keder..."

Tam o esnada zilin çalmasıyla beraber, çalışanlar kapıya akmaya başladılar. Bahçenin lambası da yanmıştı. Vincent, pencereden uzaklaştı.

Babası ve amcasının son bir yıl içerisinde su gibi para harcadıklarının farkındaydı. Eğer bırakırsa, paralarının boşa sarf edildiğini düşüneceklerdi.

Elinden gelenin en iyisini yapmaya çalışmıştı. Günde yirmi saatten daha fazla çalışamazdı ya! Besbelli okumak ona göre değildi. Çok geç başlamıştı. Eğer yarın erkenden bir Protestan olarak ayrılıp, insanlar için çalışmaya başlarsa hata yapmış mı olacaktı? Hastaları tedavi etse, ümitsizlere ümit aşılasa, günahkârları teselli etse, inançsızları dine döndürse... Yine de hata mı yapmış olacaktı?

Şüphesiz ailesi bir şeyler söyleyecekti. Vincent'ın hiçbir zaman başarılı olamadığını; değersiz, nankör, Van Gogh ailesinin yüz karası olduğunu söyleyeceklerdi.

Her şeyi anladığını düşündüğü kuzini bile, kendisinde geri kafalı bir taşra papazı hâli sezmeye başlamıştı.. Evet, biliyordu ki; Amsterdam'da kalırsa, içinde büyüyen doğrunun sesi, onu günden güne rahatsız edecekti. Dünyadaki yerini biliyordu. Mendes de ona gitmesi için yeterli cesareti vermişti. Ailesinin kendisini hor görmesini de artık önemsemiyordu. Mevkiinin Tanrı'ya teslim olmasının yanında önemi yoktu.

Aceleyle valizini hazırladı ve ev ahalisiyle vedalaşmadan evden ayrıldı.

Protestan Okulu

Peder Van den Brink, de Jong ve Pietersen'dan oluşan Belçika Papazlar Komitesi, Brüksel'de;eğitimi ücretsiz olan, öğrencilerin sadece barınma masraflarından oluşan küçük bir meblağ ödeyecekleri yeni bir okul açmaya karar vermişlerdi. Vincent komiteyi ziyaret ettikten sonra stajyer öğrenci olarak kaydedildi.

Peder Pietersen, "üç ayın sonunda seni Belçika sınırları içerisinde bir bölgede görevlendireceğiz," dedi.

"Tabi başarı sağlarsa" diye ilave etti Peder de Jong, Peder Pietersen'a dönerek. De Jong gençken bir parmağını makinaya kaptırmış, sonrasında dine yönelmişti.

"Protestanlık hizmetinde önemli olan şey nedir biliyor musunuz Mösyö Van Gogh?" diye sordu. Cevabı beklemeden, "Önemli olan vaaz vereceğin insanlara yaygın ve cazibeli olan vaazlar vermek." diye devam etti sözüne.

Vincent, toplantının yapıldığı kiliseden, Brüksel'in parlak güneşine çıkarken PietersenVincent'ın koluna girerek eşlik etti. "Aramıza katılmana çok memnun oldum oğlum, zira Belçika'da yapacak çok işimiz var. Şevkinden dolayı bu işlerin üstesinden gelebileceğine inanıyorum," dedi.

Vincent kendisini, sıcak güneşin mi, yoksa adamın beklenmedik teveccühünün mü daha çok ısıttığını bilemedi. Taş binaların karşılıklı olarak sıralandığı yokuştan aşağıya doğru yürüdüler. Vincent karşılık olarak söyleyeceği bir şey bulmak için çaba sarf ediyordu. Peder Pietersen durdu.

"Burası benim ayrılacağım yer," dedi. Kartını uzatıp, "Buyurun bu benim kartım. Müsait olduğunuz bir akşam gelirseniz, sizinle sohbet etmekten büyük keyif alırım." dedi. Protestan okulunda Vincent dahil sadece üç stajyer vardı. Bokma adında kısa boylu, yuvarlak çehreli sabırlı bir hocaları vardı. Arkadaşları on dokuz yaşlarında taşralı çocuklardı. Bu iki taşralı çocuk çabucak kaynaşmışlar ve Vincent'ı alaya almaya başlamışlardı. Vincent, Fransızca derslerini ezberlemeye çabaladığı zamanlarda veyahut da kendisini bir hayli zorlayan akademik kitaplar üstünde çalışırken yanına yaklaşıp, "Ne yapıyorsun Van Gogh? Ölüyor musun yoksa?" diyerek eğleniyorlardı.

Vincent en çok da Hoca Bokma ile olan ilişkisinde zorlanıyordu. Hoca her öğrencinin usta birer konuşmacı olmasını istiyordu. Her gece evlerinde, bir sonraki günkü derse kadar hazırlanmasını istediği ödevler veriyordu. İki arkadaş kolay, çocuksu şeyler yazıp, akıcı bir şekilde ezberden okurken, Vincent ağır çalışıyor, hazırladığı ödevlerin her noktasını kalbine danışmadan yazmıyordu. Söylemesi gereken şeyler üzerinde derinlemesine düşünüyordu, ama her ne hikmetse, sınıfta vaaz verirken kelimeleri ağzında geveleyip duruyor, asıl söylemek istediği şeyleri ifadede zorlanıyordu.

Her defasında hocası, "Sen nasıl papaz olabilirsin ki Van Gogh? Henüz konuşmayı bile beceremiyorsun. Seni kim dinleyecek?" diyerek azarlıyordu.

Bokma'nın kızgınlığının zirve yaptığı zaman, Vincent'ın hazırlamış olduğu ödevleri ezberden okumayı reddettiği zamandı. Bir gece evvel geç vakte kadar oturup her kelimesini itinayla, güzel bir Fransızcayla hazırlamıştı. Sınıftaki diğer öğrenciler, ara sıra gayrı ciddi şekilde hazırlamış oldukları notlara bakarak Hazreti İsa'nın çarmıha

gerilmesinden bahsederken, Bokma durumdan memnundu. Sıra Vincent'a gelince, notlarını önüne serip okumaya başlayınca işin seyri değişti. Bokma dinlemiyordu bile.

"Amsterdam'da size bunu mu öğretiyorlar Van Gogh? Notlarına bakmadan konuşamayan, dinleyenleri heyecanlandırmayan hiç bir Allah'ın kulu benim sınıfımdan mezun olamaz!"

Vincent denemesine rağmen bir gece öncesinde yazmış olduğu şeyleri sırasına göre hatırlayamıyordu. Hatırlamaya çalıştıkça hata yapıyor, hata yaptıkça arkadaşları gülüşüyorlardı. Bir süre sonra Bokma da çocuklara iştirak etmeye başladı. Vincent'ın sinirleri Amsterdam'a geldiğinden beri iyice gerilmişti.

"Mr. Bokma!" diyerek yüksek bir tonla "vaazlarımı uygun gördüğüm şekilde yapacağım. Yaptığım çalışma gayet güzel. Aşağılamalarınıza da daha fazla tahammül edecek hâlim yok," dedi.

Bokma sinirden küplere bindi. "Ben nasıl yapacağını söylersem öyle yapacaksın" diye bağırdı. "Aksi takdirde seni sınıfımda görmek istemiyorum."

O günden sonra hocasıyla arasında sıcak bir savaş başladı. Vincent talep edilen şeylerin dört mislini yapıyordu. Uyumak için yeterli zaman bulamıyordu. İştahı tamamen kaçmış, günden güne iyice zayıflıyordu.

Kasım ayında görevlendirileceği yeri öğrenmek için komiteye davet edildi. Nihayet yolunun üzerindeki bütün engeller kalkmıştı. Yorgun bir hoşnutluk duyuyordu. Davet edildiği yere vardığında, sınıf arkadaşları çoktan gelmişti. İçeri girerken Peder Pietersen ona bakmadı ama, Bokma'nın ateş saçan gözleri Vincent'ın üzerindeydi.

Peder de Jong, iki genci başarılı çalışmalarından dolayı tebrik etti ve onlara görevlendirilecekleri yerleri söyledi. Gençlerden biri Hoogstraeten'e, diğeri ise Etichove bölgesine tayin edildiler. İki arkadaş kol kola ayrıldılar.

De Jong "Mösyö Van Gogh, komitemiz; Tanrı'nın sözlerini insanlara iletmede yetersiz olduğunuz kanaatine vardı. Üzülerek söylemeliyim ki, sizin için düşündüğümüz bir görevlendirme söz konusu değil." dedi.

Uzunca bir sessizlikten sonra "peki benim kusurum neymiş?" diye sordu.

"Otoriteye karşı gelmişsiniz. Kilisemizin birinci kuralı kesin itaattir. Ayrıca hocanız; notlarınıza bakmadan konuşma yapamadığınızı söylüyor. Hocanız sizin vaaz vermek için yetersiz olduğunuzu düşünüyor.

Vincent, başı pencereye dönük olan dostuna baktı. "Ben ne yapayım" dedi ümitsizce kendi kendine.

"Eğer isterseniz altı aylık bir eğitim için tekrar okula dönebilirsiniz. Belki bu sürenin sonunda...

Vincent, başını eğip düz burunlu ayakkabılarına baktı. Derisi çatlamıştı ayakkabıların. Söyleyebilecek tek kelime bulamadı. Arkasını dönüp sessiz bir şekilde uzaklaştı oradan.

Kendini Laeken'de bulana dek süratle aştı şehrin sokaklarını. Neden yürüdüğünü bilmeden dükkânların önünden geçerek yoluna devam etti. Biraz sonra son evlerini de arkasında bırakmış, açık boş bir tarlaya varmıştı. Tarlada, çokça çalıştırılmaktan bir deri bir kemik kalmış, yorgunluktan ölemeyen, ayakta can çekişen beyaz yaşlı bir at gördü... Tarla bomboş ve haraptı. İleride, atların

derilerini yüzen bir adamın kulübesinin önünde bir at iskeleti duruyordu.

İçinde hissizliğine hücum eden garip duygular hissetti. Terk edilmişlik hissiyle piposuna uzandı. Piposunu yaktı. Fakat tütün nedense acı gelmişti. Tarlada gözüne ilişen bir kütüğün üzerine oturdu. Yaşlı beyaz at yaklaştı. Burnunu Vincent'ın sırtına sürterek koklamaya başladı. Arkasına döndü. Açlıktan bir deri bir kemik kalmış olan atın sırtını okşadı.

Biraz sonra Tanrı düşüncesi ruhunu kuşattı. Bir nebze olsun teselli buldu bu kuşatmadan. "İsa fırtına da bile sakindi" dedi kendi kendine. "Yalnız değilim; çünkü Tanrı beni yalnız bırakmadı henüz. Bugün ya da yarın, bir gün mutlaka Tanrı'ya hizmet etmenin bir yolunu bulacağım."

Odasına döndüğünde Peder Pietersen'ı kendisini beklerken buldu. "Akşam yemeğini evimde benimle yemek ister misin diye sormaya geldim" dedi Peder Pietersen.

Birlikte, evlerine dönen işçilerle hıncahınç dolan sokaklardan geçtiler. Pietersen, bugün olanlardan bahsetmeksizin sohbet ediyordu. Vincent söylediklerini dikkatle dinlemişti. Pietersen onu, atölye haline getirilmiş olan ön odaya davet etti. Duvarlarda bir kaç sulu boya tablosu vardı. Bir köşede de eski bir sehpa...

"Demek siz de resim yapıyorsunuz? Bilmiyordum doğrusu"

Pietersen utangaç bir sesle, "ben sadece bir amatörüm. Boş zamanlarımda rahatlamak için yapıyorum. Fakat ben sizin yerinizde olsam bundan kimseye bahsetmezdim," diye yanıtladı soruyu.

Yemeğe oturdular. Pietersen'ın on beş yaşlarında, henüz tabaktan başını kaldıramamış utangaç bir kızı vardı. Vincent nezaketen bir şeyler yemeye çalışırken, Pietersen önemsiz şeyler anlatmaya devam ediyordu. Vincent birden bire Pietersen'ın sözlerine kulak kesildi. Papazın sözü mevzuya nasıl getirdiği hakkında bir fikri yoktu.

"Borinage kömür madenlerinin yoğun olduğu bir bölgedir" dedi ev sahibi. "Aşağı yukarı bölgede yaşayan erkeklerin tamamı madene inerler. Binlerce tehlike içinde çalışırlar ama, yine de aldıkları ücret beden ve ruhlarının bir arada kalmasına anca yeter. Evleri eski püskü tahtadan yapılma kulübelerdir. Zavallıların eşleri, çocukları yılın çoğunda soğuk, yüksek ateş ve açlıktan titrerler."

Vincent, papazın bunlardan bahsetmesinin sebebini anlamaya çalışıyordu. "Borinage nerde" diye sordu Vincent.

"Belçika'nın güneyinde, Mons yakınlarında. Kısa bir zaman önce o bölgede bir süre kaldım ve inan bana Vincent; eğer yeryüzünde duaya, teselliye muhtaç bir halk varsa o da Borinage halkıdır."

Vincent'ın boğazı düğümlendi. Yemek boğazına dizildi, çatalı kaşığı bıraktı elinden. Pietersen ona neden işkence ediyordu ki?

Papaz, "Vincent" dedi. "Borinage'a neden gitmiyorsun? Bu kuvvetli çalışma aşkınla orada bir çok iş başarabilirsin."

"Fakat nasıl gidebilirim ki? Komitede söylenenleri duydunuz."

"Biliyorum. Geçen gün babana mektup yazıp durumu izah ettim. Bugün öğleden sonra bir cevap aldım. Ben senin için maaşlı bir iş bulana kadar baban seni destekleyebilirmiş."

"Demek bana bir görev vereceksiniz?" diyerek heyecanla ayağa fırladı.

"Evet, fakat bana biraz zaman tanımalısın. Komite çalışmalarını gördükten sonra eski kararından vazgeçecektir. Hatta vazgeçmeseler bile, de Jong'la Van den Brink'in benden bir yardım istemeleri muhtemel. Bu bölgenin gariban halkının senin gibilere ihtiyacı var Vincent ve hareketlerimin kontrolü Tanrı'ya aitse hiçbir vasıta beni haksız çıkaramaz."

Kara Çeneliler

Tren güneye yaklaşırken, ufukta dağ kümeleri belirdi. Flanders'ın o can sıkıcı düzlüğünden sonra dağları seyretmek zevkli ve rahatlatıcıydı. Henüz bir kaç dakikadır gözlemlemesine rağmen, dağlarda bir gariplik sezdi. Her biri geniş bir düzlükten bir tutarsızlıkla tamamen ayrı ayrı yükseliyorlardı. Bu uzun piramit serisini pencereden seyrederken, kendi kendine "siyah Mısır" diye mırıldandı. Yanında oturan adama dönüp "Bu dağların buraya nasıl yerleştiklerini bana anlatır mısın?" diye sordu.

"Tabii ki" diye cevapladı komşusu. "Bunlar kömür madeniyle beraber çıkarılan atık maddelerden oluşan dağlardır. Dağın tepesine ulaşmak üzere olan şu küçük arabayı görüyor musunuz? Gözlerinizi bir süreliğine ondan ayırmayın," diye devam etti.

Adam bunları söylediği esnada araba dönmüş, arkasında siyah bir bulut bırakmıştı. "Gördüğün gibi işte, dağlar bu şekilde yükseliyor. Elli senedir dağların gökyüzüne doğru parça parça yükseldiğine şahitlik ediyorum" dedi adam.

Tren Wasmes'ta durunca Vincent aşağı atladı. Kasaba sevimsiz bir vadinin ortasına kurulmuştu; zayıf bir güneş ortalığa yayıldığı halde, Vincent ile gökyüzü arasında kesif bir kömür dumanı vardı. Wasmes şehri dağın kenarından yukarı doğru sıralı evler halinde yükselmeye çalışıyordu. Fakat daha tepeye varmadan kiremit çatılı evler ortadan kayboluyor ve PetitWasmes ortaya çıkıyordu.

Vincent yüksek tepeye yaklaştıkça, kasabanın neden bu denli tenha olduğunu merak ediyordu. Etrafta bir tek erkek görmek mümkün değildi. Nadiren yüzünde solgun ve kayıtsız bir ifade taşıyan kadınlara rastlıyordu kapının eşiğinde dikilen.

PetitWasmes bir madenci kasabasıydı. Kasabada övünmeye değer tek bina, fırıncı Jean-Baptiste Denis'in tepenin zirvesinde bulunan kiremit çatılı eviydi. Vincent'ın bulmaya çalıştığı ev bu evdi. Denis bir süre önce Peder Pietersen'a yazmış olduğu mektupta, kasabaya gönderecekleri din görevlisini kendi evinde ağırlayabileceğini belirtmişti.

Madam Denis, Vincent'ı içtenlikle karşıladı ve mis gibi taze ekmek kokan mutfaktan geçirerek saçakların altındaki küçük odasına götürdü. Odanın kasabaya bakan küçük bir penceresi vardı. Odası, madam Denis'in kalın ve maharetli elleriyle temizlenmişti. Vincent odasına çabucak ısındı. O kadar heyecanlıydı ki, eşyalarını yerleştirmeden bir kaç basamaktan oluşan merdivenlerden inip mutfakta bulunan Madam Denis'e dışarı çıkacağını söyledi.

"Akşam yemeğine gelmeyi unutmazsınız değil mi? Saat beşte sofraya oturuyoruz."dedi.

Vincent; doğasında, insanları başından geçen kötü şeyleri düşünmeksizin anlayan bu kadını sevmişti. "Geleceğim tabii ki, sadece etrafı biraz gezmek istiyorum" dedi.

"Bu akşam Marcasse'da ustabaşılık yapan bir misafirimiz var. O'nunla sizin de tanışmanız iyi olabilir. İşinizle alâkalı öğrenmek isteyebileceğiniz bir çok şeyi ondan öğrenebilirsiniz," dedi.

Şiddetli bir kar yağışı vardı. Vincent yola indiğinde, bahçelerin ve tarlaların etrafını çeviren dikenli tellerin, maden ocağından çıkan dumanlardan kararmış olduğunu gördü. İşçilerin çoğunun evi Denislerin evlerinin doğusundaki hendekteydi. Diğer tarafta, maden atıklarından oluşmuş siyah bir dağ ve Petit işçilerinin büyük çoğunluğunun çalıştığı Marcasse madenlerinin bacaları vardı.

Marcasse; Belçika Madenciler Birliği'ne bağlı yedi maden ocağından biri olmasına rağmen, Borinage'ın en eski ve en tehlikeli maden ocağıydı; madene iniş ve çıkışlarda zehirli gazlardan, su baskınlarından, patlamalar veyahut da tünellerin çökmesinden kaynaklanan işçi ölümleri sebebiyle kötü bir üne sahipti. İki kurulum binası vardı; birincisi kömürün çıkarılmasını sağlayan makina işletim binası, bir diğeri ise çıkarılmış olan madenlerin sınıflandırılması ve atıkların arabalara yüklenmesi için kullanılan binalardı. Bacalardan yirmi dört saat boyunca zehirli simsiyah dumanlar yayılıyordu etrafa. Marcasse'nın etrafında fakir işçiler yaşıyordu. Evlerin etrafında ölmüş ağaçlar, dumandan simsiyah bir renk almış çitler, kıyıda kösede kullanışsız kömür yığınları vardı ve bütün bunların yanında kara dağ yükseliyordu. Burası oldukça kasvetli bir yerdi. İlk bakışta Vincent'a her şey korkunç ve iç karartıcı geliyordu. "Bu kasabaya boşuna kara kasaba dememişler," diye söylendi kendi kendine.

Vincent, bir süre daha bekledikten sonra, işçiler maden kapısından çıkmaya başladılar. İşçilerin üzerinde yırtık pırtık giysiler vardı. Kafalarında ise deri şapkalar. Kadın işçiler de erkekler gibi giyinmişti. Hepsi baca temizleyicisi gibi simsiyahtı. Gözlerinin akı, dış görünüşleriyle garip bir tezat teşkil ediyordu. Onlara 'gueules noires'[1] denilmesi sebepsiz değildi. Sabah şafak sökmeden karanlık madene inip tüm gün çalıştıktan sonra zayıf güneş ışığı bile gözlerini yakıyordu. Yarı açık gözleriyle sendeleyerek madenden çıkıyorlardı. Aralarında anlaşılmayan bir lehçeyle hızlı hızlı konuşuyorlardı. Ekserisi ufak tefek, omuzları dar ve çökük, sadece kemikten ibaret insanlardı.

Vincent, ikindi vakti kasabanın ıssızlığının sebebini şimdi anlıyordu. Asıl PetitWasmes, gördüğü o küçük evler değildi. Asıl PetitWasmes, halkın çoğunluğunun gün boyunca vakitlerini geçirdikleri, yerin yedi yüz metre altındaki çıkmaz şehirdi.

Madenci'nin Kulübesi

Madam Denis yemek sofrasında Vincent'a "JacquesVerney kendi kendini yetiştirmiş bir adamdır, fakat madencilerle her zaman dost kalmıştır," dedi.

"Daha yüksek mevkilere terfi eden herkes işçilerle dost kalmaz mı?"

"Hayır, Mösyö Vincent. Maalesef öyle değil. PetitWasmes'tan Wasmes'a gider gitmez çoğu olaylara farklı bakmaya başlıyorlar. Paranın hatırı için, bir zamanlar madenlerde köle gibi çalıştıklarını unutup, maden sahiplerinin tarafı-

1 Kara çeneliler

nı tutarlar. Fakat Jacques vefalı ve namuslu bir adamdır. Grev yaptığımız zamanlarda işçilerin üzerinde etkisi olan tek yönetici odur. Çalışanlar ondan başka kimsenin tavsiyelerini dinlemezler. Fakat zavallı adam hayatının son demlerini yaşıyor."

"Nesi var?" diye sordu Vincent.

"Madene inen herkesin başına gelen şey. Malum ciğer rahatsızlığı. Muhtemelen bu kışı bile çıkaramaz..."

Jacques Varney biraz gecikerek geldi. Kısa boylu, yuvarlak omuzlu bir adamdı. Gözleri çukurlaşmış, bütün Borinage'lılar gibi kederle bakıyordu. Burnunun deliklerinden, kaşlarının ucundan ve kulaklarından kısa tüyler uzanıyordu. Kafasında saç yoktu. Vincent'ın madenciler için çalışmaya gelen bir Protestan papazı olduğunu duyduğunda derin bir iç çekti. "Ah, Mösyö, ne kadar çok insan yardım için geldiler bir bilseniz... Fakat yine de hayat her zaman nasılsa aynı şekilde devam ediyor," dedi.

"Borinage'da hayat şartlarının kötü olduğunu mu düşünüyorsunuz?" diye sordu Vincent.

Jacques bir süre sessiz kaldıktan sonra, "benim için değil. Annem bana biraz okuma yazma öğrettiği için ustabaşı oldum. Wasmes yolu üzerinde küçük, tuğladan yapılma bir evim var ve biz hiçbir zaman yiyecek sıkıntısı çekmiyoruz. Kendi adıma bir şikâyetimin olduğunu söyleyemem," diye cevap verdi..

Şiddetli bir öksürük sözlerini kesmeye zorluyordu. Vincent, adamın düz göğsünün bu baskıdan patlayacağını düşündü. Bir kaç sefer dış kapıya çıkıp sokağa tükürdükten sonra, tekrar sıcak mutfağa gelip sofraya oturdu. Hafifçe kulaklarından, kaşlarından ve burnundan çıkan kılları çekiştiriyordu.

"Gördüğünüz gibi mösyö, ustabaşı olduğumda daha yirmi yedi yaşındaydım. Daha o zamanlar ciğerlerim iflas etmeye başlamıştı. Bununla beraber, son zamanlarımda çok fazla sıkıntı çekmedim. Fakat o maden işçileri..." Madam Denis'e bir göz attıktan sonra sordu. "Ne dersiniz? Onu aşağıya indirip Henri Decrucq ile tanıştırayım mı?

"Neden olmasın? Gerçeği tüm açıklığıyla bilmesinin zararlı olacağını düşünmüyorum."

Jacques Varney tekrar Vincent'a döndü. Mazeret bildirir bir tonda, "Ustabaşı olmam hasebiyle onlara sadık olmam lâzım ama, Henri size her şeyi gösterecektir," dedi.

Vincent, gecenin ayazında dışarı çıkan Jacques'ı takip etti ve hemen madencilerin kazdığı hendeğe daldı. Madencilerin barınakları, basitçe tahtadan yapılmış kulübelerin odalarından müteşekkildi. Kulübeler belli bir plan dahilinde değil, gelişi güzel sağa sola serpiştirilmişti. Kulübelerin meydana getirdiği labirentten, atıklar sebebiyle oluşmuş dar geçitler sayesinde bir mihmandar eşliğinde çıkmak mümkündü. Vincent, Jacques'ın arkasından düşe kalka, etrafa çarpa çarpa zorlukla ilerleyebiliyordu. Çok geçmeden Decrucq'un barakasına geldiler. İnce pencerenin arkasında bir aydınlık vardı. Madam Decrucq kapıyı açtı.

Bu kulübe de hendekteki diğer kulübelerle aynıydı. Zemin topraktı. Çatı yosun tutmuş, tahtaların arasına rüzgârdan korunmak için çıtalar sıkıştırılmıştı. Evin eşyaları da; yuvarlak bir soba, tahta bir masa, iskemleler, bir sandalye ve duvara çivilenmiş içinde bir kaç parça tabak bulunan bir kutudan ibaretti. Kasabalıların ekseriyeti gibi onlarda keçi ve tavşan besliyorlardı. Böylece zaman zaman et ihtiyaçlarını gidermeye çalışıyorlardı. Keçi çocukların yatağının altında, tavşanlar da sobanın arkasındaki samanların üstünde uyuyorlardı.

Madam Decrucq, gelenlerin kim olduğunu öğrenmek için kapının üst kısmını açtı. Daha sonra kapıyı ardına kadar açarak misafirleri içeri davet etti. Madam Decrucq evlenmeden önce, kocasıyla beraber yıllarca aynı madende, kömür yüklü küçük arabaları iterek sayım bölümüne taşımıştı. Henüz yirmi altıncı yaş gününü kutlamadan solmuş, yıpranmış, eski güzelliğini bütünüyle kaybetmişti.

Decrucq, Jacques'ı görünce sobanın soğuk kısmına doğru yatırmış olduğu sandalyesinden fırlayıp, "demek sen ha!" diye bağırdı. "Evime gelmeyeli hayli zaman oldu. Gelmene çok memnun olduk. Arkadaşın da hoş gelmiş."

Madende kömürlerin öldüremediği tek adam olmakla övünürdü Decrucq. Sık sık "kendi yatağımda yaşlanınca öleceğim. Ben onlara izin verene kadar beni öldüremeyecekler" derdi.

Kafasının sağ tarafında bulunan boş alandaki parçalanmış derisi, saçlarının arasından pencereden giren ışık gibi parlıyordu. Bu kaza, taşın yüz metre derinliğindeki bir kuyuya atılması gibi, içinde bulundukları kafesin madene bırakılması esnasında meydana gelmişti. Decrucq bu kazada yirmi dokuz meslektaşını yitirmişti. Yürürken bir ayağını sürümek zorunda kalıyordu. Hücresindeki kalaslar çöktüğünde beş gün boyunca mahsur kalmış, kurtarıldığında ayağının dört yerden kırık olduğunu öğrenmişti. Sağ göğsünün üzerindeki şişkinlik bayağı elbisesinin üzerinden belli oluyordu. Grizu patlamasında savrulup kömür arabası üzerine düştüğü gün kırılan kaburgaları o günden sonra bir daha düzelmemişti. Ama hiç bir şey yıkamamıştı onu. Sürekli olarak şirketin aleyhinde konuştuğu için şirket, onu en kötü birimlere, şartları en zor işlere veriyordu. Görünmeyen, bilinmeyen ama her zaman her yerde bulunan bir düşmanla mücadele etmek

onu daha çok sinirlendiriyordu. Sadece kalın çenesinin ortasında belirginleşen gamzesi, küçük ve basık yüzünü hafifçe çarpık gösteriyordu.

"Mösyö Van Gogh, tam yerine geldiniz" dedi. "Burada, Borinage'da bizler köle bile değiliz. Hayvandan hiçbir farkımız yok. Gece saat üçte Marcasse'a iniyoruz. Yemeğimizi yiyebilmemiz için on beş dakika molamız var. Sonrasında ikindi vakti dörde kadar çalışıyoruz. Aşağısı kapkara ve tahammülü zorlayacak kadar sıcak. Bu yüzden çıplak çalışıyoruz. Hava tamamen kömür tozu ve zehirli gazla dolu. Nefes almakta zorlanıyoruz. Kömür yatağından kömürü aldığımız zaman ayağa kalkacak kadar yerimiz olmaz, bu sebeple dizlerimizin üzerinde iki büklüm çalışmak zorundayız. Kız ya da erkek olmamız fark etmez. Sekiz veyahut dokuz yaşına geldiğimiz zaman madene inmeye başlarız. Yirmili yaşlarda yüksek ateş ve ciğer hastalıkları başlar" Kafasındaki dağılmış kırmızı deriyi göstererek devam etti. "Eğer grizu patlamasında ya da kafeste ölmezsek, kırklı yaşları görebiliriz. Zaten sonra da veremden ölürüz. Söylediklerim yalan mı Verney?"

Vincent, hararetle konuşan bu adamın söylediklerini takip etmekte zorlanıyordu. Sinirden gözleri kararmış olmasına rağmen, adamın gamzeli çarpık yüzü oldukça neşeli bir görünüş veriyordu.

Jacques "Tam olarak dediğin gibi Decrucq" dedi.

Madam Decrucq oturmak için uzak köşedeki yatağına gitti. Gaz lambasının belli belirsiz ışığı, kadının vücudunun yarısını gölgede bırakıyordu. Kadın daha önce binlerce kez dinlemiş olmasına rağmen kocası konuşurken dikkatle dinliyordu. Bütün o kömür arabalarını ittiklediği yıllar, doğurduğu üç çocuk ve birbirini takip eden o

soğuk kışlar kadının bütün yaşama kavgasını sökmüştü içinden. Decrucq hastalıklı ayağını Jacques'tan tekrar Vincent'a doğru sürüdü.

"Peki bütün bu çalışmalarımızın karşılığında ne kazandığımızı biliyor musunuz Mösyö? Derme çatma bir oda ve kazma sallamamıza yetecek kadar da yiyecek. Ne yiyoruz peki? Ekmek, ekşi peynir ve siyah kahve. Belki yılda bir iki sefer de et. Eğer günde elli kuruş dahi kesinti yapacak olurlarsa açlıktan ölürüz! İstedikleri kadar kömürü getirememiş olmamız ücretimizde kesinti yapmaları için yeterli sebep. Tanrının her günü hayatlarımızla ölümün kenarındayız Mösyö. Hastalanacak olursak tek kuruş ödeme yapmadan işten atılırız ve karılarımız ve çocuklarımız komşular tarafından beslenirken bizler de, köpekler gibi ölüme terkediliriz. Düşünün Mösyö, sekiz yaşından kırka kadar otuz iki sene kapkara bir toprağın altında yaşamak... Sonrası her şeyin unutulduğu yolun karşısındaki tepede küçük bir çukur..."

Başarı!

Vincent, madencileri cahil ve eğitimsiz bulmuştu. Çoğu okuma yazma dahi bilmiyorlardı. Bununla beraber hassas yaratılışta olan bu madenciler işlerinde oldukça hızlı ve kabiliyetliydiler. Yüksek ateşten çoğunun beti benzi atmış, yorgunluktan ve açlıktan bir deri bir kemik kalmışlardı. Sadece Cumartesi günleri görebildikleri güneş enerjisinin yoksunluğundan derileri solmuştu. Zulümden kederle bakan çukurlaşmış gözlerinde direnme azmi yoktu. Vincent, madencileri de ilgi çekici buldu. Onlar da Zundert ve Etten'da bulunan Brabant halkı gibi basit ve güzel tabiatlı insanlardı.

Vincent ilk dinî sohbetini, bölgeye gitmesinin üzerinden henüz bir kaç gün geçmişken, Denis fırınının arkasındaki derme çatma kulübede yapma imkânı buldu. Kulübeyi adamakıllı temizleyip, insanların oturması için sıraları içeriye taşıdı. Saat beş sularında madenciler aileleriyle beraber geldiler. Soğuktan korunmak için atkılarını boyunlarına sıkıca dolamışlardı. Başlarında küçük şapkaları vardı. Kulübedeki tek ışık kaynağı, Vincent'ın ödünç almış olduğu gaz lambasıydı. Vincent İncil'in içinde gezinirken, madenciler de soğuktan korunmak için ellerini koltuk altlarına sıkıştırmış, derme çatma sıraların üstünde dikkatli bir şekilde Vincent'ı dinliyorlardı.

Vincent açılış vaazında İncil'den en uygun mesajları bulmak için uğraştı. Sonunda Yeni Ahit'ten 16:9'daki bölümü seçti. "Gecenin karanlığında Paul'e bir hayal göründü: Makedonyalı bir adam dikilmiş yalvarıyordu. Makedonya'ya gel ve bize yardım et."

Vincent; "Kardeşlerim, bizler Makedonyalıları işçiler olarak düşünmeliyiz," dedi. "Öyle bir işçi ki yüzünde, bitkinlik, yorgunluk ve tükenmişliğin izlerinin okunduğu bir işçi. Ölümsüz bir ruhu olduğu için ihtişamdan ve cazibeden yoksun değil ve o yok olmayacak bir gıdaya, Tanrı'nın sözlerine ihtiyaç duyar. Tanrı bizden Yüce İsa'yı taklit ederek, tevazu ile kutsal hedeflere ulaşmamızı istiyor. Böylece seçim gününde kutsal krallığa girebilen ve huzuru bulabilenlerden olabilelim."

Köyde çok fazla hasta vardı. Her gün doktor gibi bu hastaları ziyaret etmeye başladı. İmkân buldukça hastalara sıcak tutacak çoraplar, kimine bir parça ekmek ve süt ya da yataklarına serebilmeleri için çarşaf götürdü. Tifo hastalığı ve madencilerin "la sottefiévre" diye adlandırdığı zarar veren yüksek ateş barakalara kadar inmiş, zavallıla-

rın rüyalarını bile zehir etmeye, insanları çılgına döndürmeye başlamıştı. Yatağa düşen madencilerin sayısı, açlık, zayıflık ve sefalet günden güne artıyordu.

PetitWasmes'te herkes ondan sevgiyle bahsetmeye başlamıştı. Köyde yiyecek ve teselli götürmediği tek bir kulübe bile yoktu. Kiminin hastalığına çare bulmaya, kimi zavallıya da Tanrı'nın ışığını ulaştırmaya çalışıyordu. Noel'den bir kaç gün önce Marcasse yakınlarında, içine yüzlerce kişinin sığabileceği terkedilmiş bir yer buldu. Soğuk ve ıssız olmasına rağmen PetitWasmes madencileri mekânı kapı eşiğine kadar doldurmuşlardı. Hepsi, Vincent'ın İsa'nın doğduğu Beytullahim ve dünyanın huzuru hakkında söylediklerini dinliyorlardı. Borinage'a gelmesinin üzerinden henüz altı hafta geçmişti. Köyde sefaletin gün be gün arttığını görmesine rağmen, yine de, orada, mütevazi mekânda birkaç gaz lambasının aydınlattığı odada soğuktan titreyen kara çeneli insanların kalplerini ısıtacak, beklenen İsa'nın krallığından bahsedebiliyordu.

Şimdilik Vincent'ın canının sıkılmasına sebep olan tek şey hâlâ babasının parasıyla hayatını sürdürüyor olmasıydı. Her gece, Tanrı'ya kendi basit ihtiyaçlarını karşılayabilecek ufak bir kazanca sahip olmak için yalvarıyordu.

Hava iyice bozmaya,kara bulutlar bütün kasabanın üstünü kapatmaya başladı. Sağanak halinde yağmur yağmaya başlamıştı. Çukur dolu yollar görünmez haldeydi. Hendekteki evlerin toprak zemini de aynı haldeydi. Yılbaşında Jean-Baptiste Wasmes'a inmiş beraberinde de Vincent'a gönderilmiş bir mektupla döndü. Zarfın sol üst köşesinde Peder Pietersen'ın ismi ve adresi yazılıydı. Vincent mektubu alır almaz heyecanla odasına koştu. Yağmur müthiş bir şiddetle dama vuruyordu, fakat Vincent hiç bir şey duymuyordu. Zarfı yırtarcasına açtı. Mektubu okumaya başladı.

Sevgili Vincent:

Komite üstesinden geldiğin işlerden haberdar. Bu sebeple yılın ilk altı ayı için geçici bir ücret ödemeyi düşünüyorlar.

Eğer Haziran ayı sonunda her şey yolunda giderse, geçici bir süre için belirlenen görevin daimi bir görevlendirmeye çevrilecek. Bu arada maaşın aylık elli frank olacak.

Bana daha sık yaz ve başını daima yukarda tut.

Saygı ve sevgilerimle,

Pietersen.

Vincent kendini yüzü koyun yatağa bıraktı. Sıkı sıkı kavradığı mektup da elindeydi. Artık bir işi vardı. Bu hayatı boyunca isteyip, ulaşmak için ihtiyaç duyduğu cesaret ve kuvveti bulamadığı şeydi. Ayda alacağı elli frank maaş, beslenme ve barınma için ihtiyaç duyduğundan çok fazlaydı. Tekrar birine bağımlı olmak zorunda da değildi.

Masasının başına geçip muzaffer bir edayla, coşkulu bir şekilde babasına artık yardımına ihtiyacı olmadığını bildiren bir mektup yazmaya başladı. Mektubu bitirdiği vakit gece yarısı olmuştu. Marcasse'ın semalarında gök gürlemesi duyuluyor, şimşekler çakıyordu. Merdivenlerden inip mutfaktan geçerek, kendini neşe içinde yağmurun koynuna bıraktı.

Madam Denis arkasından koştu. "Mösyö Vincent şapkanızı ve ceketinizi almadan nereye gidiyorsunuz?" diye seslendi.

Vincent cevap vermek için bile durmadı. Yakınlardaki tepeye doğru koştu. Bulunduğu mesafeden Borinage'ın

büyük bir kısmını görebiliyordu. Kasabayı sis kaplamıştı. Bulutların gölgesinin oluşturmuş olduğu müthiş bir ışık efekti vardı. Borinage'a geldiğinden beri ilk defa olarak gördükleri ona Michel ve Ruysdael'in resimlerini anımsatmıştı.

Terril

Artık resmî bir papaz olduğuna göre Vincent'a toplantılarını yapması için kalıcı bir yer lâzımdı. Yaptığı bir sürü araştırmadan sonra, hendeğin sonunda, bir zamanlar cemaatin çocuklarının dans dersi aldıkları, nispeten daha büyük bir yer olan 'Salon du Bébé' olarak adlandırılan yeri buldu. Vincent binadaki öteberiyi istif ettikten sonra ev göz alıcı bir havaya büründü. Her gün öğleden sonra, yaşları dört ila sekiz arasındaki çocukları toplayıp onlara okuma ve yazmayı öğretirken fırsat buldukça onlara İncil'in başlangıç seviyesi hikâyelerinden okumaya başladı. Bu çocuklardan çoğunun bütün hayatları boyunca aldıkları ilk eğitimdi. Bu salonu bulmasına yardım eden Jacques Verney'e "Çocukları sıcakta tutmak gerek. Eğer soba yanarsa geceleri yaptığımız toplantılar daha uzun sürer. Salonu ısıtmak için gerekli olan kömürü nerden temin edeceğiz" diye sordu.

Verney bir süre düşündükten sonra cevap verdi. "Öğleyin burada ol. Sana nasıl bulacağımızı göstereceğim."

Vincent ertesi gün salona vardığında bir grup madenci eşlerini ve kızlarını beklerken buldu. Üzerlerinde siyah gömlekler, uzun siyah etekler ve başlarında mavi eşarplar ve hepsinin ellerinde torbalar vardı.

"Mösyö Vincent, size bir torba getirdim. Siz de bir torba alın elinize," dedi Verney'in genç kızı.

Hep beraber yola koyuldular. Madencilerin kulübelerinin oluşturduğu labirentleri, dar sokaklardan geçerek tırmandılar. Tepenin zirvesindeki Denis'in fırınını geçip, Marcasse'nin bulunduğu alana geldiler. Bütün alana yayılıp her biri bir köşeden kazarak ilerlemeye başladılar.

Matmazel Verney, "Kömür bulabilmek için en tepeye ulaşmalısınız Mösyö Vincent. Aşağı kısımları yıllardan beri didik didik ettik. Gelin size hangilerinin kömür olduğunu göstereyim," dedi.

Vincent bütün yolu elleri ve dizleri üzerinde çıkmaya çalıyordu. Kaygan zemin ayakları üzerinde durmasını engellerken, Verney'in kızı genç bir keçi gibi tırmanıyordu. Matmazel Verney tepeye tırmanıp kalçasının üzerine çöktükten sonra, tırmanmaya çalışan Vincent'a takılmak için birkaç küçük katılaşmış çamur parçası fırlattı. Güzel bir kızdı Matmazel Verney, yanakları renkli, hayat dolu bir kızdı. O yedi yaşındayken babası ustabaşı olmuştu. Bu yüzden bir madenin içini hiç görememişti.

Kız "Acele edin Mösyö Vincent, yoksa torbasını dolduran son kişi siz olacaksınız" diye bağırdı. Bu gezinti kız için bir eğlenceydi. Şirket Verney'e uygun fiyata kömür veriyordu.

Küçük arabalar yüklerini boşalttıkları için, hepsinin tepeye ulaşması mümkün olmadığı gibi,bu piramidin içinde kömür bulmak da çok kolay bir iş değildi. Verney, Vincent'a kömür parçalarını parmaklarıyla nasıl; toprak, balçık taş ve diğer yabancı cisimlerin arasından ayırdığını gösteriyordu. Şirketin gözden çıkardığı kömür kayda

değer bir miktar değildi. Madenci eşlerinin bu güne dek elde ettikleri tek şey, pazarda satılamayan killi bileşimlerden başka bir şey değildi. Terril yağmur ve kardan dolayı iyice ıslanmıştı. Vincent'ın elleri çizilmiş, yer yer de kesilmişti. Kadınlar torbalarını neredeyse doldurmuşken, O doldurmayı umut ettiği torbanın ancak dörtte birini doldurabilmişti.

Kadınların her biri doldurmuş olduğu torbayı salona bırakıp aileleri için yemek yapmak üzere evlerine koştular. Hepsi giderken akşam aileleriyle beraber geleceklerinin sözünü verdiler. Verney, Vincent'i akşam yemeğine davet etti. O da memnuniyetle kabul etti. Verney ailesinin evi iki büyük odadan oluşuyordu; soba, mutfak malzemeleri ve sofra takımı bir odadaydı. Diğer odayı ise yatak odası olarak kullanıyorlardı. Verney malî açıdan iyi durumdaydı ama, evde sabun bulunmaması tuhafına gitmişti. Sonradan öğrendiğine göre Borinagelılar için sabun imkânsız lüks bir tüketim malzemesiydi. Erkek çocuklar madene inmeye başlayınca, kız çocuklarda Terril'e tırmanmaya başladıktan sonra yüzlerindeki kömür karası tam anlamıyla ölünceye kadar yüzlerinden silinmiyordu.

Matmazel Verney, Vincent'ın temizlenmesi için sokağa bir kova soğuk su getirdi. Vincent elinden geldiğince yüzünü ovalayarak temizlemeye çalıştı. Bunda ne kadar başarılı olduğunu bilmiyordu. Masaya oturup Matmazel Verney'in çehresinde kömür ve tozdan oluşan lekeler bulunduğunu görünce kendisinin de aynı vaziyette olduğunu düşündü. Matmazel Verney bütün yemek boyunca neşeli neşeli gevezelik etti.

Jacques, "Biliyorsunuz Mösyö Vincent, buraya gelmenizin üzerinden neredeyse iki ay geçti, ama hâlâ Borinage'ı yeterince bilmiyorsunuz," dedi.

Vincent alçakgönüllülükle, "haklısınız Mösyö Verney" diye karşılık verdi. "Ama sanırım yavaş yavaş insanları anlamaya başlıyorum."

Verney burnundaki uzun kılı koparark ilgiyle bakarken, "Onu kastetmedim aslında. Kastettiğim siz bizim sadece toprak üstündeki yaşantımızı gördünüz. Bu o kadar da önemli değil. Biz yukarda sadece uyuruz. Yaşantımızın neye benzediğini gerçekten öğrenmek istiyorsanız, madene inmeli ve gecenin üçünden akşam dörde kadar hangi şartlarda çalıştığımızı görmelisiniz."

"Madene inmeyi ben de çok istiyorum ama, şirket inmeme müsaade eder mi acaba?"

Verney ağzına bir küp şeker atıp, koyu ılık kahvesinden bir yudum aldı. "Ben sizin için soruşturdum bile. Yarın güvenlik denetimi için Marcasse'ye ineceğim. Bu gece üçe çeyrek kala Denis'in evinin önünde ol. Ben seni oradan alırım." dedi.

Bütün aile salona kadar Vincent'a eşlik etti. Jacques sıcak evinde gayet iyi görünmesine rağmen şiddetli öksürük sebebiyle yarı yoldan evine geri dönmek zorunda kaldı.

Salona vardığında, ölü bacağını arkasından sürüyen Henri Decrucq'u sobayı tamir ederken buldu.

Decrucq, tebessümü bütün yüzünü kaplayacak şekilde, "İyi akşamlar Mösyö Vincent," diye bağırdı. "PetitWasmes'de benden başka bu sobayı yakabilecek kimseyi bulamazsın. Bunu kullanmayı eskiden hatırlıyorum. Parti yaptığımız zamanlardan. Oldukça kötü bir soba, ama bütün püf noktalarını biliyorum."

Torbaların içinde ne varsa ıslaktı ve bunların çok azı kömürdü. Bir süre uğraştıktan sonra Decrucq sobayı yak-

mayı başardı. Sıcaklık odaya yayılmaya başladı. Yaptığı işin heyecanıyla hızlı hareket edince, kafasını çarpmaktan kurtaramadı.

Neredeyse madencilerin tamamı aileleriyle beraber o gece Salon'daydılar. Herkes Vincent'ın kilisesinde vereceği ilk vaazı dinlemek için toplanmışlardı. Salondaki bütün sıralar dolunca, komşu aileler evlerinden sandalyelerini getirdiler. Üç yüz kişiyi aşkın bir kalabalık vardı içerde. Gündüz vakti, kalbi madenci eşlerinin iyiliğinden ısınan Vincent, kendi kilisesinde vaaz vermekte olduğunu bilerek o kadar güzel konuştu ki, çehrelerdeki keder bulutları bir süreliğine dağılıverdi.

"Yeryüzünde çok eski ve güzel bir inanış vardır. Bu da yeryüzünde yabancı olduğumuz inanışıdır," dedi. "Babamız bizimle birlikte olduğu için artık yalnız değiliz. Bizler; başlangıcı dünya, sonu cennet olan bir yolculukta olan hacılarız."

"Keder neşeden daha iyidir kardeşlerim. Çünkü biz neşeliyken bile kalbimiz hüzünlüdür. Bayram evine gitmektense yas evine gitmek daha evladır. Çünkü kalbin çehresi hüzne daha uygundur."

"Kim ki İsa'ya inanıyorsa onun için ümitle karışmış bir keder yoktur. Onun için sadece yeni ve sürekli olan bir doğum vardır. Karanlıktan aydınlığa çıkaran bir doğum."

"Tanrım; bizler şeytandan korunmak için sana ibadet ediyoruz. Bize ne güç, ne de zenginlik ver. Bizi sadece ihtiyaç duyduğumuz ekmekle besle."

"Amin."

Vincent'ın yanına yaklaşan ilk kişi Madam Decrucq oldu. Gözleri buğulanmış, dudakları titriyordu. "Mösyö Vin-

cent," dedi. "Yaşamım o kadar zorlu geçti ki, zamanla Tanrı'yı kaybettim. Fakat siz O'nu bana geri verdiniz. Bunun için size minnettarım."

Herkes gittikten sonra Vincent Salon'u kilitleyip düşünceli bir halde tepede bulunan Denislerin evine doğru yürümeye başladı. Bu geceki toplantıdan sonra madencilerin kendisine karşı olan endişeden arınıp en sonunda güvenmiş olduklarını söyleyebilirdi. Kara çeneliler tarafından Tanrı'nın yardımcısı olarak kabul görmüştü artık. Bu değişime sebep olan şey neydi? Bir kilisesi olduğu için olamazdı herhalde. Çünkü bu tür şeyler her zaman madencilerin umurunda olmazdı. Resmî görevlendirilmesi hakkında bilgileri yoktu; çünkü ilk geldiğinde zaten gayri resmî olarak çalıştığını söylememişti. Daha önceleri de terkedilmiş ahırda ya da madencilerin kulübelerinde, aynı derecede samimi ve güzel vaazlar vermiş olmasına rağmen, bu farklılığı anlamakta zorlanıyordu.

Denisler çoktan mutfağın dışındaki küçük odalarında uykuya dalmışlardı, fakat fırından hâlâ güzel ekmek kokuları geliyordu. Vincent, mutfaktaki derin kuyudan su çekti ve bir tasa boşalttı. Sonra sabun ve aynayı almak için yukarı çıktı. Aynayı duvara yaslayıp kendisine baktı. Tahmininde yanılmamıştı. Aynaya bakınca yüzündeki kömür tozunu tamamıyla temizleyemediğini gördü. Gözlerinin altı ve çenesi hâlâ simsiyahtı. Kutsal mabette yüzü kömür tozlarıyla simsiyahken nasıl vaaz verdiğini ve babası ya da amcasının O'nu bu halde görünce nasıl endişeleneceklerini düşününce kendi kendine gülümsemeye başladı.

Ellerini soğuk suya daldırıp Brüksel'den getirdiği sabunla köpürtmeye çalıştı. Köpükleri yüzüne yaymak için ellerini kaldırırken kafasında bazı fikirler oluştu. Islak elleri

havada kaldı. Aynaya tekrar bakınca alnında, göz kapaklarında, yanaklarında ve çenesinde Terril'den kalma siyah kömür tozlarını gördü.

"Tabi ya!" diye mırıldandı yüksek sesle. "Demek bu yüzden beni kabul ettiler. En sonunda onlardan biri hâline geldim."

Ellerini suda durulayıp yüzüne dokunmadan doğruca yatağına gitti. Borinage'da kaldığı süre boyunca her gün yüzüne kömür tozu sürmeyi âdet edindi. Böylece kasabadaki herhangi birinden farklı görünmüyordu.

Marcasse

Vincent ertesi sabah iki buçukta kalktı. Mutfakta bir parça kuru ekmek yedikten sonra saat üçe çeyrek kala kapının önünde bekleyen Jacques ile buluştu. Gece boyunca yoğun bir kar yağışı vardı. Marcasse'a giden yol tamamen karla örtülüydü. Madene doğru yola koyulduklarında Vincent uzaktan küçük kara varlıkların gölgeler halinde madene doğru koşuşturduklarını gördü. Hava müthiş soğuktu. İşçiler soğuktan korunmak için çenelerini paltolarının içine sokmuşlar, başları önde hızla hareket ediyorlardı.

Jacques, Vincent'ı önce raflarda numaralandırılmış gaz lambalarının bulunduğu bir odaya soktu. "Aşağıda bir kaza olduğu vakit numaralardan kimin kayıp olduğunu anlarız," dedi Jacques.

İşçiler aceleyle gaz lambalarını alıyor, süratli bir şekilde karla kaplı avludan, yük asansörünün bulunduğu taş binaya geçiyorlardı. Jacques ve Vincent da onlara katıldı.

Asansörün birbiri üstüne yapılmış altı bölümü vardı. Küçük kömür arabaları da yüzeye bu asansörle taşınıyordu. Her bölüm sadece iki kişiyi rahatlıkla taşıyacak genişlikteydi, fakat her bölüme beş işçi kömür yığını gibi sıkışarak biniyorlardı. Jacques ustabaşı olduğu için o bölüme sadece Vincent ve asistanını aldı. Yere çöktüler. Ayakları birbirine yapışık haldeydi ve başları tellere çarpıyordu.

Jacques, "Ellerinizi kucağınızda tutun Mösyö Vincent. Duvara çarpacak olursa ellerinizi kaybedebilirsiniz," dedi

Sinyal verildikten sonra kafes aşağıya doğru hareket etmeye başladı. Asansör inerken, kafes ile duvar arasında çok kısa bir mesafe vardı. Asansörün inişinde Vincent'ın içini bir korku kapladı. Bir şeylerin ters gitmesi halinde ölmesi an meselesiydi. Bu güne kadar yaşamadığı türden bir korkuydu yaşadığı. Dipsiz, bilinmeyen bir boşluğa hızla düşüyor gibiydi. Biraz sonra korkusu geçer gibi oldu. İki aydan beri herhangi bir asansör kazası olmadığını hatırladı.

Vincent, Jacques ile korkusunu paylaşınca, Jacques tebessüm etti. "Merak etme her madenci aynı korkuyu yaşıyor," dedi.

"Fakat bir süre sonra alışmaya başlarlar değil mi?" dedi Vincent.

"Hayır Mösyö" diye cevapladı Jacques. "Hiçbir zaman alışamazlar. Bu asansörün yaratmış olduğu giderilemeyen korku, öldükleri güne kadar devam eder."

"Peki ya siz Mösyö. Siz de mi...?"

"Ben de tıpkı sizin gibi titriyordum. İşin tuhafı otuz üç senedir bu madene inip çıkıyorum."

Yolun yarısında, yaklaşık üç yüz elli metre sonrasında asansör bir süreliğine durdu. Sonra tekrar süratle inmeye devam etti. Vincent oluklardan sızan su sızıntısını görünce tekrar ürpermeye başladı. Yukarı bakınca aydınlanmaya başlayan gökyüzünden gelen ışıkları fark etti. Altı yüz elli metrede tekrar durunca asansörden çıktılar. Fakat işçiler aşağı inmeye devam ettiler. Vincent kendini geniş bir tünelde buldu. Kendisini bir cehennem sıcağının beklediğini düşünüyordu ama, koridor serindi.

"Burası pek de kötü sayılmaz Mösyö Verney," diye bağırdı.

"Haklısınız fakat bu bölümde çalışan işçi yok. Yukardan serinlik geliyor, ancak bunun aşağıda çalışan madencilere bir faydası yok."

Tünelin içerisinde çeyrek mil kadar yürüdüler, sonra Verney tünelden bir başka yere saptı. "Beni takip edin Mösyö Vincent," dedi. "Mais doucement, doucement[2], eğer yavaş hareket etmez de kayacak olursanız hepimizi öldürürsünüz," diye ekledi.

Verney, Vincent'ın gözleri önünden kayboldu. Vincent önünde, tünelin dışına doğru bir açıklığa rastladı. El yordamıyla merdiven aradı. Delik ancak zayıf bir adamın geçebileceği genişlikteydi. İlk beş metreyi kolaylıkla geçti, ancak sonrası oldukça güçtü. Kayalardan sular sızıyor, tutunduğu merdiveni ıslatıp kayganlaştırıyordu. Vincent vücudundan akan teri hissedebiliyordu.

En sonunda elleri ve dizleri üzerinde emekleyerek uzun bir iç geçidi aştıktan sonra çıkışa en uzak olan gizli bir

2 Fakat yavaş yavaş

yere ulaştı. Mezar odalarının bölmelerine benzeyen, sert kütüklerle desteklenen uzun sıralı hücreler vardı geldiği yerde. Her hücrede beş işçi çalışıyordu. İşçilerden ikisi kazmalarla kömür çıkarırken, üçüncüsü çıkarılan kömürü ileriye taşıyor, dördüncüsü kömürü küçük arabalara yüklerken, beşinci işçi de arabayı raya yerleştirip itiyordu. Toplayıcılar çok pis çuvallardan yapılma elbiselerle çalışıyorlardı. Kürekçiler genellikle çuvaldan yapılma bir iç çamaşırı dışında bir şey giymeyen genç erkeklerden seçilmişti. Üç adımlık koridorda arabaları itenler de genelde kız çocuklarıydı. Hücrelerin duvarlarından sular sızıyordu. Sarkıtların bulunduğu bir mağara şeklindeydi çalışılan yer. Tek ışık kaynakları, yakıttan tasarruf etmek için fitilleri aşağı doğru hafifçe yakılan küçük gaz lambalarıydı. Hava da yoğun kömür tozuyla doluydu. Vincent ilk hücrelerde işçilerin ayakta kazmalarıyla çalıştıklarını gördü, fakat koridorda ilerledikçe hücreler gittikçe küçülüyor, ta ki en son çalışmak için uzanmak zorunda kalan işçileri görene dek. Saatler geçtikçe çalışanların vücut sıcaklıkları da hücrenin sıcaklığını iyiden iyiye arttırıyordu. Bu da zamanla havadaki kömür tozunun yoğunluğunu arttırıp nefes almayı güçleştiriyordu.

"Denetmenin yaptığı kontrollerde çıkarmış oldukları kömürün kalitesi onaylanırsa, bu insanlar günlük sadece iki buçuk frank kazanıyorlar. Beş yıl öncesine kadar günlük üç frank ödeme yapılıyordu, ama o zamandan beri maaşlar sürekli olarak düştü," dedi Jacques.

Jacques, madenciler ve ölüm arasında duran kalasları kontrol ettikten sonra toplayıcılara döndü.

"Dayanak olarak kullandığınız kalaslar çok kötü ve gevşemeye başlamış. Hepinizin bildiği gibi çatı ilk fırsatta çökecek."

Toplayıcı ekibin başında bulunan işçi, ileri atılıp sinirle bir şeyler söyledi. Vincent söylenen sözlerden sadece bir kaç kelime anlayabilmişti.

"Kazıklar için ne zaman ödeme yapacaklar" diye bağırdı adam. "Tamam kazıkları çakalım! Tabi eğer kazık çakmak için zaman bulabilirsek. Bunun için zaman ayırırsak ne zaman kömür çıkaracağız? Burada kayaların altında, evde açlıktan ölebiliriz."

Son hücrenin biraz ilerisinde başka bir oyuk olduğunu fark etti Vincent. Fakat bu oyuğun içinde aşağıya inmek için merdiven yoktu. İçine belli aralıklarla kütükler sıkıştırılmış, kirli suların aşağıya akması ve madencileri yakması önlenmeye çalışılmıştı. Jacques,Vincent'ın lambasını alıp kemerine taktı. "Doucement Mösyö," dedi tekrar. "Yavaş olmalısınız. Başıma basmayın, yoksa beni ölüme gönderirsiniz," diyerek uyardı. Yaklaşık beş metre daha aşağıya doğru tutunarak indiler. Birbirlerinin adımlarını takip ederek karanlığa daldılar.

Geldikleri yerde, işçilerin çalışması için hücreler bile yoktu. Kömür doğrudan duvarın bir köşesinden alınmalıydı. Adamlar dizleri üstüne çömelmiş, arkaları üst kısma sıkışmış, topladıklarını alınmak üzere arkaya fırlatıyorlardı. Vincent şimdi yukarda bulunan hücrelerin rahat ve serin olduğunu düşünmeye başladı. Sıcak bu alçak zeminde alevlerin arasında kalmak gibiydi. Acı; kör bir cisimle kesilmek kadar yoğundu. İşçiler yaralı hayvanlar gibi soluk alıp veriyorlardı. Dilleri dışarı sarkmış, çıplak vücutları kir pas içerisindeydi. Vincent hiçbir şey yağmadığı halde, bu şiddetli sıcak ve toz dumanı arasında bir dakika daha dayanamayacağını düşünüyordu. Madenciler, binlerce kat daha ağır olan gündelik işkence saatlerini doldurmaya çalışıyorlardı. Hiç birinin temiz hava almak için mola

imkânı dahi yoktu. Eğer mola verirlerse, günlük zorunlu olan asgari kömürü çıkaramayacak ve elli sentlik günlüklerini alamayacaklarını biliyorlardı.

Vincent ve Jacques emekleyerek, arı ovanı gibi olan hücreleri bağlayan koridoru geçtiler. Bir kaç dakikada bir geçen kömür arabalarına yol vermek için duvara dayanmak zorunda kaldılar. Bu geçtikleri koridor yukarıda bulunandan çok daha küçüktü. Arabaları iten kızlar diğerlerinden daha küçüktü. Hiç biri on yaşından daha büyük olamazdı. Arabaları itebileceklerinden daha ağırdı. Bu yüzden arabaları raylara yanaştırmak için çokça çaba sarf etmeleri gerekiyordu.

Koridorun sonunda arabaları halatlara bağlamak için metal bir boşaltma kanalı vardı. Jacques, "Gelin Mösyö Vincent. Size dünyanın başka hiçbir yerinde göremeyeceğiniz şeyleri göstereceğim, yerin yedi yüz metre altında bulunan son bölüme götüreyim," dedi. Metal kanaldan otuz metre kadar kaydılar. Vincent kendini çift raylı geniş bir tünelde buldu.

Jacques bilgi vermeye devam ediyordu. "Bu yeni bir katman. Kömür çıkarmak için dünyanın en zor yerlerinden birisi," dedi. Jacques oyuklardan birinde yine gözden kayboldu. Sadece sesi işitiliyordu. "Beni takip edin" Giriş Vincent'ın omuzlarının geçebileceği genişlikteydi. Yolda sıkıştığı için karnının üstüne uzanıp yılan gibi sürünerek, bir yandan da parmaklarıyla yolu temizleyerek ilerlemeye devam etti. Üç adım ötesindeki Jacques'ın botunu göremiyordu. Koridorun başladığı oyuktan geldiği yere kadar temiz hava yoktu, fakat maden ocağının diğer bölümlerine nazaran daha serindi. Sürünerek geldiği yer kümbete benzer bir yerdi. Tavanı bir adamın ayakta durabileceği kadar yüksekti. Alan başlangıçta Vincent'ın hiçbir şey

göremeyeceği kadar karanlıktı. Sonra duvar boyunca parlayan dört ışık olduğunu fark etti. Vücudu terden sırılsıklam olmuştu. Ter sebebiyle kaşlarındaki bütün tozlar gözlerine hücum ediyordu. Uzun bir süre sürünmüş olmaktan dolayı soluklanmak için ayağa kalktı. Biraz hava alınca rahatladı. Aldığı havanın akıcı ateş olduğunu hava ciğerlerine dolup da yaktığı zaman fark etti. Bu Marcasse maden kuyularının en berbat yeriydi. Âdeta ortaçağdan kalma işkence odalarından farksızdı.

Tanıdık bir ses "Vay, vay vay Mösyö Vincent, buraya elli sentlik gündeliğimizi nasıl kazandığımızı görmek için mi geldiniz?" diye bağırdı.

Jacques hızla yanlarına gidip denetimlerini yaptı. Decrucq ,gözlerinin akı parlarken Vincent'ın kulağına eğilerek "Buraya gelmemeliydi, tünelde bir kanama başlarsa, onu buradan makaralarla taşımak çok zor olacak" diye fısıldadı.

Jacques bulunduğu yerden seslendi "Decrucq! Bu lambalar sabahtan beri böyle yanıyor mu?"

"Evet" diye cevapladı Decrucq. "Grizu günden güne büyüyor. Bir gün aniden patlayacak olursa bütün dertlerimizden kurtulacağız"

"Bu hücreler daha geçen Pazar temizlendi."

"Fakat grizu tekrar tekrar geliyor maalesef."

"O zaman bu hafta bir gün işe gelmeyeceksiniz. Biz de burayı tekrar temizletelim."

İşçilerden büyük bir tepki yükseldi. "Şimdi bile çocuklarımıza yetecek kadar ekmek alamıyoruz. Zaten gündelikle geçinmekte zorlanıyoruz, bütün bir günün yevmiyesini

bırakmamızı mı istiyorsun? Biz burada yokken temizlet burayı. Herkes gibi bizim de yiyeceğe ihtiyacımız var."

Decrucq gülerek "Neyse sinirlenmeyin. Madenler beni öldüremez. Daha önce denediler. Yaşlandığımda kendi yatağımda öleceğim ben. Yemeğe gelince, saat kaç Verney?"diye sordu.

Verney saatini mavi ışığa doğru tuttu, "saat dokuz"

"Güzel... o zaman yemeğimizi yiyebiliriz"

Beyaz göz küreli, simsiyah maden işçileri, işlerini bıraktılar. Kalçalarını duvara yaslayıp çömeldiler ve çantalarını açtılar. Sadece on beş dakika dinlenmeleri için zaman veriliyordu. Bu nedenle yemeklerini yemek için daha serin bir yere gidemiyorlardı. Daha rahat bir yere gidip gelmeleri bile, dinlenmek için verilen süreden daha uzun sürüyordu. Bu yüzden; bulundukları yerde sabit sıcaklıkta terleyerek, iki dilim bayat ekmek ve ekşi peynirden oluşan yemeklerini yediler. Ellerinden akan siyah yedikleri beyaz ekmeklerin üzerinde siyah halkalar oluşturuyordu. Her birinin elinde bira şişelerine konulmuş olan koyu kahveler, kuru ekmeklerinin boğazlarından kolay inmesini sağlıyordu. Kuru ekmek, bir parça ekşimiş peynir ve bir şişe koyu kahve, günde on üç saat çalışmalar karşılığında almış oldukları mükâfattı.

Aşağı ineli henüz altı saat olmasına rağmen, Vincent havasızlıktan bayılacakmış gibi hissediyordu. Sıcaklık ve kömür tozundan dolayı boğulacak gibiydi. Bu işkenceye bir kaç dakika daha dayanamayacağını düşündü. Jacques, artık yukarı çıkmamız lâzım deyince sevindi.

Jacques, delikten yukarıya doğru çıkmadan önce Decrucq'a seslendi, "Bu grizuya dikkat et Decrucq! Daha da kötüye gidecek olursa işçileri bir an önce dışarı çıkar."

Decrucq acı acı gülerek, "Bu durumda kömür çıkaramazsak, bizim elli centlik gündeliğimizi yine de verecekler mi? diye sordu.

Bu sorunun olumlu bir cevabı yoktu. Bunu Jacques kadar Decrucq da biliyordu şüphesiz. Jacques cevap vermeden iki büklüm tünele girdi. Vincent da siyah yapışkan terden gözleri görmez bir halde Jacques'ın arkasından tünele yöneldi.

Yarım saatlik yürüyüşten sonra, kömür ve işçileri yukarı çıkaran asansörün olduğu yere vardılar.

Kuyudan çekilen su kovası gibi yukarı çekilen asansörde, Vincent arkadaşına dönüp," Mösyö, bana hâlâ neden madene indiğinizi söyler misiniz? Neden hepiniz gidip başka işler bulup çalışmıyorsunuz?" diye sordu.

"Ah, sevgili dostum, başka bir iş yok ki... Başka bir yere gitmek için de para lâzım. Paramız olmadığı için ayrılamıyoruz. Bütün Borinage'da kenara on sent koyabilecek bir tek aile bile bulamazsın. Yine eğer yapabilmiş olsaydık Mösyö, yine de yapmazdık. Denizciler de engin denizlerde kendilerini bekleyen bir sürü tehlikenin olduğunu bilir ama, yine de uzak kaldıklarında deniz hasreti çekerler. Bizler de böyleyiz Vincent. Madenin üstünde bulunmaktansa, içinde bulunmayı tercih edecek kadar seviyoruz. Bizim tek istediğimiz; çalışma şartlarımızın iyileştirilmesi. Bu şartlarda; yaşamaya yetecek kadar para, insanî çalışma saatleri ve tehlikelere karşı korunmamızı sağlayacak önlemlerin alınması.

Asansör tepeye çıkmıştı sonunda. Vincent karla kaplanmış avludan cılız güneş ışığı altında geçti. Lavabodaki aynada çehresine baktı. Yüzü simsiyahtı. Yüzünü yıka-

mak için beklemedi. Bilinci tam olarak yerinde değildi. Dışarı çıkıp temiz havayı solurken, geceleri madencilerin kâbuslar görmesine sebep olan hastalığa kapılıp kapılmadığını merak ediyordu. Elbette Tanrı çocuklarının böyle tiksindirici bir yerde köle gibi yaşamalarına izin vermezdi. Bütün bu gördükleri bir kâbus olmalıydı. Birazdan uyanacağı kötü bir rüya görüyor olmalıydı.

Denislerin mükemmel denilebilecek evini geçip, pislikten oluşan labirentten de geçerek hendekte bulunan Decrucq'un evinin kapısını çaldı. İlk anda cevap veren olmadı. Bir süre sonra altı yaşlarındaki çocukları geldi. Zayıf, kuvvetsiz ve yaşına göre küçük bir çocuktu, fakat çocukta Decrucq'un cesur tavrı seziliyordu. Muhtemelen iki sene sonra bu çocuk da madene inecek ve arabalara kömür doldurmaya başlayacaktı.

"Annem Terril'e gitti," dedi yüksek ve ince bir sesle. "Ben de küçük kardeşlerime bakıyorum. Annem gelene kadar beklemeniz gerekecek Mösyö Vincent," diye sürdürdü konuşmasını.

Decrucq'un küçük çocukları yerde soğuktan morarmış halde, bir parça ip ve çubuklardan müteşekkil oyuncaklarıyla oynuyorlardı. En büyük oğlan sobaya bir parça Terril'den getirilmiş atık attı ama, pek bir işe yaramadı. Vincent onları seyrederken titriyordu. Sonra küçük çocukları yataklarına yatırıp boğazlarına kadar örttü. Bu perişan barakaya neden geldiğini bilmiyordu. Sonra bir şeyler yapması gerektiğini hissetti. Onlara bir şekilde yardım edebilmek için bir şeyler söylemek üzere geldiğini hissetti. En azından onların, çekmiş olduğu bu büyük ıstırabı anladığını bilmelerini istiyordu.

Madam Decrucq elleri ve yüzü siyahlar içinde eve geldi. İlk anda Vincent'ın üstünün başının pislik içinde olma-

sını anlamlandıramadı. Hemen mutfak malzemelerinin bulunduğu kutudan cezveyi çıkarıp kahve yapmaya koyuldu. Kahveyi eline aldığında ılık bile değildi. Soğuk ve acı olmasına rağmen iyi kalpli kadını üzmemek için memnuniyetle içti kahveyi.

"Terril bu günlerde çok kötü Mösyö Vincent," diyerek şikâyet etmeye başladı. "Şirket atıkların içinde işe yarar zerre kadar bir şey bırakmıyor artık. Bebeklerimi nasıl ısıtacağımı bilmiyorum. Yavrularımı ısıtacak elbiseleri de yok. Şu gördüğünüz gömlekler ve bir kaç çorap dışında giyecekleri bir şeyleri yok. Bu çuval bezler de derilerine sürtünüp yaralar açıyor çocuklarımın bedenlerinde. Onları tüm gün yataklarında tutarsam da nasıl büyüyecekler."

Vincent gözyaşlarını güçlükle tutuyordu, ama söyleyecek tek bir söz bulamadı. Bu güne kadar böyle insanî bir trajediye şahit olmamıştı. İlk defa, bir kadının bebekleri soğuktan donarken, hangi müjdenin , hangi duanın ona ne fayda sağlayabileceğini düşündü. Bütün bunlar olurken Tanrı neredeydi? Cebindeki bir kaç frankı çıkarıp Madam Decrucq'a uzattı.

"Lütfen bunlarla çocuklara bir kaç parça yün giyecek alın," dedi. Kasabada soğuktan titreyen binlerce çocuk varken bunun anlamsız olduğunun farkındaydı. Bu elbiseler aşınır aşınmaz çocuklar yine üşümeye başlayacaklardı.

Evden ayrılıp tepede bulunan Denislerin evine doğru yürüdü. Fırının mutfağı sıcak ve rahattı. Madam Denis, Vincent'a temizlenmesi için su ısıttı ve önceki akşamdan kalan tavşan kızartmasıyla ona güzel bir sofra hazırladı. Kadın, Vincent'ın bitkin bir halde olduğunun, madene in-

menin, üzerinde çok olumsuz etkiler bıraktığının farkındaydı. Biraz kuvvetlensin diye de ekmeğine tereyağı sürdü.

Vincent merdivenlerden çıkarak odasına girdi. Midesi dolu ve sıcaktı. Yatağı geniş ve rahattı. Çarşafları ve yastığının kılıfı değiştirilmişti. Duvarlarında dünyanın en ünlü ressamlarının kopyaları asılıydı. Dolabının çekmecelerini açıp, sahip olduğu bir sürü gömlek, çoraplar, iç çamaşırları ve yeleklerini inceledi. Sonra gardrobun yanına gitti. Fazladan sahip olduğu iki çift ayakkabıya, paltosuna ve asılı duran takım elbiselerine baktı. En sonunda kendisinin yalancı bir alçak olduğunu düşünmeye başladı. Maden işçilerine fakirliğin erdemlerinden bahsederken kendisi bolluk ve refah içinde yaşıyordu. Sözcükler satan iki yüzlü bir satıcıdan başka bir şey değildi. İnancı da boş ve faydasızdı. Maden işçileri de onu aşağılayıp Borinage'dan kovmalıydılar. Güya onların kötü kaderlerini paylaşıyordu ama, işte önünde sıcak tutan güzel elbiseler vardı. Yattığı yatak oldukça rahattı ve bir öğünde yediği yemek madencilerin bir haftada yiyebildiklerinden çok daha fazlaydı. Bu rahatlık ve lüks yaşam için çalışmıyordu bile. Madencileri toplayıp onlara yalanlar söylüyor ve iyi bir insan olduğunu düşünmelerini sağlıyordu sadece. Kasabalılar söylediği tek bir kelimeye dahi inanmamalıydılar. Vaazlarına gelmemeli ve onun liderliğini kabul etmemeliydiler. Yaşadığı hayat yalancılığının en büyük kanıtıydı. Bir işte daha başarılı olamamıştı. Hem bu sefer ki başarısızlığı, diğerlerinden çok daha kötüydü.

Eh, önünde artık sadece iki seçenek vardı; ya kasabalılar nasıl zayıf tabiatlı bir köpek olduğunu anlamadan kasabayı terk edecek, veyahut da gözlerinin açıldığı bu günden sonra öğrendiklerinden istifa ederek gerçek mânada kendini Tanrı'ya hizmete adayacaktı.

Çekmecelerde bulunan bütün elbiselerini toplayıp valize yerleştirdi. Takım elbiselerini, ayakkabılarını, kitaplarını ve tablolarını da valize yerleştirip valizini kapadı. Eşya dolu valizini sandalyenin üzerinde bırakıp dışarı fırladı.

Hendeğin ucunda küçük bir dere vardı. Biraz ötesinde ise çam ağaçları öbür tepeye doğru yükseliyordu. Çam ağaçlarının arasına dağılmış bir kaç madenci kulübesi vardı. Küçük bir araştırmadan sonra bir tanesinin terk edilmiş olduğunu öğrendi. Uzun süre kullanıldığı için kulübenin zemini bozulmuştu.

Eriyen karlar baştan başa zemini mahvetmişti. Ortada çatıyı tutan kaba kolonlar vardı. Kulübe kış boyunca hiç kullanılmadığı için çatıdaki deliklerden buz parçaları sarkıyordu.

Vincent kendisine eşlik eden kadına evin sahibinin kim olduğunu sordu.

"Wasmes'ta çalışan bir tüccar," diye cevapladı kadın.

"Ne kadar kira istediğini biliyor musun?"

"Aylık beş frank sanırım."

"Çok güzel. Burayı kiralamak istiyorum."

"Fakat Mösyö Vincent, sizin burada yaşamanıza imkân yok."

"Neden?"

"Fakat... yani... gördüğünüz gibi berbat bir yer burası. Hatta benim evimden bile daha beter. PetitWasmes'teki en kötü barınak desem yanlış olmaz sanırım."

"Tam da bu sebepten ötürü bu kulübeyi kiralamak istiyorum."

Tekrar tepeyi tırmandı. Kalbine yeni bir huzur hissediyordu. Madam Denis, yokluğunda bir iş için odasına çıkmış, hazırlanmış valizi görmüştü.

Vincent eve geldiğinde, "Mösyö Vincent" diye bağırdı. "Bir kusurumuz mu oldu? Hollanda'ya acil gidişinizin sebebi ne?" diye sordu.

"Bir yere gittiğim yok Madam Denis. Borinage'da oturmaya karar verdim." diye cevapladı.

Yüzünde sorgu dolu bir ifadeyle, "öyleyse niçin?" diye sordu.

Vincent sebebini açıklayınca kadın yumuşak bir sesle, "İnanın bana Mösyö Vincent, siz o şekilde yaşayamazsınız. Böyle bir hayata alışkın değilsiniz. İsa'dan sonra her şey değişti; artık hepimiz elimizden geldiği kadar iyi yaşamaya çalışmalıyız. Halk yaptığınız işlerden sizin ne kadar iyi bir insan olduğunuzu zaten biliyor."

Bu sözler Vincent'ı caydırmaya yetmedi. Wasmes'da bulunan tüccarla görüşüp barakayı kiraladıktan sonra taşındı. İlk maaşı gelir gelmez kendisine ahşap bir yatak ile ikinci el bir soba satın aldı. Bu masrafları yaptıktan sonra, ayın geri kalanı için yaşamasını sağlayacak olan kahve, ekmek ve ekşi peynire yetecek kadar para kalmıştı elinde. Şimdi madencilerin yaşadığı gibi bir evde yaşamaya başlayacaktı. Aynı yiyecekleri yiyecek, aynı yataklarda yatacaktı. Şimdi onlardan biri gibi olmuştu. Şu halde onlara Tanrı'nın sözlerinden bahsetmeye hak kazanmıştı.

İktisadî bir ders

Civarda bulunan dört madeni işleten Belçika Madenleri İşletmesinin yöneticisi, Vincent'ın zannettiği gibi doymak bilmeyen bir hayvan değildi. Gerçi biraz şişmandı ama, bakışları cana yakın ve sevecendi. Hâlinden vaktiyle onun da hayli ıstırap çektiği anlaşılıyordu.

İşletme yöneticisi, madencilerin keder dolu hikâyelerini anlatan Vincent'ı dikkatlice dinledikten sonra, "Biliyorum Mösyö Vincent. Bu çok eski bir hikâye," dedi. "İnsanlar, bizim onlara, daha fazla kâr edebilmek için bilinçli olarak sefalet çektirdiğimizi zannediyorlar. Fakat sizi temin ederim ki, işin aslı bu değil. Müsaade ederseniz size, Uluslararası Madenciler Bürosunun verilerini göstereyim."

Adam masanın üzerine kocaman bir kâğıt yaydı. Parmaklarıyla alt kısımda bulunan mavi bir çizgiyi göstererek, "Bakınız Mösyö, Belçika madenleri dünyanın en fakir madenleridir. Madenin damarını bulmak bizim için o kadar güç ki, kömürü serbest piyasada satmak için çıkaramıyoruz bile. Madenleri işlemek için yaptığımız masraf diğer Avrupa ülkelerine nazaran çok yüksek, buna mukabil kazancımızda hepsinden daha az. Gördüğünüz gibi, çıkarabildiğimiz kömürü, tonu en düşük fiyata satan işletmelerden daha yüksek bir fiyata satamıyoruz. Her gün iflasın kıyısındayız. Söylediklerimi takip edebiliyor musunuz?"

"Sanırım evet."

"Eğer çalışanlarımıza günde bir frank fazla verecek olursak, maliyet için yaptığımız masraflar piyasa fiyatının üzerine çıkacak. Bu durumda bütün işletmelerimizi ka-

patmak zorunda kalırız. Sonra ne olur biliyor musunuz Mösyö Vincent. Bu sefer gerçekten açlıktan ölürler."

"Peki maden sahipleri daha az kâr elde etseler ne olur. Bu durumda işçilerin ücretini arttırmak mümkün olabilirdi..." diye karşılık verdi.

Yönetici üzüntüyle başını salladı. "Maalesef Mösyö Vincent. Madenlerin neyle işlediğini biliyor musunuz? Sermayeyle... diğer bütün sanayi dalları gibi. Belçika Madenciler İşletmesinin hisse senetleri bugün yüzde üç oranında kâr payı dağıtıyor. Eğer bu kâr payını yüzde birin yarısı kadar dahi azaltırsak, hisse sahipleri hisselerini satıp paralarını geri çekerler. Eğer paralarını çekmezlerse de, sermayesiz iş yapılamayacağı için, işletme madenlerin kapısına kilidi yine vurmak zorunda kalır. Evet, işçiler yine açlıktan ölür. Gördüğünüz gibi Mösyö Vincent, Borinage'daki bu korkunç durumun müsebbibi şirket sahipleri ya da yöneticiler değil. Bu kötü duruma neden olan şey, verimsiz maden yataklarıdır. Zannediyorum ki, bunun için Tanrı'yı suçlamamız gerekiyor!"

Vincent dine edilen küfür karşısında hayretten dona kalabilirdi. Ama adamın söylediklerini düşündüğünden aldırış etmedi.

"Ama en azından çalışma saatlerinde iyileştirme yapabilirsiniz sanırım. Günde on üç saat yerin altında olmak bütün kasaba halkını öldürüyor."

"Hayır Mösyö çalışma saatlerini azaltamayız, çünkü bu ücretleri arttırmakla eşdeğer bir şey. Daha az çalışmaları demek, daha az kömür çıkarmaları anlamına gelir. Dolayısıyla bu da ton başına maliyet fiyatlarımızda artışa neden olur.

"Mutlak surette iyileştirilmesi gereken tek bir şey var."

"Çalışma şartlarının tehlikesinden mi bahsedeceksiniz?"

"Evet... En azından madendeki kaza sayısını ve buna bağlı olarak ölümleri azaltabilirsiniz herhalde."

Adam başını tekrar salladı. "Hayır Mösyö bunu da yapamayız," dedi. "Dağıttığımız kâr payları çok düşük olduğu için yeni hisse senedi satamıyoruz ve bu sebeple üretim fazlası bir gelirimiz olmadığı için iyileştirme yapamıyoruz. Ah, Mösyö, bu acımasız ve vahşi bir döngü. Oraya binlerce defa indim. Beni koyu dindar bir Katolik'ten, katı bir ateiste çeviren de bu zaten. Doğrusu Tanrı'nın cennette böyle berbat bir durum yaratıp, asırlar boyunca bir avuç zavallıya bilerek bu kadar ıstırap çektirmek istemesini aklım almıyor."

Vincent hiç bir şey düşünemiyordu. Sersemlemiş bir hâlde evine doğru yürümeye başladı.

Kırılgan

Şubat ayı senenin en şiddetli ayı oldu. Kuru rüzgârlar vadiden tepeye doğru her yeri silip süpürüyordu. Rüzgârdan sokaklarda yürümek bile zaman zaman imkânsız oluyordu. Madencilerin kulübeleri ısıtılmak için şimdi her zamankinden daha fazla terile ihtiyaç duyuyordu. Fakat soğuk rüzgârlar o kadar acımasızdı ki, kadınlar siyah dağa gidip ısınmak için atıklardan işe yarar şeyleri toplayamıyorlardı. Rüzgârdan korunmak için ince basit gömlekleri, pamuk çorapları ve atkılarından başka hiçbir şeyleri yoktu. Çocuklar donmamak için gün boyu yataklarında beklemek zorundaydılar. Sobaların yanması için kömür olmadığından sıcak yemek yemeleri de mümkün olmu-

yordu. Erkekler yeraltındaki cehennem sıcağından çıkar çıkmaz hemen buz gibi havayla karşılaşıyorlar, nefes kesen rüzgâra göğüs gererek karla kaplı tarladan geçip evlerine gitmeye çalışıyorlardı. Zatürree ve verem kaynaklı ölümler günden güne artıyordu. Vincent o ay bir sürü cenaze töreninde hazır bulundu.

Vincent soğuktan yüzleri morarmış çocuklara okuma yazma öğretmekten vazgeçmişti. Zamanının çoğunu Siyah tepenin üzerinde, durumları en kötü ailelere taşımak üzere yakacak aramakla harcıyordu. Bu günlerde yüzünü kömür tozlarıyla ovmasına da ihtiyaç yoktu. Onu madencilerden ayıran en ufak bir belirti yoktu. Dışardan birisi gelse ve görse onun için de, başka bir 'kara çeneli' diyecekti şüphesiz.

Saatlerce Terril labirentinin içinde bir aşağı bir yukarı dolaşmasına rağmen torbasının sadece yarısını doldurabilmişti. Ellerinin mavi derisi kayalara sürtünmekten yara bere içinde kalmıştı. Saat dörde az bir zaman kala durmaya karar verdi. Bu saate kadar toplamış olduklarını bazı ailelere yetiştirmeye karar verdi. Böylece en azından bazı kadınlar kocalarına sıcak bir kahve pişirebilir diye düşündü. Marcasse'ın kapısına geldiğinde, işçiler henüz dağılmaya başlamıştı. Bazıları Vincent'ı tanıdı ve fısıltılı bir sesle merhaba diye seslendiler, fakat çoğu elleri ceplerinde, omuzları içe doğru çökmüş bir halde, başlarını kaldırmadan geçip gittiler.

Kapıdan çıkan en son işçi ufak tefek yaşlı bir adamdı. Öksürükten dolayı vücudu öylesine sarsılıyordu ki yürümekte zorlanıyordu. Adamcağızın yürürken bacakları titriyordu. Karla kaplı tarladan esen rüzgâr yaşlı adama çarptığında sendeledi. Neredeyse yüzü koyun buzla kaplı zemine düşecekti. Bir kaç saniye sonra cesaretini toplayarak karlar

arasında evine doğru yürümeye devam etti. Omuzlarına, her nasılsa Wasmes'teki bir dükkândan temin ettiği bir torba asılıydı. Torbanın üzerinde bir şey yazılıydı. Yazıları seçebilmek için gözlerini süzerek okumaya ve yazılanı çözmeye çalıştı: "Kırılabilir" yazıyordu üzerinde.

Torbasındaki terrili madencilerin kulübelerine taksim ettikten sonra kendi barakasına doğru yola koyuldu. Eve varınca dolabının içindeki elbiselerin hepsini yatağın üstüne serdi. Beş gömleği, üç takım iç çamaşırı, dört çift çorabı, iki çift ayakkabısı, iki takım elbisesi ve bir de asker montu vardı. Geriye bir gömlek, bir çift çorap ve bir takım iç çamaşırı bırakıp kalan bütün eşyaları valizine koydu.

Takım elbisesini sırtında "kırılabilir" yazan yaşlı adama vermeyi düşünüyordu. İç çamaşırları ve gömlekleri, parçalanıp çocuklara giysi yapılması için çocuklara ayırdı. Çoraplar madene inmek zorunda olan veremli işçilere dağıtıldı. Sıcak paltosunu da kocası bir kaç gün önce madende ölen bir kadına verdi.

Salon du Bébé kapalıydı. Vincent kömürü ziyan etmemek için halkı Salon'da toplamıyor, bunun yerine barakaları tek tek ziyaret edip oralarda ailelerle sohbet ediyordu. Aradan biraz zaman geçince, Vincent temizlik yapmak, sıcak içecekler hazırlamak ve tedavi edici ilaçlar yapmak gibi görevleri de üstlenmesi gerektiğini düşündü. En sonunda yanından ayırmadığı İncil'ini de evde bırakmaya başladı. Çünkü okumak için zaman bulamıyordu artık. Tanrı'nın kelimeleri madencilerin taşıyamayacağı bir yüktü.

Mart ayıyla beraber soğuklar kesilmeye başlamıştı ama, ateş onun evine sıçramıştı. Vincent elli franklık maaşının kırk frankını Şubat ayı boyunca hastalar için kullanmış-

tı. Kendisi kalan parayla açlık sınırındaydı. Gıdasızlıktan gittikçe zayıflıyordu; sinirli yerinde duramaz hâlleri eskisine nazaran artmıştı. Soğuk bütün canlılığını alıp götürmüştü. Ateşli ateşli ortalıkta dolanmaya başladı. Gözleri yuvalarında iki ateş topu gibi duruyordu ve büyük Van Gogh kafası büzülmeye başlamış gibiydi. Gözlerinin altında ve yanaklarında çukurlar belirmeye başlamıştı, fakat çenesi her zamanki gibi sert ve sivriydi.

Decrucq'un en büyük çocuğu tifoya yakalanmıştı. Evde yataklarla ilgili sorun vardı. Evde sadece iki yatak vardı. Yatakların birinde karı koca, diğerinde ise üç çocuk birlikte uyuyorlardı. Eğer iki çocuk abileriyle aynı yatağı kullanırlarsa mikrobun bebeklere de bulaşma ihtimali vardı. Eğer yerde uyurlarsa bu durumda zatürree olmaları söz konusuydu. Eğer ebeveynleri yerde uyuyacak olursa bir sonraki gün işe gitmeleri oldukça zordu. Vincent hemen ne yapılması gerektiğini fark etti. "Decrucq" diye seslendi, "madenciler işlerinden eve döndüklerinde, akşam yemeğine oturmadan önce bana biraz yardım edebilir misin?" Decrucq yorgun ve hasta olmasına rağmen soru sormadan, ölü ayağını arkasından sürüyerek Vincent'ı takip etti. Kulübesine geldiklerinde Vincent yatağın üstündeki iki battaniyeyi kaldırarak "şu yatağın bir ucundan tut da sizin eve kadar taşıyalım" dedi.

Decrucq dişlerini gıcırdatarak, "bizim üç çocuğumuz var," dedi. "Eğer Tanrı istiyorsa birini kaybederiz. Fakat bütün köye yardım eden sadece bir tane Mösyö Vincent var. Bu yüzden O'nun da kendi kendini öldürmesine izin vermeyeceğim."

Yorgun bir halde topallayarak kabinden çıktı. Vincent karyolayı sırtına yükleyip eve getirdi. Decrucq ve karısı kahve ve ekmekten oluşan yemeklerinden kafalarını kal-

dırıp Vincent'a baktılar. Vincent onlara aldırmadan çocuğu yatağına taşıyıp ilacını verdi. O gece ilerleyen saatlerde Vincent, Denis'e gidip, kabine götürüp üzerinde uyumak için biraz saman vermesini istedi. Madam Denis duydukları karşısında dehşete kapılmıştı.

"Mösyö Vincent, eski odanız hâlâ boş. Burada yaşamaya devam etmelisiniz" diye bağırdı.

"Çok iyisiniz Madam, ama maalesef gelemem."

"Biliyorum para için endişeleniyorsunuz ama, paranın hiç önemi yok Mösyö Vincent. Bizim kazancımız gayet iyi. Burada bizimle ailemizin bir parçası olarak yaşamaya devam edebilirsiniz. Tanrı'nın bütün çocuklarının kardeş olduklarını bize siz söylemez miydiniz?"

Vincent çok üşümüştü. Soğuktan titriyordu âdeta. Üstelik açtı da. Haftalardır ateşler içindeydi. Ateşten dolayı delirecek gibi oluyordu. Uyku eksikliğinden ve yetersiz beslenmeden dolayı zayıflamıştı. Kasabanın sefaleti yüzünden rahatsızdı ve zaman zaman neredeyse çıldıracak gibi oluyordu. Yukarıdaki yatak yumuşak, sıcak ve temizdi. Madam Denis mide rahatsızlığının geçmesi için güzel yemekler de hazırlardı. Hastalığını tedavi eder, kemiklerindeki soğuk algınlığı geçene kadar ona sıcak içecekler, ilaçlar hazırlardı. Titriyordu, güçsüzdü. Fırının kırmızı döşemelerine yığılmak üzereydi. Tam zamanında kendini toparladı.

Bu Tanrı'nın son imtihanıydı. Eğer şimdi kaybederse bundan önce yapmış olduğu her şey boşa gidecekti. Kasabanın en yoksun, en acı zamanlarını yaşadığı günlerde, kendisi tekrar günaha dönüp aşağılık bir alçak gibi rahat ve lükse mi sarılacaktı?

"Tanrı sizin iyiliğinize şahit Madam Denis" dedi. "Ve Tanrı bunun için sizi mükâfatlandıracaktır. Fakat beni

vazifemden ayırmaya çalışmamalısınız. Eğer bana biraz saman bulamazsanız, korkarım çıplak zeminde uyumak zorunda kalacağım. Fakat kabul etmeyeceğimi bildiğiniz başka hiç bir şey söylemeyiniz."

Samanları kulübenin köşesine yığdı. Samanların üzerini ince bir battaniye ile örttü. Vincent bütün gece uyuyamadı. Sabahleyin öksürük başlamış, gözleri de göz çukuruna iyice gömülmüştü. Ateşi de iyice çıkmış, bilinçsizce hareket etmeye başlamıştı. Sobayı yakmak için terril de kalmamıştı. Bir kaç lokma kuru ekmek kemirip günlük vazifelerini ifa etmek için yola koyuldu...

Kara "Mısır"

Mart ayı yerini yavaş yavaş Nisan ayına bırakıyordu. Durumlar da düzelmeye başlamıştı. Rüzgâr hızını kesmiş, güneşin sıcaklığı bir parça artmış, buzlar da çözülmeye başlamıştı. Karların erimesiyle birlikte simsiyah zemin tekrar gün yüzüne çıkmaya başlamış, tarla kuşlarının ötüşmeleri duyuluyordu. Yaşlı ağaçlar çiçeklenmeye başlamıştı. Karların erimesi ve havanın ısınmasıyla birlikte köyün kadınları Marcasse piramidinin üstüne doluşmuş, işe yarar atıkları toplamaya başlamışlardı. Evlerde nihayet sobalar yanmaktaydı. Çocuklar tüm gün yataklarında yatmak zorunda değildi. Vincent Salon'u tekrar açtı. İlk ayin için köyün tamamı salona doluştu. Madencilerin keder dolu gözlerinde neşe pırıltıları fark ediliyordu. Herkes başını bir nebze yukarı kaldırma cesaretini göstermeye başlamıştı. Kendini Salon'un resmî ateşcisi ve hademesi olarak atayan Decrucq sobanın etrafında toplanmış olanlarla şakalaşıyordu.

"Daha iyi zamanlar yaklaşıyor," diye toplananlara seslendi Vincent, vaiz kürsüsünden. "Tanrı sizi bir sınava tâbi tuttu ve ona bağlı olduğunuzu gördü. Kederinizin en zirvede olduğu günler geçti. Ekinler tarlalarınızda büyüyecek ve siz güzel bir iş gününden sonra evinizin önünde oturmuş dinlenirken güneş sizi ısıtacak. Çocuklarınız kuşların peşinde koşturup ormandan meyveler toplayacaklar. Gözlerinizi açıp Tanrı'ya bakın. Yaşam denilen mağazada sizin için sunulan nimetleri görün. Tanrı merhametlidir, Tanrı adildir. O sadakatiniz ve çalışkanlığınızdan dolayı sizi ödüllendirecektir. Tanrı'ya daha güzel günler bahşettiği için şükranlarınızı sunun. Daha güzel günler yaklaşmakta."

Madenciler coşkulu şükranlarını sundular. Salon'da neşeli sesler yükseliyordu. Herkes birbirlerine, "Mösyö Vincent haklı, acımız diniyor. Şükürler olsun kış bitti ve daha güzel günler yaklaşmakta, diyordu.

Bir kaç gün sonra Vincent ve bir kaç çocuk Marcasse'ın arkasında terril toplarken, vincin bulunduğu binadan siyah bir takım cisimlerin kaçıştığını gördü. Bu kara cisimler tarlalardan koşarak geçiyorlardı.

Vincent, "neler oluyor, işçilerin paydos saati değil. Güneş henüz tepeye bile çıkmadı," diye bağırdı.

Çocukların en büyüğü, "Eyvah, galiba bir kaza meydana geldi. Daha önce de işçilerin böyle kaçıştığına şahit olmuştum. Aşağıda bir şeyler kırılmış olsa gerek," dedi.

Siyah dağın tepesinden aşağıya doğru güçlükle, inebildikleri kadar hızlıca inmeye başladılar. Elleri ve elbiseleri kayalara sürtünmekten zarar gördü. Marcasse'ı çevreleyen tarla siyah vücutlardan görülmez bir hâle geldi. Hepsi aşağı indiklerinde hareketin yönü değişti. Köydeki bütün

kadınlar, kucaklarında çocuklarla endişeli bir halde, dört bir yandan tarlaya doğru hızlıca hareket ediyorlardı.

Vincent, kapıya yaklaştığında, "Grizu patlaması, yeni yatakta grizu patlaması oldu. Hepsi kapana kısıldı," haykırışlarını duyuyordu.

Soğuk havalarda evdeki yatağından çıkamayan Jacques-Verney bile süratli bir şekilde olay yerine gelmişti. Eskisine nazaran daha zayıf görünüyordu. Vincent, yanından geçen Jacques'ı kollarından yakalayıp neler olduğunu sordu.

"Decrucq'un çalıştığı birim! Mavi ışıkları hatırlıyor musun? Ben böyle olacağını biliyordum."

"Kaç kişi? Aşağıda kaç kişi var? Onlara ulaşmamızın bir yolu yok mu?"

"Toplamda on iki hücre var. Hepsini gezdin. Her hücrede beş çalışan var.

"Onları kurtaramaz mıyız?"

"Henüz bilmiyorum. Aşağıya acilen gönüllü bir ekip yolluyorum."

"Bırak ben de geleyim, yardımcı olayım."

"Olmaz. Tecrübeli adamlara ihtiyacım var." Verney bunları söyledikten sonra avludan geçerek binaya doğru koştu.

İçeriden ölü ve yaralıları dışarıya taşıyan, beyaz bir atın çektiği küçük araba tekrar kapıya yanaştı. Tarlaya can havliyle koşan madenciler aileleriyle evlerine doğru gitmeye başlamışlardı. Bazı kadınlar kendinden geçercesine ağlaşıyorlardı. Diğerleri de gözleri ardına kadar açık bir şekilde onları izliyorlardı. Çocuklar da etraftaki korku-

dan nasibini almış ağlaşıyorlardı. Ustabaşı kurtarma ekibini organize ediyordu.

Birden gürültü kesildi. Battaniyelere sarılmış bir şeyler taşıyan küçük bir grup yavaşça binanın merdivenlerinden aşağı iniyordu. Bir anlık anlamlı bir sessizlik oldu. Sonra planlanmış gibi herkes bir ağızdan konuşmaya, ağlaşmaya, bağırmaya başladı.

"Kim o? Hepsi ölü mü? Yaşıyorlar mı? Allah aşkına biri bize isimlerini söylesin! Onları bize gösterin! Benim kocam da aşağıda! Yavrularım! Bebeklerimin ikisi de o bölümde!"

Kalabalık beyaz atın çektiği arabanın önünde durdu. Adamlardan biri konuşmaya başladı, "Kömür boşaltan ekipten üç kişi kurtardık. Ama maalesef çok kötü yanıklar var vücutlarında."

"Kim onlar? Tanrı aşkına kim olduklarını söylesenize bize! Onları bize gösterin! Bebeğim hâlâ aşağıda! Yavrum, yavrularım..."

Adam, yüzleri kaskatı kesilmiş üç çocuğun üstünden battaniyeyi kaldırdı. Baygın olan bu üç çocuğun ikisi dokuz yaşlarında kız çocuğu ve on yaşlarında bir erkek çocuğuydu. Çocukların aileleri korkuyla karışık bir sevinçle çocuklarının üzerine atıldılar. Çocuklar, beyaz atın çektiği arabanın içinde tarlanın içinden geçerek dar yolda ilerlemeye başladı. Vincent ve aileler arabanın arkasından hayvan gibi soluk alıp vererek ilerliyorlardı. Vincent arkasında keder ve korkulu çığlıkların artarak devam ettiğini duyuyordu. Koşarken kafasını çevirip ufukta görünen Terril dağının uzun çizgisini gördü.

Vincent, acısını dışarı vurarak, "Kara Mısır, Kara Mısır! Zavallı insanları tekrar tutsak ettin! Ah Tanrım, Ahh

Tanrım bunu nasıl yaptın? Bunu nasıl yapabildin?" diyerek ağlıyordu.

Çocukların yanıkları öldürücüydü. Derileri ve saçları tamamen yanmıştı. Vincent ilk kabine girdi. Anneleri gözyaşlarından sırılsıklam olmuştu. Vincent çocuğu soyup, "Yağ getirin!" diye bağırdı. Kadının evinde çok az yağ vardı. Vincent hepsini yanıklara sürüp, "şimdi sargı bezi" diye bağırdı.

Kadın gözlerini ona dikmiş bakıyordu. Gözlerinde dehşet vardı. Vincent sinirlenip kadına bağırdı, "Sargı bezi diyorum duymuyor musun? Çocuğunun ölmesini mi istiyorsun?"

Kadın çaresizce ağlayarak, "Saracak hiç bir şeyimiz yok" dedi. "Evde bir parça beyaz elbise parçası bile yok. Bütün kış boyunca da yoktu.."

Çocuk hareket edip inledi. Vincent montunu ve gömleğini çıkardı. Atletini yırttı. Sonra çocuğun yaralarını sardı. Sonra diğer çocuğa ayaktan başına kadar sardı. Son çocuğa geldiğinde gömleği ve atletinin tamamını kullanmıştı. On yaşındaki oğlan çocuğu ölmek üzereydi. Vincent bu sefer pantolonunu çıkardı. Yün iç çamaşırını da çıkarıp pantolonunu giydi. Bu çamaşırla çocuğun yaralarını sarmaya başladı.

Vincent ceketine sımsıkı sarılarak Marcasse'e doğru koşmaya başladı. Bulunduğu uzaklıktan anne ve eşlerin haykırışları duyuluyordu.

Madenciler kapının etrafında dikiliyorlardı. Aynı anda sadece kurtarma ekibi çalışmalara devam edebiliyordu. Girişler çok dardı. Adamlar arkalarını dönmüş bekliyorlardı. Vincent ustabaşı yardımcısıyla konuşmaya başladı.

"Ne kadar şansları var?"

"Şimdiye kadar ölmüş olmaları lâzım."

"Onlara ulaşamıyor muyuz?"

"Göçen kayaların altında kaldılar."

"Peki onları çıkarmak ne kadar zaman alır?"

"Haftalar... belki de aylar."

"Fakat neden? Neden?"

"Çünkü daha önce de benzer kazalar yaşandı burada."

"Şu halde hepsini kaybettik öyle mi?"

"Elli beş madenci."

"Hepsi gitti öyle mi?"

"Onları bir daha göremeyeceğiz."

Kurtarma ekibi otuz altı saat daha aramalara devam etti. Aşağıda kocaları ve çocukları kalan kadınları uzaklaştırmak mümkün değildi. Kadınlar yalan söylediklerini biliyorlardı. Madende kaybı olmayan kadınlar kahve ve ekmek getirip dağıtıyorlardı. Fakat zavallı kadınların bir şey yiyecek içecek hâlleri yoktu. Gece yarısı JacquesVerney bir battaniyeye sarınmış halde çıkarıldı. Kanaması vardı. Sonraki günde hayata gözlerini yumdu.

Kırk sekiz saat sonra Vincent, Madam Decrucq'u, çocuklarıyla beraber eve gitmesi için ikna etti. Kurtarma ekibi on iki günden beri durmadan çalışıyordu. Maden çalışmıyordu. Kömür çıkarılamadığı için, para da verilmiyordu. Madam Denis fırından ekmek ve kahve getirip borca dağıtıyordu. Bütün sermayesini tüketmiş, sonunda fırını kapatmak zorunda kalmıştı. Şirket hiçbir şeye yardımcı olmuyordu. On ikinci günün sonunda kurtarma ekibi-

ne aramaları durdurmalarını söylediler. İşçilere işlerinin başına dönmeleri emredildi. PetitWasmes halkı açlıktan ölmek üzereydi.

Vincent'ın Nisan aylığı gelmişti. Wasmes'e inip elli franklık yiyecek alıp kasabadaki ailelerin arasında bölüştürdü. Kasaba halkı bununla altı gün daha hayatını sürdürdü. Sonrasında herkes ormana gidip meyve, yaprak ve ot toplamaya başladı. Erkekler de dışarı çıkıp; fare, sincap, salyangoz, kurbağa, kertenkele, kedi ve köpek gibi yaşayan bir şeyler arıyorlardı. Açlıktan sancıyan midelerinin sancısını dindirebilecek herhangi bir şey... Nihayet bulabilecekleri bir şey kalmadı. Vincent Brüksel'e yardım talep etmek için mektup yazdı ama, herhangi bir yardım gelmedi. Erkekler, eşleri ve çocuklarının gözlerinin önünde açlıktan ölmelerini seyrediyorlardı. Herkesten önce gelen bir adam, madende kalan elli yedi ruh için ayin yapılmasını talep etti. Yüzlerce adam, kadın ve çocuk Vincent'ın küçük kulübesine doluştular. Vincent'ın günlerdir kahveden başka hiç bir şeyi yoktu. Aslında kaza olduğundan beri yiyecek katı hiç bir şey yoktu. Ayaklarının üzerinde bile duramayacak kadar zayıflamıştı. Kalbindeki hararet ve umutsuzluk tekrar nüksetmişti. Yanakları göçmüş, kırmızı sakalları hasır gibi yüzünü örtmüştü. Kulübeyi kırık kirişe asılmış, titrek bir ışık saçan tek bir lamba aydınlatıyordu. Vincent samanları kulübenin köşesine koymuştu.Dirseklerinden kuvvet alarak başını dik tutmaya çalışıyordu. Lambanın titrek ışığı, tahtaların ve sessizce acı çeken yüzlerce insanın üzerine savruluyordu. Vincent, her biri sessizliği dolduran sözcüklerle ateşli bir konuşmaya başladı. Zayıf, bir deri bir kemik kalmış, açlıktan acı çeken, hüsrana uğramış kara çenelilerin gözleri Tanrı'ya bakar gibi Vincent'a bakıyordu. Tanrı uzun zamandır yoktu.

Kulübenin dışından, gittikçe öfkeyle birlikte yükselen yabancı sesler duyulmaya başlandı. Kapı hızla açıldı ve bir çocuk içeri girerek, "Mösyö Vincent burada Beyefendi," dedi.

Vincent konuşmasını yarıda kesti. Yüzlerce kasabalı kafalarını kapıya doğru çevirdiler. İyi giyimli iki adam içeri girdiler. Gaz lambası kısa bir anlığına alevlendi. Vincent adamların yüzlerindeki korku ve endişeyi okuyabiliyordu.

Yerinden doğrulmadan, "hoş geldiniz Sayın de Jong ve Van den Brink, biz de kazada canlı canlı gömülen elli yedi madenci için cenaze töreni düzenliyorduk," dedi. "Belki siz de bu insanları teselli etmek için bir şeyler söylemek istersiniz!"

Papazların kendilerini toparlayıp konuşmaları uzun zaman aldı. De Jong dışa doğru çıkık olan göbeğine vurarak, "korkunç bir şey bu! Tam anlamıyla şok geçiriyorum şu anda," dedi.

Van den Brink "İnsan neredeyse kendini Afrika Ormanlarında zannedecek." dedi.

"Tanrı bilir ne kadar zarar verdi şimdiye kadar."

"Bu insanları tekrar Hristiyanlığa döndürmek kim bilir ne kadar zaman alacak."

De Jong ellerini işkembesinin üzerinde birleştirerek, "Başlangıçta ona görev vermeyelim diye uyarmıştım sizi." diye haykırdı.

"Biliyorum... biliyorum ama böyle bir şeyi kim hayal edebilirdi ki. Bu adam bildiğin deli."

"Ben başından beri deli olduğunu düşünüyordum. Hiçbir zaman da güvenmedim buna."

Papazlar hızlı ve mükemmel derecede Fransızca konuşuyorlardı. Kasabalılar söylenenlerin tek bir kelimesini dahi anlamıyorlardı. Vincent söylenenlerin vahametini algılayamayacak kadar zayıf ve hastaydı.

De Jong koca göbeğini kalabalığa doğru çevirerek, Vincent'a yavaş, fakat sert bir sesle, "Bu zavallı köpekleri evlerine gönder," dedi.

"Fakat bu cenaze töreni... henüz bitiremedik bile."

"Boşver cenaze törenini. Gönder evlerine."

İşçiler ne olduğunu anlamadan sıra halinde boşaltmaya başladılar kulübeyi. İki papaz Vincent ile baş başa kalmışlardı. "Allah aşkına kendine ne yaptın? Böyle bir delikte ayin yapmaktan maksadın ne? Ne çeşit barbar bir tarikat kurmaya çalışıyorsun? Sende nezaket ve uygun davranma diye bir şey yok mu? Bu davranış bir Hristiyan vaize yakışıyor mu? Yoksa çıldırdığın için mi bu şekilde davranıyorsun? Kilisemizin şerefini iki paralık mı etmek istiyorsun?"

De Jong bir süreliğine sustu. Etrafı incelemeye başladı. Harabe halinde bir barınak,

Vincent'ın üzerinde uyuduğu samanlar, vücuduna elbise niyetine sarmış olduğu bez çuval ve çukurlaşmış ateşli gözler...

"Sizi geçici bir zaman için görevlendirmiş olmamızdan dolayı kilisemiz çok şanslı Mösyö Vincent. Görevinizin iptal edildiğini göz önünde bulundurabilirsiniz artık. Bir daha kilisemizin bünyesinde çalışmana müsaade etmeye-

ceğiz. Rehberliğinizi korkunç ve utanç verici buluyorum. Bu saatten sonra maaş alamayacaksınız ve en kısa sürede yerinize bir başkasını görevlendireceğiz. Eğer deli olduğunuz düşüncesinde olmasaydım sizi, Hristiyan âleminin en büyük düşmanlarından biri olarak göstermekte tereddüt etmezdim."

Uzun bir sessizlik oldu. "Eee Mösyö Van Gogh! Kendinizi savunmak için söyleyecek hiç bir şeyiniz yok mu?"

Vincent Brüksel'de görev vermeyi reddettikleri zamanı hatırladı. Konuşmak şöyle dursun, şu anda bir şey hissetmiyordu bile.

Biraz sonra Van den Brink, "gitsek iyi olacak. Burada yapacak bir şeyimiz kalmadı. Durumu ümitsiz. Wasmes'te iyi bir otel bulamazsak, bu gece Mons'a geri dönmemiz gerekecek," dedi.

Tanrı'ya Veda

Ertesi sabah, yaşlı madencilerden oluşan bir grup Vincent'ı ziyarete geldi. "Mösyö" dediler. "Jacques Verney aramızdan ayrıldı. Senden başka güvenebileceğimiz kimse yok. Bize ne yapmamız gerekiyorsa söyle. Mecbur olmadıkça açlıktan ölmek, istediğimiz bir şey değil. Belki siz onları, taleplerimizi yerine getirmeleri için ikna edebilirsiniz. Siz onlarla görüştükten sonra, bize işlerinizin başına dönün derseniz döneriz. Ama bize açlıktan ölün derseniz, onu da yapmaya hazırız. Belçika madenciler işletmesinin ofisinde bir ölüm havası hâkimdi. Yönetici Vincent'ı gördüğüne sevindi ve O'nu dikkatlice dinledi. "Biliyorum Mösyö Vincent. İşçiler, cesetleri çıkarmadığımız için bize öfkeliler. Fakat ne yapılabilirdi? Şirket, masraflarını dahi

karşılamadığı için o yatağı tekrar açmamaya karar verdi. Cesetlere ulaşmamız için belki de bir ay daha kazmamız gerekecekti. Peki ama bunun sonucu ne olacaktı. Yapacağımız tek şey işçileri bir mezardan çıkarıp başka bir mezara gömmek olacaktı.

"Peki yaşayanlar ne olacak? Madendeki şartları biraz olsun düzeltemez misiniz? Ömürleri boyunca hep böyle ölümle yüz yüze mi çalışacaklar."

"Maalesef Mösyö... Böyle yaşamak zorundalar. Şirketin güvenlik önlemleri almak için yeterli kaynağı yok. İşçiler bu davada kaybeden taraf; hiç bir zaman da kazanamazlar, çünkü iktisadî kanunların hepsi işçilerin aleyhine. Marcasse süresiz olarak kapatılacak. Tanrı bilir ondan sonra bu zavallılara neler olacak."

Vincent mağlup olmuş bir halde PetitWasmes'e giden dönemeçli yolda yürümeye başladı. Kendi kendine acı acı söylendi "muhtemelen Tanrı bilir." Ve sonra tekrar "belki de bilmez." dedi.

Artık işçilere hiç bir şekilde faydalı olamayacağı açıktı. Onlara işlerinin başına dönmelerini söylemekten başka çaresi yoktu. Gene eskisi gibi on üç saat çalışacaklar, kimi veremden, kimi açlıktan, kimi de kazalarda ölecekti. Vincent bu zavallılara hiçbir şekilde yardımcı olamamıştı. Hatta Tanrı bile onlara yardım edememişti. Vincent Borinage'a insanların kalbine Tanrı'nın sözlerini yerleştirmek için gelmişti. Halbuki maden işçilerinin esas düşmanının maden sahipleri değil de, bizzat her şeye gücü yeten Tanrı olduğu anlaşılınca iş değişiyordu.

İşçilere işlerinin başına dönüp köleliğe devam etmelerini söylediğinde, onların nazarında artık hiçbir kıymeti kal-

mayacaktı. Komite izin verse bile artık onlara vaaz veremezdi. Tanrı işçilere taştan sağır bir kulak olmuştu ve Vincent da bu taşı yumuşatamayacaktı.

Sonra aniden çok eskiden bildiği bazı şeylerin farkına vardı. Tanrı hakkında ,o umutsuz, soğuk, yalnız ve karanlık gecede söylenen çocukça yalanlardı. Tanrı yoktu. Sadece kaos vardı. Sefil, keder verici, acımasız, kör ve sonsuz bir kaos...

İflas

Madenciler işlerine dönmüşlerdi. Olanları komiteden öğrenen Theodorus Van Gogh, Vincent'a mektup yazıp Etten'a dönüp dönmeyeceğini sordu. Mektupla beraber bir miktar para da göndermişti. Vincent bunun yerine Denislerin evine gitti. Salon'a bir veda ziyaretinde bulunup duvardaki asılı olan bütün tabloları beraberinde odasına getirip saçağın altına koydu.

Tekrar iflas etmişti. Yeni bir durum değerlendirmesi yapmanın zamanı gelmişti. Fakat sadece sermayesi yoktu. Ne işi, ne parası, ne sağlığı, ne gücü, ne düşüncesi, ne de şevki kalmıştı. Her şeyden kötüsü O'nu hayata bağlayacak bir dayanağı da yoktu. Yirmi altı yaşındaydı ve beş sefer hayal kırıklığı yaşamıştı. Yeni bir şeye başlamak için cesareti de yoktu.

Aynada kendine baktı. Kızıl sakalları halkalar halinde yüzünü kaplamıştı. Saçları dökülmeye başlamış, etli dudakları birer ince çizgi halindeydi. Gözleri de karanlık çukurlarda kaybolmuştu. Vincent Van Gogh'un bütün kişiliği kendi içinde kaybolmuştu. Madam Denis'ten ödünç bir sabun alıp bir leğenin içerisinde tepeden tırnağa temizlen-

di. Bir zamanlar büyük ve güçlü olan, şimdilerdeyse bir deri bir kemik kalmış olan vücuduna baktı. Dikkatle tıraş olurken yüzündeki kemiklerin nereden çıktığını düşünüyordu. Saçlarını kasabaya geldiği ilk aydaki gibi taradı. Madam Denis, kocasının iç çamaşırlarından ve gömleklerinden birini getirdi. Üstünü giyinip fırının mutfağına indi. Denislerle beraber sofraya oturdu. O büyük faciadan beri dudaklarına katı bir yiyecek değmemişti. Yemek yeme zahmetine katlanmak O'na çok garip geliyordu. Ağzındaki yiyecekler sıcak odun parçaları gibiydi.

İşçilere vaaz vermekten men edildiğini söylemediği halde, kimse ona ne bir teklifte bulunuyordu, ne de vaazlar kimsenin umurundaydı. O günden sonra Vincent işçilerle nadiren konuşuyordu. Her hangi biriyle de aslında çok konuştuğu söylenemezdi. Bir daha hiçbirinin kulübesine girmedi ya da onların gündelik yaşamlarına dahil olmadı. İşçiler de sessiz bir anlaşmaya varmış gibi Vincent'dan bahsetmiyorlardı. Hepsi resmî bir tavır takınmaya başlamışlardı ama, hiç bir zaman bu değişimi ayıplamadılar. Sessizce anlaştılar. Borinage'da hayat devam ediyordu.

Vincent evden aldığı bir mektuptan Kay'in kocasının aniden öldüğünü öğrendi. Duygusal olarak o kadar bitkindi ki, bu haberi zihninin ücra bir köşesine atmaktan başka bir şey yapamıyordu.

Haftalar geçiyordu. Vincent bu süre zarfında, yemek içmek ve uyumak dışında neredeyse hiç bir şey yapmıyordu. Ateş yavaş yavaş vücudundan uzaklaşıyordu. Gittikçe gücünü ve kilosunu toplamaya başlamıştı. Fakat gözleri bir kefene açılan iki pencere gibiydi. Yaz gelmiş bacalar, siyah tarla ve Terril güneş altında parıldıyordu. Vincent kasabada dolaşıyordu. Spor yapmak için ya da keyfi bir yürüyüş değildi bu. Nereye gittiği ya da yol üzerinde ne-

lerle karşılaştığı hakkında bir fikri yoktu. Oturmaktan, yatmaktan ve ayakta durmaktan yorulduğu için yürüyordu. Yürümekten yorulduğu zaman da oturuyor, uzanıyor veyahut da ayakta dikiliyordu.

Parası bittikten kısa bir süre sonra Paris'te bulunan Theo'dan bir mektup aldı. Theo mektubunda Vincent'a parasını Borinage'da aylak aylak dolaşarak harcamamasını, artık kendisine bir çeki düzen vermesi gerektiğini anlatıyordu. Vincent parasını Madam Denis'e teslim etti. Borinage'da kalmasının nedeni burayı çok sevmesi değildi ki... Buradaydı; çünkü gidecek hiç bir yeri yoktu.

Tanrı'yı kaybettikten sonra kendisini de kaybetmişti. Şimdi ise yer yüzündeki en önemli şeyini kaybediyordu. O'nu en iyi anlayan, anlaşılmayı umduğu gibi anlayan şahsı kaybediyordu. Theo kardeşini terk ediyordu. Bütün kış boyunca haftada bir uzun, güzel mektuplar yazıyordu. Şimdi ise mektupların arkası kesilmişti. Theo da bağlılığını kaybetmişti. Böylece Vincent tamamıyla yalnız kalmıştı. Anlamsız bir dünyada bomboş gezen ve dünyaya neden geldiğini bilmeyen yaşayan bir ölü hâline gelmişti.

Önemsiz bir vak'a

Yaz bitiyordu. Bitki örtüsünün zayıflamasına karşın Vincent'ın içinde bir şeyler hayat bulmaya başlıyordu. Henüz kendi hayatıyla yüzleşemiyordu Bu yüzden başkalarının hayatına çevirdi yüzünü. Kitaplarına geri döndü. Okumak, eskiden beri en büyük ve değişmeyen keyfiydi. Şimdi ise diğer insanların hikâyelerindeki başarıları ve başarısızlıkları, kederleri ve sevinçleri görerek, kendi hikâyesindeki unutulmayan fiyaskoları düşünmeye bir ara verebiliyordu.

Havalar güzel olduğunda kırlara gidiyor, günün geri kalan kısmını dışarda kitap okuyarak geçiriyordu; yağmur yağdığı zamanlarda da, ya odasında yatağına uzanıp saatlerce kitap okuyor veyahut da fırının mutfağına geçip duvara yasladığı bir sandalyede saatlerce düşüncelere dalıyordu.

Geçen haftalar boyunca, kendisi gibi çabalamış, kısmen başarılı olsa da büyük ölçüde başarısız olmuş, sıradan yüzlerce insanın hayat hikâyesini okudu. Onları düşünürken yavaş yavaş kendisi hakkında da bir bakış ediniyordu. Zihninde çoktandır yer edinmeye başlamış olan, "Ben bir hayal kırıklığıyım," düşüncesi, bu süre zarfında yerini, "Şimdi ne yapmalıyım? Hangi iş için daha uygunum? Yer yüzünde benim için en uygun yer neresi?" gibi sorulara bırakmıştı. Okuduğu her kitapta, hayatına yön verecek bir işaret bulmaya çalışıyordu.

Evinden gelen mektuplar varlığını bir utanç kaynağı olarak tasvir ediyordu. Babası, aylak aylak dolaştığını söyleyerek, ailenin itibarını kirlettiğinde ısrarcıydı. Ne zaman kendine bir iş bulup çalışacak, kendi kendine maddi olarak yetebilecek ve katkılarıyla topluma faydalı bir birey olacaktı?

Vincent'ın kendisi de bu sualin cevabını merak ediyordu şüphesiz!

En sonunda okumada duraklama noktasına gelmişti. Artık bitirmekte zorlanıyordu kitapları. Daha fazla ilerleyemeyeceğini anladı. Haftalar geçtikçe bunu bir yıkım takip etti. Duygusal olarak hiç bir şey hissetmemenin verdiği bir sersemlik baş gösterdi. Sonra duygularını bastırabilmek için edebiyata yöneldi ve kısmen başarılı da oldu.

Şimdi ise neredeyse tamamen iyi durumdaydı. Aylardır içinde depolamış olduğu keder, sağanak halinde akıyor ve içindeki ıstırap ve çaresizlik yok oluyordu.

Hayatının en kötü zamanlarını geçiriyordu ve bunun farkındaydı. İçinde iyi bir şeylerin olduğunu, tamamıyla işe yaramaz biri olmadığını, dünyaya küçük de olsa bir katkı sağlayabileceğinin farkındaydı. Fakat bu katkı nasıl olacaktı? Düzenli iş hayatına uygun olmadığını görmüştü. Neredeyse yetenekli olduğunu düşündüğü, denemediği bir şey kalmamıştı. Acı ve başarısızlığa mı mahkum edilmişti?

Sürekli olarak kendine yanıtlayamadığı sorular soruyordu. Yakında babası bıkacak ve artık para da göndermeyecekti. Sonrasında artık Denislerde yemek yemeyi de bırakmak zorunda kalacaktı. Theo belki biraz insaflı davranıp Etten'dan bir miktar para gönderebilirdi.

Açık bir Kasım günü Vincent, elleri ve zihni boş bir şekilde Marcasse'a doğru yürüyordu. Duvarın dışında bırakılmış demir bir tekerleğin üzerine oturdu. Biraz sonra, siyah şapkası gözlerini kapatan, omuzları çökük yaşlı bir madenci kapıya doğru geldi. Adamda Vincent'ı cezbeden bir hâl vardı. Hemen elini cebine atıp, cebinden çıkardığı bir kalemle babasından gelen son mektup zarfının arkasına bu ihtiyar madencinin resmini çizmeye başladı.

Vincent mektubu açtığı zaman kâğıdın yalnızca bir kısmının yazılı olduğunu gördü. Biraz sonra on yedi yaşlarında genç bir eleman daha dışarı çıktı. Daha uzun ve dik yürüyüşlüydü. Vincent genç adam gözden kaybolunca kadar resmini çizmeye devam etti.

İki sanatçı arasında

Vincent, Denislerin evinde bir sürü boş beyaz kâğıt ve kalem buldu. Masanın üzerine, Marcasse' de çizmiş olduğu resimleri koydu ve onları kopya etmeye başladı. Elleri o kadar gergin ve hantaldı ki, zihninde oluşturduğu çizgileri kâğıda dökemiyordu. Kalemini silgiden daha çok kullanıyordu ama, yine de çizimlerinin kopyasını tamamlamaya kararlıydı. O kadar dikkatini vermişti ki, odanın kararmaya başladığının farkına varmamıştı. Madam Denis kapıyı tıklatınca irkildi.

"Mösyö Vincent, akşam yemeğiniz masanın üzerinde," diye seslendi.

"Akşam yemeği mi? Vakit bu kadar çabuk geçmiş olamaz," diye bağırdı.

Masada Denislerle neşeli bir sohbete dalgı. Gözlerinde zayıf da olsa bir parıltı vardı. Denisler bu kayda değer değişimi fark etmişlerdi. Hafif bir yemekten sonra Vincent müsaade isteyip odasına çekildi. Gaz lambasını açıp taslakları duvara iğneledi. Sonra resimlerden uzaklaşabildiği kadar uzaklaşıp, uzaktan uygun bir bakış yakalamaya çalıştı. Yüzünde acı bir gülümsemeyle, "bunlar kötü, hem de oldukça kötü. Ama belki yarın biraz daha iyilerini çizebilirim," diye söylendi.

Gaz lambasını yatağın yanına koyup yatağına uzandı. Bir süre, başka hiç bir şey düşünmeden, gözünü duvarda asılı duran resimlerine dikti. Sonra masanın üzerinde duran diğer resimlerini gördü. Bu resimleri, yedi ay önce Salon'un duvarlarından söktüğünden beri ilk defa görüyordu. Aniden, resim dünyasına olan özleminin farkına vardı. Bir zamanlar Rembrandt'ın, Millet'nin, Jules

Dupré'nin, Delacroix'nın ve Maris'in kim olduklarını biliyordu. Eskiden sahip olduğu güzel tabloların kopyalarını, Theo'ya ya da ailesine göndermiş olduğu litografları düşündü. Bir zamanlar Londra ve Amsterdam müzelerinde görmüş olduğu o güzel tabloları düşündü. Bunları düşündükçe acısını unuttu ve derin, rahat bir uykuya daldı.

Ertesi sabah saat iki buçukta tamamen dinlenmiş olarak uyandı. Hafifçe sıçrayarak yataktan çıktı. Üstünü giyindi. Kalemini ve kâğıtlarını aldıktan sonra fırında bulduğu küçük bir tahtayı da yanına alarak Marcasse'ya doğru yola koyuldu. Önceki gün oturmuş olduğu paslı tekerliğin üzerine oturarak, karanlıkta işçilerin gelmesini beklemeye başladı. İşçilerin ilk etkilerini kaydetmek için hızlıca ve kaba bir şekilde çiziyordu.

Bir saat sonra bütün işçiler aşağı indiğinde elinde yüzü olmayan beş karakter çizimi vardı. Canlı bir şekilde tarlayı geçtikten sonra evine geldi. Bir fincan kahve alıp odasına çıktı. Hava aydınlanmaya başlayınca da çizimlerini kopyalamaya başladı. Bu boş yüzlere, çok iyi bildiği Borinage halkının karakteristik özelliklerini sığdırmak istiyordu, fakat karanlıkta önünden yürüyüp giden modelleri tam yakalayamamıştı. Resimlerde anatomiler bozuktu, oranlar çok garipti ve çizimleri son derece komikti. Vincent kendi acemiliğine gülerek çizimlerini yırttı. Sonra yatağının köşesine oturup August Allebé'nin; kıştan kalma bir sokakta, sıcak su ve kömür taşıyan küçük bir kadını resmettiği eserini kopyalamaya başladı. Kadını biraz benzetebilmişti ama, nedense arka plandaki sokak ve evlerle ilgili sorun yaşıyordu. Kâğıdı öfkeyle buruşturup köşeye attı ve sandalyesine oturup, Johannes Bosboom'un bir çalışması olan ;'bulutlu bir göğe doğru yapayalnız yükselen bir ağacın' resmini kopyalamaya başladı. Basit gibi görü-

nüyordu. Bir ağaç, biraz toprak ve gökyüzündeki bulutları çizecekti sadece. Fakat, Bosboom'un eserleri hassas ve zarifti. Vincent fark etti ki; en kolay olduğu düşünüldüğü için en çok uygulanan , aslında kopyalanması en zor olanıydı.

Vincent sabahın nasıl geçtiğini anlamadı bile. Son kâğıt parçasını da kullandıktan sonra ceplerinde kalan paranın miktarını merak etti. İki frankı kalmıştı geriye. Bu kalan parayla Mons'tan güzel kâğıtlar ve hatta bir kara kalem bile alabileceğine inanıyordu. PetitWasmes ve Wasmes arasındaki uzun tepeden aşağı inerken, kapılarının önünde bekleyen madenci eşlerine rastladı. Her zaman ki samimi 'merhaba'sına bugün bir de 'nasılsınız ?' sorusunu eklemişti. Mons yolu üzerindeki küçük Paturages kasabasında, bir fırının camının arkasında duran güzel bir kız gördü. Sırf onu daha yakından görebilmek için içeri girip çörek aldı.

Şiddetli yağmurlar, Paturages ile Cuesmes arasındaki bölgeye parlak yeşil bir renk vermişti. Vincent, parası yeşil renkli pastel boyalardan almaya yeterse geri dönüp manzarayı çizmeye karar verdi. Mons'da bir deste sarı kâğıt, kara kalem ve ağır bir kurşun kalem aldı. Dükkânın önündeki kutuda bir sürü eski tablo vardı. Alamayacağını bildiği halde saatler boyunca bu tabloları inceledi. Dükkânın sahibi de Vincent'a katıldı. Beraber, müze gezen iki arkadaş gibi, tablolar hakkında yorum yapıyorlardı.

Beraber tabloları uzun süre inceledikten sonra Vincent, "Resimlerinizden herhangi birini alacak param olmadığı için kusuruma bakmayın," dedi.

Dükkân sahibi, Fransızlara has bir işaretle, "Bunun hiç önemi yok bayım. Paranız olmasa dahi istediğiniz vakit tekrar gelin." dedi.

Vincent, on iki kilometrelik dönüş yolunu ağır ağır, eğlene eğlene yürüdü. Güneş batarken ortalığın büründüğü renkleri iyice gözlemlemeye başladı.

Ertesi gün Marcasse'ın arkasında bulunan Terril'e gidip yokuşu tırmanmaya çalışan genç kızlar ve kadınların resimlerini çizmeye başladı. Akşam yemekten sonra, sofrada bulunanlara, "lütfen bir süreliğine masayı terk etmeyin. Yapmak istediğim bir şey var," dedi. Odasına koştu. Kâğıt ve kalemini getirip dostlarının resimlerini çizmeye başladı. Madam Denis, Vincent'ın yanına yaklaşmış, omuzunun arkasından yaptıklarını seyrediyordu. "Fakat Mösyö Vincent, siz bir sanatkârsınız!" diye bağırdı.

Vincent mahçup bir ifadeyle, "Hayır Madam, ben sadece kendimi eğlendiriyorum." dedi.

"Fakat bu harikulâde. Hemen hemen bana benziyor."

Vincent gülerek, "Hemen hemen, fakat tam olarak değil," dedi.

Mektup yazıp ailesine yaptıkları hakkında bilgi vermek istemiyordu, çünkü bunu yaparsa ailesinin söyleyeceklerinden adı gibi emindi. "Vincent bu da senin yeni hevesin mi? Ne zaman uslanıp faydalı bir işle uğraşmaya başlayacaksın?"

Hem bu yeni uğraşının bir özelliği vardı. Yaptığı şey sadece O'na aitti, başkalarına değil... Yaptığı çizimler hakkında konuşmak ya da yazmak noktasında kendini ikna edemiyordu. Bunu bir sır olarak saklamak istiyordu.

Kimseye çizimlerinden bahsetmek istemiyordu. Yabancı gözlerin bunları görmesini dahi istemiyordu. Çizimleri, bütün detaylarına kadar berbat amatör çizimler olmasına rağmen, bunlar onun için kutsaldı.

Bir kez daha madencilerin kulübelerine girmeye başlamıştı. Fakat bu sefer elinde İncil yerine, kâğıt ve kalem taşıyordu. İşçiler bu hâliyle de Vincent'ı gördüklerinden memnundular. Yerde oynayan çocukları, yuvarlak sobalarının üzerine eğilmiş kadınları ya da yoğun bir iş gününden sonra sofraya oturmuş aileleri çiziyordu. Uzun bacalarıyla Marcasse'ı, siyah alanı, hendeğin etrafındaki çam ağaçları ile Paturages boyunca sabanlarıyla çalışan köylüleri de çizdi. Kötü havalarda ise odasında oturuyor, önceki gün yapmış olduğu çizimleri temize çekiyordu. Gün bitip de başını yastığına koyduğu zaman, bugün resimlerimin en azından biri ya da ikisi kötü olmadı diye düşüyordu. Sabahları uyandığında ise, yaratıcı bir bakışla, yaptığı her şeyi yanlış buluyor, vicdan azabı duymadan bütün çizimlerini bir köşeye atıyordu.

Sonunda içindeki yırtıcı acıyı öldürmüştü. Uzun süredir mutsuzluğunu düşünmediği için mutluydu. Gerçi hâlâ babası ve kardeşinden para almaya devam ettiği, para kazanmak için bir çaba sarf etmediği için utanması gerektiğini biliyordu, ama yine de önemsemeden çizim yapmaya devam ediyordu.

Bir kaç hafta içinde, duvarında asılı olan tabloları defalarca çizmişti ama, bir ilerleme kaydetmek istiyorsa daha çok ustanın, daha çok eserini kopya etmesi gerektiğini fark etti. Bir yıldır Theo'dan mektup almadığı halde, gururunu kötü tabloların ardına saklayıp kardeşi Theo'ya mektup yazdı.

"Sevgili Theo,

Eğer yanlışım yoksa sende Millet'nin "Les Travaux des Champs" isimli eserleri olacaktı. Onları bana kısa süreliğine, ödünç olarak postalayabilir misin?

Bosboom ve Allebé'nin büyük eserlerini kopyaladığımı sana söylemem gerek. Benim yaptıklarımı kendi gözlerinle görsen belki beğenirsin diye düşünüyorum.

Bana gönderebileceklerini gönder ve benim için endişelenme. Eğer çalışmaya devam edersem, belki kurtulur, bir şekilde eski hâlime dönebilirim.

Çizimle meşgul iken sana yazdım ve tekrar çalışmamın başına dönebilmek için can atıyorum. İstediğim resimleri mümkün olan en kısa sürede gönder. İyi geceler.

Hayalinde elini kalpten sıkan kardeşin...

Vincent

İçinde yavaş yavaş bir arzu büyümeye başlamıştı. Eserlerini bir sanatçıya göstermek ve neleri doğru, neleri yanlış yaptığını bulmak istiyordu. Çalışmalarının kötü olduğunu biliyordu ama, bir yandan da neden kötü olduğunu anlamaya çok yaklaşmıştı. İhtiyacı olan şey, bir ebeveynin körlüğüne sebep yaratıcı gururu değil, bir yabancının merhametsiz gözleriydi.

Kime gitmeliydi? Bu açlık, kış boyunca kuru ekmekle hayatta kalmaya çalıştığı günlerde hissettiği açlıktan daha kuvvetliydi. Vincent sadece yer yüzünde aynı teknik sorunlarla karşılaşan başka sanatçıların da bulunduğunu, kendi ciddi ilgilerini göstermek suretiyle sarfettiği olağanüstü çabayı değerlendirebilecek sanatçıların var olduğu-

nu hissetmek istiyordu. Dünyada, bütün yaşamını resme veren, Maris ve Mauve gibi insanların var olduğunu hatırlıyordu. Burada, böyle bir şey imkânsız gibi görülüyordu.

Yağmurlu bir günde odasında resim yaparken, Peder Pietersen'ın Brüksel'deki evinde bulunan tablosu zihninde canlandı. Fakat Peder, "meslektaşlarıma bundan sakın bahsetme" diye uyarmıştı. Nihayet adamını bulduğunu biliyordu. Bu güne kadar yapmış olduğu çizimlerin arasından; bir madenci figürü, sobanın üstüne eğilmiş olan kadının resmi ve terril toplayan yaşlı bir kadının resmini seçti ve Brüksel'e doğru yola çıktı.

Cebinde üç franktan az parası kalmıştı. Bu yüzden tren parasını karşılayamazdı. Bulunduğu yere uzaklığı yaklaşık seksen kilometreydi. Vincent o gün öğleden sonra yola çıkmıştı, bütün gece ve ertesi gün durmadan yürüdü. Brüksel'e otuz kilometre kalmıştı. Ayakkabıları yırtılmamış olsaydı Brüksel'e kadar yürümeye devam edecekti. Fakat ayaklarını güçlükle hareket ettirebiliyordu. Geçen seneden beri giymiş olduğu paltosunda kirden bir katman oluşmuştu. Yanına temiz bir gömlek ya da tarak almadığı için ertesi sabah yüzünü soğuk suyla yıkamakla yetindi.

Ayakkabının tabanlarına karton yerleştirip erkenden yola devam etti. Ayakkabının derisi, sıkışan ayak parmaklarını kesmeye başlamıştı. Sonunda ayakları kanlar içinde kaldı. Ayakkabının tabanına yerleştirmiş olduğu karton aşınmış yerini su kabarcıklarına bırakmıştı. Sonra su kabarcıkları da kana dönüştü. Açtı. Susuzdu. Yorgundu, fakat aynı zamanda bir insanın mutlu olabileceği kadar mutluydu.

Gerçekten başka bir sanatçıyı görmeye ve konuşmaya gidiyordu.

O gün cebinde bir kuruş olmadan Brüksel'in eteklerine varmıştı. Pietersen'ın oturduğu evi hatırladığı için hızlı bir şekilde sokakları geçti.

Vincent geçerken herkes hızla kenara çekiliyor, başlarını sallayarak arkasından O'nu süzüyorlardı. Vincent hiç birine dikkat etmeden, yaralı ayaklarını arkasından sürüyerek yoluna devam ediyordu.

Papazın genç kızı kapıyı açtı. Vincent'a korku dolu bir bakış attı. Vincent'ın kirli yüzünü, taranmamış donuk saçlarını, pis paltosunu, pantolonundaki katılaşmış çamuru ve siyah kanlı ayaklarını görünce korkudan çığlık atarak koridora doğru kaçtı. Peder Pietersen kapıya geldi. Uzun bir süre Vincent'a baktı. Sonra tanıdığını gösteren samimi bir tebessümle:

"Demek sen ha!"diye bağırdı. "Seni tekrar görmek ne güzel. İçeri gel evladım. İçeri gel" dedi.

Pietersen,Vincent'ı çalışma odasına alıp rahat bir sandalyeye oturttu. Artık hedefine ulaştığı için Vincent içinde iki gündür var olan bir takım ihtiyaçlarını hatırlamıştı. Sonra kasları gevşedi ve omuzları düştü. Garip bir şekilde nefes alamıyordu.

"Dostlarımdan birinin yakınlarda boş bir odası var. Bu uzun seyahatten sonra temizlenip biraz dinlenmek istemez misin?" diye sordu Pietersen.

"İsterim. Bu kadar yorgun olduğumu bilmiyordum."

Peder şapkasını alıp Vincent ile beraber caddeye çıktı. Komşularının bakışlarına aldırış etmeden yürümeye devam ettiler.

"Bu gece muhtemelen uyumak istersin. Yarın saat on ikide öğle yemeğine bekliyorum. Yarın konuşacak çok işimiz var."

Vincent, demir bir leğenin içinde dikilerek her tarafını temizledi. Saat henüz altı olmasına rağmen boş olan midesini tutarak uyumaya gitti. Saat ona kadar gözlerini bile açamadı. Sonrasında uyanmak zorunda kaldı, çünkü açlık demir bir örsle midesini acımasızca dövüyordu. Pietersen'ın odasını kiraladığı adam, Vincent'a ödünç olarak bir tarak, bir elbise fırçası ve tıraş bıçağı getirdi. Vincent elinden geldiği kadar muntazam bir şekilde kendine çeki düzen vermeye çalıştı. Ayakkabıları dışında her şeyi telafi edilebilir buldu.

Vincent'ın açlıktan gözleri dönmüştü. Pietersen Brüksel'de yaşanan son olayları anlatırken Vincent utanmadan tabağa saldırdı. Yemekten sonra iki adam çalışma odasına geçtiler.

Vincent "duvardaki tabloların hepsi yeni, galiba epey mesai harcadınız değil mi?" diye sordu.

"Evet. Son zamanlarda resim yapmak bana vaaz vermekten daha fazla keyif vermeye başladı."

Vincent tebessüm ederek, "Peki gerçek işinizi ihmal ettiğiniz için vicdanınız rahatsız olmuyor mu?" diye sordu.

Pietersen güldü. "Rubens hakkında anlatılan bir fıkra var biliyor musun? Rubens, Hollanda'nın İspanya Büyükelçiliğini yaparken öğleden sonralarını sarayın bahçesinde şövalesinin karşısında resim yaparak harcarmış. Bir gün İspanya saltanatının havalı bir üyesi geçerken Rubens'i resim yaparken görmüş. "Gördüğüm kadarıyla diplomatın biri oyalanmak için zaman zaman resim yapıyor," demiş.

Bunu duyan Rubens de "Hayır" demiş. "Ressamın biri zaman zaman diplomasiyle oyalanıyor."

İki arkadaş gülüştüler. Vincent bohçasını açtı. "Ben de bir süredir kendi kendime bir şeyler çiziyorum" dedi. "Görmeniz için seçtiğim üç çizimimi getirdim. Çizimlerim hakkında fikrinizi söylemekte bir mahzur görmezsiniz değil mi?"

Pietersen, eleştirilmenin kimse tarafından takdir görmediğini bildiği için çekiniyordu. Yine de aldığı üç resmi şövalenin üstüne koyup uzun süre resimlere baktı. Vincent birden çizimlerini arkadaşının gözlerinde gördü ve resimlerinin ne kadar acemi işi olduğunu fark etti.

"Benim ilk izlenimim şu," dedi. "Modellerine çok yakın durup çizdin değil mi?"

"Evet ama bunu yapmak zorundaydım. Resimlerimin çoğunu ev halkının kalabalık olduğu madenci kulübelerinde yaptım."

"Anlıyorum. Bu da perspektif eksikliğinizi açıklıyor. Temalarından uzak durabileceğin bir yer bulamaz mısın? Eminim ki onları çok daha açık bir şekilde görebileceksin."

Oldukça büyük bazı madenci kulübeleri var aslında. Onlardan birini uygun bir fiyata kiralayıp çalışma odasına çevirebilirim."

"Harika bir fikir," dedikten sonra sessizliğe büründü Pietersen. "Daha önce hiç resim dersleri aldın mı? Yüzleri kareli kâğıtlarla mı dengeliyorsun. Ölçü alıyor musun?"

Vincent'ın yüzü kızardı. "Söylediklerinin hiç birini bilmiyorum. Gördüğün gibi resim ile ilgili hiç eğitim al-

madım. Ben, senin eline kalemi alıp çizmeye başladığını zannediyordum," dedi.

Pietersen üzüntülü bir sesle, "hayır, evvela bu işin temel tekniklerini öğrenmelisin. Sonrasında çizimlerin gittikçe iyileşecektir. Meselâ bak şu kadın figüründe ne tür yanlışlar var göstereyim." dedi.

Bir cetvel alıp, başı ve vücudu kare içine aldı. Vincent'a oranlarının ne kadar kötü olduğunu göstermek istiyordu. Sonra baş kısmı tekrar çizerken bir yandan da izah ediyordu. Yaklaşık bir saat çalıştıktan sonra geri çekildi. Taslak çizimi inceledikten sonra, "işte, sanırım elimizde doğru çizilmiş bir kadın var şimdi" dedi.

Vincent, odanın diğer köşesinde bulunan Pietersen'ın yanına gidip kâğıda baktı. Kadının mükemmel denebilecek derecede orantılı bir şekilde çizilmiş olduğuna şüphesi yoktu. Fakat bu kadın artık Borinageli, terril toplamaya giden bir madencinin karısı değildi. Bu kadın artık sadece çok güzel resmedilmiş sobanın üzerine eğilen bir kadındı. Vincent tek kelime etmeden şövalenin yanına gidip, sobanın üstüne eğilen madenci karısının resmini, yeniden yapılmış olan resmin yanına koyup tekrar Pietersen'ın yanına döndü.

"Hmmmm. Ne demek istediğini anlıyorum," dedi. "Ben kadının vücut oranlarını düzelttim ama, bu sefer de karakterini bozdum."

Uzun süre orada dikilip şövaleye baktılar. Pietersen istem dışı "Biliyor musun Vincent, sobasının üstüne eğilmiş kadın resmin hiç fena değil. Çizimin korkunç, verdiğin değerler tamamen yanlış ve yüzü de ümitsiz. Aslına bakarsan yüzü yok bile denilebilir. Fakat bu taslakta bir

şeyler var. Adını koyamadığım bir şey yakalamışsın. Ne olduğunu biliyor musun Vincent?"

"Bilmediğimden eminim. Ben sadece gördüğüm şeyi çizmeye çalıştım." Bu sefer şövaleye doğru giden Pietersen oldu. Yanlışlarını düzeltmek için yeniden yapmış olduğu resmi buruşturup çöp kovasına attı. "Bunun için kusuruma bakmıyorsun değil mi? Zaten resmi mahvetmiştim," dedi. Papaz, defalarca söze girmeye çalıştı ama, kelimeler bir türlü dökülmüyordu dudaklarından. En sonunda, "Vincent, itiraf etmekten nefret ediyorum ama, senin şu kadını sevmeye başladığıma inanıyorum. Önce korkunç olduğunu düşündüm, ama gittikçe güzelleşiyor," dedi.

"Neden itiraf etmekten nefret ediyorsun?"

"Çünkü sevmemeliydim. Her şey yanlış. Tamamen yanlış. Sanat okulunun ilk sınıfında bu yaptığını paramparça edip yeniden yaptırırlar. Fakat şimdi bu kadının bana yaklaşan bir hâli var. Neredeyse bu kadını daha önce başka bir yerde gördüğüme yemin edebilirim."

Vincent safiyane bir edayla "Belki de Borinage'da görmüşsünüzdür," dedi

Pietersen dalga geçip geçmediğini anlamak için Vincent'ın yüzüne baktıktan sonra "sanırım haklısın" dedi. "Kadının bir yüzü yok ve bu kadın belirli bir kadın da değil. Bir şekilde, Borinage'da yaşayan bütün kadınların bir terkibi gibi. Bu yakaladığın şey bir madenci eşinin ruhu. Vincent bence bu yakaladığın şey, doğru çizilmiş bir resimden binlerce kez daha önemli. Bu kadın doğrudan doğruya bana bir şeyler söylüyor."

Vincent titredi fakat konuşmaya korkuyordu. Pietersen tecrübeli bir sanatçıydı. Eğer resmi almak isterse... Yani şey için...

"Bunu, kadını bana bağışlar mısın Vincent? Bunu duvarıma asmaktan büyük mutluluk duyarım. Sanırım bu kadınla ben çok iyi arkadaş olabilirdik...

Theo'nun gelişi

Vincent, PetitWasmes'e dönmenin daha iyi olacağına karar verdikten sonra, Peder Pietersen, yırtık ayakkabılarının yerine eski ayakkabılarından bir çift hediye etti. Borinage'a dönüş biletini de aldı.

Vincent trende iki şeyin farkına vardı; birincisi Pietersen hiç bir surette görevindeki başarısızlığını gündeme getirmemişti. İkincisi de kendisini emsal bir sanatçı olarak kabul etmesiydi. Bir resmini gerçekten, kendisi için isteyecek kadar sevmesi önemli bir kriterdi.

Vincent kendi kendine, "Çalışmam için bana bir işaret verdi. Eğer Pietersen gibi bir sanatçı resimlerimi beğendiyse herhalde diğer insanlar da beğeneceklerdir," dedi.

Denislere geldiğinde Theo'dan istemiş olduğu "LesTravaux des Champs" eserlerinin gelmiş olduğunu gördü. Ama beraberinde mektup yoktu. Pietersen ile olan görüşmesi O'nu tazelemişti. Bu yüzden zevkle Baba Millet'nin albümünü incelemeye başladı. Theo albümün içine bir miktar resim kâğıdı koymuştu. Vincent bir kaç gün içerisinde 'Les Travaux' nun ilk on sayfasını kopyalayıp birinci bölümü tamamladı. Artık biraz da nü modeller üzerinde çalışmaya ihtiyacı olduğunu, ama bulunduğu yerde ona modellik yapacak birisini bulamayacağını hissetti. Lahey'de bulunan Goupils galerilerinin müdürü olan eski arkadaşı Tersteeg'e mektup yazıp, Bargue'nün 'kara kalem çalışmalarını' ödünç istedi.

Bu arada Pietersen'ın çizimlerini yapması için daha büyük bir yere ihtiyacı olduğunu belirttiği tavsiyesini hatırladı. PetitWasmes'in kenarında ayda dokuz franka büyük bir yer kiraladı. Geçmişte yaptığının aksine bu defa en iyi evi kiralamak istemişti. Evin zemini sert ahşap döşemeydi. Evde; yatak, masa, sandalye, soba, bir de bol ışık alması için iki büyük pencere vardı. Ev Vincent'ın, modeli bir köşeye koyup, yeterince uzaklaştıktan sonra tam bir perspektif yakalamasına uygundu. Kış mevsiminden önce Wasmes'da Vincent'ın yardımda bulunmadığı ne bir madenci eşi, ne de tek bir çocuk vardı. Bu yüzden eve poz vermesi için çağırdığı hiç kimse onu reddetmiyordu. Pazar günleri işçiler evinde toplanıyordu. Vincent da alelacele onların resimlerini çiziyordu. İşçiler bunu büyük bir eğlence olarak görmeye başlamışlardı. Kulübesi her zaman, kendisini merak ve şaşkınlıkla izlemek için gelen insanlarla doluydu.

Lahey'den istemiş olduğu "Exercises au Fusain", Bargue'nün kara kalem alıştırmaları gelmişti. Vincent sabah erkenden gece yarılarına kadar çalışarak, iki hafta boyunca altmış çalışmasını kopyaladı. Tersteeg ayrıca Bargue'nün "Course de Dessin" çalışmalarını da göndermişti. Vincent muazzam bir enerjiyle bunun da üstesinden geldi. Beş başarısızlığının hepsi hafızasından tamamen silinmişti. Tanrıya hizmet etmek bile, bu kadar coşkulu, artarak devam eden bu yaratıcı sanatın ona vermiş olduğu zevki tattıramamıştı. On bir gün boyunca, Madam Denis'ten ödünç aldığı kuru ekmekle yaşamaya çalıştığı zamanlarda bile bir kez olsun şikâyet etmemişti. Ruhu bu kadar güzel beslenirken, karnının aç olmasının ne önemi vardı ki...

Bir hafta boyunca saat iki buçukta Marcasse'ın kapısına gidip madencilerin resimlerini çizdi. Dikenli tellerin yanındaki patikadan karların içinden geçerek kuyuya ulaş-

maya çalışan kadın ve erkekleri çiziyordu. Alacakaranlıkta belirsiz biçimde hareket eden gölgeleri çiziyordu. Arka planda madenin yapısının olduğu, belli belirsiz yığınla atığın resimlerini çiziyordu. Yapmış olduğu çizimin güzel bir kopyasını çıkarıp bir zarfın içinde Theo'ya gönderdi.

Tam iki ay boyunca sabahları şafakla beraber gidip, akşam hava kararıncaya kadar resim yaparak vakit geçirdi. Geceleri ise lambanın ışığı altında yaptığı resimleri temize çekti. Bir kez daha içinde, gidip bir sanatçıyı görüp konuşma arzusu uyandı. Biraz ilerlemiş olduğunu düşünse de kendi kendine bir karara varması mümkün değildi. Elleri esneklik kazanmış, muhakeme gücü artmıştı ona göre, ama yine de emin olamıyordu. Bu sefer bir usta istiyordu; kendisini kanatları altına alacak ve zanaatının temel esaslarını öğretecek bir ustaya ihtiyacı vardı. Böyle bir temel için yapmayacağı hiç bir şey yoktu; gerekirse ressamın ayakkabılarını boyayabilir, evini günde on sefer temizleyebilirdi.

Eskiden beri sanatına hayran olduğu Jules Breton, yüz yetmiş kilometre uzaklıktaki Courrieres kasabasında oturuyordu. Vincent parasının yettiği yere kadar trenle gittikten sonra beş gün kadar yürüdü. Yolda bulduğu saman yığınları üstünde dinleniyor, karnını doyurmak için çizdiği bir ya da iki resim karşılığında ekmek için yalvarıyordu. Courrieres'te ağaçların arasında durup da Breton'un kırmızı kiremitli yepyeni bir stüdyo yaptırmış olduğunu görünce cesareti kırıldı. İki gün boyunca kasabayı aylak aylak dolaştıktan sonra, stüdyonun soğuk ve itici kırmızı kiremitlerine yenik düştü. Bıkkın, sonsuz bir açlıkla, ayaklarının altında iyice incelen Pietersen'ın hediye etmiş olduğu ayakkabılarla, Borinage'a dönmek için yüz yetmiş kilometrelik yolu yürümeye başladı.

İşçilerin kulübelerine vardığında hasta ve bitkindi. Kendisini bekleyen ne para, ne de bir mektup vardı. Yatağına yattı.

Madenci eşleri tedavi etmeye çalıştılar. Eşlerinin ve çocuklarının boğazlarından arttırdıklarıyla da karnını doyurdular.

Seyahat esnasında epeyce kilo kaybetmişti. Yanakları çukurlaşmış, gözleri ateş gibi kırmızıydı. Hasta olmasına rağmen zihni berraklığını koruyordu. Bir karar vermesinin an meselesi olduğunu biliyordu.

Bu yaşamla ne yapılırdı? Öğretmen olmak mı? Kitap satıcısı mı, sanat simsarı mı, bir dükkânda tezgâhtar olmak mı? Theo ile Paris? Amcasıyla Amsterdam? Yoksa kendini tesadüflerin rüzgârına bırakıp karşılaştığı her işi yaparak, kaderin sürüklediği yerlerde mi yaşayacaktı?

Bir gün kendini biraz daha kuvvetli hissettiğinde, yatağında oturup, Theodore Rousseau'nun "Le four dans les Landes" eserini kopya etmeye başladı. Bir taraftan da bu zararsız eğlenceye daha ne kadar süre teslim olacağını düşünüyordu ki, kapı açıldı ve birisi içeri girdi.

Gelen kardeşi Theo'ydu.

Ryswyk'teki eski değirmen

Geçen yıllar Theo'yu geliştirmişti. Henüz yirmi üç yaşındaydı ama, daha şimdiden meslektaşları ve ailesi tarafından saygı duyulan başarılı bir sanat simsarıydı. Sosyal yaşamın giyim, konuşma ve davranış âdabını çok iyi biliyor ve uygulayabiliyordu. Yakaları geniş, siyah, atlas bir palto giyiyordu. Geniş boğumlu beyaz bir kravat takıyordu.

O geniş Van Gogh alnı Theo'da da vardı. Saçları koyu kahverengiydi. Bir kadınınınkini andıran narin yüz hatları vardı. Gözleri yumuşak, arzu doluydu. Yüzünün, çenesine doğru sivrilen muntazam güzel bir ovallığı vardı.

Theo, kapıya sırtını vererek korkulu gözlerle Vincent'ı izlemeye başladı. Paris'ten daha bir kaç saat önce ayrılmıştı. Paris'teki dairesinde Luis Philippe mobilyaları, sabun ve havlusuyla beraber güzel bir lavabo, pencerelerinde perdeler, yerde halılar, yazı masası, kitap rafları ve duvarları süsleyen zevkli tablolar vardı. Vincent ise kirli ve örtüsüz bir yatakta, üzerinde eski ve ince bir yorganla yatıyordu. Duvarlar ve yerler kaba tahtalarla kaplıydı. Kulübede mobilya namına sayılabilecek tek şey yıpranmış bir masa ve sandalyeydi. Yıkanmamış ve darmadağınıktı. Uzamış sakalları yüzünün tamamını ve boynunu kaplamıştı.

Vincent "EeeTheo, hoş geldin bakalım" dedi.

Theo aceleyle yatağın başına gelip dikildi. "Vincent, Tanrı aşkına neyin var senin? Kendine ne yaptın böyle?" diye sordu.

"Hiç bir şeyim yok. Şu an gayet iyiyim. Biraz rahatsızlanmıştım."

"Fakat.. Ya bu? Bu delik? Tanrı aşkına burada oturmadığını, bu deliğin senin evin olmadığını söyle."

"Hayır ama, nesi var buranın. Burayı atölye olarak kullanıyorum."

"Aman Vincent." Theo ellerini kardeşinin başına koydu. Boğazına düğümlenen hıçkırık devam etmesine mani olmuştu.

"Seni burada görmek çok güzel Theo."

"Vincent, yalvarırım neyin olduğunu söyle bana. Neden hasta oldun? Bu ne hâl?"

Vincent kardeşine Courrieres serüvenini anlattı.

"Yani kendi kendini hasta ettin. Geri döndüğünden beri düzenli olarak bir şeyler yiyor musun? Kendine dikkat ediyor musun?"

"Madenci eşleri benimle ilgileniyorlar."

Theo "Evet ama ne yiyorsun. Aldığın gıdalar nerde. Ben etrafta yiyecek bir şey göremiyorum," diyerek etrafına bakındı.

"Kadınlar bana her gün az da olsa, arttırabildikleri kadar; kahve, ekmek, peynir ve tavşan eti getiriyorlar."

"Fakat kahve içerek gücünü toplayamayacağını biliyorsun Vincent. Neden kendine yumurta, sebze ve et almıyorsun."

"Bu tür şeyler her yerde olduğu gibi burada da parayla alınıyor."

Theo yatağa oturdu.

"Vincent, Tanrı aşkına beni affet. Bilmiyordum. Anlamamıştım."

"Rahatla biraz çocuk. Sen elinden gelen her şeyi yaptın. İyileşmeye başlıyorum. Bir kaç güne kalmaz da ayağa kalkarım zaten."

Theo gözünün önündeki net görünmeyen örümcek ağını temizlermiş gibi ellerini gözlerine götürdü. "Hayır fark edemedim. Ben düşünüyordum ki... Anlamadım Vincent, ben sadece anlam veremiyorum."

"Tamam canım boş ver. Her şey yolunda. Paris'te ne var ne yok? Sen kimin adına çalışıyorsun? Etten'a gittiğin oluyor mu hiç?"

Theo yerinden fırladı. "Bu terkedilmiş kasabada dükkân bulunur mu? Burada bir şeyler satılıyor mu?"

"Evet tepenin aşağısında Wasmes'da yerler var. Fakat otur iki dakika. Neredeyse iki yıldır görüşmüyoruz Theo Efendi. Konuşalım biraz."

Theo parmaklarını hafifçe kardeşinin yüzünde gezdirdi. "Her şeyden önce sana Belçika'da bulunabilecek en güzel yiyecekleri getireceğim. Açlıktan öleceksin nerdeyse. Hastalığının sebebi de bu! Sonrasında ise ateşini düşürecek ilaçlara ve kafanı koyabileceğin yumuşak bir yastığa ihtiyacımız var. İyi ki buraya gelmişim. Ahhh ufacık bir fikrim olsaydı eğer... Ben gelene kadar sakın bir yere kımıldama."

Koşarak kapıdan çıkıp gitti. Vincent kalemini eline alıp, "Le Four dans les Landes"a baktı. Sonra kopya etmeye devam etti. Yarım saat sonra Theo arkasında onu takip eden iki çocukla geri döndü. Theo; iki çarşaf, bir yastık, bir sürü tabak çanak ve paketler dolusu yiyecek getirmişti. Vincent'ı temiz, beyaz çarşafların arasına yatırdı.

Montunu çıkarıp gömleğinin kollarını sıvarken, sobanın nasıl yakıldığını sordu.

"Biraz kâğıt ve çıra al. Yaktıktan sonra kömürün içine at."

Theo terrile gözlerini dikerek, "Kömür mü? Siz buna kömür mü diyorsunuz?" diye sordu.

"Biz burada bunu kullanıyoruz. Dur sana nasıl yakıldığını göstereyim."

Vincent yataktan çıkmaya çalıştıysa da Theo üzerine atladı.

"Yat yerine aptal," diye bağırdı. "Ve bir daha hareket etme, yoksa seni dövmek zorunda kalacağım."

Vincent aylardan sonra ilk defa tebessüm etti. Theo yeni sahanlardan birine yumurta kırdı. Tencereye biraz fasulye

doğradı. Üçüncü tencerede ise süt vardı. Sonra da sobanın üstünde beyaz ekmek kızartmaya başladı. Vincent sobanın etrafında kolları sıvanmış olan Theo'nun dolaşıp durmasını seyrediyordu. Kardeşiyle tekrar yakınlaşmış olması O'na bütün yiyeceklerden daha güzel geliyordu.

Sonunda yemek hazır oldu. Theo sofrayı yatağın yanına çekip, üstüne çantasından çıkarmış olduğu beyaz bir örtü serdi. Bir parça tereyağını fasulyenin üstüne koydu. Kızartmış olduğu yumurtaları bir tabağa aktardı. Bir kaşık alıp, "Haydi bakalım, aç ağzını. Kim bilir en son ne zamandan beri böyle bir yemek yemedin. Ben sana yedireyim," dedi.

"Saçmalamayı bırak Theo. Ben kendim yiyebilirim."

Theo kaşığı yumurtaya daldırıp Vincent'a uzattı. "Aç bakalım ağzını delikanlı! Açmazsan gözüne dökerim." dedi.

Vincent yemeğini bitirdikten sonra başını yastığa koyup, memnuniyetini belirten derin bir iç çekti. "Yemek harika olmuş. Neredeyse tadını unutmuşum."

"Bir daha çabuk unutmayacaksın."

"Şimdi olan biten ne varsa anlat bakalım Theo. Goupils'de durumlar nasıl? Dış dünyada olup bitenleri öyle merak ediyorum ki, tahmin bile edemezsin."

"O zaman bir süre daha merak etmeye devam edeceksin. Bu ilaçlar biraz uyumanı sağlayacak. Bir süre sessiz kalıp, yemeklerin hazmedilmesine fırsat vermelisin.

"Yahu uyumak istemiyorum. Her zaman uyuyabilirim. Şimdi konuşmak istiyorum."

"Senin ne istediğini soran oldu mu? Sen emirleri yerine getiriyorsun. Haydi şu ilacı uslu bir çocuk gibi iç. Ve

uyandığın zaman da, seni tekrar ayağa dikecek olan güzel bir biftek ve patates kızartması hazır olacak."

Vincent, güneş batıncaya kadar uyudu. Uyandığında kendini gençleşmiş hissediyordu. Theo pencerenin dibine oturmuş Vincent'ın çizimlerini inceliyordu. Vincent ruhunda bir huzurla, uzun süre kardeşini seyredip sesini çıkarmadı. Vincent'ın uyandığını gören Theo, yüzünde kocaman bir tebessümle ayağa fırladı.

"Eee şimdi kendini nasıl hissediyorsun? Daha iyi misin? Kesintisiz bir şekilde uyudun."

"Çizimlerin hakkındaki fikrin ne? Aralarında beğendiğin oldu mu?"

"Bifteği ateşe koyuncaya kadar bekle. Patatesleri de soydum. Kızartılmaya hazır." Theo sobaya bir şeyler attıktan sonra, elinde bir leğen ve sıcak suyla yatağın başına geri döndü. "Benim tıraş bıçağımı mı, yoksa seninkini mi kullanayım? diye sordu.

"Tıraş edilmeden bifteğimi yiyemiyor muyum Theo?"

"Hayır efendim. Ne boynun ve kulakların yıkanmadan, ne de saçların güzelce taranmadan... Şu havluyu çenenin altına sıkıştır."

Theo,Vincent'ı güzelce tıraş etti. Kardeşini adam akıllı yıkayıp saçlarını taradıktan sonra, çantasında taşımış olduğu yeni gömleklerden birini giydirdi.

Yaptığı işi daha iyi incelemek için bir kaç adım gerileyerek, "Ha şöyle! Şimdi bir Van Gogh'a benzedin,"

Vincent "Theo acele," diye bağırdı. "Biftek yanıyor."

Theo masayı hazırlayıp; patatesi, tereyağını, süt, kalın ve yumuşak bifteği sofraya koydu.

"Theo, bu koca bifteğin hepsini yememi beklemiyorsun herhalde."

"Tabii ki beklemiyorum. Yarısı benim. Hadi paylaşalım. Tek yapmamız gereken şey ne biliyor musun? Gözlerimizi yumup, evimizde, Etten'da olduğumuzu hayal etmek."

Yemekten sonra Theo,Vincent'ın piposunu Paris'ten getirdiği tütünle doldurdu. "Çek içine" dedi. "Sana tütün içirmemek gerekiyor aslında ama, sanırım gerçek tütün seni zararlı olandan çok daha iyi yapacak."

Vincent memnun bir tavırla piposunu içiyor, arada sırada; ısınan ve hafifçe ıslanan pipo sapını yanaklarına sürtüyordu. Theo, piposunun kesesine gözlerini dikmiş, Brabant'ta ki çocukluk günlerini düşünüyordu. Vincent, hayatı boyunca Theo'nun en çok önemsediği kişiydi. Hatta belki de anne ve babasından bile daha çok...Theo'nun hayatına mâna ve tat veren şey Vincent'ın varlığıydı. Geçen sene Paris'te bunu unutmuştu. Fakat bir daha böyle bir şey yapmamalıydı. Sanki Vincent olmadan yaşam tamamlanmamış, eksik gibiydi. Vincent ile birbirlerini tamamlayan iki parça gibi olduklarını hissediyordu. Beraber olduklarında, dünyayı daha rahat ve kolay anlayabiliyorlardı. Fakat yalnız iken, ikisi de afallıyorlardı. Birlikte yaşamın anlamını ve gayesini bulmuşlar ve kıymetini bilmişlerdi, fakat yalnız iken neden çalıştığını, başarılı olmanın ona ne sağlayacağını düşünürdü. Yaşamının eksiksiz olması için Vincent'a ihtiyacı vardı. Vincent'a hayatını çöpe attığını fark ettirmesi gerekiyordu. Vincent kendi kendini mahvettiğini bilmeliydi.

Theo, "Vincent" diye seslendi. "Sana gücünü toplaman için iki üç gün mühlet veriyorum. Sonra seni alıp Etten'a götüreceğim."

Vincent bir kaç dakika sessiz kaldı. Bütün bu meseleleri detaylı olarak görüşmek lâzım geldiğini biliyordu. Maalesef ellerinde kelimelerden başka bir vasıta yoktu. Ne şekilde olursa olsun Theo'ya durumu izah edip anlatmasını sağlaması gerekiyordu. Sonrasında her şey yoluna girerdi.

"Theo, eve dönmemin ne faydası olacak ki?" diye sordu. "Ailede gayriihtiyari anlaşılması imkânsız ve şüpheli, kimsenin güvenmediği biri olarak tanındım. Benim yapmam gereken en mantıklı şey, onlardan uzak durmak, bu sayede onlar için var olmayı sürdürmeyeyim."

"Ben tutkulu bir insanım. Aptalca şeyler yapabilme yeteneğim var. Sabırla beklemenin daha iyi olduğu zamanlarda konuşan ve tez canlılıkla hareket eden biriyim. Hâl böyleyken kendimi tehlikeli, hiç bir işe yaramayan biri olarak mı addetmeliyim. Ben böyle düşünmüyorum. Asıl mesele aynı arzuları, ihtirasları faydalı bir şey için kullanabilmek. Örneğin benim, kitaplar ve resimler konusunda karşı konulmaz bir arzum var. En az düzenli olarak karnımı doyurmak istediğim gibi, öğrenmeyi de istiyorum. Sen muhakkak anlarsın bunu..."

"Anlıyorum Vincent. Ama senin yaşlarında birinin resimlere bakması ve kitaplar okuması sadece bir oyalanmadan ibaret. Bunların sana hayati meseleler de hiç bir faydası yok. Neredeyse beş yıldır işsiz olarak dolaşıyorsun. Bir buradasın, bir başka yerde. Bütün bu zaman zarfında yokuş aşağı gittin ve bu sürekli daha kötüye gitti."

Vincent avucuna biraz tütün alıp parmaklarının arasında ufaladıktan sonra piposunu doldurdu. Fakat yakmayı unuttu...

"Arada sırada bir lokma ekmeğimi kazandığım doğrudur. Şimdi arkadaşlarımın yardımlarıyla karnımı doyurduğum doğrudur. Belki yarın da arkadaşlarımın verdikleriyle karnımı doyuracağım. Maddî durumum kötü olduğu için bir çok insanın güvenini kaybettiğim ve geleceğimin karanlık olduğu da doğrudur. Fakat bunlar ille düşüş müdür? Seçtiğim yolda yürümeliyim Theo. Eğer çalışmazsam, eğer arayışıma son verirsem asıl o zaman kaybolurum."

"Koca oğlan, belli ki bana bir şeyler anlatmaya çalışıyorsun. Eğer ne olduğunu anlayabilirsem kendimi mutlu hissedeceğim."

Vincent yakmayı unuttuğu piposunu yakarak kibriti ağzına alıp söndürdü. "Ryswyk'de birlikte eski değirmenin oralara yürürken bir çok şeyde anlaştığımız zamanları hatırlıyorum."

"Ama sen çok değiştin Vincent."

"Bu tamamen doğru değil. Hayatım o zamanlar daha kolaydı. Fakat olaylara bakış açım ve düşüncelerim yine aynı."

"Senin hatırın için buna inanmaya çalışacağım."

"Theo, bir şeyleri reddettiğimi zannetme. Benim huzursuzluğumun içinde bir huzurum var. Benim tek kaygım, dünyaya nasıl bir faydamın olacağını bilmemem. Ben de bir hedef güdüp iyi insanlardan biri olamaz mıyım?"

Theo ayağa kalktı. Gaz lambasıyla bir süre mücadele ettikten sonra yakabildi. Bir bardağa süt doldurdu. "Al iç şunu. Kendi kendini tüketmeni istemiyorum," dedi.

Vincent hepsini bir nefeste içti. Süt fazla geldiği için az daha boğuluyordu. Dudağında biriken kremayı silmeye lüzum görmeden konuşmaya devam etti. "İçimizdeki düşünceler her zaman dışa vurduğumuz gibi midir? Belki

ruhumuzda, kimsenin ısınmak için yanına yaklaşmadığı büyük bir ateş var. Gelip geçenler sadece bacadan süzülen dumanı görüyorlar ve yollarına devam ediyorlar. Şimdi buraya bak! Ne yapılmalı? Ruhunda o ateşi taşıyan insan, sabırla birisinin gelip, ısınmak için ateşin başına çökmesini mi beklemeli?"

Theo kalkıp yatağa oturdu. "Şu anda gözümün önünde neyin belirdiğini biliyor musun?

"Hayır."

"Rsywyk'da ki eski değirmen."

"Eski, güzel bir değirmendi, değil mi?"

"Evet."

"Ve çocukluğumuz da güzeldi.",

"Benim çocukluğumu sen güzelleştirdin Vincent. Çocukluk hatıralarımın hepsinde sen varsın."

Uzun bir sessizlik oldu.

"Vincent, umarım bütün bu ithamları ailemin zoruyla yaptığımın farkına varmışsındır. Beni, buraya gelip seni görmeye ve utanmazsan Hollanda'ya iş sahibi olman götürmeye ikna ettiler.

"Önemli değil Theo. Söyledikleri her şey harfi harfine doğru. Onlar benim isteklerimi anlamıyorlar sadece. Şu anda içinde bulunduğum durumun bütün hayatımla olan ilgisini anlamıyorlar. Fakat ben düştüm, sen benim aksime yükseldin. Ben sevgiyi kaybettim, sen ise benim aksime kazandın ve bu da beni mutlu etti. Bunu bütün samimiyetimle söylüyorum ve bu böyle devam edecek. Fakat beni en kötü aylak tiplerden başka bir şey olarak görseydin daha mutlu olurdum."

"Bütün bunları unutalım. Bir yıl boyunca sana mektup yazmadıysam bu basit bir ihmalkârlıktan dolayıydı. Yoksa seni kınadığımdan dolayı değildi. Ben sana eskiden beri inanırım. Zundert'te el ele uzun çimenli çayırlarda dolaştığımız zamanlarda bile sana karşı sonsuz bir itimadım vardı. Ben sadece, yaptıklarının hep iyi sonuçlanmasını istediğim için bana yakın olmanı istiyorum."

Vincent, mutlu bir şekilde tebessüm etti. "O senin iyi niyetinden Theo," dedi.

"Buraya bak Vincent. Bu işi hemen burada halledelim. Bütün bu çıkarımların arkasında bir şeylerin olduğundan şüpheleniyorum. Yaptığın ya da yapmayı istediğin, sonunda senin için uygun olduğunu düşündüğün, nihayet sana başarı ve mutluluk getiren bir şey var. Tamam koca oğlan bari ne olduğunu söyle de tam olsun. Şirket ve Goupils iki buçuk sene önce, maaşımı harcayamayacağım kadar yükselttiler. Eğer yapmak istediğin bir şey varsa ve ilk etapta yardıma ihtiyacın varsa, bana en sonunda hayatının işini bulduğunu söyle. Beraber bir ortaklık kuralım. Sen iş tedariki yapacaksın, ben de para tedarik edeceğim. Seni ödeyecek bir duruma getirdiğimizde, sana yapılan yatırımı kâr payı olarak yaparsın. Şimdi günah çıkar bakalım. Kafanda bir fikir yok mu? Uzun bir süredir kafanda hayatının geri kalanında yapacağın işe karar vermedin mi?

Vincent biraz önce Theo'nun pencere kenarında bakmış olduğu çizimlerine göz attı. Yüzüne şaşkın, şüpheci bir gülümseme yayıldı. Gözleri, dudakları ardına kadar açıldı. Bütün kişiliği günebakan çiçeği gibi açılmıştı.

Vincent, "Mutlu edilmiş olacağım," diye mırıldandı. "Bu, ne olduğunu bilmediğim, ama başından beri söylemeye çalıştığım bir şey.

Theo'nun Vincent'a dikili olan gözleri resimlere kaydı. "Ben de öyle düşünmüştüm," dedi.

Vincent ansızın derin bir uykudan uyandırılmış gibi, heyecandan titriyordu.

"Theo, bunun ne olduğunu sen benden önce biliyordun. Bunun hakkında düşünmek dahi istemiyordum. İçimi bir korku kaplamıştı. Elbette yapmam gereken bir şey var. Bütün hayatım boyunca, şüphe duymadan işaret ettiğim şey... Amsterdam ve Brüksel'de çalışırken, gördüklerimi kâğıt üzerine geçirmek için içimde muazzam bir dürtü hissediyordum. Fakat kendimi, bunu yapmaktan menederdim. Çünkü bu, gerçek işimi yapmamı engellerdi. Gerçek işim! Ne kadar da körmüşüm. Bunca zaman bir şeyler içimden çıkmak için uğraşmış ama, ben buna izin vermeyip her defasında geri püskürtmüşüm. İşte, yirmi yedi yaşında, hiçbir işinde başarılı olamamış biri olarak buradayım. Nasıl ahmak, tamamen körleşmiş aptal bir adammışım meğer..."

"Ziyanı yok Vincent. Önünde upuzun bir hayat var.Sende bu azim ve kararlılık varken, yeni başlayanlardan binlerce kez daha çok başarılı olacaksın."

"Zaten önümde on sene ya var, ya yok. Bu zaman zarfında güzel işler meydana getirmiş olacağım."

"Elbette yapacaksın ve istediğin yerde yaşayabilirsin; Paris, Brüksel, Amsterdam ya da Lahey. Sadece seçimini yap. Ben her ay ihtiyacın olan parayı sana göndereceğim. Bunun nekadar zaman alacağı umurumda değil Vincent. Sen ümidini kaybetmediğin müddetçe ben sana güvenmeye devam edeceğim."

"Ah Theo, bütün bu zor aylarda, bir şeylere ulaşmak için çalıştım. Hayatımın anlamını, gayesini kazıyarak ortaya

çıkarmaya çalıştığım bu zamanlarda ne aradığımı bilmiyordum. Ama artık biliyorum. Bundan sonra hayal kırıklığına uğramayacağım. Bunun ne olduğunun farkında mısın Theo? Bütün bu çöpe atılan kayıp yıllardan sonra nihayet kendimi buldum. Bir sanatçı olacağım. Kesinlikle sanatçı olacağım. Olmak zorundayım. Bu yüzden elimi attığım bütün işlerde başarısız oldum. Çünkü bu işlerin hiç birisi için uygun değildim. Şimdi ise asla başarısız olmayacağım bir işim var. Ah kardeşim. Nihayet hapishanenin kapıları açıldı. Ve bu kapıları bana açan da sen oldun."

"Sonsuza kadar bizi kimse ayıramaz. Tekrar beraberiz. Öyle değil mi Vincent?

"Evet Theo. Ölene kadar."

"Madem öyle şimdi biraz dinlen ki çabucak iyileşebilesin. Bir kaç gün içerisinde kendini biraz daha iyi hissettiğinde seni Hollanda'ya, Paris'e ya da gitmek istediğin herhangi bir yere götüreceğim."

Vincent yataktan fırladı. Odanın ortasına kadar sıçramıştı. "Bir kaç gün mü?" diye bağırdı.

"Hemen şimdi gidiyoruz. Saat dokuzda Brüksel'e hareket eden bir tren var."

Korkunç bir hızla elbiselerini toplamaya başladı.

"Fakat Vincent bu gece yola çıkamayız. Hastasın."

"Hasta mı? Bu eski bir hikâye. Hayatım boyunca kendimi daha iyi hissettiğimi hatırlamıyorum. Hadi Theo, acele et on dakika içinde istasyonda olmamız lâzım. Şu temiz güzel çarşafları da çantana at da yola çıkalım."

İKİNCİ BÖLÜM

ETTEN

"Geçimimi buradan sağlıyorum!"

Theo ve Vincent Brüksel'de birlikte iki gün geçirdi ve ardından Theo Paris'e geri döndü. Brabantine kırları ilkbaharın yaklaştığını haber veriyordu, ev âdeta sihirli bir cennet evi görünümündeydi. Vincent, kendine veloutine denilen bir maddeden yapılan, taslak için kumaş renkli Ingres kâğıdı ve bazı Amerikan bezli, pütürlü kadife bir işçi elbisesi aldı ve ardından Etten'e, aile papaz evine gitmek için bir sonraki trene yetişti.

Anna Cornelia, Vincent'ın yaşam biçimini onaylamıyordu ve bunun O'na mutluluktan daha çok acı verdiğini düşünüyordu. Theodorus, nesnel bir düzlemde buna karşı çıktı; eğer Vincent başkasının çocuğu olsaydı, onunla hiçbir işi olmayacaktı. Tanrı'nın Vincent'ın kötü yaşam biçimini sevmeyeceğini biliyordu, ama yine de O'nun, bir çocuğun babası tarafından reddedilmesini pek de hoş karşılamayacağına dair şüpheleri vardı.

Vincent babasının saçının beyazladığını ve sağ göz kapağının gözünün üzerine daha da sarktığını fark etti. Yaşının O'nun çehresini soldurduğu görülebiliyordu; bu harap hâlini gizlemek için sakal da uzatmamıştı, yüzündeki ifade ise âdeta "Bu benim"den, "Bu ben miyim?"e evirilmişti.

Vincent, eskiye nazaran annesinde daha büyük bir güç ve cazibe buluyordu. İlerleyen yaşı O'nu yıpratmaktan ziyade daha da güçlendirmişti. Burun delikleri ve çehresi arasındaki kıvrımlı çizgilerde kazınmış gülüşü hataları işlenmeden affediyordu; çehresindeki açıklık, genişlik ve iyilik, hayatın güzelliğine sonsuz bir "Yaşa" ifadesiydi.

Bir kaç gün olsun ailesi, Vincent'ın bir talihi ve geleceği olmadığı gerçeğini bir tarafa bırakıp, O'nu yiyecek ve sevgiye boğmuştu. Sazdan çatıları olan kulübeler arasındaki fundalıklar üzerinde yürüdü, bir çam ağacının kesildiği yerle meşgul olan oduncuları izledi, Roozendaal'a giden yolda boş boş dolaştı, çimenlerin içinde, tam karşısında değirmen olan Protestan ağılını ve içinde karaağaçlar olan Kilise Bahçesini geçti. Borinage'da çöken sağlığı ve gücü hızlı bir biçimde tekrar geri gelmişti ve kısa bir süre içerisinde işine başlamak için hazırdı.

Yağmurlu bir sabah, Anna Cornelia erken bir saatte zaten korlaşmış bir kızıla dönmüş, önünde Vincent'ın kucağında yarısı bitmiş "Les Heures de la Journee"nin bir kopyasıyla şömineye ayağını dayayarak oturduğu, sobayla ilgilenmek için indi.

Yüksek sesle, "Yaa oğlum, günaydın," dedi.

"Günaydın, Anne." Geniş yanağına şefkatle bir öpücük kondurdu.

"Seni bu kadar erken uyandıran nedir, Vincent?"

"Şey, Anne, çalışmak istedim."

"Çalışmak?"

Anna Cornelia önce kucağındaki çizime, sonra ise harlanmakta olan sobaya baktı. "Ah, yani sobayı yakmak diyorsun. Ama bunun için sen kalkmamalısın."

"Hayır, çizimlerimi kastediyorum."

Anna Cornelia bir kez daha oğlunun omuzunun üzerinden eskize bir göz attı. O'na bu çizimler bir çocuğun oyun saatinde bir dergiden taklit etme çabası olarak göründü.

"Çizimler üzerine çalışacaksın, öyle mi, Vincent?"

"Evet."

O'na kendi kararını ve Theo'nun O'na yardım etmek için yaptıklarını anlattı. Zannettiğinin aksine, Anna Cornelia bundan mutlu oldu. Hızlı bir biçimde oturma odasına gitti ve elinde bir mektupla geri döndü.

"Kuzenimiz, Anton Mauve de bir ressam," dedi, "ve bundan baya iyi bir kazanç sağlıyor. Bu mektubu kız kardeşimden daha geçen gün aldım –Mauve onun kızı Jet'le evlenmiş, O'nu tanıyorsun– ve mektupta Goupils'teki Mijnheer Tersteeg'in, Anton'un yaptıklarını beş veya altı yüz gulden'e sattığını söylüyor."

"Evet, Mauve önemli ressamlardan biri olma yolunda ilerliyor."

"Bu resimlerden bir tanesini yapmak ne kadar sürer, Vincent?"

"Duruma göre değişir, Anne. Bazı tablolar bir kaç gün, bazılarıysa bir kaç yıl sürebilir."

"Bir kaç yıl! Ah, hayret!"

Anna Cornelia bir an düşündü ve sonra şöyle sordu, "İnsanların kendilerine benzeyen resimlerini çizebilir misin?"

"Şey, bilmiyorum. Üst katta bazı çizimlerim var. Dur sana bir göstereyim."

Geri döndüğünde, annesi mutfak başlığını takmış, geniş su ibriğini sobanın üzerine koyuyordu. Duvarın parlayan mavi ve beyaz fayansları odaya neşeli bir hava katmıştı.

"Senin en sevdiğin peynir fırınını tamir ediyorum, Vincent," dedi Anna Cornelia. "Hatırlıyor musun?"

"Hatırlıyor muyum! Ah Anne!"

Hızlı ve sert bir biçimde kollarını annesinin omuzlarına uzatıverdi. Annesi başını kaldırıp O'na özlemle baktı. Vincent O'nun en büyük ve en çok sevdiği çocuğuydu; Vincent'ın mutsuzluğu hayatta O'nu üzecek tek şeydi.

"Tekrar evde annenle birlikte olmak güzel mi?" diye sordu Annesi.

Vincent şakayla onun tatlı ve kırışmış yanaklarını sıktı.

"Evet, canımın içi," diye cevap verdi.

Annesi Borains çizimlerini aldı ve onları dikkatlice inceledi.

"Ama Vincent, onların yüzlerine ne oldu?"

"Hiçbir şey. Neden ki?"

"Hiçbirinin yüzü yok."

"Biliyorum. Ben sadece figürle ilgileniyorum."

"Ama sen insanların yüzlerinin resmini de çizebilirsin, öyle değil mi? Eminim Etten'de pek çok kadın kendi portrelerinin çizilmesini isteyecektir. Bundan geçimini sağlayabilirsin."

"Evet, Ben de öyle zannediyorum. Ama yine de çizimlerim dosdoğru olana kadar beklemek zorunda kalacağım."

Annesi bir gün önce süzgeçten geçirdiği ekşi peynir tavasına yumurtaları kırıyordu. Her iki elinde bir yumurtanın kırılmış yarım kabuklarını tuttuğu halde durdu ve sobadan döndü.

"Yani sen çizimlerini dosdoğru yaparak daha iyi satabileceğini mi kastediyorsun?"

"Hayır," diye yanıt verdi Vincent, kalemiyle hızlı bir biçimde çizim yaparken, "Çizimlerimi dosdoğru yapabilmeliyim ki dosdoğru olsunlar."

Anna Cornelia yumurtanın sarısını beyaz peynire düşünceli bir halde çırptı ve şöyle dedi, "Korkarım bu dediğinden pek bir şey anlamadım, oğlum."

"Ben de", dedi Vincent, "ama öyle işte."

Fırında kabarık altın peynirle yapılan kahvaltıdan sonra, Anna Cornelia haberi kocasına yetiştirdi. Kendi aralarında Vincent hakkında yaptıkları konuşmalar onları oldukça huzursuz ediyordu.

"Bunda bir gelecek görüyor musun, Vincent?" diye sordu babası.

"İlk başlarda değil. Kendi ayaklarım üzerinde durana kadar Theo bana yardımcı olacak. Çizimim kusursuz olduktan sonra, para kazanabileceğim. Londra ve Paris'te tasarımcılar günde on, on beş Frank'a kadar kazanabiliyor ve dergiler için illüstrasyonlar yapanlar da iyi para elde ediyor."

Theodorus, Vincent'ın aklında bir şeyler olduğunu ve yıllardır yaptığı gibi artık boş boş dolaşmayacağını öğrendiği için rahatladı.

"Bu işten vazgeçmezsen, Vincent, umudum o ki bu işte tutunabileceksin. Bir daha iş değiştirip asla kapı kapı dolaşmayacaksın."

"Bu son, Baba. Bundan sonra değiştirmeyeceğim."

Kaçık

Bir süre sonra yağmur durdu ve ılık bir hava ortaya çıktı. Vincent resim malzemelerini ve ressam sehpasını dışarı çıkardı ve kırları keşfe çıktı. En çok Seppe yakınlarındaki fundalıklar üzerinde çalışmayı sevmişti, bu defa daha ziyade su zambaklarını resmetmek için Passievaart'taki büyük bataklığa gidiyordu. Etten küçük, çok iç içe bir kasabaydı ve kasabanın insanları O'na şüpheyle yaklaşıyordu. Siyah kadife elbise köyde o tarzda giyilen ilk elbiseydi; daha önce köylülerden hiç kimse, yaşını başını almış yetişkin bir adamın bütün gününü kırlarda sadece elinde kalem, resim çizerken görmemişti. Babasının kilise cemiyeti üyelerine karşı ilgisiz bir biçimde saygılı davranıyordu, ama onlar Vincent'la hiçbir şey yapmak istemiyordu. Bu küçücük, taşra yerleşkesinde O bir kaçıktı ve alay konusuydu; O'nunla ilgili her şey bir garipti; kıyafetleri, davranışı, kızıl sakalı, geçmişi, aslında hiç çalışmamış olması gerçeği, sürekli kırlarda oturması ve bir şeylere bakması. O'na güvenmiyorlardı ve farklı olduğu için ondan korkuyorlardı, onlara hiç bir zararı dokunmamasına ve tek isteğinin yalnız bırakılmak olmasına rağmen. Vincent insanların O'ndan hoşlanmadıklarına dair en ufak bir fikre sahip değildi.

Kesilmiş bir çam ağacı kerestesi üzerine, bir derenin kenarındaki yalnız bir ağaca odaklanarak geniş bir incele-

me yapıyordu. Temizlik yapan işçilerden biri gelir, omuzları üzerinden boş bakışlarla O'nu çizim yaparken izler ve zaman zaman da sesli bir gülmeye tutulurdu. Çizim Vincent'ın biraz zamanını aldı. Her gün köylünün nahoş kahkahası daha da gürültülü olmaya başlamıştı. Vincent adamın tam olarak neye güldüğünü bulmaya karar verdi.

"Bunu komik mi buluyorsun?," diye sordu nazikçe, "bir ağaç çiziyorum, olmamış mı?" Adam kahkahayla güldü. "Evet, evet bu çok komik. Sen bir kaçık olmalısın!"

Vincent bir an düşündü ve sonra sordu, "Eğer bir ağaç dikseydim, kaçık olacak mıydım?"

Köylü hemen ciddileşti. "Ah, hayır, kesinlikle hayır."

"Eğer bir ağaçla ilgilensem ve bakımını yapsaydım, o zaman da kaçık olur muydum?"

"Hayır, elbette hayır."

"Eğer onun meyvesini koparsaydım, kaçık olur muydum?"

"Vous vous moquez de moi!"[1]

"Peki o halde, ağacı burada yaptıkları gibi kesseydim, kaçık olacak mıydım?"

"Ah, hayır, ağaçların kesilmesi gerekiyor."

"O zaman ben de bir ağaç dikebilirim, onunla ilgilenir, seçer ve kesebilirim, ama bir ağaç çizersem kaçık olurum. Öyle mi?"

Köylü tekrar kahkahalara boğuldu. "Evet, burada böyle oturduğuna göre bir kaçık olmalısın. Bütün köy öyle söylüyor."

---

1 Hadi ama...

Akşamları ailenin geri kalanıyla beraber, oturma odasında oturuyorlardı. Geniş ahşap masanın etrafında bütün aile toplanıp, dikiş yapıyor, okuyor, mektuplar yazıyorlardı. Genç kardeşi Cor nadiren konuşan, sessiz bir çocuktu. Kız kardeşlerinden Anna, evlenip başka bir yere taşınmıştı. Elizabeth O'ndan başından beri hoşlanmıyordu ve eve gelmediği izlenimi yaratmak için elinden geleni yapıyordu. Willemien cana yakındı; her istediğinde Vincent için modellik yapar ve O'na eleştirmeyen bir arkadaşlık sunardı. Ama aslında onların arkadaşlığı maddiyata bağlıydı.

Vincent da, tam ortada yer alan devasa sarı lambanın ışığının verdiği konforla, masada çalışıyordu. O gün kırda yaptığı çizim ve egzersizlerin kopyasını çıkardı. Theodorus O'nun bir figürü onlarca defa yapışını ve her defasında bitirdiği ürünü beğenmeyerek çöpe atışını dikkatlice izledi ve sonunda rahip kendini daha fazla tutamadı.

"Vincent," dedi, masaya yaslanarak, "hiç tam olarak doğru çizemiyor musun?"

"Hayır" diye karşılık verdi Vincent.

"O zaman merak ediyorum, bir yerde hata yapıyor olmayasın?"

"Pek çok hata yapıyorum, Baba. Sen hangisini kastediyorsun?"

"Bana kalırsa eğer bir yeteneğin olsaydı, bir sanatçı olmak için biçilmiş bir kaftan olsaydın, o taslaklar daha ilk başta doğru olurlardı."

Vincent, bir köylünün patatesleri koyduğu çuvalın önünde eğilişini gösteren çalışmasına baktı. Görünüşe göre dilencinin kol çizgisini yakalayamıyordu.

"Belki de öyledir, Baba."

"Demek istediğim, bu şeyleri doğru yapana kadar yüzlerce defa çizmek zorunda değilsin. Eğer doğal bir yeteneğin olsaydı, sen denemeden onlar sana gelmiş olurdu zaten."

"Doğa her zaman sanatçıya direnerek başlar, Baba," dedi, kalemini bırakmadan, "ama eğer ben işimi ciddiye alırsam, bu direnç karşısında kendimin yoldan çıkmasına izin vermeyeceğim. Tam aksine, bu zafer için savaşmaya teşvik edecek beni."

"Ben öyle görmüyorum, dedi Theodorus. "Nasıl kötülükten asla iyilik doğmazsa, kötü bir işten de iyi bir iş çıkmaz."

"Belki teolojide öyle olmayabilir. Ama sanatta olabilir. Aslında, olmalıdır da."

"Yanılıyorsun, evladım. Bir sanatçının eseri ya iyidir ya da kötü. Ve eğer kötüyse, o bir sanatçı değildir. O bunu kendisi daha başlangıçta anlayabilmelidir ve zamanını ve gücünü bununla harcamamalıdır."

"O halde ya iyi bir hayatı olduğu halde, kötü bir sanat yaparsa ne olacak? Sonra?"

Theodorus teolojik eğitimini yokladı, ama bu soruya bir cevap bulamadı.

"Hayır" dedi Vincent, patates çuvalını silerek ve adamın sol elini dimdik havada bırakarak. "Esasında, doğa ve gerçek sanatçı anlaşır. Belki bu uysallaşıp teslim olana dek yıllar süren bir mücadele ve uğraşı gerektirebilir, ama sonuçta, kötü, çok kötü eser iyi bir esere dönüşecek ve kendini aklayacaktır."

"Ya sonuçta eser hâlâ kötü kalırsa? Şu diz çöken herif-çioğlunu günlerdir çiziyorsun ve hâlâ yanlış. Düşünsene onu yıllarca çizdiğini, ama yine de yanlış kalmaya devam ettiğini?"

Vincent silkindi. "Sanatçı bu riski alır, Baba."

"Peki bu riskin ödülü bu riski karşılar mı?"

"Ödül? Ne ödülü?"

"Alınan para. Ve toplumda elde edilen konum.

Vincent başını kâğıdından kaldırıp ilk defa baktı ve babasının yüzünü, hat hat inceledi, sanki bir yabancıya bakıyordu.

"Ben iyi ve kötü sanattan bahsettiğimizi zannetmiştim, dedi.

Öğrenci

Sanatı üzerine günler ve gecelerce çalıştı. Geleceği düşünecek olsaydı, hayal ettiğine en yakın olan Theo'ya artık daha fazla yük olmadığı, ortaya çıkardığı eserlerde ise mükemmelliğe biraz daha yaklaşması olurdu. Çizim yapmaktan çok yorulduğu zamanlarda okuyordu. İkisini de yapamayacak kadar yorulduğunda ise uyuyordu.

Theo, Ingres kâğıdı, veteriner okulundan bir at, bir sığır ve bir koyun anatomisini içeren resimler, biraz "Sanatçılardan Modeller"deki Holbenler, çizim kalemleri, tüy kalemler, bir insan iskeleti reprodüksiyonu, mürekkep boyası, biriktirebildiği kadar frank ve sıkı çalışmasını tembih eden, vasat bir sanatçı olmamasını salık veren bir mektup gönderdi. Bu tavsiyeye karşılık Vincent cevap

olarak, "Yapmam ne gerekiyorsa yapmalıyım, ama en basitinden vasatlığı hiç de küçümsemiyorum. Doğrusu bir kişi vasatı küçümseyerek kesinlikle o noktanın üzerine çıkamaz. Buna karşın sıkı çalışmayla ilgili söylediklerin tamamen doğru. Gavarni'nin de bizi uyardığı gibi, 'Bir çizgi olmayan bir gün olmaz' "diye yazdı.

Git gide figür çiziminin daha iyi olmaya başladığını hissetmeye ve bunun dolaylı olarak manzara resmi çizimlerinin üzerinde olumlu bir etkisi olmuştu. Eğer bir söğüt ağacını yaşayan bir şeymişcesine çizse -ve aslında her şeye rağmen öyleydi- ve sonra çevresindekiler sırası gelince bunu takip edecekti, eğer bütün konsantrasyonunu o tek bir ağaca odaklar ve ona bir hayat verene kadar vazgeçmese. Kırları çok sevmişti, ama hayatta var olan dersleri on kat daha fazla sevmişti, bazı zamanlarsa Gavarni, Daumier, Dore, De Groux ve Felicien Rops'un çizimlerindeki ürkütücü realizmi. İşçi tipleri üzerine yaptığı çalışmalarla, nihayet dergiler ve gazeteler için illüstrasyonlar yapabileceğini umuyordu; kendisini gelecekte tekniğini mükemmelleştirip ifadenin daha yüksek formlarına ulaşacağı zorlu yıllarda daha güçlenmeyi istiyordu.

Bir defasında babası, onun eğlenmek için okuduğunu düşünüp şöyle dedi, "Vincent, sen her zaman ne kadar çok çalışman gerektiğinden dem vursun. Peki o zaman neden bütün vaktini bu aptal Fransız kitapları üzerine harcıyorsun?"

Vincent işaret parmağını "Le Pere Goriot"nun[2] üzerine koydu ve başını kaldırdı. Her zaman babasının kendisini ciddi şeyler hakkında konuşurken anlayabileceğini ummuştu.

---

2 Goriot Baba

"Görüyorsun ya," dedi yavaşça, "hayattan sahnelerin ve figürlerin çizimi yalnızca çizim becerisini değil, aynı zamanda edebiyatın derinlikli bir okumasını da gerektiriyor."

"Bunu tam olarak anlayamadığımı söylemeliyim. Eğer iyi bir vaaz vermek istesem, zamanımı mutfakta annenin turşu zıvanalarını izleyerek geçirmezdim.

"Zıvanalardan bahsetmişken" dedi Anna Cornelia, "taze olanlar yarın kahvaltıya kadar hazır olsun.

Vincent espriyi bozmamak için araya girmedi.

"Bir figür çizebilirim, dedi, "içindeki kemikleri, kasları ve sinirleri hiç bilmeden. Ama beyninde ve ruhunda neler olduğunu bilmeden bir kafayı çizemem. Hayatı çizebilmek için kişi sadece anatomiyi değil, aynı zamanda insanların yaşadıkları dünya ile ilgili ne hissettiklerini ve ne düşündüklerini de bilmek durumundadır. El becerisinden başka bir şey bilmeyen bir ressam, çok yüzeysel bir sanatçıya dönüşecektir."

"Ah, Vincent," dedi babası, derinden bir nefes çekerek, "Korkarım sen bir teorisyene dönüşeceksin!"

Vincent "Le Pere Goriot"ya geri döndü.

Başka bir seferinde, Theo'nun perspektifle ilgili sorunları düzeltmesi için gönderdiği Cassagne'nın kitapları O'nu oldukça heyecanlandırmıştı. Vincent onlara büyük bir aşkla hızlıca göz gezdirmiş ve onları Willemien'e göstermişti.

"Hastalığım için daha iyi bir ilaç bilmiyorum," dedi O'na. "Eğer bununla tedavi olursam, bu kitaplara teşekkür etmeliyim."

Willemien O'na annesinin duru gözleriyle gülümsedi.

Paris'ten gelen her şeye kuşkuyla yaklaşan Theodorus, "kitaplarda sanat hakkındaki fikirleri okuyarak doğru düzgün çizebilmeyi öğrenebilir misin?"

"Evet."

"Ne kadar da garip."

"Yani demek istediğim, onların ortaya koyduğu teoriyi pratiğe aktarabilirsem. Ama yine de uygulama birilerinin kitaplarla beraber satın alamayacağı bir şeydir. Eğer öyle olsaydı onların daha çok satışı yapılırdı."

Günler yoğun ve mutlu bir biçimde geçip yaza varmıştı ve artık onu kırlardan uzak tutan sıcak olmuştu, yağmur değil. Kız kardeşi Willemien'in dikiş makinesinin önünde bir çizimini yapıp, Bargue'den sonra onu üçüncü defa kopyalamıştı, kürekli bir adamın üzerine beş kez daha, Un Becbeur (kazma)'ü, farklı pozisyonlarda, iki defa ekicinin üzerine, iki defa süpürgeli kızın üzerine çizdi. Sonrakinde beyaz başlıklı bir kadın patatesleri soymaktadır, bir çoban eşyalarının üzerine yaslanmış ve son olarak eski, hasta bir çiftçi ocağın yanındaki iskemlede, başı ellerinin arasında ve dirsekleri ise dizlerinin üzerinde oturmaktadır. Kazıcılar, ekiciler, tarlayı sürenler, erkek ve kadın, sürekli çizmek zorunda olduğunu hissettiği şeylerdi; gözlemlemeli ve köy hayatına ait her şeyi bir araya getirmeliydi. Doğanın karşısında artık bütünüyle çaresiz değildi; bu ona şimdiye kadar bildiklerinden bambaşka, büyük bir mutluluk veriyordu.

Kasabalılar hâlâ O'nun tuhaf biri olduğunu düşünüyor ve O'na karşı mesafeli durmaya devam ediyordu. Her ne kadar Annesi ve Willemien –ve hatta kendi tarzında babası- onu şefkat ve sevgiye boğuyorduysa da, en dipte bir yerde Etten veya papaz evindeki kimsenin ulaşamayacağı bir yerde, korkutucu bir biçimde yalnızdı.

Köylüler zaman içerisinde O'nu sevmeye ve güvenmeye başladı. Onların sadeliğinde, çapalayıp kazdıkları toprağa yakın bir şeyler bulmuştu. Bunu çizimlerine aktarmaya çalıştı. Çoğu zaman ailesi köylünün nerede sona erip, toprağın nerede başladığını ayırt edemiyordu. Vincent çizimlerinin nasıl olup da o hâle geldiğini bilmiyordu ama, yine de bunun doğru olduğunu hissediyordu.

"Arada keskin bir çizgi olmamalı," dedi akşam bununla ilgili soru soran annesine. "Bunlar aslında birbirlerine doğru akan, birbirlerine ait olan iki çeşit toprak; aynı maddenin özünde ayrılamaz iki formu."

Annesi O'nun bir eşi olmadığı için, bu meseleyi üstüne alıp O'na bu işte yardımcı olmaya karar vermişti.

"Vincent," dedi annesi sabahleyin, "saat ikide evde olmanı istiyorum. Bunu benim için yapar mısın?"

"Evet, Anne. Benden istediğin nedir?"

"Benimle bir çay partisine gelmeni istiyorum.

Vincent şaşkınlıktan dona kalmıştı. "Ama Anne, zamanımı bu şekilde israf edemem!"

"Neden bu zaman israfı olsun ki, oğlum?"

"Çünkü çay partisinde çizecek hiçbir şey yok."

"Burada yanılıyorsun işte. Etten'in bütün önde gelen kadınları orada olacak."

Vincent'ın gözleri mutfağın kapısına gidiverdi. Neredeyse kendini dışarı atacaktı. Kendini biraz zorladıktan sonra kontrol edebildi ve açıklamaya çalıştı; kelimeler yavaşça ve acıyla geliyordu.

"Demek istediğim, Anne," dedi, "çay partisindeki kadınlar karakterden yoksunlar."

"Saçmalık! Hepsi de fevkalâde karakterlere sahip. Hiçbiri hakkında kötü bir söz çıkmamıştır."

"Hayır, bir tanem," dedi, "elbette çıkmamıştır. Benim demek istediğim, hepsi birbirine benziyor. Yaşam biçimleri onları belli bir kalıba sokmuş."

"Şey, eminim birini diğerinden hiç zorlanmadan ayırt edebilirim."

"Evet, canımın içi, ama sen de görüyorsun işte, hepsi de çok basit hayatlar yaşıyorlar, öyle ki hiçbirinin yüzüne ilginç hiçbir şey kazınmamış."

"Korkarım, seni anlamıyorum, oğlum. Tarlalarda gördüğün bütün işçi ve köylüleri çiziyorsun.

"Ah, evet."

"Ama bunun sana ne faydası var ki? Hepsi fakir, hiçbir şey alamazlar. Kasabanın kadınları ise kendi portrelerinin çizimi için ödeme yapabilirler."

Vincent kollarını O'nun üzerine koydu ve çenesini elleriyle kavradı. Mavi gözleri çok berrak, çok derin, çok şefkatli ve sevecendi. Neden anlamıyorlardı?

"Canım," dedi yavaşça, "Bana inanman için sana yalvarıyorum. Bu işin nasıl yapılması gerektiğini biliyorum ve bana sadece biraz daha zaman verirseniz bunu başaracağım. Şimdilik sana işe yaramaz gibi gelen şeyler üzerinde çalışmaya devam edersem, sonunda çizimlerimi satabilecek ve bunun üzerinden iyi bir geçim elde edebileceğim."

Anna Cornelia, en az Vincent'ın çaresizce anlaşılmak istediği kadar O da Vincent'ı anlayabilmek istiyordu. Dudaklarını oğlunun sert, kızıl sakallarına sürdü ve zihninde o korku dolu ve Zundert papaz evinde kolları arasında tuttuğu bu güçlü, sert insan vücudunun kendisinden ay-

rıldığı güne geri döndü. İlk bebeği ölü doğmuştu ve Vincent şiddetli ve uzun çığlıklarla kendisini duyurduğunda, şükranlığının ve sevincinin tarifi imkânsızdı. O'na karşı sevgisine, gözünü hiç açamamış olan ilk çocuğunun acısı ve daha sonra doğan çocuklarının minnettarlığı her daim karışıyordu.

"Sen iyi bir çocuksun, Vincent," dedi. "Nasıl istiyorsan öyle yap. Neyin en doğru olduğunu sen biliyorsun. Ben sadece yardım etmek istedim.

Vincent, o gün arazilerde çalışmaktansa, bahçeci Piet Kaufman'dan, kendisi için poz vermesini istedi. İkna edilmesi biraz zaman aldı, ama sonuçta Piet razı oldu.

"Akşam yemeğinden sonra" diye kabul etti. "Bahçede."

Vincent, dışarı çıktığında Piet'i ciddiyetle giyinmiş olduğu resmî Pazar kıyafetleri içinde, elleri ve yüzü temizlenmiş bir biçimde buldu. "Bir saniye," diye heyecanla haykırdı, "bir tabure getirene kadar. Sonra hazır olacağım."

Altına ufak bir tabure yerleştirdi ve oturdu, bir direk kadar dik, fotoğrafının çekilmesi için her şey ayarlanmıştı. Vincent ona rağmen kendini tutamayıp kahkaha attı.

"Ama, Piet," dedi, "Senin bu kıyafetler içerisinde resmini çizemem.

"Piet şaşkınlıkla takım elbisesine baktı. "Nesi var ki?" diye sordu. "Gayet yeniler. Onları sadece bir kaç Pazar sabahı toplantısında giydim."

"Biliyorum," dedi Vincent. "O yüzden zaten. Seni yanlardan sarkmış eski kıyafetlerinle çizmek istiyorum. Bu şekilde çizgilerin belirginleşiyor. Senin dirseklerini, dizlerini ve omuz kemiğini görmek istiyorum. Şu halinle takım elbisenden başka bir şey göremiyorum."

Piet'e kararını verdiren "omuz kemiği" kelimesi olmuştu.

"Benim elbiselerim kirli ve yamalıdır. Eğer senin için poz vermemi istiyorsan, bunu benim bu hâlimle yapmalısın."

Ve böylece Vincent tarlalara geri dönmüş ve toprağa yaslanmış kazmacılar çiziyordu. Yaz geçti ve kendi talimatlarının imkânlarını en azından o an için tükettiğini fark etti. Bir kez daha bir sanatçıyla bağlantıya geçmek ve çalışmasına iyi bir stüdyoda devam etmek için yoğun bir arzusu vardı. İşlerin doğru yapılabilmesine bir giriş olması için bunun kesinlikle bir gereklilik olduğunu hissetmeye başlamıştı, bir sanatçıyı çalışırken görmek, ancak o zaman neyde eksik olduğunu ve onu nasıl daha iyi yapabileceğini öğrenebilirdi.

Theo O'na mektup yazıp Paris'e davet etti, ancak Vincent henüz bu büyük girişim için yeterince olgun olmadığının farkındaydı. Çizimleri hâlâ çok ham, çok acemi, çok amatörceydi. Lahey sadece bir kaç saatlik uzaklıktaydı ve orada Goupils and Company'de yöneticilik yapan arkadaşı Tersteeg ve kuzeni Anton Mauve'dan yardım alabilirdi. Belki de geç kalınmış çıraklık döneminin bir sonraki aşamasında Lahey'e yerleşmesi O'nun için daha iyi olurdu. Theo'ya fikrini sormak için mektup yazdı ve Theo ona tren bileti ücretini göndererek cevap verdi.

Vincent, tamamen taşınmadan önce Tersteeg ve Mauve'un O'na arkadaşça yaklaşıp yardım edip etmeyeceklerini öğrenmek istiyordu; eğer öyle değillerse başka bir yere gitmek durumunda kalacaktı. Çizimlerini dikkatle paketledi –bu sefer ketenle değiştirerek- ve bütün taşralı sanatçıların âdeti olduğu üzere ülkesinin başkentinin yolunu tuttu.

Mijnheer Tersteeg

MIJNHEER HERMAN GIJSBERT TERSTEEG Lahey Resim Okulu'nun kurucusuydu ve Hollanda'daki en önemli sanat simsarıydı. Ülkenin dört bir yanından insanlar O'na hangi resimleri almaları gerektiğini danışmak için gelir; bir kere Mijnheer Tersteeg tablo iyi derse, O'nun sözü kesinkes dikkate alınırdı.

Mijnheer Tersteeg, Amca Vincent Van Gogh'un yerine Goupils and Company'de yönetici olduğu sıralar, yükselen genç Hollandalı sanatçılar ülkenin dört bir tarafına dağılmıştı. Anton Mauve ve Josef Amsterdam'da yaşıyordu, Jacob ve Willem Maris taşradaydı ve Josef Israels, Johannes Bosboom ve Blommers devamlı bir merkezleri olmaksızın kasaba kasaba dolaşıyorlardı. Tersteeg her birine mektup yazdı ve şöyle dedi,

"Neden hepimiz gücümüzü bir araya getirip, buraya, Hollanda sanatının başkenti Lahey'e taşınmıyoruz ki? Birbirimize yardım edebiliriz, birbirimizden bir şeyler öğrenebilir ve bir araya getirdiğimiz çabalarımızla Hollanda resmini yeniden Frans Hals ve Rembrandt döneminde olduğu gibi dünyadaki saygın konumuna geri getirebiliriz."

Ressamların cevap vermeleri uzun sürmüştü, ama yine de yıllar içerisinde Tersteeg'in yetenekli olduğunu düşündükleri gelip Lahey'e yerleşti. O zamanlar onların tabloları için kesinlikle bir talep yoktu. Tersteeg onları iyi satacakları için değil, eserlerinde geleceğin yetenek potansiyellerini gördüğü için seçmişti. Israels'in, Mauve'un ve Jacob Maris'in tablolarını daha toplumu onları görmeye ikna etmeden altı yıl önce satın almıştı.

Yıllar yılı sabırla Bosboom'un, Maris'in ve Neuhuyus'un çalışmalarını satın alıp, tablolarını dükkânın arkasındaki duvara koydu. Bu yeteneklerin olgunlaşana kadar ki mücadelelerinde desteklenmeleri gerektiğini biliyordu; eğer Hollanda toplumu kendi yerli dâhilerinin farkına varamayacak kadar kör idiyse, eleştirmen ve satıcı olarak kendisi, bu iyi genç adamların dünyanın fakirlik, ilgisizlik ve heves kırıcılığıyla sonsuza dek kaybedilmesine seyirci kalmayacaktı. Onlara ait tabloları satın aldı, çalışmalarını eleştirdi, kendi arkadaşı olan ressamlarla bağlantıya geçirdi ve onları bu zor yıllar boyunca destekleyip teşvik etti. Hollanda toplumunu kendi insanının ifadesine ve güzelliğine açabilmek için her daim eğitmeye çalıştı.

Vincent onu Lahey'de ziyarete gittiği zaman, zaten başarmıştı. Mauve, Neuhuyus, Israels, Jacob ve Willeam Maris, Bosboom ve Blommers yalnızca çizdikleri her şeyi Goupils and Company eliyle yüksek fiyatlara satmakla kalmamış, aynı zamanda klasikler arasına dahil olma yoluna girmişlerdi.

Mijnheer Tersteeg Hollanda ölçülerine göre yakışıklı bir adamdı; güçlü, göze çarpan yüz hatlarına, yüksek bir alına, düz bir biçimde geriye taranmış kahverengi saçlara, düzgün, güzelce çevrilmiş, bütün yüzünü kaplayan bir sakala ve bir Hollanda göl seması kadar berrak gözlere sahipti. Prens Albert tarzında siyah bir ceket, ayaklarının üzerine düşen geniş, çizgili bir pantolon giyiyor, karısının her sabah onun için bağladığı, yüksek, tek yaka ve hazır giyim, siyah bir papyon takıyordu.

Tersteeg, Vincent'ı hep sevmiş ve daha sonraları Goupils and Company'nin Londra'daki şubesine transfer olduğundaysa, şirketin İngiliz yöneticisine O'nunla ilgili sıcak bir tavsiye mektubu kaleme almıştı. Vincent için

Borinage'a "Exercises au Fusain"i göndermiş ve "Course de Dessin Bargue"yi de eklemeyi ihmal etmemişti, çünkü bunun O'na yardımcı olacağını biliyordu. Her ne kadar Lahey'deki Goupils and Company'nin Amca Vincent Van Gogh'a ait olduğu doğru olsa da, Vincent,Tersteeg'in O'nu kendi hatırı için sevdiğine inanmak için bütün nedenlere sahipti. Yoksa Tersteeg ikramda bulunulacak bir adam değildi.

Goupils and Company, Lahey'in en aristokratik ve pahalı meydanı Plaats'da, numara 20'de bulunuyordu. Bir taş atımlık kadar mesafede, ortaçağ bahçesi, güzel bir göle dönüşmüş olan hendeğiyle şehrin başlangıcı olan St'Graven Haghe kalesi ve diğer uzak uçta ise Ruebens, Hals, Rembrandt ve diğer isimsiz Hollandalı sanatçıların vakit geçirdiği Mauritshuis vardı.

Vincent, Plein ve kalenin Binnenhof'uyla kesişen dar, kavisli, yoğun Wagenstraat boyunca istasyondan yürüdü ve kendisini Plaats'da buldu.Goupils'ten ayrılıp çıkalı yedi yıl olmuştu; bu zaman zarfında yaşadığı bütün o acıların bedeni ve zihni üzerine taşan gelgitleri O'nu sersemletmişti.

Sekiz yıl önce herkes O'nu seviyor ve O'nunla gurur duyuyordu. Amcası Vincent'ın en sevdiği yeğeniydi. Herkes O'nun yalnızca amcasının halefi değil, aynı zamanda varisi olacağını düşünüyordu. Şimdiye kadar tanıştığı herkesin saygı gösterip gıpta ettiği güçlü ve zengin bir adam olabilirdi. Zaman içerisinde ise Avrupa'daki en önemli sanat galeri zincirine sahip olacaktı.

O'na ne olmuştu?

Bu soruyu cevaplamak için vakit kaybetmedi, bunun yerine Plaats'ı geçip Goupils and Company'ye girdi. Mekân

çok güzel dekore edilmişti, bu hatırından çıkmıştı. Ansızın kendini kaba siyah kadife bir işçi elbisesi içerisinde değersiz ve bayağı hissetmişti. Galerinin sokak katında zengin bej perdelerin asılı olduğu uzun bir salon bulunuyordu; üç basamak yukarıda ise camdan tavanlı daha ufak bir salon mevcuttu ve onun arkasında, bir kaç basamak daha yukarıda, üyeliğe kabul edilenler için sakin, ufacık özel sergi odası vardı. İkinci katta Tersteeg'in ofisi ve yaşadığı yere giden geniş bir merdiven vardı. Yukarıya doğru çıkan duvarlar resimlerden piramitlerle bezeliydi.

Galeri büyük bir zenginlik ve kültür tadı veriyordu. Tezgâhtarlar kibar davranışlarıyla iyi yetiştirilmiş kişilerdendi. Duvarlardaki tablolar pahalı şeylere karşı konumlandırılmış ve pahalı çerçevelere sahipti. Kalın, yumuşak halılar, Vincent bastıkça gömülüyordu, köşelere yerleştirilmiş, antikaların paha biçilemez olduklarını hatırladı. Bacalardan çıkan üstü başı dökülen madencilerin çizimlerini yaptığı resimleri düşündü, hanımlarının terril üzerine sarkışlarını, Brabant'ın kazıcılarını ve ekicilerini. Kendi basit, fakir ve mütevazi insanlarını yansıtan çizimleri acaba bu müthiş sanat sarayında satılabilecek miydi.

Çok mümkün görünmüyordu.

Durup garip bir hayranlıkla Mauve'un yaptığı koyun başına gözlerini dikti. Masaların arkasında kendi aralarında konuşan tezgâhtarlar O'nun kılık kıyafetini görünce bir şey isteyip istemediğini sorma zahmetine bile katlanmadılar. Özel bir galerideki sergilere dair düzenlemeler yapmakta olan Tersteeg, merdivenlerden ana salona indi. Vincent O'nu görmemişti.

Tersteeg bir kaç basamağın dibinde durdu ve eski tezgâhtarını incelemeye koyuldu. Vincent'ın kısa kesilmiş

saçını, yüzünde kızıl kirli sakalını, köylü botlarını, altında kravat görünmeyen boynundan iliklenmiş işçi paltosunu ve kolunun altında taşıdığı bohçayı fark etti. Vincent'da bütünüyle kaba duran bir şeyler vardı; büyük bir tabiilikle bu zarif galeride, ayan beyan ortaya çıkıvermişti.

"Evet, Vincent," dedi Tersteeg, yumuşak halı boyunca sessizce yürüyerek. "Tablolarımızı beğendiğimi görüyorum."

Vincent dönüp cevapladı. "Evet, iyiler, öyle değil mi? Nasılsınız, Mijnheer Tersteeg? Anne ve babamdan size selam getirdim."

Aşılması mümkün olmayan sekiz yıllık bir uçurumun üstüne iki adam el sıkıştı.

"Çok iyi görünüyorsunuz, Mijnheer. Hatta sizi en son gördüğümden daha iyi."

"Ah, evet, yaşamak bana yarıyor, Vincent. Beni genç tutuyor. Benimle yukarıdaki ofisime gelmez misin?"

Vincent, O'nu geniş merdiven boyunca takip etti, gözlerini duvardaki resimlerden geri alamadığı için sendelemişti. Brüksel'de Theo'yla birlikte geçirdiği bir saatten bu yana ilk defa bu kadar iyi çalışmalar görüyordu. Afallamıştı. Tersteeg ofisinin kapısını açtı ve Vincent'ı içeri davet etti.

"Oturmaz mısın, Vincent?"

Vincent aval aval Weissenbruch'a ait, daha önce hiç görmediği bir tabloya bakınıyordu. Oturdu, bohçasını bıraktı, tekrar aldı ve sonra Tersteeg'in oldukça gösterişli olan masasına geçti.

"Bana büyük bir nezaketle ödünç verdiğiniz kitabı geri getirdim, Mijnheer Tersteeg."

Bohçasını çözdü, bir gömlek ve bir çift çorabı kenara itti, 'Exercises au Fusain'in'[3] serisini çıkardı, masanın üzerine koydu.

"Çizimler üzerine çok yoğun çalıştım ve onları bana ödünç vererek büyük bir yardımda bulundun."

"Eskizleri bi' bana gösteriver," dedi Tersteeg, meseleye girerek.

Vincent bir dolu kâğıdı karıştırdı ve Borinage'da çizdiği ilk seri çizimlerini çıkardı. Tersteeg taştan sessizliğini koruyordu. Vincent hemen hızlıca Etten'deyken çizdiği ikinci kopyaları gösterdi. Bu çizimler nadir olan bir "Hummmm" alabildi, ama hepsi o kadar, daha fazlası değil. Vincent sonra ayrılmadan kısa bir süre önce bitirdiği üçüncü eskizleri gösterdi. Tersteeg'in ilgisini çekti.

"Bu iyi bir çizgi," dedi bir kere. "Gölgelendirmeyi sevdim," diye katkıda bulundu. "Neredeyse yakalayabilmişsin!"

"Ben de kötü değil diye düşündüm," dedi Vincent.

İstifi bitirdi ve Tersteeg'in fikrini bildirmesi için O'na çevirdi.

"Evet, Vincent," dedi daha yaşlı olan adam, uzun, ince elleri, parmakları yukarıya doğru incelir bir biçimde masanın üzerine koyarak, "biraz ilerleme kaydetmişsin. Çok değil, ama biraz. İlk kopyalarına baktığımda endişelendim... Çalışmaların hiç değilse çabaladığını gösteriyor."

"Hepsi bu mu? Sadece çabalamak mı? Yetenek yok mu?"

Bu soruyu sormaması gerektiğini biliyordu, ama yine soramadan edemedi.

---

3 Bargue'nün 'kara kalem çalışmaları'.

"Henüz bizim bundan bahsetmemiz için çok erken değil mi, Vincent?"

"Belki de öyle. Yanımda bazı orijinal çizimlerimi de getirdim. Onlara bakmak ister misiniz?"

"Keyif duyarım."

Vincent madenciler ve köylülerle ilgili olan bazı çizimlerini koydu. Aniden o berbat sessizlik çöktü, Hollanda'da yüzlerce genç sanatçıya çalışmalarının kötü olduğunu tartışmasız bir şekilde haber veren sessizlik. Tersteeg bütün bir partiye dudaklarından bir "Hummmm" bile çıkmadan göz attı. Vincent'ın midesi bulanmıştı. Tersteeg geri oturdu, camdan dışarı, Plaats'ta göldeki kuğulara baktı. Vincent daha önceki tecrübelerinden eğer önce kendisi konuşmazsa, bu sessizliğin sonsuza dek süreceğini biliyordu.

"Hiç mi bir ilerleme görmüyorsunuz, Mijnheer Tersteeg?" diye sordu. "Sizce de Brabant'daki çizimlerim Borinage'dakilerden daha iyi değil mi?"

"Şey," diye karşılık verdi Tersteeg, manzaradan geri dönerek, "daha iyiler. Ama iyi değiller. Bunlarda çok temel olarak yanlış olan bir şeyler var. Tam olarak ne olduğunu üzerine düşünmeden söyleyemem. Bence sen bir süre daha eskiz çalışmalarına devam et. Orijinal çalışmalar yapmak için henüz hazır değilsin. Hayata dönmeden önce bazı temel şeylerin kavrayışını elde etmelisin."

"Lahey'e okumaya gelmek istiyorum. Sizce bu iyi bir fikir mi, Mijnheer?"

Tersteeg,Vincent'a hiçbir yükümlülük vermek istemedi. Bu düşünce O'na çok tuhaf gelmişti.

"Lahey güzel bir yerdir," dedi. "Güzel galerilerimiz ve genç ressamlarımız var. Ama Antwerp'ten, Paris'ten ya da Brüksel'den daha iyi midir, bundan emin değilim."

Vincent oradan ayrıldı, ama bütünüyle ümitlerini yitirmiş olarak değil. Tersteeg bazı ilerlemeler görmüştü ve O'nun gözleri bütün Hollanda'daki en eleştirel gözlerdi. En azından olduğu yerde saymıyordu. Hayata dair çizimlerinin gerektiği gibi olmadığını biliyordu, ama yine de çok ve uzunca çalışırsa nihayetinde tam anlamıyla yetkin olacağından emindi.

Anton Mauve

Lahey belki de Avrupa'daki en temiz ve en görgülü şehirdi. O, gerçek anlamda Hollanda edasıyla, basit, sade ve güzeldi. Tertemiz sokaklar, geniş gövdeli ağaçlarla sıralanmış, evleri muntazam ve zevkli tuğlalardan, önlerinde ise ufacık, sevgiyle muhafaza edilmiş gül ve sardunya bahçeleriyle bezenmişti. Gecekondular, fakirlikten mustarip mahalleler veya göz zevkini bozan özensiz hiçbir şey yoktu; her şey zevkten uzak duran verimli Hollanda çileciliğiyle ayakta tutuluyordu.

Yıllar önce, Lahey kendine resmi arma olarak leyleği kabul etmişti. Nüfus odur budur büyük bir atılım ve sıçramayla hızla büyüdü.

Vincent Uileboomen 198'deki evinde Mauve'u aramak için bir sonraki güne kadar bekledi. Mauve'un kayınvalidesi Carbentus, Anna Cornelia'nın kız kardeşiydi ve o çevrelerde aile bağları güçlü olduğu için, Vincent'ı sıcak karşıladı.

Mauve biraz eğrilmiş güçlü bir adamdı, ama heybetli omuzlara ve geniş bir göğüs kafesine sahipti. Başı, Tersteeg ve çoğu Van Gogh ailesinde olduğu gibiydi, yüzündeki hatlar görünümünden daha önemli bir faktördü. Işıldayan gözlere, kaşlarından hiç eğilmeden gürbüz bir biçimde çıkan duyarlı, güçlü, düz köprülü bir buruna, yüksek, düzgün bir alına, yassı kulaklara ve yüzünün mükemmel ovalliğini ortaya çıkaran tuz grisi sakallara sahipti. Saçları sağ uç tarafa doğru taranmış, büyük bir buklesi kafatası boyunca ve alnına doğru paralel bir biçimde yatırılmıştı.

Mauve boş yere harcamadığı enerjiyle dolu bir insandı. Resim çizerdi ve bunu yaparken yorulduğunda, biraz daha resim yapardı ve bundan bitap düştüğünde biraz daha yapardı. O vakte kadar tekrar kendini yenilemiş olur ve resim yapmaya geri dönerdi.

"Jet evde değil, Vincent," dedi Mauve. "Seninle atölyeye gidelim mi? Bence orada daha rahat oluruz."

"Evet, hadi." Stüdyoyu görmek için sabırsızlanıyordu.

Mauve O'nu dışarı çıkarıp bahçedeki ahşaptan yapılmış geniş atölyesine doğru götürdü. Giriş eve yakın tarafta, ama az biraz uzaktaydı. Bahçe çitlerle örülüydü, bu Mauve'un kendini bütünüyle dış dünyadan soyutlayıp işine vermesini sağlıyordu.

İçeri girince Vincent'ı enfes bir tütün dumanı, eski pipolar ve vernik kokusu karşıladı. Atölye olukça genişti ve kalın bir örtü halı üzerinde duran sehpanın üzerinde resimler vardı. Duvarlar tablolarla sıcacıktı, bir köşede antik bir masa ve onun önünde ise küçük bir İran halısı vardı. Kuzey yönündeki duvar yarım pencereliydi. Kitaplar dağınık bir biçimde etrafa dağılmıştı ve bütün

satıhta ressamın malzemelerini bulabilmek mümkündü. Vincent stüdyonun canlılığı ve doluluğuna rağmen, ortama hâkim olan, Mauve'un karakterinden kaynaklanan belirgin düzenliliği hissedebiliyordu.

Aile hâl hatır sormalarının hemen ardından, her ikisinin de dünyada en çok değer verdikleri konuya dalıverdiler. Mauve bir süredir diğer ressamlardan özenle kaçınıyordu (o her zaman bir kişinin ya resim yapabileceğini ya da resim hakkında konuşabileceğini, ama her ikisini birden yapamayacağını savunuyordu) ve yeni projesiyle meşguldü, alacakaranlığın ikincil perdesinde sisli bir manzara. Vincent'a bundan özellikle bahsetmedi, sadece değinip geçti.

Madam Mauve stüdyoya geldi ve Vincent'a akşam yemeğine kalması için ısrar etti. Vincent güzel yemeğin ardından şöminenin önüne oturdu ve çocuklarla biraz sohbet etti ve sonra şunu düşündü; içerisinde kendisini seven ve kendisine inanan bir karısı ve onu sadece basit bir baba hitabıyla çağırarak imparator ve lort ilan edecek çocukları olan küçücük bir eve sahip olsaydı ne kadar da iyi olurdu. O mutlu gün hiçbir zaman gelmeyecek miydi?

Çok sürmeden ikili stüdyoya geri dönmüş, birlikte keyifle pipolarını tüttürüyorlardı. Vincent kendi eskizlerini çıkardı. Mauve onlara bir profesyonelin süzen gözleriyle hızlıca baktı.

"Fena değiller," dedi, alıştırmalar için. "Ama bunlar ne kadar önemli?"

"Önem? Şey, ben..."

"Sadece eskiz çalışması yapıyorsun, Vincent, aynı bir okul çocuğu gibi. Gerçek yaratım zaten başkalarınca gerçekleştirilmiş."

"Ben bunların bana şeylerin hissini verebileceğini düşünmüştüm."

"Saçma. Eğer yaratmak istiyorsan, yaşama gitmelisin. Taklit etme. Kendine ait çizimlerin yok mu senin?"

Vincent,Tersteeg'in orijinal çizimlerine dair dediklerini hatırladı. Onları Mauve'a gösterip göstermemeyi düşündü. Lahey'e Mauve'a hocası olması teklifinde bulunmak için gelmişti. Eğer ona göstereceği yalnızca bayağı çalışmalarsa...

"Evet," diye cevap verdi, "her vakit karakter incelemeleri yapıyorum.

"Güzel!"

"Elimde bazı Borain madencileri ve Brabandt köylülerinin çizimleri var. Çok iyi değiller, ama..."

"Hiç endişelenme," dedi Mauve. "Bir bakayım. Orada biraz gerçek ruh yakalamış olmalısın."

Vincent boğazında şiddetli bir çarpıntı eşliğinde çizimlerini serdi. Mauve oturdu ve sol elini dalgalı saçlarına götürüp, saç tellerini tekrar tekrar düzeltti. Yumuşak kıkırdamalar O'nun tuz ve biber sakalının ardından kaçıverdi. Eli saçının bir teline takıldığında, onu bir çalılıkta durur bir vaziyette bıraktı ve Vincent'a hızlı bir itiraz yöneltti. Sonra bir işçiye dair çalışmayı eline aldı, kaldırdı ve yeni tuvalinin üzerindeki kaba taslak figürüyle yan yana tuttu.

"Şimdi nerede yanlış yaptığımı görüyorum!" diye haykırdı.

Eline bir resim kalemi aldı, ışığı ayarladı ve bir kaç hızlı darbe vurdu, gözlerini Vincent'ın çizimlerinin üzerinden hiç ayırmadan.

"Böylesi daha iyi," dedi, geri çekilerek. "Şimdi dilenci toprağa aitmiş gibi görünüyor."

Vincent'ın olduğu tarafa yürüdü ve elini kuzeninin omuzuna koydu.

"Sorun yok" dedi. "Doğru yoldasın. Çizimlerin acemice, ama otantik. Benim çok rastlamadığım belirgin bir zindelik ve ritme sahipler. Kopya defterlerini fırlat at, Vincent; kendine bir boya kutusu al. Ne kadar erken boyayla çalışmaya başlarsan, senin için o kadar iyi olur. Çizimlerin şu an sadece yarı kötü ve devam ettikçe bunu geliştirebilirsin."

Vincent o ânın elverişli bir ân olduğunu düşündü.

"Ben Lahey'e taşınacağım, Kuzen Mauve," dedi, "ve çalışmalarıma devam edeceğim. Bana ara sıra yardım edecek kadar nazik olabilir misin? Senin gibi birinin yardımına ihtiyacım var. Sadece küçük şeyler, meselâ bugün öğleden sonra bana gösterdiğin çalışmaların gibi. Her genç sanatçı bir ustaya ihtiyaç duyar, Kuzen Mauve ve eğer bana senin gözetiminde çalışmama izin verirsen çok minnettar olurum."

Mauve stüdyosundaki bütün bitmemiş tuvallere dikkatlice baktı. Çalışmasından ne kadar küçük vakit ayırabilirse, onu ailesiyle geçirmeyi seviyordu. Vincent'ı içine çeken o şükrün sıcak atmosferi uçup gitti. Yerine bir geri çekiliş geldi. Her zaman insanların davranışlarındaki değişimlere duyarlı olan Vincent, bunu hemen hissetmişti.

"Ben meşgul bir adamım, Vincent," dedi Mauve, "ve başkalarına yardım edebilmek için çok az fırsatım oluyor. Bir sanatçı bencil olmalıdır; kendi çalışma zamanının her ânını muhafaza etmelidir. Sana pek bir şey öğretemeyeceğimden kuşkulanıyorum."

"Çok fazla bir şey istemiyorum," dedi Vincent. "Sadece seninle bazen burada çalışmama ve senin bir tuvali yapışını izlememe izin ver. Yapmış olduğun çalışmamalarla ilgili benimle konuş, tıpkı bu öğleden sonra yaptığın gibi, böylece ben de bütün bir projenin nasıl tamamlandığını görürüm. Zaman zamansa, dinlendiğin anlarda, sen de benim çizimlerine bakarsın ve benim hatalarımı gösterirsin. Senden bütün istediğim bu."

"Sen çok az şey istediğini düşünüyorsun. Ama inan bana, kendine çırak almak, bu ciddi bir meseledir."

"Sana yük olmam, bunun sözünü verebilirim.

Mauve uzun süre düşündü. Şimdiye kadar hiç bir çırak istememişti; çalışırken etrafında insanların olmasından hoşlanmazdı. Eserleri konusunda kendini pek de konuşkan hissetmezdi ve şimdiye kadar yeni başlayanlara tavsiyeler sunduğunda istismardan başka bir şeyle karşılaşmamıştı. Yine de, Vincent onun kuzeniydi, Amca Vincent Van Gogh ve Goupils O'nun tablolarını satın almıştı ve bu çaylakta bir şeyler vardı, güçlü tutkuya sahip çocuk -kendinin de çizimlerinde hissettiği aynı acemi, yoğun tutku- ilgisini çekmişti.

"Pekâlâ, Vincent, dedi, "bir deneyeceğiz bakalım.

"Ah, Kuzen Mauve!"

"Sana hiçbir şey söz vermiyorum, unutma. Çok kötü sonuçlanabilir. Yine de sen Lahey'e yerleştiğinde stüdyoya gel ve bir bakalım birbirimize bir yardımımız dokunacak mı. Sonbahar'da Drenthe'ye gidiyorum; zannediyorum sen kışın başlangıcı gibi gelirsin."

"Ben de tam o zaman gelmeyi istiyorum. Hâlâ Brabant'da bir kaç ay çalışmam gereken işler var."

"O halde anlaştık."

Vincent'ın içinde bir şarkı eve gelene kadar bütün tren boyunca mırıldanıyordu. "Bir hocam var. Bir hocam var. Bir kaç ay içerisinde büyük bir ressamla çalışıyor olacağım ve sonra resim yapabilmeyi de öğreneceğim. Çalışacağım, ah nasıl da çalışacağım önümüzdeki bir kaç ay ve böylece ne kadar büyük bir mesafe kat edeceğimi görecek..

Etten'e eve geri döndüğünde Kay Vos'u orada buldu.

Kay Etten'e gelir

Kay'ın büyük kederi kendisine manevî bir hava katmıştı. Kocasını büyük bir bağlılıkla sevmişti ve kocasının ölümü O'nun ruh dünyasında da bir şeylerin ölümüne yol açtı. Muazzam yaşama gücü, yüksek morali, coşkusu ve enerjisi tamamen gitmişti. Taze, canlı saçları bile ışıldamasını yitirmiş gibi görünüyordu. Yüzü gitgide incelerek münzevi bir simetrinin yuvarlaklığına bürünmüştü, mavi gözlerinin içinde derin derin düşünen karanlık havuzlar oluşmuştu ve teninin muhteşem parıltısı solup yerini tek bir renge bırakmıştı. Vincent'ın O'nu Amsterdam'da tanıdığından daha az canlılığa sahip olsa bile, şimdi daha olgunlaşmış bir güzelliğe sahip olmuştu, ona derinlik ve anlam katan olgunlaştırıcı bir hüzün.

"Sonunda seni burada görmek güzel, Kay," dedi Vincent.

"Teşekkür ederim, Vincent."

Birbirlerine ilk defa "Kuzen" demeden ilk adlarıyla hitap ediyorlardı. Nasıl olduğunu kendileri de bilmiyorlardı, buna dair şimdiye kadar hiç düşünmemişlerdi.

"Yanında Jan'ı da getirdin, değil mi?"

"Evet, o bahçede."

"Brabant'ı ilk defa ziyaret ediyorsun. Sana etrafı göstermek için burada olduğuma memnunum. Kırlarda uzun yürüyüşlere çıkalım."

"Bu hoşuma gider, Vincent."

Nazikçe, ama çok da heyecanlı olmadan söyledi. Vincent onun sesinin derinleştiğini ve titrediğini fark etti. Keizersgracht'taki evde kendisine karşı ne kadar da içten davrandığını hatırladı. O'na kocasının ölümü hakkında bir şeyler söylemeli, başsağlığı dilemeli miydi? Bir şeyler söylemenin yerine getirmesi gereken bir vazife olduğunu biliyordu ama, yüzüne o kederi geri getirmemek daha düşünceli bir davranış olur diye düşündü.

Kay inceliğini takdir etti. Kocası O'nun için mukaddes bir adamdı ve O'nu başka insanlarla konu etmemeliydi. O da Kaizersgracht'ta, Vincent uzak bir köşede lambanın altında otururken, kendisinin Vos ve anne babasıyla ateşin yanında kart oynadığı güzel kış akşamlarını hatırladı. Sessiz acı içine doluyordu ve şimdi siyah olan gözlerini bir belirsizlik kaplamıştı. Vincent yavaşça ellerini onun ellerinin üzerine koydu, o da başını kaldırıp derinden titrek bir minnettarlıkla baktı. Çektiği acıların O'nu nasıl da hassas bir hâle getirdiğini görmüştü. Daha önceleri o sadece mutlu bir kızdı; şimdi ise duygusal ıstırabın getirebileceği bütün ağırlıkla tutkulu biçimde acı çeken bir kadın. Bir kez daha o eski deyiş aklında parladı:

"Acıdan, güzelliğe."

"Burayı seveceksin, Kay," dedi yavaşça. "Ben bütün günümü dışarıda tarlalarda çizim yaparak geçiriyorum; sen de benimle gelmelisin, Jan'ı da getirmelisin."

"Ben sadece sana yük olurum."

"Oh, hayır! Bana eşlik edilmesinden keyif alırım. Yürürken sana pek çok ilginç şeyler gösterebilirim."

"O zaman gelmekten memnuniyet duyarım."

"Bu Jan için de iyi olacak. Açık hava O'nu daha sağlıklı yapacaktır."

Kay çok hafifçe elini sıktı.

"Ve biz arkadaş olacağız, değil mi, Vincent?"

"Evet, Kay."

Kay elini bıraktı ve yolun karşısındaki Protestan Kilisesi'ne doğru görmeksizin bakındı.Vincent dışarıya, bahçeye çıktı, yakınlara Kay için bir sıra koydu, Jan'a ise kumdan bir ev yapması için yardım etti. O an için eve duyuracağı Lahey'den getirdiği çok büyük haberi unutmuştu.

O akşam yemekte ailesine Mauve'un kendisini çırak olarak kabul ettiğini açıkladı. Aslında Tersteeg ve Mauve'un O'nun hakkında söylediği övücü sözlerden hiç bahsetmezdi. Masada Kay'ın da olması kendisinin en iyi şekilde görünmesini istemesini sağladı. Annesi çok sevinmişti.

"Kuzen Mauve sana ne derse onu yapmalısın, dedi. "O başarılı bir adam.

Bir sonraki sabah Kay, Jan ve Vincent, Vincent'ın çizim yapmak istediği Liesbosch'a gitmek için erkenden yola çıktılar. Her ne kadar Vincent yemek için yanına hiçbir şey almıyorduysa da, annesi üçü için de güzel bir öğle yemeği hazırlayıp paketlemişti. O bunun bir tür piknik olacağını düşünmüştü. Yolda geçerken kilise bahçesinde bir akasya ağacının üstünde saksağan yuvası gördüler; Vincent heyecanlanan çocuk için bir yumurta bulacağı

sözünü verdi. Çatırdayan iğne yapraklarıyla çam ormanı boyunca yürüdüler, sonra sarı, beyaz ve gri fundalıklardan geçtiler. Tarlanın birinde Vincent terkedilmiş bir saban ve katar gördü, sehpasını kurdu, Jan'ı kaldırıp kataın üstüne koydu ve hızlı bir çizim yaptı. Kay bir kenara geçip, Jan'ın haşarılık yapmasını izlemeye koyuldu. Sessizdi. Vincent üzerine varmak istemiyordu; O'nun orada kendisine refakat ediyor olmasından yeterince memnundu zaten. Çalışırken yanında bir kadının olmasının bu kadar keyifli olacağını hiç düşünmemişti..

Çatıları sazdan yapılmış bir kaç kulübenin yanından geçtiler ve Roozendaal'a giden yola vardılar.

En sonunda Kay konuştu.

"Biliyor musun, Vincent," dedi, "seni resim sehpasının önünde görmek bana seninle ilgili Amsterdam'da düşündüğüm bir şeyi hatırlattı."

"Neymiş o, Kay?"

"İncinmeyeceğinden emin misin?"

"Sorun değil."

"O halde, gerçeği söylemem gerekirse, senin hiç bir zaman bir din adamı olacağını düşünmemiştim. Başından beri zamanını orada harcadığını biliyordum."

"Peki neden bunu bana söylemedin?"

"Bunu söylemeye hakkım yoktu, Vincent."

Altın kırmızısı saçının tellerini siyah bonesinin altına doğru itti; yoldaki çökmüş saban izi O'nu Vincent'ın omuzlarına doğru fırlattı. Vincent elini kolunun altına koydu ve yeniden dengesini sağlamasına yardımcı oldu, ama elini geri çekmeyi unuttu.

"Bir şeyleri yoluna koyman gerektiğini biliyordum," dedi Kay. "Söylenecek hiç bir şey iyi bir sonuç doğurmayacaktı."

"Şimdi hatırlıyorum," dedi Vincent. "Beni dar görüşlü bir din adamı olmak konusunda uyarmıştın. Bunu bir vaiz kızının söylemesi tuhaf bir şeydi."

Ona arzulu bir biçimde gülümsedi, ama Kay'ın gözleri hüzünlenmişti.

"Biliyorum. Ama görüyorsun, Vos bana hiç bir zaman öğrenemeyeceğim pek çok harika şeyler öğretti."

Vincent kolunu kendi tarafına doğru indirdi. Vos'un isminin söylenmiş olması, aralarında tuhaf, görülmez bir duvar örmüştü.

Bir saatlik bir yürüyüşün ardından Liesbosch'a ulaştılar ve Vincent bir kez daha resim sehpasını kurdu. Orada yakalamak istediği bir bataklık vardı. Jan kumda oynuyordu ve Kay arkasında,O'nun yanında getirdiği bir taburede oturuyordu. Eline bir kitap aldı, ama okumadı. Vincent çizimini hızlıca yaptı, coşkulu bir şevkle. Çalışma daha önce sahip olunmayan başka bir enerjiyle tamamlanmıştı. Mauve'un iltifatlarından ötürü mü, yoksa Kay'ın varlığından mıdır bilemiyordu ama, yine de kalemi bir dokunuşun kesinliğine sahipti. Ardı sıra hızlı bir biçimde bir kaç çizim yaptı. Ne O dönüp Kay'a baktı, ne de Kay O'nu rahatsız etmemek için bir söz söyledi, ama Kay'ın varlığı O'na mutlu bir coşku veriyordu. O gün çalışmasının özellikle iyi olmasını istiyordu, böylelikle Kay hayran kalacaktı.

Yemek vakti geldiğinde yakın bir yerdeki meşe koruluğuna doğru yürüdüler. Kay sepetin içindekileri serin bir

ağacın altına serdi. Hava tamamen sakindi. Bataklıktaki nilüferlerin kokusu üzerlerindeki soluk meşe ağacı aromasıyla karışıyordu. Kay ve Jan sepetin bir tarafına, Vincent'sa diğer tarafına oturdu. Kay servis yaptı. Vincent'ın aklına, Mauve ve ailesinin o gösterişsiz yemek masasının etrafında oturuşları geldi.

Kay'a baktığında onun kadar güzel birisini şimdiye kadar hiç görmediğini düşünmüştü. Kalın, sarı peynir lezzetliydi ve annesinin ekmeği her zamanki tatlı kokuya sahipti, ama o yine de yiyemiyordu. Bakışlarını Kay'ın narin teninden, keskince yuvarlak, derin derin düşünen, dalgın ve dolu gözleri, o an için tazeliğinden koparılmış, ama yeniden çiçek açacağını bildiği tatlı ağzından ayıramıyordu.

Yemekten sonra Jan başını annesinin kucağına yaslayarak uykuya daldı. Vincent, Kay'ı çocuğun açık renkli saçlarını okşarken izledi, yukarıdan aşağıya o masum yüzü bulmak istercesine. Çocuğun yüzünde babasının yansımasını görüyordu, Keizersgracht'ta O'nu seven kocasıyla birlikteydi, Brabant kırlarında Kuzeni Vincent'la değil.

Bütün öğleden sonra bir kısmı Jan kucağında olmak üzere çizim yaptı. Çocuk O'nu sevmeye başlamıştı. Vincent O'nun bir kaç yaprak Ingres kâğıdını kara lekelerle çizmesine izin verdi. Gülüyor, haykırıyor ve sarı kumlar üzerinde koşturup, Vincent'a bulduğu şeylere dair sorularla, hoşuna giden, O'nu eğlendiren isteklerle geliyordu. Vincent bunu sorun etmedi; böyle sıcak, hareketli, küçük bir canlının O'nun üzerine sevgiyle tırmanması güzeldi.

Sonbahar geliyor ve güneş çok erken batıyordu. Eve doğru giderken sık sık karşılarına çıkan, gün batımı renkleri-

nin kelebek kanatlarıyla suyun üzerine düştüğü, yavaşça kararan ve sonra akşam karanlığında kaybolan havuzlarda durdular. Vincent, Kay'a çizimlerini gösterdi. Kay onları sadece şöyle böyle gördü ve gördüğü şeyin kaba ve acemice olduğunu düşündü. Ama Vincent, Jan'a karşı iyi davranmıştı ve O acının doğasını çok iyi biliyordu.

"Beğendim, Vincent," dedi.

"Beğendin mi, Kay?"

Onun övgüsü içinde âdeta bir bent kapağını açmıştı. Amsterdam'dayken çok içtendi; yapmaya çalıştığı bütün şeyleri o anlayabilirdi. Her nasılsa, dünyada bunu anlayabilecek tek insan oymuş gibi görünmüştü. Ailesiyle projeleri hakkında konuşamıyordu, çünkü ailesi neden bahsettiğini bile anlamıyordu; Mauve ve Tersteeeg'leyken pek hissetmediği yeni başlayan birinin tevazuuna sahip olması gerekiyordu.

Kalbindeki sözleri aceleyle, abuk sabuk şekilde dışarı döktü. Hazır şevke gelmişken, hızını artırdı, Kay O'na ayak uydurmakta zorlanıyordu. Derin bir şeyler hissetmiş, soğukkanlılığını hemen yitirmiş ve yerine o eski vahşi, aptal adam gelmişti. Öğleden sonrasının centilmen, görgü sahibi adamı gitmişti; taşralı kaba adam Kay'ı ürkütüp korkutmuştu. O Vincent'ın yaşadığı patlamanın çok terbiyesizce, olgunluktan yoksun bir şey olduğunu düşündü. O'na bir kadına yapılabilecek en nadir, en değerli iltifatları yaptığını bilmiyordu.

Theo'nun Paris'ten ayrılışından bu yana içinde birikmiş olan bütün duyguları dışarıya boca etti. Vincent O'na amaçlarından ve tutkularından, çalışmalarını dolduracağı ruhtan bahsetti. Kay neden bu kadar heyecanlandığını

merak ediyordu. Ne O'nun sözünü kesti, ne de dediklerine kulak verdi. O geçmişte yaşıyordu, her daim geçmişte ve bir insanın gelecekte çok büyük bir neşe ve zindelikle yaşamasını biraz tiksindirici buluyordu. Vincent O'nun geri çekildiğini fark edemeyecek kadar çok şiddetli bir coşku hissediyordu. Jestlerle anlatmaya devam ediyordu, tâ ki bir isim Kay'ın dikkatini çekene kadar.

"Neuhuys? Amsterdam'da yaşayan ressamı mı kastediyorsun?"

"Eskiden yaşıyordu. Artık Lahey'de."

"Evet. Vos O'nun arkadaşıydı. Bir kaç defa O'nu eve getirmişti."

Vincent kısa bir durdu.

Vos! Hep Vos! Neden? O öldü. Öleli bir yıldan fazla bir zaman oldu. O sürede Kay O'nu unutmuştu. O geçmişe aitti, tıpkı Ursula'nın da geçmişe ait oluşu gibi. Neden her defasında konuyu Vos'a geri getiriyordu ki? Amsterdam'dayken bile Kay'ın kocasından hiç bir zaman hoşlanmamıştı.

Sonbahar ilerledi. Ormanlardaki çam iğnesi halısı eğri büğrü pas kahverengisine büründü. Kay ve Jan her gün Vincent çalışmaya araziye çıktığında ona eşlik ediyordu. Kırlarda yaptığı uzun yolculuklardan yanaklarına renk gelmişti, adımları da daha sıkı ve kendinden emin bir hâl almıştı. Kay şimdi de dikiş selesini yanına alıyor, ellerini Vincent'ın elleri gibi bir işle meşgul ediyordu.. Gün geçtikçe çocukluğundan daha özgürce, daha açıkça konuşmaya başlamıştı, okuduğu kitaplardan ve Amsterdam'da tanıdığı ilginç insanlardan.

Aile bu durumu onaylıyor gözüküyordu. Vincent'ın arkadaşlığı O'na hayata dair bir alâka uyandırıyordu. O'nun evdeki varlığı ise Vincent'ı çok daha yumuşak başlı yapmıştı. Anna Cornelia ve Theodorus Tanrı'ya bu tam vaktinde gelen yeni durum için minnettardılar ve bu ikiliyi bir arada tutabilmek için ellerinden geleni yapıyorlardı.

Vincent, Kay'a dair her şeyi seviyordu; siyah uzun bir kıyafetle sıkıca sarılmış ince, narin vücudu; araziye çıktığı zamanlarda giydiği siyah bone; Vincent'ın önünde eğildiğinde burun derinliklerine dolan vücudunun doğal kokusu; hızlıca konuşurken dudaklarını büzüş şekli; derin mavi gözlerinin araştıran bakışı; Jan'ı ondan alırken omuzuna ya da koluna titrek ellerinin dokunuşu; o boğazdan gelen, Vincent'ı derinden sarsan ve uyumaya gittiğinde şarkı söylediğini duyduğu en harmonik sesi; aç kalmış dudaklarını gömmek için yanıp tutuştuğu teninin parıltısı.

Zaten uzun yıllardır yarım olarak yaşadığını artık biliyordu, içindeki sevgi ve şefkatin kaynağı kurumuştu, aşkın berrak, serinletici suları kavrulmuş damağına değmemişti. Sadece Kay yakınında olduğu zamanlarda mutluydu; O'nun varlığı Vincent'a uzanıp O'nu nazik bir şekilde sarıp sarmalıyordu. O'nunla araziye gittiklerinde, Vincent çabucak ve beceriyle işini yapıyordu; o evde kaldığındaysa, bütün çizgiler ağır ve sıkıcıydı. Akşamları oturma odasında ki büyük ahşap masada karşısına oturup, her ne kadar çizimleri kopya ediyorduysa da, Kay'ın yüzü hep kâğıdıyla arasında yer alıyordu. Eğer arada bir Vincent, devasa sarı lambanın soluk ışığında O'nu görmek için bir bakacak olsa, Kay O'na tatlı, pasif bir melankoliyle karışık bir gülüşle karşılık verirdi. Sık sık O'ndan bir an bile

uzak kalamayacağını, bütün ailenin karşısına sıçrayarak çıkıp, O'nu kendine doğru bastırıp, yanmakta olan ateşli dudaklarını bir su kuyusuymuşçasına onun serinletici ağzında söndürmek zorundaymış gibi hissediyordu.

O'nda hoşlandığı yalnızca güzelliği değildi, bütün varlığı ve davranışlarıydı; hafifçe yürüyüşü, mükemmel letafeti ve alâkası, en küçük bir jestinde bile gösterdiği incelikli görgüsü.

Ursula'yı kaybettiğinden beri, bu zamana kadar yalnız olduğuna dair hiç kuşkulanmamıştı. Hayatı boyunca bir kadından sevecen bir söz duymamış, gözlerine şefkatli bir sevginin buğusuyla bakılmamış, parmaklarını yüzünde gezdirip, ardından bunu öpücükler takip etmemişti.

Şimdiye kadar hiçbir kadın O'nu sevmemişti. Bu hayat değildi, bu olsa olsa ölümdü. Ursula'yı sevdiğinde o kadar da kötü değildi, o zamanlar -ergenlik döneminde- sadece vermek istemişti ve bu geri çevrilmişti. Ama şimdi, olgun aşkında, hem vermek, hem de eşitçe almak istiyordu. Kay'ın sıcak karşılığı haricinde hayatın onun için imkânsız olacağını biliyordu.

Bir gece Michelet'yi okuyordu ve şu dizelere rast geldi, "il faut qu'une femme souffle sur toi pourque tu sois homme. (Bir kadın üzerinizde nefes almalı ki, erkek olabilesiniz.)"

Michelet her zaman haklıydı. Henüz bir erkek olmamıştı. Yirmisekiz yaşına gelmiş olmasına rağmen, henüz doğmamıştı. Kay'ın güzelliği ve sevgisinin aroması üzerinde teneffüs ediliyordu ve sonunda bir erkek oluyordu.

Bir erkek olarak, Kay'ı istiyordu. O'nu çaresizce ve tutkuyla istiyordu. Jan'ı da seviyordu, çünkü çocuk sevdiği kadının bir parçasıydı. Ama Vos'tan nefret ediyordu,

O'ndan bütün gücüyle nefret ediyordu, çünkü yapabileceği hiçbir şey ölü adamı Kay'ın zihninden uzaklaştıramıyordu. O'nun eski aşkından ve evliliğinden, Ursula'ya olan aşkı sebebiyle çektiği yıllarca süren ıstıraba duyduğu eski aşkının pişmanlığını duymuyordu. İkisi de acının demirhanesinde hezimete uğramıştı ve ikisinin aşkı bunun için çok daha saf olacaktı.

Kendisinin Kay'a, geçmişe ait olan O adamı unutturabileceğini biliyordu. Mevcut aşkını öyle yakıcı hâle getirmeliydi ki, geçmiş onun karşısında silinip gitsin. Yakında Mauve'un yönetimi altında çalışmak için Lahey'e gidiyordu. Kay'ı da kendisiyle birlikte alıp götürecekti ve orada Uileboomen'de gördüğü gibi bir ev kuracaklardı. Kay'ın karısı olmasını istiyordu, O'nun her zaman yanında olması için. Bir ev ve yüzlerinde kendi çehresinin mührünü taşıyacak çocuklar istiyordu. Artık bir erkekti, aylak aylak dolaşmaya bir son vermenin zamanı gelmişti. Hayatında aşk istiyordu; bu çalışmalarındaki kabalığı alıp götürecekti, ham köşeleri toparlayacak, eksik olan gerçekliğin bilinciyle hızlandıracaktı. Daha önce kendisinin aşktan mahrum olduğu müddetçe ne kadar da ölü olduğunu bilmiyordu; eğer biliyor olsaydı, karşısına çıkan ilk kadına büyük bir tutkuyla âşık olurdu. Aşk hayatın lezzetiydi; dünyanın zevkini çıkarmak isteyen onu bulup çıkarmalıydı.

Ursula'nın O'nu sevmemesinden ötürü artık memnun olmuştu. O zamanlar aşkı ne kadar da yüzeysel, şimdi ise ne kadar derin ve yoğundu. Eğer Ursula'yla evlenmiş olsaydı, gerçek aşkın ne demek olduğunu asla bilemeyecekti. Kay'ı hiç sevemeyecekti! Şimdi ilk defa Ursula'nın ne kadar yüzeysel, boş kafalı, herhangi bir incelik veya asalete sahip olmayan bir çocuk olduğunu fark ediyordu.

Bir poupon[4] üzerine yıllarca ıstırap çekmişti. Kay'la geçireceği bir saat Ursula'yla geçirilecek bir ömre bedeldi. Yol zor olmuştu ama, sonunda onu Kay'a götürmüştü, mazereti buydu. Hayat bundan sonra güzel olacaktı; çalışacaktı, sevecekti ve çizimlerini satacaktı. Böylece hep birlikte mutlu olacaklardı.İnsan hayatı nihai hedefine ulaşmak için üzerinde yavaşça çalışılması gereken bir motife sahipti.

Fevri yapısı ve hırslı tabiatına rağmen, kendini kontrol edebilmeyi becerebilmişti. Binlerce kez, Kay'la kırlarda yalnızken ve hiç bir önemi olmayan şeylerden konuşurken, haykırmak istemişti, "Bak burada, hali gel bütün numara ve kayıtsızlıkları bir tarafa bırakalım. Seni kollarımın arasına alıp sarmak istiyorum ve dudaklarından tekrar tekrar öpmek istiyorum. Benim karım olmanı istiyorum ve benimle sonsuza dek kalmanı! Biz birbirimize aitiz ve bütün bu yalnızlığımızda birbirimize çaresizce ihtiyacımız var!"

Bir şekilde mucize eseri kendini tutabilmeyi başarmıştı. Durup dururken açık havalardan konuşurken bir anda aşktan bahsedemezdi; bu çok kabaca olurdu. Kay şimdiye kadar O'na en ufak bir gönlünü açma şansı bile vermemişti. Aşk ve evlilik meselesinden her zaman kaçınmıştı. Nasıl ve ne zaman konuşmalıydı? Yakında yapması gerektiğini hissetti, çünkü kış yaklaşıyordu ve Lahey'e gitmesi gerecekti.

Sonunda artık bu yükü taşımak zorunda kalmayacak, patlayacaktı. Breda'ya doğru giden yola koyuldular. Vincent sabahı çalışmakta olan kazıcıları çizmekle geçirdi. Öğle yemeklerini bir karaağacın altında ufak bir

4 Küçük bebek

derenin yanında yediler. Jan çimlerde uyumuştu. Kay'sa sepetin yanında oturuyordu. Vincent bazı çizimleri göstermek için diz çöküp yanına eğildi. Konuştuğu sırada, aniden, söylediği sözlerden bir kelimeyi bile bilmeden, Kay'ın sıcak omuzlarını kendi teninde hissedebiliyordu; işte bu temas O'nu kontrolünün dışına çıkardı. Çizimleri elinden yere düştü, Kay'ı hızlıca, azgınca yakaladı ve büyük bir haşinlikle, tutku dolu sözler dalgası dudaklarından boşaldı.

"Kay, artık sana bunu bir saniye bile söylememeyi kaldıramayacağım! Seni sevdiğimi bilmelisin, Kay, hem de kendimden daha çok! Seni her zaman sevdim, Amsterdam'da seni ilk gördüğümden beri. Her daim yanımda olmanı istiyorum! Kay, söyle bana sen de beni hiç değilse biraz seviyor musun? Lahey'e gidip orada yaşayacağız, hepimiz. Evimiz olacak ve mutlu olacağız. Beni seviyorsun, öyle değil mi Kay? Benimle evleneceğini söyle, Kay sevgilim.

Kay kendini kurtarmak için hiçbir çaba göstermedi. Dehşet ve tiksinme ile ağzını büzmüştü. Dediği kelimeleri duymamıştı, ama onların doğurduğu korkuyu yakalamıştı. Siyah-Mavi gözleri dehşetle ona bakakaldı ve bir elini dudaklarındaki ağlamayı susturmak için kaldırdı.

"Hayır, asla, asla!" diye şiddetle ağzından sözleri püskürttü.

O'nun tutuşundan kurtulmak için sıyrıldı, uyuyan çocuğu kaptığı gibi çılgınca tarla boyunca koşmaya başladı. Vincent peşinden gitti. Yaşadığı korku bacaklarına hız katmıştı. O'nun önünde kaçıyordu. Vincent ise neler olduğunu anlayamıyordu.

"Kay! Kay!" diye bağırdı. "Kaçma."

Sesi O'nu daha da hızlandırıyordu. Vincent koştu, kollarını delicesine sallıyordu, başı omuzlarının üzerinde aşağı yukarı sallanıyordu. Kay tökezledi ve tarladaki yumuşak saban izine düştü. Jan hıçkırarak ağlıyordu. Vincent dizlerinin üstüne kendini Kay'ın önüne fırlattı ve elinden yakaladı.

"Kay, neden seni sevdiğimi söylediğimde benden kaçıyorsun? Görmüyor musun, sana sahip olmak zorundayım. Sen de beni seviyorsun, Kay. Korkma! Sana sadece seni sevdiğimi söylüyorum. Geçmişi unutacağız Kay ve yeni bir hayata başlayacağız."

Kay'ın gözlerindeki dehşet ifadesi yerini nefrete bırakmıştı. Asılarak elini büküp çekti. Jan artık tamamen uyanmıştı. Vincent'ın yüzündeki kızgın, ateşli ifade çocuğu korkutmuştu ve tuhaf adamın ağzından dökülen düzensiz ve gürültülü sözler O'nu dehşete sürükledi. Annesinin boynuna sarıldı ve ağlamaya başladı.

"Kay, canım, beni hiç değilse biraz olsun sevdiğini söyleyemez misin?"

"Hayır, asla, asla!"

Bir kez daha tarla boyunca yola doğru koşmaya başladı. Vincent olduğu yerde, yumuşak kumun üzerine oturdu. Kay yola ulaştı ve gözden kayboldu. Vincent kalktı ve hızla peşinden koşmaya başladı ve var gücüyle adını haykırdı. Yola ulaştığındaysa, Kay'ı bir hayli aşağıda, çocuğu göğsüne bastırmış hâlâ koşarken gördü. Durdu.Kayboluncaya dek onları izledi. Orada uzun bir süre sessizce durdu. Çizimlerini yerden topladı. Biraz kirlenmişlerdi. Yemek malzemelerini toplayıp sepete koydu, sehpasını sırtına bağladı ve yorgun argın evin yolunu tuttu.

Papaz evinde yoğun bir gerilim vardı; Vincent kapıdan girdiği anda bunu hissetmişti. Kay kendini Jan'la beraber odasına kilitlemişti. Annesiyle babası oturma odasında yalnız bir biçimde oturuyorlardı. Aralarında konuşuyorlardı ve o içeri girdiği anda birdenbire sustular; havadaki asılı kalan tamamlanmamış cümleyi hissedebiliyordu. Kapıyı ardından kapattı. Sağ göz kapağının neredeyse kapalı olmasından, babasının ziyadesiyle kızgın olduğunu anlamıştı.

"Vincent, nasıl yaparsın?" diye feryat etti annesi.

"Nasıl, neyi yapar mıyım?" O'nu neden azarladıklarını tam olarak kestiremiyordu?

"Kuzenini o şekilde küçük düşürmen!"

Vincent buna verebilecek bir cevap düşünemedi. Sehpanın askısını sırtından çıkardı ve bir köşeye koydu. Babası konuşmak için hâlâ çok sinirliydi.

Babası boynuna sürtünüp kızartan yüksek yakalığı gevşetti. Sağ eliyle masanın kenarını sımsıkı tutuyordu.

"O'na,O'nu sevdiğimi söyledim," dedi Vincent yavaşça. "Bunun nasıl oluyor da küçük düşürmek olduğunu anlamıyorum.

"O'na söylediğin tek şey bu muydu?" Babasının ses tonu buz gibiydi.

"Hayır. O'ndan karım olmasını istedim.

"Karın mı!"

"Evet. Bunda bu kadar şaşılacak ne var?"

"Ah, Vincent, Vincent," dedi annesi, "nasıl böyle bir şeyi aklından geçirebilirsin?"

"Elbette siz de bunu düşünüyor olmalısınız..."

"Ama O'na âşık olacağını nasıl tahayyül edebilirim?"

"Vincent," dedi babası, "Kay'ın senin birinci dereceden kuzenin olduğunun farkında mısın?"

"Evet. Ne var bunda?"

"Birinci dereceden kuzeninle evlenemezsin. Bu şey olur.. şey..."

O kelimeyi söylemeye rahibin dili bile varmıyordu. Vincent pencereden tarafa gitti ve dışarıya bahçeye baktı.

"Ne olur?"

"Ensest."

Vincent bir gayretle kendini tutmaya çalıştı. Nasıl olur da onun aşkını ikinci el sözlerle alaya alırlardı?

"Bu tamamen saçmalık Baba ve sana hiç yakışmıyor."

"Sana söylüyorum bu ensest!" diye bağırdı Theodorus. "Van Gogh ailesinde böylesi bir günahın işlenmesine izin vermeyeceğim."

"Umarım İncil'den alıntı yaptığını düşünmüyorsundur, Baba? Kuzenlerin evlenmesinde bir mani yoktur."

"Ah, Vincent, canım benim," dedi annesi, "eğer onu sevdiysen, neden beklemedin? Kocası öleli daha bir yıl olmuş. O'na hâlâ sadakatle âşık. Sen de biliyorsun ki, bir eşi bakabilecek paraya da sahip değilsin."

"Yaptığını" dedi babası, "açıkça vakitsiz ve terbiyesizce buluyorum."

Vincent irkildi. El yordamıyla piposunu aradı, elinde bir saniye tuttu ve sonra geri bıraktı.

"Baba, senden kesin ve katiyetle bir daha bu ifadeleri kullanmamanı istemek durumundayım. Kay'a olan aşkım hayatım boyunca başıma gelen en iyi şey. Bunu vakitsiz ve terbiyesizce nitelendirmene izin vermem."

Resim sehpasını kaptığı gibi odasına gitti. Yatağında oturdu ve kendi kendine sordu, "Ne oldu? Ben ne yaptım? Kay'a O'nu sevdiğimi söyledim ve O benden kaçarak uzaklaştı. Neden? O beni istemiyor mu?"

"Hayır, asla, asla!"

Geceyi tekrar tekrar aynı sahneyi defalarca düşünüp ıstırap çekerek geçirdi. Hep aynı noktada takılıp kalıyordu. O ufacık cümle kulaklarında ölüm haberi ve korkunç sonuymuşçasına yankılandı.

Sonraki sabah geç bir vakitte merdivenlerden aşağı inebildi. Gerilim havası dağılmıştı. Annesi mutfaktaydı. Aşağı indiğinde onu öptü ve bir an için yanaklarını şefkatle okşadı.

"İyi uyudun mu, bir tanem?" dedi annesi.

"Kay nerede?"

"Baban O'nu Breda'ya götürdü."

"Neden?"

"Trene yetişmesi için. Evine geri dönüyor."

"Amsterdam'a?"

"Evet."

"Anlıyorum."

"Bunun daha iyi olacağını düşündü, Vincent."

"Bana bir mesaj bıraktı mı?"

"Hayır, canım. Oturup kahvaltını etmek istemez misin?"

"Hiçbir söz bile mi? Dün olanlar hakkında? Bana kızgın mıydı?"

"Hayır, sadece evine anne babasının yanına gitmek istedi."

Anna Cornelia, Kay'ın söylediklerini tekrar etmemenin daha iyi olacağına karar vermişti, ocağa bir yumurta koydu.

"Treni ne zaman Breda'ya hareket ediyor?"

"Onu yirmi geçe."

Vincent mavi mutfak saatine bir bakış attı.

"Şimdi yani," dedi.

"Evet."

"O zaman benim yapabileceğim hiçbir şey yok."

"Gel, otur, bir tanem. Bu sabah için bir kaç taze dil var."

Mutfak masasının bir bölümünü temizledi, bir peçete koydu ve O'nun için kahvaltılıkları yerleştirdi. Etrafında dolanıp, yemesi için ısrar edip durdu; eğer midesine yeterince bir şeyler girerse, her şeyin normale döneceğini hissediyordu.

Vincent bu durumun annesini mutlu ettiğini gördü, o yüzden masanın üstünde ki her şeyi yutuverdi. Ama ısırdığı her tatlı şeyde "Hayır, asla, asla"'nın acı veren tadı kalmıştı.

"Hayır, asla, asla!"

İşini Kay'ı sevdiğinden çok daha fazla sevdiğini biliyordu. Eğer ikisinden birini tercih etmek zorunda kalacak olsaydı, aklında hangisini tercih edeceğine dair en ufak

bir tereddüt olmayacaktı. Yine de çizimleri bir anda zayıfladı. Artık yazmak için hiçbir istek duymuyordu. Duvardaki Brabant tarzındaki çizimlere baktı ve Kay'a aşk duymaya başladığından bu yana ilerleme kaydettiğini fark etti. Çizimlerinde hâlâ bazı sert ve keskin şeyler olduğunu biliyordu, ama Kay'a duyduğu aşkın bunları yumuşattığını hissetmişti. Aşkı defalarca tekrarlanan "Hayır, asla, asla"lar tarafından dondurulamayacak kadar ciddi ve tutkuluydu; O'nun reddedişini kalbinde bastırarak eriteceği bir buz kalıbı olarak düşündü.

O'nu çalışmaktan alı koyan zihnindeki küçücük bir şüphenin tohumuydu. Ya O'nun fikrini hiç değiştiremeyecek olsaydı? En ufak bir aşk ihtimaline karşı bile dikkatli endişeleri var gibiydi. O'nu kendini bütünüyle geçmişe gömme hastalığından kurtarmak istiyordu. Kendi tasarımcı elleriyle O'nun hanım hanımcık ellerini birleştirmek, günlük geçimleri ve mutlulukları için çalışmak istiyordu.

Zamanını odasında Kay'a tutkulu, yalvaran mektuplar yazmakla geçirdi. Yalnızca bir kaç hafta öncesinde gönderdiği mektupların hiçbirini okumadığını öğrenmişti. Theo'ya, sırdaşına, neredeyse her gün mektup yazıyor, böylece kendisini anne babasının, Peder Stricker'ın hep beraber yönelttiği saldırılara ve kalbinde oluşan kuşkulara karşı güçlendiriyordu. Acı çekiyordu, hem de çok acı çekiyordu ve bunu her zaman gizleyemiyordu. Annesi O'na acıyan bir yüz ve teselli edici sözlerle yanaşıyordu. "Vincent," dedi, "Sen sadece zavallı kafanı taştan bir duvara çarpıyorsun. Stricker Enişte O'nun 'Hayır!'ının oldukça kesin olduğunu söylüyor."

"O'nun sözü benim için hiçbir şey ifade etmiyor."

"Ama bunu O'na Kay söyledi, bir tanem."

"Beni sevmediğini mi söyledi?"

"Evet ve fikrini hiç değiştirmeyeceğini de."

"Göreceğiz bakalım."

"Bu tamamen umutsuz bir vak'a, Vincent. Stricker Enişte, Kay seni sevmiş olsa bile, yıllık en azından bin frank kazanmazsan, bu evliliğe izin vermeyeceğini söylüyor. Sen de biliyorsun ki, bunu yapabilmekten oldukça uzaksın."

"O halde, Anne, seven yaşar, yaşayan çalışır ve çalışan evine ekmek getirir."

"Çok güzel, tatlım, ama Kay lüks içinde büyümüş birisi. Her zaman güzel şeyleri olmuş bir insan.

"Sahip olduğu o güzel şeyler onu mutlu etmiyor ama.

"Eğer ikiniz duygularınıza kapılır ve evlenirseniz, bundan ancak acı bir durum ortaya çıkar; fakirlik, açlık, soğuk, hastalık. Bilmelisin ki, bu durumda ailen sana bir frank yardımda bile bulunmayacaktır."

"Ben bunların hepsini daha önceden yaşadım Anne ve bunlar beni korkutmuyor. Her şeye rağmen O'nunla birlikte olmak yine de bizim için daha iyi olurdu.

"Ama çocuğum, ya Kay seni sevmiyorsa!"

"Sadece Amsterdam'a gidebilsem, sana söylüyorum, o 'Hayır!'ı 'Evet!'e çevirebilirim."

Sevdiği kadını görmeye gidememenin, bunun için tren parasına ödeyecek tek bir frank bile kazanmıyor oluşun, en kötü petites misères de la vie humaine (insan hayatının ıstırabı) olduğunu düşündü. İçinde bulunduğu acz onu öfkelendirmişti. 28 yaşındaydı; 12 yıldır çok sıkı çalışıyordu ve sadece yaşamak için temel ihtiyaçlar hariç, kendi için olabilecek her şeyden kendini yoksun bırak-

mıştı, ama yine de koskoca şu dünyada, ne kadar acıydı ki, Amsterdam'a bilet alabilecek kadar küçücük bir miktar paraya sahip olabilme imkânı bile yoktu.

Yüzlerce kilometre yolu yürüyerek kat etmeyi düşündü ama, oraya vardığında üstü başı kirlenmiş, aç ve bitap düşmüş olacağını biliyordu. Bunun zorluğunda değildi, ama Peder Stricker'ın evine, Peder Pietersen'in evine girdiği gibi girecek olsa!.. Sabah Theo'ya uzun bir mektup gönderdikten sonra, akşam oturup yeni bir tane daha kaleme aldı:

Sevgili Theo:

Amsterdam'a gitmek için acilen paraya ihtiyacım var. Sadece gidebilecek kadar olabilse.

Beraberinde sana bir kaç çizim de yolluyorum; şimdi söyle bana neden bunlar satmıyor ve bunları nasıl satılabilir hâle getirebilirim. Gidip "Hayır, asla, asla"yı anlamak için, tren biletine para kazanmam gerekiyor.

Gün geçtikçe yeni, sağlıklı bir enerjinin yükseldiğini hissetti. Aşkı onu azimli bir hâle bürümüştü. Şüphenin virüslerinden kurtulmuş ve kendi zihninde artık eğer sadece Kay'ı görebilecek olsa, kendisinin aslında içinde nasıl bir insan olduğunu anlamasını sağlayabilir, böylece "Hayır, asla, asla"yı "Evet! sonsuza dek!"e çevirebilirdi. Yeni bir şevkle işine koyuldu; her ne kadar teknik resim elinin hâlâ hantal olduğunu biliyorduysa da, zamanla içinde bunun üstesinden gelebileceğini güçlü bir kendine güvenle hissediyordu, tıpkı Kay'ın reddedişinde olduğu gibi.

Bir sonra ki akşam Peder Stricker'a durumunu açıkça ortaya koyan bir mektup gönderdi. Sözünü hiç esirgeme-

miş ve aklına enişte sinin dudaklarından asılıp dökülecek küfürler geldikçe pis pis sırıtmıştı. Babası O'na mektup yazmasını yasakladı; papaz evinde gerçek bir savaş kapıdaydı. Theodorus hayatı güçlü bir itaat ve sıkı bir davranış tarzı açısından görüyordu; insanın mizacının inişli çıkışlı oluşuna dair hiçbir şey bilmiyordu. Eğer oğlu kalıba uymuyorsa, yanlış olan oğluydu, kalıp değil.

"Bütün suç o okuduğun Fransız kitaplarında," dedi Theodorus akşam masanın karşısından. "Eğer hırsızlar ve katillerle arkadaşlık edersen, nasıl olur da itaatkâr bir evlat ve bir beyefendi gibi davranmayı bekleyebilirsin ki?"

Vincent, okumakta olduğu Michelet'nin kitabından hafif bir şaşkınlıkla başını kaldırdı.

"Hırsızlar ve katiller mi? Victor Hugo ve Michelet'ye hırsız mı diyorsun?"

"Hayır, ama yazdıkları konular bunlar. Kitapları tamamen kötülüklerle dolu.

"Saçmalıyorsun, Baba; Michelet İncil kadar temizdir."

"Burada dine küfretmeni hiçbir şekilde istemiyorum, genç adam!" diye gerçek bir öfkeyle bağırdı. "Bu kitaplar ahlâka aykırı. Seni o Fransız fikirlerin mahvetti."

Vincent ayağa kalktı, masanın etrafında dolaştı ve Theodorus'un önüne "L'Amour et la Femme"ı[5] koydu.

"İkna olman için önünde tek bir yol var," dedi. "Sadece kendin için bir kaç sayfa oku. Etkileneceksin. Michelet yalnızca bize problemlerimizi çözmek ve küçük acılarımız için yardım etmek istiyor."

5 Aşk ve kadın

Theodorus "L'Amour et la Femme"ı iyi bir adamın günahı ret edermişçesine fırlatıp yere attı.

"Okumaya ihtiyacım yok!" dedi burnundan soluyarak. "Van Gogh ailesinde Fransız fikirlerinin bulaştığı büyük bir amcamız var zaten ve bu da O'nu içkiye sürükledi!"

"Mille pardons[6], Michelet Baba," diye mırıldandı Vincent, kitabı yerden kaldırarak.

"Peki neden Michelet Baba, sorabilir miyim?" dedi Theodorus soğuk bir tavırla. "Beni aşağılamaya mı çalışıyorsun?"

"Ben asla öyle bir şey düşünmedim, dedi Vincent. "Ama dürüst olmak gerekirse, sana şu kadarını söylemeliyim; eğer bir tavsiyeye ihtiyacım olsaydı senden ziyade Michelet'ye giderdim. O muhtemeldir ki, daha olgun davranırdı."

"Ah, Vincent," diye yalvardı annesi. "Neden böyle şeyler söylemek zorundasın? Neden aile bağlarını koparmak zorundasın?"

"Evet, yaptığın şey bu," diye bağırdı Theodorus. "Aile bağlarını koparıyorsun. Senin tavrın affedilemez bir tavır. Bu evi terk edip, gidip başka bir yerde yaşaman daha iyi olur."

Vincent yürüyüp stüdyo odasına çıktı ve yatağına oturdu. Düşündü, umarsızca, neden her defasında büyük bir darbe yedikten sonra gidip bir sandalye yerine yatağın üstüne oturuyordu. Odasının duvarındaki kazıcıların, ekicilerin, işçilerin, terzi kadının ve temizlikçi

6 Bi

kızın, oduncuların ve Heike'den olan çizimlerine baktı. Evet, ilerleme kaydetmişti. İleri gidiyordu. Ama buradaki çalışması daha bitmemişti. Mauve, Drenthe'deydi ve dönmesine daha bir ay vardı. Etten'den ayrılmak istemiyordu. Orada rahattı; başka bir yerde yaşamak daha pahalıya mal olurdu. Dışarıya gitmeden önce çalışmalarındaki hantal ifadeleri kırabilmesi ve Brabant tarzı ruhunu yakalayabilmesi için biraz daha vakte ihtiyacı vardı. Babası O'na evi terk etmesini söylemişti, aslında O'na beddua etmişti. Ama bunların hepsi bir kızgınlıkla söylenmişti. Eğer gerçekten "Defol!" deyip, bunu kastetmiş olsalar... Gerçekten babasının evinden kovulacak kadar kötü bir adam mıydı?

Bir sonraki sabah postadan iki mektup aldı. İlk mektup Peder Stricker'dandı, taahhütlü mektubuna yanıt olarak. Mektupa ayrıca Peder'in eşinden olmak üzere bir not iliştirilmişti. Özetle Vincent'a kariyerinin belirsizliklerle dolu olduğunu, Kay'ın bir başkasını sevdiğini, O adamın varlıklı biri olduğunu, kızlarına yönelik tuhaf tacizlere derhal bir son vermesi gerektiğini söylüyorlardı.

"Gerçekten din adamlarından daha fazla inançsız, taş kalpli ve dünyevî insanlar yok," diye düşündü Vincent, elindeki Amsterdam mektubunu sanki elinde Peder varmışçasına vahşi bir zevkle parçalarken.

İkinci mektup Theo'dandı.

"Çizimler iyi ifade edilmiş. Onları satabilmek için elimden geleni yapacağım. Bu arada ilişikte Amsterdam yolculuğu için yirmi frank gönderiyorum. İyi şanslar, yaşlı çocuk."

Bazı şehirler vardır ki, talihin daima kötü gider

Vincent tren istasyonunu terk ettiğinde, karanlık çökmeye başlamıştı. Hızlıca Damrak'a çıkıp Dam'a yürüdü, Kral Sarayı ve Posta Ofisi'ne ve sonra oradan Keizersgracht'a geçti. O vakit tam da bütün dükkânların ve ofislerin tezgâhtarlarının ve memurlarının işten çıktığı vakitti.

Singel'e geçti ve çiçek filikası'ndaki adamların açık bir masada ekmek ve ringa balığından oluşan akşam yemeklerini yiyişini izlemek için bir an için Heerengracht köprüsünde durdu. Sola Keziersgracht'a döndü, uzun, dar Felemenk konutları dizisini geçti ve kendini Peder Stricker'ın evinin, kısa, taş merdivenlerinin ve siyah korkuluklarının önünde buldu. Amsterdam macerasının başlangıcında, orada ilk defa durduğu ânı hatırladı ve anladı ki bir insanın kötü kaderi olan bazı şehirler var.

Damrak ve Centre'nin karşısından buraya koşarcasına büyük bir hızla gelmişti; ama şimdi oraya varmışken içeri girmekten hem korkuyor, hem de tereddüt ediyordu. Yukarı baktı ve çatı katındaki pencereden demir kancaların dışarı uzandığını fark etti. Bir adamın kendini asabilmesi için nasıl da mükemmel bir fırsat sunduğunu düşündü.

Geniş, kırmızı tuğla kaldırımda zikzak çizdi ve kanala bakar şekilde kaldırımın kenarında durdu. Kısa bir zaman hayatının dış dünyayla irtibatının gidişatını bütünüyle belirleyecekti. Sadece Kay'ı görebilse, onunla konuşsa, anlamasını sağlasa, her şey yoluna girecekti. Ama genç bir kızın ön kapısının anahtarı babasıydı. Düşün ki, Peder Stricker O'nu içeri almayı reddetti.

Kum filikası yavaşça nehrin yukarısına doğru gelip, bağlama yerine itildi. Yükün boşluktan kürekle atıldığı siyah tarafın üzerinde nemli sarı kum izleri vardı. Teknenin arkasından önüne kadar yıkama kovası yoktu, sonra boş boş neden öyle olduğunu düşündü. İnce, kemikli bir adam gövdesini direğe dayadı, güçlü bir biçimde yaslanıp, tekneyi iskeleye doğru çekti, bu sırada kalın, hantal tekne suyun altından kayıp akıntı yukarı sürüklendi. Bir kadın kirli bir önlükle, tıpkı bir su oymalı taş parçası gibi kıç tarafta oturuyordu, arkasında bir el ise dümen yekesini kumanda ediyordu. Küçük bir çocuk, bir kız ve pis beyaz bir köpek kamaranın tepesinde oturmuş, gözleriyle dalgın dalgın Keizersgracht boyundaki evlere bakıyorlardı.

Vincent beş taş merdiven yukarı çıktı ve zili çaldı. Bir süre sonra bir hizmetçi geldi. Gölgede duran Vincent'a dikkatle baktı, O'nu tanıdı ve vücudunu mümkün mertebe kapı aralığına dayadı.

"Peder Stricker evde mi?" diye sordu Vincent.

"Hayır. Dışarıda." O sırada talimatları alıyordu.

Vincent içerde sesler duydu. Kaba bir biçimde kadını yan tarafa doğru itti.

"Çekil yolumdan, dedi.

Hizmetçi onu takip etti ve girmesine engel olmaya çalıştı.

"Aile şu an akşam yemeğinde," diye çıkıştı. "İçeri giremezsiniz."

Vincent uzun holden aşağı yürüdü ve yemek odasından içeri adımını attı. Tam o adımını içeri attığı sırada diğer kapıdan tanıdık siyah bir elbisenin ucunun kaybolduğunu gördü. Peder Stricker, Teyzesi Wilhelmina ve daha

genç iki çocuk masadaydı. Beş yer hazırlanmıştı. Boş yerdeki sandalye eğri bir açıyla itilmişti, orada bir tabak ızgarada pişirilmiş dana eti, tüm bir patates ve bir dizi fasulye duruyordu.

"Onu durduramadım, efendim," dedi hizmetçi. "Kendisi zorla içeriye girdi."

Masanın üzerinde, sadece uzun beyaz mumların aydınlattığı, iki tane gümüş şamdan vardı. Duvarda asılı duran, Calvin, sarı ışıkta ürkütücü görünüyordu. Oymalı büfedeki gümüş set, karanlıkta parlıyordu, Vincent Kay'la ilk kez altında konuştukları az yüksek olan pencereyi fark etti.

"Evet, Vincent," dedi Eniştesi, "Görünüşe göre her gün daha da terbiyesizleşiyorsun."

"Kay'la konuşmak istiyorum."

"O burada değil. Arkadaşlarını ziyarete gitti."

"Ben zili çaldığımda o burada oturuyordu. Yemeğini yemeye başlamıştı."

Stricker karısına döndü. "Çocukları odadan çıkar."

"Şimdi, Vincent," dedi, "Çok büyük bir soruna yol açıyorsun. Sadece ben değil, ailedeki herkes sana olan sabrını tamamen yitirmiş durumda. Sen serseri, aylak, kaba ve görebildiğim kadarıyla, iyilikten anlamaz, hırçın karakterli bir adamsın. Nasıl olur da benim kızıma âşık olmaya kalkışırsın? Bu bana bir hakarettir."

"Kay'ı görmeme izin verin, Stricker Enişte. O'nunla konuşmak istiyorum.

"O seninle konuşmak istemiyor. Seni asla bir daha görmek istemiyor!"

"Bunu Kay mı söyledi?"

"Evet."

"Buna inanmıyorum."

Stricker dehşet içindeydi. Papazlığa atandığından beri ilk defa yalan söylemekle itham ediliyordu.

"Ne cüretle sana doğruyu söylemediğimi iddia edebilirsin!"

"Bunu O'nun dudaklarından duyana dek asla inanmayacağım. Ondan sonra bile."

"Sana Amsterdam'da harcadığım bütün o değerli zaman ve para boşunaymış."

Vincent, Kay'ın az önce kalktığı koltuğa halsiz biçimde gömüldü ve iki kolunu masanın üzerine dayadı.

"Enişte, beni bir saniye olsun dinleyin. Bana bir din adamının bile üç katlı çelikten zırhının altında bir insan kalbi taşıyabileceğini gösterin. Kızınızı seviyorum. O'nu çılgınlar gibi seviyorum. Günün ve gecenin her saati O'nu düşünüyor ve O'nun hasretini çekiyorum. Siz Tanrı için çalışan bir adamsınız, o halde Tanrı aşkına bana biraz merhamet gösterin. Bana karşı bu kadar zalim olmayın. Henüz başarılı bir insan olmadığımı biliyorum, ama bana biraz zaman verirseniz, başarılı olacağım. O'na,O'nu sevdiğimi gösterebilmem için bana bir şans verin. O'na beni neden sevmesi gerektiğini anlamasına yardımcı olmam için izin verin. Eminim bir zamanlar siz de âşık oldunuz Enişte ve bir insanın yaşayabileceği acıyı biliyorsunuzdur. Ben yeterince acı çektim, bırakın bir kez olsun birazcık mutluluk bulayım. Sadece O'nu kazanmam için bana bir şans verin, sizden tek isteğim bu. Bu yalnızlık ve ıstırabı bir gün dahi fazla kaldıramam!"

Peder Stricker bir an için O'na tepeden bir bakış attı ve sonra dedi ki, "Bu kadarcık bir acıya dayanamayacak ka-

dar zayıf ve korkak bir adam mısın? Buna sonsuza dek sızlanmak zorunda mısın?"

Vincent şiddetle fırlayıp ayağa kalktı. Bütün yumuşaklığı gitmişti. Genç adamı yaşlı adama vurmaktan alıkoyan, sadece üzerinde gümüş şamdandan iki uzun mumun bulunduğu masanın iki ucunda duruyor olmalarıydı. İki adam durup birbirleri üzerinde parıldayan ışık noktalarına bakarken odada kıran kırana bir sessizlik hâkimdi.

Vincent ne kadar süre geçtiğini bilmiyordu. Elini kaldırdı ve mumun yanına koydu.

"Onunla konuşmama izin verin," dedi, "sadece elimi bu ateşin üzerinde tutabildiğim kadar olsun.

Elini çevirdi ve elinin tersini ateşin üstüne getirdi. Odadaki ışık azaldı. Mumdan anında gelen karbon etini kararttı. Bir kaç saniye içerisinde derisi soyulmuş, yanan bir kızıla dönmüştü. Vincent ne elini çekti, ne de gözünü eniştesinden ayırdı. Beş saniye geçti. On. Elinin arkasındaki deri kabarmaya başladı. Peder Stricker'ın gözleri dehşet içinde fal taşı gibi açılmıştı. Felç olmuş gibiydi. Bir kaç defa konuşmaya, hareket etmeye çalıştı, ama yapamadı. Vincent'ın korkunç, delici bakışlarının etkisinde tutuklu kalmıştı. On beş saniye geçti. Kabaran deri yarılıp açıldı, ama kol titremedi bile. Peder Stricker en sonunda şiddetli bir silkinişle kendine geldi.

"Seni deli herif!" diye var gücüyle haykırdı. "Seni çılgın budala!"

Masanın karşısından fırladı, mumu Vincent'ın elinin altından kaptı ve ateşi yumruğuyla sıktı. Sonra mumu yakınına bir yere yasladı ve güçlü bir üflemeyle söndürdü.

Oda tamamen karanlığa boğulmuştu. İki adam, avuçları üzere dayanmış, masada karşılıklı karanlığın içine dik-

katle bakıp, görülmediği halde, birbirlerini yine de çok net görüyorlardı.

"Sen delisin!" diye bağırdı Peder Stricker. "Ve Kay bütün bir kalbiyle senden nefret ediyor! Çık git bu evden ve bir daha asla geri gelme cüretinde bulunma!"

Vincent karanlık sokak boyunca yavaşça yolunu tuttu ve kendini her nasılsa şehrin kenar mahallelerinde buluverdi. Tuzlu, ölü kanala durup bakarken, tanıdık ve durgun suyun hoş bir biçimde pis kokan aroması burun deliklerinden içeri hücum etti.

Köşedeki gaz lambası sol elini aydınlattı –bazı derin iç güdüler çizim elini kendi tarafında tutmasını sağlamıştı- ve deride siyah bir deliğin olduğunu gördü. Uzun zamandır denizin unuttuğu, bir seri, kokan küçücük su kanallarını aştı. En sonunda kendini Mendes da Costa'nın evinin yanında buldu. Bir kanalın kenarına bağdaş kurup oturdu. Bir çakıl taşını kroos'un ağır yeşil örtüsüne bıraktı. Altta su olduğunu bile göstermeden suda battı.

Kay hayatından çıkmıştı. "Hayır, asla, asla" onun ruhunun derinliklerinden kopup gelmişti. O'nun haykırışı yer değiştirmiş, artık kendi malı olmuştu. Kafasına dank etti, tekrar ederek, "Hayır, asla, onu bir daha asla görmemelisin. Sesinin oynak mırıldanışlarını, derin mavi gözlerindeki gülümsemeyi, yanaklarındaki teninin sıcaklık hissini bir daha asla duymamalısın. Bir daha aşkı hiç bilmemelisin, çünkü o yaşayamaz, hayır, etini yanan acı kabının içinde tuttuğun halde bile!"

Muazzam, belirsiz bir keder dalgası boğazına doldu. Sol elini göz yaşlarını tutmak için ağzına kaldırdı, Amsterdam ve bütün dünya belki de asla onun hesaba çekildiğini ve değersiz bulunduğunu bilmeyecekti. Dudaklarında acıyı tattı, arzunun karşılıksız bırakılmış küllerinin acısını.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

LAHEY

İlk stüdyo

Mauve, hâlâ Drenthe'deydi. Kalmak için Uileboomen yakınlarında bir yer aradı ve Ryn istasyonunun arkasında aylık on dört franka küçük bir yer kiraladı. Vincent kiralamadan önce oda olarak kullanılan atölye, oldukça genişti. Odanın bir duvarında yemek pişirilmesi için bir oyuk vardı. Büyük bir pencere odanın güney cephesine bakıyordu. Odanın köşesine yerleştirilmiş olan sobanın siyah borusu duvar boyu yükselip tavanda gözden kayboluyordu. Duvar kâğıtları temiz ve şeffaftı. Pencereden bakınca ev sahibine ait olan odunluk göze çarpıyordu. Arkasında yeşil çayırlar, daha da ötede geniş bir kumluk alan vardı. Ev Lahey ile güney doğuya uzanan yeşil çayırların arasındaki Schenkweg sokağındaydı. Gelip giden trenlerin çıkardığı dumanlar Ryn istasyonunun duvarlarını iyice karartmıştı.

Vincent, sağlam bir mutfak masası ve iki de sandalye, geceleri yerde yatarken üzerini örtmek için bir de battaniye satın aldı. Bu masraflar Vincent'ın zaten küçük olan bütçesini tüketmişti. Ama aybaşı çok uzak değildi. Theo ile anlaştığı gibi ayın ilk günlerinde yüz frank aylığını gönderecekti. Ocak ayında havaların soğuk olması dışa-

rıda çalışmasına imkân vermiyordu. Modellere ödeyecek parası olmadığı için evde oturup Mouve'un geri gelmesini beklemek zorundaydı.

Mouve Uileboomen'a geri döndü. Vincent öncelikle kuzeninin atölyesine gitti. Mauve büyük bir tuvali heyecanlı bir şekilde yerleştirmeye çalışıyordu. Alnına düşen dalgalı saçları gözlerine kadar uzanıyordu. Mauve yılın en büyük projesi olacak olan bir sergi için hazırlık yapıyordu. Kendisine tema olarak da, Scheveningen sahilinde atlar tarafından çekilen bir balıkçı teknesini seçmişti. Mauve ve karısı Jet, Vincent'ın Lahey'e geleceğinden şüpheliydiler. Çünkü ikisi de, herkesin hayatının bir döneminde belirsiz bir ilhamla ressam olmak istediğini, fakat sonra bundan vazgeçtiklerini biliyorlardı.

"Demek sonunda Lahey'e geldin ha Vincent? Çok güzel Vincent. Senden bir ressam yapabiliriz. Kalmak için bir yer buldun mu kendine?"

"Evet. Ryn istasyonunun arkasındaki Schenkweg sokakta oturuyorum."

"Oldukça yakın sayılır. Ne kadar malî kaynak bulabildin?"

"Çok fazla şey alacak param yok. Bir masa ve iki sandalye aldım."

"Bir de yatak." diye ekledi Jet, sorgu dolu bir sesle.

"Hayır şimdilik yerde uyuyorum."

Mauve düşük bir ses tonuyla karısı Jet'e bir şeyler söyledikten sonra Jet eve girdi ve bir süre sonra elinde bir cüzdanla geri döndü. Mauve cüzdandan yüz 'gulden' para çıkarıp Vincent'a uzattı.

"Bunu borç olarak almanı istiyorum. Bununla kendine geceleri iyice dinlenebilmek için yatak al. Kiran ödendi mi?" diye sordu.

"Hayır daha ödenmedi."

"O zaman o işi de hallet. Işığı nasıl?"

"Çok fazla ışık var, ama odanın tek penceresi güney cephesine bakıyor."

"Bu iyi değil. Güneş on dakikada bir modellerinin üzerindeki ışığı değiştirecektir. Bunu engellemek için perde alman lâzım."

"Sizden borç almak istemiyorum kuzen Mauve. Bana ders vermeyi kabul etmeniz yeterli."

"Saçmalama Vincent. Bütün erkekler hayatında bir sefer olsun ev düzmek zorunda kalır. Uzun vadede kendine ait bir şeylerin olması daha ucuza gelir."

"Dediğiniz gibi. Haklısınız. En kısa zamanda bir kaç resmimin satılacağını umuyorum. Sonrasında paranızı ödeyeceğim."

"Tersteeg sana yardım edecektir. Ben gençken, yeni yeni öğrenmeye başladığım zamanlarda benim tablolarımı satın alırdı. Fakat sulu ve yağlı boyaya bir an önce başlaman lâzım. Basit kara kalem çalışmaları için bir pazar yok."

Mauve, cüssesine rağmen büyük bir hızla çalışır, ağır hareket edenlere sinirlenirdi. Bir şeye bakarken gözlerini parlatacak kadar ilgisini çeken bir şey görür görmez kollarını sıvayıp o işe atılırdı.

"İşte burada Vincent" dedi. "Burada senin için bir sulu boya kutusu, fırçalar, paletler, palet bıçakları ve neft yağı

var. Sana, paletin nasıl tutulduğunu ve şövalenin karşısında nasıl durulacağını göstereyim."

Mauve,Vincent'a bir kaç teknik gösterdi. Öğretilenleri çok çabuk kavradı Vincent.

"Senin kalın kafalı biri olduğunu düşünüyordum ama, bakıyorum da öyle değilmiş. Çok güzel. Sabahları buraya gelip sulu boya çalışabilirsin. İsmini Pulchri'ye önereceğim. Haftada bir kaç gün oraya gidip bir modelle çalışabilirsin. Burası sana bazı ressamlarla ilişki kurmada da imkân sağlar. Eserlerin satılmaya başlanınca da üyelerden biri haline gelebilirsin."

"Evet, ben de modelle çalışmayı istiyorum. Her gün gelebilecek bir model kiralamaya çalışırım. İnsan figürleri çizmeyi öğrendiğimde gerisi kendiliğinden gelecektir."

Mauve "Aynen öyle." diyerek söylenenleri onayladı. İnsan figürü çizmek en zor olanıdır. Ama bunu hallettiğinde, ağaçları, inekleri ve gün batımını çizmek kolaylaşır. İnsan figürü çalışmak zor geldiği için çoğu bunu ihmal eder.

Vincent bir yatak ve pencere için perde aldı. Kirasını ödedi. Brabant çizimlerini duvarlara astı. Bu resimlerin satılamayacağını biliyordu. İlk bakışta hatalarını görüyordu, ama yine de bu resimlerde bir doğallık vardı ve kesin bir tutkuyla yapılmışlardı. Fakat Vincent ne bu tutkunun ne olduğunun farkındaydı, ne de bu tutkunun nerede gizlendiğinin. Hatta De Bock ile arkadaş olana kadar Brabant tablolarının gerçek değerinin bile farkında değildi.

De Bock alımlı bir adamdı. Hoş tabiatlı, daimi geliri olan 'bien élevé' (iyi terbiye görmüş) denilebilecek bir adamdı. İngiltere'de eğitim görmüştü. Vincent onunla Goupils'de tanışmıştı. De Bock her açıdan Vincent'ın tam zıddıydı.

Hayatı çok sıradan görüyordu. Hiçbir şey onu heyecanlandırmıyordu. Bütün makyajı ise hassaslığıydı.

Vincent'a "Benimle beraber bir çay içmez misiniz?" diye sordu. "Sana son yapmış olduğum çalışmalarımı göstermek istiyorum. Sanırım Tersteeg tablolarımı satmaya başladığından beri yeni bir yetenek kazandım."

De Bock'un atölyesi Lahey'de aristokratların yaşadığı Willemspark'taydı. Duvarları kadifeyle kaplıydı. Her köşede, üzerinde lüks yastıkların bulunduğu kanepeler,sigara masaları, tıklım tıklım dolu kitaplıklar ve yerlerde şark halıları vardı. Vincent kendi atölyesiyle karşılaştırınca kendini toplumdan uzak biri gibi hissetti.

De Bock Rus malı semaverini yakıp hizmetçisini kek almak üzere gönderdi. Sonra dolaptan bir tablo çıkarıp şövalenin üzerine yerleştirdi.

"Bu benim son çalışmam" dedi. "İncelerken bir sigara içmek ister misin? Belki de resme senin hiç bir zaman söyleyemeyeceğin bir yardımı dokunur." dedi.

Anlaşılır ve neşeli bir tonda konuşuyordu. Tersteeg onu keşfettiğinden beri öz güveni tavan yapmıştı. Vincent'ın resmi seveceğinden emindi. Lahey'de meşhur olan uzun Rus sigaralarından birini alıp, Vincent'ın yüzünü yargılayıcı bir bakışla gözlemlemeye başladı. Vincent, De Bock'un pahalı sigarasının yaymış olduğu mavi dumanlar altında resmi incelemeye başladı. De Bock'un halinde eserlerini ilk defa bir yabancıya gösteren ressamın o müthiş heyecanını hissediyordu. Ne söylemeliydi? Manzara çok kötü değildi, ama çok iyi de sayılmazdı. Daha çok De Bock'un karakterini yansıtıyordu; sıradanlık. Sonradan görme gençlerin resmini küçümsemeye cesaret

ettiği zamanlar nasıl sinirlenip hasta olduğunu hatırladı. Bu resim o kadar uzun süre incelemeye değecek bir resim olmamasına rağmen, söyleyecek bir şey bulamadığı için incelemeye devam etti.

"Manzaranın ruhunu yansıtmışsınız ve bir resme cazibe katmayı da çok iyi biliyorsunuz." dedi.

De Bock memnun olduğunu düşündüren bir komplimanla "teşekkür ederim" dedi. "Bir fincan kahve almaz mıydınız?" diye sordu.

Vincent fincanı iki eliyle kavradı. Pahalı halının üzerine dökmekten korkuyordu. De Bock semaverin yanına gidip kendisi için de bir fincan aldı. Vincent, De Bock'un resmi hakkında olumsuz bir şey söylemeyi istemiyordu, fakat içindeki sanatkâr ruh bir türlü Vincent'ı rahat bırakmıyordu.

"Bu tabloda hoşuma gitmediğini düşündüğüm yalnızca bir şey var." De Bock hizmetçisinin elinden tepsiyi alıp "kek almaz mısınız eski meslektaşım? diye sordu.

Vincent aynı anda hem keki yiyip, hem de çayı nasıl içeceğini bilemediği için keki reddetti.

"Hoşunuza gitmeyen şey neydi?"

"Figürleriniz gerçekçi görünmüyor."

De Bock kanepeye uzanıp kendinden emin bir tavırla "Bilirsiniz, insan figürleri üzerine çalışmayı çok fazla düşündüm. Fakat hiç bir zaman fırsatını bulamadım. Bir model bulup günlerce çalışırım, fakat sonrasında aniden bir manzara ilgimi çeker. Hem zaten benim asıl işim manzara. Figürler için zahmete girmeye ihtiyacım yok. Öyle değil mi?"

"Ben senin aksine manzara çizerken bile içine insana özgü bir şeyler katmak isterim. Senin resmin benimkinden çok üstün. Fakat arkadaşça bir eleştiri yapmama müsaade eder misin?"

"Tabii çok memnun olurum."

"Öyleyse söyleyeyim. Resimlerinizde tutku eksik."

De Bock semaverin üzerine eğilerek sorgu dolu gözlerini Vincent'a dikti. "Tutku mu, hangi tutkudan bahsediyorsunuz?"

"Açıklaması oldukça güç. Fakat sizin duygularınız biraz belirsiz gibi görünüyor. Benim zihnimde bunlar biraz daha çarpıcı duruyor."

"Fakat insanlar istiyor diye tablolarımı baştan aşağı duygularla dolduramam değil mi? Ben ne görüyorsam onu çiziyorum. Eğer güçlü bir duygu hissetmiyorsam, bunu nasıl fırçama yansıtayım? Bu dediğiniz şey bakkaldan kiloyla alınacak bir şey değil ki. Öyle değil mi?"

De Bock'un atölyesine nazaran kendisinin atölyesi sönük ve iğrençti. Ama orada sadeliğin bir bedelinin olduğunu biliyordu. Yatağını odanın köşesine çekip, yemek malzemelerini de sakladı. Burayı bir ressamın atölyesine çevirmek istiyordu bir yaşam alanına değil. Theo'dan gelecek olan para henüz ulaşmamıştı ama,Mauve'dan almış olduğu borçtan geriye bir kaç frank kalmıştı. Bu parayı model kiralamak için kullandı. Mauve ziyaretine geldiğinde Vincent yeni dönmüştü.

Mauve etrafına bakınıp "Buraya on dakikalık yürüme mesafesinde. Evet kullanışlı. Işığını kuzeyden almalısın, ama bu da işe yarar. Seni acemilik ve tembellikle itham

edenlerin üzerinde iyi bir etki bırakacak. Sanırım model ile çalışıyorsun."

"Evet neredeyse her gün öyle yapıyorum, ama çok pahalı."

"Sonuçta en ucuz çalışma olacak. Para sıkıntın var mı Vincent?"

"Teşekkür ederim kuzen Mauve, elimdekiyle idare edebilirim."

Vincent malî açıdan da Mauve'a yük olmak istememişti. Cebinde sadece bir gün daha karnını doyurmasına yetecek olan bir frank vardı. Para gerçekte o kadar da önemli değildi. Tek istediği Mouve'dan istediği eğitimi almaktı.

Mauve bir saatten fazla Vincent'a sulu boyanın nasıl kullanılacağını, sonra nasıl temizleneceğini öğretti. Vincent karmakarışık kötü resimler yapmıştı.

Mauve neşeli bir ses tonuyla "Bunun seni rahatsız etmesine izin verme." dedi. "Fırçayı tutmayı öğreninceye kadar en az on resmi batıracaksın. Brabant'ta yapmış olduğun çizimlerden bazılarını göster bana."

Vincent resimleri meydana çıkardı. Mauve tekniği kuvvetli bir usta olarak zayıf çalışmalardaki hataları bir kaç kelimeyle açıklıyordu. Hiçbir zaman "bu yanlış" deyip durmadı. Her defasında "şu şekilde yap" diyerek ekledi. Vincent bütün dikkatini vererek sanki Vincent'a anlatıyor gibi değil de, kendi kendine konuşuyormuş gibi anlatan Mauve'u dinliyordu.

"Resim yapabilirsin. O bir sene boyunca yapmış olduğun kara kalem çalışmalarının sana çok faydası dokunacak. Kısa bir süre sonra Tersteeg tablolarını almaya başlarsa hiç şaşırmayacağım." dedi.

İki gün sonra cebinde tek kuruş kalmadığında Mauve'un muazzam tesellisi de işe yaramaz oldu. Ayın biri geçmiş olmasına rağmen Theo'nun göndermesi gereken para henüz ulaşmamıştı. Yanlış olan neydi? Theo ona kızgın mıydı? Vincent tam kariyerinde ilerlerken Theo'nun ona kızması mümkün olabilir miydi? Cebinde kardeşine mektup yazıp, göndermeyi vaat ettiği paranın en azından bir kısmını yollaması için yalvarmasına imkân veren bir pul buldu.

Üç gün boyunca ağzına tek bir lokma koymadan; sabahları Mauve'un stüdyosunda sulu boya çalışarak, öğleden sonraları üçüncü sınıf bekleme salonlarında çizim yaparak, akşamları ise Pulchri ya da tekrar Mauve'a gelip çalışmaya devam ediyordu. Mauve'un durumu anlaması ve cesaretinin kırılmasından korkuyordu. Vincent kuzeninin kendisini sevmeye başladığının farkındaydı, ama çizimlerine zarar vermeye başladığını hissettiği andan itibaren kendisini ihmal edeceğini biliyordu. Jet yemeğe davet ettiğinde reddetti.

Midesinde o sıkıntılı sancılar başladığında Borinage'daki zamanlarını hatırladı. Hayatı boyunca hep açlık mı çekecekti? Dünyada bir yerlerde O'nun için de bir parça huzur ve rahatlık yok muydu?

Ertesi gün gururunu bir kenara bırakıp Tersteeg'i görmeye gitti. Belki de Lahey'deki bütün ressamlara yardım eden bu adam kendisine de on frank borç verebilirdi.

Tersteeg iş için Paris'e gitmişti.

Vincent ateşlenip kalem tutamaz hâle geldi. Yatağına gitti. Ertesi gün zorla yataktan kalkarak tekrar Plaats'a gitti. Tersteeg, Theo'ya Vincent'a göz kulak olacağına dair söz vermişti. Ona yirmi beş frank borç verdi.

"Uzun süredir atölyene uğramayı düşünüyordum Vincent. Kısa bir zaman sonra sana uğrayabilirim" dedi.

Vincent'ın yapabildiği tek şey kibarca cevap vermek oldu. Bir an evvel uzaklaşıp yemek dışında bir şey istediği yoktu. Goupils'e gelirken bol boyunca "Biraz para alabilirsem tekrar iyi olacağım" diye düşünüyordu. Şimdi parası vardı ama, kendini her zamankinden daha sefil, tamamen yalnız ve kimsesiz hissediyordu.

Kendi kendine "Yemek bütün bunları çözecek" dedi.

Yemek midesindeki acıyı gidermişti ama, içinde bir yerlerde mesken edinen yalnızlık acısını gidememişti. Ucuzundan biraz tütün alıp eve gitti. Yatağına uzanıp piposunu tüttürmeye başladı. Kay'e olan açlığı bütün kudretiyle geri geldi. Kendini o kadar umutsuz hissediyordu ki, nefes dahi almak da zorlanıyordu. Yataktan atlayıp pencereye koştu. Başını karla kaplanmış Ocak gecesine uzattı. Peder Stricker'ı düşündü. Sanki kilisenin soğuk duvarlarına yaslanmış gibi içinde bir titreme hissetti. Pencereyi kapattı. Şapkasını ve ceketini kaptığı gibi, kendisini Ryn istasyonunun önünde görmüş olduğu şarap kafesine attı.

Christine

Kafenin girişinde ve barın üstünde gaz lambaları vardı. İçerisi yarı karanlıktı. Duvara dayalı bir kaç kanepe ve üst kısımları mermer masalar göze çarpıyordu. Duvarları solgun, zemini betondan olan bu kafe bir eğlence mekânından çok barınağı andırıyordu. Daha çok işçilerin uğradığı bir yer gibiydi.

Vincent masalardan birine oturdu. Yorgunlukla sırtını duvara yasladı. Çalıştığı zamanlarda, yemek için ve modeller için parası varken hiç de fena değildi. Fakat basit ve dostane bir kaç kelimeyle sohbet edebileceği birini nereden bulacaktı? Mauve ustasıydı, Tersteeg meşgul ve önemli simsardı. De Bock ise sosyetenin varlıklı bir bireyiydi. Belki de bir kadeh şarap Vincent'a bu kötü yerde yardımcı olurdu. Yarından itibaren çalışmaya başlayacak ve her şey daha iyi görünecekti.

Mayhoş kırmızı şarabını yavaşça yudumlamaya başladı. Dükkânda bir kaç kişi vardı. Karşısında bir işçi oturuyordu. Barın yanındaki köşede süslü püslü giyinmiş bir kadın ve bir adam oturuyorlardı. Yan masada ise yalnız bir kadın vardı. Kadına bakmadı.

Garson kadına yaklaşıp kaba bir şekilde "Biraz daha şarap istiyor musun?" diye sordu.

"Meteliğim kalmadı."

Vincent kadına dönerek "Benimle beraber içmez misiniz?" diye sordu.

Kadın Vincent'a bir süre bakıp "Olur" dedi.

Garson şarapları getirip bırakılan yirmi senti alıp uzaklaştı. Masalar birbirine çok yakındı.

"Teşekkür ederim"

Vincent kadını yakından inceledi. Kadın güzel değildi. Genç de değildi. Hayatın acılarını tatmış bir insan yorgunluğu ve solgunluğu vardı üzerinde. Kadın zayıftı ama, vücut hatları muntazamdı. Şarap bardağını kavrarken, kadının ellerine dikkat etti. Kay gibi bir hanımefen-

dinin elleri gibi değil, çokca çalışmış bir kadının elleriydi. Kadın loş ışıkta Vincent'a Chardin ya da Jan Steen'ın garip figürlerini anımsattı. Kadının, ortasında bir tümsek olan yamuk yumuk bir burnu vardı. Üst dudağında belli belirsiz tüyler vardı. Kadının gözlerinde kederle beraber bir ruhun dokunuşu hissediliyordu.

"Rica ederim. Eşlik etmiş olmanızdan dolayı mutluyum." diye yanıtladı sonra.

"Benim adım Cristine. Senin adın ne?"

"Vincent."

"Burada Lahey'de mi çalışıyorsun?"

"Evet."

"Ne yaparsınız?

"Ressamım."

"Bu oldukça zor bir iş. Değil mi?

"Bazen."

"Ben kendimi yeterince kuvvetli hissettiğim zamanlarda çamaşırcılık yaparım. Ki bu da çok nadiren olur."

"Kuvvetli hissetmediğinde ne yaparsın?"

"Uzun zamandır sokaklarda kaldım. Çalışamayacak kadar hasta olduğum zamanlarda tekrar sokaklara dönüyorum."

"Çamaşırcı olmak çok mu zor?"

"Evet. Bizi on iki saat çalıştırırlar. Ve doğru dürüst bir para da vermezler. Bazen bütün gün çamaşır yıkadığım halde, çocuklarımın karnını doyurmaya yetecek parayı kazanmak için müşteri aramaya çıkarım."

"Kaç çocuğun var Cristine?"

"Beş çocuk. Şu an altıncıya gebeyim."

"Kocan öldü mü?"

"Çocukların hepsi yabancılardan."

"Bu da işleri büsbütün zorlaştırıyor değil mi?"

Kadın omuzlarını silkerek "Yüce İsa" dedi. "Bir madenci ölümden korktuğu için madene inmemezlik yapamaz değil mi?"

"Hayır tabii ki. Çocukların kimlerden olduğunu biliyor musun?"

"Sadece birincisininkini biliyorum. Diğerlerinin hiç bir zaman isimlerini bilemedim."

"Şimdi hamile olduğun çocuğun babasını tanıyor musun?"

"Yani emin değilim. Çalışamayacak kadar hastaydım. Defalarca caddelere çıktım. Aman çok da önemi yok."

"Bir bardak daha içmek ister misin?"

"Cin olsun daha sert bir içki."

Kadın cüzdanına uzandı. Siyah bir sigara çıkarıp yaktı. "Zengin görünmüyorsunuz. Resimlerinizi satıyor musunuz?" diye sordu.

"Hayır henüz işin başındayım."

"Yeni başlayan biri için fazla yaşlı değil misin?"

"Otuz yaşındayım."

"Kırk gösteriyorsunuz. Öyleyse hayatınızı nasıl idame ettiriyorsunuz?"

"Kardeşim biraz para gönderiyor."

"Bu da kahrolası çamaşırcılıktan daha betermiş."

"Kiminle yaşıyorsun Cristine?"

"Hepimiz annemle beraber yaşıyoruz."

"Sokaklara çıktığından haberi var mı?"

Kadın neşesiz bir kahkaha attı. "Tabii ki. Hatta O gönderir beni. Bu O'nun hayatı boyunca yaptığı bir iş. Ben ve kardeşim de bu şekilde dünyaya geldik."

"Erkek kardeşin ne iş yapıyor?"

"Eve getirdiği kadını pazarlıyor."

"Bunlar çocukların için zararlı şeyler değil mi?"

"Bir önemi yok. Günü geldiğinde nasılsa hepsi onlardan biri haline gelecek."

"Bu berbat bir hayat öyle değil mi Cristine?"

"Öyle ama ağlamak da çözüm değil. Bir bardak daha cin alabilir miyim? Eline ne oldu? Büyük siyah bir yara var elinde?"

"Yaktım."

Kadın şefkatle Vincent'ın ellerini yakalayıp "Of kim bilir ne kadar acımıştır." dedi.

"Hayır Cristine acımadı. Zaten ben kendim yaktım."

Kadın Vincent'ın ellerini bıraktı. "Neden sürekli olarak buraya yalnız geliyorsun? Hiç arkadaşın yok mu senin?" diye sordu.

"Hayır yok. Sadece kardeşim var. O da Paris'te çalışıyor."

"İnsan kendini çok yalnız hissediyor değil mi?"

"Evet Cristine. Korkunç derecede..."

"Ben de öyle hissediyorum. Bütün çocuklar, annem ve kardeşim evdeler. Eğlendirmeye çalıştığım bütün erkekler... Fakat yine de insan kendini bir şekilde yalnız hissediyor değil mi? Etrafta birilerinin olması önemli değil. Önemli olan etrafımızda sevdiğimiz birilerinin olması.

"Şimdiye kadar kimseyi sevmedin mi?"

"İlk karşıma çıkan adam. On altı yaşındaydım. Adam çok zengindi. Ailesi yüzünden benimle evlenemedi. Fakat çocuğun masraflarını karşıladı. Sonra öldü. Beş parasız ortada kaldım."

"Kaç yaşındasın?"

"Otuz iki. Doğum yapmak için çok yaşlıyım. Doktor bu sefer ki çocuğun beni öldürebileceğini söyledi."

"Eğer tıbbî destek alırsan ölmezsin."

"Nereden bulacağım bunun için gerekli olan parayı. Birikmiş param da yok. Ücretsiz sağlık hizmeti veren doktorlarda çok fazla hasta kadın olduğu için önemsemediler."

"Biraz para bulmak için herhangi bir yol yok mu?"

"Tabii ki var. Eğer bir kaç ay boyunca her gece sokaklara çıkarsam bulabilirim. Ama tabii bu beni çocuktan önce öldürmezse."

Bir süre sessiz bir şekilde oturdular. "Buradan çıkınca nereye gideceksin Cristine?" diye sordu Vincent.

"Bugün bütün gün teknede çamaşır yıkadım. Yorgunluktan ölmek üzereyim. Buraya bir bardak içki içmek için geldim. Bana verecekleri bir buçuk frankı da Cumartesi gününe erteleddiler. Yiyecek için iki franka ihtiyacım var. Bir adam bulana kadar biraz dinlenmek istedim."

"Seninle beraber gelmeme müsaade eder misin Cristine? Çok yalnızım. Ziyadesiyle memnun olurum."

"Olur tabii ki. Bu beni bir sürü dertten kurtarır. Eh fena adam da değilsin."

"Ben de senden hoşlandım Cristine. Yaralı elimi avuçlarına alıp söylediklerin... Bunlar uzun süredir bir kadından duyduğum ilk şefkatli sözlerdi.

"Bu çok komik. Halbuki fena görünmüyorsun."

"Sadece aşkta şansım yok."

"Evet bazen öyle oluyor. Bir bardak daha cin alabilir miyim?"

"Beni dinle. Bizim birbirimize karşı bir şey hissedebilmemiz için içkiye ihtiyacımız yok. Elimde ne varsa al ve cebine koy. Çok fazla değil biliyorum."

"Benden daha kötü durumdaymışsın gibi sanki. Önemli değil parasız da gelebilirsin. Sen gittikten sonra iki frankı temin etmek için başka bir adam ararım.

"Hayır al sen parayı. Harcayabilirim sorun değil. Bugün bir arkadaştan yirmi beş frank borç aldım."

"Tamam o zaman hadi çıkalım buradan."

Eve giderken iki eski arkadaş gibi sohbet ederek caddelerden geçtiler. Christine bütün hayatını anlattı.

"Bugüne kadar hiç modellik yaptın mı birisine? diye sordu Vincent.

"Gençlik zamanlarımda."

"Benim için poz verir misin? Sana çok fazla ödeme yapamam. Hatta günde bir franktan daha fazla veremem. Fa-

kat tablolarım satılmaya başlayınca günlük iki frank verebilirim. Sanırım elbise yıkamaktan daha iyi olsa gerek."

"Bu benim de hoşuma gitti diyebilirim. Çocuğumu da getiririm. Bunun için bir ücret ödemene gerek yok. Benden bıkınca annemi de alırsın. Gündelik olarak çalışıyor. Fazladan bir franka yok diyeceğini sanmıyorum."

Sonunda kızın evine vardılar. Tek katlı taştan yapılma bir evdi. "Kimseyi görmek zorunda kalmayacaksın. Benim odam ön tarafta."

Kadının yaşadığı oda, mütevazi, basit küçük bir odaydı. Vincent, düz duvar kâğıdının odaya, Chardin'in resimlerindeki gibi gri bir ton verdiğini düşündü. Yerde kırmızı bir halı ve bir de hasır vardı. Alelâde bir mutfak sobası bir köşeye yerleştirilmişti. Öbür köşede de bir konsol duruyordu. Tam ortada büyük bir karyola vardı. Burası tam çalışan bir kadının eviydi.

Vincent sabah uyandığında yalnız olmadığını fark etti. Güneşin ilk parıltıları arasında yanı başında yatan bir kadını fark etti. Bu Vincent'ın dünyaya daha dostça bakmasına sebep oldu. İçindeki bütün acı, bütün yalnızlık yok olup gitmiş onların yerini derin bir huzur almıştı.

İlerleme hâlinde olan işler

Vincent sabah postasıyla Theo'dan bir mektup aldı. Mektupla beraber yüz franklık aylığı da gelmişti. Theo parayı bir kaç gün gecikmeyle hazırlayabilmişti. Vincent dışarı fırladı. Yan tarafındaki bahçeyi kazmakla meşgul olan yaşlı ufak tefek bir kadın buldu. Elli sent karşılığında kendisine modellik yapmasını teklif etti. İhtiyar kadın teklifi sevinçle kabul etti.

Kadını atölyede sobanın arkasına yerleştirdi. Bir yanına çaydanlık koydu. Kadının kafasında büyük bir yaşama mücadelesinin ışığının yansıdığı bir atmosfer yaratmaya çalışıyordu. Kadının oturmuş olduğu köşeyi büyük bir hassasiyet ve yumuşak darbelerle yaptı. Başlangıçta çalışması yavan ve yavaş ilerliyordu fakat sonrasında akmaya başladı. Cristine kendisine yaptığı bu iyilik için müteşekkirdi. Aşksız yaşamak Vincent'a sonsuz bir acı vermişti, ama bundan daha fazla zararı olamazdı. Fakat cinsel münasebetin eksikliği ilerlemeye başlayan sanatına zarar verebilirdi.

Akıcı ve kolay bir şekilde çalışırken kendi kendine "Cinsel münasebet kolaylaştırır." diye mırıldandı. "Baba Micehelet'nin bundan hiç bahsetmemiş olması ne tuhaf." diye düşündü.

Kapı çalındı. Vincent misafiri Tersteeg'i içeri davet etti. Çizgili pantolonu titizlikle ütülenmişti. Yuvarlak burunlu kahverengi ayakkabıları ayna gibi parlatılmıştı. Sakalları itinayla düzeltilmiş, saçları da temiz bir şekilde ortadan ayrılmıştı. Yüzündeki beyazlık kusursuzdu.

Tersteeg,Vincent'ın hakiki bir atölyeye sahip olması ve burada ciddi bir çalışmanın içerisinde olmasından büyük bir mutluluk duymuştu. Genç sanatçıların başarılı olduğunu görmekten mutlu oluyordu. Bu O'nun için bir meslek olmanın yanında özel zevkiydi de. Şimdi ise başarının belirlenmiş kanallar aracılığıyla belirli yerlere sistematik olarak ulaşmasını istiyordu. Tersteeg'in nazarında birisinin çalışırken geleneksel kurallara uyup başarısız olması, bütün klasik kurallara riayet etmeyip başarılı olmasından daha iyiydi. O'nun için oyunu kurallarına göre oynamak galip gelmekten çok daha önemliydi. Tersteeg iyi ve saygıdeğer bir insandı. Herkesten de aynı ölçüde

davranış sergilemesini beklerdi. Hiçbir zaman kötülükten iyiliğin doğacağını, iyilikten de kötülük doğacağını kabul etmezdi. Goupils'e tablolarını satmak için getiren herkes bir takım kurallara dikkat etmesi gerektiğini bilirdi. Eğer belirlenen terbiye sınırları ihlal edilirse, getirilen tablolar usta işi bile olsa onları satmayı reddederdi.

"Evet Vincent. Gelişimle seni şaşırttığıma sevindim." dedi. "Diğer ressamlara yaptığım gibi seni de habersiz ziyaret edeyim istedim."

"Bunca yolu sırf beni görmek için kat etmiş olmanızdan dolayı çok memnun oldum Mijnheer Tersteeg."

"Rica ederim. Zaten buraya taşındığından beni gelip seni yerinde görmeyi düşünüyordum."

Vincent yatağının, masasının, sandalyelerinin ve sobasının bulunduğu tarafa göz attıktan sonra "Aslında stüdyomun pek de görülecek bir tarafı yok" dedi.

"Önemli değil sen işine yoğunlaş. Kısa bir zaman sonra daha iyi eşyaları karşılayacak imkânın olacak. Mauve sulu boya çalışmaya başladığını söyledi. Sulu boya çalışmaları için güzel bir pazar var. Senin için bir kısmını satabilirim sanıyorum. Aynı şekilde kardeşin de satar."

"Ben de zaten bunun için uğraşıyorum bayım."

"Dün seni gördüğümden daha iyi bir ruh hâlin var."

"Evet biraz rahatsızdım, fakat dün gece toparlandım."

Dün geceyi düşündü. Şarabı, cini ve Christine'i... Bunları bilmiş olsa Tersteeg'in neler söyleyebileceğini düşününce ürperdi.

"Bazı çizimlerime bakmak ister misiniz Bayım. Sizin eleştirileriniz benim için ziyadesiyle değerli."

Tersteeg, beyaz elbisesiyle duran yaşlı kadının önünde durdu. Tablolardan biri gözüne çarpmıştı. Sessizlik, Vincent'ın Plaats'dan hatırlamış olduğu anlamsız bir sessizlikti. Bir süre bastonuna yaslanarak bekledi, sonra tabloyu koltuğunun altına aldı.

"Evet evet, ilerliyorsun. Mauve senden iyi bir sulu boya yapan ressam yapacak. Bunu görebiliyorum. Biraz zaman alacak gibi, ama istediğini alacaksın. Eğer kendi hayatını kazanmak istiyorsan biraz daha hızlanmalısın. Ayda sana yüz frank göndermek Theo için sandığından güç. Paris'teyken buna şahit oldum. Mümkün olan en kısa sürede kendini geçindirmeye başlamalısın. Kısa bir zaman içerisinde senden bir kaç küçük tablo alabilirim."

"Çok teşekkür ederim bayım. İlginize mazhar olmak beni çok mutlu etti."

"Seni başarılı yapmak istiyorum Vincent. Bu Goupils için iş anlamına geliyor. Senin tablolarını almaya başladıktan sonra daha iyi bir atölye kiralayabilir, daha iyi elbiseler satın alabilir ve cemiyet hayatının içine rahatlıkla girebilirsin. Bu ilerde yağlı boya resimlerini satabilmen için hayati önem arz ediyor. Neyse şimdi Mauve'a uğrayıp Salon için hazırlamış olduğu tabloyu görmeliyim."

"Tekrar uğramayı düşünüyor musunuz Bayım?"

"Elbette, bir ya da iki hafta içinde tekrar uğrarım. Daha fazla çalış. Tekrar geldiğinde bir ilerleme görmek istiyorum. Ziyaretlerimin karşılığını ilerleyerek göstermen gerekiyor biliyorsun."

Tersteeg tokalaşıp ayrıldı. Vincent bir kez daha işine girişti. Keşke işimden, basit de olsa kendi hayatımı kazanacak kadar bir şeyler kazanabilseydim. Daha fazla da bir şey istemiyordu. Böylece bağımsız olduğunu hissedecek, insanlara yük olma derdinden kurtulacaktı. Her şeyden önemlisi acele etmek zorunda kalmayacaktı; tablolarını yavaş yavaş emin bir şekilde olgunlaştırabilecek ve tablolarında vermek için aradığı duyguyu hissedebilecekti.

Öğlen postasıyla De Bock'tan bir kart geldi.

Sevgili Van Gogh:

Yarın birlikte çizim yapabilmemiz için Artz'ın modellerinden birini senin atölyene getiriyorum. De B.

Artz'ın modeli kendini ispat etmiş genç ve güzel bir kızdı. Günlük verdiği pozların karşılığı olarak bir buçuk frank ücret alıyordu. Vincent bu kızı model olarak hiç bir zaman kiralayamayacağını bildiğinden bu teklife çok sevinmişti. Küçük soba gürül gürül yanıyordu. Genç kız üşümemek için sobaya yaklaşıp soyundu. Lahey'de sadece meslekten yetişme olanlar soyunuyordu. Bu da Vincent'ı çileden çıkarıyordu. Vincent'ın çalışmak istediği modeller daha çok karakter ve ton sahibi yaşlı kadın ve erkeklerdi.

"Tütün kesemi yanıma aldım." dedi De Bock. Tabii bir de hizmetçimin hazırladığı öğle yemeği getirdim." diye ekledi. "Dışarı çıkarak rahatsız olmayalım diye düşündüm."

"Senin tütününden biraz deneyeyim. Benim ki sabahları içmek için çok sert."

Genç kız "Ben hazırım. Poz verdirecek misiniz?" diye sordu.

"Otursun mu, ayakta mı dursun De Bock?"

"Önce ayakta dursun. Yeni manzara resmimde dikilen bir kaç figür var."

Bir buçuk saat boyunca çizim yaptıktan sonra model yoruldu.

"Şimdi de modeli oturtalım. Vücudu biraz dinlensin."

Öğleye kadar çalıştılar. Her biri kendi çizim tahtasına eğilmiş, nadiren ışık ve tütün değişikliği için homurdanmak dışında sesleri çıkmıyordu. Sonra De Bock öğle yemeği için getirdiklerini çıkardı. Üçü sıcak sobanın yanına yemek için toplandılar. İnce dilimlenmiş ekmeklerle birlikte, soğuk et ve peynirlerini sesli sesli yediler, bir yandan da ertesi günkü çizimleri hakkında konuştular.

De Bock "Ne garip, insanın karnı doyunca yapmış olduğu resmi hakkında fikri de değişiyor." dedi.

"Ne yaptığına bakabilir miyim?"

"Memnuniyetle."

De Bock kızın güzel yüzünü birebir tuvaline yansıtmıştı ama, vücudun özgün tabiatını yansıtan en ufak bir fikir dahi yoktu. Sadece mükemmel kopya edilmiş bir vücuttu o kadar...

De Bock Vincent'a bakarak "Kızın yüzünün yerine çizmiş olduğun şey de nedir? İçine biraz tutku katmak derken kastettiğin şey bu muydu? diye sordu.

"Portre çizmeye çalışmıyoruz De Bock. Çizmeye çalıştığımız şey insan figürü."

"Bir yüzün figüre ait olmadığını ilk defa senden duyuyorum."

"Şu midene bir bak" dedi Vincent.

"Nesi var?"

"İçi havayla doldurulmuş gibi duruyor. Bir santim bile bağırsak göremiyorum."

"Neden görmeliymişsin ki? Zavallı kızın dışarıya sarkan görünür bağırsakları yok ki."

"Model kız bir sefer olsun tebessüm dahi etmeden yemeğini yemeye devam etti. "Nasıl oluyorsa bütün sanatçılar delirmiş" diye düşündü. Vincent çizmiş olduğu resmi De Bock'un resminin yanına koydu.

"Farkındaysan benim karnım bağırsakla dolu. Sadece baktığında bir sürü yemek çeşidinin labirentin içerisindeki yolda ilerlediklerini söyleyebilirsin."

"Peki bu resme ne katacak söyler misin? Bizler dahiliye uzmanı değiliz, öyle değil mi? İnsanlar benim tablolarıma baktıklarında ağaçların içindeki karartıyı, bulutların arkasından vuran güneşin oluşturduğu kızıllığı görsünler istiyorum. Bağırsak görmelerini istemiyorum ki ben."

Her sabah hava aydınlandıktan sonra Vincent model aramak için dışarı çıkıyordu; bir gün demirci bir çocuğu, bazen aklı dengesi yerinde olmayan bir kadını, bazen kömür pazarındaki bir adamı, bazen de Yahudi mahallesindeki bir nineyle torununu model olarak seçip resimlerini yapıyordu. Fakat bu modeller çok masraflıydı. Modellere vermiş olduğu parayı ay sonuna kadar yetirmesi gereken paradan kısarak verdiğini biliyordu. Ama mesafe kat edemezse Vincent'ın Lahey'de Mueve'dan ders almasının ne önemi vardı. Varlığı biraz daha belirginleşince bunları düşünmeden daha sonra yemek yerdi nasılsa.

Mauve sabırla yol göstermeye devam ediyordu. Vincent her akşam Uileboomen'e, sıcak ve yoğun atölyeye gidip çalışıyordu. Sulu boya resimleri bazen kirli, fazla renkli, bazen de soluk olunca Vincent'ın cesareti kırılıyordu. Mauve ise sadece gülüyordu.

"Elbette şu an her şeyin doğru olmasını beklemek yanlış. Eğer resmin şimdi apaçık olsaydı, sadece belli bir süreliğine bir zarafeti olurdu, fakat zaman geçtikçe resminin kötüye gitme tehlikesi oluşabilirdi. Şu anda bunun üzerine azimle eğiliyorsun, dolayısıyla zor ilerliyor. Fakat sonrasında hızlanacaksın ve düzelmeye başlayacak."

"Haklısınız kuzen Mauve. Fakat bir insan çizimlerinden para kazanmak zorundaysa ondan ne yapması beklenir?"

"İnan bana Vincent eğer normalden daha hızlı gitmeye kalkarsan bir ressam olarak kendini sadece öldürürsün. Günün adamı sadece bir günün adamıdır. Sanata dair mevzularda eskilerin söyledikleri çok doğru. "Dürüstlük en iyi prensiptir." Geçici bir süre için halkın hoşuna gidecek modaya uygun şeyler geliştirmektense , ciddi işler için çok daha fazla sıkıntı çekmek daha iyi sonuçlar verir."

"Kendime karşı dürüst olmak istiyorum ve niyetim de hakikatleri biraz kaba bir şekilde ifade etmek. Fakat eğer birinin yaşamaya çalışma zorunluluğu varsa... Tersteeg'e vermek üzere bir şeyler hazırladım. Düşündüm de belki... Tersteeg... Kesinlikle ben... şeyin farkında..."

Mauve "Göster bana şunları." diyerek sözünü kesti.

Mauve sulu boya resimlerine göz attıktan sonra resimleri parçalayıp attı. "Sen kabalığına sadık kal Vincent." dedi. "Amatörlerin ve satıcıların peşinden de koşmayı bırak. Sana kim gelmek istiyorsa bırak gelsinler. Sen her gelenden alabileceğini almaya bak."

Vincent yerdeki kâğıt parçalarına baktıktan sonra "Teşekkür ederim kuzen Mauve. Benim de böyle bir dürtüye ihtiyacım vardı." dedi.

O gece Mauve'un evinde küçük bir parti vardı. Evin içi ressamla doluydu; başkalarının eserlerini acımasızca eleştirdiği için keskin kılıç lâkabıyla bilinen Weissenbruch, Breitner, De Bock, Jules Bakhuyzen ve Vos'un arkadaşı Neuhuys partideki ressamlardandı.

Weissenbruch, cüssesi küçük bir adam olmasına rağmen büyük bir ruha sahipti. O'nu hiçbir şey kolay kolay alt edemezdi. Hoşlanmadığı ne varsa, ki bu hemen hemen her şeydi dilinin tek bir kamçısıyla yok ederdi. Ne çizmek istiyorsa ve nasıl çizmek istiyorsa öyle çizer, ama nihayetinde halkın sevmesini de sağlardı. Bir defasında Tersteeg'in eserlerinden biri hakkında yapmış olduğu küçük bir tenkit, Weissenbruch'un kendi eserlerini bir daha Goupils aracılığıyla satamaması için yeterli olmuştu. Kimse nasıl ya da kime satıldığını bilmese de bugüne kadar yapmış olduğu bütün resimleri satmıştı. Yüzü de en az dili kadar keskindi. Herkes O'ndan korkuyordu ama eleştirilerini de önemsiyorlardı. Basit çıkarlar için bir şeylere karşı olanların başvurduğu ulusal bir karakter haline gelmişti. Vincent'ı sobanın olduğu köşeye çekip lafa tuttu.

"Van Gogh ailesinden olduğunuzu duydum. Amcanızın resimleri satmasındaki maharet çizimlerinizde var mı?" diye sordu.

"Hayır. Başarılı olduğum herhangi bir şeyin olduğu söylenemez."

"Bu sizin için iyi bir şey. Kanımca her sanatçı altmış yaşını görene kadar açlık ve sıkıntılarla mücadele etmeli. Sonrasında belki eserleri kayda değer bir hâl alabilir."

"Saçmalık. Henüz kırkında bile değilsiniz, ama oldukça güzel işler yapıyorsunuz."

Weissenbruch "saçmalık" kelimesini sevmişti. Uzun yıllardır ilk defa birisi O'nunla bu şekilde konuşmaya cesaret edebilmişti. Bir reveransla Vincent'a teşekkür etti.

Weissenbruch "Şayet benim tablolarımı beğeniyorsanız, belki de resim yapmayı bırakıp bir yerde kapıcılığa başlamalısınız." dedi. "Resimlerimi bütün halka nasıl sattığımı düşünüyorsunuz? Çünkü hepsi değersiz. Şayet aralarında iyi bir tane olsaydı onları satmak yerine yanımda tutardım. Hayır delikanlı hayır. Ben şimdilik sadece alıştırma yapıyorum. Altmış yaşıma geldiğimde resim yapmaya başlayacağım. O yaştan sonra yapacağım bütün tabloları kendim için yapmış olacağım. Öldüğüm zaman ise hepsini kendimle gömmüş olacağım. Hiç bir artist iyi olduğunu düşündüğü bir şeyi satmaz. Sattıkları ise sadece çer çöptür Van Gogh."

De Bock odanın diğer köşesinden Vincent'a göz kırptı. Vincent "Öyleyse yanlış bir meslek seçmişsiniz Weissenbruch. Belki de sanat eleştirmeni olsaydınız daha isabetli bir karar vermiş olurdunuz." dedi.

Weissenbruch güldü ve sesini yükselterek "Senin şu kuzenin göründüğünün yarısı kadar bile kötü değil Mauve. En azından dilini kullanabiliyor." dedi. Tekrar Vincent'a dönerek "Tanrı aşkına neden bu kirli bez parçalarıyla geziniyorsunuz? Neden kendinize doğru dürüst bir şeyler almıyorsunuz?" diye sordu.

Vincent, Theo'nun kendisine uymayan eskimiş bir takım elbisesini giyiyordu. Terzi Vincent için düzeltmişti takımı ama, çok da başarılı olamamıştı. Ayrıca her gün çalışırken de bu elbiseyi giyiyordu.

"Amcalarının bütün Hollanda'yı giydirebilecek kadar paraları var. Sana bir şey vermiyorlar mı?"

"Neden vermek zorunda olsunlar? Onlar da sizin gibi sanatçıların açlıktan ölmeleri gerektiğini düşünüyorlar."

"Sana güvenmemekte haklılar sanırım. Van Gogh'lar bir ressamın kokusunu yüzlerce kilometre öteden alabilirler. Siz de muhtemelen çürüklerdensiniz..."

"Canınız cehenneme."

Vincent sinirle arkasını dönüp uzaklaşırken Weissenbruch O'nu kollarından yakaladı. Tebessüm ediyordu.

"İşte tam olarak aradığım ruh bu." diye bağırdı. "Sadece bu hakaretlere ne kadar tahammül edebileceğinizi görmek istedim. Cesaretini kaybetme oğlum. Sende cevher var." dedi.

Mauve misafirlerini eğlendirmek için taklit yapmaya bayılırdı. Taşralı bir papazın oğluydu Mauve, ama kalbinde tek bir inanç için yer vardı. O da resim yapmaktı. Jet çay, kek, kurabiye ve peynir dağıtmak için dolaşırken Mauve, Peter'in balıkçı teknesinin konu edildiği vaazı veriyordu. Peter bu tekneyi almış mıydı, yoksa kendisine miras olarak mı kalmıştı. Taksitle mi satın almıştı? Ya da daha kötüsü çalmış mıydı? Ressamlar kahkahaları ve sigara dumanlarıyla salonu doldurmuşlardı. İkram edilen peynir ve çay muazzam bir hızla tüketiliyordu.

"Mauve değişmeye başlıyor." diye düşündü. Vincent, her yaratıcı sanatçıda olduğu gibi Mauve'un da değişime uğradığını henüz bilmiyordu. Yeni bir resme isteksiz ve ilgisiz başlar, yavaş yavaş enerjisi artar, zihninde oluşan yeni fikirlerle birlikte çalışmasını hızlandırırdı. Her gün biraz daha uzun, biraz daha yoğun çalışmaya başlardı. Kafa-

sındakileri tabloda daha net görmeye başladıkça istekleri daha da zahmetli hâle gelirdi. Sonrasında zihninde ne ailesi, ne arkadaşları, ne de başka bir ilgi kalırdı. İştahı kesilir, geceleri sabahlara kadar yapacağı işleri düşünür dururdu. Kuvveti azaldıkça heyecanı artıyordu. En sonunda sinirli bir güçle yaşamaya çalışırdı. Ne kadar çok yorgunluk hissederse, o kadar çok çalışıyordu. Mauve'u etkisi altına alan sinirlilik zaman geçtikçe artıyordu. İradesine o derece hâkimdi ki, işi bitinceye kadar uyumaz, açlığın, yorgunluğun esiri olmazdı. Çalışması sonlandığı vakit ise Mauve bir felâket hâlini alırdı. Böyle zamanlarda karısı dahil herkes şerrinden emin olmak için uzak durmayı tercih ederdi. Çünkü en akla hayale gelmeyecek sözleri söyler, herkesin kalbini kırardı. Resim bittikten sonra Jet kocasını normal hayatına döndürmek için günlerce uğraşmak zorunda kalırdı. İlk zamanlarda boya kokusuna bile tahammül edemez kırlarda dolaşır, sonrasında gözüne bir şey takıldığı vakit her şey yeniden başlardı.

Vincent Lahey'e geldiği vakit, Mauve Scheveningen tablosuna yeni başlamış, nabzı günden güne artmaya başlamıştı. Sonrasında da sanatçı yaradılışının en tahrip edici evresi baş gösterecekti.

Erkek dediğin kadına ihtiyaç duyar

Bir kaç gece sonra Christine, Vincent'ın odasının kapısını çaldı. Üzerinde koyu mavi bir geceliğe benzer elbise, elbisenin altında siyah bir jüpon, başında da saçlarını örten siyah bir şapka vardı. Christine gün boyu çamaşır teknesinin başında dikilmişti. Aşırı derecede yorgun olduğu zamanlardaki gibi dudakları hafif aralıktı. Dudağındaki kabarcıklar hatırladığından daha derin ve büyük görünüyorlardı.

"Merhaba Vincent." dedi. "Nerede yaşadığını öğrenmek istedim de..."

"Bugüne kadar beni ziyaret eden tek kadınsın Cristine. Hoş geldin. Şalını alayım mı?" dedi.

Ateşin yanına oturup ısınmaya çalıştı. Bir süre sonra odayı incelemeye başladı.

"Fena bir yer değilmiş. Yalnız pek eşya yok."

"Biliyorum ama, eşya almak için yeterli param yok."

"Hmm sanırım başka da bir şeye ihtiyacın yok."

"Ben de akşam yemeğini hazırlamak üzereydim. Bana eşlik etmek ister misin?"

"Herkes beni Sien diye çağırır. Sen neden bana öyle seslenmiyorsun?"

"Peki Sien."

"Akşam yemeği için neyin var?"

"Patates ve çay."

"Bugün iki frank kazandım. Gideyim de biraz biftek alayım."

"Dur bende para var. Kardeşim biraz gönderdi. Ne kadar lâzım?"

"Sanırım elli sent ihtiyacımızı fazlasıyla karşılar."

Bir süre sonra elinde et paketiyle geri döndü. Vincent eti alıp yemeği hazırlamaya kalkıştı.

"Sen otur ben hazırlarım. Yemek yapmak ile ilgili hiçbir fikrin yok. Ben bir kadınım."

Sobanın üstüne eğildiği vakit ateşten yüzü kızarmış haliyle daha güzel görünüyordu. Patatesleri doğrayıp bir kaba koymasını, eti kaynatıp pişirmek için eklemesini görmek o kadar doğaldı ki, kendini ailesinin yanında hissetti. Vincent sandalyesini duvara yaslayıp kalbinde bir sıcaklıkla O'nu seyretmeye başladı. Burası Vincent'ın eviydi. Ve biraz ötede bir kadın aşk dolu elleriyle kendisine yemek hazırlıyordu. Kay'ın kendisine refakat ettiği zamanlarda bu sahneyi kaç sefer hayal etmişti. Sien sandalyeyi duvara yaslayan Vincent'a bakınca, sandalyenin ayaklarının havaya kalkmış olduğunu gördü.

"Düzgün otursana seni aptal. Maksadın boynunu kırmaya çalışmak mı?"

Vincent gülümsedi. Aynı çatı altında yaşadığı bütün kadınlar; annesi, kardeşleri, teyzesi ve kuzenleri, hepsi aynı şeyleri söylerdi. "Düzgün otursana. Yoksa boynunu kıracaksın."

"Peki Sien düzgün oturacağım."

Sien arkasını döner dönmez yine sandalyeyi duvara yaslamış piposunu içmeye devam ediyordu. Sien yemeği masaya koydu. Dışarı çıktığında; biftek ve patatesleri bitirdikten sonra tabaklarındaki sosu sıyırmak için iki de sandviç ekmeği almıştı.

"Böyle yemek pişiremeyeceğine bahse girerim."

"Haklısın. Ben pişirdiğim zaman yediğim şeyin balık mı, baykuş mu olduğunu anlamıyorum."

Çaylarını içtikten sonra Sien siyah sigaralarından birini yaktı. Tatlı tatlı sohbet ediyorlardı. Vincent, Sien ile birlikteyken Mauve ya da De Bock ile olduğundan daha

çok evde olduğunu hissediyordu. Aralarında anlamaya çalışmadığı garip bir samimiyet peyda olmuştu. Rol yapmadan ya da rekabete girmeden basit şeyler konuşuyorlardı. Biri konuştuğunda diğeri dinliyordu. Birbirlerini etkilemeye çalışmıyorlar ya da birbirlerini kıskanmak için sebep görmüyorlardı. Sözlerinde meydan okuma, sessizliklerinde gösteriş yoktu. Bu , bütün engellerden, bütün desiselerden ve bütün farklılıklardan temizlenmiş maskesiz iki ruhun bir araya gelmesiydi.

Vincent sofradan kalktı. Sien "Ne yapmaya gidiyorsun?" diye sordu.

"Bulaşıkları yıkamaya."

"Sen otur. Sen bulaşık yıkamaktan ne anlarsın. Ben bir kadınım."

Sandalyesini sobaya yaklaştırıp piposunu hazırladı ve keyifle lavaboya doğru eğilen Sien'i izlemeye başladı. Elleri sabunluyken çok güzel görünüyorlardı. Vincent hemen bir kâğıt kalem alıp resmini çizmeye başladı.

Sien bulaşıkları yıkadıktan sonra "Biraz cinimiz olsaydı burası çok daha güzel olurdu." dedi.

Vincent Sien'in resmini çizerken bir yandan da bütün akşam boyunca cinlerini yudumladılar. Sien sıcak sobanın yanındaki sandalyesinde, elleri kucağında sessizce dinleniyor olmaktan memnun görünüyordu. Ateşin parıltısı ve kendisini anlayan biriyle sohbet etmek Sien'e canlılık katıyordu.

"Kalan çamaşırları ne zaman bitireceksin?"

"Yarın bitse çok iyi olur. Daha fazla ayakta duramıyorum."

"Hasta mı hissediyorsun?"

"Hayır, ama doğum gittikçe yaklaşıyor. Bu Tanrı'nın belası çocuk yerinde durmuyor ki."

"O zaman gelecek haftadan itibaren bana poz vermeye başlayabilirsin."

"Yapmam gereken tek şey oturmak mı olacak?"

"Evet hepsi bu. Sadece zaman zaman ayakta duracaksın. Bazen de soyunman gerekecek."

"Bu hiç de fena görünmüyor. Bütün işi sen yapacaksın, fakat ödeme bana yapılacak."

Sien pencereden dışarıya baktı. Kar yağıyordu.

"Keşke evde olsaydım. Yolum uzun, hava da soğuk ve şalımdan başka sıcak tutacak bir şeyim yok."

"Yarın sabah yine yakınlara bir yere gelmen gerekiyor mu?"

"Evet hava henüz aydınlanmadan saat altıda burada olmam gerekiyor."

"Eğer istersen bu gece burada kalabilirsin. Bana da arkadaşlık etmiş olursun."

"Rahatsız etmiş olmayayım?"

"Hayır ne münasebet. Yatağım da oldukça geniş."

"İkimizin sığabileceği kadar geniş mi?"

"Rahatlıkla."

"O zaman kalıyorum."

"Harika."

"Kalmamı teklif etmen çok büyük incelik Vincent."

"Kalmayı kabul etmen de senin inceliğin."

Sien sabah erkenden kahve pişirip ortalığı baştan aşağı toparladı. Sonrasında çamaşır teknesine gitmek üzere Vincent'ı yalnız bıraktı. Sien ayrıldığında ev tamamen boşalmıştı...

"Acele et! Bir an önce satmaya başlamalısın!"

O gün öğleden sonra Tersteeg, Vincent'a gene uğramıştı. Yakan soğukta yürümekten yanakları kızarmış, gözleri canlanmıştı.

"Nasıl gidiyor Vincent?"

"Çok iyi Mijnheer Tersteeg."

"Umarım bana gösterebileceğin ilginç bir şeylerin vardır. Bunun için geldim."

"Evet, yeni çizimlerim var. Oturmaz mısınız?"

Tersteeg, sandalyeye baktıktan sonra mendiline uzandı. Maksadı sandalyeyi temizlemekti, ama bunun hoş bir davranış olmayacağına karar verince vaz geçip sandalyeye oturdu. Vincent yapmış olduğu bir kaç küçük sulu boya tablosunu getirdi. Tersteeg alelacele, uzun bir mektubu okurmuş gibi göz gezdirdi. Sonra ilk baktığı tabloyu eline alıp incelemeye başladı.

Bir süre sonra, "ilerleme kaydediyorsun." dedi. "Fakat henüz yeterli değil. İlerleme kaydediyorsun ama, bunlar daha ham. Yakın bir zamanda bana satabileceğim bir şeyler vermelisin.

"Haklısınız Bayım."

"Kendi hayatını kazanmayı daha çok düşünmelisin. Başkasının parasıyla hayatını idame ettirmen doğru değil."

Vincent sulu boya resimlerini alıp baktı. Resimlerinin hamlığının farkındaydı ama, bütün diğer ressamlar gibi O da kendi resimlerindeki hataları görmekte zorlanıyordu.

"Hayatımı kazanmaktan daha büyük bir arzum yok bayım." dedi.

"Öyleyse daha sıkı çalışmalısın. Bazı şeyleri hızlandırman lâzım. Bir an önce satılabilecek bir şeyler yap ki, ben de satın alabileyim."

"Evet Bayım haklısınız."

"Her şeye rağmen seni iş başında mutlu bir halde gördüğüme sevindim. Theo benden sana göz kulak olmamı istedi. Seni Plaats'a yerleştirmek istiyorum."

"İyi bir şeyler yapmak için elimden geleni yapıyorum. Fakat ellerim her daim arzularıma boyun eğmiyor. Bununla birlikte Mauve bu görmüş olduğunuz resimlerden biri için iltifat etti."

"Neler söyledi?"

"Neredeyse sulu boya resme benziyor dedi."

Tersteeg yün atkısını boynuna dolarken güldü. "Çalışmaya devam et Vincent, çalışmaya devam et. Büyük ressamlar da ancak bu şekilde üretebiliyorlar." deyip atölyeden ayrıldı.

Vincent amcası Cor'a Lahey'e yerleştiğini mektupla bildirmiş, amcasını kendisini ziyaret etmesi için Lahey'e da-

vet etmişti. Cor daha önce Lahey'e sahibi olduğu Amsterdam'daki en önemli sanat galerisine, resim ve sanat malzemeleri almak için defalarca gelmişti. Vincent bir Pazar öğleden sonra tanıştığı mahalle çocuklarına parti vermişti. Çizim yaparken çocukları eğlendirmesi gerekiyordu. Bu yüzden bir poşet dolusu şeker alıp, şövalesine eğilirken hikâyeler anlattı. Kapının hızla vurulmasını ve dışardan gelen derin ve gittikçe yükselen sesleri işittiğinde amcasının geldiğini anladı.

Cornelius Marinus Van Gogh saygın, başarılı ve varlıklı bir adamdı. Bütün bunlara rağmen büyük siyah gözlerinde bir keder dokunuşu vardı. Ağzı diğer Van Goghlara nazaran daha küçüktü. Kafa yapısı Van Goghlara hastı.

Cornelius Marinus, hiç alâkadar değilmiş gibi davranıp atölyeyi en ince detayına kadar inceledi. Muhtemelen Hollanda'da yaşayan herkesten çok daha fazla sanatçı atölyesi görmüştü.

Vincent çocuklara kalan şekerleri verip evlerine yolladı. "Benimle beraber bir fincan kahve içmez misin, Cor amca? Dışarısı oldukça soğuk olmalı?" diye sordu.

"Teşekkür ederim Vincent."

Vincent kahveyi servis ederken, amcasının kahveyi kaygısızca dizine koyup tatlı tatlı günün haberleri hakkında konuşabilmesini hayretle seyrediyordu.

"Demek sen de ressam olacaksın, öyle mi Vincent? Van Gogh ailesinden bir ressama uzun zamandır ihtiyaç vardı zaten. Hein, Vincent ve ben otuz yılı aşkın bir süredir yabancılardan tablolar satın alıyoruz. Şimdi paramızın bir kısmını aile içinde tutabileceğiz."

Vincent tebessüm ederek, "Tablo satma işinde olan üç amcam ve kardeşimle beraber hızlı bir başlangıç yaptım," dedi. "Bir parça ekmek ve peynir getireyim mi amca? Muhtemelen açsındır..."

C.M. fakir bir sanatçıya hakaret etmenin en kolay yolunun ikramını reddetmek olduğunu biliyordu. "İyi olur Vincent. Kahvaltıyı çok erken saatte yaptım." dedi.

Vincent derin bir tabağa bir kaç dilim siyah ekmek ve kese kâğıdının içinden çıkardığı bir parça ekşi peynir koydu. C.M. zorla bir kaç lokma yemeye çalıştı.

"Tersteeg,Theo'un sana aylık yüz frank gönderdiğini söyledi."

"Evet, eksik olmasın."

"Theo genç ve parasını biriktirmeli. Senin de artık kendi paranı kazanmaya başlaman lâzım."

Tersteeg'in evvelki gün bahsi edilen konu hakkında söyledikleri hâlâ Vincent'ın boğazında düğüm düğümdü. Hiç düşünmeden hızlıca konuşmaya başladı.

"Ekmek parası kazanmak mı Cor amca? Bundan tam olarak kastınız nedir? Ekmek parası kazan... ya da ekmeğini hak et? Birisinin ekmeğini hak etmemesinin anlamı o ekmeğe lâyık olmaması demek ve kesinlikle yüz kızartıcı bir suçtur. Fakat hak ettiği halde kazanamayacak kadar şanssız olması... Bu talihsizlik, hem de büyük bir talihsizliktir."

Vincent önünde duran siyah ekmekten bir parça ağzına atmış, yutmakta zorlanılan sert bir hap gibi ağzında yuvarlıyordu.

"Şimdi eğer bana ekmeğimi hak etmediğimi söylüyorsanız, bana hakaret ediyorsunuz Cor amca. Fakat daimi bir kazancımın olmadığını düşündüğünüzü söylüyorsanız haklısınız. Çünkü işin aslı bu. Peki bunları düşünüyor olmanın ne faydası var? Bu söylediklerinizin bana bir faydası yok. Daha fazlasını söyleseniz de, söylemeseniz de değişecek bir şey yok."

C.M. daha fazla ekmek kazanmaktan bahsetmedi. Vincent tesadüfen De Groux'un ismini anıncaya kadar hoş bir sohbete daldılar.

"Maalesef De Groux'un özel hayatıyla ilgili iyi bir şöhretinin olmadığını bilmiyorsun Vincent."

Vincent orada durup yiğit Peder De Groux hakkında söylenenleri dinleyemiyordu. Amcasına "evet" deyip geçmenin daha doğru olduğunu biliyordu ama, nedense Van Goghlardan biriyle konuşurken hiç bir zaman "evet" diye bir sözcük bulamamıştı.

"Bana da hep şöyle görünmüştür Cor amca; bir sanatçının eserini topluma sunarken, özel hayatıyla ilgili problemleri kendinde saklı tutma hakkı olmalıdır. Bu sorunlar bir sanat eseri oluşturma işine girme sürecinde karşılaştığı özel zorluklardır. Ve bence bunlar kimseyi ilgilendirmemeli."

C. M. Vincent'ın verdiği şekersiz çayı yudumlarken, "Tıpkı, sırf bir adam tarla sürmek ya da kitap satmak yerine resim fırçasıyla çalışıyor diye ahlâksızca davranma hakkına sahip olamaz. Bence doğru dürüst hareket etmesini bilmeyen sanatçıların resimlerini satın almamalıyız."

"Ben ise bir insanın yaptığı işin ötesinde, sırf eleştirmek için özel hayatının deşilmesinin daha uygunsuz olduğunu düşünüyorum. Sanatçının eseri ve özel hayatı, doğuran bir kadın ve doğurduğu çocuğuna benzer. Çocuğa bakabilir,

görebilirsiniz. Ama kadının iç elbisesini kaldırıp kana bulanmış olup olmadığına bakamazsınız. Bunu yapmak uygunsuz bir davranış olur.

C.M. ağzına atıp çiğnediği parçayı duyduklarından, sonra ağzındakileri avucuna çıkarıp sobaya attı.

"Vay, vay, vay," diye söylendi Cor amca. "Vay, vay, vay."

Vincent amcasını kızdırmış olmaktan korkuyordu. Bereket versin ki, işler olumlu yönde değişmeye başlamıştı. Vincent küçük resimlerinin ve bazı çalışmalarının bulunduğu resim çantasını getirdi. Işığın yakınına amcası için bir sandalye yerleştirdi. Amcası başlarda sessiz kaldı. Fakat ne zaman ki, Vincent'ın bir gece Breitner civarında gezinirken çizmiş olduğu küçük Paddemous resimlerini görünce durakladı.

"Bunlar fena değil," dedi. "Benim için şehirdeki bu manzaralarından daha fazla çizebilir misin?"

"Tabii ki, zaten bunları modelle çalışmaktan yorulduğum zamanlarda çiziyorum. Dahası da var. Görmek ister misiniz?"

Vincent amcasının omuzlarının arkasından eğri büğrü çizimlere bakıp tespit etmeye çalışıyordu. "Burası Vleersteeg... burası Geest. Burası ise balık pazarı."

"Bunlardan bana on iki tane yapar mısın?"

"Yaparım ama, bu bir iş. Önce fiyatı konuşmamız lâzım."

"Fevkalâde, ne kadar istiyorsun?"

"Bu boyuttaki küçük resimler için sabit bir fiyat belirledim. İster kurşun kalemle yapılmış olsun, isterse de mürekkepli kalemlerle fark etmiyor. Her birinin fiyatı iki buçuk frank. Fazla mı oldu dersiniz?"

Amcası belirlenen bu düşük fiyatı duyunca gayri ihtiyari güldü.

"Hayır, fazla değil, fakat güzel sonuçlanırsa Amsterdam'dan da on iki manzara resmi isterim. Bu durumda senin belirlemiş olduğun fiyatın üzerinde bir ödeme yapabilirim."

"Cor amca bu benim ilk siparişim. Bunun beni ne kadar mutlu ettiğini anlatamam."

"Hepimiz sana yardımcı olmak istiyoruz Vincent. Sadece çalışmalarını belli bir seviyeye yükselt. Sonrasında yaptığın her şeyi satın alacağız." Şapkasını ve eldivenlerini alıp, "Theo'ya yazdığında benden de selam söyle," dedi.

Başarısından âdeta çılgına dönen Vincent, son yaptığı sulu boya resmini alarak Uileboomen'a kadar koşa koşa gitti. Kapıyı Jet açtı. Jet oldukça endişeli görünüyordu.

"Sıkıntı ne? Yoksa hasta mı?"

Jet iç çekerek, "Aynı şeyler," dedi.

"Öyleyse beni görmek isteyeceğini sanmam."

"Başka bir zamana kadar beklesen daha iyi olur Vincent. Uğradığını ona söylerim. Biraz sakinleştikten sonra seni görmeye gelecektir."

"Söylemeyi unutmayacaksın değil mi?"

"Hayır unutmam."

Vincent günlerce bekledi, ama Mauve gelmemişti. Onun yerine Tersteeg gelmişti. Hem de bir defa değil, iki defa... Söyledikleri hep aynıydı.

"Evet, evet biraz ilerleme var ama, henüz yeterli değil. Bunları Plaats'da satabilmem mümkün değil. Maalesef yeterince fazla ya da yeterince hızlı çalışmıyorsun Vincent."

"Sevgili Mijnheer, sabahları saat beşte kalkıyorum ve gece on bir, on ikiye kadar çalışmaya devam ediyorum. Arada sırada bir kaç lokma yemek için durmaktan başka çalışmama ara vermiyorum."

Tersteeg anlayışsız bir şekilde kafasını sallayarak tekrar sulu boya resimlerine baktı. "Anlamıyorum Vincent, ilk defa Plaats'a geldiğinde, resimlerinde gördüğüm ham ve kaba çizgiler hâlâ duruyor. Şimdiye kadar bunu halledebilmiş olmalıydın. Eğer bir insanda kabiliyet varsa, çok çalışmak kusurlarını gidermesini sağlar."

"Çok çalışmak ha!"

"Tanrı biliyor ya yaptığın şeyleri satın almayı istiyorum. Kendi paranı kazandığını görmek istiyorum. Theo'nun şey yapmaya mecbur olması... Hatalarını düzeltene kadar tablolarını satın alamam öyle değil mi? Maddî yardım beklemiyorsun sonuçta."

"Hayır."

"Hızlanmalısın, hepsi bu. Hızlanmalısın... Artık yaptıklarını satmalı ve kendi paranı kazanmalısın."

Tersteeg aynı reçeteyi dördüncü defa dillendirince, Vincent adamın kafasında bir takım planlar olup olmadığını düşünmeye başladı. "Kendi paranı kazanmalısın, fakat senden bir şey satın alamam!" Kimse kendisinden bir şey almazsa ne halt edip de parasını kazanacaktı?

Bir gün sokakta Mauve ile karşılaştı. Mauve; omuzları düşmüş, başı öne eğilmiş bir halde belirsiz bir yere doğru yürüyordu. Neredeyse Vincent'ı tanımamış gibi görünüyordu.

"Uzun süreden beri sizi görmedim kuzen Mauve."

Mauve soğuk ve kayıtsız bir sesle, "meşguldüm," dedi.

"Biliyorum, yeni tablo... nasıl gidiyor?"

Mauve "haa" diyerek belli belirsiz bir hareket yaptı.

"Çok kısa bir süre için atölyenize gelebilir miyim? Galiba sulu boya resimlerde kayda değer bir ilerleme sağlayamıyorum."

"Şimdi olmaz. Sana meşgul olduğumu söylüyorum. Boşa harcayacak zamanım yok."

"Yürüyüşe çıktığın zamanlarda geçerken uğrayamaz mısınız?"

"Belki, belki ama şu sıralar çok işim var. Gitmem lâzım."

Mauve, Vincent'ı iterek, caddeden aşağı sinirli bir şekilde ok gibi fırlayıp gitti. Vincent ayakta Mauve'un arkasından bakakaldı.

Ne olmuştu bu adama? Kuzenine bilmeden hakaret mi etmişti? O'nu bir şekilde kendinden soğutmuş muydu?

Bir kaç gün sonra Weissenbruch stüdyosundan içeri girdiği vakit, Vincent tam bir şaşkınlık yaşıyordu. Weissenbruch çalışmalarını tenkit etmek dışında genç ressamlarla vakit harcayıp canını sıkmazdı.

Weissenbruch etrafa göz gezdirirken "Vay be... Burası tam anlamıyla bir saray. Yakın bir zamanda kral ve kraliçenin portrelerini burada yapacaksın." dedi.

"Hoşunuza gitmediyse dışarı çıkabilirsiniz," dedi Vincent homurdanarak.

"Neden resim yapmayı bırakmıyorsun Vincent. Bir köpek gibi yaşamaktan farksız bu hayat."

"Ama sizin işleriniz tıkırında."

"Evet çünkü ben başarılıyım. Fakat sen hiç bir zaman başarılı olamayacaksın."

"Belki olamayacağım ama, ben ilerde hayatın boyunca yapamayacağın kadar iyi resimler yapacağım.

Weissenbruch bu sözlere güldü. "Muhtemelen yapamayacaksın ama, yaklaşacaksın. Muhtemelen de Lahey'deki herkesten daha çok... Tabii resimlerin de karakterin gibiyse."

"Bunu niye doğrudan söylemediniz? Oturmak ister misiniz?" diyerek resim çantasını çıkardı.

"Otururken inceleyemem."

Weissenbruch, "Bu senin aracın değil. Sulu boya söylemek istediğin şeyler için fazlasıyla tatsız," diyerek sulu boya resimlerini bir kenara bıraktı. Sonra dikkatini Borinage, Brabantine'de çizilmiş olan kara kalem çalışmalarına verdi. Bir resimden diğerine geçerken neşeyle çenesini okşuyordu. Vincent kendini en sert eleştirilere hazırlamıştı.

Weissenbruch gözlerinden birini kırparak "Çizimlerin şaşırtıcı derecede güzel," dedi. "Hatta çizdiklerini ben de kopya edebilirdim."

Vincent kendini en ağır eleştirilere hazırlamışken Weissenbruch'un yumuşak sözlerine şaşırmıştı. Birden oturdu.

"Size keskin kılıç denildiğini düşünüyordum."

"Öyleyim. Eğer çalışmalarında iyi bir şey görmemiş olsaydım buna şahit olurdun."

"Tersteeg bunlar için beni azarladı. Bunların çok kaba ve ham olduklarını söyledi."

"Saçmalık. Resimlerindeki güç de zaten bu kabalık ve hamlıkta yatıyor."

"Ben karakalem ile çalışmaya devam etmek istiyorum ama,Tersteeg sulu boya ile çalışmayı öğrenmekte ısrarcı."

"Resimlerini satmak için ha? Hayır oğlum hayır. Eğer eşyaları karakalem olarak görebiliyorsan, onları karakalemle çizmelisin ve bilhassa kimseyi dinlememelisin, hatta beni bile. Kendi istediğin yolda ilerle."

"Öyle yapmak zorunda kalacağım gibi görünüyor."

"Mauve senin doğuştan resme kabiliyetinin olduğunu söylediğinde, Tersteeg aksini söyledi. Sonra Mauve ona karşı seni savundu. Ben ordaydım. Eğer aynı şey bir daha tekrarlanırsa bugünden sonra resimlerini görmüş olarak ben de senin tarafını tutacağım."

"Mauve benim için doğuştan ressam mı dedi?"

"Bu başını döndürmesin. Eğer öyle ölürsen şanslısın demektir."

"Peki bana neden o kadar soğuk davrandı?"

"Tablosunu bitirmeye yakın herkesi kendine tehlike olarak görür. Bunun için endişelenme. Scheveningen tablosu bittiği vakit tekrar eski haline dönecektir. O zamana kadar herhangi bir konuda yardıma ihtiyaç duyarsan benim stüdyoma gelebilirsin."

"Size bir soru sorabilir miyim Weissenbruch?"

"Evet."

"Seni buraya Mauve mu gönderdi?"

"Evet."

"Bunu neden yaptı peki?"

"Çizimlerin hakkında fikrimi öğrenmek istiyordu."

"Eğer benim doğuştan bir ressam olduğumu düşünüyorsa bunu neden istesin?"

"Bilmiyorum. Belki de Tersteeg Mauve'un zihninde seninle alâkalı bir şüphe uyandırmıştır."

İyilik, çok ilginç yerlerde baş gösterebilir

Tersteeg'in Vincent'a olan güveni kayboluyor, Mauve günden güne daha soğuk davranıyorsa da, Christine, onlardan boşalan yerleri dolduruyordu. Yıllardır hasretini çekmiş olduğu basit, menfaatsiz dostluğu Christine ile bulmuştu. Her sabah erkenden dikiş sepetiyle atölyeye geliyor, Vincent çalışırken o da boş durmuyordu. Christine'in sesi kaba ve seçtiği kelimeler pek hoş değildi ama, sessiz konuştuğu için Vincent işine konsantre olup dinlemek istemediği zaman çok zorlanmıyordu. Ekse-

riyetle hâlinden memnun bir şekilde sobanın yanında oturuyor, pencereden dışarıyı seyrediyor ya da yeni doğacak bebeği için küçük şeyler dikmekle meşgul oluyordu. Yavaş öğrenen acemi bir modeldi, fakat karşısındakini memnun etme hevesi işleri kolaylaştırıyordu. Bir müddet sonra eve gitmeden önce Vincent'ın yemeğini hazırlamayı da âdet haline getirmişti.

Vincent kıza, "Bunun için yorulmana gerek yok Sien." dedi.

"Rahatsızlık değil ki... Senden daha iyi yemek yapıyorum."

"Öyleyse bana eşlik edersin sanırım."

"Elbette. Annem çocuklarla ilgileniyor zaten. Burada olmaktan memnunum.

Vincent günlük bir frank veriyordu. Bu paranın karşılayabileceğinden fazla olduğunun farkındaydı. Fakat kadının arkadaşlığından memnundu. Bu sayede kadını çamaşır yıkama zorluğundan da kurtardığını düşünüyordu. Gündüzleri dışarı çıkmak zorunda olduğu zamanlarda gece yarılarına kadar resimlerini çiziyor, buna mukabil kadından şikâyet işitmiyordu. Sabahları taze kahve kokusuyla uyanmak ve sobanın başında duran şefkatli bir kadın görüntüsü onu mutlu ediyordu. İlk defa evinde bir aile sıcaklığı hissediyor olmaktan dolayı huzurluydu.

Christine bazen sebepsiz yere evine gitmek istemiyordu. Böyle zamanlarda, "sanırım bu gece burada uyuyacağım Vincent. Kalabilir miyim?" diye sorardı.

Vincent da, "tabii ki Sien. Ne kadar kalmak istiyorsan kal. Burada olmandan dolayı mutlu olduğumu biliyorsun." diyordu.

Vincent kendisinden talep etmemesine rağmen, Christine bulaşıkları yıkama, elbiseleri onarma ve küçük alışverişleri yapma gibi alışkanlıklar edinmişti.

"Siz erkekler kendinize bakmayı hiç bilmiyorsunuz. dedi Christine. "Etrafta bir kadına ihtiyacınız var. Eminim pazarda sizi dolandırıyorlardır."

Christine kesinlikle çok iyi bir ev idarecisiydi. Annesinin evindeki yılların tembelliği, temizlik ve düzen ile ilgili isteklerini yok etmişti. Sadece ani enerji patlamaları yaşadığında ya da ani kararlarda nadiren bir şeylerin ucundan tutardı. Hatırladığı kadarıyla hayatında ilk defa sevdiği birisinin ev işlerini yapıyordu ve bir şeyler yapıyor olmaktan keyif alıyordu. Vincent da evinde, azarlamayı düşünmediği halde evin bütün işlerini yapan birinin bulunmasından memnundu. Artık Christine için de uzun ve yorucu çamaşır yıkama günleri ve yoğun gece işleri geride kalmıştı. Konuşmasındaki kabalık gitmeye başlamış, kullanmış olduğu nahoş kelimeler birer birer söz dağarcığından eksilmeye başlamıştı. Duyguları üzerinde kontrol sağlamak için küçük alıştırmalar yapmayı öğrenmişse de, kızdığı zamanlarda o öfkeli hâlini alabiliyordu. Bu zamanlarda sesi tekrar o eski kaba hâlini alıyor, Vincent'ın hayatı boyunca duymadığı kadar müstehcen kelimeler kullanmaya başlıyordu.

Böyle zamanlarda Vincent, Christine'i kendisinin bir taklidi olarak düşünüyordu. Fırtına dinene kadar sessizce oturup beklerdi. Christine de aynı derecede müsamahakârdı. Vincent'ın çizimleri kötü gittiğinde ya da Christine bir şeyleri unuttuğunda veyahut da uygunsuz bir şekilde poz verdiğinde, Vincent sinirleniyor sesi duvarlarda yankılanıyordu. Christine sessizce, sakinleşene kadar bağırmasına müsaade ederdi. Kısa bir süre sonra da sükûnet hâkim

olurdu odaya. Neyse ki hiç aynı anda ikisi de hiddetlenmiyorlardı.

Vincent kadının vücut hatlarını yeterli derecede öğrenecek kadar çizdikten sonra, gerçek bir çalışma yapmak istedi. Onu cesaretlendiren şey Michelet'nin 'Comment se fait-il qu'il y ait sur la terre une femme seul edésespérée'[1] sözü olmuştu. Vincent kadına sobanın yanındaki alçak kütüklerin üstünde, çıplak bir şekilde poz verdirdi. Kadının yıpranmış elleri dizlerindeydi. Yüzü bir deri bir kemik kalmış, kollarının arasına gömülmüş, saçları omurgalarını örtüyordu. Zayıf göğüsleri bacaklarına değiyordu. Vincent yapmış olduğu bu resme "Sorrow" ismini koydu. Bu yaşamın bütün akıntıları altında ezilen bir kadının tablosuydu. Tablonun altına Michelet'nin satırlarını yazdı.

Tablo bir haftada bitmiş ama, bütün parasını da tüketmişti. Martın birine kadar on gün daha idare etmesi gerekiyordu. Evde iki ya da üç gün daha yetecek kadar siyah ekmek vardı. Modelle çalışmayı bırakmak zorundaydı. Bu da çalışmalarının biraz daha gerilemesi demekti.

"Sien, maalesef ay başına kadar seninle çalışamayacağım."

"Neden? Sorun ne?"

"Param kalmadı."

"Yani bana vermek için mi?"

"Evet."

"Yapacak bir şeyim yok. Her halükârda gelirim."

"Fakat senin paraya ihtiyacın var Sien."

"Biraz bulabilirim."

"Bütün gün burada olursan çamaşır yıkayamazsın."

---

1 "Yer yüzünde nasıl yalnız, terkedilmiş bir kadın olabilir?"

Vincent, ekmeği tükenene kadar kızın üç gün daha gelmesine müsaade etti. Sonra Sien'e Amsterdam'a gidip amcasını ziyaret edeceğini, geri döndüğünde kendisine ulaşacağını söyledi. Stüdyosunda üç gün daha suyla iktifa ederek midesinde çok fazla acı hissetmeden çizim yaptı. Üçüncü gün ikindi vakti çay ve kek ikram edileceğini umarak De Bock'u ziyaret etti.

De Bock şövalesinin karşısında dikiliyordu Vincent' geldiğinde. "Hoş geldin eski dostum. Akşam ki yemek davetime kadar çalışmam gerekiyor. Masanın üzerinde dergiler var, onlarla oyalanırsın." dedi.

Fakat çay hakkında tek bir kelime kullanmadı.

Mauve'un kendisiyle görüşmeyeceğini biliyordu. Jet'ten dilenmeye de utanıyordu. Tersteeg'in Mauve'a kendisi aleyhine yazmış olduğu mektuptan sonra, Tersteeg'e bir şey sormaktansa açlıktan ölmeyi tercih ederdi. Daha önce tecrübe etmediği bir çaresizlik yaşıyordu. Eski düşmanı ateş gene her yanını cayır cayır yakmaya başlamıştı. Dizlerindeki kemik hastalığı ilerlemiş yatağa düşmüştü. İmkânsız olduğunu bilse de, bir mucizenin gerçekleşmesini, Theo'nun göndereceği yüz frankı bir kaç gün öncesinde göndermesini umuyordu. Theo parayı ayın birine kadar göndermedi.

Beşinci gün öğleden sonra Christine kapıyı çalmadan içeri daldı. Vincent uykudaydı. Vincent'ın yanı başında durup, yüzündeki kırışıklıklara, kırmızı sakalının altındaki solgun derisine, parşömen kâğıdı gibi pürüzlü bir hâl almış dudaklarına bakıyordu. Ellerini alnında gezdirince ateşinin olduğunu hissetti. En çok kullanılan malzemelerin bulunduğu raflara baktı. Raflarda bir kahve çekirdeği ve siyah ekmeğin kırıntısı dahi yoktu. Dışarı çıktı.

Bir saat kadar sonra Vincent rüyasında Etten'da annesinin mutfağında olduğunu, annesinin kendisi için fasulye pişirdiğini görmeye başladı. Uyandığında Sien'i, sobanın üstünde bir şeyler pişirirken buldu.

"Sien," dedi.

Sien yatağın başına gelip soğuk ellerini Vincent'ın ateş gibi yanan yanaklarında gezdirdi. "Bir daha bu kadar gururlu olmayacaksın. Anlaşıldı mı? Ve bir daha yalan da söyleme. Fakir olmamız bir kusur değil. Şarap mahzeninde tanıştığımız ilk akşam sen de bana yardım etmemiş miydin?"

İnler gibi çıkan bir sesle "Sien" dedi tekrar.

"Sen şimdi uzanmana devam edeceksin. Ben eve gidip biraz patates ve fasulye getirdim. Hepsi neredeyse hazır."

Patatesi bir tabakta ezerek yanına biraz fasulye ekledi. Yatağın kenarına oturup Vincent'ı besledi. "Madem yeterince paran yoktu ne demeye her gün para veriyordun? Bu senin aç kalmana sebep olacaksa hiç iyi bir şey değil."

Theo'dan gelecek olan para haftalarca gecikseydi bile açlığa belki dayanabilirdi. Fakat beklenmedik iyilikler mukavemetini kırıyordu. Tersteeg'i görmeye karar verdi. Christine gömleğini yıkadı fakat ütü yoktu. Ertesi sabah ekmek ve kahveden oluşan küçük kahvaltısını yaptı. Plaats'a gitmek üzere yola çıktı. Ayakkabılarının birinin topuğu yoktu. Pantolonu tozlu ve kirliydi. Theo'nun verdiği ceket de iyiden iyiye küçülmüştü. Eskimiş kravatı da eğri bir şekilde boynuna asılıydı. Başında da nereye ait olduğu belli olmayan yabancılara ait şapkalardan biri vardı.

Ryn istasyonu boyunca rayların üzerinden yürümeye başladı. Scheveningen'den hareket edip oradan kasabaya doğru

giden trenlerin yanından yürümeye devam etti. Kuvvetsiz güneş kansızlık hastalığını hassaslaştırmıştı. Plein'deki dükkânlardan birinin camında kendi aksini gördü. Nadiren açık olduğu zamanlardaki gibi, Lahey'deki insanların gözüyle kendine baktı. Lahey'in insanları kendisini muhtemelen; hasta, zayıf, kirli, düzensiz, nezaketsiz ve sosyal çevresinden atılmış bir serseri olarak görüyorlardı.

Plaats şatonun yanındaki Hof-vijver'e açılıyordu. Bu bölgede sadece en zengin işletmeler dükkân kiralayabiliyorlardı.

İşçiler Goupils'de toz almakla meşguldüler. Hepsi merakla Vincent'a bakıyorlardı. Bu adamın ailesi Avrupa'nın sanat dünyasını yönetiyordu. Bu adam neden böyle iğrenç bir halde dolaşıyordu?

Tersteeg üst kattaki ofisinde oturuyordu. Yeşim taşıyla işlenmiş bir mektup açacağıyla gelen mektupları açarken gözü Vincent'ın çehresine ilişti. İyice süzdükten sonra, bu adamın yakışıklı mı çirkin mi olduğu hususunda bir karara varamamıştı.

"Bugün galeriye gelen ilk müşterisin Vincent." dedi. "Senin için ne yapabilirim?"

Vincent içinde bulunduğu zor durumu izah etti.

"Aldığın parayı ne yaptın?"

"Harcadım."

"Eğer müsriflik yaptıysan benden seni cesaretlendirmemi beklememelisin! Bir ayda otuz gün var. Her gün için belirlenen miktar dışında harcama yapmamalısın."

"İsraf etmiş değilim. Paranın çoğu modellere gitti."

"O halde modellerle çalışmak yerine, daha ucuza kendi kendine çalışmalısın."

"Modelsiz çalışmak bir figür ressamının harap olması demek."

"O zaman insan figürü yerine inek ve koyunları çiz. Onlar için para ödemek zorunda değilsin."

"Eğer inekleri ve koyunları hissetmiyorsam, inek ve koyun resmi çizemem Mijnheer."

"İnsan figürleri çizmen de doğru değil zaten. Hem bunları satamazsın da. Sadece sulu boyayla meşgul olacaksın başka bir şeyle değil."

"Sulu boya benim sanatımın vasıtası değil."

"Çizimlerinin acı duymamak için başvurduğun bir uyuşturucu olduğunu düşünüyorum. Bunlar sulu boya yapamıyor olmanın bir bedeli."

Odada bir sessizlik oldu. Vincent buna verilecek bir cevap bulamıyordu.

"De Bock model kullanmıyor ama, varlıklı bir adam. Fiyatları günden güne artan tablolarının müthiş olduğu hakkında şimdi benimle aynı fikirde olduğunu düşünüyorum. Eserlerine onunkinden biraz cazibe katmanı bekliyorum. Fakat ne hikmetse bir türlü olmuyor. Eserlerinin kaba saba ve acemi işi olması beni gerçekten hayal kırıklığına uğrattı. Emin olduğum tek bir şey var ki, oda sende sanatkâr ruhunun bulunmamasıdır.

Vincent'ın son beş günde çekmiş olduğu açlık sıkıntısı birden dizlerinin bağlarını çözmüştü. El yapımı İtalyan

sandalyelerinden birine çöktü. Sesi nereye olduğu belli olmayan içindeki derin boşluğa kaybolmuş, bulamıyordu.

Kısa bir duraklamadan sonra, "bütün bunları bana niçin söylüyorsunuz Mijnheer?" diye sordu.

Tersteeg tertemiz mendilini çıkarıp burnunu, ağzının köşesini ve çenesindeki sakalları sildi. "Çünkü sana ve ailene borçluyum. Doğruyu bilmek zorundasın. Hayatını kurtarmak için hâlâ zamanın var Vincent. Tabii eğer yeterince atik davranırsan. Sen sanatçı olmak için yaratılmış bir adam değilsin. Kendine hayatta sana uygun bir oyuk bulmalısın. Ressamlar hakkındaki fikirlerimde hiç yanılmadım."

"Biliyorum."

"Seni tenkit etmemdeki en büyük etken resme geç başlamış olman. Şayet resme erken yaşlarda başlamış olsaydın şimdiye kadar çalışmalarında biraz ilerleme kaydedebilirdin. Fakat otuz yaşındasın Vincent ve şimdi başarılı olmaya çalışmak yerine başarılı olmalıydın. Bir becerin yoksa başarılı olmayı nasıl umabiliyorsun? Daha da kötüsü Theo'dan para almaya devam edip kendini nasıl temize çıkarabiliyorsun?"

"Mauve bir keresinde bana, Çizebildiğin zaman ressamsın." demişti.

"Mauve senin kuzenin olduğu için sana karşı nazik olmak istemiştir. Ben senin arkadaşınım ve inan bana benim teveccühüm senin için daha iyidir. Bütün hayatın ayaklarının altından kayıp gitmeden önce vazgeç. Bir gün gerçek işini bulup da başarılı olduğunda bana teşekkür etmek için geri geleceksin."

"Mijnheer Tersteeg, beş gündür bir parça ekmek almak için dahi cebimde bir sent para yok. Sırf kendimi düşünüyor olsaydım gelip sizden para istemezdim. Fakat hasta, fakir bir kadın modelim var. Ona olan borcumu ödeyemedim ve bu paraya ihtiyacı var. Sizden, Theo'nun gönderdiği para gelene kadar bana on gulden borç vermenizi istiyorum. Sonrasında geri ödeyeceğim."

Tersteeg ayağa kalkıp pencereden göletin içindeki kuğulara baktı. Vincent'ın amcaları Amsterdam, Rotterdam, Brüksel ve Paris'te sanat galerileri sahibiyken, Vincent'ın Lahey'e gelip yerleşmesine bir türlü anlam veremiyordu.

Arkasını dönmeden elleri Prens Albert ceketini kavramış halde, "Sana on gulden borç vermemin sana fayda sağlayacağını mı düşünüyorsun? Fakat ben reddetmenin daha büyük bir iyilik olup olmadığı konusunda henüz karar verebilmiş değilim."

Vincent Sien'in o patates ve fasulyeleri ne şekilde kazandığını biliyordu. Sien'in, kendisine bakmaya devam etmesine müsaade edemezdi.

"Mijnheer şüphesiz haklısınız. Ben sanatkâr değilim ve hiçbir kabiliyetim de yok. Bana para vermek suretiyle beni cesaretlendirmeniz mantıksız olur. Bir an önce kendi hayatımı kurtarmak için başlamalı ve hayatta kendime uygun bir yer bulmalıyım. Fakat eski arkadaşlığımızın hatırına sizden bana on gulden borç vermenizi istiyorum.

Tersteeg Prens Albert ceketinin cebinden cüzdanı çıkardı. Cüzdanın içinde on guldenlik kâğıt para aradı ve tek kelime söylemeden Vincent'a uzattı.

"Teşekkür ederim. Çok naziksiniz."

Bakımlı caddelerden geçerek eve doğru geçerken Vincent kendi kendine söylendi. "İnsan herkesle, her zaman arkadaş olamaz, biriyle kavga da etmek lâzım. Fakat altı ay boyunca tekrar Tersteeg'i görmeye gitmeyeceğim. Konuşmadığım gibi, çalışmalarımı da göstermeyeceğim."

Vincent haber vermeden De Bock'un atölyesine uğradı. Niyeti; kendisinde olmayıp De Bock'ta olan satılabilir cazibenin ne olduğunu görmekti. De Bock ayaklarını bir sandalyenin üzerine uzatmış oturuyordu. Elinde İngilizce yazılmış bir roman vardı.

De Bock, "merhaba," dedi. "Çok keyifsizim. Tek bir çizgi dahi çizme isteğim yok. Bir sandalye çek ve beni neşelendirecek bir şeyler yap. Sigara içmek için çok mu erken bir saat? Son günlerde kayda değer bir hikâye var mı kulağına çalınan?"

"Müsaade edersen tablolarından bazılarına tekrar bakmak istiyorum. İzin verir misin? Senin tablolarının satılıp da benimkilerin satılmamasına neden olan şeyi bulmak istiyorum."

De Bock gevşek hareketlerle, "kabiliyet dostum kabiliyet." dedi. "Bu Tanrı'nın bir armağanı, insanda ya bulunur ya bulunmaz. Bunun ne olduğunu ben de bilmiyorum. Bazen ben de oldukça berbat şeyler çiziyorum."

De Bock bir sürü tablo getirip resim çerçevesinin üzerine koydu. Vincent yanan gözlerle tabloları birer birer incelerken, De Bock neşeli neşeli resimleri hakkında gevezelik ediyordu.

"Benimkiler daha iyiler," dedi kendi kendine. "Benim tablolarım daha gerçekçi ve daha derin. Benim bir marangoz kalemiyle söylediklerim, O'nun koca bir boya kutu-

suyla söylediklerinden daha çok. O'nun ne anlattığı gayet açık. Neden O'nu mükâfatlandırıp bolca para veriyorlar da beni bir parça siyah ekmek ve kahveden bile mahrum bırakıyorlar?"

Atölyeden kaçınca Vincent kendi kendine homurdanıyordu. "O evde bir tüketim havası var. De Bock ile ilgili beni bezdiren gayri samimi bir şeyler var. Millet haklıydı: 'J'aimerais mieux ne rien dire que de m'exprimer faiblement."[2]

"De Bock'un cazibesine de, parasına da ihtiyacım yok benim. Ben hayatın gerçekliğini ve zorluğunu alacağım. Bu insanın uğrunda ölebileceği bir yol değil."

Eve geldiğinde Christine ahşap zemini ıslak bir bezle siliyordu. Saçları siyah bir şalla bağlanmıştı. Yüzünde ter damlacıkları parlıyordu.

Başını yerden kaldırmadan, "Parayı alabildin mi Vincent?" diye sordu.

"Evet on frank."

"Zengin arkadaşlara sahip olmak muhteşem değil mi?"

"Evet. İşte sana borcum olan altı frank

Sien ayağa kalıp siyah önlüğüyle yüzündeki terleri sildi. "Kardeşinden para gelene kadar bana bir şey veremezsin. Dört frank işini görmez."

"Ben idare ederim Sien. Senin bu paraya daha çok ihtiyacın var."

---

2 Kendimi yetersiz ifade etmektense hiçbir şey söylememeyi tercih ederim.

"Sen de tıpkı benim gibisin. Bak ne yapalım. Kardeşinden mektup gelene kadar burada kalırım. Bu on frank ikimizinmiş gibi kullanalım. Ben bu parayı senden daha idareli kullanırım."

"Peki ya modellik. Bunun için sana artık para ödeyemeyeceğim."

"Bana ev ve yatak veriyorsun yetmez mi? Sıcak bir yerde olmaktan mutluyum ve aynı zamanda işe gitmek zorunda değilim. İşe gidip hasta olana kadar çalışmak zorunda değilim."

Vincent kadını kollarının arasına alıp Sien'in saçlarını geriye doğru attı.

"Bazen mucizeler gerçekleştiriyorsun Sien. Bazen beni neredeyse Tanrı'nın varlığına bile inandırıyorsun!"

Şikâyet etmeksizin acı çekmesini bil

Yaklaşık bir hafta sonra Mauve'u ziyarete gitti. Kuzeni Vincent'ı atölyeye davet etti ama,Vincent'ın görmesine fırsat vermeden bir bezle Scheveningen tablosunun üstünü aceleyle örttü.

Bilgisi yokmuş gibi, "ne istiyorsun?" diye sordu.

"Bir kaç tane sulu boya resmi getirmiştim. Bakmak için belki biraz zaman ayırabilirsiniz diye düşündüm."

Mauve sinirli bir şekilde kaygılı hareketlerle fırçalarını temizliyordu. Üç günden beri yatak odasına girmemişti. Atölyedeki koltukta kestirdiği için yeterince dinlenemiyordu.

"Her zaman sana bir şeyler öğretecek halde olamam Vincent. Bazen haddinden fazla yoruluyorum. Bu zamanlarda Tanrı aşkına biraz uzak durman gerekiyor."

Vincent, dış kapıya doğru giderken "Özür dilerim kuzen Mauve. Maksadım sizi rahatsız etmek değildi. Belki yarın akşam uğrarım..." dedi.

Mauve tablonun üzerindeki örtüyü kaldırdı. Vincent'ın söylediklerini duymuyordu bile.

Ertesi akşam Mauve'un atölyesine tekrar uğradığında, Weissenbruch da atölyedeydi. Mauve histeri krizinin sınırındaydı. Vincent'ın kapıda belirmesiyle, kendini ve arkadaşını biraz eğlendirmek için fırsatı kaçırmadı.

"Weissenbruch, şunun hâline bak." diye bağırdı. O zekice taklitlerinden birini yaparak hevesli bir şekilde Vincent'ın yüzünü kaba çizgilerle çizmeye başladı. Güzel bir karikatür çizmişti. Weissenbruch'un yanına geldi. Yarı açık gözlerle O'na bakıyordu. "Bu Vincent'ın insanlarla konuşma şekli." dedi.

Weissenbruch, "fevkalâde, fevkalâde," diye bağırdı. "İnsanlar seni bu şekilde görüyor," diyerek karikatürü Vincent'ın görmesi için çevirdi. "Bu kadar güzel bir hayvan olduğunu biliyor muydun? Mauve, çeneni karikatürdeki gibi dışarı çıkarıp kaşısana."

Vincent afallamış ve bir köşeye çökmüştü. Vincent kendinden çıktığına inanmadığı bir sesle bir şeyler mırıldandı. "Eğer Londra'nın yağmurlu gecelerini sokaklarda geçirseydiniz, Borinage'ın soğuk gecelerinde evsiz, aç, susuz ateşler içerisinde, çaresizliği yaşasaydınız, sizin de yüzünüzde biçimsiz çizgiler oluşur, sizin de sesiniz boğuk ve kaba çıkardı."

Bir süre sonra Weissenbruch odadan ayrıldı. O ayrılır ayrılmaz Mauve bir sandalyeye yığıldı. Bu küçük eğlence onu fazlasıyla halsizleştirmişti. Mauve sessiz sedasız köşede oturan Vincent'ı fark ettiğinde, "Sen hâlâ burada mısın?" diye sordu.

Vincent, yüzünün şeklini Mauve'un çizmiş olduğu karikatürdeki gibi bozarak aceleyle konuşmaya başladı. "Tanrı aşkına Mauve, bize ne oldu böyle? Sadece ne yaptığımı söylemen kâfi. Neden bana bu şekilde davranıyorsun?"

Mauve yorgun bir şekilde ayağa kalktı ve dalgalı saçlarını geriye doğru attı.

"Hâlini kabullenemiyorum Vincent. Hayatını kazanmanın bir yolunu bulmalısın. Taşımış olduğun Van Gogh ismiyle önüne gelen herkesten yardım dileyerek bu ismi kirletmeye hakkın yok."

Vincent bir an düşündükten sonra, "Tersteeg seni görmek için buraya mı geldi?" dedi.

"Hayır."

"O halde artık bana bir şeyler öğretmek istemiyorsun?"

"Evet istemiyorum.

"Güzel, şu halde tokalaşıp, birbirimize karşı bir husumet ve kin beslemeyelim. Sana karşı beslediğim şükran ve minnet hissini hiçbir şey değiştiremez."

Mauve uzun bir süre cevap vermedi. Sonra, "bunları samimi olarak kabul etme Vincent. Yorgun ve hastayım. Sana elimden geldiğince yardım edeceğim. Beraberinde çizimlerini getirmiş miydin?"

"Evet, fakat şu an uygun bir zaman mı bilmiyorum..."

"Göster bakayım."

Kan çanağına dönmüş gözleriyle resimleri inceledi ve "Çizimin yanlış, tamamıyla yanlış. Daha önce nasıl fark etmediğime şaşıyorum." dedi.

"Fakat vaktiyle bana: "Eğer resim yapabiliyorsan ressamsındır." demiştin.

"Yorgunluk ve halsizlikten hata yapmış olmalıyım. Eğer gerçekten öğrenmek istiyorsan, işin başından, sıfırdan başlamalısın. Kömürlerin olduğu köşede alçı dökümleri var. İstersen onlarla çalışmaya başlayabilirsin.

Vincent, şaşkınlıkla köşeye kadar yürüdü. Beyaz bir ayak dökümünün önüne oturdu. Uzunca bir süre çizemediği gibi, hareket de edemedi. Cebinden bir kaç çizim kâğıdı çıkardı. Bir tek çizgi dahi çizemiyordu. Vincent şövalesinin önünde dikili gördüğü Mauve'a dönerek tablosunun nasıl gittiğini sordu.

Mauve kendini divanın üstüne attı, kan çanağına dönen gözleri kapanırken, "Tersteeg bugüne kadar yaptıklarımdan en güzeli olduğunu söyledi," dedi.

Bir kaç saniye sonra Vincent, "demek Tersteeg'miş" diye söylendi.

Mauve horlamaya başlamıştı. Vincent'ı duymuyordu bile.

Bir süre sonra acısı bir nebze olsun dinmişti. Ayak dökümünü çizmeye başladı. Kuzeni bir kaç saat sonra uyandığında, Vincent yedinci çizimini tamamlamıştı. Mauve divandan bir kedi gibi, hiç uyumamışçasına atladı ve Vincent'ın olduğu yöne doğru hareket etti.

"Göster bakayım. dedi.

Vincent'ın yapmış olduğu yedi resmi alıp baktı. Resimlere baktıktan sonra defalarca, "hayır, hayır, hayır!" diye bağırdı.

Resimleri parçalayıp yere attı. "Aynı kaba çizgiler, aynı acemilik. Tanrı taşkına alçıyı göründüğü gibi çizemiyor musun? Çizgilerinde bir tek olumlu ifade olamaz mı? Hayatında bir kere olsun bir resmi birebir kopyalayamaz mısın?"

"Bu sesle resim akademilerinde ders veren hocalara benziyorsun kuzen Mauve."

"Sen de bir akademiye gitmiş olsaydın şimdiye kadar resim yapmayı öğrenmiş olurdun. Bu ayağı tekrar çiz ve bir ayak çizip çizmediğini kontrol et!"

Mauve bahçeye çıkıp oradan bir şeyler atıştırmak için mutfağa geçti. Sonra tekrar tablosunun başına geçip lambanın ışığında çalışmaya devam etti. Vincent durmadan ayak resmi çiziyordu. Ne kadar çok çizdiyse o kadar çok iğreniyordu önünde duran zehirli alçı parçasından. Kuzeye bakan pencereden günün ilk ışıkları gelmeye başladığı zaman önünde çizilmiş bir sürü ayak resmi birikmişti. Kalbi kırık, her tarafı tutulmuş bir halde kalktı. Mauve son çizimlere bir kere daha baktıktan sonra buruşturdu.

Mauve, "Bunlar da kötü. Hepsi kötü. Çizimin bütün temel kurallarını ihlal ediyorsun. Al bu alçıyı ve eve git. Tekrar tekrar, defalarca çiz ve tamamen doğru bir şey yapmadan da bir daha geri gelme." dedi.

"Eğer yaparsam Tanrı cezamı versin." diye bağırdı Vincent.

Alçıyı alıp kömürlerin arasına fırlatıp binlerce parçaya böldü. "Bir daha da bana tahammül dahi edemediğim

alçıdan bahsetme. Eğer çizecek canlı bir el, bir ayak bulamazsam o zaman alçılarla çalışırım."

Mauve donmuş bir halde, "Bunlar hakkında böyle hissediyorsan o başka..." dedi.

"Kuzen Mauve, ne senin ne de herhangi birinin, beni soğuk sisteminizin bir parçası haline getirmesine müsaade etmeyeceğim. Her şeyi kendi karakterime, mizacıma uygun olarak ifade edeceğim. Çizeceğim şeyi kendi gördüğüm gibi çizmeliyim, sizin gördüğünüz gibi değil."

Mauve, ruhunu yeni teslim etmiş bir insana söyler gibi bir doktor edasıyla, "Korkarım ki senin için yapabileceğim hiç bir şey yok." dedi.

Vincent öğleye doğru uyandığında, Christine'i ve en büyük çocuğu Herman'ı atölyede buldu. Herman on yaşında, zayıf, solgun yüzlü, balık yeşili titrek gözlü bir çocuktu. Christine çocuğu oyalamak için eline bir kalem ve kâğıt tutuşturmuştu. Okumayı ya da yazmayı bile bilmiyordu henüz. Yabancılara karşı temkinli olduğu için utangaçça Vincent'a yaklaştı. Vincent kalemin nasıl tutulacağını, nasıl inek resmi çizileceğini gösterdi. Çocuk sevinmiş, Vincent'la çabucak arkadaş olmuştu. Christine sofraya biraz ekmek ve peynir koydu. Üçü beraber kahvaltı yaptılar.

Vincent, Kay ve Jan'i hatırlayınca boğazı düğüm düğüm oldu.

"Bugün kendimi pek iyi hissetmiyorum Vincent. Modellik yapması için Herman'ı getirdim. O'nu çizebilirsin.

"Nen var Christine?"

"Bilmiyorum."

"Bütün çocuklarında aynı şeyleri hissettin mi?"

"Hastalandığım oluyordu ama, bu kadar değil. Bu en kötüsü."

"Bir doktora görünmen gerekiyor."

"Ücretsiz doktora görünmemin hiçbir faydası yok. Yaptıkları tek şey ilaç yazmak, ki onların da bir faydasını görmüyorum.

"Leyden'deki devlet hastanesine gidebilirsin."

"Şey... sanırım gitmeliyim."

"Trenle çok kısa bir mesafede. Yarın sabah erkenden seni götürürüm. Hollanda'nın her yerinden insanlar bu hastaneye gelir."

"İyi olduğunu duymuştum."

Christine bütün günü yatakta geçirdi. Vincent da çocuğun resmini çizmekle uğraştı. Yemek vakti Vincent, Herman'ı alıp Christine'nin annesine teslim edip geri döndü. Ertesi sabah erkenden trenle Leyden'e gittiler.

Doktor kadını muayene ettikten ve bir sürü soru sorduktan sonra, "Tabii ki hasta hissedersin, çünkü bebek yerinde değil. dedi.

"Yapılabilecek bir şey var mı Doktor," diye sordu Vincent.

"Evet ameliyat edebiliriz."

"Ciddi bir ameliyat mı?"

"Bu seferlik ciddi değil. Çocuğu forseps ile kolayca çevirebiliriz. Müdahale için değil ama,hastane masrafları için

biraz para gerekiyor." Doktor Christine'e dönerek, "Hiç birikiminiz var mı?" diye sordu.

"Bir frank bile yok."

Doktor derin bir iç çekerek, "Hep böyledir zaten." dedi.

"Ne kadar paraya ihtiyaç var doktor?"

"Elli franktan daha fazla tutmaz."

"Peki müdahale edilmezse ne olur?"

"Kurtulma ihtimali hiç yok."

Vincent bir süre düşündü. Cor amcası için yaptığı on iki sulu boya resmi bitmek üzereydi. Bu da otuz frank ederdi. Geri kalanını da Theo'nun göndereceği nisan ayı aylığından alabileceğini düşündü.

"Para işini ben halledeceğim doktor."

"Güzel. O halde Cumartesi sabahı gelin. Müdahaleyi ben yaparım. Bir şey daha var; aranızdaki ilişkinin şeklini bilmiyorum. Bahsedilmesi de umurumda değil. Bu doktorun işi değil. Fakat şunu bilmen lâzım ki; bu kızcağız tekrar sokağa düşecek olursa, altı aydan fazla hayatta kalamaz."

"Bir daha o hayata dönmeyecek doktor. Bunun için söz veriyorum.

"Mükemmel. Şu halde Cumartesi sabahı görüşürüz."

Bir kaç gün sonra Tersteeg atölyeye geldi. "Gördüğüm kadarıyla hâlâ resim yapıyorsun..." dedi.

"Evet, çalışıyorum.

"Postayla göndermiş olduğun on frankı aldım. Şahsî olarak gelip verdiğim borç için teşekkür etmeni beklerdim."

"Mesafe çok uzak Mijnheer ve hava da çok kötüydü."

"Parayı istemeye gelirken yol çok da uzak değildi sanki. Değil mi?"

Vincent cevap vermedi.

"Sana karşı olmamın nedeni karakterindeki noksanlık Vincent. Sana güvenmememin nedeni de bu. Sırf bu yüzden senin yaptığın şeyleri satın almıyorum.

Vincent masanın köşesinde oturmuş başka bir tartışmaya hazırlanıyordu.

"Halbuki şahsî düşünce ve kanaatlerinizin resim almak meselesine hiçbir tesirinin olmaması gerektiğini düşünüyorum. Bunun benimle ilgili değil, eserlerimle ilgili olması gerekiyor. Şahsî antipatinizin sanat anlayışınızı etkiliyor olması çok adil değil."

"Kesinlikle öyle bir şey söz konusu değil. Eğer siz de satılabilir, içinde biraz cazibe barındıran herhangi bir şey yapmış olsaydınız, bunu Plaats'da satıyor olmaktan ancak memnuniyet duyardım."

"Mijnheer Tersteeg, zahmete katlanarak zorlukla yapılan, içinde biraz karakter ve duygu barındıran bir iş ne sevimsizdir, ne de satılamazdır. Belki de başlangıçta herkesi memnun etmeye çalışmamam çok daha iyi olur."

Tersteeg, paltosunun düğmelerini çözmeden ve eldivenlerini çıkarmadan bir kenara oturdu.

"Biliyor musun Vincent, bazen birilerinin sırtından geçinmeye devam etmek için tablolarının satılmasını istemediğinden şüpheleniyorum."

"Resimlerimi satabilmekten mutlu olurdum Mijnheer, ama ben yine de Weissenbruch gibi gerçek bir sanatçının, sizin satın almaya değer görmediğiniz resimlerim hakkında "bu doğaya çok uygun, bunlardan ben bile çalışabilirim." demesinden de mutluyum. Para benim için çok kıymetli, özellikle de şu günlerde, ama ben buna rağmen parayı tercih etmek yerine ciddi bir şeyler yapmayı yeğlerim."

"Bu De Bock gibi varlıklı bir adamın başvurabileceği bir yol, ama kesinlikle senin başvurabileceğin bir yol değil."

"Resim yapmanın esasları bir insanın geliriyle alâkalı değildir Mijnheer."

Tersteeg bastonunu dizlerinin arasına koyarak arkasına yaslandı. "Ailen bana mektup yazıp senin için yapabileceğim bir şey olup olmadığını sordular Vincent. Tablolarını satın alarak vicdanımı rahatlatamadığım için sana en azından bir kaç tavsiyede bulunabilirim. Bu isimlendiremediğim paçavralarla uğraşmaya devam etmekle hayatını mahvediyorsun. Kendine bir kaç parça yeni elbise al ve etrafta görünümünü sürdür. Bir Van Gogh olduğunu unutmuş durumdasın. Tekrar söylüyorum Lahey'deki saygın insanlarla sosyalleşmelisin. Her zaman teşriki mesai kurduğun işçiler ve toplumun düşük statüdeki insanlarıyla ilişkini kesmelisin. Bir şekilde nasıl oluyorsa sefalet ve çirkinliğe meylin var. Bir takım şüpheli yerlerde görülüyor, şüpheli arkadaşlıklar kuruyorsun. Bu şekilde davranmaya devam ettiğin müddetçe başarılı olmayı nasıl umabiliyorsun?"

Vincent, masanın köşesinden ayrılıp Tersteeg'in yanına yaklaştı. Eğer tekrar bu adamın arkadaşlığını kazanmak için bir şans lâzımsa tam yeri ve zamanıydı. İçinde yumuşak ve cana yakın bir ses tonu aradı.

"Mijnheer, bana yardım etmek istemeniz büyük bir incelik ve yapabildiğim kadarıyla buna büyük bir dürüstlük ve içtenlikle cevap vereceğim. Yeni elbiseler almak için harcayabileceğim tek bir frankım dahi yokken nasıl daha iyi elbiseler alabilirim? Üstelik yeni elbiseler alabilmek için para kazanamıyorsam..."

"İskelelerde, dar sokaklarda, marketlerde, bekleme odalarında, hatta meyhanelerde dolaşmak sanatçıdan başka hiç kimse için hoş eğlenceler değildir. Kim çizebileceği bir şeyler bulabilmek için kirli yerlerde dolaşmayı, bayanlarla çay partilerinde dolaşmaya tercih eder. İşçilerin arasında yaşayarak ya da doğada dolaşarak konu aramak günümüzde pis işler olarak görülüyor. Bir satıcının davranışları ve elbisesi benim için, ya da pahalı şeyler satmak için güzel bayanlarla ve erkeklerle konuşmak zorunda olmayan herhangi birisi için uygun değil."

"Benim yerim Geest'te akşama kadar yaptığım gibi bir delikte kazma sallayan kazıcıların yanıdır. Orada benim çirkin yüzüm ve pespaye elbisem çevremdekilerle mükemmel bir uyum sağlar ve orada zevkle çalışırım. Eğer dediğiniz gibi üzerime güzel elbiseler alırsam, resmini çizmeyi istediğim insanlar benden korkar ve güvenmezler. Benim çizimlerimin amacı, herkese malum olmayan toplumun dışlanmış kesimlerinin bazı hallerini görünür kılmak. Eğer işimi daha iyi yapmak için zaman zaman sosyal davranışları feda ediyorsam yargılanmalı mıyım? Çizdiğim inşaların yaşadığı yerde yaşıyorsam kendimi küçük mü düşürmüş oluyorum? İşçilerin evlerine gittiğim zaman ya da onları stüdyoma getirdiğim zaman kendimi alçaltmış mı oluyorum? Ben mesleğimin gerektirdiği şeyler olduğunu düşünüyorum. Kendimi mahvetmekten kastınız bu mu?"

"Sen, sana yardım edebilecek tecrübeli insanları bile dinlemeyecek kadar dik kafalısın Vincent. Daha önce başarısız oldun ve tekrar başarısız olacaksın. Aynı hikâye tekrarlanıp duracak."

"Bende bir tasarımcının yumrukları var Mijnheer Tersteeg ve bana ne kadar tavsiyede bulunursanız bulunun resim yapmadan duramam. Şimdi size soruyorum, resim yapmaya başladığım günden beri hiç şüphede kaldığıma, duraksadığıma ya da bocaladığıma şahit oldunuz mu? Bu mücadelede adım adım ve güçlenerek ilerlediğimi, sizin de çok iyi bildiğinizi düşünüyorum.

"Belki de öyle, ama senin mücadelen kaybedilmiş bir sebep için mücadele etmekten başka bir şey değil."

Tersteeg kalktı. Eldivenlerini bileğine düğmeledi. "Mauve ve ben Theo'nun sana para göndermemesi için elimizden geleni yapacağız. Aklını başına getirebilmek için tek yol bu kaldı."

Vincent içinde bir şeylerin kırıldığını hissetti. Eğer Theo'nun yardımı kesilirse mahvoldu demekti.

"Tanrım" diye bağırdı. "Bunu bana neden yapıyorsunuz? Benim yok olmamı isteyecek kadar size ne yapmış olmalıyım? Bir insanın fikirleri sizden ayrılıyor diye onu öldürmeniz ne kadar dürüstçe? Kendi yolumda ilerlememe izin verseniz olmaz mı? Sizi bir daha rahatsız etmeyeceğime söz veriyorum. Yeryüzünde beni anlayan tek ruh kardeşim. O'nu da benden nasıl alırsınız?"

"Bu senin iyiliğin için Vincent" dedi Tersteeg ve dışarı çıktı.

Vincent para cüzdanını kaptığı gibi şehir merkezine doğru, alçıdan ayak dökümü almak için koşmaya başladı.

Uileboomen'da kapıyı Jet açtı. Vincent'ı gördüğüne şaşırmıştı.

Jet, "Anton evde değil," dedi. "Sana da çok kızgın. Seni bir daha görmek istemediğini söyledi. Başına bunun gelmesinden dolayı çok mutsuz oldum Vincent."

Elinde tuttuğu alçı dökümünü Jet'e uzattı. "Lütfen bunu Mauve'a ver ve çok üzgün olduğumu söyle."

Tam arkasını dönmüş gitmeye hazırlanıyordu ki Jet'in şefkatli elleri Vincent'ın omuzlarına dokundu.

"Scheveningen tablosu bitti sonunda. Görmek ister misin?"

Mauve'un yaptığı tablonun karşısında sessizce durdu. Atlar tarafından sahile çekilen balıkçı teknesinin büyük bir resmi. Bir şahesere baktığını biliyordu. Atlar midilliydi. Zavallı, hırpalanmış, siyah, beyaz ve kahverengi midilliler. Orada sabırla ve itaatkâr bir şekilde, kabullenmiş ve sessiz bir şekilde duruyorlardı. Hâlâ teknenin bir parçası sudaydı. Son kısımda çıktıktan sonra iş bitmiş olacaktı. Şekerle bezenmeye hasrettiler ama, şikâyet etmiyorlardı.

Vincent resimde derin ve gerçekçi bir hikmet bulmuştu. *"Savoir souffrir sans se plaindre, ça c'est la seule chose pratique, c'est la grande science, la leçon à apprendre, la solution du problème de la vie.*[3]"

Evden uzaklaşınca biraz ferahladı. Kendisine en kötü darbeyi vuracak olan kişinin boyun eğmeye tahammül etmeyi öğretecek olan kişi olacağını düşündü.

---

3 Şikâyet etmeden acı çekmeyi bilmek, hayattaki en kullanışlı şey, öğrenilecek ders ve hayatımızdaki problemlerin çözümüdür.

Merhametsiz Kılıç

Christine'in ameliyatı başarıyla sonuçlanmıştı ama, masrafların karşılanması gerekiyordu. Vincent amcasının istediği on iki sulu boya resmini Cor'a gönderip gelecek olan otuz frankı beklemeye başladı. Amcası boş bir zaman bulup parayı gönderene kadar günlerce bekledi. Leyden'deki doktor aynı zamanda doğumda da bulunacak olan doktor olduğu için, doktorla iyi geçinmeleri gerekiyordu. Vincent son ödeme olan yirmi frankı ilkinden günler öncesinde gönderdi. Böylece eski hikâye yeniden başlamış oldu. Önce kahve ve siyah ekmek, sonra sadece kahve, sonra sade su, sonra ateş ve bitkinlik, en sonunda da hezeyanlar... Christine yemeğini evde yiyordu ama,Vincent'a getirebileceği bir şey kalmıyordu geride. Sürecin son sınırına gelince sürünerek yataktan çıktı ve Weissenbruch'un atölyesine gitmek için zorladı kendini.

Weissenbruch çok parası olmasına rağmen gösterişten uzak yaşardı. Stüdyosunda gelen misafirlerin oturabileceği ne bir istemle, ne de okuyabilecekleri herhangi bir şey vardı. Atölyenin duvarlarında tablolar asılı değildi. Dışarıyı seyretmek için pencere dahi yoktu. Sade bir donanımı vardı stüdyosunun. Sadece resimle ilgili malzemeden başka neredeyse hiçbir şey yoktu. Bu da misafirlerin gelmemesine neden oluyordu.

Vincent'ı gördüğünde elinden fırçasını bırakmadan, "demek sen geldin ha?" diye mırıldandı. Weissenbruch ressamları kendi atölyelerinde rahatsız etmeyi umursamamasına rağmen, kendi stüdyosunda rahatsız edildiği vakit kapana kısılmış bir aslan kadar misafirperverdi.

Vincent ne için rahatsız ettiğini açıklamaya çalışıyordu.

Weissenbruch, "hayır oğlum hayır. Yeryüzünde borç para istemek için gelinecek en son kişiye geldin. Sana beş sent bile vermem." dedi.

"Para biriktiremiyor musunuz?"

"Tabii ki biriktirebiliyorum. Beni kendin gibi hiçbir şey satamayan kahrolası bir amatör mü zannediyorsun? Bankada birikmiş belki de üç ömür yetecek kadar param var."

"O halde bana neden yirmi beş frank borç vermiyorsun? Çok çaresizim. Evimde bir ekmek kırıntısı dahi kalmadı."

Weissenbruch ellerini ovuşturarak, "mükemmel, mükemmel. Bu da tam olarak senin ihtiyaç duyduğun şey. Bu senin için harika bir şey. Şimdi artık ressam olabilirsin. dedi.

Vincent destek almadan ayağa kalkmakta güçlük çekerek boş duvara doğru eğildi. "Aç kalmakla alâkalı bu kadar mükemmel olan şey ne?"

"Dünya üzerinde senin için bundan daha iyi bir şey olamaz Van Gogh. Bu sayede ıstırap çekeceksin.

"Beni acı çekerken görmek seni neden bu kadar ilgilendiriyor."

Weissenbruch atölyedeki tek sandalyeye oturdu. Bacak bacak üstüne atarak elindeki kırmızıya batırılmış fırçasıyla Vincent'ın ağzını işaret ederek, "Çünkü bu seni gerçek bir sanatkâr yapacak. Ne kadar çok acı çekersen o kadar çok sanatına bağlanırsın. Birinci sınıf ressamları şöhrete ulaştıran şey budur. Boş bir mide, dolu bir mideden daha iyidir Van Gogh ve kırık bir kalp de saadetten daha güzeldir. Bunu sakın unutma, dedi.

"Bunlar saçma sapan şeyler Weissenbruch. Bunu siz de biliyorsunuz!"

Weissenbruch elindeki fırçayı Vincent'ın olduğu taraf doğru bir kaç darbe vurur gibi salladı. "Ömrü boyunca hiç ıstırap çekmemiş birinin resim yapması imkânsızdır Van Gogh. Saadet sadece ineklere ve tüccarlara göre olan bir uyuşukluktur. Sanatçı acıyla gelişir. Eğer açsan, hayal kırıklığına uğradıysan ve perişan bir haldeysen minnettar ol! Tanrı sana karşı iyi olmaya başlıyor demektir."

"Yoksulluk insanı mahveder." diye karşılık verdi Vincent.

"Evet zayıfları mahveder, güçlüleri değil. Eğer yoksulluk seni mahvediyorsa sen zayıf karakterli bir insansın ve düşmelisin de."

"Ve siz de bana yardım etmek için parmağınızı kımıldatmazsınız. Öyle mi?"

"Bütün zamanların en büyük ressamı olduğunuzu düşünsem dahi yardım etmem. Açlık bir insanı öldürebiliyorsa o adam yardım edilmeyi hak etmiyordur. Yeryüzüne ait gerçek sanatçılar, söylemek istedikleri her şeyi söylemeden ne Tanrı, ne de şeytan tarafından öldürülebilen insanlardır."

"Fakat ben senelerdir açlık çekiyorum Weissenbruch. Başımı örten bir çatım olmadan yağmurların altında, her şeyi örten karların üstünde yürüyerek, açlık ve hastalıklarla boğuşarak, terkedilmiş olarak yaşadım. Bu çeşit şeylerden öğrenebileceğim daha başka bir şey yok."

"Sen henüz ıstırabın yüzeyini bile kazımış değilsin. Sen daha başlangıçtasın. Sana acının bu dünyada tükenme-

yen tek şey olduğunu söylüyorum. Şimdi evine git ve kalemini eline al. Bu açlık ve hayal kırıklığıyla daha iyi şeyler yapacaksın."

"Ve resimlerim daha çabuk geri çevrilmiş olsun," dedi Vincent.

Weissenbruch içtenlikle güldü. "Elbette geri çevrilecek. Geri çevrilmeliler de zaten. Bu senin için de daha iyi. Her seferinde daha çok hayal kırıklığı yaşayacaksın. Her seferinde yaptığın tablon bir öncekine nazaran daha iyi olacak. Eğer çektiğin açlık ve ıstıraptan dolayı yıllarca çalışmaların kötüye kullanılır ya da ihmal edilirse belki bir gün-dikkat et belki diyorum- belki bir gün yaptığın resim Jan Steen'ın resimlerinin yanına asılmayı hak eder. Ya da...

"Ya da Weissenbruch'un...

"Aynen öyle ya da Weissenbruch'un. Şimdi sana para verecek olursam, seni ölümsüzlük şansından mahrum ederim.

"Bunu ölümsüzlükle mi ifade ediyorsun? Resim yapmayı şimdi ve burada yapmak istiyorum. Boş mideyle de bunu yapmanın imkânı yok."

"Yanılıyorsun Vincent. Bugün kıymetli olduğunu düşündüğün bütün resimler boş mideyle yapılmıştır. Miden dolu olursa ortaya çıkaracağın şey değerli olmaz..."

"Sizin ıstırap çektiğinizi duyduğumu hatırlamıyorum."

"Benim yaratıcı bir hayal gücüm var. Acıyı çekmeden de ne olduğunu anlayabiliyorum."

"Seni yaşlı sahtekâr!"

"Hiç de değil. Eğer resimlerimin De Bock'un yaptıkları gibi basit ve yavan olduğunu düşünseydim bütün paramı atar bir serseri gibi yaşardım. Ben acının aldatıcı görünüşünü mükemmel şekilde yansıtabilirim. Bu yüzden büyük sanatçıyım."

"Bu yüzden büyük bir şarlatansın. Haydi iyi bir meslektaş ol da bana yirmi beş frank borç ver."

"Yirmi beş sent dahi vermem. Sana bütün samimiyetimle söylüyorum. Para vererek seni zayıf düşüreceğimden eminim. Günün birinde çok güzel eserler yaratacaksın Vincent.

"Şimdi git de çorba dağıtılan mutfaktan bir tas bedava çorba içmek için sıraya gir."

Vincent,Weissenbruch'a gözlerini dikip baktı bir süre. Sonra kapıyı açtı.

"Bekle bir dakika, diye bağırdı Weissenbruch.

"Dinle beni Vincent. Ben cimri bir adam değilim ama, prensip sahibi bir insanım. Eğer aptal bir adam olduğunu düşünseydim, seni başımdan savabilmek için yirmi beş frankı verir yollardım. Fakat sana bir meslektaşım olarak saygı duyuyorum. Sana, dünyanın bütün paralarının satın alamayacağı bir şey vereceğim. Bütün Lahey'de bunu verebileceğim Mauve'dan başka kimse yok. Buraya gel. Tavan penceresindeki perdeyi ayarla. Böyle daha iyi. Şu çalışmaya bak. Ben işte böyle çalışıyorum. Tanrı aşkına ışığın önünde, onu görmeyi nasıl beklersin?"

Vincent bir saat kadar sonra coşkulu bir şekilde ayrıldı. Şu bir saat içerisinde, bir sanat akademisinde bir yılda öğreneceğinden çok daha fazla şey öğrenmişti. Belli bir mesafe yürüdükten sonra açlığını, hastalığını, ateşini ve cebinde on sentinin olmadığını hatırlamıştı.

Aşk

Bir kaç gün sonra, Mauve'u kumullarda görmeye gitti. Keşke biraz barışma umudu olsaydı, hayal kırıklığına uğramıştı.

"Kuzen Mauve, atölyende olanlardan ötürü beni affetmen için sana yalvarmak istiyorum. Yaptığım aptalcaydı. Beni affedebilme ihtimalin yok mu? Bir daha gelip benim çalışmalarıma arada bir bakıp, mevzular üzerine konuşmayacak mısın?"

Mauve tereddütsüz reddetti. "Kesinlikle seni görmeye gelmeyeceğim, her şey bitti."

"Bana olan inancını tamamen yitirdin mi?"

"Evet. Senin ahlâktan yoksun bir karakterin var."

"Eğer bana neyde ahlâksızlık yaptığımı söyleyebilirsen, onu düzeltmeyi deneyebilirim."

"Ne yaptığınla artık ilgilenmiyorum.

"Gece gündüz yemekten, uyumaktan ve bir sanatçı olarak çalışmaktan başka bir şey yapmıyorum. Bu mu ahlâksızca?"

"Sen kendine sanatçı mı diyorsun?"

"Evet."

"Ne kadar da absürtçe. Hayatında bir tane bile resim satmış değilsin."

"Sanatçı olmanın anlamı bu mu? Satmak? Bense onu, 'Onu biliyorum, onu buldum'un tam zıddı zannediyordum. Sanatçı olduğumu söylediğim zaman, oysa

ben sadece 'arayıştayım, çabalıyorum, bütün kalbimle ondayım'ı kastediyorum."

"Her neyse, sen yine de karakteri ahlâktan yoksun bir adamsın."

"Sen bende bir şeylerden şüpheleniyorsun –havada olan bir şeyler- sen benim bir şeyleri sakladığımı düşünüyorsun. 'Vincent aydınlığa çıkartamayacağı bir şeyleri saklıyor.' Nedir o, Mauve? Benimle dobra dobra konuş."

Mauve resim sehpasına geri döndü ve boya uygulamaya başladı. Vincent döndü ve yavaşça kumlar üzerinde yürüdü.

Haklıydı. Havada bir şeyler gerçekten vardı. Lahey O'nun Christine'le olan ilişkisini öğrenmişti. De Bock bu haberi yayan kişiydi. O tomurcuk gibi olan ağzında yaramaz bir gülümsemeyle çıkageldi. Christine poz veriyordu, o da İngilizce konuştu.

"Vay, vay, Van Gogh, dedi, ağır siyah ceketini fırlatıp ardından uzun bir sigara yakarken. "Metres tuttuğun bütün şehrin ağzında artık. Weissenbruch'tan, Mauve'den ve Tersteeg'den bile duydum. Bütün Lahey bu haberle ayağa kalkmış durumda."

"Oh, dedi Vincent, "o halde bütün yaygara bundan ibaret."

"Ağzını daha sıkı tutmalısın, eski dostum. Şehir civarından bir model mi? Ben de bütün hepsini tanıyorum zannederdim."

Vincent ocağın yanında örgü ören Christine'e doğru bir bakış attı. O'nda evcimen tarzda bir tür çekicilik vardı,

gözleri diktiği elbisenin üzerinde, orada oturmuş yünle önlük örüyordu. De Bock sigarasını yere düşürdü ve sıçradı.

"Aman Tanrım!" dedi, "bana O'nun metresin olduğunu söylemiyorsun değil mi?"

"Benim bir metresim yok, De Bock. Ama zannedersem bahsettikleri kadın O oluyor."

De Bock alnındaki bazı hayali terleri sildi ve Christine'e dikkatlice baktı. "O'nunla yatarak kendini nasıl olur da böyle bir belanın içine atarsın?"

"Neden soruyorsun ki?"

"Benim sevgili eski dostum, o bir kocakarı! Alelâde, yaşlı, çirkin bir karı. Senin aklından neler geçiyor öyle? Tersteeg'in şok olmasına şaşırmamalı. Eğer bir metres istiyorsan, neden şehirdeki modellerden temiz, düzgün bir tane seçmiyorsun? Etrafta onlardan çok var."

"Daha önce de sana söylediğim gibi, De Bock, bu kadın benim metresim değil."

"O halde neyin?..."

"O benim karım."

De Bock ince dudaklarını bir adamın bir düğmeyi düğme iliğine geçirmesi gibi dişlerinin üzerine sıkıştırdı.

"Karın mı?"

"Evet. Onunla evlenme niyetindeyim."

"Aman Tanrım!"

De Bock, Christine'e son bir kez dehşet ve tiksinti dolu bir bakış attı ve ceketini bile üzerine almadan tüydü.

"Benim hakkında ne söylüyordun?" dedi Christine. Vincent karşıya geçti ve bir an için aşağı Christine'e baktı. "De Bock'a senin benim karım olacağını söyledim."

Christine uzun bir süre suskun kaldı, elleri meşgul bir biçimde çalışıyordu. Ağzı hafifçe asılı kaldı ve ansızın kuruyan dudaklarını ıslatmak için tıpkı bir yılanın dili gibi, dili dışarı fırladı.

"Gerçekten benimle evlenir miydin, Vincent? Neden?"

"Eğer seninle evlenmesem, seni kendi hâline bırakmam benim nazikliğim olurdu. Ev hayatını, kendi tecrübelerimden hareketle çizebilmek için birlikte seninle evlilik hayatının bütün neşesi ve kederlerini yaşamak istiyorum. Bir zaman bir kadına âşık olmuştum, Christine. O'nun evine gittiğimdeyse, O'nun benden iğrendiğini söylediler. Benim aşkım gerçek, samimi ve güçlüydü Christine ve terk ettiğimde onun katledildiğini biliyordum. Ama her ölümden sonra bir yeniden diriliş vardır; sen işte o yeniden dirilişsin."

"Ama sen benimle evlenemezsin ki! Çocuklar ne olacak? Ayrıca kardeşin sana para göndermeyi bırakabilir."

"Anne olan bir kadına saygı duyarım ben, Christine. Herman'la yeni doğan bebek burada yanımızda bizimle kalır, diğerleri ise annenle kalır. Theo'ya gelince... evet... muhtemelen kafamı koparabilir. Ama ona gerçeği bütünüyle yazdığım zaman beni yüzüstü bırakacağını zannetmiyorum."

Döşemenin üzerinde ayakta durdu. Vincent'ın O'nunla ilk tanıştığı zamandan çok daha iyi görünüyordu. Melankolik kahverengi gözlerinde mutluluğun ufak doku-

nuşları vardı. Bütün benliğine yeni bir yaşam enerjisi gelmişti. Poz vermek O'nun için kolay değildi, ama yine büyük bir gayret ve sabırla çabalıyordu. İlk tanıştıklarında kaba saba, hasta ve zavallı bir haldeydi; şimdi ise bütün tavrı çok daha sakin bir hâl almıştı. Yeni bir hayat ve sağlık bulmuştu. Vincent orada oturmuş O'nun kaba, çizilmiş yüzüne hafif tatlılık belirtisine bakıyordu, o sırada bir kez daha Michelet'den şu dizeler aklına geldi: "Comment se fait-il qu'il y ait sur la terre une femme seule désespérée?"[4]

"Sien, biz idareli davranacağız ve elimizden geldiğince tasarruflu olacağız, öyle değil mi? Korkarım öyle bir zaman gelecek ki, elimde neredeyse hiç bir şey kalmayacak. Leyden'e gitmeden önce sana yardım edebilirim, ama döndüğünde bilmiyorum beni ne halde bulacaksın, ekmeğimle mi, ekmeğim bile olmaksızın mı? Neyim varsa seninle ve çocukla paylaşacağım.

Christine sandalyeyi arkasındaki zemine fırlattı, kollarını Vincent'ın boynuna koydu ve başını omuzlarına dayadı.

"Sadece seninle kalmama izin ver, Vincent. Senden fazla bir şey istemiyorum. Eğer hiçbir şey yoksa, ekmek ve kahve, ben yine de şikâyet edecek değilim. Seni seviyorum, Vincent. Sen hayatım boyunca bana iyi davranan ilk erkeksin. İstemiyorsan benimle evlenmek zorunda değilsin. Poz veririm, sıkı çalışırım ve benden ne yapmamı istersen onu yaparım. Sadece izin ver seninle kalayım! Ömrü hayatımda ilk defa mutluyum, Vincent. Ben bir şey istemiyorum. Senin neyin varsa onu paylaşırım ve mutlu olurum." Kendisine karşı kabaran çocuğu hissetmişti, sıcak ve yaşam dolu. Parmak uçlarını nazik bir

4 "Yeryüzünde nasıl yalnız, terkedilmiş bir kadın olabilir?"

şekilde Christine'in sade yüzünde gezdirdi, tek tek yaraları öperek. Saçlarının geriye doğru düşmesine izin verdi, ince saç tellerini elinin yumuşak okşayışıyla düzelterek. Christine kızaran mutlu yanaklarını O'nun sakalına dayadı ve yumuşakça sakalların tersine sürdü.

"Beni seviyorsun, değil mi Christine?"

"Evet, Vincent, seviyorum.

"Sevilmek güzel şey. Dünya ise istediğinde onu yanlış sayar."

"Dünyanın canı cehenneme, dedi Christine, sadece.

"Bir işçi olarak yaşayacağım; bu bana uyar. Sen ve ben birbirimizi anlıyoruz ve başkalarının ne dediğini dert etmemize gerek yok. Toplumsal bir mevkii sürdürmek için rol yapmamıza gerek yok. Benim kendi sınıfım zaten uzun zaman önce beni dışladı. Seninle evlenmeden yaşamaktansa, fakir olsa da, ocağımda bir ekmek kabuğunun olmasını tercih ederim.

İkisi birlikte yere oturdu, kollarını birbirlerine dolamış bir biçimde, ateşin kızıl korlarıyla ısındılar. Büyüyü bozan postacının kapıyı çalması oldu. Vincent'a Amsterdam'dan bir mektup getirmişti. Şöyle yazıyordu:

Vincent:

Utanç verici davranışından yeni haberim oldu. Nazikçe benim altı çizim için verdiğim siparişi iptal et. Senin çalışmalarınla artık ilgilenmiyorum.

C. M. Van Gogh.

Şimdi bütün kaderi Theo'nun ellerindeydi. Theo'ya Christine'le olan ilişkisinin ne çeşit bir ilişki olduğunu açıklayamazsa, O'nun da gönderdiği yüz frankı göndermemek için bir gerekçesi olacaktı. İşi ve Christine oldukça, ustası Mauve olmaksızın yapabilirdi, satıcısı Tersteeg olmadan yapabilirdi, ailesi, arkadaşları ve meslektaşları olmadan yaşayabilirdi. Ama aylık o yüz frank olmaksızın yapamazdı!

Kardeşi Theo'ya yalvaran, onu anlaması ve terk etmemesi için, uzun, tutkulu, her şeyi anlatan mektuplar yazdı. Gün be gün olabilecek en kötünün korkusuyla yaşıyordu. Ödeyebileceğinden daha fazla çizim malzemesi sipariş vermeye ya da sulu boyaya girişip devam etmeye cesaret edemiyordu.

Theo itiraz etti, pek çok itiraz, ama O'nu kınamadı. O'na öğüt de verdi, ama bir kez bile olsun eğer öğütlerini tutmazsa, parayı göndermeye son vereceği sonucu çıkarmadı. En sonunda, her ne kadar onaylamasa da, Vincent'a yaptığı yardımın tıpkı eskisi gibi devam edeceği güvencesini verdi.

Mayıs'ın ilk günleriydi. Leyden'deki doktor Christine'e Haziran'da bir süre loğusa olduğu için gözetim altında tutulacağını söyledi. Vincent gözlem süreci bitene kadar O'nun kendi yanına taşınmamasının daha akıllıca olacağına karar verdi, o süreç zarfında Schenkweg'de yan tarafta bulunan boş evi kiraya vermeyi umuyordu. Christine zamanının çoğunu atölyede geçiriyordu, ama eşyaları hâlâ annesinin evindeydi. Toparlanmasının ardından resmî nikâh kıyacaklardı.

Christine'in loğusalık süreci için Leyden'e gitti. Çocuk akşam dokuzdan bir buçuğa kadar kımıldamadı. For-

sepsle birlikte alınmak zorunda kalındı, ama en ufak bir yara bile almadı. Christine çok büyük acılar yaşadı, ama Vincent'ı gördüğünde bunların hepsini unutmuştu.

"Yakında tekrar birlikte çizim yapmaya başlayacağız," dedi.

Vincent gözlerinde yaşlar dolu bir halde O'na baktı. Çocuğun başka bir adama ait olmasının bir önemi yoktu. Bu O'nun karısı ve bebeğiydi ve göğsünde gergin bir sancıyla birlikte mutluydu.

Schenkweg'e geri döndüğünde ev sahibini ve kereste deposunun sahibini evin önünde buldu.

"Diğer evi almaya ne dersiniz, Mijnheer Van Gogh? Haftalık sadece sekiz frank. Sizin için boyasını yapıp sıvatacağım. İstediğiniz çeşit bir duvar kâğıdı seçecek olursanız, onunla kaplarız."

"O kadar da hızlı değil," dedi Vincent. "Yeni evi karımın geliş zamanına saklıyorum, ama önce kardeşime yazmam lâzım.

"Peki, benim şimdi bir kısım duvar kâğıdını halletmem gerekiyor, o halde en çok hoşunuza gideni seçin ve evi alamazsanız da, sorun değil."

Theo yan taraftaki evden bir kaç aydır haberdardı. O ev çok daha geniş, bir atölyesi, oturma odası, mutfağı, cumbası ve çatı katında yatak odası vardı. Eski evden haftada dört frank daha fazlaya geliyordu, ama yine de Christine, Herman ve bebeği de Schenkweg'e geliyordu ve yeni odalara ihtiyaç duyacaklardı. Theo cevap olarak maaşına yeni bir zam yapıldığını ve Vincent'a aylık yüz elli franklık bir paraya bel bağlayabileceğini söyledi. Vincent yeni

evi hemen kiraladı. Christine bir hafta içerisinde eve geliyordu ve döndüğünde sıcak bir yuva bulmasını istiyordu. Ev sahibi eşyalarını yan taraftaki atölyeye taşıması için bahçeden O'na iki adam ayarladı. Christine'in annesi de eşyaları düzene sokmak için oraya gelmişti.

Kutsal Aile

Yeni atölye daire, açık grimsi kahve rengi kâğıt, fırçayla ovalanmış ahşap zemin, duvardaki çizimler, her bir köşede resim sehpası ve geniş, beyaz çalışma masasıyla çok oturaklı görünüyordu. Christine'in annesi pencerelere beyaz muslin perdeler taktı. Bitişikteki atölye daire, Vincent'ın bir köşesinde şişelerinin, kaplarının ve kitaplarının, gömme dolabın olduğu, bütün çizim tahtalarını, resim çantalarını ve ahşap baskı kalıplarını sakladığı çardaktı. Oturma odasında bir masa, bir kaç mutfak sandalyesi, bir zeytin rengi soba ve Christine için geniş hasırdan bir koltuk vardı. Bunun yanına üzerinde yeşil bir örtü olan demir bir karyolayı koydu, onun üstünde ise Rembrandt'ın beşiğin yanında biri mum ışığıyla İncil okuyan iki kadın gravürü.

Mutfak için gerekli olan her şeyi sıkı bir biçimde sağlama almıştı; öyle ki Christine geri döndüğünde akşam yemeğini on dakika içerisinde hazırlayabilecekti. Theo'nun gelme ihtimaline karşı yeni bir bıçak, çatal, kaşık ve tabak aldı. Yukarıdaki çatı katına kendisi ve karısı için geniş bir yatak ve Herman için iyi durumda olan eski bir yatak koydu. Kendisi ve Christine'in annesi saman, su yosunu, yastık kılıfı alıp, çatı katındaki yatak minderlerini doldurdular.

Christine hastaneden çıktığında, O'nu tedavi eden doktor, gözetim koğuşunun hemşiresi ve baş hemşire dahil, herkes O'na veda etmeye gelmişti. Vincent, Christine'in ancak ciddi insanların sevgi ve ilgi gösterebileceği bir insan olduğunu eskisinden çok daha iyi kavramıştı. "Eskiden iyilik nedir bilmemiş," dedi kendi kendisine, "şu halde nasıl iyi olabilsin ki?"

Annesi ve oğlu Herman, Christine'i karşılamak için Schenkweg'teydiler. Çok hoş bir yuvaya dönüş olmuştu, çünkü Vincent O'na yeni yuvasıyla ilgili hiçbir şey söylememişti. Öteye beriye koşuşturup eşyalara dokunuyordu; beşik, hafif oturak, Vincent'ın pencere pervazına koyduğu çiçek saksısı... Morali çok yüksekti.

"Profesör acayip komik bir adamdı," diye haykırdı. "Bir keresinde, cin ve sert içkileri sever misin? Ayrıca sigara da içiyor musun?" dedi, ben de 'Evet,' dedim. 'Sadece sordum' dedi, 'bütün bunları bırakmak zorunda olmadığını söylemek için. Ama sirke, biber ya da hardal asla kullanmamalısın. Yine en az haftada bir et yemelisin."

Yatak odaları lambri kaplı olduğu için güzel bir ambar gibi görünüyordu. Vincent demir beşiği her gece üst kata, gündüzleri ise alt kata, oturma odasına taşımak zorundaydı. Christine hâlâ çok güçsüz olduğu için bütün ev işlerini kendisi yapmak zorunda kalıyordu; yatakları yapmak, sobayı yakmak, kaldırmak, taşımak ve temizlik yapmak. Kendisini çok uzun zamandır sanki Christine ve çocuklarla berabermiş gibi hissediyordu ve tam da havasındaydı. Her ne kadar Christine hâlâ ameliyatın acısını çekiyor olsa da, yavaş yavaş toparlanma ve düzelme emareleri gösteriyordu.

Vincent kalbinde yeni bir huzurla çalışmalarına geri döndü. Birinin kendine ait bir ocağının olması ve aile

olmanın telaşı ve düzenin hissedilmesi güzel bir duyguydu. Christine'le birlikte yaşamak O'na işine daha sıkı sıkıya sarılması için cesaret ve enerji veriyordu. Theo Borinage'da O'nu terk etmemiş olsaydı, iyi bir ressam olacağından kesinlikle emindi.

Borinage'da kendini Tanrı'ya adamıştı; burada ise yeni ve gerçek bir Tanrı'sı vardı, tek bir cümlede özetlenebilecek bir din: Bir işçinin figürü, sürülmüş toprakta bir kaç saban izi, biraz kum, deniz ve gökyüzü ciddi konulardı. Oldukça zor, ama aynı zamanda bir o kadar da güzel ve aslında hayatın içindeki saklı şiiri ifade etmeye, adamaya değecek kadar.

Bir gün öğleden sonra, kumsaldan gelirken Tersteeg'le Schenkweg'teki evin karşısında karşılaştı.

"Seni gördüğüme sevindim, Vincent," dedi Tersteeg. "Doğrusu sana gelmeyi ve neler yapıp ettiğini görmeyi düşünüyordum."

Vincent, Tersteeg'in üst kata çıktığında oluşacak fırtınadan ödü patlamıştı. O'nunla sokakta biraz daha güç toplamak için bir kaç saniye sohbet etti. Tersteeg yakın, canlı ve neşeliydi. Vincent tir tir titriyordu.

İki adam içeri girdiğinde, Christine hasır koltukta bebeği emziriyordu. Herman ise sobanın yanında oynuyordu. Tersteeg hayretler içerisinde onlara bir süre, uzun bir süre baka kaldı. Konuştuğunda ise, İngilizce konuşmaya başlamıştı.

"Bu kadın ve çocuk da ne demek oluyor?"

"Christine benim karım. Çocuk da bizim."

"Gerçekten O'nunla evlendin mi?"

"Henüz evlilik töreni düzenlemiş değiliz, eğer kastettiğin buysa."

"Nasıl olur da aklından şey olan bir kadınla.... ve çocukla... yaşamayı..."

"İnsanlar genelde evlenir, öyle değil mi?

"Ama senin hiç paran yok. Sana kardeşin bakıyor."

"Hiç de bile. Theo bana maaş ödüyor. Yaptığım her şey ona ait. Bir gün parasını geri alacak."

"Sen aklını mı kaçırdın, Vincent? Bu kesinlikle sağlıksız bir kafa ve mizaçtan kaynaklanıyor."

"İnsan davranışı, Mijnheer, çizim gibi ciddi bir meseledir. Gözün değişen konumuyla birlikte bütün perspektif değişir ve özneye bağlı değildir, bilakis bakan kişiye bağlıdır."

"Babana yazmalıyım, Vincent. O'na yazmalı ve bütün bu meseleyi O'na anlatmalıyım."

"Sizden hiddetli bir mektup almalarının hemen ardından, benden masraflarını benim karşılayacağım, buraya gelip beni ziyaret etme ricamın onlara ulaşması biraz tuhaf kaçmaz mı?"

"Onlara yazmayı mı düşünüyorsun?"

"Bunu gerçekten soruyor musunuz? Elbette yazacağım. Ama takdir edersin ki, şu an hiç de uygun bir an değil. Babam Nuenen'deki papaz evine yeni taşındı. Karımın durumu ise; herhangi bir sıkıntı ve gerilim onun için âdeta cinayet olur."

"O zaman ben yazmasam iyi olur. Evladım, sen âdeta kendini boğmak isteyen bir adam kadar budalasın. Ben yalnızca seni kurtarmak istiyorum."

"İyi niyetinizden hiç bir şüphem yok, Mijnheer Tersteeg, bu yüzden söylediğiniz sözlere kızmıyorum. Ama bu konuşma benim için oldukça nahoş."

Tersteeg yüzünde şaşkın bir ifadeyle çıkıp gitti. Dış dünyaya ilk fısıltıyı yayan Weissenbruch'tu. Umarsızca bir öğleden sonra Vincent hâlâ hayatta mı bir görmek için düşüverdi.

"Selam, dedi. "Görüyorum ki o yirmi beş frank olmadan da yolunu bulmuşsun.

"Evet."

"O zaman üzerine düşmediğim için şimdi memnun değil misin?"

"Senin hakkında düşüncem hâlâ o gece Mauve'un evinde söylediklerimden ibaret, 'Canın cehenneme!' Davetimi şimdi tekrarlıyorum.

"Böyle yapmaya devam edersen, sen de bir diğer Weissenbruch olacaksın; içinde gerçek bir adam kumaşı var. Neden beni metresinle tanıştırmıyorsun. Bu şerefe hâlâ nail olamadım.

"Benim istediğin gibi canımı sık, Weissenbruch, ama O'nu rahat bırak."

Christine demirden beşiği yeşil örtüsüyle birlikte sallıyordu. Kendisiyle alay edildiğinin farkındaydı, başını kaldırıp yüzündeki acıyla Vincent'a baktı. Vincent an-

nenin ve O'nun yanına geçti ve onların yanında durdu, koruyucu bir tavırla. Weissenbruch gruba bir bakış attı, ardındansa beşiğin üzerindeki Rembrandt'a.

"Diyorum ki," diye çığlık atarak, "fevkalâde bir motif olmuşsunuz. Ben de sizi çizmek isterdim. Bunu da Kutsal Aile olarak adlandırırdım!"

Vincent, Weissenbruch'un peşinden bir küfürle fırladı, ama adam kapıdan sağ salim kaçıp gitti. Vincent geri ailesinin yanına döndü. Duvarın üzerinde, Rembrandt'ın yanında ufak bir ayna asılı duruyordu. Vincent başını kaldırıp bir bakış attı, üçünün yansımasını Weissenbruch'un gözünden, dehşet, yıkıcı anlık bir açıklıkla gördü... piç, fahişe ve iyilik satıcısı.

"Bize ne dedi?" diye sordu Christine.

"Kutsal Aile."

"Ne demek o?"

"Meryem, İsa ve Yusuf'un bir resmi."

Gözlerinden yaşlar boşaldı ve başını bebeğin elbiselerine gömdü. Vincent demir beşiğin yanına O'nu teselli etmek için diz çöktü. Akşam karanlığı kuzey penceresinden sessizce sokuluyordu ve odanın üzerine bir gölge düşürmüştü. Vincent bir kez daha kendini koparabilmiş ve üçünü tekrar görebilmişti, ama bu sefer kendisi grubun bir üyesi değildi. Bu sefer kendi kalbinin gözleriyle görmüştü.

"Ağlama, Sien, dedi. "Ağlama, sevgilim. Kaldır başını ve sil göz yaşlarını. Weissenbruch haklıydı!"

Theo, Lahey'e gelir

Vincent Scheveningen ve yağlı boyayı aynı zamanda keşfetmişti. Scheveningen Kuzey Denizi'nde iki tarafında kum tepecikleriyle korunmuş bir vadiye doğru uzanan küçük bir balıkçı köyüydü. Sahile doğru bir direk ve derin boyalı, havanın dövdüğü yelkenlilerle birlikte dört köşeli bir dizi balıkçı teknesi vardı. Kabataslak, arka tarafta dört köşeli dümen yelpazesi, balık ağları deniz için serilip hazırlanmış ve küçük pas kırmızısı veya deniz mavisi üçgen bir bayrak direğe çekilmiş bir haldeydi. Kızıl tekerleri üzerinde köye balıkları taşımak için mavi vagonlar vardı; balıkçı eşleri ön taraflarına altın iğneler gelecek şekilde beyaz muşambalarını bağlamışlar; aile kalabalıkları gelgitin kıyısında tekneleri karşılamak için bekleşiyorlar; dudaklarında lezzetin tadını isteyen, ancak onun boğazlarından aşağı gitmesini istemeyen yabancılar için bir zevk evi olan Kurzaal ise gay bayraklarını sallıyordu. Deniz sahildeki köpüklü dalgalarla gri bir görünüm almıştı ve yeşilin tonları daha bir tatsız maviye dönüyordu; gökyüzü bulutlarla bezenmiş arı bir gri renkte, mavinin ender rastlanan tasarımıyla balıkçılara güneşin hâlâ Hollanda'nın üzerine doğduğunu haber veriyordu. Scheveningen insanların çalıştığı bir yerdi ve insanları doğuştan denize ve toprağa bağlıydı.

Vincent sulu boyayla pek çok sokak sahnesini resmediyordu ve çabuk bir empresyon için tatmin edici bir yeterliliğe ulaşmıştı. Ama yine de sulu boya dile getirmek istediği şeyleri ifade için yeterli derinliğe, yoğunluğa ve karaktere sahip değildi. Yağlı boyayı özlemişti, ama onu şimdi halletmekten korkuyordu, çünkü pek çok ressam çizimi öğrenmeden yağlı boyaya geçtiği için sanatını batırmıştı. O arada Theo Lahey'e geldi.

Theo artık yirmi altı yaşındaydı ve işinin ehli bir sanat simsarı olmuştu. Sık sık evi için seyahat ediyordu ve hemen hemen her yerde işinin en iyisi olarak biliniyordu. Goupils and Company Paris'te ki Boussod, Valadon'a (les Messieurs olarak bilinir) satıldı, her ne kadar Theo eski pozisyonunu korumuş olsa da, sanat piyasası Goupils ve Vincent Amca zamanındaki gibi değildi. Tablolar artık elde edilebilecek en yüksek fiyattan satılıyordu – lâyık olup olmaması bir tarafa- ve sadece başarılı olan ressamlar destekleniyordu. Vincent Amca, Tersteeg ve Goupils her zaman bir sanat simsarının ilk görevinin yeni ve genç sanatçıları keşfedip cesaretlendirmek olduğunu düşünmüşlerdi; ama şimdiyse yalnızca yaşlı ve bilinen ressamlara teklif götürülüyordu. Piyasadaki yeni yetmeler, Manet, Monet, Pisarro, Sisley, Renoir, Berthe Morisot, Cezanne, Degas, Guillaumin ve hatta daha genç olanlar, Toulouse-Lautrec, Gaugin, Seurat ve Signac Bouguereau'nun ve akademisyenlerin bitmek tükenmeksizin tekrar ettiklerinden başka şeyler söylemek istiyorlardı, ama kimse onları dinlemiyordu. Bu devrimcilerden hiçbirinin tablosu sergilenmedi, ne de les Messieurs çatısı altında satılması teklif edildi. Theo içten içe Bouguereau ve akademisyenlerden hazzetmemeye, onlardan nefret etmeye başladı; O'nun duygudaşlığı bütünüyle yenilikçi nesilden yanaydı. Her gün les Messieurs'u yeni resimleri sergilemesi ve insanları, bunları almaya teşvik etmesi için ikna etmeye uğraşıyordu. Les Messieurs yenilikçilerin çılgın, çocukça ve bütünüyle teknikten uzak olduklarını düşünüyordu. Theo ise onların geleceğin efendileri olduğunu düşünüyordu.

İki kardeş atölyede buluştukları sırada Christine üst katta, çatıdaki yatak odasında kalmıştı. İlk selamlaşmaları sona erdiğinde, Theo, "Seninle işleri de konuşmam ge-

rekiyor, ama önce itiraf etmeliyim ki, buraya Lahey'e gelişimin temel sebebi seni bu kadınla uzun süreli bir ilişkiden uzaklaştırmaktır. Her şeyden önce, nasıl birisi?"

"Bizim Zundert'teki eski hemşiremizi hatırlıyor musun?"

"Evet."

"Sien o tarz bir insan. İnsanlar içerisinde sıradan bir kadın, ama benim için o muhteşem bir şey. Her kim sıradan, alelâde bir kadını sever ve o kadın tarafından sevilirse, o kişi mutludur, hayatın bütün karanlık tarafına rağmen. Beni kendime getiren ve tekrar ayağa kaldıran bir şeylere yarıyor olduğum hissiydi. Ben O'nu bulmak için çabalamadım, ama O beni buldu. Sien bir ressamın hayatındaki bütün endişelere ve zorluklara göğüs geriyor ve büyük bir gayretle, Kay'la evlendiğimde olabileceğimden daha iyi bir ressam olabileceğimi hissettirmek adına elinden geleni yapıyor."

Theo atölyenin etrafında dolandı ve sonunda sulu boyaya dikkatle bakarken konuştu. "Benim tek anlayamadığım şey, nasıl olur da sen Kay'ı bu kadar çaresizce severken bu kadına da âşık olman."

"Ona âşık olmadım, Theo, bir anda değil. Kay beni reddettiği için, insanî olan duygularım yok olup gitmeli miydi? Buraya geldiğinde beni yılmış ve melankolik bir halde bulmadın değil mi, bilakis buraya yeni bir atölyeye, tam yolunda bir eve geldin; artık gizemli bir atölye yok, bunun yerine gerçek hayatın içerisinde bir atölye var –bir beşik ve bir de yüksek bebek oturacağının olduğu bir atölye- cansızlık yok, onun yerine her şey çaba harcıyor, arzuluyor, hareket etmek için kımıldıyor. Bana kalırsa, gün gibi açık ki, kişi çizdiğini hissetmelidir, aile

hayatını içtenlikle ifade edebilmek istiyorsa, aile hayatının gerçekliğinde yaşamalıdır."

"Biliyorsun, Vincent, ben hiçbir zaman sınıf ayrımı yapmadım, ama sence bu akıllıca mı?"

"Hayır, ben kendimi alçalttığımı veya onurumu lekelediğimi düşünmüyorum," diye sözünü kesti Vincent, "çünkü ben işimin insanların kalbinde yattığına inanıyorum, yani ayaklarım yere basmalı, hayatı can evinden yakalamalıyım ve tasası ve sorunlarıyla mesafe kat etmeliyim.

"Buna bir itirazım yok." Theo hızlı bir biçimde geçip, kardeşine bakar bir halde durdu. "Ama bunun için evlilik neden gerekli olsun?"

Çünkü O'nunla benim aramda bir evlilik vaadi var. O'nu bir tür metres ya da yasak aşk sürüp hiçbir sorumluluğuna katlanmayacağım biriymiş gibi düşünmeni istemiyorum. Bu evlilik sözü iki yönlü; birincisi imkânlar fırsat verir vermez resmî nikâh sözü, ikincisi ise, bu sırada sanki evliymişiz gibi birbirimize yardım etmek, birbirimize değer vermek ve sahip olduğumuz her şeyi paylaşmak."

"Ama elbette resmî nikâh kıymadan önce bir süre bekleyeceksiniz değil mi?"

"Evet, Theo, eğer bana soracak olursan. Çalışmalarımı satıp yüz elli frank yapıp, senin yardımına ihtiyacım kalmayıncaya kadar o işi erteledik. Sana söz veriyorum çizimlerimi ilerletip kendi ayaklarım üzerinde durana kadar O'nunla evlenmeyeceğim. Daha fazla kazanmaya başlayınca, sen bana her ay gitgide daha az para gönderirsin ve en sonunda artık senin parana ihtiyacım kalmaz. Ondan sonra resmî nikâhı konuşuruz."

"İşte O da geliyor, Theo. Benim hatırım için, O'nu bir eş ve anne olarak düşünmeye çalış! Çünkü O tam olarak bir anne ve ev kadını."

Christine alt kata atölyenin arka tarafına indi. Üzerinde zarif siyah bir elbise vardı, saçları özenle geriye taranmış ve yüzündeki rengin etkisi neredeyse sivilce izlerini silmişti. Gösterişsiz bir tarzda güzelleşmişti. Vincent'ın aşkı onu güven ve sağlıkla çepeçevre sarmıştı. Theo'yla yavaşça el sıkıştı, bir çay alır mısınız diye sordu ve akşam yemeğine kalması için ısrar etti. Rahat koltuğuna geçti. Oturup dikiş dikmeye ve beşiği sallamaya başladı. Vincent heyecanlı bir biçimde karşı atölyeye koşup geliyor, karakalem figürlerini, sulu boyayla yapılmış sokak manzaralarını, marangoz kalemiyle işlenmiş grup çalışmalarını gösteriyordu. Theo'nun kendi çalışmalarındaki gelişimi görmesini istiyordu.

Theo bir gün Vincent'ın büyük bir ressam olacağına inanıyordu, ama yaptığı çalışmaları beğenip beğenememekte hep tereddüt içerisinde kalmıştı... şimdiye kadar. Theo kritik etme üzerine özenle eğitim görmüş, zor beğenen bir amatördü, ama kendi kardeşinin çalışmaları üzerine düşünebilmek için bir türlü kafasını toplayamamıştı. Onun için, Vincent her zaman bir şeyler olma aşamasındaydı, asla bir yerlere varma aşamasında değil.

"Eğer yağlı boya ile çalışma ihtiyacı hissetmeye başlarsan" dedi, Theo, Vincent ona bütün çatışmalarını gösterip arzularından bahsettikten sonra, "neden başlamıyorsun? Neyi bekliyorsun?"

"Çizimlerimin yeterince iyi olmasını sağlayabilmeyi. Mauve ve Tersteeg benim nasıl yapılması gerektiğine dair bilgimin olmadığını..."

"...ama Weissenbruch olduğunu söylüyor. Son kararı verecek kişi sensin. Eğer kendini daha derin bir renkte ifade etmek istersen, zamanı geldi artık. Hadi başla!"

"Ama, Theo, maliyet! O kahrolası boya tüpleri kendi ağırlıklarınca altın değerinde."

"Yarın sabah onda beni kaldığım otele gel. Bana ne kadar erken yağlı boya tablolarını gönderirsen, o kadar erken bu yatırımdan paramı geri alabilirim."

İki kardeş bir sonraki sabah Wagenstraat'tan yukarı yürürken ilginç bir zıtlık oluşturuyordu; genç kardeş özenle giyinmiş, botları cilalı, keten kumaşı kolalı, takım elbisesi ütülü, kravatı düzenli bir biçimde yerinde, siyah yuvarlak şapkası şık bir açıda, yumuşak kahverengi sakalı özenle tıraş edilmiş bir biçimde özgüvenle, hatta hızlıca yürürken, diğeriyse, eski püskü botları, dar ceketiyle uyumsuz yamalı pantolonu, kravatsız, başına iliştirilmiş absürt bir köylü şapkası, sert kızıl halkalar şeklinde karışmış sakalları, aksayan aptal, uyumsuz adımlarıyla, kollarını sallamakta ve konuşurken heyecanlı hareketler yapmaktaydı.

İkisi de oluşturdukları resmin farkında değillerdi.

Theo, Vincent'ı boya tüpleri, fırçalar ve tuval alması için Goupils'e götürdü. Tersteeg, Theo'ya saygı duyup hayran kalmıştı; Vincent'ı anlamak ve sevmek istiyordu. Ne için geldiklerini öğrendiğindeyse, ısrarla onlara ihtiyaçları olan malzemeleri kendisi bulmak için çaba sarf etti ve Vincent'a çeşitli renklendiricilerin özelliklerine dair tavsiyelerde bulundu.

Theo ve Vincent kumsaldan Scheveningen'e kadar altı kilometrelik yolu yavaş yavaş yürüyerek gittiler. Bir ba-

lıkçı teknesi yeni geliyordu. Anıtın yakınlarında bir adamın gözetleme amacıyla oturduğu ufak ahşap bir kulübe vardı. Tekne görüş mesafesine girer girmez elinde büyük bir bayrakla herif belirdi. Peşinden onu kalabalık bir çocuk grubu takip ediyordu. Bir kaç dakika sonra bayrağını salladı, yaşlı bir atın üzerinde bir adam gitmek için geldi ve demir aldı. Mürettebatı karşılamak için gruba köyden kum tepesine akan pek çok adam ve kadın da katıldı. Gemi yeterince yaklaştığındaysa, at sırtındaki adam suyun içine doğru gitti ve çapayla geri döndü. Ardından balıkçılar yüksek kauçuk botlu arkadaşlarınca sırtlarında kıyıya getiriliyor, her varışta ise büyük bir karşılama tezahüratı oluyordu. Hepsi kıyıya çıktığında ve atlar tekneyi sahile çektikten sonra, bütün ekip, at üstündeki adam üzerlerinde uzun bir heyulaymışçasına kum tepesi üzerinde evlerine doğru kervan tarzında yürüyüşe geçtiler.

"Resimlerimde yapmak istediğim böyle bir şey işte," dedi Vincent.

"Çalışmalarından tatmin olur olmaz bana tablolarını gönderiver. Paris'te satın alacak kişiler bulabilirim."

"Ah, Theo, bulmalısın! Beni satmaya başlamalısın!"

Babalar eğlencelidir

Theo gittikten sonra, Vincent boyalarını tecrübe etmeye başlamıştı. Üç tane yağlı boya çalışması yaptı; bir tanesi Geest köprüsünün arkasındaki budanmış bir dizi söğüt ağacı, diğeri cüruflu bir yol ve üçüncüsü ise Meerdervoort'ta içinde mavi önlüklü bir adamın patates topladığı sebze bahçesiydi. Arazi beyaz kumlardan olu-

şuyordu, kısmen kazılmış, ama hâlâ arasında yeşil otların olduğu bir dizi kurumuş yapraklarla kaplıydı. Belirli bir uzaklıkta koyu yeşil ağaçlar ve bir kaç çatı vardı. Stüdyosunda çalışmasına baktığı zaman gururlanmıştı; başkalarının bunların kendisinin ilk denemeleri olduğunu bilemeyeceğinden kesinlikle emindi. Çizim, resmin belkemiği ve geriye kalan kısmı destekleyen iskeleti, tam ve hayata karşı doğruydu. Kendisi de şaşırmıştı, çünkü ilk yaptıklarının başarısız olacağını düşünmüştü.

Ormanlar içinde çürümüş gürgen ağaçları yapraklarıyla örtülmüş eğimli bir zemini çizmekle meşguldü. Zemin açık ve üzerine izler düşüren, bazense onları gizleyen ağaç gölgelerinin de etkisiyle koyu kızıl kahverengindeydi. Mesele rengin derinliğini, zemininse muazzam gücü ve sağlamlığını elde edebilmekti. Resim yaparken, ilk defa karanlığın içerisinde bu kadar fazla ışık olduğunu fark etmişti. O ışığı tutabilmeli ve yine aynı zamanda zengin rengin derinliğini tutmalıydı.

Zemin âdeta ağaçların âhenk verdiği, sonbahar güneşinin parıltısı içinde derin kızıl kahverengi bir halıydı. Bir tarafı ışığa mâruz kalan genç huşu ağaçları yerden bitmiş ve ışıltılı bir yeşillikte, sapın gölgede kalan tarafları ise sıcak, derin koyu-yeşil renkteydi. Fidanların arkasında, kahverengi kızılı toprağın ardında, çok narin, bir gökyüzü, maviye kaçan grilikte, sıcak, neredeyse mavi, katışıksız kıpkırmızı. Karşısında, yeşilin puslu çizgisi ve saplardan oluşan bir ağ ve sarı yapraklar. Gizemli gölgelerin karanlık yığınları gibi etrafta dolaşan bir kaç odun toplayıcının figürleri. Derin kızıl-kahverengi toprağa karşı kaba bir biçimde kendini fark ettiren kuru bir dala uzanmaya çalışan kadının beyaz şapkası. Ağaç altındaki çalıların üzerinde bir adamın karanlık silueti belirdi;

gökyüzüne karşı biçimlendirilmişti, figür geniş ve bütünüyle şiirseldi.

Resim yaparken kendi kendine, "bir sonbahar akşamının duygusuna benzer bir şeyler çıkmadan önce ayrılmamalıyım, gizemli bir şeyler, ciddi şeyler." dedi. Ama ışık zayıflıyordu. Çabuk olmalıydı. Bir defada kararlı bir fırça ve güçlü dokunuşlarla figürleri çizdi. Ufacık ağaçların zeminde sıkı sıkıya kök salışı onu çarpmıştı. Onları tekrar boyamaya çalıştı, ama zemin zaten çok yapışkan olmuştu ve bir fırça dokunuşu içinde kaybolmuştu. Tekrar denedi, tekrar, tekrar, umutsuzca, ta ki daha bir kararana kadar. En sonunda hezimete uğradığını fark etmişti; hiçbir fırça yeryüzünün bu zengin balçık kahverengisine dair bir şey öneremezdi. Kör bir sezgiyle fırçayı fırlatıp attı ve köklerini ve kanvas üzerindeki boya tüplerinden stepneleri sıktı, başka bir fırça aldı ve sapla renkli, ince bir yağlı boya modelledi.

"Evet," diye bağırdı, gece nihayet ağaçların üzerine çökmüşken, "şimdi orada duruyorlar, topraktan çıkıp, onun içinde kökleşiyorlar. Söylemek istediğimi söyledim!"

Weissenbruch o gece gözüktü. "Hadi benimle birlikte Pulchri'ye gel. Bir kaç tabloya bakıp sessiz sinema oynuyoruz."

Vincent onun son uğrayışını unutmamıştı. "Hayır, teşekkürler, karımı yalnız bırakmaya niyetim yok."

Weissenbruch, Christine'e doğru yürüdü, elini öptü, sağlığını sordu ve bebekle oldukça neşeli bir biçimde oynadı. Görünüşe göre onlara en son ne dediğine dair hiçbir şey hatırlamıyordu.

"Yeni çizimlerine bir bakayım, Vincent."

Vincent memnuniyetle bu duruma rıza gösterdi. Weissenbruch stantların toplandığı Pazartesi pazarı çalışmasını çekip aldı; ardından aşevinin önünde bekleyenler kuyruğu; sonraki deliler hastanesindeki üç yaşlı adam; bir diğeri Scheveningen'de çapaları kaldırılmış balıkçı teknesi ve beşincisi sürmekte olan bir yağmur fırtınası esnasında kum çamuru içinde Vincent'ın dizleri üzerinde yaptığı çalışma.

"Bunlar satılık mı? Almak isterim."

"Bu senin başka kötü bir şakan mı, Weissenbruch?"

"Ben resimler hakkında asla şaka yapmam. Bu çalışmalar muhteşem. Ne kadar istiyorsun?"

Vincent umarsızca, "fiyatı sen belirle," dedi, her an dalga geçileceğinden endişe ederek.

"Peki o zaman, her parça için beş franka ne dersin? Bütün bir parti için toplam yirmibeş eder."

Vincent'ın gözleri fal taşı gibi açıldı. "Bu çok fazla! Amcam Cor bana sadece iki buçuk frank ödüyordu.

"O seni kandırmış, oğlum. Bütün simsarlar seni aldatıyor. Bir gün gelecek bunlar beş bin frank edecek. Ne diyorsun, anlaştık mı?"

"Weissenbruch, bazen bir meleksin, bazense bir şeytan!"

"Bu değişiklik sebebiyle arkadaşlarım benden usanmıyorlar."

Bir cüzdan çıkardı ve Vincent'a içinden yirmibeş frank çıkarıp verdi. "Şimdi benimle Pulchri'ye gel. Biraz eğlenmeye ihtiyacın var. Tony Offermans'la biraz güldürü oyunu yapacağız. Seni güldürmek için işe yarayacaktır."

Böylece Vincent da O'nunla gitti. Kulübün yarısı ucuz ve ağır sigara içen adamlarla doluydu. İlk tablo Nicholas Maes'in, Beytlahim'deki Ahır adlı, gravür baskı olan, tonlamaların ve renklerin çok iyi olduğu, ama ifadeden kesinlikle uzak çalışmasıydı. Diğeri görkemli Rebeka'nın hilesinin başarılı olup olmayacağına bakarken ki, Rembrandt'ın İshak'ın Yakub'u Kutsaması'ydı. Açık hava Vincent'ın başının ağrımasına sebep olmuştu. Güldürü oyunu başlamadan bir mektubun cümlelerini kafasında yazıp oradan ayrıldı ve eve gitti.

Babasına Christine'in hikâyesini mümkün olan en tedbirli bir dille anlattı, Weissenbruch'tan aldığı yirmibeş frankı zarfa iliştirdi ve Theodorus'a Lahey'e gelip misafiri olmasını istedi. Bir kafta sonra babası geldi. Mavi gözleri solmakta, adımları daha da yavaşlamaktaydı. En son bir arada bulunurlarken, en büyük oğlundan evini terk etmesini istemişti. Aradaki müddette karşılıklı dostça mektuplaştılar. Theodorus ve Anna Cornelia bir kaç iç çamaşırı bohçası, dış giysi, sigara, ev yapımı kek ve arada bir de on franklık banknotlar gönderiyordu. Vincent babasının Christine'i nasıl karşılayacağını bilmiyordu. Bazen insanlar anlayışlı ve cömert, bazense kör ve huysuz oluyorlardı.

Babasının -bir beşiğin yanında- kayıtsız kalıp hiçbir itiraz da bulunmadan durabileceğini düşünmüyordu. Beşik başka bir şeye benzemez; onunla şaka olmazdı. Babası Christine'in geçmişinde ne olmuşsa bağışlamak durumundaydı.

Theodorus'un kolunun altında büyük bir paket vardı. Vincent onu açtı, içinden Christine için sıcak bir ceket çıkardı, her şeyin yolunda olduğunu biliyordu. O üst katta çatıdaki yatak odasına gittikten sonra, Theodorus ve Vincent atölyede birlikte oturdular.

"Vincent," dedi babası, "Mektupta bahsetmediğin bir şey vardı. Bebek senin mi?"

"Hayır. Onunla tanıştığımda bebeğe hamileydi."

"Babası nerede?"

"Onu terk etti." Çocuğun babasının bilinmiyor oluşunu açıklaması gerektiğini düşünmüyordu.

"Ama O'nunla evleneceksin, Vincent, öyle değil mi? Bu şekilde yaşamanız uygun değil."

"Katılıyorum. Yasal töreni mümkün olan en kısa sürede yapacağım. Ama Theo'yla çizimlerimden aylık yüz elli frank kazanabileceğim vakte kadar beklememizin daha doğru olacağına karar verdik."

Theodorus derin bir nefes aldı. "Evet, muhtemelen bu en iyisi. Vincent, annen bir ara eve ziyarete gelmeni istiyor. Aynı şekilde ben de istiyorum. Nuenen'i seveceksin, evlat; Brabant'ın en sevimli kasabalarından bir tanesidir. Küçük kilise ufacık, aynı bir Eskimo evi gibi. Yalnızca yüz kişi için oturacak yer var, düşün! Papaz evinin etrafında dikenden çitler var, Vincent, kilisenin arka tarafındaysa çiçeklerle dolu kum tepecikleri olan bir bahçe ve eski ahşap haçlar."

"Ahşap haçlarla birlikte!" dedi Vincent. "Beyaz olanlar?"

"Evet. İsimler siyah renkte, yağmur onları yıkayıp götürüyor."

"Kilisenin uzun güzel bir de çan kulesi var mı, Baba?"

"Zarif, narin bir tane var, Vincent, ama yukarı, göklere kadar uzanıyor. Bazen neredeyse Tanrı'ya ulaştığını düşünüyorum."

"Mezarlığa ince bir gölge düşürüyor," Vincent'ın gözleri parlıyordu. "Bunu çizmek isterim."

"Uzayıp giden bir çalılık ve yakınlarda çam ağaçları ve tarlada kazıcılar. Sanırım ben her zaman bir Brabant'la ilgili bir şeyler olacak."

Theodorus eve, oğullarının işlerinin sandıkları kadar kötü olmadığını karısına söylemek için gitti. Vincent çalışmalarına daha büyük bir şevkle geri döndü. Gitgide kendisini Millet'ye doğru yol alırken buldu: "L'art c'est un combat; dans l'art il faut y mettre sapeau.[5]" Theo O'na inanıyordu, annesi ve babası Christine'e karşı çıkmamıştı ve Lahey'de kimse artık O'nu rahatsız da etmiyordu. Çalışmasını artık rahat rahat yapabilirdi.

Hem figür çizerken, hem de manzara çizimi yaparken, duygusal bir melankoli değil, ağır bir kederi ifade etmek istemişti. Çok ötelere ulaşmak istiyordu, öyle ki insanlar çalışmaları için şöyle diyecekti, "Hissettikleri çok derinden, hissettikleri çok ince."

Dünyanın gözünde hiçbir şey için iyi olmadığını biliyordu, eksantrik ve tatsız bir adam, şu hayatta hiç bir pozisyonu olmayan birisi. En fakir barakalarda, en kirli köşelerde, çizimler ve resimler görüyordu. Ne kadar çok resim yaptıysa, o kadar başka aktivitelere olan ilgisini yitirdi. Onlardan ne kadar çabuk kurtulursa gözleri hayatın o kadar resimsel niteliklerini yakalıyordu. Sanat ısrarlı bir çalışma istiyordu, her şeye rağmen çalışma ve sürekli bir gözlem.

Tek zorluk yağlı boyaların ürkütücü derecede pahalı olmasıydı, bu sebeple renkleri çok zayıf kullanıyordu.

5 Sanat bir kavgadır. Sanatta yumruğu sakınmayacaksın.

Tüpü tuvale çok fazla sıktığı zaman, sanki Zuider Zee'ye frankları döküyormuş gibi hissediyordu. Öyle hızlı resim yapıyordu ki, tuval faturası devasa boyutlardaydı; bir oturuşta Mauve'un iki ayda tüketeceği kadar yağlı boyayı kullanıyordu. Hoş, çok da hafif resim yapmıyordu ve yavaş da çalışamıyordu; parası buharlaşıp gitmiş ve atölye resimlerle dolmuştu. Theo'dan harçlığı gelir gelmez –birinde, onunda ve yirmisinde ellişer frank olacak şekilde ayarlamıştı- hemen satıcıya gidip daha fazla toprak boyası, kobalt ve Prusya mavisi tüpleri ve daha ufak Napoli sarısı, terrasienna, lacivert ve zamk boyası alıyordu. Sonra resimler ve franklar bitene kadar mutlu bir şekilde çalışıyordu, genelde Paris'ten harçlığı geldikten beş ya da altı gün sonra sıkıntılar tekrar baş gösteriyordu.

Bebek için alınması gereken şeylerin çokluğu karşısında şaşırmıştı; Christine'e düzenli olarak ilaçlar, yeni elbiseler, özel yiyecekler; Herman'a kitaplar ve gönderildiği okul için gereçler alınması gerekiyordu; ev ihtiyaçları ise âdeta dipsiz bir kuyu gibi içine lambalar, tencereler, battaniyeler, kömür ve odun, perdeler, kilimler, mumlar, çarşaflar, çatal bıçak, tabaklar, mobilyalar ve bitmek tükenmek bilmez bir yemek akışını doldurmak gerekiyordu.

"Sen tıpkı maaşını alır almaz kendini şarap dükkânında bulan işçiler gibisin, dedi Christine bir defasında, Vincent Theo'nun gönderdiği zarftan beş frank aşırıp, boş tüpleri toplarken.

Kendisi kum tepelerinin üzerinde durabilecek iki bacaklı yeni bir perspektif aleti, demirci de çerçeve için demirden köşeler yaptı. Scheveningen, denizle birlikte, kum tepeleri, balıkçılar, tekneler, atlar ve ağlar, onu en çok cezbeden şeylerdi. Her gün bütün kum tepeleri boyunca yorgun ar-

gın, ağır resim sehpası ve perspektif aletiyle yüklü bir biçimde, denizin ve gök yüzünün durumundaki değişimleri yakalayabilmek için yürüyordu. Sonbahar çöktükçe ve diğer sanatçılar atölyelerindeki ateşi kucakladıkça, o dışarıda rüzgârda, yağmurda, sis ve fırtınada resim yapmaya gidiyordu. Yağmur onu sırılsıklam ediyor, sis ve rüzgârda tir tir titriyor, kum gözlerine ve burnuna kaçıyordu... ve bu durumun her bir dakikasını seviyordu. Artık O'nu ölümden başka hiç bir şey durduramazdı.

Bir gece Christine'e yeni bir tablo gösterdi. "Ama Vincent," diye haykırdı, "nasıl oluyor da bu kadar gerçekçi görünmesini sağlayabiliyorsun?"

Vincent okuma yazması olmayan bir kadınla konuştuğunu unutmuştu. Weissenbruch ya da Mauve'la konuşabilirdi.

"Kendimi tanıyamıyorum, dedi. "Bir nokta beni çarpmadan önce beyaz bir tabloyla oturuyorum ve diyorum ki, 'Bu beyaz tablo bir şeye dönüşmeli!' Uzun süre çalışıyorum, eve tatmin olmamış bir halde geri geliyorum, sonra onu dolaba atıyorum. Biraz dinlendikten sonra yine biraz korkuyla gidip ona tekrar bakıyorum. Hâlâ tatmin olmuş değilim, çünkü zihnimdeki mükemmel asılın yapmış olduğum şeyle uyumlu olması gerekiyor. Ama en sonunda, çalışmamda beni büyüleyen şeyin bir yansımasını buluyorum. Doğanın bana bir şeyler söylediğini görüyorum, benimle konuşuyor ve ben de onun kısaltmasını koyuyorum. Benim stenografimde anlamı çözülemeyecek kelimeler olabilir, hatalar veya boşluklar olabilir, ama onda bana ağaçların ve kumsalın ve figürlerin söylemiş olduğu bir şeyler var. Anlıyor musun?"

"Hayır."

L'art, c'est un combat (Sanat kavgadır)

Christine Vincent'ın yaptıklarının çok azına akıl erdirebiliyordu. Resim yapmaya olan açlığının pahalı bir takıntı olduğunu düşünüyordu. Buna rağmen Vincent'ın, hayatını bununla inşa ettiğini bildiği için de O'nu engellemek için herhangi bir teşebbüste bulunmuyordu. Christine O'na aile işlerinde iyi bir arkadaştı, ama Vincent'ın hayatının sadece küçük bir kısmı aile işlerini kapsıyordu. Vincent kendini kelimelerle ifade etmek istediğinde Theo'ya mektup yazmak ihtiyacı hissediyordu. Hemen hemen her gece Theo'ya, gün içinde gördüklerini, çizdiklerini ve hayallerini tutkulu bir şekilde yazıyordu. Başkalarının anlatımlarından yararlanmak istediğinde ise Fransız, İngiliz, Alman ve Felemenk romanlarını okumaya dönüyordu. Christine hayatının sadece bir bölümünü paylaşıyordu. Fakat Vincent tatminkârdı. Ne Christine'i kendine eş olarak almaktan dolayı pişmandı, ne de Christine'in entelektüel eksikliğini tamamlaması için O'nu zorlama teşebbüsünde bulundu.

Uzun yaz ve sonbahar ayları boyunca her şey yolunda gidiyordu. Vincent sabahları mümkün olduğunca erkenden, saat beş altı gibi çıkıyor, günün bütün ışıkları kaybolana kadar dışarda kalıyordu. Akşam karanlığında yorgun argın, kum tepelerinin arasından eve dönüyordu. Fakat bir kar fırtınasının sebep olduğu, ilk defa Ryn istasyonunun karşısındaki şarap mahzeninde tanışmalarının yıldönümünü kutlamalarından ve Vincent'ın sabahtan akşama kadar evde çalışmak zorunda kalmasından sonra bu tahrip edici ilişkiyi sürdürmek gittikçe zorlaşmaya başlamıştı.

Tekrar çizimlerine dönmüştü. Parasının çoğunu boyalara yatırıyordu. Fakat modeller ziyadesiyle masraflıydı. Nor-

malde en kötü işlerde, en zor şartlarda karın tokluğuna çalışan insanlar, sadece gelip karşınızda oturmak için dünyanın parasını talep ediyorlardı. Yetkili mercilerden akıl hastanesinde çizim yapmak için izin istedi. Yetkililer böyle bir geleneğin olmadığını, dolayısıyla hasta ziyaretleri dışında içeri girmesinin mümkün olmadığını söyleyip talebini reddettiler.

Tek ümidi Christine'deydi. Yeterince iyileşip gücünü topladığında, doğumdan önce olduğu gibi kendisine poz vermesini bekliyordu. Christine'in ise farklı düşünceleri vardı. Başlangıçta "henüz kendimi iyi hissetmiyorum. Biraz bekle. Ne acelen var?" diyordu. İyileşince de yoğunluğunu bahane etti.

Christine, "durum artık eskisi gibi değil Vincent. Bakmam gereken bir bebek, temizlemem gereken kocaman bir ev ve yemek pişirmem gereken dört insan var." demeye başlamıştı.

Vincent, sabah beşte kalkıp evin bütün işlerini yaptı. Böylece Christine de boş kalıp gün boyu kendisine modellik yapabilecekti. Fakat Christine, "ben artık bir model değilim, ben senin karınım." diyerek karşı çıktı.

"Sien senin burada olma nedenlerinden biri de bana modellik yapmak değil mi? Modellere para harcamaya daha fazla imkânım yok. Bana modellik yapmaya mecbursun.

Sien, Vincent'ın ilk tanıştıkları zamanlardan alışık olduğu, frenleyemediği bir öfkeyle,

"Böylece benim üzerimden para biriktireceksin öyle mi? Ben zaten sadece Tanrı'nın cezası bir hizmetçinim! Eğer poz vermezsem beni tekrar dışarı mı atacaksın? dedi.

Vincent bir süre düşündükten sonra konuşmaya başladı. "Bütün bunlar annenden duyduğun şeyler. Bunlar senin düşüncelerin olamaz."

"Bunları annemden duymuş olsam bile fark eden bir şey mi var? Yalan mı söylediklerim?"

"Sien, oraya gitmeyi bırakacaksın."

"Neden gitmeyecekmişim? Herhalde ben de annemi seviyorum. Değil mi?

"Fakat aramızı açıyorlar. Öncelikle onlar gibi düşünmeni sağlayacaklar. O zaman bizim evliliğimiz ne olacak."

"Evde yiyecek olmadığında beni oraya yollayan sen değil miydin? Biraz daha fazla kazan da ben de oraya dönmek zorunda kalmayayım.

Nihayet Vincent O'nu poz vermek için ikna edebildiğinde, O'nun artık işe yaramayacağını anladı. Bir sene önce Vincent'ın yok etmek için yoğun çaba sarf ettiği bütün o hataları tekrarlamaya başlamıştı. Bazen kadının bilerek böyle davrandığından, böyle davranırsa kendisinden tiksindireceğini ve poz verdirmek istemeyeceğini düşünüyor olabileceğinden şüpheleniyordu. En sonunda vazgeçti. Dışardaki modellere yapmış olduğu harcamalar artmaya başladı. Yiyecek için harcayacak paranın olmadığı günlerde aynı oranda artıyor ve bunun sonucu olarak da Christine'in annesinin evinde harcadığı zaman da artıyordu. Her dönüşünde hareket ve tutumlarındaki fark hissedilebilir derecede farkediliyordu. Çok kötü bir durumda kalmıştı. Eğer bütün parasını evin ihtiyaçları için harcayacak olursa, Christine annesine daha az gidecek ve annesinin etkisinde kalmayacaktı. Hayatlarına daha huzurlu bir şekilde devam edebileceklerdi. Fakat böyle yaptığı takdirde de işini bırakmak zorunda kala-

caktı. Christine'in hayatını kendini öldürmek için mi kurtarmıştı? Ayda bir kaç defa annesine gitmezlerse O ve çocuklar açlıktan öleceklerdi. Fakat bu sıklıkla annesine gitmeye devam ederse de muhtemelen çok yakında yuvası yıkılacaktı. Vincent'ın yapacak nesi vardı?

Hasta, hamile, hastanede yatan, terkedilmiş olan Christine başka bir kadındı sanki. Güzel bir davranış, tatlı bir söz onun için büyük bir şeydi. Fakat iyileşmiş, güzel beslenen, ilaçlarını muntazaman alan Christine bambaşka bir yaratıktı. Eski günlerin acısı yavaş yavaş unutuluyordu. İyi bir ev kadını, şefkatli bir anne olma arzusu da gittikçe azalıyordu. On dört sene sokaklarda siyah sigara ve cin içerek yaşamıştı. Tabii on dört senelik alışık olduğu bu hayat, bir senelik ihtimamlı hayatı bastırıyor, kadının aklını çeliyordu. Christine'de sinsi bir takım değişiklikler başlamıştı. Başlangıçta bu değişiklikleri fark etmemişti, ama zaman geçtikçe kendisini nelerin beklediğini anlamaya başlamıştı.

Aynı zamanlarda, yeni yılın başlangıcında Vincent Theo'dan tuhaf bir mektup aldı. Kardeşi, Paris sokaklarında yalnız, hasta ve çaresiz bir kadına rastlamıştı. Kadının ayağı sakat olduğu için çalışamıyordu. Kadın intiharın eşiğindeydi. Vincent, Theo'ya yol göstermiş O da abisinin yolundan gitmişti. Theo eski arkadaşlarının evinde kadın için bir yer ayarlamıştı. Bir doktor bulup muayenelerini yaptırmış, kadının geçimini sağlamak için bütün masraflarını karşılamıştı. Mektubunda kadından 'hastam' diye bahsediyordu.

"Hastamla evlensem mi Vincent? O'nu kurtarmamın en güzel yolu bu mu? Resmî tören yapmalı mıyım? Çok acı çekiyor, çok mutsuz. Bugüne dek âşık olduğu tek adam tarafından terk edilmiş.

Vincent derin bir üzüntü duymuş ve aynı duyguları paylaştığını yazmıştı. Fakat Christine ile hayat günden güne zorlaşıyordu. Evde yalnızca ekmek ve kahve olduğunda şikâyet etmeye başlıyordu. Modellerle çalışmayı bırakmasını ve parasını evi için harcamasını istiyordu. Yeni bir elbise alamadığı zaman eskisini temizlemiyor, parçalanması için elinden geleni yapıyordu. Vincent'ın elbiselerini onarmamaya,tekrar annesinin etkisinde kalmaya başlamıştı. Annesi sürekli olarak, Vincent'ın kendisini bırakıp kaçacağına ya da O'nu evden kovacağına ikna etmeye çalışıyordu. Eğer kalıcı bir birliktelik mümkün değilse geçici olanın zahmetini çekmenin ne anlamı vardı?

Theo'ya hastasıyla evlenmeyi tavsiye edebilir miydi? Resmî nikâh bu kadını kurtarmak için en iyi yol muydu? Yoksa başlarını sokacak bir çatı, sağlıklarını düzeltecek yeterli gıda ve tekrar aşk hayatına dönmelerini sağlayacak şefkat yeterli miydi?

Kardeşini, "bekle" diyerek uyardı. "Elinden gelen yardımı yapman asil bir davranış. Fakat nikâhın bir faydası olmayacak. Eğer aranızdaki aşk büyürse evlilik arkasından gelir. Fakat öncelikle onu kurtarmaya bak."

Theo ayda üç sefer elli frank gönderiyordu. Christine eskisi gibi ev idaresinde dikkatli olmadığı için paraları günden güne daha az ihtiyaçlarını gideriyordu. Vincent çizimlerinden arttırdığı eve harcanan her bir franka acımaya başlamıştı. Christine de eve harcanmayan ve çizimlere harcanan her bir frankı kurtarmaya çabalıyordu. Ayda yüz elli frankla belki bütün ihtiyaçlarını gidermesi mümkündü ama, dört kişilik bir aileyi geçindirmek mümkün değildi. Sonunda ev sahibine, ayakkabıcıya, bakkala, fırıncıya ve boya satıcılarına borçlanmaya başladı.

Vincent yakaran mektuplar yazmaya başlamıştı. "Eğer imkânın varsa parayı ayın yirmisinden önce göndermeye çalış, en geç yirmi, sonrasında değil. Evde sadece iki deste kâğıdım kaldı. Ne yemek için, ne de modeller için tek bir frankım kaldı." Bu mektupları ayda üç sefer yazıyordu. Elli frank geldiğinde de parayı hemen borçlandığı satıcılara veriyor, geriye kalan on gün için hiç parası kalmıyordu.

Theo'nun hastası ayağındaki tümör yüzünden ameliyat olmak zorundaydı. Theo O'nu iyi bir hastaneye götürdü. Theo aynı zamanda Nuenen'daki ailesine de para gönderiyordu. Yeni cemaat geniş olmadığı için Theodorus'un geliri aileyi geçindirebilmek için yeterli değildi. Theo kendisini, hastasını, Vincent'ı, Christine'i, Herman'ı, Antoon'u ve Nuenen'da bulunan ailesini desteklemek zorundaydı. Maaşını son kuruşuna kadar çektiği için Vincent'a ek olarak bir frank dahi gönderemiyordu.

Nihayet Mart başlarında Vincent parasız kaldı. Satıcılardan istediği para da reddedilmişti. Evde tek bir ekmek kırıntısı dahi kalmamıştı. Theo'dan gelecek olan sonraki para için en az dokuz gün daha beklemesi gerekiyordu. Bu süre zarfında Christine'i annesinin avuçlarına bırakmaktan korkuyordu.

"Sien, çocukları açlığa mahkûm edemeyiz. En iyisi Theo'nun mektubu gelene kadar çocukları annene bırakmak." dedi.

Bir süreliğine aynı şeyleri düşünerek, fakat dillendirmeye cesaret edemeden birbirlerine baktılar.

"Evet sanırım götürsem iyi olacak." dedi Sien.

Bakkal yırtık senet karşılığı Vincent'a bir siyah ekmek ve biraz kahve verdi. Modelleri eve getiriyor, onlara borçla-

nıyordu. Günden güne sinirli bir hâl almaya başlamıştı. Çalışmaları zorlaşmış ve çizimleri basitleşmeye başlamıştı. Açlıktan takati kesiliyordu. Sürekli çektiği para sıkıntısı etkisini göstermeye başlamıştı. Çalışmaya devam ettiği halde eserlerinin günden güne kötüleştiğinin farkındaydı. Dokuzuncu günün sonunda Theo'dan mektup geldi. Elli frankı göndermişti. Hastası iyileşmiş, iyileştikten sonra O'nu ayrı bir eve yerleştirdiğini yazıyordu. Maddî sıkıntılar Theo'da da baş göstermiş, Theo'yu da umutsuzluğa düşürmüştü. "Gelecekte senin için bir şey yapabileceğimin garantisini veremem," yazmıştı.

Son cümle Vincent'ın aklından çıkmıyordu. Acaba Theo basit bir şekilde bundan sonra kendisine para gönderemeyeceğini mi ima etmişti? Bu özünde kötü bir şey sayılmazdı. Ama eğer Vincent'ın kendisine , gelişimini göstermek için gönderdiği tablolardan O'nun hiçbir şeyi beceremediği sonucunu çıkardıysa ve gelecekte boşuna para harcamak istemiyorsa ...

Gece boyu bunun içi endişelenerek uyanık kaldı. Theo'ya sürekli olarak bir açıklama yapması için yalvaran mektuplar yazdı. O gece umutsuzca hayatını kazanmanın çarelerini araştırdı, fakat hiçbir sonuca varamıyordu.

... evlilik de öyle

Vincent, Christine'i almaya gittiğinde O'nu; annesi, erkek kardeşi, kardeşinin metresi ve yabancı bir adamla otururken buldu. Siyah sigara ve cin içiyordu. Schenkweg'e geri dönme fikrinden pek memnun olmuş görünmüyordu.

Annesinde kaldığı son dokuz gün hayatını mahveden eski alışkanlıklarını geri getirmişti.

"Sigara içmek istiyorsam içerim. Eğer bunları kendim aldıysam içmeme engel olmaya hakkın yok anladın mı? Doktor hastanede bana istediğim kadar cin içebileceğimi söyledi." diye bağırdı Christine.

"Evet ilaç yerine... iştahını açmak için."

Christine zorla kaba bir kahkaha attı. "İlaç öyle mi? Sen ne biçim bir?..." İlk tanıştıkları zamanlardan beri kullanmadığı bir küfür savurmuştu.

Vincent'ın sinirleri uykusuzluk ve bakımsızlıktan harap bir haldeydi. Christine'in söyledikleri bardağı taşırmıştı. Christine örneklemeye devam ediyordu. "Artık bana bakmıyorsun. diye bağırdı. "Bana yemek için dahi bir şey verdiğin yok. Neden daha para kazanmıyorsun? Ne Tanrı'nın belası bir herifsin sen?"

Kış yerini bahara bırakırken Vincent'ın durumu daha da kötüleşmeye başladı. Borçları boğazı geçmişti. İyi beslenemediği için de hastalanıyordu. Midesindeki rahatsızlık dişlerine vurmuştu. Yutkunamaz hâle gelmişti. Geceleri sancıdan uyuyamıyordu. Dişlerindeki ağrı sağ kulağına sirayet etti.

Chrisne'in annesi eve gelmeye başlamış, kızıyla beraber içki ve sigara içiyordu. Christine ile evliliği bir şans olarak görmüyordu artık. Bir keresinde Vincent, Christine'in erkek kardeşini de evde yakalamıştı. Vincent içeri girer girmez arka kapıdan kaçıp gitmişti.

"Kardeşin buraya neden geldi ve senden ne istiyor?"

"Beni dışarı atacağını söylüyorlar?"

"Sen burada kalmak istediğin sürece bunu hiç bir zaman yapmayacağımı biliyorsun Sien."

"Annem buradan ayrılmamı istiyor Vincent. Burada tek bir lokma ekmek yemeden kalmamın benim için iyi olmayacağını söylüyor."

"Nereye gidebilirsin?"

"Evime tabii ki..."

"Çocukları da beraberinde mi götüreceksin?"

"Burada açlıktan ölmelerinden daha iyidir. Çalışıp kendi geçimimi sağlayabilirim.

"Peki ne iş yapacaksın?"

"Şey... bir şeyler yaparım.

"Temizlik mi yapacaksın?"

"...Herhalde."

Vincent Sien'nin yalan söylediğini anlamıştı.

"Demek seni sürüklemek istedikleri şey bu...

"Yani... o kadar da kötü bir şey değil. Para kazanıyorsun sonuçta.

"Dinle beni Sien. Eğer o eve tekrar dönecek olursan kaybedeceksin. Annenin seni tekrar sokaklara göndereceğini biliyorsun. Leyden'deki doktorun ne dediğini unutma. O hayata geri dönecek olursan bu senin ölümün olur."

"Hayır. Artık öldüremez. Kendimi şimdi daha iyi hissediyorum."

"İyi hissediyorsun çünkü o zamandan beri dikkat ediyorsun. Fakat eğer geri dönecek olursan..."

"Tanrı aşkına kim geri dönecekmiş? Tabii sen göndermezsen..."

Vincent hasırdan yapılma sandalyenin kenarına oturdu ve ellerini Sien'in omuzlarına koydu. Saçları darmadağınıktı. "Öyleyse inan bana Sien. Seni asla terk etmeyeceğim. Sahip olduğum ne varsa benimle paylaşmak istediğin müddetçe seni yanımda tutacağım. Fakat annen ve kardeşinden uzak durmalısın. Aksi takdirde seni mahvedecekler. Kendi iyiliğin için bana, onları bir daha görmeyeceğine dair söz vermeni istiyorum."

"Söz veriyorum."

İki gün sonra resim yapmaktan döndüğünde ev bomboştu. Akşam yemeğinden eser yoktu. Christine'i annesinde beraber içki içerken buldu.

Eve döndüklerinde "Annemi sevdiğimi söylemiştim sana. İstediğim zaman O'nu görürüm. Benim sahibim değilsin. Beni mutlu eden şeyleri yapmaya hakkım var." dedi.

Eski hayatına dair kötü alışkanlıklarına tekrar başlamıştı. Vincent bu yanlışlarını düzeltmeye ve bunlardan uzaklaştırmaya çalıştıkça, "Beni kendinden uzaklaştırmaya çalıştığını çok iyi biliyorum" diyordu. Vincent evin ne kadar bakımsız ve kirli olduğunu gösterdiğinde ise, "Ben tembel ve hiçbir işe yaramayan bir kadınım. Hep böyleydim. Ben dışlanmış birinden başka bir şey değilim. Kendimi nehre atıp kurtulacağım sonunda." diyordu.

Annesi her gün eve gelmeye başlamıştı. Her gelişinde Vincent'ın Sien'e verdiği değeri biraz daha götürüyordu. Ev darmadağınık olmuştu. Yemek vakitleri düzensiz bir hâl almıştı. Herman'ın bakımsız bir halde dolaşmasına göz yumuluyor, okula gitmemesine de ses çıkarılmıyordu. Christine ne kadar az şey yapıyorsa, o kadar çok içki ve sigara tüketiyordu. Bütün bunları almak için parayı nereden bulduğunu Vincent'a söylemiyordu.

Yaz geldi. Vincent tekrar resim yapmak için dışarı çıkmaya başladı. Bu yeni malzemeler için daha çok masraf demekti. Theo hastasının iyileştiğinden bahsediyordu mektuplarında. Aralarındaki ilişkinin tehlikeli boyut kazandığını söylüyordu. Kadın iyileşmiş olduğuna göre şimdi ne yapmalıydı?

Vincent özel hayatıyla ilgili her şeyi görmemezlikten gelip resim yapmaya devam etti. Üzüntüsünü resim yaparak gidermeye çalışıyordu. Her sabah yeni bir umutla işine sarılıyor, yapacağı tablonun güzel olacağının ve bu tabloyu çok iyi bir fiyata satabileceğinin hayalini kuruyordu. Fakat eve döndükten sonra yapmış olduğu tablonun yetersiz olduğunu fark ediyor, satılabilecek bir hâle gelmesi için çok daha fazla çalışması gerektiği kanaatiyle üzülüyordu.

Rahatlamasını sağlayan tek şey Antoon'du. Bu çocuk bir yaşam mucizesiydi. Gülerek ve mırıldanarak, yenilebilir olan her şeyi ağzına alıp yutmaya çalışıyordu. Genellikle atölyede Vincent ile beraber bulunuyor, bir köşede oturuyordu. Çok canlı ve hareketli bir çocuk olacaktı büyüyünce. Christine, Antoon ile ne kadar az ilgilenirse, Vincent da çocuğu o kadar çok seviyordu. Antoonda geçen kış Christine için yapmış olduğu şeyin gerçek gayesini ve ödülünü görüyordu.

Weissenbruch bir defa daha uğradı. Vincent O'na evvelki yıl yapmış olduğu çizimleri gösterdi. Artık bu resimleri ziyadesiyle kötü buluyordu.

Weissenbruch, "böyle düşünme," dedi. "Yıllar sonra geri dönüp ilk zamanlarda yaptığın bu çalışmalara baktığında onların ne kadar samimi ve etkili olduklarını fark edeceksin. Aynen devam et oğlum ve hiçbir şeyin seni durdurmasına müsaade etme."

Vincent'ın çalışmalarını durduran şey yüzüne yediği bir yumruk oldu. İlkbaharda evdeki abajurlardan birini tamir ettirmek üzere tamirciye götürmüştü. Satıcı Vincent'ın bir kaç yeni tabak alması için ısrar ediyordu.

"Fakat bunları almak için param yok."

"Hiç önemli değil. Acelesi yok. Paran olduğu zaman ödersin."

Adam iki ay sonra atölyenin kapısına geldi. Kalın enseli iri yapılı bir adamdı satıcı.

"Bunca zamandır paran olduğu halde bana aldığın şeylerin parasını ödemedin. Bana neden yalan söyledin?"

"Şu sıralar tamamıyla meteliksizim. Paramı alır almaz borcumu ödeyeceğim"

"Yalan söylüyorsun. Yanı başımdaki ayakkabıcıya borcunu ödemişsin.

"Şu an çalışıyorum. Param olduğu zaman borcumu ödeyeceğim. Şimdi dışarı çıkar mısın?"

"Bana paramı vermeden dışarı çıkmayacağım.

Vincent adamı iterek "evimden defol" diye bağırdı.

Bu da satıcının beklediği şeydi zaten. Vincent dokunur dokunmaz yumruğunu Vincent'ın suratına indirip duvara yapıştırdı. Vincent'a tekrar vurup yere serdikten sonra tek kelime etmeden çıkıp gitti.

Christine annesindeydi. Antoon emekleyerek Vincent'ın yanına geldi. Vincent'ın yüzünü okşayarak ağlıyordu. Vincent kendine gelince toparlanıp yukarı yatak odasına çıktı.

Yumruk canını yakmamıştı. Acı hissetmiyordu yüzünde. Sert bir şekilde zemine düştüğünde de yaralanmamıştı. Fakat bu iki yumruk içinde bir şeyleri kırmış, mağlup etmişti Vincent'ı. Bunu biliyordu.

Christine eve geldi. Çatı katına çıktı. Evde ne para, ne de yemek vardı. Vincent nasıl olup da hayatta kalabildiğine şaşıyordu. O'nu yatakta kolları yana sarkmış olarak görünce neler olduğunu sordu.

Uzun bir süre sonra kıvrılmaya güç bulduğunda kafasını yastığa koydu.

"Sien, Lahey'den ayrılmak zorundayım. dedi.

"Evet... biliyorum.

"Buradan ülkenin herhangi bir yerine gidip uzaklaşmalıyım. Drenthe'ye belki. Daha ucuz yaşayabileceğimiz herhangi bir yer olabilir."

"Seninle beraber gelmemi mi istiyorsun? Drenthe korkunç bir yer. Paramız ve yiyeceğimiz olmadığı zaman ben ne yapacağım.

"Bilmiyorum Sien. Herhalde sen de yemeyeceksin.

"Eline geçen yüz elli frankı ev için harcayacağına, modellere ve resimlere harcamayacağına söz verebilir misin?"

"Bunu yapamam Sien. Onlar her şeyden önce geliyor."

"Evet... Senin için.

"Fakat senin için değil...

"Benim de hayatta kalmam lâzım Vincent. Yemek yemeden hayatta kalamam."

"Ve ben de resim yapmadan hayatta kalamam...

"Eh, tabii para senin. Sen önce gelirsin. Anlıyorum. Cebinde bir kaç kuruş var mı Vincent. Hadi Ryn istasyonunun karşısındaki şarapçıya gidelim."

Dükkan keskin şarap kokuyordu. Akşam karanlığı bastırmaya başlamıştı ama, lambalar henüz yakılmamıştı. Tanıştıkları gece oturmuş oldukları iki masa da boştu. Christine oraya doğru yöneldi. İkisi de şarap ısmarladılar. Vincent iki sene evvel Christine'in kaba işçi ellerini nasıl hayranlıkla seyrettiğini hatırladı.

"Bana beni terk edeceklerini söylemişlerdi." dedi sessizce. "Bunu ben de biliyordum."

"Seni terk etmek istemiyorum Sien.

"Bu bir terkediş değil Vincent. Sen bana iyilikten başka bir şey yapmadın."

"Eğer hâlâ hayatımı paylaşmak istiyorsan, seni de beraberimde Drenthe'ye götürürüm"

Christine başını sallayarak, "Orada iki kişiye yetecek kadar para yok." dedi.

"Beni anlıyorsun değil mi Sien? Eğer daha fazlasına sahip olsaydım sana istediğin her şeyi verirdim. Fakat seni beslemekle resmimi beslemek arasında bir tercih yapmak zorunda kalınca....

Sien ellerini Vincent'ın ellerinin üzerine koydu. Sien'in parşömen kâğıdı gibi olan derisini hissedebiliyordu. "Her şey yolunda. Bunun için kötü hissetmene gerek yok. Benim için yapabileceğin her şeyi yaptın. Sanırım ayrılmamızın zamanı gelmişti artık. Hepsi bundan ibaret."

"Evlenmemizi istiyor musun Sien? Eğer bu seni mutlu edecekse, evlenip seni de beraberimde götürebilirim."

"Hayır. Ben anneme bağlıyım. Hepimiz kendi hayatımızı yaşamak zorundayız. Her şey yoluna girecek. Erkek kardeşimin tutacağı yeni evde kız arkadaşıyla beraber kalacağız.

Vincent şarabın son damlasına kadar içti

"Sien sana yardım etmeye çalıştım. Seni sevdim ve içimden gelen en güzel şekilde davranmaya çalıştım. Buna karşılık senden istediğim bir şey var. Sadece tek bir şey.

"Nedir?" diye duygusuzca sordu.

"Tekrar sokaklara dönme. Bu seni öldürür. Antoon için de olsa o hayata tekrar dönme."

"Bir bardak şarap için daha paramız kaldı mı?"

"Evet."

Bir nefeste kadehin yarısını kafasına dikti. "Bildiğim bir şey varsa o da yeterli miktarda para kazanamadığım. Hele ki çocuklar için para ödemek zorundaysam. Eğer sokaklara döneceksem, bu dönmek zorunda olduğum içindir, istediğim için değil."

"Eğer yeterince para kazanırsan dönmeyeceksin değil mi? Söz ver bana."

"Elbette. Söz veriyorum.

"Her ay sana para göndereceğim Sien. Küçük çocuğun bakımını üstleneceğim. O'na bir şans vermeni istiyorum."

"O da diğerleri gibi yetişir merak etme."

Vincent Theo'ya mektup yazıp eve dönmek istediğini, Cristine ile ilişkisine son vereceğini bildirdi. Theo abisine

yazdığı mektupta O'nun bu yaptığını onayladığını bildirdi ve borçlarını ödeyebilmesi için fazladan yüz frank yolladı. Hastasının da tamamen iyileştikten sonra kendi hayatına dönmek zorunda kaldığını yazıyordu. "Artık tamamen iyileşti, fakat bizi birbirimize bağlayan bir sebep göremedik. Bir gün hiç adres bırakmadan çekip gitti. Böylesi daha iyi oldu sanırım. Şimdi ikimiz de rahatladık sayılır."

Belki bir gün Lahey'e gelirim düşüncesiyle eşyalarının hepsini tavan arasına sakladı. Drenthe'ye gitmeyi düşündüğü günden bir gün evvel Nuenen'den bir mektup ve bir de paket aldı. Pakette tütün ve annesinin meşhur peynirli pastası vardı.

"Ne zaman Nuenen'e gelip kilisenin avlusundaki tahta haçları boyayacaksın" diye soruyordu babası.

Başından beri eve gitmek istediğini biliyordu. Hastaydı, bir deri bir kemik kalmıştı. Sinirleri bozulmuş, cesaretini kaybetmişti. Bir kaç hafta annesinin yanında kalıp bedenini ve ruhunu yenilemeliydi. Brabant ve civarını gözlerinin önüne getirince, içine aylardan beri eksikliğini hissettiği bir huzur doldu.

Christine ve iki çocuğu O'na istasyona kadar eşlik ettiler. Hepsi sessiz sedasız platformda duruyorlardı. Nihayet tren geldi ve Vincent gidip kompartımanına yerleşti. Christine kucağında bebeğiyle Herman'ın ellerini tutmuş dikiliyordu. Vincent tren istasyondan uzaklaşıncaya kadar onları seyretti ve kadın istasyonun kirli karartısında sonsuza dek kayboldu.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

NUENEN

Papaz evinde stüdyo

Nuenen'deki papaz evi iki katlı, kireç badanalı, arkasında muazzam bir bahçesi olan taş bir binaydı. Bahçede karaağaçlar, çalılar, çiçek tarhları, bir havuz ve üç budanmış meşe vardı. Nuenen'in nüfusu iki bin altı yüz olmasına rağmen burada sadece yüz Protestan vardı. Theodorus'un kilisesi ufaktı. Nuenen, küçük, zengin bir ticaret kasabası olan Etten'dan bir basamak aşağıdaydı.

Aslında Nuenen, bölgenin metropolü olan Eindhoven'dan gelen yol üzerine sıralanmış bir dizi küçük evden ibaretti. İnsanların çoğu, evleri fundalıkta noktalar gibi duran dokumacılar ve çiftçilerdi. Bu insanlar atalarının gelenek ve göreneklerine göre yaşayan, çalışkan, Tanrı'dan korkan insanlardı.

Papaz evinin ön tarafında, kapının üzerinde A° 1764 yazılı siyah demir bir ibare vardı. Giriş kapısı yolun hemen yanında, evi ikiye bölen hole açılıyordu. Sol tarafta yemek odasını ve mutfağı ayıran, yatak odalarına çıkan kaba bir merdiven vardı. Vincent oturma odasının yanındaki odalardan birini kardeşi Cor'la paylaşıyordu. Sabahları uyan-

dığında güneşin, havuzun üzerine pastel gölgeler saçarak, babasının kilisesinin narin kulesinin üzerinde doğuşunu görebiliyordu. Gün batımında renkler daha yoğunken, pencere kenarında bir sandalyeye oturup havuzun üzerine renklerin ağır bir yağ örtüsü gibi fırlatılışını ve havanın kararmasıyla yavaş yavaş soluşlarını izliyordu.

Vincent ailesini seviyordu; ailesi de O'nu seviyordu. Vincent'la üçü de ilişkilerini arkadaşça ve makul tutabilmek için umutsuz çözümler üretiyorlardı. Vincent çok yiyor, çok uyuyor ve bazen fundalıkta yürüyüşler yapıyor, konuşuyor, resim yapıyor ve hiç okumuyordu. O ailesine kibar davrandığı gibi ailesi de O'na karşı kibar davranıyordu. Bu, bilinçli bir ilişkiydi; herkes konuşmadan önce kendilerine sanki: "Dikkatli olmalıyım! Dengeyi bozmak istemem!" diyorlardı.

Uyum, Vincent'ın hastalığı boyunca sürdü. Kendisi gibi düşünmeyen insanlarla aynı odada bulunduğunda kendini rahat hissedemiyordu. Babası, "Goethe'nin Faust'unu okuyacağım. Peder Ten Kte tarafından tercüme edilmiş, bu yüzden o derece gayri ahlâkî değildir herhalde." dediğinde Vincent açlığının arttığını hissetti.

Sadece iki haftalık bir tatil için eve gelmişti; fakat Brabant'ı çok seviyordu ve kalmak istiyordu. Sessizce doğayı çizmek, yalnızca gördüğü şeyi anlatmaya çalışmak istiyordu. Taşranın ta kalbinde yaşayıp kırsal hayatı resmetmekten başka bir arzusu yoktu. İyi kalpli papaz Millet gibi O da çiftçilerle yaşayıp onları anlamak ve resmetmek arzusundaydı. Şehrin içine çekilmiş ve oraya bağlanıp kalmış, fakat taşranın solmayan görüntüsünü zihninde hep saklamış, tarlaları ve çiftçileri hayatları boyu özleyen insanların varlığına dair kesin bir inancı vardı.

Bir gün Brabant'a dönüp sonsuza dek orada yaşayacağını biliyordu. Fakat ailesi O'nu istemezse Nuenen'de kalamazdı.

"Bir kapı ya açıktır ya da kapalı." dedi babasına bir gün. "Bir anlaşmaya varmayı deneyelim."

"Evet Vincent, bunu ben de isterim. Resimlerinin iyiye gittiğini görüyorum. Bundan memnunum."

"Güzel. Peki, bana açıkça söyle, hep beraber burada huzur içinde yaşayabileceğimize inanıyor musun? Burada kalmamı ister misin?"

"Evet."

"Ne kadar süre için?"

"Ne kadar istersen. Burası senin evin. Yerin bizim yanımızdır."

"Peki anlaşamazsak?"

"O zaman da üzülmemeliyiz. Sakince yaşamaya çalışmalı ve birbirimize tahammül etmeliyiz."

"Peki atölye konusunu ne yapacağım? Evin içinde çalışmamı istemiyorsun."

"Bunu düşündüm. Bahçedeki seyis odasını neden almıyorsun? Sadece senin olur. Kimse seni rahatsız etmez."

Seyis odası mutfağın hemen dışındaydı; fakat bir bağlantı kapısı yoktu. Küp şeklindeydi. Bahçeye bakan küçük bir penceresi vardı. Tabanı kildi ve kışın hep nemliydi.

"Orada büyük bir ateş yakarız Vincent ve odayı kuruturuz. Sonra da yere tahta döşeriz. Bu sayede oldukça rahat edersin. Ne dersin?"

Vincent etrafına baktı. Mütevazı bir odaydı; fundalıktaki çiftçi kulübelerine benziyordu. Burayı gerçek bir taşra atölyesine dönüştürebilirdi.

"Eğer pencere çok küçükse." dedi Theodorus, "Bende fazladan biraz para var, büyütebiliriz."

"Hayır, hayır. Bu hâliyle harika. Eğer modelimin resmini kendi evinde çizseydim, modelin üstüne tam da bu miktarda ışık düşsün isterdim."

Oluklu bir varil satın aldılar ve büyük bir ateş yaktılar. Duvarlar ve tavandaki nem kuruduğunda ve yerdeki kil sertleştiğinde tahta döşemeyi yerleştirdiler. Vincent bir masa, bir sandalye, küçük bir yatak ve şövalesini odaya taşıdı. Eskizlerini astı, mutfağın yanındaki kireç badanalı duvara fırçayla kabaca GOGH yazdı ve bir "Hollandalı Millet" olmak için yerine kuruldu.

Dokumacılar

Nuenen'deki en ilginç insanlar dokumacılardı. Genelde iki odalı, çatısı samanla örtülü, kamışlardan yapılma ya da toprak evlerde otururlardı. Aile, incecik bir ışık şeridinin içeri girebildiği minik bir penceresi olan bir odada yaşardı. Yataklar için duvarlarda yerden yaklaşık doksan santimetre yüksekte kare şeklinde oyuklar vardı; bir masa, birkaç sandalye, bir soba ve tabak çanak için kaba bir dolap. Taban eğri büğrü ve kilden, duvarlar ise çamurdandı. Oturma odasının üçte biri büyüklüğünde ve saçaklardaki eğimden ötürü yarısı yüksekliğindeki yan odada ise dokuma tezgâhı vardı.

Düzenli çalışan bir dokumacı bir haftada yaklaşık elli beş metre dokuma yapabilirdi. Adam dokudukça bir kadın da yanında yumak sarmak zorundaydı. Dokumacı yaptığı bu kumaştan haftada ortalama dört buçuk frank kâr elde ediyordu. Ürettiğini imalatçıya götürdüğünde genelde bir iki haftadan önce eve yeni bir parça götürmesinin

mümkün olmadığı mesajını alıyordu. Vincent, dokumacıların Borinage madencilerinden farklı bir ruha sahip olduklarını gördü; bu insanlar sessizdi, onlardan isyankâr konuşmaları andıran şeyler duymak mümkün değildi. Fakat öte yandan, arabaya çekilen atlar ya da gemilerle İngiltere'ye yollanan koyunlar kadar neşeliydiler en fazla.

Vincent bu insanlarla hemen arkadaş oldu. Patates, kahve ve arada bir dilim domuz pastırması gibi yaşamları için gerekli temel şeylere yetecek kadar çalışmak isteyen mütevazı ruhlu insanlar olduklarını gördü. Onlar çalışırken Vincent'ın resim yapmasını önemsemiyorlardı. Yanına, ailenin çocuğu için bir parça şeker ya da yaşlı dede için biraz tütün almadan da gelmezdi zaten.

İçine 1730 tarihi kazınmış, eski, yeşilimsi kahve renginde meşeden yapılmış bir tezgâh bulmuştu. Tezgâhın yanında, yeşil bir arsaya bakan pencerenin önünde de bir bebek sandalyesi vardı. Sandalyedeki bebek, saatlerce gözünü kırpmadan uçan mekiği izliyordu. Burası kil tabanlı sefil halde bir odaydı, fakat Vincent burada tuvaline aktarmaya çabaladığı belli bir huzur ve güzellik bulmuştu.

Sabahları erkenden uyanıp bütün günü ya tarlalarda ya da dokumacı veya çiftçilerin kulübelerinde geçiriyordu. Tarlaların ya da dokuma tezgâhlarının insanları ile beraberken kendini evindeymiş gibi rahat hissediyordu. Madenciler, kömür işçileri ya da köylülerle ateş başında düşüncelere dalarak geçirdiği onca akşam boşuna değildi. Köy hayatını günün her saatinde ve sürekli olarak gözlemleyerek bu hayatı öyle özümsemişti ki, başka hiçbir şey düşünemiyordu. "Ce qui ne passe pas dans ce qui passe"[1] O'nun aradığı şeydi.

---

1 Her ne olursa olsun, ölümlü olanın içinde ölümsüz olanı kavramak.

Model çizme tutkusuna geri dönmüştü ama, şimdi bunun yanında bir tutkusu daha vardı: Renk. Yarı olgunlaşmış mısır tarlalarının koyu altın, kızıl ve altınımsı bronz rengi, gökyüzünün kırık kobalt tonunun yarattığı tezat sayesinde en kuvvetli etkiye ulaşıyordu. Arka planda oldukça kaba, enerji dolu, güneş yanığı yüzleri ve kolları; tozlu, ham, çivit boyalı elbiseleri; kısa saçlarının üzerindeki bere şeklindeki boneleri ile kadınlar vardı.

Şövalesi sırtında, ıslak tuvali kolunun altında, anayoldan coşkuyla salınarak geldiğinde bütün evlerin pencereleri ancak bir çatlak kadar açılır ve aynı anda bir çok meraklı ve şaşkın kadının bakışlarına mâruz kalırdı. Evde ise "bir kapı ya açıktır ya da kapalı." sözünün aile ilişkilerinde çok da geçerli olmadığını öğrendi. Papaz evindeki yuva saadetinin kapısı ne kesin olarak açık ne de kapalı, gizemli bir pozisyonda kalma alışkanlığına sahipti. Kız kardeşi Elizabeth ondan hiç hazzetmiyordu; Vincent'ın tuhaflıklarının Nuenen'de evlenme şansını baltalayacağından korkuyordu. Willemien O'nu seviyordu ama,O'ndan bıkmıştı. Erkek kardeşi Cor ile arkadaş olması ise zaman almıştı.

Vincent yemeğini ailesi ile masada değil, kendi köşesinde tabağını kucağına alıp yer, o gün çizdiği resimleri bir sandalyeye dayayıp önüne alır, delici bakışlarla çalışmalarını dikkatle inceler, kusurlu ve zayıf olarak değerlendirdiklerinden dolayı içi parçalanırdı. Ailesi ile konuşmazdı. Onlar da nadiren O'na bir şey söylerlerdi. Yediği ekmek genelde kuruydu, çünkü kendini şımartmaya alışmak istemiyordu. Arada bir masada sevdiği bir yazarın adı geçince onlara dönüp bir şeyler söylerdi. Fakat genel olarak birbirleri ile ne kadar az konuşurlarsa o kadar iyi olduklarını görmüştü.

Margot

İzlendiğine dair tuhaf bir duygu hissetmeye başladığında yaklaşık bir aydır tarlaları resmediyordu. Nuenen halkının O'na dik dik baktığını, tarlalardaki köylülerin arada bir çapaladıkları toprağın üzerine uzanıp O'nu merakla izlediğini biliyordu. Fakat bu his farklıydı. Sadece izlenmediğini, aynı zamanda takip edildiğini de hissediyordu. İlk birkaç gün sabırsızlıkla bundan kurtulmaya çalıştı, fakat bir çift gözün sırtını delercesine O'nu izlediği duygusunu üzerinden atamadı. Bazen gözleri ile tarlayı tarıyor, fakat hiçbir şey göremiyordu. Bir defasında tam O baktığı anda bir kadının beyaz eteğinin bir ağacın arkasında kaybolduğunu görür gibi oldu. Başka bir gün, bir dokumacının evinden çıkarken biri yoldan aşağı hızla kaçıp kayboldu. Yine üçüncü seferinde ormanda resim yaparken şövalesini bırakıp gölcüğün yanına su içmeye gitti. Geri döndüğünde ıslak boyanın üzerinde parmak izleri buldu.

Kadını yakalaması iki hafta sürmüştü. Fundalıkta kömür işçilerini çiziyordu. Biraz ötesinde eski, kullanılmayan bir vagon vardı. O çalışırken kadın vagonun arkasında duruyordu. Bir anda tuvalini ve şövalesini alıp eve gidiyormuş gibi yaptı. Kadın koşmaya başladı. Kadını şüphelendirmeden takip etti ve papaz evinin yanındaki eve girdiğini gördü.

Bütün aile akşam yemeği için masaya oturduklarında:

"Sol taraftaki evde kim yaşıyor anne?" diye sordu.

"Begeman ailesi."

"Onlar kim?"

"Onlarla ilgili pek bir şey bilmiyoruz. Beş kız ve anne beraber yaşıyorlar. Belli ki babaları bir süre önce ölmüş."

"Nasıl insanlardır?"

"Söylemesi zor. Oldukça ketumlar."

"Katolikler mi?"

"Hayır, Protestanlar. Babaları papazdı."

"Kızlardan bekâr olan var mı?"

"Evet, hepsi de bekâr. Niye sordun?"

"Sadece merak ettim. Aileyi kim geçindiriyor?"

"Kimse, muhtemelen zenginler."

"Kızlardan hiç birinin ismini bilmiyorsun herhalde."

Annesi merakla baktı: "Hayır."

Ertesi gün yine tarlalardaki aynı noktaya gitti. Olgunlaşmış mısırlar ya da yaprakları sararmış kayın ağaçlarının arasındaki köylülerin maviliğini yakalamak istiyordu. Siyah çözgü, mavi bir atkı şeklinde dokudukları kaba keten giysiler giyiyorlardı; mavi siyah çizgili bir motif çıkıyordu ortaya. Kumaş solduğunda, rüzgâr ve hava yüzünden rengini kaybettiğinde, canlı renkleri ortaya çıkaran sakin ve narin bir tona dönüşüyordu.

Öğleye doğru kadını yine arkasında hissetti. Kadının elbisesini terk edilmiş vagonun arkasındaki ağaçlıkta göz ucuyla gördü.

"Bu çalışmayı yarım bırakmak zorunda kalsam bile bu gün O'nu yakalayacağım." diye mırıldandı kendi kendine.

Tutkulu bir enerji patlamasıyla, önündeki sahnenin kendinde yarattığı izlenimi resmetme, bir şeyleri çabucak karalama huyuna kendini günden güne daha çok kaptırıyordu. Ustaların bir kaç darbede objeyi karaladıkları ve daha sonra da üzerinde düzeltme yapmadıkları eski Hollanda

resimlerinden çok etkilenmişti. İlk izlenimlerinin saflığını, motifi ilk algıladıklarındaki duygu durumlarını muhafaza edebilmek için müthiş bir hızla yapıyorlardı resimlerini.

Yaratma arzusunun ateşiyle kadını unutmuştu. Bir saat sonra etrafa şöyle bir bakındığında kadının ağaçlıktan çıktığını, vagonun arkasında durmakta olduğunu gördü. Koşup O'nu yakalamak ve neden kendisini sürekli takip ettiğini sormak istedi, fakat işinin başından ayrılamadı. Bir süre sonra tekrar etrafına bakındığında, kadının vagonun önünde durmuş kendisini izlediğini görünce şaşırdı. İlk defa saklanmayı bırakıp ortaya çıkıyordu. Tuvale ne kadar çok tutku akıtırsa, arkasında onu isleyen bakışlar da o derece ısınıyordu. Işık alabilmek için şövalesini biraz çevirdiğinde, kadının tarlanın ortasında, vagonla kendisinin arasında durduğunu gördü. Kadın büyülenmiş ya da uyurgezer gibi görünüyordu. Her seferinde durarak, adım adım, kendini tutmaya çalışarak, fakat hep ilerleyerek... Bilinmeyen bir güç O'nu arkasından itiyormuşçasına O'na doğru yaklaştı. Kadının arkasında durduğunu hissetti. Döndü ve gözlerinin içine baktı. Kadının gözlerinde korkmuş, hummalı bir ifade vardı; gücünün yetmediği, karmaşık bir duyguya kapılmış gibi görünüyordu. Vincent'a değil, tuvale bakıyordu. Vincent konuşmasını bekledi. Kadın suskunluğunu bozmadı. Tekrar işine döndü ve son bir enerjiyle resmi bitirdi. Kadın hareket etmedi. Kadının elbisesinin paltosuna değdiğini hissediyordu.

Akşam olmak üzereydi. Kadın saatlerdir tarlada ayakta duruyordu. Vincent yorgundu, yaratmanın heyecanıyla sinirleri oldukça yıpranmıştı. Ayağa kalktı ve kadına döndü.

Kadının ağzı kurudu. Önce üst dudağını yalayarak ıslattı, sonra alt dudağını üst dudağına sürerek ıslattı. O hafif nem hemen buharlaştı ve dudakları tekrar kurudu. Sanki

boğazında bir el vardı, konuşmakta zorlanıyordu. Konuşmaya çalıştı fakat yapamadı.

"Ben Vincent Van Gogh. Komşunuzum." dedi. "Ama sanırım biliyorsunuz bunu."

"Evet." dedi fısıldayarak. Sesi o kadar silikti ki Vincent zar zor duyabildi.

"Siz Begeman kardeşlerden hangisisiniz?"

Kadın hafifçe sallandı. Vincent'ın giysisinin kolundan tutup titremesini durdurdu. Kurumuş diliyle tekrardan dudaklarını ıslatmaya çalıştı. Gerçekten başarabilene dek birkaç defa konuşmayı denedi.

"Margot."

"Peki, beni neden takip ediyorsun MargotBegeman? Haftalardır farkındayım bunun."

Sessiz bir çığlık dudaklarından kaçıverdi. Ayakta durabilmek için tırnaklarını Vincent'ın koluna geçirdi ve bayılıp yere yığıldı.

Vincent dizlerinin üzerine çöküp kolunu kadının başının altına koydu, yüzüne düşen saçları eliyle kenara itti. Güneş tarlaların üzerinde kızıla dönmüştü ve köylüler yorgun argın evlerinin yolunu tutmuşlardı. Vincent ve Margot yalnızdı. Kadına dikkatle baktı. Güzel değildi. Otuzlu yaşlarının ortalarında olmalıydı. Ağzının sol köşesi tuhaf bir şekilde durmuştu. Fakat sağ tarafta neredeyse çenesine kadar inen ince bir çizgi vardı. Göz altlarında küçük, çilli mavi halkalar vardı. Teni kırışmanın eşiğindeymiş gibi duruyordu.

Vincent'ın matarasında biraz su vardı. Boyayı silmek için kullandığı bezlerden biriyle Margot'nun yüzünü ıslattı.

Kadın gözlerini bir anda kocaman açtı. Vincent bunların koyu kahve, nazik ve neredeyse mistik gözler olduğunu gördü. Parmak uçlarını ıslatıp Margot'nun yüzüne sürdü. Kadın kollarında bir an titredi.

"Daha iyi hissediyor musun, Margot?" diye sordu.

Kadın kısa bir süre daha Vincent'ın mavi-yeşil, içe işleyen, anlayışlı gözlerini izleyerek orada yattı. Sonra ta içinden geliyormuş gibi görünen müthiş bir ağlama ile Vincent'ın boynuna sarıldı ve dudaklarını sakallarına gömdü.

"Önemli olan sevilmek değil, sevmektir."

Sonraki gün daha önce belirlenmiş, köyden uzak bir noktada buluştular. Margot'nun üzerinde ince beyaz ketenden, yüksek yakalı hoş bir elbise, elinde ise yazlık bir şapka vardı. O'nun yanında hâlâ gergindi ama, önceki güne kıyasla kendine daha fazla hâkimdi. O geldiğinde Vincent elindeki paleti bıraktı. O'nda Kay'in narin güzelliğinden eser yoktu, fakat Christine ile kıyaslandığında oldukça çekici bir kadındı.

Ne yapacağını bilmez halde taburesinden kalktı. Genelde elbise giyen kadınlara karşı önyargılıydı; O'nun hoşlandığı daha çok ceket ve etek giyen kadınlardı. Saygıdeğer Hollanda hanımefendileri olarak adlandırılan sınıftakiler genelde seyredecek ya da resmedecek kadar çekici değillerdi. O, sıradan hizmetçi kızları tercih ediyordu; onlar genelde Chardin'in tarzındaydılar.

Margot uzanıp Vincent'ı öptü, sade bir şekilde, sahiplenerek, sanki uzun süredir sevgililermiş gibi ve bir an titreyerek O'na sarıldı. Vincent oturması için paltosunu yere yaydı. Kendisi taburesine oturdu. Margot, Vincent'in

dizine yaslandı ve O'nun daha önce hiçbir kadının gözlerinde görmediği bir ifadeyle başını kaldırıp O'na baktı.

Sadece O'na ismiyle hitap etmenin hazzı için "Vincent." dedi.

"Efendim Margot." dedi ne yapacağını ya da söyleyeceğini bilmeyerek.

"Dün gece benimle ilgili kötü şeyler düşündün mü?"

"Kötü şeyler mi? Hayır. Neden öyle şeyler düşüneyim ki?"

"Buna inanmakta zorlanabilirsin ama, dün seni öptüğümde hayatımda ilk defa bir erkeği öpmüş oldum."

"Ama neden? Hayatın boyu hiç âşık olmadın mı?"

"Hayır."

"Yazık."

"Değil mi?" bir an için sustu. "Sen başka kadınlara âşık oldun ama, değil mi?"

"Evet."

"Çok kere mi?"

"Hayır. Yalnızca üç kez."

"Onlar da seni sevdiler mi?"

"Hayır, Margot, sevmediler."

"Ama sevmiş olmalılar."

"Aşkta her zaman şanssızdım ben."

Margot O'na biraz daha yaklaştı ve kolunu O'nun kucağına koydu. Diğer elinin parmaklarını neşeyle Vincent'ın yüzünde gezdirdi; kemerli güçlü burnuna, açık ağzına, sert yuvarlak çenesine dokundu. Tuhaf bir ürperti hissettiğinde parmaklarını geri çekti.

"Ne kadar güçlüsün." diye mırıldandı, "Kolların, çenen, sakalların, her şeyin güçlü. Senin gibi bir adam daha önce hiç tanımadım."

Kaba bir hareketle kadının yüzünü ellerinin arasına aldı. Aşk ve heyecanla hızlanan kalbi kadının yüzünü çekici hâle getiriyordu.

"Beni biraz olsun seviyor musun?" diye sordu kadın endişeyle.

"Evet."

"Peki, beni öper misin?"

Eğilip kadını öptü.

"Lütfen hakkımda kötü düşünme Vincent, kendime engel olamıyorum, ne yapayım, âşık oldum... sana."

"Bana âşık mı oldun? Gerçekten bana âşık oldun mu? Peki ama neden?"

Kadın uzanıp dudağının kenarından öptü. "İşte bu yüzden."

Sessizce oturdular. "Cimetière des Paysans"[2] biraz ötedeydi. Yüzyıllardır köylüler yaşadıkları sürece kazdıkları bu topraklarda yatıp dinlenirlerdi. Vincent tuvalinin üzerinde ölümün ne kadar basit olduğunu anlatmaya çalışıyordu; düşen bir sonbahar yaprağı gibi, biraz kazılmış toprak ve tahta bir haç. Çevredeki tarlalar, küçük duvarın ötesinde biten kilise bahçesinin çimleri, denizin üzerindeki ufuk çizgisi gibi gökyüzünün bitiş çizgisini oluşturuyordu.

"Benim hakkımda herhangi bir şey biliyor musun, Vincent?" diye sordu sakince.

---

2 Köylülerin mezarlığı

"Çok az şey."

"Onlar... Yani kimse sana benim yaşımı söyledi mi?"

"Hayır."

"Peki. Ben otuz dokuz yaşımdayım. Birkaç ay sonra kırk olacağım. Son beş yıldır kendime otuzlu yaşlarımın sonuna kadar kimseye âşık olmazsam kendimi öldüreceğimi söylüyordum."

"Fakat âşık olmak zor değil ki, Margot."

"Ah, öyle mi diyorsun?"

"Zor olan aşkına karşılık almak."

"Hayır. Nuenen'de âşık olmak zor. Yirmi yıldan fazladır birini sevmeyi delice istedim. Fakat hiç başaramadım."

"Hiç mi? "

Uzaklara baktı. "Bir kere... genç kızken... bir oğlanı sevmiştim."

"Eee?"

"Katolik'ti. Uzaklaştırdılar O'nu benden."

"Kim?"

"Annem ve kız kardeşlerim."

Tarlanın toprağının içinde, güzel beyaz elbisesini kirleterek dizlerinin üzerine kalktı. Dirseklerini adamın bacaklarına dayadı ve yüzünü adamın ellerinin içine bıraktı. Adamın bacakları kadının bedenin yan taraflarına değiyordu hafifçe.

"Aşk yoksa bir kadının hayatı boştur, Vincent."

"Biliyorum."

"Her sabah uyandığımda kendime: 'Bu gün birine âşık olacağım. Diğer kadınlar oluyor, ben neden olmayayım?' derdim. Sonra akşam olurdu ve ben yalnız, acınası halde olurdum. Boş geçen sayısız günler, Vincent. Hizmetçilerimiz olduğu için evde yapacak hiçbir şeyim de yok, her saat aşka duyduğum özlemle doluyordu. Her gece kendime, 'Şu yaşamına baksana, bu gün ölsen ne olur ki?' derdim. Bir gün, bir şekilde sevebileceğim biriyle karşılaşacağımı düşünerek kendimi cesaretlendirirdim. Doğum günlerim bir bir geçerdi, otuz yedi, otuz sekiz, otuz dokuz. Hiç âşık olmamışken kırk yaşımla yüzleşemezdim. Sonra sen çıktın karşıma, Vincent, sonunda ben de aşkı tatım!"

Bu bir zafer çığlığıydı, büyük bir zafer kazanmış gibiydi. Dudaklarını öpmesi için Vincent'a doğru uzandı. Kadının yumuşak saçlarını kulaklarının arkasına doğru itti. Kadın kollarını Vincent'in boynuna doladı ve defalarca serseri darbeyle öptü. Yanında paleti, önünde CimetièredesPaysans, küçük ressam taburesinin üzerinde otururken Vincent hayatında ilk defa bir kadının taşkın aşkının leziz ve iyileştirici özünü tadıyordu. Ve bir an titredi, biliyordu ki kutsal bir ortamdaydı.

Margot yerde, başı Vincent'ın dizlerinin üzerinde, bacaklarının arasında oturuyordu. Yüzü renkli, gözleri ışıltılıydı; derin ve zorlukla nefes alıyordu. Aşkın verdiği sıcaklıkla otuzdan fazla göstermiyordu. Vincent, bir şey hissetmekten aciz bir halde, parmaklarını kadının yumuşak cildinde gezdirdi, kadın elini tutup öpünceye ve avucunu yanan yüzüne bastırıncaya dek. Bir süre sonra konuştu.

"Bana âşık olmadığını biliyorum." dedi kısık bir sesle. "Bunu istemek çok fazla olurdu. Ben Tanrı'ya sadece âşık olabilmek için dua ettim. Hiçbir zaman birinin de bana âşık olabileceğini düşlemedim. Önemli olan sevmek, değil mi Vincent? Sevilmek değil."

Vincent Ursula ve Kay'i düşündü "Evet." diye yanıtladı.

Kadın başının arkasını adamın dizine sürttü, mavi gökyüzüne doğru baktı. "Peki, seninle gelmeme izin verecek misin? Eğer konuşmamı istemezsen sessizce yanında oturur hiçbir şey söylemem. Sadece yanında olmama izin ver; seni rahatsız etmeyeceğime, işine karışmayacağıma söz veriyorum."

"Elbette gelebilirsin. Ama söylesene Margot, madem Nuenen'de hiç erkek yoktu, neden başka yere gitmedin? En azından gezmeye? Paran mı yoktu?"

"Oh, hayır, çok param var. Büyükbabam bana iyi bir gelir bıraktı."

"O zaman neden Amsterdam'a ya da Lahey'e gitmedin? İlginç erkeklerle tanışabilirdin."

"Gitmeme izin vermediler."

"Kız kardeşlerinin hiçbiri evli değil, değil mi?"

"Evet, sevgilim, beşimiz de bekârız."

İçi bir an için sızladı. Hayatında ilk defa bir kadın O'na sevgilim diye sesleniyordu. Sevip sevilmemenin nasıl acı verici olduğunu daha önce deneyimlemişti, ama iyi bir kadının O'nu bütün benliği ile sevmesinin mutlak güzelliğini hiç düşünmemişti. Margot'nun O'na olan aşkını kendisiyle hiç ilgisi olmayan tuhaf bir kaza ya da rastlantı olarak görüyordu. Margot'nun sessiz ve içten bir şekilde söylediği bu tek sözcük O'nun tüm düşünme biçimini değiştirmişti.

Margot'yu kaldırdı ve titreyen bedenini kendisininkine yasladı.

"Vincent, Vincent, seni öyle seviyorum ki." diye sayıkladı.

"Beni böyle sevdiğini duymak öyle tuhaf ki!"

"Bu kadar yıl aşksız yaşamış olmak artık umurumda değil. Sen, benim biricik sevgilimsin, beklediğime değersin. Aşkla ilgili rüyalarımda bile birine karşı böyle şeyler hissedeceğimi hayal etmemiştim."

"Ben de seni seviyorum Margot." dedi.

Kadın adamdan biraz uzaklaştı ve "Bunu söylemene gerek yok, Vincent. Belki zamanla beni biraz seversin. Ama benim senden tek istediğim seni sevmeme izin vermen."

Adamın kollarından sıyrıldı. Paltosunu bir kenara koydu ve "Çalışmaya devam et sevgilim. İşine engel olmamalıyım. Resim yapmanı izlemeyi de çok seviyorum hem." dedi.

Nereye gidiyorsun?

Margot neredeyse her gün resim yaparken ona eşlik etti. Sık sık, fundalıkta resmetmek istediği noktaya ulaşabilmek için neredeyse on kilometre yol yürür, oraya vardıklarında bitkin ve yorgun olurlardı. Fakat Margot şikâyet etmezdi hiç. Kadın şaşırtıcı bir değişim geçirmişti. Soluk kahverengi olan saçları sarımsı canlı bir ton kazanmıştı. İnce ve kuru olan dudakları etli ve kırmızıydı artık. Kuru ve kırışmak üzere olan teni pürüzsüz yumuşak ve sıcaktı şimdi. Gözleri büyümüş, göğüsleri dirileşmiş, sesi hareketli bir ezgi gibi çıkmaya başlamış, adımları daha güçlü ve kararlı hâle gelmişti. Aşk içinde tuhaf bir bahar başlatmıştı, her gün aşkın iksiriyle yıkanıyordu. Vincent'a sürpriz öğle yemekleri getiriyordu, hayranlıkla bahsettiği baskıları Paris'ten getirtmişti ve adamın işine hiç mani olmuyordu. Resim yaparken yanında sessizce oturuyor, Vincent'in tuvaline akıttığı aynı bereketli tutkuda yüzüyordu.

Margot resim hakkında hiçbir şey bilmiyordu, fakat hızlı ve duyarlı bir algısı ve doğru zamanda doğru şeyi söyleme yeteneği vardı. Vincent O'nun bilmeden anladığını fark etti. Beceriksiz tamircilerin mahvettiği bir Cremona kemanı izlenimi veriyordu. "O'nunla on yıl önce karşılaşsaydım keşke!" diyordu kendine. Bir gün yeni bir tuvale saldırmak üzereyken Vincent'a "Seçtiğin noktanın tuval üzerinde iyi sonuç vereceğinden nasıl emin oluyorsun?" diye sordu.

Vincent bir an düşünüp "Eğer harekete geçmek istiyorsam hata yapmaktan korkmamam gerek. Ebleh ebleh yüzüme bakan boş bir tuval gördüğümde üzerine hemen bir şeyler karalamak istiyorum."

"Gerçekten de öyle yapıyorsun. Senin tuvallerin kadar hızla gelişen bir şey görmedim daha önce."

"Öyle olmak zorunda. 'Hiçbir şey bilmiyorsun!' der gibi bakan boş bir tuval beni felçli gibi hissettiriyor."

"Yani bu bir tür meydan okuma mı?"

"Aynen öyle. Boş tuval yüzüme aptal gibi bakıyor. Fakat 'Yapamazsın.' cümlesini alt etmiş, tutkulu, cesur bir ressamdan korktuğunu biliyorum. Yaşamın kendisi de aynı bu boş tuval gibi sonsuz derecede boş, cesaret kırıcı ve umutsuzca sunar kendini insana, Margot."

"Evet, öyle."

"Fakat inancı ve gücü olan insan bu boşluktan korkmaz; adım atar, harekete geçer, üretir, yaratır ve sonunda tuval artık boş değildir, tam tersine zengin bir yaşam örgüsüyle bezelidir."

Vincent, Margot'nun O'na olan aşkının tadını çıkarıyordu. Kadın O'na asla eleştiren bir gözle bakmıyordu. Yaptığı her şeyin doğru olduğunu düşünüyordu. Hareketlerinin ham, sesinin kaba, yüzündeki çizgilerin sert olduğunu söylemiyordu. Para kazanmadığı için O'nu kınamıyor, resim dışında bir şey yapmasını öğütlemiyordu. Akşamüzeri eve dönüş yolunda kolunu kadının beline dolamış, sesi kadının sempatisi sayesinde yumuşamış yürürken O'na yaptığı her şeyi, meselâ neden belediye başkanına Rouwboerke'yi (yas tutan köylü) çizdiğini, tozlu ve solmuş mavi etekliği ve korsajıyla bir köylü kızının neden bir leydiden daha güzel olduğunu anlatıyordu. Kadın hiçbir şeyi sorgulamıyor, hepsini öylece kabul ediyordu. O öyle biriydi ve kadın ona tamamen âşıktı.

Vincent yeni durumuna alışmakta zorlanıyordu. Her gün ilişkinin bitmesini, Margot'nun kaba ve zalim bir insana dönüşüp eksiklerini yüzüne vurmasını bekliyordu. Fakat kadının aşkı yaz ilerledikçe artıyor, O'na sadece olgun bir kadının sunabileceği bütünlükte bir anlayış ve hayranlık sunuyordu. Kadının O'ndan soğumamasından rahatsız bir halde, hatalarını olabildiğince karanlık bir şekilde çizerek O'nu kışkırtmaya çalışıyordu. Fakat kadın bunları birer hata olarak değil, yapması gereken şeyi yaptığının birer göstergesi olarak algılıyordu.

Amsterdam'daki ve Borinage'daki fiyaskolarını anlattı. "Bu kesinlikle bir hataydı. Orada yaptığım her şey yanlıştı, değil mi?" diye sordu.

Kadın anlayışla gülümseyerek ona baktı ve "Krallar hata yapmazlar." dedi.

Kadını öptü.

Başka bir gün Margot, "Annem senin kötü bir adam olduğunu söylüyor. Senin Lahey'de kötü kadınlarla düşüp

kalktığını duymuş. O'na bunun korkunç bir skandal olduğunu söyledim."

Vincent, Christine hikâyesini anlattı. Margot, aşk onu dağıtmadan önce gözlerinde yerleşmiş olan o derin melankoliyle dinledi O'nu.

"Biliyorsun Vincent, sende İsa'ya benzer bir taraf var. Eminim babam da böyle düşünürdü."

"Yani iki yıl boyunca bir fahişeyle yaşadığımı söylüyorum ve bula bula bunu mu buluyorsun söyleyecek?"

"O bir fahişe değildi, o senin karındı. Onu koruyamaman senin suçun değildi ki, tıpkı Borinage madencilerini koruyamaman gibi. Bir insanın koca bir medeniyete karşı durması çok güçtür."

"Doğru, Christine benim karımdı. Gençken kardeşim Theo'ya, 'eğer iyi bir eş bulamazsam kötü bir tane bulurum, kötü biriyle olmak bile yalnız olmaktan daha iyidir.' demiştim."

Hafiften gergin bir sessizlik oluştu, daha önce evlilikten hiç bahsetmemişlerdi. "Christine olayında üzüldüğüm bir tek şey var, keşke o iki yıl süren aşkı ben yaşasaydım seninle." dedi Margot.

Vincent, kadının aşkını kırmaya çabalamaktan vazgeçti ve kabullendi. "Daha gençken, olayların şansa, küçük kazalara ya da nedensiz yanlış anlaşılmalara bağlı olduğunu düşünürdüm, Margot. Fakat yaşım ilerledikçe daha derin nedenleri görmeye başladım. Kaderin bir cilvesi yüzünden pek çok insan uzun zaman ışığı arayarak yaşamak zorundadır."

"Benim de seni aramam gerektiği gibi!"

Bir dokumacının evinin alçak kapısına gelmişlerdi. Vincent kadının elini sıcacık sıktı. Kadın O'na öyle tatlı bir teslimiyetle gülümsüyordu ki, kaderin neden aşkı bunca yıl O'ndan uzak tuttuğunu merak etti. Saz damlı kulübeye girdiler. Yaz mevsimi güze dönmüş, günler kısalmıştı. Dokuma tezgâhının üzerinde bir gaz lambası asılıydı. Kırmızı bir kumaş dokunuyordu. Dokumacıyla karısı iplikleri ayarlıyorlardı; ışıkla ve kumaşın rengiyle tezat, tezgâhın çıtalarının üzerine gölgeler düşüren, eğilmiş karanlık figürler. Margot ve Vincent birbirlerine anlayışla gülümsediler; çirkin şeylerin altında yatan güzellikleri görmeyi öğretmişti kadına.

Kasımda, yaprak dökümünde, ağaçlardaki tüm yaprakların birkaç gün içinde döküldükleri o dönemde, tüm Nuenen halkı Margot ve Vincent'tan bahsediyordu. Köylüler Margot'yu severlerdi; bu durum Vincent'a şüphe ve korku veriyordu. Margot'nun annesi ve kardeşleri bu ilişkiyi bitirmeye çalışmışlardı ama,Margot bunun bir arkadaşlık ilişkisi olduğunda, birlikte tarlalarda yürümekte bir kötülük olmadığında ısrar ediyordu. Begemanlar, Vincent'ı oradan oraya savrulan biri olarak görüyor ve her an orayı da terk etmesini bekliyorlardı. Çok büyük bir endişeleri yoktu. Köylüler ise Van Gogh denen tuhaf adamdan hayır gelmeyeceğini ve eğer kızlarını ondan uzak tutmazlarsa sonunda pişman olacaklarını söylüyorlardı.

Vincent ise köylülerin O'nu neden sevmediklerini bir türlü anlayamıyordu. Kimseye ne karışıyor, ne de zarar veriyordu. Bu küçük, yaşamın ve âdetlerin yüzyıllardır aynı kaldığı köyde ne kadar tuhaf bir duruş çizdiğinin farkında değildi. O'nu bir aylak olarak gördüklerini anladığında ise, onlara kendini sevdirme umudundan tamamen vazgeçti. Dienvan den Beek adlı bir dükkân sahibi

bir gün yoldan geçerken O'nu durdurup selam verdi ve köyün düşüncesini onun önüne atıverdi.

"Sonbahar geldi, güzel havalar bitti artık, ha?"

"Evet."

"Yakında çalışmaya başlarsın artık diye düşünüyor insan."

Vincent şövalesini sırtında daha rahat bir noktaya kaydırdı. "Evet, ben de fundalığa çalışmaya gidiyorum zaten." dedi.

"Hayır, çalışmaktan bahsediyorum. Bütün yıl yapılan bir işten yani."

"Benim işim resim yapmak."

"Karşılında para alınan bir işi kastediyorum, bir meslek."

"Şu anda gördüğün gibi tarlalara gitmek de benim mesleğim, Mijnheervan den Beek, aynı senin bir şeyler satman gibi."

"Evet, ben bir şeyler satıyorum. Sen yaptıklarını satıyor musun?"

Köyde konuştuğu her insan O'na bunu soruyordu. Bu durumdan iyice bıkmıştı.

"Bazen satıyorum. Kardeşim ticaretle uğraşır. O alıyor."

"Çalışmalısın bayım. Böyle aylaklık yapman senin için iyi değil. Yaşlandığında elinde hiçbir şey olmaz sonra."

"Aylaklık mı? Senin dükkânda çalıştığından iki kat daha fazla çalışıyorum ben."

"Buna çalışmak mı diyorsun? Oturup bir şeyler boyuyorsun. Çocuk işi bu. Bir dükkânı işletmek, tarlada çalışmak, bunlar erkek işidir. Vaktini boşa harcayamayacak kadar yaşlandın artık."

Vincent, Dienvan den Beek'in sadece köyün fikrini beyan ettiğini biliyordu. Ve köylülerin kafasında sanatçı ve işçi kelimeleri eşit derecede özel yerlerde duruyordu. İnsanların ne düşündüğünü umursamayı bıraktı ve yolda yürürken onları görmemeye başladı. Fakat O'nun iyiliğine sonuç veren bir kaza sonucunda, insanların gözündeki imajı pozitif bir dönüşüm geçirdi.

Anna Cornelia, Helmond'da trenden inerken bacağını kırdı. Aceleyle eve getirildi. Her ne kadar doktor aileye söylemese de kadının hayatından endişe ediyordu. Vincent bir an bile düşünmeden bütün işini bir kenara bıraktı. Borinage'daki deneyimleri O'nu harika bir hemşire haline getirmişti. Doktor O'nu yarım saat izledikten sonra, "Sen bir kadından çok daha iyisin, annen çok güvenilir ellerde." dedi.

Sıkıldıklarında çok zalim olabildikleri gibi zor durumlarda da çok kibar olabilen Nuenen halkı, ellerinde lezzetli yiyecekler, kitaplar ve iyi düşüncelerle papaz evine geldiler. Hayretler içinde Vincent'ı izlediler, annesini hiç kımıldatmadan çarşafları değiştiriyor, kadını yıkıyor, besliyor ve bacağındaki alçıyla ilgileniyordu. İki hafta içinde tüm köyün Vincent'la ilgili fikri değişmişti. Gelenlerle onların dilinde konuşuyordu; yatak yaralarını engellemek, hasta bir insanın yemesi gerekenler, oda sıcaklığı gibi konular. O'nunla konuşup O'nu anladıklarında ise, sonunda O'nun da normal bir insan olduğunu kabul ettiler. Annesi kendisini biraz daha iyi hissetmeye başlayınca, her gün kısa süreliğine resim yapmak için dışarı çıkmaya başladığında, insanlar O'na gülümsüyor ve adıyla hitap ediyorlardı. Artık köyden geçerken perdelerin bir bir aralandığını hissetmiyordu.

Margot hep yanındaydı. O'nun inceliğine şaşırmayan tek insan O'ydu. Bir gün hasta odasında fısıldaşırlarken Vincent, "Pek çok şeyin anahtarı insan bedenini tanımaktan geçiyor, fakat O'nu öğrenmek de epey paraya mal oluyor. John Marshall'ın Sanatçılar İçin Anatomi adlı çok güzel bir kitabı var, ama oldukça pahalı."

"Ona ayıracak paran yok mu?"

"Hayır, bir şeyler satana dek alamam."

"Vincent, sana biraz borç vermeme izin versen çok mutlu olurdum. Biliyorsun, benim düzenli bir gelirim var, ama harcayacak yerim yok."

"Çok naziksin Margot, ama yapamam."

Teklifinde çok ısrar etmedi ama, birkaç hafta sonra Lahey'den gelmiş bir paketi O'na verdi. "Bu nedir?" diye sordu Vincent.

"Aç ve gör."

İpe bağlanmış bir not, paketin içinde Marshall'ın kitabı vardı. Notta, "EN MUTLU DOĞUM GÜNÜ İÇİN" yazıyordu.

"Ama bugün benim doğum günüm değil ki!"

"Hayır." diye güldü Margot, "Benim doğum günüm. Kırk yaşıma girdim Vincent. Sen bana hayatımın hediyesini verdin. Şimdi iyi biri ol ve bunu al sevgilim. Bugün çok mutluyum ve senin de mutlu olmanı istiyorum."

Bahçedeki atölyedeydiler. Evde annesiyle oturan Willemien dışında etrafta kimse yoktu. Vakit akşamüzeriydi, kireç badanalı evin üzerine batmakta olan güneş zayıf bir parça ışık huzmesi düşürüyordu. Vincent kitaba nazik-

çe dokundu; hayatında ilk defa Theo dışında biri O'na yardım etmekten gerçekten mutlu oluyordu. Kitabı yatağa fırlattı ve Margot'ya sarıldı. Kadının gözleri aşktan buğulanmıştı. Son birkaç ayda tarlalarda birbirlerine çok az dokunmuşlardı; birilerinin onları görmelerinden korkuyorlardı. O'nun dokunuşlarına hep cömert bir teslim oluşla ve içtenlikle kendini bırakmıştı Margot. Vincent, Christine'den ayrılalı beş ay oluyordu. Kendine fazla güvenmek konusunda endişeliydi. Margot'ya ya da O'nun kendisine duyduğu aşka zarar verecek bir şey yapmaktan korkuyordu.

Kadının kahverengi gözlerine baktı ve O'nu öptü. Kadın O'na gülümseyerek baktı, gözlerini kapatıp O'nunkilerle buluşmak üzere dudaklarını araladı. Baştan ayağa tüm bedenleri birleşircesine, sıkıca sarıldılar. Yatak bir adım ötedeydi. Birlikte oturdular. Bu sımsıkı sarılma anında ikisi de aşksız geçen onca yılı unutmuşlardı.

Güneş battı ve duvardaki ışık karesi kayboldu. Oda yumuşak bir alacakaranlığa bulanmıştı. Margot ellerini Vincent'in yüzünde gezdirdi, aşk dilinde tuhaf sesler çıkarıyordu. Vincent kendini tek bir geri dönüş yolu olan bir uçurumdan aşağı kayıyormuş gibi hissetti. Kendini Margot'nun kollarından kurtarıp ayağa kalktı. Şövalesinin başına geçti, üzerinde çalıştığı bir kâğıt parçasını buruşturdu. Akasyalardaki saksağanların ötüşleri ve eve dönen ineklerin çanlarından başka bir ses duyulmuyordu. Bir süre sonra Margot sadece sessizce,

"İstiyorsan yapabilirsin sevgilim." dedi.

"Neden?" diye sordu O'na doğru dönmeden.

"Çünkü seni seviyorum."

"Bu yanlış olur."

"Sana daha önce de söyledim Vincent, krallar hata yapmazlar."

Vincent bir dizinin üzerine çöktü. Kadının başı yastığın üzerindeydi. Yine ağzının sağ tarafındaki, çenesine doğru inen o çizgi dikkatini çekti, eğildi ve oradan öptü. Burnunun incecik kemerinden, burun deliklerinden öptü ve dudaklarını on yıl gençleşmiş olan yüzün her yerinde gezdirdi. Alacakaranlıkta, kadının anlayışlı kollarında, boynuna gömülmüş yatarken, kadın yirmili yaşlarındaki o güzel genç kız hâli gibi görünüyordu.

"Seni seviyorum, Margot." dedi. "Daha önce farkında değildim ama, şimdi biliyorum bunu."

"Bunu söylemen çok hoş, sevgilim." Sesi nazik ve dalgındı. "Beni biraz olsun sevdiğini biliyorum. Ben seni tüm kalbimle seviyorum ve bu bana yetiyor."

Vincent O'nu Ursula'yı ya da Kay'i sevdiği gibi sevmiyordu. Christine'i sevdiği gibi bile sevmiyordu. Fakat kollarında teslimiyetle yatan bu kadına karşı yumuşacık bir şeyler hissediyordu. Aşkın her türlü insan ilişkisini barındırdığını biliyordu. Hayatında O'nu böylesine uçsuz bucaksız seven tek kadına karşı bu kadar az şey hissettiği için içinde bir şey sızladı, Ursula ve Kay aşkına karşılık vermediklerinde çektiği acıyı hatırladı. Margot'nun O'na olan büyük aşkına saygı duyuyordu, fakat bir sebepten bunu biraz zevksiz buluyordu. Odanın tahta döşemesi üzerinde diz çökmüş, kolu O'nu, kendisinin Ursula ve Kay'i sevdiği gibi seven kadının başının altında dururken bu iki kadının O'ndan neden uzaklaştıklarını anlayabiliyordu.

"Margot, benim fakir bir yaşantım var, fakat onu benimle paylaşırsan çok mutlu olurum." dedi

"Yaşamı seninle paylaşmak istiyorum sevgilim."

"Burada, Nuenen'de kalabiliriz, ya da istersen evlendikten sonra başka bir yere taşınırız."

Kadın başını O'nun koluna bastırdı okşayarak, "Ruth ne demişti, 'Sen nereye gidersen, ben oraya gelirim.'"

Engizisyon

Ertesi sabah konuyu saygıdeğer ailelerine açtıklarında kopacak fırtınaya ikisi de hazırlanmamıştı. Van Gogh ailesi için sorun paradan ibaretti. O'na ekonomik olarak Theo bakarken kendisi bir kadına nasıl bakacaktı?

"Önce para kazanıp hayatını bir düzene sokmalısın, ondan sonra evlenirsin." dedi babası.

"Eğer sanatımın çıplak gerçeği aracılığı ile mücadele ederek hayatımı düzene sokarsam vakti gelince para da kazanırım." diye yanıtladı.

"O zaman vakti gelince evlenirsin. Şimdi değil."

Komşu kadınların evindekiyle kıyaslanınca papaz evindeki tartışma basit bir atışma gibi görünüyordu. Beş bekâr kız kardeşle Begeman ailesi dünyayı tek bir noktadan görüyordu. Köyün gözünde Margot'nun evlenmesi diğer kızların başarısızlığının bir kanıtı olarak görülecekti. Madam Begeman diğer dört kızının mutsuz olmaması için bir kızının mutluğunu feda etmenin daha iyi olacağını düşünüyordu.

Margot o gün dokumacıların evinde O'na eşlik etmedi. Akşamüzeri atölyeye geldi. Gözleri kızarık ve şişti, hiç

olmadığı kadar kırk yaşında gösteriyordu. Umutsuz bir şekilde adama sarıldı bir süre.

"Tüm gün seni korkunç bir şekilde yerdiler. Bir insanın bu kadar kötü olup hâlâ yaşıyor olmasına şaşıyorum."

"Bunu tahmin etmeliydin."

"Ediyordum. Ama sana böyle zalimce saldıracaklarını ummamıştım."

Kollarını kadına doladı ve O'nu yanağından öptü. "Onları bana bırak. Akşam yemeğinden sonra gelirim. Belki de onları o kadar da kötü bir insan olmadığıma ikna edebilirim."

Begeman evine adım attığı anda yabancı, tuhaf bir yerde olduğunu hissetti. Asla bir erkek sesi ya da adımları ile bozulmamış, altı kadının yarattığı bu atmosferde tekinsiz bir şeyler vardı.

Adamı oturma odasına davet ettiler. Oda soğuk ve küf kokuluydu. Aylardır kimse girmemişti buraya. Vincent dört kız kardeşin isimlerini biliyordu, fakat hangi ismin kime ait olduğunu öğrenme gereği duymamıştı. Hepsi de Margot'nun karikatürleri gibi görünüyorlardı. Evi çekip çeviren en büyük kardeş sorgu görevini üstlenmişti.

"Margot O'nunla evlenmek istediğinizi söyledi. Lahey'deki eşinize ne olduğunu sorabilir miyim acaba?"

Vincent, Christine olayını açıkladı. Odanın atmosferi iyice soğudu.

"Kaç yaşındasınız Bay Van Gogh?"

"Otuz bir."

"Margot'nun yaşının..."

"Margot'nun yaşını biliyorum."

"Ne kadar para kazandığınızı sorabilir miyim?"

"Ayda yüz elli frank."

"Bu gelirin kaynağı nedir?"

"Erkek kardeşim yolluyor."

"Yani erkek kardeşiniz bakıyor size?"

"Hayır, bana aylık bir maaş ödüyor, karşılığında da yaptığım resimleri alıyor."

"Peki, bu resimlerin ne kadarını satıyor?"

"Bunu bilmiyorum."

"Ben biliyorum. Babanız bana kardeşinizin henüz hiçbir resminizi satamadığını söyledi."

"Daha sonra satar. Resimlerim şu anda getireceklerinden kat kat fazla para getirecektir O'na."

"Orası tartışmalı, bu kadarını söyleyeyim. Gerçekleri tartışalım."

Vincent, yaşlı kardeşin çirkin, sert yüzünü inceledi. Bu kardeşten anlayış bekleyemezdi.

"Para kazanmıyorsanız bir eşi nasıl geçindireceksiniz sorabilir miyim?"

"Kardeşim her ay yüz elli frankla benim üzerime bir kumar oynuyor, bu O'nun bileceği iş, sizin değil. Benim için bu bir gelirdir. Bunu kazanmak için çok çalışıyorum. Eğer dikkatli harcarsak Margot ve ben bu parayla geçinebiliriz."

"Fakat buna mecbur değiliz!" diye bağırdı Margot. "Benim kendime göre bir gelirim var zaten."

"Sessiz ol Margot!" diye emretti yaşlı kız kardeş.

"Şunu unutma Margot." dedi annesi, "Ailenin ismine leke sürersen bu geliri durduracak gücüm var."

Vincent gülümsedi. "Benimle evlenmesi ailenin ismine leke sürecek bir davranış mı?"

"Sizi çok az tanıyoruz Bay Van Gogh ve bildiklerimiz de hoş şeyler değil. Ne kadar zamandır ressamsınız?"

"Üç yıldır"

"Ve henüz başarılı olamadınız. Başarılı olmanız ne kadar zaman alır?"

"Bilmiyorum."

"Resme başlamadan önce ne yapıyordunuz?"

"Sanat simsarlığı, öğretmenlik, kitapçılık, ilahiyat öğrenciliği ve vaizlik."

"Ve hepsinde de başarısız mı oldunuz?"

"Hayır, ben bıraktım."

"Neden?"

"Bana uygun değillerdi."

"Resim yapmayı ne zaman bırakacaksınız?"

"Resmi asla bırakmayacak!" diye bağırdı Margot.

"Bana öyle geliyor ki Bay Van Gogh," dedi yaşlı kız kardeş, "Margot ile evlenmeyi isteyerek küstahlık yapıyorsunuz. Umutsuz derecede alt bir sınıftansınız. Ne kendinize ait bir frankınız, ne de bunu kazanacak bir yönteminiz var. Hiçbir işte tutunamıyorsunuz, sadece bir aylak, bir

serseri gibi savruluyorsunuz. Kardeşimin sizinle evlenmesine nasıl izin verebilirim?"

Vincent piposuna uzandı ama, sonra vazgeçti. "Margot beni seviyor. Ben de O'nu. O'nu mutlu edebilirim. Burada bir yıl daha kalırız, sonra yurtdışına çıkarız. O'na iyilik ve aşktan başka bir şey sunmayacağım."

"O'nu terk edeceksin!" diye bağırdı cırtlak sesli olan kız kardeş. "O'ndan bıkıp Lahey'deki gibi kötü bir kadın için O'nu bırakacaksın."

"O'nunla sadece parası için evlenmek istiyorsun!" dedi bir diğeri.

"Fakat parasını alamayacaksın." dedi biri, "Annem onun gelirini tekrar aile hesabına aktaracak."

Margot'nun gözleri yaşardı. Vincent ayağa kalktı. Bu cadaloz kadınlarla vakit kaybetmenin anlamı olmadığını anladı. Margot ile Eindhoven'da evlenmeliydi ve hemen Paris'e doğru yola çıkmalıydılar. Brabant'tan ayrılmayı istemiyordu henüz; buradaki işi daha bitmemişti. Fakat Margot'yu bu budala kadınlarla yalnız bırakma düşüncesi tüylerini diken diken etti.

Margot sonraki günlerde oldukça sıkıntı çekti. Kar yağmaya başladığı için Vincent stüdyosunda çalışmak zorundaydı. Begemanlar Margot'nun atölyeyi ziyaret etmesine izin vermiyorlardı. Sabah uyandığı andan yatmasına izin verdikleri ana dek Vincent'in ne kadar kötü biri olduğu ile ilgili konuşmaları dinlemeye zorluyorlardı O'nu. Kırk yıl boyu ailesi ile yaşamıştı; Vincent'i sadece birkaç aydır tanıyordu. Kardeşlerinden nefret ediyordu, hayatını mahvettiklerini düşünüyordu. Fakat nefret sevginin en anlaşılması zor hallerinden biriydi ve bazen sevgiden daha güçlü bir sorumluluk duygusu barındırırdı.

"Niye benimle uzaklara gelmediğini ya da en azından burada onların rızasını alamadan benimle evlenmediğini anlamıyorum!" dedi Vincent.

"Buna izin vermezler."

"Annen mi?"

"Kardeşlerim. Annem sadece kenarda oturur ve onaylar."

"Kardeşlerinin ne söylediği bu kadar önemli mi?"

"Gençken bir oğlana âşık olduğumu anlatmıştım, hatırlıyor musun?"

"Evet."

"İzin vermediler. Kardeşlerim... Niye bilmiyorum. Hayatım boyunca yapmak istediğim şeylerin önüne geçtiler. Şehirdeki akrabaları ziyaret etmek istediğimde gitmeme izin vermediler. Okumak istediğimde evde doğru düzgün kitaplar bulunmasına karşı çıktılar. Eve ne zaman bir erkeği davet etsem, adam gittikten sonra O'nu öyle didiklediler ki bir daha adamın yüzüne bakamadım. Bir şeyler yapmak istedim hayatımda, hemşire olmak ya da müzikle ilgilenmek. Fakat hayır, onların düşündüğü gibi düşünmeli ve onlar gibi yaşamalıydım."

"Peki şimdi?"

"Şimdi de seninle evlenmeme izin vermiyorlar."

Yeni kazandığı canlılık sesinden ve duruşundan silinmişti. Dudakları kuru, gözaltlarındaki çizgiler belirgindi.

"Onları boş ver, Margot. Evleneceğiz ve bu iş bitecek. Kardeşim birçok kez Paris'e O'nun yanına gitmemi teklif etti. Orada yaşayabiliriz."

Kadın cevap vermedi. Yatağın kenarına oturdu ve tahta döşemeye gözlerini dikti. Omuzları hilal şeklini almıştı. Kadının yanına oturup ellerini tuttu.

"Onların rızasını almadan benimle evlenmekten korkuyor musun?"

"Hayır." Sesinde ne güç, ne de ikna edicilik vardı. "Beni senden ayırırlarsa kendimi öldürürüm, Vincent. Buna dayanamam. Seni böyle sevdikten sonra olmaz. Kendimi öldürürüm, bu kadar."

"Bilmelerine gerek yok ki. Önce evlenir, sonra söyleriz."

"Onlara karşı çıkamam. Benim başa çıkamayacağım kadar kalabalıklar."

"Kavga etmemize gerek yok ki onlarla. Sadece benimle evlen, hallolur böylece."

"Hallolmaz. Bu sadece başlangıç olur. Kardeşlerimi tanımıyorsun."

"Tanımak da istemiyorum. Ama bu akşam bir kez daha onlarla konuşmayı deneyeceğim."

Oturma odasına girdiği anda bunun boşuna olduğunu biliyordu. Odanın ürpertici havasını unutmuştu.

"Söyleyeceğiniz her şeyi biliyoruz Bay Van Gogh." dedi kardeşlerden biri. "Ve bunlar bizi ne ikna eder, ne de etkiler. Bu konuda kararımızı verdik. Margot'nun mutluluğunu istiyoruz ama, hayatını bir kenara fırlatıp atmasını istemiyoruz. İki yıl sonra hâlâ evlenmeyi istiyor olursanız bu işe karşı çıkmaktan vazgeçeceğiz."

"İki yıl mı?"

"İki yıl sonra ben burada olmayacağım." dedi Margot sessizce.

"Nerede olacaksın?"

"Ölmüş olacağım. O'nunla evlenmeme izin vermezseniz kendimi öldürürüm."

"Bunu nasıl söylersin!?" ve "O'nun senin üzerindeki etkisini görmüyor musun?" gibi sözlerin tufanı esnasında Vincent ortamdan kaçmayı başardı. O'nun yapabileceği hiçbir şey yoktu.

Uyum sağlayamadığı onca yılın Margot'nun üzerinde kötü etkileri olmuştu. Ne sinirleri yeterince kuvvetliydi, ne de sağlığı iyi durumdaydı. Beş kararlı kadının saldırısı karşısında morali günden güne daha da bozuldu. Yirmi yaşında bir genç kız belki bunlardan yara almadan kurtulabilirdi, fakat Margot'nun tüm kararlılığı ve isteği O'ndan sökülüp alınmıştı. Yüzünde kırışıklar ortaya çıkmıştı, o eski melankoli yeniden gelip gözlerine yerleşmişti. Cildi solup sertleşmişti. Ağzının sağ tarafındaki çizgi derinleşmişti.

Güzelliği ile birlikte Vincent'ın O'na karşı hissettiği şefkat de uçup gitmişti. Aslında ne gerçekten ona âşık olmuş, ne de O'nunla evlenmek istemişti, şimdi ise her zamankinden daha az istiyordu bunu. Duyarsızlığından ötürü utanıyordu; bu da sevişirken daha coşkulu olmasına neden oluyordu. Kadının O'nun gerçek hislerinin farkında olup olmadığını bilmiyordu.

"Onları, beni sevdiğinden daha mı çok seviyorsun, Margot?" diye sordu Margot'nun birkaç dakikalığına atölyeye kaçabildiği bir gün.

Şaşkınlık ve sitem dolu bir bakış fırlattı adama. "Ah, Vincent!"

"O zaman neden benden vazgeçmeye niyetlisin?"

Yorgun bir çocuk gibi adamın kollarına iyice sokuldu. Sesi kısık ve uzaktı. "Senin de beni, benim seni sevdiğim gibi sevdiğini bilseydim bütün dünyaya karşı dururdum. Fakat bu senin için o kadar az şey ifade ediyor ki... ve onlar için o kadar çok şey..."

"Yanılıyorsun Margot. Seni seviyorum."

Parmaklarıyla adamın dudaklarına hafifçe dokundu. "Hayır, sevgilim, istiyorsun bunu ama, yapamıyorsun. Bu yüzden kötü hissetmemelisin. En çok seven ben olmak istiyorum."

"Neden onlardan kurtulup kendi kendinin efendisi olmuyorsun?"

"Senin için söylemek kolay. Sen güçlüsün. Herkesle savaşabilirsin. Ben kırk yaşımdayım. Nuenen'de doğdum. Eindhoven'ın ötesine gitmedim. Bunu görmüyor musun sevgilim, ben hayatımda kimseden kaçıp kurtulmadım."

"Evet, görüyorum."

"Eğer bu senin de istediğin bir şey olsaydı, senin için tüm gücümle savaşırdım. Ama bu sadece benim istediğim bir şey. Her şey bir yana, artık çok geç... Hayatım geçip gitti benim..."

Sesi fısıltıya dönüştü. İşaret parmağıyla kadının çenesini kaldırıp baş parmağıyla öylece tuttu. Kadının gözlerinde yaşlar birikmişti.

"Benim sevgili kızım..." dedi, "Benim biricik sevgili Margot'm. Bütün bir hayatı birlikte yaşayabiliriz. Tek bir söz söylemen yeter. Ailen uyurken bu gece eşyalarını topla. Pencereden bana verirsin eşyanı. Eindhoven'a kadar yürür, sabah da Paris'e giden ilk treni yakalarız."

"Bu bir işe yaramaz sevgilim. Onlar benim birer parçam. Ben de onların. Fakat sonunda kendi yolumu çizeceğim."

"Margot, seni böyle mutsuz görmeye dayanamıyorum."

Kadın yüzünü O'na döndü. Gözyaşları kayboldu. Gülümsedi. "Hayır, Vincent, ben mutluyum. İstediğim şey gerçekleşti. Seni sevmek muhteşem bir şey."

Adam onu öptü. Dudaklarında az önceki gözyaşlarının tuzlu tadını aldı.

"Kar durdu. Yarın resim yapmaya tarlalara mı gideceksin?" diye sordu kadın bir süre sonra.

"Evet. Sanırım öyle yaparım."

"Nerede çalışacaksın? Öğleden sonra ben de gelirim yanına."

Ertesi gün başında bir şapka, boynunda keten bir atkıyla geç saatlere dek çalıştı. Evlerin karanlık siluetlerinin arasındaki kızıl çalılıkların üzerindeki akşam güneşi, gökyüzünü altın rengiyle karışık leylak rengine boyamıştı. Bunların üzerinde siyah kavak ağaçları yükseliyordu; ön planda ise çizgiler halinde siyah toprak ve su kanallarının kenarlarındaki solmuş, kuru kamışlarla soluk ve ağarmış bir yeşil vardı.

Margot tarlanın karşı tarafından hızla yürüyerek geldi. İlk karşılaştıklarında üzerinde olan beyaz elbiseyi giymişti, omuzlarında bir şal vardı. Yanaklarına hafifçe renk gelmiş olduğunu fark etti. Sadece birkaç hafta önce aşkla çiçeklenmiş olan o kadın olmuştu tekrar. Elinde küçük, tahta bir sepet taşıyordu.

Kollarını adamın boynuna doladı. Kadının kalbinin hızla attığını hissetti. Başını hafifçe geriye itip kadının kahverengi gözlerine baktı. Melankoli kaybolmuştu.

"Ne var? Bir şey mi oldu?" diye sordu.

"Hayır, hayır. Sadece... Mutluyum... Yeniden seninle olduğum için..."

"Ama niye bu ince elbiseyle çıktın dışarı?"

Kadın bir anlık suskunluktan sonra, "Ne kadar uzağa gidersen git, Vincent, benimle ilgili tek bir şeyi unutmamanı istiyorum."

"Neyi, Margot?"

"Seni sevdiğimi. Seni, hayatına girmiş olan tüm kadınlardan daha çok sevdiğimi unutma."

"Neden böyle titriyorsun?"

"Önemli değil. Evden bırakmadılar, ondan geç kaldım. Senin çalışman bitti mi?"

"Çok az kaldı."

"O zaman sen çalışırken arkanda oturayım, eskisi gibi. Biliyorsun sevgilim asla senin yolunu tıkamak, seni engellemek istemem. Sadece seni sevmeme izin vermeni istedim."

"Evet, Margot." Söyleyecek başka hiçbir şey gelmemişti aklına.

"O zaman çalışmaya devam et sevgilim ve bitir işini... Sonra da birlikte eve gidebiliriz." Biraz titredi, şalına sarındı ve "Başlamadan önce, Vincent, beni bir kez daha öp. Hani senin atölyendeki gibi... Birbirimizin kollarında çok mutlu olduğumuz zamanlar..."

Kadını şefkatle öptü. Elbisesini toparlayıp adamın arkasına oturdu kadın. Güneş kayboldu ve akşam karanlığı düzlüğe düştü. Sessiz köy akşamında kayboldular.

Bir şişe sesi duyuldu. Margot boğuk bir çığlıkla dizlerinin üzerinde doğruldu ve şiddetli bir spazmla yere yığıldı. Vincent koşup kendini kadının önüne attı. Gözleri kapalıydı, yüzüne alaycı bir öfke yayılmıştı. Bedeni hızla peş peşe kasıldı, katılaştı, geriye doğru büküldü, kolları gerildi. Vincent karın içindeki şişeye doğru eğildi. Şişenin ağzında beyaz, kristalimsi bir madde kalmıştı. Kokusuzdu.

Margot'yu kollarına alıp tarlaların arasından koştu. Nuenen bir kilometre uzaktaydı. Kadını köye götüremeden ölmesinden korkuyordu. Akşam yemeği vakti gelmek üzereydi. İnsanlar kapılarının önlerinde oturuyorlardı. Vincent, köye, öteki eve uzak tarafından girmişti ve kollarında Margot ile tüm köyü geçmesi gerekiyordu. Begeman evine vardı, kapıyı botları ile tekmeleyerek açtı, Margot'yu oturma odasındaki koltuğa yatırdı. Anne ve kardeşler koşarak içeri geldiler.

"Margot zehir içti!" diye bağırdı, "Ben doktor getireceğim."

Köy doktoruna koştu, adamı yemeğinin başından sürükleyerek kaldırdı. "Sitrikinin olduğuna emin misin?" diye sordu doktor.

"Öyle görünüyordu."

"Peki, O'nu eve götürdüğünde hâlâ hayatta mıydı?"

"Evet."

Eve vardıklarında Margot divanın üzerinde kıvranıyordu. Doktor, kadının üzerine eğildi.

"Sitrikininmiş, doğru." dedi, "fakat acıyı geçirmesi için yanında bir şey daha yutmuş. Afyon ruhu gibi kokuyor. Panzehir olarak etki edeceğini fark etmemiş."

"Peki, kurtulacak mı doktor?" diye sordu annesi."Şansı var. Fakat hemen Utrecth'e götürmeliyiz, sıkı gözlem altında tutulmalı."

"Orada bir hastane önerebilir misiniz?"

"Hastanenin uygun olacağını sanmam. Bir süreliğine bir bakım evi daha iyi olur. İyi bir tane biliyorum. Arabanızı çağırın. Eindhoven'dan kalkan son trene yetişmeliyiz."

Vincent karanlık bir köşede sessizce duruyordu. Arabayı evin önüne getirdiler. Doktor Margot'yu bir battaniyeye sardı ve arabaya taşıdı. Anne ve kız kardeşler O'nu izledi. Vincent arka tarafta kustu. Ailesi yanda, papaz evinin önünde bekliyordu. Tüm köy Begemanların evinin önüne toplanmıştı. Doktor kollarında Margot ile dışarı çıktığında bir sessizlik oluştu. Kadını kaldırıp arabaya yerleştirdi. Diğer kadınlar da bindiler. Vincent arabanın yanında bekliyordu. Doktor dizginleri eline aldı. Margot'nun annesi döndü ve Vincent'ı gördü, "Sen yaptın bunu! Kızımı sen öldürdün!" diye bağırdı.Kalabalık dönüp Vincent'a baktı. Doktor atları kırbaçladı. Araba yolda ilerleyip gözden kayboldu.

"Neredeyse satılabilecek işler yapıyorsun ancak..."

Annesinin bacağı kırılmadan önce köylüler Vincent'a karşı pek de arkadaş canlısı değillerdi, ona güvenmiyor, yaşam biçimini anlayamıyorlardı. Fakat O'nu gerçekten sevmemiş değillerdi. Fakat şimdi O'na tamamen düşman olmuşlardı ve Vincent onların nefretinin dört bir yanını kuşattığını çok net hissediyordu. O yaklaşınca insanlar sırtlarını dönüyordu. Kimse ne O'nunla konuşuyor, ne de O'nu görüyordu. Toplum dışı bir insan olmuştu.

Kendi adına üzülmüyordu. Dokumacılar ve köylüler hâlâ O'nu kulübelerine bir arkadaş olarak kabul ediyorlardı. Fakat insanlar papaz evine gelmeyi, ailesi ile görüşmeyi bırakınca oradan uzaklaşması gerektiğini anladı.

Vincent yapabileceği en iyi şeyin Brabant'tan tamamen uzaklaşıp ailesini rahat bırakmak olduğunu biliyordu. Ama nereye gidecekti? Brabant O'nun eviydi. Hayatı boyunca orada yaşamak istiyordu. İşini anlamlı bulmasını sağlayan tek unsur olan dokumacılar ve köylüleri resmetmek istiyordu. Kışın kara, sonbaharda sarı yapraklara gömülmeyi, yazın olgunlaşmış mısırlar arasında, baharda taze çimen içinde olmayı seviyordu. Yazın mavi gökyüzü altında, kışın ateş başında, orakçı ve köylü kızlarla birlikte vakit geçirmek ve bunun ezelden beri böyle olduğunu, hep böyle kalacağını hissetmek güzeldi.

O'na göre Millet'nin 'Angelus'u insanın ilahi yaratıcılığa en çok yaklaştığı noktaydı. Köy yaşamının hamlığı, kabalığının altında tek içten ve daimi gerçekliği bulmuştu. Doğada, çizdiği şeyin içinde resim yapmak istiyordu. Orada yüzlerce sineği kovmak, toz ve kumla savaşmak zorunda kalıyor, saatlerce fundalık ve çitlerin arasından taşıdığı tuvalini çizimlerle dolduruyordu. Fakat geri döndüğünde gerçekle yüzleştiğini, onun en temeline, özüne dair bir şeyler yakaladığı biliyordu. Köylü resimleri pastırma, tütün ya da patates kokuyorsa bu kötü değildi. Bir ahır gübre kokuyorsa ahır olduğu içindi. Tarlalar olgunlaşmış mısır ya da gübre kokuyorlarsa bu da sağlıklıydı, hele ki şehirli biri için.

Bu sorunu çok basit bir yolla çözdü. Yolun biraz aşağısında Katolik kilisesi vardı, yanında da bakıcının evi. Johannus Schafrath bir terziydi, kilisenin bakımıyla ilgilenmediğinde bu işle uğraşıyordu. Karısı Adriana iyi bir

insandı. Tüm köyün düşman olduğu adama yardım edebilmenin mutluluğu ile Vincent'a iki oda kiraladı.

Schafrathların evi büyük bir koridorla ortadan ikiye bölünüyordu. Eve girildiğinde sağ tarafta aileye ait kısımlar vardı. Sol tarafta yola bakan büyük bir oturma odası ve iç tarafında da küçük bir başka oda vardı. Oturma odası Vincent'in atölyesi oldu, diğer oda ise deposu. Kendisi, yarısı çamaşır kurutma odası olarak kullanılan aydınlık tavan arasında uyuyordu. Odanın diğer yarısında yüksek tüy bir yatak ve bir sandalye vardı. Vincent giysilerini sandalyenin üzerine atar ve yatağa atlar, bir pipo dolusu tütün içer, aydınlığın karanlığa dönüşünü izler ve uykuya dalardı.

Atölyede resimlerini sulu boya ve tebeşirle yapıyordu; kalkık burunları, çıkıntılı çene kemikleri ve büyük kulakları vurgulanan, zencilere benzeyen erkek ve kadın başları. Dokumacılar, dokuma tezgâhları, mekikle uğraşan kadınlar, patates eken köylüler vardı. Kardeşi Cor'la arkadaş oldu, birlikte bir dolap yaptılar ve en az 30 tane kuş yuvası, fundalıktaki her tür yosun ve bitkiler, mekikler, çıkrıklar, yatak ısıtıcılar, çiftçilik aletleri, eski başlıklar ve şapkalar, tabak çanak ve köy hayatıyla ilgili diğer her şeyi bulup topladılar. Arka taraftaki köşelerden birine küçük bir ağaç bile diktiler.

Çalışmak için yerine yerleşti. Çoğu ressamın artık kullanmadığı bistre ve bitümün renklerini daha olgun ve yumuşak kıldığını gördü. Eğer mor ya da leylak tonunun yanında kullanacaksa renge azıcık sarı eklemenin sarıyı çok daha fazla ön plana çıkardığını fark etti. Ayrıca kendini dış dünyadan yalıtmanın da bir tür hapishane olduğunu keşfetti.

Mart ayında, hasta bir kilise üyesini ziyaret etmek için fundalığın ta ötesine dek yürüyen babası dönüşte papaz

evinin arkasında bir öbeğin içine düştü. Anna Cornelia onu bulduğunda çoktan ölmüştü. Eski kilisenin yanındaki mezarlığa gömüldü. Theo cenaze için eve dönmüştü. O gece Vincent'ın stüdyosunda oturup önce aile meselelerinden sonra da işlerinden bahsettiler.

"Goupils'den ayrılıp yeni bir yerde başlamam için ayda bin franklık bir teklif aldım."

"Kabul edecek misin?"

"Sanırım etmeyeceğim. Amaçlarının sadece ticarî olduğunu düşünüyorum."

"Ama mektuplarında bana Goupils'in de..."

"Biliyorum. Les Messieurs da büyük kârlar peşinde. Yine de on iki yıldır onlarla birlikte çalışıyorum. Niye birkaç frank için değiştireyim ki bunu? Bir gün beni bölümlerden birinin başına atayabilirler. Öyle yaparlarsa empresyonistleri satmaya başlayabilirim."

"Empresyonistler mi? Bu kelimeyi sanki bir yerlerde okudum. Kim bunlar?"

"Paris çevresinden birkaç genç ressam; Edouard Manet, Degas, Renoir, Claude Monet, Sisley, Courbet, Lautrec, Gauguin, Cezanne, Seurat."

"İsimlerini nereden alıyorlar?"

"1874'te Nadar'da yapılan bir sergiden. Claude Monet'nin "Impression: Soleil Levant" (İzlenim: Güneş Doğarken) adlı bir tuvali vardı. Louis Leroy diye bir gazeteci bu sergiden Empresyonistler diye bahsetti, isim de öyle yapışıp kaldı."

"Açık renklerle mi, koyu renklerle mi çalışıyorlar?"

"Açık! Koyu renklerden nefret ediyorlar."

"Öyleyse onlardan biri olamam. Renklerimi değiştirmeyi düşünüyorum ama, açmaktan ziyade koyulaştırmaya niyetliyim."

"Belki Paris'e geldiğinde daha farklı düşünürsün."

"Belki. Onlar satabiliyorlar mı?"

"Duranr-Ruel bir Monet sattı. Hepsi bu."

"Öyleyse nasıl geçiniyorlar?"

"Allah bilir. Zekâlarıyla çoğunlukla. Rousseau çocuklara keman dersi veriyor. Gauguin borsacı arkadaşlarından borç alıyor. Seurat'ya annesi bakıyor. Cezanne'a babası. Diğerlerinin nereden para bulduklarını bilmiyorum."

"Hepsini tanıyor musun, Theo?"

"Evet. Yavaş yavaş tanışıyorum. Goupils'de işlerini sergilesinler diye onlara küçük bir köşe verebilmek için Les Messieurs'u ikna etmeye çalışıyorum ama, onlar bir empresyonistin tuvaline iki metrelik bir sopayla bile dokunmazlar."

"Bu adamlarla tanışmam gerekiyormuş gibi geliyor. Bak Theo, başka ressamlarla tanıştırarak benim zihnimi dağıtacak şeyler ayarlamana kesinlikle gerek yok."

Theo atölyenin ön penceresine doğru yürüdü ve bakıcıların evini Eindhoven'a giden yoldan ayıran küçük çimenliği izlemeye başladı.

"O zaman Paris'e gel ve benimle yaşa." dedi, "Eninde sonunda oraya geleceksin."

"Henüz hazır değilim, burada halletmem gereken işler var ilk önce."

"Peki, ama taşrada kalmaya devam edersen kendin gibi insanlarla tanışmayı da bekleyemezsin."

"Doğru olabilir bu, fakat Theo, anlayamadığım bir şey var; bugüne kadar yaptığım resimlerden bir tekini bile satamadın, bunu denemedin bile. Denedin mi?"

"Hayır."

"Neden?"

"Çalışmalarını uzmanlara gösterdim. Dediler ki..."

"Ah! Uzmanlar!" Vincent omuzlarını silkti. "Uzmanların yüceltip durduğu birçok bayağılığa aşinayım. Theo, şunu bilmelisin ki onların görüşleri bir çalışmanın kendi içindeki özellikleri ile ancak ucundan kıyısından ilgilidir."

"Tabii, buna katılıyorum. Senin işlerin de satılabilir. Ama..."

"Theo, Theo, bunlar bana Etten'dan ilk işlerim ile ilgili yazdığın cümlelerin aynısı!"

"Ama bunlar doğru, Vincent. Üstün bir olgunluğa erişmenin eşiğindeymişsin gibi görünüyorsun. Her yeni çizimi heyecanla alıyorum elime, bu defa oldu diye. Ama şimdiye dek...

"Satılabilir ya da satılamaz olmalarına gelince," diye piposunu sobaya vurarak lafını kesti Vincent, "bu eski testere yüzünden dişlerimi köreltmeye niyetim yok."

"Burada işlerin olduğunu söylüyorsun. O zaman giriş şu işlere ve bitir. Paris'e ne kadar erken gelirsen senin için o kadar iyi. Ama bu arada resim satmamı istiyorsan bana eskiz yerine resim yolla. Kimse eskiz istemiyor."

"Öyle ama, bir eskizin nerede bitip resmin nerede başladığını söylemek zor. Bırak çizebildiğimiz kadar çok çizelim, Theo ve tüm hatalarımız ve özelliklerimizle kendimiz olalım. Biz diyorum çünkü biliyorum ki beni

desteklemek için yolladığın para sana sıkıntı oluyor ve bu yüzden bunları yarı yarıya senin çalışmaların saymaya hakkın var."

"Ah! Ona kalırsa..." Theo arka pencereye doğru yürüdü ve ağaçta asılı bir boneyle oynamaya başladı.

The Potato Eaters

Babasının ölümünden önce Vincent sadece arada bir akşam yemeğine ya da bir saatlik bir ziyarete papaz evine uğruyordu. Cenazeden sonra kız kardeşi Elizabeth, Vincent'in istenmeyen insan olduğunu açıkça belirtti; aile o'nunla arasına belli bir mesafe koymak istiyordu. Annesi, Vincent'in kendi hayatından sorumlu olduğunu, kendisinin görevinin kızlarının yanında olmak olduğunu düşünüyordu.

Nuenen'de artık tamamen yalnızdı. İnsanların yerine doğayı koydu çalışmalarında. Doğayı takip etme çabasına girişti umutsuzca ve her şey ters gitti, kendi paleti ile sakince yaratır oldu. Doğa da onun paletine uydu. Yalnızlık içinde perişan haldeyken Weissenbruch'un stüdyosundaki olayı ve sivri dilli ressamın acıyı onaylamasını düşündü. Vefakâr Millet'de "Weissenbruch" felsefesinin daha ikna edici hâlini buldu: "Acıyı bastırmayı asla istemem, çünkü çoğu zaman acı bir sanatçının kendisini daha kuvvetli ifade edebilmesine imkân sağlar."

De Groot adlı bir köylü ailesi ile arkadaş oldu. Baba, anne, bir oğlan ve iki kızdan oluşan ailenin tamamı tarlalarda çalışıyordu. Brabant'ın diğer tüm köylüleri gibi De Grootların da kendilerini madenci olarak tanımlamaya en az Borinage madencileri kadar hakkı vardı. Yüzleri

siyahîydi, büyük etli dudaklar, köşeli kulaklar. Bu özellikler alından sivri çeneye kadar yayılmıştı. Duvarlarında, yataklar için girintileri olan tek odalı bir kulübede yaşıyorlardı. Odanın ortasında bir masa, iki sandalye, birkaç tane kutu ve kemerli kaba tavandan sarkan bir asma lamba vardı.

De Grootlar patates yerlerdi. Akşam yemeklerinin yanında bir fincan kahve ve belki haftada bir de bir dilim domuz pastırması olurdu. Patates eker, patates toplar ve patates yerlerdi, yaşamları bundan ibaretti.

Stien De Groot on yedi yaşında tatlı bir çocuktu. Çalışırken geniş beyaz bir bone ve beyaz yakalı siyah bir ceket giyerdi. Vincent her akşam onları ziyaret etmeyi alışkanlık haline getirdi. Stien'le beraber bol bol gülerlerdi.

"Bak!" diye bağırırdı. "Şık bir hanımefendi oldum. Resmim yapılıyor! Sizin için yeni bonemi takayım mı beyefendi?"

"Hayır, Stien, bu hâlinle güzelsin.

"Ben! Güzelim!"

Bir kahkaha tufanına kapılırdı. Büyük neşeli gözleri ve sevimli bir yüz ifadesi vardı. Yaşamın içinde, doğal bir yüzü vardı. Tarladan patates çıkarmak için eğildiğinde, kızın bedeninin kıvrımlarında, Kay'in sahip olduğundan bile daha fazla, kendine özgü bir zarafet görüyordu. İnsanları resmederken önemli olanın onları hareket halindeyken çizmek olduğunu, eski ustaların resimlerindeki hatanın, bu resimlerdeki figürlerin hareket etmemeleri olduğunu öğrenmişti. De Grootları tarlada patates kazarken, evlerinde masa başında patates yerken,Stein başını ona çevirmiş, onunla şakalaşırken çiziyordu. Bazen Pazar günleri

temiz bir bere ve yaka takar, fundalıkta onunla birlikte yürürdü. Köylülerin sahip olduğu tek eğlence buydu.

"Margot Begeman seni sevmiş miydi?" diye sordu bir defasında.

"Evet."

"Öyleyse neden kendini öldürmeye kalkıştı?"

"Ailesi benimle evlenmesine izin vermediği için."

"Aptallık etmiş. Ben olsam intihar etmek yerine ne yapardım biliyor musun? Seni sevmeye devam ederdim!"

Vincent'ın yüzüne bakıp güldü ve bir çam ağacı öbeğine doğru koştu. Tüm gün gülüşüp çamlar arasında oynadılar. Gezmeye çıkmış diğer çiftler onları gördü. Stien'in çok doğal bir gülüşü vardı; Vincent'in yaptığı ya da söylediği en ufak şeylerde bile kahkahalara boğulurdu. Vincent'la güreşir ve O'nu yere yıkmaya çalışırdı. Evde çizdiği resimlerden hoşlanmayınca üzerlerine kahve döker ya da çizimleri ateşe atardı. Poz vermek için sık sık atölyesine gelir, atölyeden ayrıldığında ortalık karman çorman olmuş olurdu.

Yaz ve sonbahar böylece geçti ve kış geldi tekrar. Kar yüzünden sürekli stüdyosunda çalışmak zorunda kaldı. Nuenen halkı para almayacaklarsa poz vermekten hoşlanmıyorlardı, bu yüzden kimse gelmiyordu. Lahey'de üç tane resim yapabilmek için kadın terzilerin yaklaşık doksan tane resmini yapmıştı. De Groot ailesini masa başında patates ve kahveyle resmetmek için de yöredeki tüm köylüleri tek tek çizmesi gerekiyordu.

Katolik pederi, kilise bakıcısının evindeki odaları hem sanatçı, hem de dinsiz bir adama kiralamayı asla destek-

lememişti ama,Vincent'ın sessiz ve kibar olmasından ötürü O'nu evden çıkarmak için bir neden bulamıyordu. Bir gün Adriana Schafrath heyecanla atölyeye geldi, "Peder Pauwels hemen seni görmek istiyor!"

Peder Andreas Pauwels kırmızı yüzlü iri bir adamdı. Atölyeye acele bir bakış attı ve böyle bir karmaşayı daha önce hiç görmediğine kanaat getirdi.

"Sizin için ne yapabilirim Peder?" diye sordu Vincent nazikçe.

"Sen benim için hiçbir şey yapamazsın! Ama ben senin için yapabilirim. Sana söyleneni yaptığın taktirde seni bu olaydan sağ salim kurtarabilirim."

"Ne olayından bahsediyorsunuz Peder?"

"O bir Katolik, sense bir Protestan'sın, fakat piskopostan özel bir izin alacağım. Birkaç gün içinde evlenmeye hazır ol."

Vincent, Pederi pencereden gelen ışıkta net olarak görebilmek için yaklaştı. "Korkarım hiçbir şey anlamıyorum Peder." dedi

"Ah, evet anlıyorsun. Bu numaralar bir işe yaramaz. Stien De Groot hamile. Ailenin namusu korunmalı."

"Şeytana bak!"

"Şeytandan bahsedebilirsin elbette. Bu iş kesinlikle şeytanın işi."

"Bundan emin misiniz Peder? Bir yanlışınız olmasın?"

"Kesin kanıtlarım olmadan insanları suçlamam ben."

"Peki Stien mi söyledi... benim o adam oluğumu mu?"

"Hayır. Adamın kim olduğunu söylemeyi reddediyor."

"Peki, benim o adam olduğumu nereden çıkardınız?"

"Pek çok kere bir arada görülmüşsünüz. Atölyene sık sık gelmiyor mu?"

"Evet."

"Pazar günü O'nunla tarlalarda yürüyüşe çıkmadın mı?"

"Evet, çıktım."

"Peki, daha başka ne gibi bir kanıta ihtiyacım var?"

Vincent bir süre sustu. Sonra sakin bir ses tonuyla, "Bunu duyduğuma üzüldüm, Peder, hele ki arkadaşım Stien'in zor durumda kalmasına. Fakat benim O'nunla olan ilişkim utanç verici olmaktan çok uzak."

"Buna inanmamı mı bekliyorsun?"

"Hayır, beklemiyorum." diye yanıtladı Vincent.

O gece Stien tarladan döndüğünde Vincent O'nu kulübenin kapısında bekliyordu. Ailenin kalanı akşam yemeği için eve girdi. Stien, Vincent'ın yanına oturdu.

"Yakında resmini yapman için başka birini bulacağım sana." dedi.

"Öyleyse doğru?"

"Elbette! Dokunmak ister misin?"

Adamın elini alıp karnının üstüne koydu. Büyümekte olan şişkinliği hissetti Vincent.

"Peder Pauwels babanın ben olduğumu söyledi."

Stien güldü. "Keşke sen olsaydın. Ama hiç istemedin, değil mi?"

Kadının koyu teninde kabuklaşmış olan tarla izlerine, ağır, çarpık, kaba özelliklerine, kalın burnu ve dudaklarına baktı. Kadın gülümsedi.

"Ben de öyle olsun isterdim, Stien."

"Demek Peder Pauwels senin oluğunu söyledi. Komikmiş."

"Nesi komik bunun?"

"Sırrımı saklayacak mısın?"

"Söz veriyorum."

"Onun kilisesinin idarecisiydi."

Vincent fısıldayarak, "Ailen biliyor mu?"

"Elbette bilmiyorlar. Onlara asla söyleyemem. Ama senin olmadığını biliyorlar."

Vincent kulübeye girdi. Atmosferde bir değişiklik yoktu. De Grootlar, Stien'in hamileliğini, tarladaki ineğin hamileliği gibi doğal karşılamışlardı. O'na da daha önce davrandıkları gibi davranıyorlardı, masum olduğuna inandıklarını biliyordu.

Köy ise öyle değildi. Adriana Schafrath kapıda dinliyordu. Haberi kısa zamanda tüm köye yaydı. Saatler içinde, Nuenen'in iki bin altı yüz kişilik nüfusu Stien De Groot'unVincent'ın çocuğuna hamile olduğunu, Peder Pauwels'in de onları evlenmeye zorladığını duymuştu.

Kasım ayıyla kış da gelmişti. Harekete geçme vaktiydi. Artık Nuenen'de daha fazla kalmanın bir anlamı yoktu. Orada çizilmeye değer her şeyi çizmiş, köy yaşamıyla ilgili öğrenebileceği her şeyi öğrenmişti. Köyde yeniden ortaya çıkan nefretle yaşamaya devam edebileceğini dü-

şünmüyordu. Oradan ayrılma vaktinin geldiği açıktı. Fakat nereye gitmeliydi?

"Bay Van Gogh..." dedi Adriana üzgün bir şekilde kapıyı çalıp içeri girince, "Peder Pauwels derhal bu evden ayrılıp başka bir yere gitmenizi söylüyor."

"Pekâlâ, nasıl isterse."

Stüdyosunda dolaşıp çalışmalarına baktı. İki yıllık kölelik. Dokumacıların ve karılarının, dokuma tezgâhlarının, tarlalardaki köylülerin, papaz evinin bahçesindeki sığırların, eski kilise kulesinin, güneşin sıcaklığı ve kış günlerindeki gün batımlarında fundalıklar ve çalıların yüzlerce eskizi.

Üzerine müthiş bir ağırlık çöktü. Çalışmalarının hepsi de bölük pörçüktü. Brabant'taki köy hayatının parçaları vardı, fakat hiçbir çalışması bir köylünün yaşamının, kulübesinin, buharı tüten patatesin bütün bir özetini, özünü sunmuyordu. Onun Brabantlı Angelus'u neredeydi? Onu çizmeden nasıl ayrılabilirdi?

Takvime baktı. Aybaşına hâlâ on iki gün vardı. Adriana'yı çağırdı.

"Peder Pauwels'e söyle, aybaşına kadarki kiramı ödedim, o zamana dek çıkmayacağım evden."

Şövalesini, tuvalini, boyalarını ve fırçalarını toplayıp De Grootların kulübesine doğru yola çıktı. Evde kimse yoktu. Odanın içinin karakalem bir eskizini çizdi. Aile tarladan döndüğünde kâğıdı yırtıp attı. De Grootlar haşlanmış patates, kahve ve pastırmalarının başına oturdular. Vincent tuvalinin önüne geçip aile yataklarına dağılana dek çalıştı. O gece sabaha dek o resim üzerinde çalıştı. Gündüz uyudu. Uyandığında tuvalini vahşi bir öfkeyle yakıp tekrar De Grootların evine doğru yola koyuldu.

Yaşlı Hollandalı usta O'na çizim ve rengin bir olduğunu söylemişti. De Grootlar masanın etrafına yine hayatları boyunca yaptıkları gibi aynı pozisyonda oturdular. Vincent lambanın ışığında patateslerini yiyen bu insanların tarlaları bu elleriyle nasıl kazdıklarını ve yediklerini, nasıl masaya koyduklarını anlatmak istiyordu. Elleriyle yaptıkları işi, onurları ile kazandıkları ekmeklerini anlatmak istiyordu.

Bir anda tuvale saldırma huyu bu kez işe yarıyordu; müthiş bir hız ve canlılıkla çalışıyordu. Ne yaptığını düşünmek zorunda değildi. Yüzlerce köylüyü, onların kulübelerini, haşlanmış patateslerini yiyişlerini resmetmişti.

"Peder Pauwels buraya geldi bugün."

"Ne istedi?" diye sordu Vincent.

"Senin için poz vermememiz için bize para teklif etti."

"Siz ne dediniz?"

"Senin bizim arkadaşımız olduğunu söyledik."

"Buralardaki tüm evleri dolaşıyor." diye belirtti Stien. "Ama insanlar senin için poz vererek kazandıkları bir meteliği O'nun sadakasına tercih ettiklerini söylüyorlar."

Ertesi sabah tuvalini yine yok etti. Yarı öfke, yarı güçsüzlükten oluşan bir hisse kapıldı. Sadece on günü kalmıştı. Nuenen'den gitmeliydi, artık dayanılmaz hâle gelmişti. Ama Millet'ye verdiği sözü tutmadan gidemezdi.

Her gece De Grootlar'ın evine gitti. Ailenin ayakta duramayacak kadar uykusu gelinceye dek çalıştı. Her gece yeni renk kombinasyonları, farklı değerler ve oranlar denedi. Her gün bir şeyleri kaçırdığını, bir şeyin eksik olduğunu gördü.

Ayın son günleri gelip çatmıştı. Vincent bir taşkınlık haliyle çalışıyordu. Yemek yemeden, uyumadan geçiyordu günleri. Asabi bir enerji ile yaşıyordu. Her başarısız olduğunda heyecanı daha da artıyordu. De Grootlar tarladan döndüklerinde evde O'nu bekliyorlardı. Şövaleyi kurmuş, renkleri karıştırmış, kanvası çerçeveye germiş. Bu O'nun son şansıydı. Sabah Brabant'tan sonsuza dek ayrılıyordu.

Saatlerce çalıştı. De Grootlar anlamıştı. Yemeklerini bitirdiklerinde masanın çevresinde oturmaya devam edip tarladaki hayattan bahsettiler sessizce. Vincent ne yaptığını bilmiyordu. Elleri ile şövale arasında akan bir bilinç ya da düşünce olmaksızın çiziyordu. Saat onda ailenin uykusu gelmiş Vincent ise yorgunluktan tükenmişti. Tuvalle yapabileceği her şeyi yapmıştı. Eşyalarını topladı. Stien'i öptü, herkesle vedalaştı. Yürüdüğünün farkında olmadan eve doğru yorgun argın ilerledi.

Atölyede tuvalini bir sandalyenin üzerine koydu, piposunu yaktı ve resmine baktı. Her şey yanlıştı. Kayıptı. Ruh eksikti. Yine başarısız olmuştu. Brabant'taki iki yıllık çalışma boşa gitmişti.

Piposunu sonuna dek içti. Çantasını topladı. Duvarlar ve çekmecelerdeki çalışmaları toparladı ve büyük bir kutuya yerleştirdi. Kendini divanın üzerine attı.

Ne kadar zaman geçtiğini fark etmedi. Kalktı, çerçeveden kanvası söküp bir kenara fırlattı ve yeni bir kanvas gerdi. Biraz boya karıştırdı ve çalışmaya başladı.

Kişi doğayı takip etmek için umutsuzca bir çabaya girer ve her şey yanlış gider; ne zaman ki sakince kendi paletiyle yaratmaya başlar, doğa ona uyar ve onu izler.

"On croit que j'imagine—ce n'est pas vrai—je me souviens."[3]

Bu tam da Pietersen'in Brüksel'de O'na söylediği gibiydi; o zamana dek modellerine fazla yakındı. Bir perspektif edinememişti. Kendini doğanın kalıbına akıtıyordu; şimdi ise doğayı kendi kalıbına akıtacaktı.

Her şeyi iyi, tozlu, kabuklu bir patates renginde boyadı. Kirli keten masa örtüsü, isli duvarlar, kaba kirişten sarkan asma lamba oradaydı. Stien, babasına haşlanmış patates ikram ediyor, annesi fincanlara kahve koyuyor, kardeşi bir fincanı dudaklarına götürüyordu, hepsinin de yüzlerinde eşyanın sonsuz düzenine karşı sakin, sabırlı bir kabulleniş vardı.

Güneş doğdu ve deponun penceresinden bir ışık huzmesi içeri girdi. Kendini kusursuz derecede sakin ve huzurlu hissediyordu. On iki günlük heyecan gitmişti. Çalışmasına baktı. Resim pastırma, is ve patates kokuyordu. Gülümsedi. Kendi Angelus'unu çizmişti. Geçici olanın içindeki sonsuzu yakalamıştı. Brabant köylüsü ölümsüzlüğe ulaşmıştı.

Resmi bir yumurtanın akıyla yıkadı. Çizim ve resimlerini koyduğu kutuyu papaz evine taşıyıp annesine bıraktı ve onlarla vedalaştı. Atölyesine dönüp tuvalin üzerine Patates Yiyenler yazdı. Yanına en iyi çalışmalarından bir kaçını koyup Paris'e doğru yola çıktı.

3 Hayal ettiğimi düşünüyorlar.Bu doğru değil. Ben hatırlıyorum.

BEŞİNCİ BÖLÜM

PARİS

"Ah evet, Paris!"

"O halde yolladığım son mektup eline geçmedi, öyle mi?" diye sordu Theo ertesi sabah kahvaltı masasında otururlarken.

"Korkarım ulaşmadı." diye yanıtladı Vincent. "Ne yazıyordu?"

"Goupils'deki terfiimi haber vermiştim."

"Bak sen! Theo, neden dün hiçbir şey söylemedin!?"

"Dün fazlasıyla heyecanlıydın, fırsat olmadı. Montmartre Bulvarı'ndaki galerinin başına geçtim."

"Theo, bu harika bir şey! Kendine ait bir galeri!"

"Tam anlamıyla bana ait diyemeyiz, Vincent, sonuçta Goupils'in yönetim politikalarına uymak durumundayım. Yine de asma katta Empresyonistleri sergilememe izin veriyorlar ama..."

"Kimleri sergiliyorsun?"

"Monet, Degas, Pissarro ve Manet."

"Bu isimleri ilk defa duyuyorum."

"O halde mutlaka benimle galeriye gelip sergilediklerimi incelemelisin."

"Yüzündeki o muzipçe gülüş de neyin nesi Theo?"

"Hiç. Biraz daha kahve ister misin? Birkaç dakikaya çıkmamız lâzım. Her sabah işe yürüyerek gidiyorum."

"Teşekkür ederim. Yo, yalnızca yarım bardak doldur. Her şey bir yana, seninle tekrar karşılıklı kahvaltı edebilmek ne kadar güzel Theo!"

"Uzun zamandır Paris'e gelmeni bekliyordum. Eninde sonunda gelmeliydin, ancak Haziran'a, ben Lepic Sokak'taki eve taşınıncaya kadar bekleseydin daha iyi olurdu. Gördüğün gibi burada rahat bir çalışma ortamı yok, ama orada üç tane geniş odamız olacak."

Vincent oturduğu yerden etrafına bakındı. Theo'nun dairesi bir oda, ufak bir mutfak ve etajerden oluşmaktaydı. Oda otantik Louis Philippe mobilyalarıyla zevkle döşenmiş, ancak hareket alanı oldukça daralmıştı.

"Şayet buraya şövalemi kuracak olursam, bu güzel mobilyaların bir kısmını avluya çıkartmamız gerekecek." dedi Vincent.

"Biliyorum içerisi sıkış tıkış ama bu mobilyaları kelepir aldım, üstelik yeni eve çok yakışacaklar. Hadi Vincent gidelim, seni en sevdiğim yoldan Bulvara indireceğim. Sabah havasını teneffüs etmeden Paris'i yaşamış sayılmazsın."

Theo, yakaları kusursuzca bağlanmış, beyaz papyonunun hemen altına kadar uzanan siyah kalın bir palto giydi, saçlarının uçlarındaki kıvrımları birer kere daha taradı, bıyıklarını ve ince top sakalını düzeltti. Siyah melon şap-

kasını başına geçirip eldiven ve bastonunu aldıktan sonra kapıya yöneldi.

"Ee Vincent, hazır mısın? Aman Tanrım, şu haline bak! Bu giydiklerini Paris dışında bir yerde giyecek olsan derhal tutuklanırdın!"

Vincent üstüne başına bakarak "Ne varmış kıyafetimde?" diye sordu. "Bunları neredeyse iki yıldır giyiyorum ve kimse de tek laf etmedi."

Theo güldü. "Boşver, Parisliler senin gibi insanlara alışık ne de olsa. Akşam galeriyi kapattıktan sonra sana birkaç parça kıyafet alırım."

Bir kat aşağıya, kıvrılarak inen merdivenden inip kapıcı dairesinin önünden geçerek Laval Sokağı'na açılan kapıdan çıktılar. Sağlı sollu ilaç, çerçeve ve antika satan dükkânların yer aldığı oldukça geniş, zengin ve saygın görünümlü bir sokaktı burası.

"Üçüncü katta duran şu üç güzel bayana bir bak." dedi Theo.

Vincent kafasını kaldırıp baktığında alçıdan yapılmış Paris'e has üç büstü gördü. İlkinin altında "Heykel", ortadakinin altında "Mimari" ve sonuncunun altında da "Resim" yazıyordu.

"Ressamlığın böyle çirkin bir kaltak olduğu fikrine nereden varmışlar?"

"Bilemiyorum," dedi Theo. "Ancak doğru eve geldin."

İki adam, Theo'nun mobilyaları aldığı antikacı "Le Vieux Rouen"in önünden geçtiler. Kısa bir süre sonra zarif bir şekilde Clichy Caddesi ve Montmartre Tepesi'ne, şehrin kalbine doğru kıvrılan Montmartre Sokağı'na çıktılar. So-

kak sabah güneşi ile uyanan Paris'in kokusu ile kafelerde kruvasan ve kahvelerini yiyen insanlarla, güne merhaba diyen manav, kasap ve peynircilerle doluydu.

Küçük küçük dükkânlarla dolu, kalabalık bir burjuva bölgesiydi burası. İşçiler sokağın ortasından yürüyor, ev hanımları dükkânların önündeki tezgâhlarda parmaklarıyla gösterdikleri ürünler için satıcılarla uzun uzadıya pazarlık ediyorlardı.

Vincent derin bir nefes aldı. "Ah, Paris!" dedi. "Bunca yıl sonra."

"Evet, Paris. Avrupa'nın, özellikle de sanatın başkenti."

Vincent, yaşamın, tepe boyunca bir aşağı bir yukarı akıp giden yoğun âhengine kendini bırakmıştı; kırmızı beyaz çizgili ceketleriyle garsonlar, kollarının altında uzun ekmek somunları taşıyan ev hanımları; kaldırım kenarındaki seyyar satıcılar; yumuşak terlikleriyle hizmetçiler; iş yerlerine doğu yol alan zengin görünümlü iş adamları... Sayısız şarküteri, pastane, fırın, kuru temizlemeci ve küçük kafeteryalar geçtikten sonra Montmartre Sokağı tepenin dibinden kıvrılarak altı sokağın birleşmesiyle kabaca bir daire biçiminde oluşmuş Chateaudun Meydanı'yla birleşti. Notre Dame de Lorette kilisesinin önünden meydanı boydan boya geçtiler. Çatısında üç melek figürünün mavi gökyüzüne doğru usulca kanat çırpmakta olduğu bu kirli siyah taştan yapılmış kilisenin önünden geçerken Vincent'ın gözü kapıdaki yazıya ilişti.

"Gerçekten bu *Liberté-Egalité-Fraternité*[1] işinde ciddiler mi bunlar Theo?"

---

1 Fransız İhtilali'nin sloganı:"Özgürlük-Eşitlik-Kardeşlik"

"Zannedersem öyleler. Üçüncü Cumhuriyet büyük ihtimalle kalıcı olacak. Kralcıların çoğu öldürüldü ve sosyalistler giderek güçleniyor. Geçen akşam Emile Zola bana bir sonraki devrimin kraliyet yerine kapitalizme karşı olacağından bahsediyordu."

"Zola mı? O'nunla tanışıyor olman ne kadar güzel Theo."

"Bizi Paul Cezanne tanıştırmıştı. Haftada bir Cafe Batignolles'de buluşuyoruz, bir sonraki seferde seni de götürürüm istersen."

Chateaudun Meydanı'nı geçtikten sonra Montmartre Sokağı burjuva karakteristiğini, görkemli bir atmosfere terk etmişti. Dükkânlar daha büyük, kafeler daha gösterişli, insanlar daha şık giyimli ve binalar daha zengin görünüşlüydü. Sağlı sollu müzikholler ve restoranlar dizilmiş, yer yer oteller dikilmiş ve seyyar satıcıların yerini faytonlar almıştı.

İki kardeş seri adımlarla yol alıyordu. Yakıcı olmayan güneş ışığı son derece canlandırıcıydı ve havadaki aromalar şehrin zengin ve girift yaşantısına dair ipuçları veriyordu.

"Evde çalışamayacağına göre," diye söze başladı Theo, "Corman'ın stüdyosuna gitmeye ne dersin?"

"Nasıl bir yer?"

"Corman da çoğu usta gibi son derece akademik, ama eleştirilmek istemezsen seni kendi hâline bırakacaktır."

"Pahalı olmaz mı?"

Theo bastonuyla Vincent'in baldırına hafifçe vurdu. "Terfi aldım demedim mi sana? Zola'nın bir sonraki devriminde ortadan kaldıracağını söylediği o plütokratlardan olacağım!"

Az ileride Montmartre Sokağı, büyük perakende dükkânları, pasaj içi çarşıları ve pahalı mağazalarıyla görkemli bir havası olan Montmartre Bulvarı'na karışıyordu. Montmartre Caddesi ise birkaç blok ötede İtalyan Caddesi oluyor ve Opera Meydanı'na açılıyordu. Burası şehrin en önemli ve en işlek caddelerinden biriydi. Her ne kadar sabahın bu saatinde cadde boş olsa da satıcılar yoğun bir gün için hazırlıklarına başlamıştı.

Theo'nun başına geçtiği Goupils Galeri şubesi, Montmartre Sokağı'nın bir blok ötesinde sağda, 19 numaradaydı. Vincent ve Theo geniş caddede karşıya geçerken bir gaz lambasının yanında durup geçmekte olan faytona yol verdiler ve galeriye yöneldiler.

Şık ve bakımlı satış elemanları, Theo galerinin salonunda ilerlerken saygıyla eğiliyorlardı. Vincent bir zamanlar kendisi de satış elemanlığı yaparken Tersteeg ve Obach önünde nasıl eğildiğini anımsadı. İçeride aynı kültür ve seçkinlik havası hâkimdi; uzun zaman önce unuttuğunu düşündüğü bir aromaydı bu. Galeri salonunun duvarlarında Bouguereau, Henner, ve Delaroche tabloları asılıydı. Ana salonun üzerinde ise yandan kısa bir merdiven ile ulaşılabilen küçük balkon duruyordu.

"Görmek isteyeceğin tablolar yukarda, asma katta." dedi Theo. "Tablolarla işin bittikten sonra aşağı gel de bana onlar hakkında ne düşündüğünden bahset biraz."

"Theo, pişmiş kelle gibi ne sırıtıyorsun yine?"

Theo'nun sırıtışı boydan boya yüzünü kaplıyordu. "Görüşürüz." diyerek ofisine girdi.

Patlama

"Nasıl bir yere düştüm ben böyle?"

Vincent güç bela asma kattaki tekli koltuğa kendisini atarak gözlerini ovuşturdu. On iki yaşından beri fırça izlerinin olmadığı, tuvaldeki her bir detayın kusursuz bir bütünlük içerisinde olduğu ve mat renklerin usulca birbirlerine geçişlerde bulunduğu karanlık ve karamsar tablolar görmeye alışmıştı.

Âdeta kendisine duvardan neşeli gülücükler atan bu tablolar ise bugüne kadar ne gördüğü, ne de görmeyi hayal ettiği hiçbir şeye benzemiyordu. Ne o hissiyat yüklü ciddiyetten, ne de yüzyıllardır Avrupalının tablolarını bürüyen o kahverengi boya tabakasından eser yoktu. Burada tablolar ışıkla, havayla ve göz alıcı parlaklıklarıyla güneşte dans ediyorlardı. Sahne arkasındaki balerinleri betimleyen bir tablo; gelişigüzel birbiri ardına tuvale çalınmış ilkel kırmızı, yeşil ve mavi tonlarıyla bezenmişti. Gözleri ressamın imzasını aradı. Degas.

Nehir kenarında geçen, yaz ortasının zengin ve yumuşak renklerini ve sıcak güneşi yakalamış manzara sahnelerine ilişti gözü. Altlarında yazan isim Monet idi. Gördüğü yüzlerce tuval arasında bu göz alıcı tablolardaki canlılığı, parlaklığı ve rayihayı veren başka bir tablo hatırlayamadı. Monet'nin kullandığı en koyu renk, Hollanda'daki müzelerde göreceği en parlak renkten yüzlerce kat daha parlak ve ışıltılıydı. Fırça çizgileri varlıklarından hiç utanmaksızın ortalıkta görünüyor, her bir fırça darbesi kendisini tabiatın âhengi içerisinde belli ediyordu. Yüzey, birbirleriyle uyumlu ve zengin boya damlacıklarıyla kalın, derin ve pürüzlüydü.

Vincent; teknesinin dümeninde, yün iç çamaşırlarıyla ve Gallilere has bir konsantrasyonla Pazar gününün keyfini çıkartan Fransız tasvirinin önünde durdu. Adamın karısı, yanı başında sükûnet içinde oturuyordu. Vincent yine imzayı aradı.

"Monet mi?" dedi seslice. "İlginç, şuradaki manzara sahneleriyle uzaktan yakından alâkası yok bu tablonun."

Tekrar baktığında ise yanıldığını gördü. Tablo bir Monet değil, Manet eseriydi. Bir an Manet'nin "Picnic on the Grass" ve "Olympia" tablolarının öykülerini ve polisin bunları parçalanmasını ve karalanmasını engellemek için nasıl korumaya almak zorunda kaldığını hatırladı.

Adını koyamadığı bir nedenle Manet'nin tabloları kendisine Emile Zola'nın kitaplarını anımsatıyordu. Bunlarda da tıpkı o kitaplarda rastladığı amansız hakikat arayışı, aynı korkusuz irdeleyicilik ve görünüş ne kadar sefalet içerisinde olsa da önemli olanın karakter güzelliği olduğunu haykıran mesaj vardı. Tablodaki tekniği daha yakından incelemeye koyulduğunda Manet'nin tonlar arası geçiş olmaksızın ana renkleri yan yana kullandığını fark etti. Ancak uzaktan bakıldığında tablodaki detaylar; renkleri, çizgileri, gölgeleri birbirlerine dalga dalga karışıyormuş gibi gösteriyor ve bu denli keskin hatlarla birbiri ardına geldiklerini gözlerden gizliyordu.

"Tabiatta nasıl birbiri içine geçiyorlarsa, burada da öyle." diye düşündü.

Zihninde Mauve'un sesi canlandı, "Net hatlar çizmek senin için bu kadar mı zor Vincent?"

Tekrar oturdu ve kendisini tabloların büyüsüne bıraktı. Bir süre sonra resim sanatını baştan aşağı değiştiren bir

yöntemi yakaladı. Bu ressamlar tablolarına somut bir hava katıyorlar! Ve bu yaşayan, hareket eden, doygun hava tablolarda betimlenen objelere bambaşka bir büyü katıyor.

Vincent, ressamlığı mektebinde öğrenmiş olanlar için hava diye bir şeyin olmadığını biliyordu. Onların tek gördüğü içerisine değiştirilemez kalıpların ve şekillendirilmiş objelerin yerleştirildiği boş bir alandan ibaretti.

Fakat bu adamlar, bu yeni isimler, havayı keşfetmişler! Işığı, nefesi, atmosferi ve güneşi keşfetmişler; tabiatı ve eşyayı, bunlar ve benzeri sayısız kuvvet ile dolu bu coşkulu filtreden geçirerek görmüşler! Vincent o an ressamlığın bir daha asla eskisi gibi olamayacağını gördü. Fotoğraf makineleri ve mektepliler gördüklerinin kusursuz bir kopyasını yapa dursunlar; bu ressamlar etraflarındaki her şeyi kendi tabiatlarından ve içinde çalıştıkları aydınlık havadan süzüp göreceklerdir. Bu adamlar sanki resim sanatını baştan yaratmış yahut ortaya yepyeni, hiç görülmemiş bir sanat koymuş gibiydiler.

Basamakları ikişer ikişer indi. Theo ana galerideydi, yüzündeki o gülümseme ile dönüp kardeşinin yüzündeki ifadeyi süzdü.

"Ee Vincent?" dedi.

Bir nefes bırakıverdi Vincent, "Ah Theo!"

Konuşmak istedi ancak dili tutulmuş gibiydi. Bir an dönüp asma kata baktı ve sonra koşarak galeriden çıktı.

Geniş cadde boyunca, Opera binasına varıncaya dek yürüdü. Binaların arasından gözüne ilişen köprüye yöneldi ve nehre doğru gitti. Suyun kenarına oturdu ve parmaklarını Sen Nehrinin serin sularına soktu. Ardından

köprübaşındaki bronz süvari heykeline göz ucuyla da olsa bir bakış dahi atmadan köprüyü geçti ve nehrin sol yakasındaki dolambaçlı sokaklara dalıp yoluna devam etti. Yokuş yukarı yürürken bir yanında mezarlığı geride bıraktı ve sağa dönüp büyükçe bir tren istasyonunun önüne geldi. Nehri geçmiş olduğunu unutarak oradaki zaptiyeye Laval Sokağı'na nasıl çıkabileceğini sordu.

"Laval Sokağı mı?" dedi zaptiye, "Korkarım şehrin yanlış tarafındasınız Mösyö. Burası Montparnasse. "Tepeden aşağıya yürüyün, nehri geçin ve Montmartre'dan tekrar yukarı çıkın."

Vincent saatlerce, nereye gittiği hiç umurunda olmadan, Paris sokaklarında gezindi. Geniş ve temiz caddeler, kirli ve tekin durmayan arka sokaklar ve sıra sıra şaraphanelerle dolu burjuvazi sokaklarını gördü. Bir kez daha kendisini, üzerinde zafer takı bulunan bir tepenin üzerinde buldu. Doğuya doğru baktığında sağlı sollu parklarla bezeli, sıra sıra ağaçların süslediği ve ortasında bir Mısır sütununun olduğu meydana çıkan bir cadde gördü. Batısında ise geniş bir orman görünüyordu.

Nihayet, Laval Sokağı'nı bulduğunda vakit akşama dönmek üzereydi. Gönlündeki derin sızı, bacaklarındaki yorgunluk tarafından bir nebze bastırılıyordu. Doğruca tablolarının bohçaları içerisinde istiflendiği köşeye gitti ve onları açıp yere serdi.

Tuvallerine baktı. Aman Tanrım! Ne karanlık ve korkunç şeyler bunlar. Aman Tanrım! Ne kadar hantal, cansız ve ruhsuz! Çoktan geride kalmış bir yüzyılda, fakat kendi elleriyle ve hiç farkında olmadan, meydana getirilmiş bir yığın ucube!

Hava kararmaya yüz tutmuşken Theo da eve geldi ve Vincent'ı suratı asık bir şekilde yerde otururken buldu. Kardeşinin yanında yere oturdu. Günün son ışıkları odaya girmek için son takatleriyle uğraşıyorlardı. Bir süre sessizce oturdular.

"Vincent," dedi, "Ne hissettiğini anlıyorum. Şoktasın. İnanılmaz geliyor değil mi? Bunca zamandır ressamlar tarafından kutsal görülen kuralların neredeyse hepsini bir kenara atıyoruz."

Vincent'ın küçük ve an itibariyle ağrımakta olan gözleri Theo'nunkilerle buluştu.

"Theo, neden bana söylemedin? Neden haberim olmadı? Beni neden buraya daha önce çağırmadın? Koskoca altı yılımı heba ettim."

"Heba etmek mi? Saçmalama. Kendi sanatını, kendin için icra ettin. Hiç kimse değil, Vincent Van Gogh gibi tablolar ürettin. Kendi tarzını oturtmadan buraya gelseydin, bu Paris seni çiğner ve kendi arzu ettiği şekle sokardı."

"Ne yapacağım ben şimdi? Şu tablolara bir bak, hepsi çer çöp!" tekmesi, büyük koyu bir tuvali deldi. "Bunların hepsi ölü, Theo ve beş para etmez paçavralar!"

"Bana ne yapacağını mı sordun? O halde dinle. Bu empresyonistlerden ışık ve rengi öğreneceksin. Onlardan yalnızca bu kadarını almalısın, daha fazla değil. Onların etkisinde fazlaca kalıp taklide kaçma. Paris'in seni yutmasına izin verme."

"Fakat her şeyi baştan öğrenmeliyim Theo, bunca zaman her şeyi yanlış yapmışım."

"Hayır, yaptıklarının hepsi doğruydu, ışık ve renkler hariç. Borinage'da eline kalemi aldığın günden beridir bir empresyonistsin sen. Şu çizimlerine, şu fırça çalışmalarına bir bak! Manet'den önce kimse bu şekilde tablolar yapmamıştı. Çizgilerine bir bak! Neredeyse hiç somut, belirgin ifadelerin yok. Yüzlerine, ağaçlarına, şu figürlerine bir bak! Bunlar senin izlerin, senin ifadelerin. Sert ve noksan görünüyorlar; kendi kişiliğinden süzülüp tuvale dökülmüşler. Empresyonist olmak böyle bir şey; herkes gibi resmetmek, kuralların ve düzenlemelerin kölesi olmak değil! Sen bu çağa aitsin, çağının adamısın Vincent. Sen bir empresyonistsin, istesen de istemesen de."

"Ne desem bilemiyorum Theo."

"Çizimlerin Paris'te hatırı sayılır genç ressamlar tarafından biliniyor. Para kazananları kastetmiyorum, fakat önemli denemelerde bulunanlar tarafından biliniyorsun. Seni tanımak istiyorlar. Onlardan muazzam şeyler öğrenebilirsin."

"Çalışmalarımı biliyorlar mı? Genç empresyonistler çalışmalarımdan haberdar mı?"

Vincent, kardeşinin yüzünü daha iyi görebilmek için dizleri üzerinde doğruldu. Theo, Zundert'teki kreşte yerde oyunlar oynadıkları günleri düşündü.

"Elbette biliyorlar! Bunca zaman Paris'te ne ile meşgul olduğumu zannediyorsun. Çok keskin bir görüşe ve bir tasarımcının ellerine sahip olduğunu söylüyorlar. Şimdi tek yapman gereken paletine ışığın girmesine izin vermek, canlı ve parlak havayı nasıl resmedeceğini öğrenmek. Vincent, bu kadar güzel ve önemli işlerin yapıldığı bir zamanda yaşamak sence de güzel değil mi?"

"Theo, seni hınzır! Seni koca hınzır!"

"Hadi kalk dizlerinin üzerinden, ışığı yak. Giyinip akşam yemeğine dışarı çıkalım. Seni *Brasserie Universal*'e götüreceğim, Paris'in en lezzeti şatobriyanını yapıyorlar. Sana bir ziyafet çektireceğim. Üzerine de Paris ve Vincent Van Gogh'un birleştiği bu harika günü kutlamak için bir şampanya açarız."

"Neden bir kimse ressam olmak varken kont olmak istesin ki?"

Ertesi sabah Vincent, çizim ekipmanlarını alarak Corman'a gitti. Burası bir binanın üçüncü katında bulunan ve kuzey cephesinden oldukça güzel ışık alan genişçe bir stüdyoydu. Salonun bir ucunda erkek nü model, yüzü kapıya dönük poz veriyordu. Etrafta otuz kadar tabure ve şövale yerleştirilmişti. Vincent, Corman'a kaydoldu ve bir şövaleye yerleşti.

Yaklaşık bir saattir eskiziyle meşguldü ki, koridora açılan kapı aralandı ve bir kadın içeri girdi. Kafası bir bandaj ile sarmalanmış ve bir eliyle de çenesini tutuyordu. Çıplak modele korku dolu bir bakış attıktan sonra, "Aman Tanrım!" diyerek geldiği yöne doğru koşarak uzaklaştı. Vincent yanında oturan adama dönüp sordu.

"Derdi neydi bunun?"

"Ah bu her gün oluyor. Yan taraftaki dişçinin müşterileri. Kapıyı açar açmaz anadan üryan bir erkeği görmenin şoku diş ağrılarını bıçak gibi kesiveriyor. Şu dişçi yakında buradan taşınmazsa korkarım iflas edecek. Sen burada yenisin değil mi?"

"Evet. Bu, henüz Paris'te üçüncü günüm."

"İsmini öğrenebilir miyim?"

"Van Gogh. Sizinki?"

"Henri Toulouse-Lautrec. Theo Van Gogh ile bir alâkanız var mı?"

"Kardeşim olur."

"Ah o halde siz Vincent olmalısınız! Sizinle tanıştığıma çok memnun oldum. Kardeşiniz Paris'in en iyi sanat simsarı. Piyasada gençlere ondan başka şans tanıyan yok, dahası bizim için açıkça mücadele de ediyor. Eğer gün gelir de Paris bizi kabul edip bağrına basarsa bu Theo Van Gogh sayesinde olacaktır. Hepimiz onun çok kaliteli bir insan olduğunu düşünüyoruz."

"Bence de öyle."

Vincent adamı dikkatle süzdü. Lautrec'in kafası basık, yüz hatları, burnu, dudakları ve çenesi yassı görünümü kafasından oldukça uzağa fırlamış gibiydi. Çenesini kaplayan siyah sakalı aşağı doğru değil de ileri doğru uzuyor gibiydi.

"Seni bu sevimsiz stüdyoya getiren nedir?"

"Çizim yapacak bir yere ihtiyacım vardı. Ya sen?"

"Ne bileyim. Geçtiğimiz bir ay boyunca Montmartre'da bir genelevde kaldım. Oradaki kızların tablolarını yaptım. Adamakıllı iş diye ben ona derim. Stüdyoda çizim yapmak çocuk oyuncağı."

"O kadınlarla yaptığın çalışmaları görmek isterim."

"Gerçekten mi?"

"Elbette. Neden olmasın?"

"Pek çok insan benim aklımı kaçırdığımı düşünüyor, çünkü dans salonlarında dans eden kızlar, palyaçolar ve

hayat kadınları resmediyorum. Fakat bilmiyorlar ki, gerçek karakteri ancak buralarda bulmak mümkün."

"Seni çok iyi anlıyorum. Ben de Lahey'de iken bir tanesiyle evlendim."

"Alâ! Siz Van Gogh'lar çok kafa adamlarsınız. Şu yaptığın çizime bir bakabilir miyim?"

"Hepsine bak. Dört tane çizdim."

Lautrec bir süre çizimlere bakıp, "Senle çok iyi anlaşacağız dostum. Aynı kafadayız. Bunları henüz Corman'a gösterdin mi?" dedi.

"Hayır, göstermedim."

"Gördüğünde burada işin bitmiş olacak. Söz konusu eleştiri olduğu müddetçe tabii. Geçen gün bana 'Lautrec, abartıyorsun, hep abartıyorsun, çizimlerinde daima bir tane çizgi karikatüre kaçıyor.' diyerek çıkışmıştı."

"Sen de dedin ki 'Sevgili Corman, bu gördüğüne karikatür değil, karakter denir!' "

Lautrec'in küçük siyah gözleri parıldadı. "Hâlâ şu kızların portrelerini görmek istiyor musun?"

"Kesinlikle istiyorum."

"O halde düş peşime, burası ölü gibi zaten."

Lautrec'in boynu kısa ve kalın, omuzları ve kolları ise güçlüydü. Ayağa kalktığında, Vincent, yeni arkadaşının bir kötürüm olduğunu fark etti. Lautrec'in boyu ayaktayken de oturduğu zamanki kadardı. Kalın gövdesi beline doğru bir üçgen oluşturucasına öne doğru geliyor ve aniden ufacık ayaklara dönüşüyordu.

Lautrec yürürken tüm ağırlığını elindeki bastona veriyordu. Bu halde Clichy Caddesinden aşağıya yürüdüler. Sık sık soluklanmak için duruyor ve iki binanın birleştiği hatlarda oluşan güzel çizgileri işaret ediyordu. Moulin Rouge'a[2] bir blok kala Montmartre Tepesi'ne doğru döndüler. Yokuş yukarı yürümeye başladıklarından itibaren Lautrec de daha sık duraklıyordu.

"Bahse girerim bacaklarımda ne gibi bir sıkıntı olduğunu merak ediyorsun Van Gogh, herkes bunu sorup duruyor nasılsa, dur sana anlatayım ne olduğunu."

"Lütfen, bundan bahsetmek zorunda değilsin."

"Bilsen iyi olur."

İki büklüm olup, ağırlığını bastona omuzlarıyla verecek şekilde dayandı.

"Kemiklerim doğuştan fazlasıyla kırılgan. Cam kemik hastalığı diyorlar buna. On iki yaşında, dans ederken düşüp sağ kalça kemiğimi kırdım, ertesi sene yol kenarındaki bir çukura düşüp sol kalça kemiğimi de kırdım. O günden beridir bacaklarım bir santim dahi büyümediler."

"Bu duruma çok üzülüyor olmalısın."

"Doğrusu hayır, o kadar da üzüldüğüm söylenemez. Şayet normal birisi olsaydım asla ressamlığa merak salmazdım. Babam Toulouse kontu ve ben de O'nun varisiyim. Dileseydim bir mareşal asası ile Fransa Kralı'nın yanı başında olurdum, tabii ortalıkta bir "Fransa Kralı" olsaydı... Gerçi ressam olmak varken kahrolasıca kontluğu kim ne yapsın değil mi?"

---

2 Ç.N. Paris, Montmartre'da bir kabare binası. 19yy başlarında buradaki dansçılar Toulouse-Lautrec tarafından ölümsüzleştirilmişlerdir

"Evet, korkarım kontlukların devri kapandı."

"Yolumuza devam edelim mi? Degas'nın stüdyosu bu yolun sonunda. O'nun çalışmalarını taklit ettiğimi iddia ediyorlar. Çünkü o balerinleri resmediyor, ben de Moulin Rouge dansçılarını. Tabii ağzı olan konuşuyor. Burası benim evim; Fontaine Sokak no. 19, tahmin edebileceğin gibi giriş katında oturuyorum."

Kapıyı açıp Vincent'ı içeri davet ettikten sonra devam etti. "Yalnız yaşıyorum. Geç otur, şayet oturacak bir yer bulabilirsen."

Vincent etrafına bakındı; tuvallerin yanı sıra etrafta çerçeveler, şövaleler, tabureler, basamaklar ve top top kumaşlar vardı. Büyükçe iki masa bütün stüdyoyu doldurmaktaydı, bir tanesinin üzerinde çeşit çeşit ve rengârenk likörler ve nadir şaraplar; diğerinin üzerinde ise dansçı ayakkabıları, peruklar, eski kitaplar, kadın giysileri, eldivenler, kadın çorapları, müstehcen fotoğraflar ve kıymetli Japon baskıları vardı. Bütün bu öteberi arasında Lautrec'in oturup çizim yapabileceği küçücük bir alan bulunmaktaydı.

"Sorun nedir Van Gogh?" diye sordu. "Oturacak bir yer bulamıyor musun? Şu çer çöpü yere indir ve o tabureyi camın yanına getir. Yirmi yedi kadın vardı bu evde ve hepsiyle beraber oldum. Bir kadını hakkıyla anlamak için önce onunla yatmalısın derim hep, ne dersin?

"Doğru söylüyorsun."

"İşte eskizlerim bunlar. Capucines'deki bir simsara götürdüm onları. Bana dedi ki 'Lautrec, sendeki bu çirkinlik takıntısı nedir böyle? Neden ısrarla olabilecek en sefil ve ahlâksız insanları resmediyorsun? Bu kadınlar son derece itici. Yüzlerinden sapkınlık ve sinsi bir kötülük akıyor.

Modern sanat bu mudur Tanrı aşkına? Çirkinlik üretmek! Siz zamane ressamları, güzelliğe karşı bu kadar mı körleştiniz de durmaksızın bu pislikleri resmediyorsunuz?' Ben de dedim ki, 'Affedersiniz ama midemi bulandırıyorsunuz, şu güzel halınızın üzerine istifra etmeden gitsem iyi olacak.' Işıklandırma nasıl Van Gogh beğendin mi? İçecek bir şey ister misin? Dut yemiş bülbül gibi durma! Ne istersen çekinmeden söyle, arzu edebileceğin her şey var bende."

Kıvrak bir biçimde yerdeki öteberinin ve taburelerin etrafından topallayarak gidip içki doldurdu ve Vincent'a ikram etti.

"Çirkinliğin şerefine Van Gogh! Dilerim akademiye hiçbir zaman bulaşmazsın!"

Vincent bir yandan içkisini yudumlarken bir yandan da Lautrec'in, Montmartre genelevindeki kadınlarla çalıştığı yirmi yedi çizimini inceliyordu. Sanatçının gördüklerini aynen aktardığını fark etti. Kızların yüzünde acıyı, sefaleti, duygudan yoksun şehveti, hayvanî ahlâksızlığı ve ruhsuzluğu görebiliyordu.

"Çiftçi portrelerini sever misin Lautrec?" diye sordu.

"Duygusallaştırılmamışlarsa, evet."

"Ben de çiftçileri resmediyorum. Bu çizimlere bakınca fark ettim ki bu kadınlar da aslında çiftçi. Beden çiftçileri. Toprak ve ceset, aynı maddenin iki farklı formu değiller mi zaten? Bu kadınlar da insan bedenini işliyorlar ki, hayat bulsun. Çok güzel çalışmalar bunlar Lautrec, ifade etmeye değer bir şey yakalamış ve ifade etmişsin."

"Çirkin olduklarını düşünmüyor musun?"

"Yaşam üzerine otantik ve keskin yorumlar bunlar. Bu en üstün güzellik değil midir? Şayet bu kadınları yüceleştirmiş veya duygusallaştırmış olsaydın tabloların yalan yanlış ve korkakça olurdu, ancak sen gerçeği tüm çıplaklığıyla resmetmişsin. Güzellik dediğimiz de bu değil midir?"

"Yüce İsa! Neden dünyada senin gibi insanlardan daha fazla yok? Bir içki daha almaz mısın? O tablolardan da istediğini alabilirsin, istediğin kadarını alabilirsin."

Vincent tuvallerden birini ışığa tuttu, zihninde biraz oynadıktan sonra aniden haykırdı, "Daumier! Bu bana onu hatırlatıyor!"

Lautrec'in yüzü sevinçle aydınlandı.

"Evet, Daumier. Tüm zamanların en iyisi ve işe yarar bir şeyler öğrendiğim tek insan. Tanrım! O adamın nefreti olağanüstüydü."

"İyi de nefret ediyorsa neden resmediyor? Ben yalnızca sevdiğim, beğendiğim şeyleri resmederim."

"En başarılı sanat eserleri nefretten türemiştir Van Gogh. Ah görüyorum ki Gauguin'imi beğenmişsin."

"Kimin tablosu dedin?"

"Paul Gauguin. Tanır mısın?"

"Hayır."

"O halde tanımalısın. Bu gördüğün Martinique yerlilerinden bir kadın. Gauguin bir süre oralarda takılmıştı. Yerliler ve ilkellik konusuna kafayı takmış birisi ama, muhteşem bir ressam. Bir eşi, üç çocuğu, borsada kendisine yıllık otuz bin frank kazandıran yatırımları vardı.

Pissarro, Manet ve Sisley'den on beş bin frank değerinde tablolar satın aldı. Düğününde karısının portresini yapmıştı. Kadın bu jestine hayran kaldı. Gauguin, Pazar günleri Borsa Sanat Kulübünde çizimler yapardı. Bir seferinde Manet'ye bir tablosunu gösterdi ve O'nun övgüsünü aldı. Bunun üzerine, 'Fakat ben yalnızca bir amatörüm' dedi Gauguin. 'Hayır,' dedi Manet 'kötü resim yapanlar dışında amatör yoktur.' Bu söz Gauguin'i sert bir içki gibi çarptı. O gün bugündür ayık bir tek nefes almış değildir. Borsadaki işini bıraktı, birikimleriyle bir yıl kadar Rouen'de ailesiyle birlikte yaşadı, daha sonra karısı ve çocuklarını Stockholm'deki kayınpederine gönderdi. O günden beri divane gibi yaşıyor."

"İlginç birisine benziyor."

"Onunla tanışırsan çok dikkatli ol. Arkadaşlarına eziyet etmeyi pek sever. Seni Moulin Rouge ve Elyseé-Montmarte'a götüreyim mi, ne dersin Van Gogh? Oralardaki bütün kadınları tanırım. Kadınlardan hoşlanır mısın? Yani onlarla yatmayı kastediyorum. Ben bayılırım. Ne dersin, bir gece kaçamak yapalım mı?"

"Neden olmasın?"

"Alâ! Sanırım Corman'ın mekânına dönmemiz gerek. Gitmeden bir bardak daha içsene. Heh, bir bardak daha ve şişenin dibini gördük. Dikkat et masayı devireceksin. Boşver! Temizliğe gelen kadın ortalığı toparlar ne de olsa. Nasılsa yakında buradan da taşınırım. Ben çok varlıklıyım Van Gogh, babam bu sakatlığım için O'na lanet etmemden korkuyor ve benden hiçbir şey esirgemiyor. Bir yerden taşınacağım zaman yalnızca çalışmalarımı götürüyorum, yeni yerime gidince de her bir eşyayı sil baştan satın alıyorum. Oradan bıkıp boğulacak gibi hissetti-

ğimde tekrar taşınıyorum. Bu arada ne tip kadınlardan hoşlanırsın? Sarışın? Kızıl? Yok canım, kilitlemekle uğraşmıyorum bu kapıyı falan. Şu metal çatıların Clichy Caddesine doğru nasıl da aktığını görüyor musun? Lanet! Gözünü boyamaya çalışmayacağım, ben bu bastona dayanıp güzel manzaralara dikkat çekiyorum, çünkü ben tek seferde iki üç adımdan fazla yürüyemeyen kahrolası bir kötürümüm! Hepimiz öyle ya da böyle sakatız gerçi değil mi. Gel gidelim."

Bir ilkelin portresi

Görünüşte her şey çok kolaydı, tek yapması gereken eski paletini atıp daha açık renkler satın almak ve resimlerini bir empresyonist gibi yapmaktı. İlk günkü denemelerin ardından Vincent şaşkın ve biraz da kızgındı. İkinci günün sonunda kafası karışmış ve bu kafa karışıklığını sırasıyla ümitsizlik, öfke ve korku izlemişti. Hafta biterken, öfkesine ne sınır ne de tarif getirmek mümkün değildi. Renklerle yaptığı bütün bu denemelerin sonunda halen acemiliğini atabilmiş değildi; resim bittiğinde tabloları karanlık, donuk ve yapış yapıştı. Lautrec, Corman'ın stüdyosunda Vincent'in yanı başında duruyor, boyaların ve küfürlerin havada uçuşunu izliyor, ancak tek kelime tavsiyede bulunmuyordu.

Vincent için çok zor bir haftaydı, ancak Theo için bin kat daha zordu. Theo narin yapılı, kibar ve günlük alışkanlıklarına karşı duyarlı biriydi. Giyimine dikkat eden, nezaket kurallarına titizlikle uyan, evinde ve iş yerinde oldukça titiz ve zor beğenen birisiydi. Vincent'ın baş döndüren yaşam enerjisi ve tez canlılığından çok az nasiplenmişti.

Laval Sokağındaki ev Theo ve onun kırılgan Louis Philippe'lerine ancak yetecek büyüklükteydi. İlk haftanın sonunda Vincent, evi çöplüğe çevirmişti. Oturma odasında volta atıyor, yoluna çıkan mobilyaları tekmeliyor, tuvalleri, fırçaları, boş boya tüplerini sağa sola atıyor, koltukları ve masaları boyalara bulanmış bez parçalarıyla, kırık tabak çanakla, sıçrayan boyalarla kaplıyor ve Theo'nun dakik ve nazik hayatını en küçük detayına kadar alt üst ediyordu.

"Vincent, Vincent!" diye haykırdı Theo, "Lütfen biraz sakinleş!"

Vincent, apartman boyunca volta atıyor, yumruklarını ısırıyor ve kendi kendine söyleniyordu. Narin görünümlü bir sandalyeye sertçe oturdu.

"Olmuyor." dedi inleyerek. "Çok geç kaldım, çok geç başladım, değişmek için çok yaşlıyım. Denedim, Theo! Tanrı şahidim, denedim! Bu hafta yirmi tabloya başladım ama, olmuyor işte tekniğim kaskatı kalıplaşmış, değiştiremiyorum, sil baştan yapamıyorum. Bittim ben! Burada gördüklerimden sonra Hollanda'ya dönüp koyun çizemem. Bu tekniği alıp oturtmak için çok geç artık, ne yapacağım ben?"

Aniden ayağa kalktı, hava almak için sert adımlarla kapıya yürüdü, hışımla kapattı, pencereye gitti, bir süre karşıdaki restoranı seyrettikten sonra camı çerçeveyi indirircesine hışımla pencereyi de kapattı, mutfağa yürüdü, suyun yarısını yere yarısını bardağa döktü, çenesinin iki tarafından sular akıtarak oturma odasına döndü.

"Ee ne diyorsun Theo? Sence vazgeçmeli miyim? Benden geçti artık değil mi? Öyle görünüyor değil mi?"

"Vincent, çocuk gibi davranmayı bırak. Sakinleş biraz ve beni dinle, hayır hayır volta atmayı kes lütfen, dur ve dinle beni ve Tanrı aşkına şu güzelim sandalyeyi her önünden geçişinde tekmeleyeceksen ayağındaki o ağır botları çıkart bari!"

"Ama Theo, altı yıldır bana sen bakıyorsun ve bunun karşılığında sana ne sunabildim? Bir sürü kahverengi tablo ile umutsuz ve başarısız bir adam."

"Beni iyi dinle koca bebek, çiftçi tabloları yapmaya başladığında bütün sanatını iki haftada mı öğrenmiştin? Yoksa beş yılını mı aldı?"

"Bunun bir sonu gelmeyecek mi peki Theo? Bütün hayatımı öğrenmeye mi adayacağım? Otuz üç yaşındayım, Tanrı aşkına, ne zaman yetişkin olacağım ben?"

"Bu son viraj Vincent. Avrupa'da yapılan bütün çalışmaları gördüm, galerimde gördüğün o adamlar son sözü söylediler, tek yapman gereken paletindeki renkleri açmak..."

"Yapabilir miyim sence Theo? Sen benim başarısız olduğumu düşünmüyor musun?"

"Doğrusu, daha çok bir budala olduğun düşüncesindeyim. Sanat tarihinin en büyük devrimini yalnızca bir haftada öğrenip hâkim olmaya çalışıyorsun! Hadi gel dışarı çıkıp soluklanalım, hem biraz yatışmış olursun, seninle bu odada bir beş dakika daha geçirirsem patlayabilirim."

Ertesi gün Vincent akşama kadar Corman'ın stüdyosunda çizim yaptıktan sonra Theo'nun yanına, Goupils'e, gitti. Bir ilkbahar akşamüstü şehrin üzerine inmiş, uzun sıralar halinde dizilmiş altışar katlı binalar solgun bir pembe ile boyanmıştı. Bütün Paris kafelere doluşmuş akşamüstü

atıştırmalıklarını yiyip içiyorlardı. Montmartre Sokağındaki kafeler birbirleriyle konuşan ve şakalaşan insanlarla ağzına kadar doluydu, kafelerden gelen hafif müzik uzun bir günün yorgunluğuna veda etmeye çağırıyordu insanları. Gaz lambaları yakılmış, garsonlar masaları düzenlemekle ve satıcılar dükkânları önündeki ürünlerini toplayıp kepenklerini indirmekle meşguldüler.

Theo ve Vincent ağır adımlarla yürüyerek yoğun fayton trafiğiyle Chateaudun Meydanını ve Notre Dame de Lorette'i geçtiler, Laval Sokağı'na doğru kıvrılan yokuşa yöneldiler.

"Bir şeyler içelim mi Vincent?"

"Olur. Kalabalığı izleyebileceğimiz bir yere oturalım."

"Abesses Sokak'taki Bataille'in yerine gidelim. Arkadaşlarımdan bir kısmına da rastlarız hem."

Bataille Restoran çoğunlukla ressamların uğrak yeriydi. Ön tarafta yalnızca dört beş masa bulunuyordu, ancak arkada bulunan iki oda gayet geniş ve rahattı. Madam Bataille ressamları bir odaya ve burjuvaziyi diğer odaya yönlendirir ve her gelen müşterisinin bir bakışta hangi sınıfa ait olduğunu söyleyebilirdi.

"Garson!" diye seslendi Theo, "Bana bir Kummel Eckeau OO getir."

"Bana ne tavsiye edersin Theo?"

"Portakal likörü dene. Sana hitap eden içkiyi bulmak için birkaç deneme yapmalısın."

Garson içkilerini, üzerlerinde fiyatlarının yazılı olduğu altlıklara koymuş halde getirip sundu. Theo purosunu, Vincent da piposunu yakarak sokağı izlemeye başladılar.

Siyah önlükleri ve koltukları altında ütülü çamaşırlar dolu sepetlerle çamaşırcı kadınlar geçti; bir işçi paketlenmemiş bir ringa balığını kuyruğundan tutmuş evine götürüyordu. İş gömlekleri içinde ressamlar, ıslak tuvallerini şövalelerine sabitlemiş taşıyorlardı. Siyah melon şapkalı ve gri ekoseli ceketleriyle iş adamları; ayaklarında bez terlikleriyle şarap şişesi veya paketlenmiş et taşıyan ev hanımları; dalgalı etekleri, incecik belleri ve başları üzerinde öne doğru tüner gibi duran tüylü şapkalarıyla güzel kadınlar birbirleri ardına geçiyorlardı.

"Ne muazzam bir geçit töreni değil mi Theo?"

"Evet, muhteşem. Doğrusu Paris, bu aperatif saatinde tüm ihtişamıyla uyanıveriyor."

"Paris'i bu kadar görkemli yapan nedir? Bu soru ne zamandır kafamda dolanıp duruyor ama, bir cevap veremiyorum."

"Doğrusu ben de bilemiyorum. Sonsuz bir muamma. Fransız kültürü ve karakteriyle bir ilgisi olsa gerek. Buraları özgürlük ve hoşgörüyle bezenmiş ve hayatı uyumlu bir kabullenişle... ah merhaba! Bak bu tanışmanı istediğim arkadaşlarımdan birisi. İyi akşamlar Paul, nasılsın?"

"Gayet iyim Theo, teşekkür ederim."

"Seni kardeşimle tanıştırmak istiyorum, Vincent Van Gogh. Vincent, bu Paul Gauguin. Masamıza buyurmaz mısın Paul? Otur ve her zamanki gibi bir apsent söyle kendine haydi."

Gauguin apsent kadehini dudaklarına götürdü, dilinin ucuyla içkiye dokundu ve dilini ağzının içerisinde biraz gezdirdikten sonra Vincent'a döndü.

"Paris'i nasıl buldunuz Mösyö Van Gogh?"

"Hayran kaldım."

"Hayret doğrusu! Hâlâ buraya hayran kalabilen insanlar var demek. Bana soracak olursan burası, içi medeniyet denen çöple tıka basa doldurulmuş devasa bir çöp kovasından başka bir şey değil."

"Bu likörü pek beğenmedim Theo, başka bir şey tavsiye eder misin?"

"Apsent deneyiniz Mösyö Van Gogh, bir sanatçıya yaraşır yegâne içki budur."

"Sen ne dersin Theo?"

"Bana niye soruyorsun, canın istiyorsa söyleyelim bir tane. Garson! Mösyö için bir apsent. Bugün keyfin pek yerinde Paul, hayrola tablo mu sattın?"

"Öyle sıradan bir şey değil. Bu sabah cezbedici bir deneyim yaşadım."

Theo, Vincent'a göz kırptı. "E hadi anlat o halde Paul. Garson! Mösyö Gauguin'e bir apsent daha."

Gauguin gelen bardaktaki içkiye de önce diliyle dokunup damağını biraz ıslattıktan sonra anlatmaya başladı.

"Forneaux Sokaktan açılan şu çıkmaz sokağı biliyor musun? Neydi adı, hah Frenier Çıkmazı. Bu sabah saat beş sularında arabacının karısı Bayan Fourel'in 'İmdat!' diye bağırdığını duydum, 'Kocam kendisini asmış!' Yataktan fırladım, görgü kuralları gereği bir pantolon çektim bacağıma, aşağıdan bir bıçak kapıp halatı kestim. Adam ölmüştü, fakat cesedi hâlâ sıcaktı, alev alevdi hatta! Yatağına taşımak istedim 'Dur!' diye bağırdı Bayan Fourel, 'polisi beklemeliyiz! Evimin öbür kısmında bahçıvanın on

üç-on beş metrelik ekili alanı var', 'kantalup kavunun var mı?' diye sordum bahçıvana, 'elbette Mösyö, olgun ve tatlı kavunlarım var'. Kahvaltı niyetine bu kavunu yedim, kendisini asan o zavallıyı hiç düşünmeksizin. Görüyorsun, hayatta güzel şeyler de var, her zehrin yanında bir panzehir var. Öğlen vakti yemeğe davetliydim, beraberimdekileri etkilemek maksadıyla sırtıma en güzel gömleğimi geçirip gittim. Sabahki olayı anlattım, hiç umursamadan gülümsediler ve adamın kendisini astığı o halattan birer parça istediler."

Vincent, Gauguin'in yüzünü süzüyordu. Barbarlara özgü kocaman kara bir kafası ve sol gözünün altından ağzının sağ köşesine kadar uzanan oldukça büyük bir burnu vardı. Hafif pörtlek gözleri, iri birer badem gibiydi ve şiddetli bir melankoli ile doluydu. Kemikten bir hat gözlerinin üzerinde ve altında, yanaklarından aşağıya doğru ve geniş çenesini çevreler biçimde gözüküyordu. İri kıyım cüssesi ve vahşi bir zindeliğe sahip bünyesi vardı.

Theo belli belirsiz gülümsedi.

"Paul, korkarım ki sadistliğinden doğal kabul edilemeyecek kadar fazla keyif alıyorsun. Akşam yemeğinde bir yere sözüm var o nedenle müsaadeni istemeliyim. Vincent, sen de gelir misin?"

"Beraber oturuyoruz bırak burada kalsın Theo." dedi Gauguin. "Kardeşini daha iyi tanımak istiyorum."

"Pekâlâ, fakat çok fazla apsent içirme ona, alışkın değildir. Garson, hesap!"

"Senin şu kardeşin iyi bir adam Vincent. Fakat niyeyse hâlâ gençleri sergilemeye çekiniyor. Herhalde Valadon buna müsaade etmiyordur."

"Galerisinin balkonunda Monet, Sisley, Pissarro ve Manet var."

"Doğru ama Seurat nerede? Ya Gauguin? Cezanne ve Toulouse-Lautrec de göremiyorum. Diğerleri yaşlanıyor artık ve yavaş yavaş devirleri geçiyor."

"Ah demek Toulouse-Lautrec'i tanıyorsun?"

"Henri? Tanımaz olur muyum? Onu bilmeyen var mı? Çok iyi bir ressamdır ama, kaçıktır. Eğer beş bin kadınla beraber olursa kötürüm oluşunun acısını çıkartacağını zanneder. Bacakları olmadığı için her sabah içini kemiren bir aşağılık kompleksiyle uyanır, akşama bu kompleksini bir kadının vücuduna sarıp bol içkiyle boğar. Her gün aynı döngü devam edip gider. Kaçığın teki olmasa aslında devrimizin en iyi ressamlarından biri olabilirdi. İşte buradan dönüyoruz, stüdyom dördüncü katta. O basamağa dikkat et, tahtası içten içe çürümüş."

Gauguin önden girip bir lamba yaktı. Pejmürde bir tavan arasından ibaretti stüdyosu. Mobilyaları bir şövale, pirinç bir yatak, bir masa ve sandalyeden ibaretti. Kapının yanındaki bir girintide kaba ve müstehcen fotoğraflar Vincent'ın gözüne çarptı.

"Bu fotoğraflara bakılırsa, sevgi hususunda çok da iyi şeyler düşünmüyorsun."

"Nereye oturmak istersin? Sandalye mi yoksa yatağa mı? Masada pipon için biraz tütünüm var. Doğrusu kadınları severim, tabii vahşi ve etine dolgun olanları. Zeki olanları beni rahatsız eder. Hep şişman bir metres istemişimdir ama, ne yazık ki bulamadım. Hep hamileler, benimle dalga geçmek istercesine. Geçen ay bir kısa öykü yayınlandı, Maupassant adında genç birisi, Zola'nın ye-

tiştirdiklerinden. Şişman kadınlardan hoşlanan adamın birisi Noel için iki kişilik masa hazırlatıyor, sonra da dışarı çıkıp kendisine eşlik edecek birini arıyor. Tam aradığı gibi bir kadın bulup getiriyor, ancak sıra mercimeği fırına vermeye geldiğinde kadın gürbüz bir erkek bebek doğuruyor!"

"Fakat bütün bunların sevmek ile bir alâkası yok ki Gauguin."

Gauguin yatağa uzandı, sert adeleli kollarından birini başının altına koydu ve badanasız kirişlere doğru bir duman savurdu.

"Güzellikten etkilenmediğim sonucuna varma Vincent, ancak duyularım buna kapalı. Görebileceğin üzere, ben sevgi nedir bilmiyorum. 'Seni seviyorum' demek bütün dişlerimi dökebilir. Fakat şikâyet etmiyorum, İsa gibi ben de 'beden, bedendir; ruh ise ruh' diyorum ve bu sayede az bir miktar para bedenimi tatmin ederken ruhum da sükûnet içerisinde duruyor."

"Bunu çok da önemsiyor gibi değilsin ama!"

"Hayır, elbette yatağa kimi atacağım çok ciddi bir mevzu! Zevk duyan bir kadınla, benim aldığım zevk de katlanır. Ancak duygularımı işin içine katmaktansa yüzeysel ve basmakalıp davranışları tercih ederim. Duygularımı ise tablolarıma saklıyorum."

"Doğrusu bu aralar ben de o şekilde düşünme eğilimindeyim. Hayır, teşekkür ederim daha fazla apsent almasam iyi olacak. Sen keyfine bak, buyur. Kardeşim Theo çalışmalarını çok takdir ediyor, bir kısmını görebilir miyim?"

Gauguin ayağa fırladı.

"Hayır göremezsin. Çalışmalarım, tıpkı mektuplarım gibi, kişisel ve özeldir. Ancak sana tablolarımı gösterebilirim. Gerçi bu ışıkta fazla bir şey göremezsin ama, madem ısrar ediyorsun hadi bakalım."

Gauguin dizleri üzerine çöktü, yatağın altından bir yığın tuval çıkartıp masadaki apsent şişesinin yanına bir bir dizdi. Vincent olağandışı bir şeyler görmeyi bekliyordu ve kendisini buna hazırlamıştı, fakat yine de gördükleri karşısında hayretten az kalsın küçük dilini yutacaktı. Güneş ışığında yıkanmış karmakarışık bir resimler yığını görüyordu; hiçbir botanistin keşfedemeyeceği ağaçlar; varlıkları Cuvier'in[3] dahi aklının ucundan geçmeyecek hayvanlar; ancak Gauguin'in yaratabileceği türden insanlar; yalnızca bir volkandan taşıp dökülebilecek bir deniz; üzerinde hiçbir tanrının barınamayacağı bir gök. Naif ve ilkel gözlerinin ardında sonsuzluğun gizemini saklayan biçimsiz, bir deri bir kemik kalmış yerliler; pembe ve eflatun ışımalar ve titrek bir kırmızı ile yapılmış rüya tabloları; içerisinden vahşi bitki ve hayvanların güneş ışığı ve sıcaklığıyla fışkırdığı yalnızca dekoratif amaçlı tablolar.

"Tıpkı Lautrec gibisin. Nefret ediyorsun, tüm kudretinle nefret ediyorsun."

Gauguin bir kahkaha patlattı.

"Tablolarım hakkında ne düşünüyorsun Vincent?"

"Doğrusu, bilemiyorum. Üzerlerinde düşünmem için biraz zaman ver bana. Bir süre düşünüp sonra tekrar gelip bakayım."

---

3 Karşılaştırmalı anatominin, bilimsel paleontolojinin kurucusu kabul edilen Fransız bilim adamı. (ö.1831)

"İstediğin zaman ve istediğin sıklıkla gelebilirsin. Bugün Paris'te fırçası benimki kadar sağlam bir genç daha var, Georges Seurat, o da benim gibi bir ilkel. Geri kalan ahmakların tamamı medeni."

"Georges Seurat? Bu ismi duyduğumu zannetmiyorum."

"Duymamış olabilirsin evet. Bu köhne şehirde onun tablolarını sergileyecek bir galeri bulamazsın ama, olağanüstü bir ressamdır."

"Onunla tanışmak isterim Gauguin."

"Daha sonra seni onun yanına götürürüm. Burant'ın yerine gidip bir akşam yemeği yemeğe ne dersin? Yanında para var mı? Bende iki frank kadar var. Şu şişeyi de yanımızda götürelim. Sen önden çık, ben lambayı tutayım sen ininceye kadar, ki düşüp bir yerini kırma."

Resim bir bilim olmalı!

Seurat'nın evine geldiklerinde saat sabahın ikisiydi.

"Uykusundan kaldıracağız adamı."dedi Vincent, endişeli bir şekilde.

"Bütün gece ve gündüzün çoğunda çalışıyor o endişelenme. Bazen merak ediyorum bu adam hiç uyuyor mu diye. İşte evine geldik, aslında annesine ait. Bir keresinde annesi bana 'madem oğlum Georges resim yapmak istiyor yapsın, benim ikimize yetecek kadar param var. Yeter ki mutlu olsun.' demişti. Georges da tam örnek bir evlat. Alkol ve tütün kullanmaz, küfür etmez, geceleri dışarı çıkmaz, etek peşinde koşmaz ve sanatının icrası için gerekli eşya dışında hiç bir şeye metelik harcamaz. Tek ku-

suru gece gündüz resim yapıyor oluşu. Bir ara bir metresi ve yakınlarda bir yerlerde yaşayan bir oğlu olduğunu duymuştum ama, kendisi bunlardan hiç bahsetmez."

"Evde hiç ışık yanmıyor. Bütün haneyi uyandırmadan nasıl gireceğiz içeri?"

"Georges tavan arasında kalıyor. Evin öteki cephesinden bakarsak ışığını görebiliriz, camına bir iki çakıl taşı atarız olur biter. Dur ben atayım, eğer ıskalarsam üçüncü katın camına denk gelip annesini uyandırabilir."

Georges Seurat aşağı inip kapıyı açtı, parmağını dudaklarına götürerek sessiz olmaları gerektiğini işaret edip onları üç set merdivenden tavan arasına çıkardı. Odanın kapısını kapattıktan sonra Gauguin söze girdi.

"Georges, seni Vincent Van Gogh ile tanıştırmak istiyorum, Theo'nun kardeşi. Bir Hollandalı gibi resim yapar, ama bunun dışında iyi birisidir."

Seurat'nın tavan arası neredeyse bütün evi kaplayan oldukça geniş bir odaydı. Duvarlarda yarım kalmış devasa tuvaller ve önlerinde ressam iskeleleri duruyordu. Gaz lambasının altında büyük kare bir masa ve üzerinde nemli bir tuval.

"Sizinle tanıştığıma memnun oldum Mösyö Van Gogh. Bana biraz müsaade eder misiniz? Boyalarım kurumadan önce tuvalde doldurmak istediğim küçük bir alan daha var."

Yüksekçe duran tabureye çıkıp tuvalin üzerine eğildi. Sarımtırak bir alevle usulca yanan lambanın altında düzgün bir sıra ile dizilmiş yirmi kadar küçük çanağın içerisinde boyalar duruyordu. Seurat, Vincent'ın o güne kadar görmüş olduğu en ince fırçanın ucu ile hafifçe boyaya dokun-

duktan sonra tuvale büyük bir dikkat ve ölçü ile nokta nokta dokunmaya başladı. Sessiz ve hiçbir duyguyu açık etmeksizin çalışıyordu, soğuk ve mesafeli bir tavrı vardı ve bu hâliyle sanatçıdan çok bir mühendise benziyordu. Nokta, nokta, nokta, nokta... Fırçasını dikey bir biçimde dümdüz tutarak ucuyla belli belirsiz boyaya dokunuyor ve sonra kaldığı yerden nokta, nokta, nokta... Tuvalin üzerine yüzlerce küçük noktalar konduruyordu.

Vincent ağzı açık bir şekilde izliyordu. Bir süre sonra Seurat arkasına döndü.

"Heh işte o kısmı da doldurdum."

"Son hâlini Vincent'a göstersene Georges. O'nun geldiği yerde insanlar hâlâ koyunlar ve inekler resmediyor. Modern sanatla tanışalı ancak bir hafta oldu."

"Buyurun Mösyö Van Gogh, bu tabureye oturup bakabilirsiniz."

Vincent aynı yüksekçe tabureye çıkıp oturdu ve önüne serili tuvale baktı. Daha önce ne hayatın, ne de sanatın içerisinde gördüğü hiçbir şeye benzemiyordu. Resim, Grand Jatte adasından bir manzarayı betimliyordu. Fevkalâde ölçülü renklerle çizilmiş mimarî yapıda insanlar, tıpkı Gotik işi bir katedraldeki sütunlar gibi dikilip duruyorlardı. Çimenlik, nehir, tekneler, ağaçlar; her birisi belli belirsiz, soyut birer ışık kümesiydi. Tablo Manet, Degas yahut Gauguin'in bile kullanmaya cüret edemeyeceği kadar parlak tonlarla yapılmıştı. Resim, soyut bir âhengin koynuna sığınmış gibiydi. Bu tabloya canlı denilebilirse, bu canlılığın kaynağı kesinlikle tabiatın canlılığı değildi. Hava parıltılı bir ışık ile doluydu ve bir solumalık hava kalmamıştı. Bu, içinde bütün hareketlerin sonsuza dek yasaklandığı capcanlı bir yaşantının hareketsiz yaşamıydı.

Gauguin, Vincent'ın yanı başında, O'nun yüzünün aldığı ifadeye katılarak gülüyordu.

"Sorun yok Vincent, Georges'un tabloları onları ilk defa gören herkesi böyle çarpar. Hadi çıkart ağzından baklayı! Nasıl buldun?"

Vincent özür dileyen bakışlarla Seurat'ya döndü.

"Affınıza sığınıyorum Mösyö, son günlerde başımdan birbirinden ilginç deneyimler geçti ve artık dengemi bulmakta zorlanıyorum. Ben Hollanda ekolünde yetiştim ve empresyonistlerin neyi temsil ettiklerinden habersizdim. Bugünlerde ise bunca zaman doğru olduğunu düşündüğüm ne varsa bir fırça darbesiyle yerle bir olduğunu görüyorum."

"Anlıyorum," dedi Seurat, usulca. "Benim yöntemim bir devrim niteliğinde, resim sanatını bütünüyle değiştiriyor, bütün bunları tek bir bakış ile özümsemeni bekleyemez kimse. Bildiğiniz üzere, Mösyö, bugüne kadar resim sanatı kişisel deneyimlere dayanmaktaydı, benim amacım ise bunu soyut bir bilim haline getirmek. Hissiyatımızı bir kenara bırakmayı ve bunlar yerine zihnimizi matematiksel bir hassasiyete ulaştırmayı öğrenmeliyiz. İnsandaki bütün duyular ve duygular soyut bir renk, çizgi ve ton halinde ifade edilebilir ve edilmelidir. Masamdaki boya dolu şu küçük çanakları görüyor musunuz?"

"Evet, gözüm onlara takılmıştı birkaç defa."

"Bu çanakların her birisi belirli bir duyguyu içermektedir Mösyö Van Gogh. Benim formüllerim sayesinde bunlar fabrikalarda üretilip, dükkânlarda satılabilir. Renklerin palette gelişigüzel katıp karıştırıldığı devir artık geçmiştir! Bundan böyle ressamlar dükkânlara gidip bu çanaklardan alabilecek. Bilim çağında yaşıyoruz ve ben de

resmi bir bilim haline getirmek niyetindeyim. Kişilik ortadan kaybolmalı ve resim sanatı tıpkı mimari gibi hassas ölçülere ve net sonuçlara dayanmalıdır. Beni anlayabiliyor musunuz Mösyö?"

"Doğrusu hayır, söylediklerinize tam olarak aklım yatmadı."

Gauguin, muzipçe Vincent'ı dürttü.

"Şu söylediklerine bir bak Georges, neden hâlâ bunun kendi metodun olduğunda ısrar ediyorsun, Pissarro sen daha doğmadan önce bu yöntemle resim yapıyordu."

"Bu büyük bir yalan!"

Seurat'ın yüzü kıpkırmızı oldu, taburesinden ayağa fırladı, seri adımlarla pencereye yürüdü, bir süre orada parmaklarıyla pervaza tıkırdattıktan sonra hışımla geri geldi.

"Kim demiş Pissarro'nun benden önce bu metodu çalıştığını? Benim metodum bu, benim! Bu fikri getiren, bu metodu geliştiren ilk kişi benim, noktacılığı Pissarro benden öğrendi. O ilkel İtalyanlardan bu yana tüm resim tarihini inceledim, benden önce bunu düşünen kimse yok. Ne cürretle..."

Hırsla dudağını ısırıp iskelelerinden birine gidip sırtını Gauguin ve Vincent'e dönerek yaslandı.

Vincent, Seurat'daki bu değişime fevkalâde şaşırmıştı. Biraz önce tuvalinin üzerine eğilmiş çalışan adamda kusursuz ve soğuk mimar görünüşü hâkimdi. Duygusuz bakan gözleri, laboratuvarındaki soğuk ve mesafeli bilim adamını andırıyordu. Konuşması ise mesafeli ve ders verircesineydi. Tablosunun üzerine serdiği o soyutluk perdesi, gözlerinden akıyordu. Ancak şimdi odanın diğer ucunda

duran adam öfkeyle, yoğun sakalının arasından fırlayan kalın, kırmızı dudağını ısırıyor ve biraz önce düzgünce taranmış duran saçlarını öfkeyle karıştırıyordu.

"Hadi Georges," dedi Gauguin, Vincent'a göz kırparak. "Herkes biliyor bunun senin metodun olduğunu. Sensiz, noktacılık diye bir şey var olamazdı."

Sinirleri yatışan Seurat masaya geri dönerken gözlerindeki öfkede usulca söndü.

"Mösyö Seurat," dedi Vincent, "Resim sanatının özü bireysel ifadelerden oluşmakta, bu haldeyken onu nasıl kişilik üstü bir bilim haline getirebiliriz?"

"Gel, göstereyim sana!"

Seurat masadan bir kutu pastel boyayı kaptığı gibi ahşap zemine çömeldi. Gaz lambası hafif hafif yanmaya devam ediyordu. Gece sessiz ve hareketsizdi. Vincent ve Gauguin de birer birer yanında yere çömeldiler. Seurat hâlâ oldukça heyecanlıydı ve büyük bir şevkle anlatmaya başladı.

"Bana göre, resimdeki tüm duygular formülize edilebilir. Diyelim ki bir sirk sahnesi çizmek istiyorum. Şurada bir cambaz, şurada bir eğitici ve şurada da tribün ve izleyiciler. Şenlikli bir hava vermek istiyorum. Resmin üç temel öğesi nedir; çizgi, ton ve renk. O halde, şenlik havası vermek için çizgilerimi şu yatay çizginin üzerine yerleştirmem lâzım; işte böyle. Parlak renkleri baskın tutacağım; şu şekilde ve sıcak tonlara ağırlık vereceğim; işte böyle. İşte bu kadar! Nasıl? Şenliğin soyutluğunu yakalamıyor mu?"

"Tamam" dedi Vincent, "Şenliği soyut biçimde öne sürüyor, ancak kendisini yakalayamıyor."

Seurat çömeldiği yerden kendisine doğru baktı. Yüzü gölgede kalıyordu. Çok güzel bir yüzü olduğunu düşündü Vincent.

"Ben şenliğin peşinde değilim, onun özünü arıyorum! Platon'u bilir misin dostum?"

"Evet biliyorum."

"Hah, işte ressamların resmetmeleri gereken eşya değil, eşyanın özüdür. Bir at resmettiğin zaman, bu sokakta görüp tanıyabileceğin alelâde bir at olmamalı. Fotoğraf çekmek, fotoğraf makinesinin işi; biz bunun ötesine geçmeliyiz. Bir at resmederken yakalamamız gereken şey, Mösyö Van Gogh, Platon'un 'at gibiliği' olmalıdır. Atın harici ruhu! Bir adam çizdiğimizde ise, burnundaki sivilcesiyle alt kattaki kapıcıyı değil; erkekliği, erkekliğin özünü resmetmeliyiz. Şimdi beni anlıyor musun dostum?"

"Anlıyorum, ancak size katılmıyorum."

"Şu an önceliğimiz anlıyor olmanız. Fikir birliğine daha sonra geleceğiz."

Seurat ayağa kalkıp önlüğünü çıkarttı ve yerdeki sirk betimlemesini onunla sildi.

"Şimdi sıra sükûnette," diye devam etti. "Bu tuvalde, Grand Jatte adasından bir sahne resmediyorum. Bütün çizgilerim bu şekilde yatay olacak. Tonlamam ise soğuk ve sıcak arasında mükemmel bir dengede olmalı, işte bu şekilde; renk için ise aynen bu şekilde koyu ve açık renklerin eşit dağılımına ihtiyacım var. Görebiliyor musun?"

"Devam et Georges." dedi Gauguin, "Ve saçma sapan sorular sormayı bırak."

"Şimdi sırada hüzün var. Bunun için bütün çizgilerimiz aşağıya doğru meyilli olmalı. Yine bu nedenle soğuk tonlara ve koyu renklere ağırlık vermeliyiz. İşte, hüznün özü! Bir çocuk bile çizebilir bunu. Tuval üzerindeki alanın dağılımı için gerekli matematik formülleri küçük bir kitapçıkta sunabiliriz. Çoktan hepsini hesaplayıp hazırladım. Bir ressamın bu kitabı okumak, belirtilen renkleri satın almak ve verilen kurallara harfiyen uymaktan başka yapması gereken bir şey yok. Yediden yetmişe dileyen herkes ister gün ışığında, isterse gaz lambası altında çizsin; ister bir münzevi, isterse bir hovarda olsun; bilimsel ve kusursuz resimler yapabilir ve aynı seviyede mimarî ve kişilik üstü mükemmeliyete erişebilirler."

Vincent gözlerini kırpıştırarak bakakalmıştı, Gauguin bir kahkaha patlattı.

"Senin kaçığın teki olduğunu düşünüyor Georges!"

Seurat son çizdiklerini de önlüğüyle sildikten sonra önlüğünü buruşturup odanın bir köşesine fırlattı.

"Gerçekten öyle mi düşünüyorsunuz Mösyö Van Gogh?"

"Hayır, hayır. Kendim defalarca benzer şekilde itham edilmiş biri olarak bu kelimeden hiç hazzetmem. Ancak itiraf etmeliyim ki fikirleriniz son derece acayip."

"Söze hayır diyerek başladığına bakma, aslında evet diyor işte." dedi Gauguin gülerek.

Kapı sertçe tıkırdatıldı.

"Aman Tanrım!" diye inildedi Gauguin, "Anneni uyandırdık sanırım. Beni bir gece vakti daha burada görürse fırçaları üzerimde deneyeceğini söylüyordu."

Seurat'ın annesi içeri girdi. Üzerinde kalın bir sabahlık ve gece başlığı vardı.

"Georges, artık bütün gece çalışmayacağına söz vermiştin. Ah Paul, sen de mi buradasın? Kira ödemeye ne dersin? Zaten buradan çıkmıyorsun, bari gece yatacak bir yerin olsun."

"Beni evlat edinseniz ya Bayan Seurat, o vakit kira ödememe de gerek kalmaz."

"Aman kalsın, bu eve bir sanatçı yeter. Alın bakalım size kahve ve tatlı çörekler getirdim, madem gece çalışıyorsunuz bari bir şeyler yiyin. Senin apsent şişeni de getireyim mi Paul?"

"Hepsini içemediniz mi Bayan Seurat?"

"Paul, geçen sefer fırçalarla ilgili ne demiştim sana?"

Vincent gaz lambasının aydınlığına doğru bir iki adım attı.

"Anne, bu yeni arkadaşım Vincent Van Gogh."

Bayan Seurat Vincent'ın elini sıktı

"Oğlumun arkadaşlarına her zaman kapımız açık, sabahın dördü bile olsa. Siz ne içmek isterdiniz Mösyö?"

"Zahmet olmazsa Gauguin'in apsentinden bir bardak alırım."

"Hayır efendim alamazsın! Bayan Seurat zaten bana apsenti karneyle veriyor, ayda bir şişe! Senin barbar damağın apsent ile sarı şartrözü ayırt edemez nasılsa, başka bir şey iç."

Bayan Seurat ve üç adam kahvelerini içip çöreklerini yiyerek, doğan güneşin ilk ışıkları içeri doluncaya kadar sohbet ettiler.

"Güne hazırlansam iyi olacak." diyerek kalktı Bayan Seurat.

"Bir akşam Georges ile bana yemeğe gelin Mösyö Van Gogh. Sizi ağırlamaktan mutluluk duyarız."

Vincent ve Gauguin de kalktılar, Seurat onları uğurlarken;

"Metodumu biraz gelişigüzel anlattım korkarım. İstediğin zaman çekinmeden gel ve birlikte üzerinde çalışalım. Metodumu anlayıp alıştıktan sonra resme bir daha aynı gözle bakamayacaksın. Neyse, tuvalimin başına dönsem iyi olacak, yatmadan evvel yapmak istediğim birkaç küçük ekleme var. Kardeşine selamlarımı ilet lütfen."

Vincent ve Gauguin henüz uykusundan uyanmamış olan Paris'in ıssız kaldırımlarından Montmartre'a doğru çıktılar. Evlerin yeşil panjurları ve dükkânların kepenkleri hâlâ kapalıydı, taşradan gelen küçük at arabaları getirdikleri sebze, meyve ve çiçekleri Paris çarşısına bırakmış evlerine dönme telaşındaydılar.

"Tepenin başına tırmanıp güneşin Paris'i uyandırışını izleyelim." diye teklif etti Gauguin.

"Güzel olur."

Clichy Caddesini boydan boya aştıktan sonra *Moulin de la Galette*'in yanından yukarı doğru kıvrılıp Montmartre Tepesi'ne kadar çıkan Lepic Sokağa döndüler. Tepeye çıktıkça evler gittikçe seyrekleşiyor ve yerlerini çiçeklere ve ağaçlara bırakıyordu. Lepic Sokağı aniden son buldu ve iki adam yolun kalanına çalıların arasındaki bir patikadan devam ettiler.

"Açık konuş Gauguin," dedi Vincent, "Seurat hakkında gerçekten ne düşünüyorsun?"

"Georges? Evet, bu soruyu bekliyordum. Delacroix'dan beridir renkler hakkında ondan daha çok bilgiye sahip birisi gelmemiştir. Sanat ile ilgili entelektüel fikirleri var ama, bu yanlış bir tutum. Ressamlar yaptıkları iş hakkında böyle analitik düşüncelere kapılmamalı, işin teorisini eleştirmenlere bırakmalıdırlar bana sorarsan. Georges renkler konusunda tartışmasız bir etki bırakacaktır. Gotik yaklaşımı da büyük ihtimalle sanattaki ilkel reaksiyonu hızlandıracaktır. Ama o bir kaçık, evet sen de gördün, herif kaçığın teki!"

Sert yokuşu tırmanmayı bitirip zirveye vardıklarında siyah çatılardan oluşan bir göl ve gecenin sisini yer yer delip çıkan çan kuleleriyle bütün Paris ayakları altına serilmişti. Sen Nehri şehri ikiye bölüp akan bir ışık seli gibi görünüyordu. Evler Montmartre tepesinden aşağıya, Sen Vadisine akıyor, oradan da Montparnasse'a tırmanıyorlardı. Güneş nihayet doğduğu tepelerin ardından kurtulmuş ve Vincennes Ormanını aydınlatmıştı, ancak şehrin öbür ucundaki Boulogne Ormanı hâlâ karanlık ve uykuluydu. Şehrin üç büyük nişanı; merkezde Opera, doğuda Notre Dame ve batıda Zafer Takı, rengârenk taşlardan oluşan tepeler gibi göğe yükseliyorlardı.

Rousseau'nun partisi

Laval Sokak'taki ufak apartmana nihayet sükûnet hâkim olmuştu, ancak uzun sürmedi. Eski yöntemini yavaş yavaş çalışarak değiştirmek yerine Vincent doğrudan onları taklit etmeye başlamıştı. Empresyonist olabilmek adına öteden beri öğrenmiş olduğu her şeyi bir kenara atıverdi. Tuvalleri

feci birer Seurat, Lautrec ve Gaugin kopyalarına benzemişti, ancak o kendisinde ilerleme olduğunu zannediyordu.

Bir gece Theo, Vincent'ı karşısına alarak azarlarcasına bir ifadeyle, "Dinle beni koca bebek, senin adın ne?" diye sorarak lafa başladı.

"Vincent Van Gogh."

"Yani Georges Seurat ya da Paul Gauguin olmadığına eminsin öyle mi?"

"Ne demeye çalışıyorsun Theo?"

"Gerçekten bir Georges Seurat olabileceğine inanıyor musun? Dünyaya yalnızca bir tane Lautrec geleceğinin farkında değil misin? Ve Tanrı'ya şükür, yalnızca bir tane Gauguin! Onları taklit ediyor olman çok ahmakça!"

"Ben onları taklit etmiyorum, onlardan öğreniyorum."

"Öğrenmek? Seninkisi düpedüz taklit. Bana gündüz yaptığın bir tabloyu göster, ben de sana önceki gece kiminle takıldığını söyleyeyim."

"Fakat zamanla kendimi geliştiriyorum Theo, şu tablolardaki renklerin ne kadar parlak ve açık olduğunu görmüyor musun?"

"Her geçen gün tepe takla gidiyorsun, her yeni tablonda biraz daha az Vincent Van Gogh var. Kolaya kaçma Vincent. Bu iş yıllarca sürecek zorlu bir çalışmayı gerektiriyor. Sen başkalarını taklit etmeye tenezzül edecek kadar alçaldın mı? Sana gösterdikleri yenilikleri bugüne kadar getirdiğin, kendine ait olan tekniğe oturtamıyor musun?"

"Theo bu tablolar bence gayet güzel."

"Ben de diyorum ki, beş para etmezler!"

Böylece kılıçlar çekildi.

Theo, her gece galeriden yorgun ve tedirgin bir şekilde dönüyor ve Vincent'ı elinde yepyeni bir tablo ile onu beklerken buluyordu. Vincent, kardeşinin soluk almasına bile fırsat tanımadan tabloyu önüne koyup sıkıştırıyordu.

"Hadi bakalım, bunun da güzel olmadığını söyle. Paletimde gelişme olmadığını söyle! Baksana şu güneş ışığına, şuraya bak!"

Theo her seferinde yalan söyleyip o akşamı sakince geçirmek veya doğruyu söyleyip sabaha kadar Vincent'la uğraşmak arasında tercih yapmak zorundaydı. Theo korkunç derecede yorulmuştu, artık doğruyu söylemeye takati kalmamıştı, fakat yine de doğruyu söyledi.

"En son ne zaman Duran-Ruel'in yanındaydın?"

"Ne fark eder ki?"

"Soruma cevap değil bu."

"Peki, peki. Dün akşamüzeri.

"Vincent, Paris'te Edouard Manet'yi taklit etmeye çalışan binlerce ressam var ve bunların çoğu da bu işi senden daha iyi beceriyor!"

Bu tartışmalar döngüsünden ikisi de oldukça yorgun düşmüştü. Vincent nihayet yeni bir numara denemeye karar verdi, bir gün bütün empresyonistleri tek bir tuvalde topladı.

"Çok güzel" diye mırıldandı Theo o gece.

"Bu tablonun adı "Özet" olmalı. Tuvaldeki her bir öğeyi de işaretleriz. Bak şu ağaç Gauguin, köşedeki şu kız Lautrec, şu akarsudan yansıyan güneş Sisley'den başkası

olamaz; renkler Monet, yapraklar Pissarro, hava Seurat ve ana tasvir Manet."

Vincent yılmadan uğraşıp duruyordu. Gün boyu usanmadan çalışıyor, akşam Theo eve geldiğinde ise küçük bir çocuk gibi azar işitiyordu. Sırf Vincent gecelerini de böyle umarsızca çalışmaya harcamasın diye Theo oturma odasında uyuyordu, ancak Vincent gerek heyecandan gerekse kardeşiyle olan bu münakaşadan ötürü uykusuzluk çekiyor ve sataşarak kardeşini de uyutmuyordu. Gecenin ilerleyen saatlerinde, bir taraftan lamba hâlâ yanarken ve diğer tarafta Vincent heyecanlı heyecanlı konuşmaya devam ederken Theo yorgunluktan bayılır gibi uyuyakalıyordu. Theo'nun tek tesellisi yakında Lepic Sokak'taki evlerine taşınacak olmalarıydı. Orada kendisine ait, kapısında kilit olan bir odası olacaktı.

Vincent kendi tabloları hakkında tartışmaktan yorulduğunda, Theo'nun gecelerini sanat, sanat simsarlığı,ve sanatçı olmanın beraberinde getirdiği zorluklar ve sefalet hakkında bitmek bilmeyen tartışmalar ile dolduruyordu.

"Aklım almıyor Theo! Sen bugüne bugün Paris'in en saygın galerilerinden birinin müdürüsün, fakat kendi öz kardeşinin tablolarını sergilemiyorsun."

"Valadon izin vermiyor ki."

"Hiç izin almayı denedin mi?"

"Bin kere!"

"Tamam, hadi benim tablolarım yeterince iyi değil. Peki ya Seurat, Gauguin ya da Lautrec?"

"Ne zaman bunlardan biri bana bir tablo getirse Valadon'a yalvarıyorum hiç değilse asma katta sergilememe izin versin diye."

"Kuzum sen bu galerinin patronu değil misin?"

"Maalesef ben yalnızca bir çalışanım."

"O halde istifa etmelisin! Bu çok alçaltıcı, katlanılabilir gibi değil! Ben buna bir saniye dayanamazdım."

"Bunları kahvaltıda konuşalım Vincent, çok yorgunum ve uyumak istiyorum."

"Ben kahvaltıya kadar beklemek istemiyorum, hemen şimdi konuşalım bu meseleyi. Tanrı aşkına Theo! Bu saatten sonra Degas veya Manet sergilemenin ne anlamı var, o adamlar artık tanındılar, tabloları satılıyor. Senin gençlere sahip çıkman lâzım!"

"Bana biraz daha zaman tanı, belki bir üç yıl içerisinde..."

"Hayır! Üç yıl bekleyemeyiz. Derhal bir şeyler yapmalıyız. Sahi, neden işinden ayrılıp kendi galerini kurmuyorsun ki? Düşünsene! Hesap verecek Valadorlar, Bouguereaular, Hennerlar olmayacak yakanda!"

"Bunun için çok para lâzım Vincent. Benim böyle bir birikimim yok."

"Para bulunur bir şekilde."

"Sanat işi yavaş yavaş yerleşen bir iş, öyle ha deyice olmaz ki."

"Ziyanı yok. Seni piyasada tutundurmak için gecemizi gündüzümüze katar çalışırız."

"E bu süre içerisinde geçimimizi neyle sağlayacağız?"

"Kendi paramı kazanmadığım için laf mı çarpıyorsun bana?"

"Tanrı aşkına Vincent! Git yat artık, çok yorgunum ben."

"Hayır hayır, gerçeği öğrenmeden şuradan şuraya gitmem. Goupils'den ayrılamam deyişinin nedeni bu mu yani? İkimiz için de para kazanıyor olman mı? Doğru söyle bana Theo, boynunda bir kaya gibi asılı duruyor, seni dibe çekiyorum değil mi? Benim yüzümden bu işten ayrılamıyorsun, ben olmasam özgür olabilirdin."

"Biraz daha cüsseli olsaydım seni şuracıkta pataklardım! Ya da dur bakayım, Gauguin'den rica etsem o benim yerime pataklar mı acaba? Bak, benim işim Goupils'de, senin işin ise tuvalinin önünde; benim Goupils'de kazandığımın yarısı sana ait, senin tablolarının da yarısı bana. Hadi in yatağımın üzerinden, bırak da uyuyayım, biraz daha uyumama mani olursan polis çağıracağım!"

Ertesi akşam Theo, Vincent'ın eline bir zarf tutuşturdu ve "Bu gece bir işin yoksa bu partiye gidelim" dedi.

"Kim veriyor partiyi?"

"Henri Rousseau. Davetiyeye bir göz atsana."

Davetiyenin üzerinde iki mısralık basit bir şiir ve el ile çizilmiş çiçekler yer alıyordu.

"Kim bu adam?"

"Namına 'Gümrükçü' derler, kırk yaşına kadar eyaletin gümrük tahsildarıydı. Tıpkı Gauguin gibi Pazar günleri resim yapardı. Paris'e birkaç yıl önce geldi ve Bastille'in çevresindeki işçi mahallesine yerleşti. Mektep yüzü görmüş değil ya da bir kerecik birisinden eğitim ya da yardım almamış. Buna rağmen resim yapıyor, şiir yazıyor, beste yapıyor, piyano çalıyor, işçilerin çocuklarına keman dersleri ve birkaç yaşlı adama çizim dersleri veriyor."

"Ne gibi şeyler resmediyor?"

"Hayal ürünü ormanlardan çıkıp gelen hayal ürünü hayvanlar. Vahşi yaşama ve ormana en yaklaştığı yer Boulogne Ormanındaki hayvanat bahçesi. Kendisi köylü ve yaratılıştan ilkel birisi, öyle ki Gauguin bile onunla alay ediyor."

"Çalışmaları hakkında ne düşünüyorsun peki Theo?"

"Doğrusu ne desem bilemiyorum. Herkes ona ahmak ve kaçık diyor."

"Öyle mi peki?"

"Çocuksu birisi, ilkel bir çocuk... Bu gece partiye gidelim de kendin görüp değerlendir, en doğrusu bu. Duvarları boydan boya kendi tablolarıyla dolu olacaktır."

"Parti verebildiğine göre cebi paralı biri."

"Kendisi herhalde Paris'in en fakir ressamıdır. Keman derslerini verdiği kemanı bile kiralık, çünkü bir keman alacak parası yok. Ancak bu partilerinin bir amacı var, gidince kendin de göreceksin."

Rousseau'nun yaşadığı oda işçilerin ailelerinin bulunduğu bir apartmanın dördüncü katındaydı. Sokağın çığlık çığlığa koşup oynayan çocuklarla dolu olduğu bu mahallede; pişen yemeğin, yıkanan çamaşırın ve kanalizasyonun kokusu birbirine karışıp insanı boğacak kadar ağır bir hâl alıyordu.

Theo kapıyı çaldığında açan Henri Rousseau oldu. Kısa boylu, tıknaz, neredeyse Vincent'ın hatlarında bir adamdı. Parmakları kısa ve tombul, kafası ise âdeta kare gi-

biydi. Burnu ve çenesi küt, masum bakan gözleri ise genişçeydi.

Yumuşak ve cana yakın bir ses tonuyla, "Teşrifinizle beni onurlandırdınız Mösyö Van Gogh." dedi.

Theo, Vincent'i takdim ettikten sonra Rousseau'nun gösterdiği sandalyelere oturdular. Oda, hovardaca denebilecek kadar, rengârenk donatılmıştı. Rousseau köylü işi kırmızı beyaz ekoseli perdelerini asmıştı. Duvarlar boydan boya inanılmaz manzara, orman ve hayvan resimleriyle doluydu. Dört küçük çocuk hurda bir piyanonun önünde, ellerinde kemanları olduğu halde ürkek biçimde bekliyorlardı. Ocağın üzerindeki rafta üzerlerine çörek otu serpilmiş küçük kurabiyeler duruyordu. Odada henüz boş duran sandalyeler gelişigüzel yerleştirilmişti.

"İlk siz geldiniz Mösyö Van Gogh. Eleştirmen Guillaume Pille de birazdan teşrif edecekler."

Soktakta, çocukların gürültüleri yanında, döşeme taşları üzerinde at arabalarının çıkarttığı sesler duyuldu. Rousseau kapıyı açtı ve odayı kadınsı güzel sesler doldurdu.

"Devam edin, devam edin." diye gürledi arkadan bir ses. "Bir eliniz tırabzanda, diğeri burnunuzda olsun!"

Bu espriyi kopan kahkahalar izledi. Rousseau ki espriyi duyduğundan şüphe yok, Vincent'a döndü ve hafifçe gülümsedi. Vincent daha öne hiç kimsede böyle temiz ve masum bir bakış görmediğinden emindi. Kinden ve hasetten arınmış saf bakışlardı bunlar.

On beş yirmi kişilik bir grup odaya doluştu. Erkekler abiye kıyafetler giyinmiş, kadınlar ise şaşaalı elbiseler, zarif ayakkabılar ve uzun beyaz eldivenler giymişlerdi. Onların

içeri girişiyle odaya pahalı parfüm, hafif bir pudra ve ipek kokusu sardı.

"Pekâlâ, Henri," diye seslendi Guillaume Pille o çalımlı ve tok sesiyle, "Gördüğün gibi geldik, fakat fazla kalamayacağız, zira Broglie Prensesinin balosuna gidiyoruz. Sana biraz zaman ayıracağız, o arada da konuklarımı eğlendirmeni bekliyorum."

Göğüs dekolteli elbisesinin üzerine dalga dalga dökülen koyu kestane rengi saçları ve ince beliyle gayet alımlı duran bir kız, "Onunla tanışmak istiyorum," diyerek ortaya çıktı, "Düşünebiliyor musunuz, ismi bütün Paris'in dudağında gezen o büyük ressamı. Karşısındayım. Elimi öpecek misiniz Mösyö Rousseau?"

"Dikkat et Blanche!" diye uyardı bir ses, "Biliyorsun... Bu sanatçı milleti..."

Rousseau gülümsedi ve kızın elini nezaketle öptü. Vincent kalabalıktan bir nebze kaçınmak için bir köşeye çekilivermişti. Pille ve Theo bir süre ayaküstü sohbet ettiler, grubun geri kalanı ise ikişerli üçerli gruplar halinde odayı geziyor tablolara göz atıyorlardı, farklı farklı tabloların önünde kahkahalarla yorumlarda bulunuyor, Rousseau'nun perdelerini birbirlerine gösteriyor ve odanın her bir detayından kendilerince bir gülme malzemesi çıkartıyorlardı.

"Şayet yerlerinize otururşanız bayanlar ve baylar," diyerek söze başladı Rousseau, "Küçük orkestram sizlere kendi bestelerimden birini çalacak. Bu parçayı Mösyö Pille'e adıyorum; *Chanson Raval.*

"Oo evlere şenlik! Hadi herkes gelsin!" diye seslendi Pille. "Jeanie! Blanche! Jacques! Gelin haydi, Rousseau bizi eğlendirecek, oturun şöyle."

Heyecandan titreyen dört çocuk tek bir nota sehpasının önünde durup kemanlarını akort ettiler. Rousseau piyanosuna oturdu, gözlerini yumdu, bir süre sonra,"Hazır!" dedi ve çalmaya başladılar. Beste basit, kırsal bir nağmeydi. Vincent dinlemeye çalışsa da grubun kıkırdamaları müziğin sesini bastırıyordu. Şarkı bittiğinde ise abartılı bir gürültü kopartarak alkışladılar. Blanche piyanoya doğru ilerledi ve ellerini Rousseau'nun omuzlarına koyarak, "Harikulade çaldınız Mösyö, çok güzeldi! Hiç bu kadar etkilenmemiştim." dedi.

"Beni şımartıyorsunuz Madam."

Blanche yüksek perdeden bir kahkaha attı.

"Guillaume, duydun mu? O'nu şımartıyor muşum!"

"Şimdi size bir bestemi daha çalacağım." dedi Rousseau.

"Araya da şiirlerinden birini serpiştir Henri. Epeyce bir şiir vardır elinin altında."

Rousseau çocukça sırıttı, "Pekâlâ Mösyö Pille, çalarken bir de şiir okurum."

Masaya gitti, bir tomar şiir çıkartıp aralarından birini seçti. Piyanosuna dönüp oturdu ve çalmaya başladı. Vincent müziği beğenmişti, şiirden duyabildiği birkaç satır da fena değildi doğrusu, ancak ikisinin bir arada oluşu oldukça gülünçtü. Kalabalık gürültüyle kahkahalar atıp Pille'in sırtına vuruyorlardı.

"İlahi Guillaume, ne muzip adamsın!"

Şarkı bittikten sonra Rousseau mutfağa gidip kaba fincanlar içerisinde kahve getirip müsafirlerine dağıttı. Onlar kurabiyelerdeki çörekotlarını ayıklayıp birbirlerinin

kahvelerine fırlatıp oynarken Vincent da bir köşede piposunu tüttürüyordu.

"Hadi bakalım Henri, şu tablolarını göster bize, onlar için buradayız nede olsa. Hazır atölyene kadar gelmişken Louvre[4] satın almadan görelim şunları."

"Çok güzel yeni tablolarım var, onları sizin için duvardan indireyim."

Kalabalık, masanın etrafına toplandı ve birbirleriyle abartılı övgüler düzme yarışına girdiler.

"Bu mükemmel bir tablo!" dedi Blanche. "Bunu kendi odamın duvarına asmalıyım! Bu tabloyu görmeden bir gün dahi yaşayamam! Söyle ressamlar üstadı, bu ölümsüz şahesere ne kadar istiyorsun?"

"Yirmi beş frank"

"Yirmi beş frank? Böyle muazzam bir sanat eseri için sadece yirmi beş frankcık ha! Rica etsem bir de tablonuzu benim için imzalar mısınız?"

"Şeref duyarım."

"Françoise'a söz verdim ona bir tane alacağım diye." dedi Pille. "Henri, nişanlıma yakışır bir tablo göster bakalım, elindekinin en iyisini istiyorum."

"Tam istediğiniz şey var elimde Mösyö Pille."

Masallardan çıkmış gibi duran bir ormanın içinde hayal meyal görünen garip bir yaratığın tasvir edildiği bir tabloyu alıp getirdi. Herkes Pille'e bakıp kahkaha atmaya devam etti.

---

4 Ç.N. Fransa'nın ilk devlet müzesi ve en saygın sanat müzesi.

"Nedir bu?"

"Bir aslan."

"Hayır, hayır o bir kaplan"

"Yanılıyorsunuz, bu bizim çamaşırcı kadın!"

Rousseau nazikçe, "Bu tablo biraz büyükçe, fiyatı bu yüzden otuz frank." dedi.

"Buna değer Henri, kesinlikle değer. Günün birinde torunlarım bu eşsiz tabloyu otuz bin franka satacaklardır."

Grubun geri kalanından da pek çoğu "Ben de bir tane istiyorum." diye seslendiler. "Mutlaka arkadaşlarıma bir tane götürmeliyim. Yılın en iyi şovu bu!"

"Haydi bakalım millet, toparlanın" diye bağırdı Pille. "Baloya geç kalacağız yoksa. Tablolarınızı da getirin, bunlarla ortalığı epey bir karıştırırız. Allah'a ısmarladık Henri, çok güzel zaman geçirdik. Yakında bir parti daha ver."

"Elveda büyük üstat!" dedi Blanche parfümlü mendilini Rousseau'nun burnuna dokundurarak. "Sizi asla unutmayacağım, ebediyen hatıralarımda yaşayacaksınız."

"Rahat bırak adamcağızı Blanche, bütün gece uyku girmeyecek zavallının gözüne!" diyerek seslendi erkeklerden bir tanesi.

Binanın kokusuyla karışan parfüm kokularından oluşan bir izi, arkalarında bırakarak gürültülü bir şekilde, aralarında şakalaşarak merdivenlerden indiler. Theo ve Vincent kapıya doğru yürüdüler, Rousseau da masanın başında dikilmiş önündeki para yığınına bakıyordu.

"Ben biraz burada kalsam Theo, sen eve tek başına döner misin?" diye sordu Vincent.

Theo gitti, Rousseau bu arada masaya oturmuş paraları saymakla meşguldü. Vincent'ın kapıyı kapatıp sırtını dayayarak onu izlediğini fark etmedi.

"Seksen frank, doksan frank, yüz frank, yüz beş frank..."

Kafasını kaldırdığında Vincent'ın onu izlediğini gördü, o sade ve çocuksu gülüşü geri geldi. Parayı bir kenara itip sırıttı.

"Maskeni çıkartabilirsin Rousseau." dedi Vincent. "Ben de bir köylü ve bir ressamım."

Rousseau masadan kalkıp Vincent'ın yanına geldi ve içtenlikle elini sıktı.

"Kardeşiniz Hollandalı köylü tasvirlerinizi göstermişti. Çok iyiler. Hatta Millet'ninkilerden de iyiler, onlara uzun uzun baktım. Sizin bir hayranınızım Mösyö."

"Ben de diğer Misafirleriniz dalga geçerken sizinkileri inceledim. Ben de size hayran kaldım doğrusu."

"Teşekkür ederim. Oturmaz mısınız? Lütfen piponuzu benim tütünüm ile doldurun. Bugün yüz beş frankım oldu Mösyö. Tütün, yiyecek ve yeni tablolarım için tuval alabileceğim."

Masaya karşılıklı oturup dostane bir sessizlikle düşüncelere daldılar.

"Sana kaçık dediklerini biliyor muydun Rousseau?"

"Evet biliyorum. Lahey'de de sana kaçık diyorlarmış."

"Evet, doğru biliyorsunuz."

"Bırakın ne isterlerse desinler. Günün birinde tablolarım Lüksemburg'da sergilenecek."

"Ve benimkiler de," dedi Vincent, "Louvre'un duvarlarını süsleyecek."

Birbirlerinin gözlerinden düşüncelerini okuyup içten bir kahkaha attılar.

"Bunun şerefine gidip bir şeyler içmeye ne dersiniz?" diye sordu Rousseau.

Kendini asan zavallı

Sonraki hafta Çarşamba günü akşam yemeği vaktinde Gauguin apartmanın kapısını çaldı.

"Kardeşin seni bu akşam Cafe Batignolles'e götürmemi söyledi. Kendisi geç saate kadar galeride çalışacakmış. Çok ilginç tablolar bunlar, bakabilir miyim?"

"Tabii ki. Bir kısmını Brabant'ta, diğerlerini de Lahey'de yapmıştım."

Gauguin tablolara uzun uzun baktı, pek çok kere elini kaldırdı, ağzını açtı, sanki düşüncelerini ifade edecek sözcükleri yakalamaya çalışır gibiydi. Bir süre konuşamadı.

"Sorumu mâzur gör Vincent ama..." dedi sonunda "Hiç epilepsi geçirdin mi?"

Vincent, Theo'nun bütün itirazlarına rağmen bir ikinci el dükkânından aldığı koyun derisi montunu giyinmekle meşguldü. Dönüp Gauguin'e baktı.

"Ne geçirdim mi?"

"Epilepsi. Şu sinir krizi hani."

"Bildiğim kadarıyla hayır Gauguin. Neden sordun?"

"Ee... bu tablolar... sanki tuvalden fırlayacaklarmış gibi duruyorlar. Çalışmalarına baktığımda ve bu ilk defa başıma gelen bir şey değil... Zar zor engel olabildiğim bir heyecana kapılıyorum, bu tablolar birden patlamayacaklarsa ben patlayacakmışım gibi! Tabloların beni en çok neremden etkiliyor biliyor musun?"

"Hayır, nerenden?"

"İşkembemden. Şuramda bir hareketlilik, bir gurultu, o kadar yoğun bir heyecan ve kaygı yaşıyorum ki, zor tutuyorum kendimi."

"Hmm... O halde bunları müshil olarak satmalıyım. Tuvaletlere asılıp günün belli saatlerinde izlenebilirler."

"Cidden Vincent. Senin bu tabloların beni bir hafta içerisinde delirtebilir, bunların yakınında yaşayamam ben."

"Gidelim mi?"

Montmartre Sokak'tan yukarıya, Clichy Caddesine çıktılar.

"Akşam yemeği yedin mi?" diye sordu Gauguin.

"Hayır, ya sen?"

"Hayır, ben de yemedim. Bataille'in restoranına gidelim mi?"

"İyi fikir. Üzerinde para var mı?"

"Kuruş yok. Sen ne durumdasın?"

"Ben de her zamanki gibi meteliğe kurşun atıyorum. Theo'yu bekliyordum gelince bir şeyler ısmarlar diye."

"Tüh! O halde yemek yemeyelim."

"Yine de çıkıp günün spesiyali neymiş ona bakalım."

Tepeye tırmanıp sağa, Abesses Sokağa doğru döndüler. Madam Bataille, dükkânının önündeki sahte ağaç süslemelerinden birinin önüne iliştirdiği tabelaya günün spesiyalini yazmıştı.

"Mmmm, bezelyeli dana kuşbaşı. En sevdiğim yemeklerdendir." dedi Vincent.

"Dana etini hiç sevmem, yiyemiyor olduğumuza sevindim bir an." diye karşılık verdi Gauguin.

"Şaka gibisin!"

Sokaktan aşağıya yürüyüp, tepenin eteğindeki üçgen şeklinde düzenlenmiş parklardan birine girdiler.

"Oo şuraya bak, Paul Cezanne! Bir bankta uyuyor. Bu herif neden pabuçlarını başının altına kor aklım almıyor. Hadi uyandıralım şunu."

Kemerini çıkartıp ikiye katladıktan sonra uyuyan adamın tabanlarına hızlıca vurdu. Cezanne ne olduğunu anlayamadan bir anda banktan fırlayıverdi.

"Gauguin, seni kahrolası sadist! Senin şaka anlayışın bu mu? Günün birinde şaka olsun diye kafanı kıracağım!"

"Ayakkabılarını çıkartıp uyumuşsun, tabanların vur bana diye yalvarıyordu dayanamadım. Hem ne diye o leş gibi botları kafanın altına koyarsın ki? Hiç yastık olmaması bunlara kafanı koymaktan daha iyidir."

Cezanne homurdanarak ayaklarını ovduktan sonra botlarını giydi.

"Bunları yastık niyetine kullanmıyordum, kafamın altında koydum çünkü ben uyurken çalınsın istemedim"

Gauguin, Vincent'a dönerek, "Duyan da açlıktan nefesi kokan sanatçılardan zannedecek. Babası bankacı ve Aix kentinin yarısının da sahibi. Paul, seni Vincent Van Gogh ile tanıştırayım. Theo'nun kardeşi."

Cezanne ve Vincent tokalaştılar.

"Sana yarım saat önce denk gelmediğimiz çok yazık oldu Cezanne. Bataille'de bugüne kadar yediğim en lezzetli dana kuşbaşı servis ediliyor."

"O kadar iyiydi diyorsun ha?"

"İyi mi dedim ben be adam! Tarifsiz bir lezzetti diyorum sana. Öyle değil mi Vincent?"

"Ah kesinlikle öyleydi."

"O halde ben de gidip yiyeyim. Hadi siz de gelin, bana arkadaş olun."

"Doğrusu ben bir tabak daha yiyebilir miyim bilmiyorum, ya sen Vincent?"

"Zannetmiyorum, ama Mösyö Cezanne ısrar ediyorlarsa..."

"Tek başıma yemek yemeği sevmediğimi biliyorsun Gauguin, kuşbaşına doyduysanız başka bir şey söylersiniz. Hadi gidelim."

"Peki madem, seni kırmamak için gelelim. Hadi Vincent."

Tepeyi geri tırmanıp Bataille'e geldiler.

"İyi akşamlar baylar," diyerek karşıladı garson "Ne istediğinize karar verdiniz mi?"

"Evet, bize günün spesiyalinden getirin üç kişilik." diye yanıtladı Gauguin.

"Güzel seçim. Peki ya şarap?"

"Şarabı sen seç Cezanne, sen şaraptan anlıyorsun."

"Bakalım, Saint Estephe, Bordeaux, Sauterne, Beaune..."

"Pommard'ı denedin mi? Bence Bataille'deki en güzel şarap o" diyerek araya girdi Gauguin.

Cezanne, "Pekâlâ, bir şişe Pommard getir bize." diyerek garsonu gönderdi.

Gauguin sunulan yemeği bir lokmada mideye indirdi ve henüz yemeğin ortalarında bulunan Cezanne'a dönerek,

"Bu arada, Paul, duydum ki Zola'nın 'L'Oeuvre'u epeyce satmış. Binlerle ifade ediyorlar."

Cezanne ters bir bakış attı ve önündeki tabağı suratını buruşturarak itti. Sonra da Vincent'a döndü,

"O kitap bozmasını okudunuz mu Mösyö?"

"Henüz değil, 'Germinal'i yeni bitirdim."

"'L'Oeuvre' bir kitap müsveddesi! Baştan aşağı yalanlarla dolu... Üstelik dostluğa sürülmüş en kara lekelerden biri-

si. O kitap bir ressam hakkında yazıldı Mösyö Van Gogh. Benim hakkımda! Emile Zola benim kadim dostumdur, Aix'de birlikte büyüdük, okula birlikte gittik. Paris'e de sırf o burada diye geldim. Emile ve ben kardeşten daha yakındık birbirimize. Gençlik yılarımızda O ve ben nasıl büyük birer sanatçı olacağımızın hayallerini kurardık ve O bana bunu yaptı."

"Ne yaptı ki sana?" diye sordu Vincent.

"Beni aşağıladı, alay etti, bütün Paris'e gülme malzemesi yaptı beni. Gün be gün O'na ışıkla ilgili ve yüzey görüntüsü altındaki katı malzemenin temsili ile ilgili teorilerimi; ressamların paletlerini kökten değiştirecek fikirlerimi anlattım. Can kulağıyla dinledi beni, destekledi ve cesaret verdi, benim gardımı indirmemi bekledi. Bütün bu süre aslında tek yaptığı bu aşağılık kitap için malzeme toplamakmış!"

Kadehindeki şarabı bitirdi ve Vincent'a dönüp devam etti. Gözlerinde tutkulu bir nefret alev alev yanıyordu.

"Zola o kitapta üç kişiye yer veriyor Mösyö Van Gogh; bendeniz, Bazille ve Manet'nin stüdyosunu temizleyen zavallı bir oğlan. O zavallı da sanatçı olma hayalleri kuruyordu, ancak sonunda kendisini astı. Zola beni, sanata köklü değişiklikler katmaya çalışan birisi olarak resmediyor kitabında, ancak vizyoner birisi olarak değil de genel geçer yöntemlerle resim yapmayışının nedeni bu yenilik arzusundan ziyade beceriksizlik olan zavallı bir hayalperest olarak aktarıyor okuyucuya. Sonunda beni temsil eden karakter, kendisinde gördüğünün deha seviyesinde bir yetenek değil de, yalnızca bir deli saçması olduğunu fark edip kendisini başyapıtının iskelesinde asıyor. Kitapta bir de Aix'li bir başka sanatçıyla; basmakalıp ve yete-

neksiz bir mektepli heykeltıraşla, beni kıyaslıyor ve O'nu muhteşem bir sanatçı olarak tarif ediyor."

"Zola'nın, Edouard Manet'nin resimde yaptığı devrimi ilk destekleyenlerden biri olduğunu düşününce bu durum aslında oldukça gülünç" dedi Gauguin, "Bugün empresyonistler için Emile'den fazla gayret göstermiş kimse yoktur."

"Evet, Manet'yi taparcasına seviyordu, çünkü Edouard mekteplilerin resimdeki tekelini sonlandırmıştı, fakat ben empresyonizmin de ötesine gitmeye kalktığımda bana etmediği hakareti bırakmadı. Emile'e gelince, O'nun ortalama bir zekâsı ve çok kötü bir dostluğu var. O'nun evine gitmeyi uzun süre önce bırakmalıydım. Kahrolası bir burjuva gibi yaşıyor. Yerde pahalı halılar, sehpalarının üstünde kıymetli vazolar, hizmetçiler, üzerinde başyapıtlarını kaleme aldığı ahşap oyma işlemeli bir masa... Peh! Manet'nin cüret ettiğinden daha orta sınıf bir hayat sürüyor. Maskelerinin altında iki burjuva saklıyorlarmış meğer. Bu yüzden bu kadar iyi anlaşıyorlardı demek. Sırf kendisiyle aynı kasabadan geldim ve beni çocukluğumdan beri tanıyor diye, Emile benim önemli bir iş başaramayacağımı düşünüyor."

Senin "Salon des Refugés'da[5] sergilenen tabloların için bir broşür hazırladığını duymuştum Emile'in, ne oldu ona?"

"Matbaaya verilmeden hemen önce Emile yırtıp attı onu Gauguin."

"İyi ama neden?" diye sordu Vincent.

---

5 Reddedilenler Salonu. Jüri tarafından, saygın Paris Salonu'na kabul edilmeyen eserlerin sergilendiği salon.

"Eleştirmenlerin sırf aramızda bir hukuk olduğu için beni desteklediğini söylemelerinden çekiniyordu. Şayet o broşürü yayınlasaydı, piyasada yer edecektim. Fakat O ne yaptı? O broşürü yırtıp attı ve arkasından 'L'Oeuvre'u yayınladı. Ben böyle dostluğun... O sergiye gidenlerin neredeyse tamamı tablolarımla alay ettiler. Duran-Ruel; Degas, Monet ve arkadaşım Guillaumin sergileniyor, ama bana bir tabloluk yer ayırmıyorlar. Hatta kardeşiniz bile, Mösyö Van Gogh, benim tablolarımı o asma kata koymaya çekiniyor. Bütün Paris'te benim tablolarımı vitrinine koyan tek simsar Pére Tanguy, fakat o da açlıktan kırılan bir milyonere kuru ekmek satmaktan aciz zavallının teki."

"Şişede hiç Pommard kaldı mı Cezanne?" diye sordu Gauguin. "Teşekkür ederim. Zola'dan hazzetmeyişimin nedeni, hikâyelerinde örneğin bir temizlikçi kadını, temizlikçi kadın gibi konuşturup, sonra karakter değiştirdiğinde stilini değiştiremiyor olması."

"Doğrusu Paris'ten bıktım artık. Aix'e geri dönüp yaşamımın geri kalanını orada sürdüreceğim. Ovanın orta yerinden yükselip bütün kırsalı ayaklarının altına seren bir tepe var orada, tertemiz ve parlak bir gün ışığına ve renge sahip. Ah hem de ne renk! Tepenin doruğuna yakın bir yerde satılık arazi de biliyorum. Çam ağaçlarıyla çevrili güzel bir arazi... Stüdyomu oraya taşıyıp bir de elma bahçesi kuracağım, arazimin etrafını yüksek taş duvarlarla çevreleyeceğim ve duvarın üstünü cam kırıklarıyla kaplayıp bütün dünyayı duvarın gerisine hapsedeceğim. Ve bir daha asla Aix'den ayrılmayacağım."

Gauguin, "Bir münzevi he?" diye mırıldandı Pommard kadehine doğru bakarak.

"Evet, bir münzevi!"

"Aix'li Münzevi. Kulağa hoş gelen bir unvan. Hadi kalkın da Cafe Batignolles'e doğru geçelim, millet toplanmaya başlamıştır."

Sanat ahlâküstülük kazanıyor

Neredeyse herkes oradaydı. Lautrec'in önündeki fincan altlıkları çenesine kadar uzanacak şekilde üstüste diziliydi. Seurat ise empresyonizm ve Japon baskılarını birleştirmeye çalışan Anquetin adında ince yapılı, uzun boylu bir ressam ile sohbete dalmıştı. Rousseau cebinden çıkarttığı kurabiyeleri kafe lattesine batırıp yiyor, Theo da bir köşede Paris'li iki modern eleştirmen ile sohbet ediyordu.

Batignolles, önceleri Clichy Caddesinin varoşlara açılan girişiydi ve burada Edouard Manet, kafa dengi Paris'lileri etrafında toplamayı başarmıştı. Manet'nin ölümünden evvel Batignolles ekolü mensupları bu kafede haftada iki kere buluşmayı bir âdet hâline getirmişlerdi. Legros, Fantin-Latour, Courbet, Renoir hepsi burada bir araya gelip sanat üzerine düşüncelerini paylaşırlardı, ancak şimdi bu ekol genç nesil tarafından devralınmıştı.

Cezanne, Zola'yı görünce uzaktaki bir masaya geçti ve kahvesini kalabalığa katılmaksızın içmeye başladı. Gauguin, Vincent ve Zola'yı tanıştırdıktan sonra Lautrec'in yanındaki bir sandalyeye atıverdi kendisini. Zola ve Vincent masalarında başbaşa kalmışlardı.

"Buraya Paul Cezanne ile geldiğinizi fark ettim Mösyö Van Gogh. Şüphesiz size benim hakkımda bir şeyler söylemiş olmalı, yanılıyor muyum?"

"Evet, bir şeyler anlattı."

"Neymiş onlar?"

"Korkarım son kitabınız kendisini derinden yaralamış."

Zola iç geçirip masayı deri kaplı oturaktan biraz öteye ittirmek suretiyle geniş göbeğine yer açtıktan sonra;

"Hiç Schweininger Tedavisi diye bir şey duymuş muydunuz?" diye sordu. "Şayet bir kişi yemekte bir şeyler içmeyi bırakırsa üç ayda on kilodan fazla verebiliyormuş."

"Duymamıştım."

"Paul Cezanne hakkında o kitabı yazmış olmaktan ben de en az onun kadar incinmiş bulunmaktayım, ancak orada yazılanlar kelimesi kelimesine doğru. Bir ressamsınız siz de değil mi? O halde sorarım size, sırf bir arkadaşınız incinmesin diye portresini olduğu gibi yapmak yerine üzerinde oynar mıydınız? Elbette böyle bir şey yapmazdınız. Paul iyi birisidir ve yıllarca benim en samimi dostum olmuştur, ancak çalışmaları tek kelimeyle aptalca. Bilmem bilir misiniz, bizim evde son derece hoşgörülü bir hava hâkimdir, ancak yine de arkadaşlarım geldiğinde sırf O'nunla dalga geçmesinler diye Paul'ün tablolarını saklarım."

"Herhalde anlattığınız kadar kötü olamaz."

"Daha da kötü Sayın Van Gogh, daha da kötü. Birini bile görmediniz mi? Evet bu şüphenizi açıklıyor. Beş yaşındaki bir çocuk gibi çiziyor, sizi temin ederim kafayı oynatmış birisi O."

"Gauguin ona saygı duyuyor ama."

"Cezanne'ın hayatını bu hayaller peşinde heba etmesi beni üzüyor." diye devam etti Zola, "Aix'e dönmeli ve bankada babasının işini devam ettirmeli. Hiç değilse bu şekilde hayatına bir anlam katabilir. Bu şekilde gidecek olursa... Korkarım 'L'Oeuvre'daki kehanetim gerçekleşir ve bir gün Cezanne'ı kendi eliyle boynuna geçirdiği bir ipin ucunda sallanırken buluveririz. Kitabı okumuş muydunuz Mösyö?"

"Henüz okumadım. 'Germinal'i yeni bitirdim."

"Ah evet, işte o benim başyapıtım. Geçen yıl seri halinde *Gil Blas*'da[6] yayınlanmıştı. Oradan iyi para kazanmıştım, ardından da kitap altmış binin üzerinde sattı. Gelirim hiç bugünkü kadar iyi olmamıştı, Medan'daki evime bir ek kanat yaptıracağım. Bu kitap daha şimdiden Fransa'nın maden bölgelerinde dört tane greve neden oldu. 'Germinal' devasa bir devrim yaratacak ve bu gerçekleştiğinde elveda kapitalizm! Siz ne gibi tablolar yaparsınız Mösyö? Gauguin, önadınızı söylemişti ama..."

"Vincent. Vincent Van Gogh. Theo Van Gogh da kardeşim olur."

Zola notlar karaladığı kalemini masanın taş yüzeyine usulca bıraktı ve dikkatle Vincent'ı süzdü.

"Çok ilginç." dedi.

"Nedir ilginç olan?"

"Adınız. Sanki daha önce duymuş gibiyim."

"Theo bahsetmiş olmalı."

6 Paris'te 1879-1914 yılları arasında yayın hayatını sürdüren edebiyat dergisi.

"Evet, O da bahsetti ama, başka bir şey daha var. Buldum! Germinal! Hiç kömür madenlerinde bulunmuş muydunuz?"

"Evet iki yıl Belçika, Borinage'da yaşadım."

"Borinage! PetitWasmes! Marcasse!"

Zola'nın gözleri yuvalarından fırlarcasına açıldı.

"Siz, Mesih'in yeniden gelişi olmalısınız!"

Vincent kıpkırmızı olmuştu, "Ne demek istiyorsunuz bununla?"

"Borinage'da beş hafta geçirdim, 'Germinal' için gözlemler yapmaktaydım. Madenciler onlara vaazlar veren Mesih'in bir neferinden söz ediyorlardı."

"Yalvarırım sesinizi alçaltın!"

Zola ellerini göbeği üzerinde kavuşturup hafifçe bastırdı.

"Utanılacak bir şey yok Vincent," dedi, "Orada kıymetli bir iş yapmaya çalıştın, ancak yanlış aracı kullandın. Din, insanlara hiçbir şey katamaz. Ancak sefil bir kimse bu dünyanın kahrına, gelecek bir saadet umuduyla katlanır."

"Ben bunun farkına çok geç vardım ne yazık ki."

"Borinage'da iki yılını harcadın Vincent. Yemeğini, paranı, giysilerini paylaştın, ölesiye çalıştın orada. Peki karşılığında ne elde ettin? Koca bir hiç! Üstelik sana kaçık dediler ve kiliseden ihraç ettiler. Borinage'dan ayrılırken, onları bulduğundan daha iyi bir durumda bırakmadın değil mi?"

"Daha bile kötüydüler."

"Ancak benim araçlarım bunu başaracak! Yazılı metinler devrimi getirecek. Belçika'da ve Fransa'da ne kadar okuma yazma bilen madenci varsa kitabımı okudu, bütün o bölgede kitabımın olmadığı tek bir hane, tek bir dükkân, tek bir kafe yok. Okuma yazma bilmeyenler bile başkalarına defalarca okutturarak 'Germinal'de yazdıklarıma ulaşıyorlar. Şimdiden dört grev oldu, onlarca maden de sırada bekliyor, bütün ülke uyanışta. Kitabım yeni bir toplum yaratacak, dininin yaratamadığı bir toplum! Peki ben bunlar karşılığında ne alıyorum dersin?"

"Ne?"

"Para. Binlerce frank! Bir şeyler içelim mi?"

Lautrec'in masasındaki tartışma hararetlenmişti, herkesin dikkati onlardaydı.

Parmaklarını kütürdeterek, "Nasıl senin metodunuz oluyormuş Seurat?" diye sordu Lautrec.

Seurat, makulen güzelliğin simgesi gibi mükemmel yüz hatları ve sükûnet sergileyen maske gibi yüz ifadesiyle bu alayı görmezden geliyordu.

"Ogden Rood adında bir Amerikalı ışığın kırılmasıyla ilgili yeni bir kitap yazmış. Helmholtz ve Chevral'in düşüncelerine kıyasla ilerleme kaydedilmiş, ancak Superville'in çalışması kadar heyecan uyandırıcı değil. Hepsinden bir şey öğrenmek mümkün elbette..."

"Ben resim hakkında kitap okumuyorum," diye çıkıştı Lautrec, "O işi avama bıraktım."

Seurat siyah beyaz damalı ceketinin düğmelerini çözdü ve beyaz noktalarla süslenmiş geniş mavi kravatını düzeltti.

"Kullandığın renkleri tahmin ile seçtiğin sürece sen de avamdan sayılırsın." diye yanıtladı.

"Ben tahmin etmiyorum, içgüdüsel olarak biliyorum."

"Bilim bir metodtur Georges." diyerek lafa girdi Gauguin. "Renk kullanımımızı bilimsel bir düzeye ancak yıllar süren deneme yanılmalar ve sıkı bir çalışma ile getirebiliriz."

"Bu yeterli değil dostum. Günümüzde öznel üretime bir yöneliş var; ilham ve deneme yanılma ile sanat icra etme günleri sonsuza dek geride kaldı."

"O kitapları okumaya dayanamıyorum" diye lafa girdi Rousseau "başımı ağrıtıyorlar, sonra baş ağrım geçsin diye bütün gün resim yapıyorum."

Herkes O'nun bu sözüne güldü. Anquetin, Zola'ya dönerek, "Bugünkü gazetede 'Germinal'e yapılan saldırgan eleştirileri gördün mü?"

"Hayır, ne yazmışlar?"

"Eleştirmen seni 19. yy'ın en ahlâksız yazarı olarak nitelendiriyor."

"Dillerine doladıkları bir terane, hakkımda söyleyecek başka bir şeyi yok muymuş?"

"Haklılar ama Zola, ben senin kitaplarını ziyadesiyle şehevî ve müstehcen buluyorum" dedi Lautrec.

"Ah müstehcenliği görür görmez tanıyabilecek birisi varsa o da sensin zaten!"

"Kabul et Lautrec, lafı gediğine koydu bu sefer!"

"Garson!" diye seslendi Zola "Herkese içki getir."

"Çattık!" diyerek söylendi Cezanne, Anquetin'in duyacağı şekilde, "Emile içki ısmarlıyorsa, saatlerce nutuk atıp esir alacak demektir."

Garson içkileri getirdi, ressamlar birbirlerine daha da yaklaşarak küçük bir daire biçiminde oturup pipolarını yaktılar. Gaz lambaları bulundukları odayı ışık huzmeleriyle aydınlatıyor, diğer masalarda edilen sohbetler ise, hafif fakat âhenkli bir uğultu hâlinde duyuluyordu.

"Kitaplarımın ahlâksız olduğunu söylüyorlar." diyerek söze başladı Zola, "Aynı nedenlerle senin tablolarına da ahlâksızlık atfediyorlar Henri. Toplum, sanatta ahlâkî yargı olamayacağı gerçeğini kabullenmekten acizdir. Sanat, ahlâk üstüdür; tıpkı yaşam gibi! Benim için hiçbir kitapta müstehcen resimler yoktur, yalnızca yetersiz tasarımlar ve başarısız tasvirler vardır. Toulouse-Lautrec imzası taşıyan bir hayat kadını tasviri, yüzeysel görünümün altındaki güzelliği sergilediği için ahlâkîdir; Bouguereau imzalı saf bir taşra kızı ise ahlâksızlığın sınırlarını zorlar, zira insanı tiksindirecek kadar duygusallaştırılmış ve yapay bir şirinlik eklenerek yapılmıştır."

"Evet, katılıyorum" diyerek başını salladı Theo.

Vincent, ressamların Zola'ya derin bir saygı duyduğunu fark etti. Bu saygı yalnızca işinde başarılı olduğu için değil, ki sıradan başarı atıflarından hazzeden kişiler değildirler, anlamakta zorlandıkları ve kendilerine gizemli gelen bir alanda uğraştığı içindi. Sözlerini dikkatle dinlediler.

"Sıradan bir insanın beyni dünyayı ikilikler üzerinden algılar; ışık ve gölge, tatlı ve ekşi, iyi ve kötü gibi. Ancak böyle bir ikiliğin tabiatta karşılığı yoktur. Kâinatta iyi veya kötü değil, varoluş ve aksiyon vardır. Bir aksiyonu tarif ettiğimiz zaman hayatın kendisini tarif etmiş oluruz;

fakat bir aksiyonu isimlendirdiğimiz zaman nesnel önyargılar âlemine gireriz."

"Fakat Emile, ahlâk standartları olmasa kitlelerin hâli ne olurdu?" diye sordu Theo.

"Ahlâk da tıpkı din gibi kitleleri yaşantılarının bayağılığına karşı kör kılan bir uyuşturucudur." diyerek ekledi Toulouse-Lautrec.

"Senin ahlâküstülük anlayışın anarşizmden başka bir şey değil Zola" dedi Seurat, "Üstelik nihilist bir anarşizm. Daha önce yürüdüler bu yollarda; bu yollar bir yere çıkmıyor."

"Elbette belirli prensiplerimiz olmalı." diyerek itiraza katıldığını belirtti Zola. "Toplumun huzuru, bireylerin belli başlı fedakârlıklarını gerekli kılıyor. Ben doğrudan ahlâka karşı değilim, benim sorunum *Olympia*'da oturup Maupassant'ı baskılayan alçakgönüllülükle. Bugünün Fransa'sında ahlâk tamamen erojen bölgeler ile sınırlandırılmış durumda. Bırakın insanlar kiminle istiyorsa yatsın, ben bundan daha yüksek ahlâkî değerler olduğunu savunuyorum."

Gauguin söz aldı; "Birkaç yıl önce bir yemek vermiştim, bak o aklıma geldi. Davetlilerden bir adam 'Anlamıyorsun dostum, senin şu metresin ortalarda dolaşırken karımı davetlerine getiremem.' dedi. 'Pekâlâ.' dedim ben de, 'Bu akşamlık metresimi göndereceğim, buralarda olmayacak.' Yemek bitip davetliler birer birer evlerine dönmeye başladığı sıralarda bizim bütün gece esneyip duran Bayan Namuslu bir anda ayılıp kocasına 'O işi görmeden önce beni sözlerinle tahrik et.' deyiverdi, kocası da, 'Bu akşam yemeği çok kaçırdım, bence sadece sözle yetinelim.' diye yanıtladı."

Grubun kahkahaları arasından "İşte bu bütün meseleyi özetliyor!" diye bağırdı Zola.

Bu sefer Vincent "Etiği bir anlığına bir kenara bırakıp sanatın ahlâküstülüğü konusuna dönecek olursak," diyerek lafa girdi, "Kimse benim tablolarımı müstehcenlikle itham etmiyor, ancak beni daha büyük bir ahlâksızlıkla suçluyorlar: Çirkinlik!"

"Turnayı gözünden vurdun Vincent!" dedi Toulouse-Lautrec.

Gauguin; "Evet, bu toplum nezdinde oluşan yeni ahlâksızlık algısının özü." diyerek onayladı. "Bu ayki *Mercure de France* bizim için ne diyor gördünüz mü? Çirkinlik Ekolü."

"Benzer bir eleştiri bana karşı da yapıldı." dedi Zola. "Geçen gün bir kontes bana 'Mösyö Zola, neden sizin gibi sıra dışı yetenekleri olan bir insan her taşı kaldırıp altında gezinen iğrenç böcekleri aramakta bu kadar ısrar eder ki?' diye sordu."

Lautrec cebinden eski bir gazete kupürü çıkarttı. Son "*Salon des Independents*[7] sergisindeki tablolarımla ilgili yazılana bir bakın. 'Toulouse-Lautrec önemsiz sevinçleri, kaba eğlenceleri ve seviyesiz konuları tasvir etmesiyle eleştirileri hak etmektedir. Kendisi şeklin güzelliğine, formun letafetine ve hareketin zarafetine karşı duyarsız görünmektedir. Bodur, biçimsiz ve itici varlıkları fırçasının tüm sevecenliği ile resmediyor olabilir, ancak böyle bir sapkınlığın kime ne faydası var?"

"Frans Hals'ın tonları." diye mırıldandı Vincent.

---

7 1884'ten itibaren Paris salonlarının katı kural ve seçiciliğine tepki olarak kurulan Bağımsız Sanatçılar Sergisi.

Seurat lafa girdi "Ancak adam haklı. Siz sapkın değilseniz bile en azından yanlış yönlendirilmişsiniz. Sanat dediğin renk, tasarım ve ton gibi soyut şeyler ile yapılır. Sanatı toplumu geliştirmek ya da çirkinliği aramak için yapmak anlamsız. Resim de tıpkı müzik gibi günlük yaşantıdan kopuk olmalı."

"Victor Hugo geçen yıl öldü," dedi Zola, "ve onunla birlikte bütün bir uygarlık öldü. Hoş jestlerin, romantizmin, sanatkârane yalanların ve el altından kaçamakların uygarlığı... Benim kitabım yeni bir uygarlığın öncülü; 20.yy'ın ahlâküstü uygarlığı! Sizin tablolarınız da bu uygarlığın habercileri işte. Bouguereau zavallı cesedini hâlâ Paris sokaklarında gezdiriyor olabilir, ancak Manet, *Picnic on the Grass*'ı sergilediğinde büyük bir darbe aldı ve *Olympia*'yı sergilediği gün öldü. Bugün bir Manet ya da Daumier olmayabilir, ancak bizim hâlâ onların mirasını yaşatacak olan Degas'mız, Lautrec'imiz ve Gauguin'imiz var."

"O listeye Vincent Van Gogh ismini de ekle!" dedi Lautrec.

"Hem de listenin başına!" diye ekledi Rousseau.

Zola gülümseyerek "Pekâlâ, Vincent, seni Çirkinlik Ekolüne katılmaya lâyık bulduk. Ne dersin, var mısın bize katılmaya?"

"Maalesef katılamam" dedi Vincent "Çünkü ben zaten bu ekolün içine doğmuşum."

"O halde haydi manifestomuzu oluşturalım beyler" dedi Zola ve devam etti.

"Öncelikle bizim için bütün gerçeklikler, yüzünden ne kadar çirkin görünürse görülsün, güzelliktir. Biz tabiatın tamamını hiçbir ayrım gözetmeksizin kabul edenleriz.

Bizler kaba doğruluğun, sevimli yalanlardan daha güzel olduğuna ve metanetin doğasında, Paris'in bütün salonlarından daha fazla şiirsellik olduğuna inanıyoruz. Acının iyi olduğunu, çünkü insanın duyguların en tabiisi olduğuna inanıyoruz. Bizler cinselliği, hayat kadını ve muhabbet tellalı ilişkisine indirgense bile, güzel görenleriz. Bizler kişiliği, çirkinliğin; acıyı, letafetin ve tüm çıplaklığıyla kaba ve zor gerçekliği Fransa'daki bütün zenginliklerin üzerinde görenleriz. Biz hayatı her yönüyle kabullenir ve yargılamayız. Bizim için bir hayat kadını, kontes kadar; bir kapıcı, general kadar ve bir köylü, kabine üyesi kadar kıymetlidir çünkü her biri tabiatın örgüsüne dahildir ve hayatın dizaynının birer parçasıdır!"

"Kadehleri kaldırın beyler!" diye bağırdı Lautrec. "Ahlâk üstülük ve çirkinlik ekolüne içiyoruz! Dünyayı yeniden şekillendirsin ve güzelleştirsin!"

"Şerefe!"

"ŞEREFE!"

Pére Tanguy

Haziran başında Theo ve Vincent Montmartre, Lepic Sokak, 54'deki yeni evlerine taşındılar. Laval Sokağa kısa bir mesafedeydi evleri; Montmartre Sokağından yukarıya Clichy Caddesine birkaç blok yürüyüp Moulin de la Galette'in yanından, tepenin şehirleşmiş kısımlarından geçmeleri gerekiyordu.

Daire üçüncü kattaydı, üç odası bir ardiyesi ve mutfağı vardı. Oturma odası genişti ve Theo'nun o güzel eski dolabı, Louis Philippeleri ve Paris'in soğuğundan korunmak

için büyükçe bir soba ile birlikte yine de ferah duruyordu. Theo ev döşeme ve dekorasyonda oldukça yetenekliydi. Her şeyi tam olması gereken yere koymayı severdi. Vincent ardiye kısmında yatıyor, tam arkasında normal boyutlarda ve tek pencereli bir odada ise stüdyosu bulunuyordu.

"Artık Corman'ın stüdyosunda çalışmana gerek olmayacak Vincent" dedi Theo. Oturma odasındaki mobilyaları düzenliyorlardı.

"Tanrı'ya şükür! Fakat hâlâ birkaç nü kadın çalışmam gerekiyor."

Theo kanepeyi kabinin karşısına denk gelecek şekilde yerleştirdikten sonra odaya şöyle bir baktı. "Bir süredir tuval üzerinde bütünüyle renkli bir çalışma yapmadın değil mi?"

"Hayır"

"Niye?"

"Ne işe yarayacak ki? Doğru renkleri karıştırmayı öğrenmediğim sürece... Şu koltuğu nereye istersin Theo? Lambanın altına mı yoksa cam kenarı mı? Şimdi kendime ait bir stüdyom olduğuna göre..."

Ertesi sabah Vincent güneşin doğuşuyla birlikte uyandı, yeni stüdyosunda şövalesinin yerini ayarladı, çerçeveye bir tuval yerleştirdi, Theo'nun hediye ettiği yepyeni paletini çıkarttı ve fırçalarını yumuşatmaya koyuldu. Theo'nun kalkmasına yakın kahve hazırlayıp aşağıdaki pastaneden taze çıtır çıtır kruvasan almak üzere dışarı çıktı.

Theo, Vincent'ın heyecanını yüzünden okuyordu kahvaltı masasında.

"Ee Vincent, üç aydır okuldasın ha! Corman'ı kastetmiyorum elbette, Paris'ten öğreniyorsun! Son üç yüzyıldır Avrupa'da yapılmış en önemli tabloları gördün ve artık hazır..."

Vincent aniden önündeki yarısı yenmiş kahvaltısını ittirip ayağa fırladı.

"Hemen başlamalıyım!"

"Otur, otur önce bir kahvaltını bitir bakalım. Daha çok zamanın olacak, kafayı hiçbir şeye takma. Senin tuval ve boyalarını da toptancıdan ben alacağım, böylece sürekli elinin atında bulunacak. Şu dişlerini de bir dişçiye göstersen iyi olacak, seni tam anlamıyla sıhhatine kavuşmuş görmek istiyorum. Fakat Tanrı aşkına, ne olur ağırdan al ve dikkatli çalış."

"Saçmalama Theo! Ne zaman bir işimi ağır ve dikkatli yapmışım?"

O gece Theo eve döndüğüne Vincent'ı fevkalâde öfkeli bir hâlde buldu. Gün be gün geliştirdiği sanatını altı yıldır icra ediyordu, nice acınası şartlara göğüs germiş, ancak yine de yılmamıştı; bugün şartlar O'ndan yana ve pek çok kolaylık kendisine sağlanmış haldeyken yüzleştiği acziyet onu çıldırtıyordu.

Theo onu sakinleştirmeyi başardığında saat on olmuştu. Akşam yemeğine çıktıklarında Vincent özgüvenini biraz tazelemiş gibiydi. Ancak Theo solgun ve bitkin görünüyordu.

Takip eden haftalar her ikisi için de işkence gibiydi. Theo galeriden döndüğünde Vincent'ı yüzlerce çeşit duygu nöbetlerinden birisinde buluyordu. Kapısındaki kilit de işe

yaramamıştı ve Vincent sabahın erken saatlerine kadar yatağının ucunda oturup Theo'nun başını şişirmeye devam ediyor ve o uyuya kaldığı vakit omzundan sarsarak uyandırıyordu.

Bir gece, "Birazcık volta atmayı bırak, sakinleş ve şuraya otur lütfen." diye yalvardı Theo. "Şu apsenti de içmeyi bırak Tanrı aşkına! Gauguin paletini o zıkkımı içerek geliştirmedi! Şimdi beni dinle seni kahrolası ahmak! Kendi eserlerine eleştirel bir gözle bakabilmek için kendine en az bir yıl daha zaman tanımalısın. Bu şekilde kendini paralamanın ve hasta etmenin kime ne faydası var? Gitgide zayıflıyor ve sinir sahibi oluyorsun, bu şekilde çalışamaz ve istediğin güzellikte eserler ortaya koyamazsın."

Paris'in sıcak yazları gelip çatmıştı. Güneş sokakları yakıyor ve Parisliler müdavimi oldukları kafelerde sabaha kadar oturup soğuk içeceklerini yudumluyorlardı. Montmartre tepesindeki çiçekler bir renk cümbüşü hâlinde açılmış, Sen Nehri ise ağaçlıklı ve serin yakaları arasından parıldayarak akıyordu.

Her sabah Vincent şövalesini sırtına alıp manzara avlamak üzere şehre çıkıyordu. Hollanda'da iken ne böyle bir sıcak, ne de bu kadar yoğun ve doğal renkler görmüş değildi. Neredeyse her akşam çalışmalarını bitirip Goupils'in asma katındaki hararetli tartışmalara yetişiyordu.

Bir gün Gauguin, renklendiricileri karıştırmasına yardım etmek üzere gelmişti.

"Bu boyaları kimden alıyorsunuz?" diye sordu.

"Theo toptan olarak alıyor bunları."

"Pére Tanguy'dan yapmalısın alışverişlerini. Paris'te ondan düşük fiyatla satan yok ve paraya sıkıştığın zaman da anlayışla karşılayan birisi."

"Kim bu Pére Tanguy? Daha önce adı geçmişti."

"Tanışmadın mı daha O'nunla? Aman Tanrım! Bir an dahi kaybetmemelisin, sen ve Pére komünizme yürekten bağlı olduğuna şahit olduğum yegâne adamlarsınız. O güzel tavşan derisi şapkanı giy, Clauzel Sokağa gidiyoruz!"

Lepic Sokaktan aşağıya kıvrılırlarken Gauguin de Pére Tanguy ile ilgili konuşuyordu. "Paris'e gelmeden önce sıvacılık yaparmış. Edouard ailesinin yanında boya-öğütücü olarak çalışmaya başladı daha sonra, Tepe'nin yakınlarında bir yerde kapıcılık yaptı. Karısı evin işlerini görürken kendisi mahallede boya satmaya başladı. Pissarro, Manet ve Cezanne ile tanıştı, onlar da O'ndan hoşlanınca hepimiz boyalarımızı O'ndan almaya başladık. Son ayaklanmada komünistlere katıldı, günün birinde nöbetteyken dalıp gitmiş, Versailles'den bir grup o haldeyken baskın vermiş, bu zavallı da bir başka insan evladına ateş edemeyip tüfeğini atmış ve teslim olmuş. İhanetinin cezası olarak Brest'te iki yıl küreğe mahkûm edildi, ancak O'nu oradan kurtardık. Bir miktar birikmiş parası vardı, onunla Clauzel'deki bu dükkânını açtı. Lautrec dükkânın ön cephesini maviye boyadı. Paris'te Cezanne'ın tablolarını sergileyen ilk kişidir. O günden beridir ne var ne yok ondan satın alırız. Gerçi hiç tablo satmışlığı yok, sadece sergiler. Pére sanatı çok sever, ancak durumu elvermediği için bizden gelip tablo satın almaz, onun yerine onları dükkânında sergiler, böylece ömrünü tablolar arasında geçirmiş olur."

"Nasıl yani? Güzel bir teklif alsa da satmaz mı?"

"Katiyen satmaz. Yalnızca bizzat hayran kaldığı tabloları alır bizden, bir anda bağlanıverir sonra da onu elinden alamazsın. Bir seferinde iyi giyimli bir bey gelip O'na vitrinindeki Cezanne'ı kaça sattığını sordu. Paris'teki her hangi bir simsar o tabloyu altmış franka seve seve bırakırdı, ancak bizimkisi şöyle uzun uzun tabloya bakıp 'ah bu güzel bir Cezanne çalışması, altı yüz franka sizin olur' deyiverdi. Adam dükkânı terk ettikten sonra da tabloyu eline alıp yaşlı gözlerle uzun uzun baktı."

"E madem satmıyor, tablolarınızı sergiletmenizin ne faydası var?"

"Doğrusu Pére Tanguy ilginç bir karakter. Sanat hakkında tek bildiği şey boyaların nasıl öğütüleceği, ancak özgün çalışmaları çok iyi ayırt eder. Eğer senden de bir tablo isterse vermemezlik etme. Paris'in sanat camiasına resmen katılmış olursun. İşte Clauzel Sokak, buradan dönelim."

Clauzel Sokak, tek bir blok mesafesince uzanan ve de Martyres Sokak ile Henri Monnier Sokağı birbirine bağlayan bir sokaktı. Alt katı küçük dükkânlar ve üst katları da beyaz panjurlu evler olan ikişer üçer katlı binaların arasından uzanıyordu, Pére Tanguy'ün dükkânı da bir kız ilkokulunun tam karşısında yer alıyordu.

Pére Tanguy Paris'te yavaş yavaş moda hâline gelmeye başlamış bir takım Japon baskılarına göz atıyordu.

"Pére, bir dostumu getirdim, Vincent Van Gogh. Sıkı bir komünisttir."

"Dükkânıma hoş geldiniz" dedi Pére Tanguy, neredeyse feminen sayılabilecek kadar yumuşak bir sesle.

Tanguy, tombul yüzlü ve gözlerinde dostane bir bakış olan ufak tefek bir adamdı. Genişçe bir hasır şapkayı kaşlarına kadar inecek şekilde takmıştı. Kısa kolları, küt elleri ve sert bir sakalı vardı. Sağ gözü, sol gözünün yarısı kadar daha geniş açılmıştı.

Utangaç bir eda ile, "Gerçekten bir komünist misiniz Mösyö Van Gogh?" diye sordu.

"Komünizm ile neyi kastettiğinizi bilemiyorum Pére Tanguy. Ben yalnızca herkesin sevdiği işte elinden geldiğince çalışmasından ve buna karşılık ihtiyacı olan her şeyi elde edebilmesinden yanayım."

"İşte bu kadar basit!" diyerek kahkaha attı Gauguin.

"Ah Paul, sen borsada çalışıyordun, daha iyi bilmen lâzım. İnsanı hayvanlaştıran şey para değil midir?" diye sordu Tanguy.

"Hem para, hem de parasızlık..."

"Hayır, asla parasızlık olamaz, ancak yiyecek ve diğer hayati gereksinimlerin eksikliği başka..."

"Haklısınız Pére Tanguy." dedi Vincent.

"Dostumuz Paul, para kazanan kimseleri sevmez, bizi de hiç para kazanmadığımız için pek sevdiği söylenemez, ancak ben ikinci gruba dâhil olmayı yeğliyorum. Ancak aşağılık bir dolandırıcı, hayatını idame ettirebilmek için günde elli kuruştan fazlasına ihtiyaç duyar." dedi Tanguy.

"O halde ihtiyaçtan ötürü erdemliliğe erişmiş birisiyim," dedi Gauguin, "Pére, bana biraz daha boya borç verebilir misin? Biliyorum sana hayli borcum birikti ama, boya olmazsa çalışamam da biliyorsun."

"Elbette Paul, sana biraz daha borç yazabilirim. Bende insanlara karşı biraz daha az güven, sende de biraz daha fazlası olsaymış ikimiz de daha iyi yerlerde olabilirmişiz. Bana söz verdiğin yeni tablo nerede? Belki de onu satıp borcunu kapatırım."

Gauguin, Vincent'a göz kırptı "Sana iki tane getiririm onları yan yana asarsın. Bana bir tüp siyah, bir tüp sarı..."

"Borcunu kapatmadan sana boya yok!"

Üç kafa aynı anda sesin geldiği tarafa döndü. Bayan Tanguy, oturma odalarına açılan kapıyı hızla kapatıp dükkâna girdi. Yüzü sert hatlı, ufak tefek bir kadındı. Hızlı adımlarla Gauguin'e doğru yürüdü.

"Sence biz burada hayır işi mi yapıyoruz? Tanguy'ün komünizmi karnımızı doyuruyor mu sanıyorsun? O borcu kapat seni düzenbaz, yoksa polise giderim!"

Gauguin'in en güzel gülümsemesi tüm yüzünü kapladı ve aniden Bayan Tanguy'ün elini kapıp centilmence öptü.

"Ah Xantippe! Bu sabah ne kadar güzelsiniz."

Bayan Tanguy bu irkiyim yakışıklının neden kendisini Xantippe diye çağırdığını hiç anlamış değildi, ancak kelime kulaklarında hoş bir yankı bırakıyordu.

"Elimden kurtulacağını mı zannediyorsun seni budala. Ben bütün hayatımı o pis boyaları öğütmekle harcayayım, sonra sen gel ve bunları elimizden kapıp götür, olacak şey değil!"

"Benim kıymetli Xantippe'im bana neden bu kadar acımasız davranıyorsun? Sende bir sanatçının ruhu var, bunu o güzel yüzünden okuyabiliyorum."

Bayan Tanguy önlüğünün eteğiyle sanki yüzünde okunan her neyse onu silmek istercesine yüzünü sildi.

"Peh! Her aileye bir sanatçı yeter de artar bile. Herhalde sana da günlük elli kuruşa yaşamak istediğinden bahsediyordu. Merak ediyorum acaba o elli kuruşu ben kazanmasam nereden bulacak?"

"Güzelliğiniz ve yeteneğiniz bütün Paris'in dilinde Madam."

Tekrar eğilip elini öptü. Bayan Tanguy yelkenleri suya indiriverdi.

"Doğrusu üç kâğıtçı, hem de dalkavuğun tekisin ama, bu seferlik biraz boya alabilirsin. Fakat gerçekten şu borcunu ufak ufak kapatmaya başlasan iyi olur."

"Bu iyiliğiniz hatırına, benim güzel Xantippe'im, sizin bir portrenizi yapacağım, günün birinde Louvre'da sergilenecek ve ikimiz de ölümsüz olacağız."

Dükkânın kapısında asılı duran çan çıngırdadı. Yabancı biri dükkâna girdi.

"Vitrininizdeki tablo, şu natürmort, kimin eseri?"

"Paul Cezanne."

"Cezanne? İlk kez duyuyorum bu ismi. Satılık mı peki bu tablo?"

"Ah maalesef satılık değ..."

Bayan Tanguy önlüğünü bir kenara fırlatıp, Pére'i de bir kenara iterek adamın yanına geldi.

"Tabii ki satılık. Çok güzel bir natürmort çalışma değil mi Mösyö? Hiç böyle canlı elmalar görmüş müydünüz? Madem beğendiniz, onu size ucuza bırakırız Mösyö."

"Ne kadar?"

"Ne kadar Pére?" sesinde ince bir tehdit ile sordu Madam.

Tanguy sertçe yutkundu. "Üç yü..."

"Tanguy!"

"İki yü.."

"TANGUY!"

"Tamam tamam, yüz frank"

"Yüz frank mı?" diye hayretle sordu yabancı.

"Tanınmadık bir ressam için mi? Korkarım bu çok yüksek bir meblağ. Yirmi beşe bırakırsınız diye umuyordum."

Madam Tanguy tabloyu vitrinden indirdi.

"Bakın Mösyö, bu büyük bir tablo. Üzerinde de dört tane elma var. Dört elma yüz frank. Yalnızca yirmi beş frankınız varsa neden bir tane elma almıyorsunuz?

Adam tabloyu bir süre inceledikten sonra;

"Evet böyle de olabilir. Şu elmayı tablonun boyunca keserseniz, onu alayım."

Madam evine geri dönüp biraz sonra bir makas ile belirdi ve sondaki elmayı kesip çıkarttı. Bir parça kâğıda sardıktan sonra da adama teslim etti ve yirmi beş frankı aldı. Adam koltuğunun altında bu garip tomar ile çıkıp gitti.

"En sevdiğim Cezanne tablosu..." diye inledi Tanguy. "Onu vitrine koymuştum ki insanlar geçerken görsünler ve yollarına mutluluk içinde devam etsinler."

Bayan Tanguy mahvolmuş tabloyu tezgâha bıraktı."Bir dahaki sefere birisi bir Cezanne tablosu sorarsa ve fazla parası yoksa bu elmaları birer ikişer satarsın. Kaç para verirlerse al bence, o kadar çok yapıyor ki bunlardan, her halükârda beş para etmezler. Sen de gülmeyi kes Gauguin! Aynısı senin için de geçerli. Senin şu çıplak kadın tablolarını da duvarımdan indirip borcun karşılığında beşer franka satacağım."

"Benim güzel Xantippe'im, keşke seninle borsada çalıştığımız yıllarda tanışsaydık da benim ortağım olsaydın. Bugün Merkez Bankası'nın sahibi olurduk!"

Bayan Tanguy eve geri döndüğünde Pére Tanguy, Vincent'a dönerek sordu,

"Siz de ressam mısınız Mösyö? Umarım boyalarınızı buradan satın alırsınız. Günün birinde tablolarınıza da bakmama izin verir misiniz?"

"Büyük bir zevkle... Bu Japon baskıları çok güzeller. Satıyor musunuz?"

"Evet. Goncourt kardeşler bunları biriktirmeye başladığından beri Paris'te moda oldular. Genç ressamları da oldukça etkiliyorlar."

"Şu ikisini alıp üzerlerinde biraz çalışmak isterim. Ne kadara olur?"

"Tanesine üç frank verseniz yeterli."

"Alıyorum o halde. Hay aksi! Son frankımı da bu sabah harcadığımı unutmuşum. Gauguin, üzerinde altı frank var mı?"

"Alay mı ediyorsun dostum?"

Vincent baskıları tezgâha bıraktı.

"Korkarım alamayacağım Pére Tanguy."

Pére baskıları Vincent'ın eline gülümseyerek tutuşturdu, "Bunlar çalışmalarınız için size gerekli. Lütfen alın. Daha sonra ödersiniz."

Küçük Bulvar

Theo, Vincent'ın arkadaşları için bir parti düzenlemeye karar verdi. Dört düzine haşlanmış yumurta, bir fıçı bira ve üzerleri çörek ve hamur işleriyle dolu sayısız tepsiyle karşıladılar misafirlerini. Pipolardan yükselen duman odayı o kadar doldurmuştu ki, Gauguin bir uçtan bir uca yürümeye kalktığında sisli denizin üzerinde ilerleyen bir gemiyi andırıyordu. Lautrec bir köşeye oturmuş, Theo'nun en sevdiği koltuğun kollarında yumurtasını kırıp halıyı kabuk parçalarıyla dolduruyordu. Rousseau heyecanla kendisiyle tanışmak isteyen gizemli bir kadın hayranından aldığı kokulu mektuptan bahsediyordu. Seurat yeni bir teori üzerinde çalışıyor ve Cezanne'ı bir cam kenarında esir almış başını şişiriyordu. Vincent, fıçıdan bira doldurdu, bir yandan Gauguin'in müstehcen hikâyelerine gülüp, diğer yandan herkes kadar Rousseau'nun gizemli hayranını merak ediyor ve aynı zamanda Lautrec ile bir empresyonu yakalamanın püf noktasının hatlarda mı, yoksa renkte mi olduğunu tartışıyorken bir kurtarıcı gibi yetişip Cezanne'ı, Seurat'ın kıskacından kurtarıyordu.

Odada büyük bir heyecan ve coşkunluk hâkimdi. İçerdeki adamların her birisi çok güçlü ve kendilerine has karakter sahibi kimselerdi. Şiddetli birer egoist ve coşkun birer

ikonoklasttılar. Theo, onları saplantılı olarak adlandırıyordu. Tartışmayı, mücadele etmeyi, küfretmeyi, geri kalan her şey uğruna kendi düşüncelerini savunmayı seven adamlardı. Sesleri güçlü ve kaba; hayatta nefret ettikleri şeylerin sayısı ise denizdeki kum adedinceydi. Bu enerjiyi, Theo'nun oturma odasının yirmi katı büyüklükte bir salonda bile ağırlamak oldukça güç bir işti.

Odadaki gürültü Vincent'ın kulağına heyecan verici etkili birer konuşma gibi gelse de, Theo'ya yalnızca baş ağrısı veriyordu. Bütün bunlar kendi tabiatına aykırıydı, evet bu odadaki adamların her birine karşı derin bir sevgi ve saygı besliyordu. Onlar için değil miydi Goupils'de süregelen sessiz çatışmaya katlanışı? Fakat onların bu kaba ve hoyrat karakterleri kendi narin yapısıyla uyuşmuyordu. Theo bu insanlara kıyasla oldukça feminen kalıyordu. Hatta bir keresinde Lautrec kendisine has mizahıyla, Vincent'a, " Theo gibi bir kardeşten çok böyle bir kadın gerekiyor." demişti.

Theo, galerisinde Bouguereaus satmaktan en az Vincent'ın öyle tablolar yapmaktan hoşlanmayışı kadar hoşlanmıyordu ancak Bouguereaus satması karşılığında Valadon da O'na Degas sergilemesi için izin veriyordu. Bir gün Cezanne, Gauguin, Lautrec ve hatta günün birinde Vincent Van Gogh için de bu şekilde izin alabilecekti.

Gürültülü oturma odasına şöyle bir kere daha baktıktan sonra sessizce evden çıkıp Paris'in ışıl ışıl ayakları altına serildiği Tepe'ye doğru bir başına yürümeye koyuldu.

Gauguin, Cezanne ile tartışıyordu. Bir elinde yumurta ve çörek, diğer elinde birası yumruklarını sallıyordu. Paris'te ağzında pipo varken bira içmeye devam edebilen tek insan olmasıyla övünüyordu.

"Tabloların soğuk ve cansız Cezanne." diye bağırdı. "Buz gibi soğuk! Onlara bakmak bile kanımı donduruyor. Yan yana koysan kilometrelerce mesafe kaplarsın yaptığın tablolarla, ancak bir tane duygu bulamazsın o kadar boyanın içerisinde!"

"Ben duyguları resmetmiyorum." diye cevapladı Cezanne. "Ben onu romancılara havale ettim. Yalnızca elmalar ve manzara çiziyorum."

"Duygu çizmiyorsun, çünkü beceremiyorsun. Gözlerinle çiziyorsun, senin sorunun bu!"

"İnsan başka neyle resim yapar ki?"

"Pek çok şeyle!" Gauguin hızla odaya bir göz attı. "Meselâ Lautrec, dalağıyla resim yapar, Vincent kalbiyle, Seurat zihniyle -ki bu da en az göz kadar kötüdür- ve Rousseau da hayal gücüyle resmeder."

"Sen neyle resim yapıyorsun peki Gauguin?"

"Ben mi? Bilmem, hiç düşünmemiştim."

"Ben söyleyeyim!" diye seslendi Lautrec "Tenasül uzvunla!"

Odayı sarsan kahkaha dindiğinde Seurat divanın koluna tünedi ve bağırdı, "Zihniyle resim yapan birisiyle dalga geçebilirsin, ancak az evvel zihnim sayesinde tuvallerimizi nasıl daha etkili kullanacağımızı keşfettim!"

İniltili bir sesle, "Bu deli saçmasını tekrar dinlemek zorunda mıyım?" diyerek siyan etti Cezanne.

"Kapa çeneni Cezanne! Gauguin, otur şuraya da bütün odayı kaplama. Rousseau hayranın hakkındaki şu

hikâyeyi anlatmayı bırak da dinle. Lautrec bana bir yumurta atsana. Vincent bir çörek alabilir miyim? Şimdi herkes beni dinlesin!"

"Hayrola Seurat, Reddedilenler Salonunda tablona tükürdüklerinden beri seni bu kadar heyecanlı görmemiştim."

"Dinleyin! Bugün resim sanatı nedir? Işık! Nasıl bir ışık? Derecelendirilmiş ışık. Renklerin noktalar halinde birbirleri etrafına uçuştuğu..."

"Resim değil ki bu, noktacılık!"

"Tanrı aşkına Georges! Yine entelektüellik mi taslayacaksın bize!"

"Kapayın çenenizi! Bir tabloyu bitirdikten sonra ne yapıyoruz? Onu, altın sarısı bir çerçeveye oturtup bütün ışık oyunumuzun içine etsin diye ahmağın tekine veriyoruz! Size teklifim şu; bundan böyle tablolarımızın çerçevelerini de biz yapmalıyız ve çerçeveleri tabloda istediğimiz ışığa ve ahenge uygun renklendirmeliyiz. Böylece çerçeve ve resimi bir bütün haline getirmeliyiz."

"Ama bu da yetmez ki Seurat. Her tablo bir odada asılır, bence elimiz değmişken odayı da boyamalıyız ki ahmağın teki hem tabloyu, hem de çerçeveyi yanlış boyanmış bir odada harcamasın."

"Evet neden odayı da çerçeveye uygun boyamıyoruz?"

"Güzel fikir!" dedi Seurat.

"Oldu olacak evi de boyayalım. O kadar emek boşa gitmesin."

"Şehir! Şehri de boyayalım!"

"Ah George! Sen ve şu dâhiyane fikirlerin!"

"İşte bunlar hep zihninle resim yaptığın için."

"Sizin zihinlerinizle resim yapmayışınızın tek sebebi, bir beyninizin olmayışı!"

"Georges'un surat ifadesine bir bakın millet! Bizim bilim adamı fena kızdı."

"Neden sürekli tartışma içerisindesiniz?" diye sordu Vincent. "Neden birlikte çalışmayı denemiyorsunuz?"

"Grubun komünisti sensin," diye yanıtladı Gauguin "birlikte çalışmamızın bize nasıl bir getirisi olacağını da senin söylemeni bekleriz o halde."

Vincent elindeki yumurta parçasını ağzına atıp sözüne devam etti, "Pekâlâ, anlatayım. Uzun süredir bunun üzerinde düşünüyordum, şöyle bir bakalım kendimize beyler. Bizler kalabalık bir hiçiz. Manet, Degas, Sisley ve Pissarro bizim için yolu açtılar, onlar toplumda kabul gördü ve büyük galerilerde sergilendiler. Onlar "Görkemli Bulvar" ressamlarıydı, ancak bizim ara sokaklara girmemiz gerekiyor. Bizler de "Küçük Bulvar" ressamlarıyız. Neden tablolarımızı ara sokaklardaki işçi sınıfının kafe ve restoranlarında sergilemiyoruz? Her birimiz beşer tablo koysak ortaya, her akşam üstü onları yeni bir mekâna götürüp asarız. Tablolarımızı, işçiler ne kadar ödeyebiliyorlarsa o kadar fiyata satarız. Bu sayede hem çalışmalarımız sürekli halkın gözü önünde olur, hem de Paris'in fakir halkı da yok pahasına güzel sanat eserlerine erişmiş olur."

"İşte bu!" diye bağırdı Rousseau, gözleri heyecandan fal taşı gibi açılmıştı, "Bu muhteşem bir fikir!"

Seurat fikre o kadar ısınmış görünmüyordu, "Bir tabloyu bitirmem neredeyse bir yılımı alıyor." diye homurdandı.

"Bunca emek karşılığında tablolarımı bir marangozun cebinden çıkacak beş kuruşa mı satacağım?"

"Daha küçük çaplı çalışmalarınla katıl sen de."

"İyi de ya restoranlar tablolarımızı kabul etmezlerse?"

"Elbette kabul ederler!"

"Neden etmesinler? Sıfır masraf karşılığında mekânları daha güzel görünecek."

"Nasıl halledeceğiz peki? Kim bulacak uygun restoranları?"

"Hepsini hallettim kafamda!" diye seslendi Vincent. "Pére Tanguy bizim menajerimiz olacak. Restoranları o bulacak, tabloları asacak ve satıştan elde edilen parayı toplayacak."

"Elbette! O tam bu işin adamı."

"Rousseau, bir koşu Tanguy'ün dükkânına gidip onu buraya çağırır mısın? Önemli bir mesele olduğunu söyle koşa koşa gelir."

"Beni bu küçük oyununuzun dışında tutun." dedi Cezanne

"Hayrola? Kıymetli tablolarının işçilerin gözleriyle lekelenmesinden mi çekiniyorsun?" diye çıkıştı Gauguin.

"Tabii ki öyle bir şey değil! Bu ayın sonunda Aix'e dönüyorum."

"Bir kerecik dene Cezanne," dedi Vincent "Olmazsa kaybedecek bir şeyin yok."

"İyi, tamam."

"Restoranları bitirdikten sonra genelevlere de yayılabiliriz. Montmartre'deki çoğu patroniçeyi tanırım. Daha pa-

ralı müşterileri olur, oralarda biraz daha yüksek meblağlara satabiliriz."

Pére Tanguy koşarak içeri girdi, heyecanlıydı. Rousseau olan biteni yalnızca üstünkörü anlatmıştı ve daha fazlasını duymak için ne kadar sabırsızlandığı yüzünden okunabiliyordu.

Planı duyduğunda heyecanla, "Evet, evet! Tam da aradığınız yeri biliyorum! Restoran Norvins. Sahibi arkadaşımdır, işletmesinin duvarları da boştur. Teklifimizi sevinerek karşılayacağından eminim. Oradan sonra Pierre Sokak'ta bir mekân daha biliyorum. Paris'te bu planı uygulayabileceğimiz binlerce restoran var!" dedi.

"Pekâlâ, Küçük Bulvar Kulübü'nün ilk sergisi ne zaman olacak?" diye sordu Gauguin.

"Beklemeye gerek var mı?" diye sordu Vincent. "Neden hemen yarın başlamıyoruz?"

Tanguy heyecandan yerinde duramıyordu.

"Evet, hemen yarın! Sabah tablolarınızı getirin. Öğleden sonra onları götürüp Norvins'e asarım, insanlar akşam yemeklerini yemeğe geldiklerinde büyük olay olacak! Tabloları peynir ekmek gibi satacağız! Nedir? Ah bira, çok teşekkür ederim. O halde baylar Küçük Bulvar Komünist Sanat Kulübü şerefine içelim! İlk sergisi hayırlı olsun!"

İşçi sınıfı için sanat

Ertesi gün akşamüzeri Pére Tanguy, Vincent'ın kapısını çaldı.

"Herkese haber veriyorum, sana da söyleyeyim, tabloları Norvins'te sergilememize bir şartla izin verdiler; akşam yemeğimizi orada yiyeceğiz."

"Olur. Makul bir istek."

"Güzel, diğerleri de kabul etti. Tabloları dört buçuktan önce asamayız yalnız. Saat dörtte dükkânımda olur musun? Hep birlikte gideriz diye düşündük."

"Tamam. Dörtte senin ordayım."

Clauzel Sokak'taki mavi badanalı dükkâna vardığında, Pére Tanguy tabloları çoktan bir el arabasına dizmişti. Diğerleri de içeride pipolarını tüttürüp Japon baskıları tartışıyorlardı.

"Tamamdır, hazırız beyler!" diye seslendi Pére.

"Taşımana yardımcı olayım mı Pére?" diye sordu Vincent.

"Hayır, ben menajerim ve bu benim görevim."

El arabasını sokağın ortasına itekleyip yokuş yukarı çıkmaya başladı. Ressamlar arkadan ikişerli sıra halinde geliyorlardı. En önde oluşturdukları gülünç ikilikten ötürü bir arada bulunmayı seven Gauguin ve Lautrec geliyordu, hemen arkada Seurat, gizemli hayranından ikinci bir mektup almanın heyecanıyla konuşup duran Rousseau'yu dinleyerek geliyordu, en arkada ise Vincent ve asık suratıyla sürekli 'itibar' ve 'edep' diyerek mırıldanan Cezanne gelmekteydi.

"Pére, bırak da yardım edeyim, ölümsüz şaheserlerin ağırlığını tek başına daha fazla çekmemelisin." diyerek Tanguy'ün yanına geldi Gauguin.

"Hayır, hayır" diyerek itiraz etti Pére, "Ben bu ihtilalin boya taşıyıcısıyım, atılan ilk kurşunla düşecek kişi ben olmalıyım!"

Birbirleriyle uyumsuz görüntülere sahip acayip giyimli bu topluluk sokağın ortasında gülünç bir görüntü oluştur-

dukları halde ilerliyorlardı. Kendilerine eğlenceli gözlerle bakanları umursamadan, gülerek ve şakalaşarak yollarına devam ettiler.

"Vincent!" diye seslendi Rousseau, "Sana bugün öğle üzeri aldığım yeni mektuptan bahsettim mi? Hem de kokulu! Aynı hanımefendiden."

Koşarak Vincent'ın yanına geldi ve bitmek bilmeyen aynı hikâyeyi bir defa da O'na anlattı. Bitirdiğinde ise tekrar Seurat'nın yanındaki yerine döndü. Rousseau gidince bu sefer Lautrec, Vincent'ın yanına gelip sordu "Roussea'nun hanımefendisi kim biliyor musun?"

"Hayır, nereden bilebilirim ki?"

Lautrec kıkırdadı, "Bizim Gauguin. Rousseau'ya mektuplar göndererek bir aşk yaşatıyor. Zavallı hiçbir kadınla beraber olmamış, Gauguin de onu bir ay boyunca böyle kokulu mektuplarla kandıracak ondan sonra Montmartre'da bir evde kadın elbiseleri giymiş şekilde buluşacak onunla. Biz de gözetleme delikleri açılmış saklanma yerimizden bu komediyi izleyeceğiz."

"Gauguin, ne şeytan adamsın!"

"Hadi ama Vincent," diyerek gülümsedi Gauguin "Çok güzel bir şaka ve çok eğleneceğiz."

Sonunda Norvins Restorana vardılar. Bir şarap dükkânı ve atlar için malzeme satan bir dükkân arasında sıkışmış orta halli bir mekândı. Dış cephesi cilalı parlak sarıya boyanmış, iç sıvası ise açık mavi olan bir dükkândı. Üzerleri kırmızı beyaz damalı masa örtüleriyle kaplı yirmi kadar masa içeriye serpiştirilmişti, geride ise mutfak kapısının yanında işletme sahibinin yüksekçe duran tezgâhı vardı.

Tam bir saat ressamlar, kimin tablosu kimin yanına ve nereye asılacağı üzerine tartıştılar. Yemek saati yaklaşmış ve restoranda telaş artmıştı, haliyle işletme sahibi de kızmaya başlamıştı.

Seurat, dükkânın badanasını görünce, duvardaki mavi tonun tablolarındaki gökyüzünü mahvettiği gerekçesiyle tablolarının asılmasını bütünüyle reddetti. Cezanne ise natürmort tablolarının Lautrec'in aşağılık posterleriyle yan yana sergilenmesini istemiyordu ve Reousseau kendi tablolarının arkalara doğru asılacak olmasına içerlemişti. Lautrec büyük tablolarından birinin mutlaka tuvalete asılması gerektiğinde ısrarcıydı, çünkü O'na göre insanlar en düşünceli zamanlarını orada geçiriyordu.

Pére Tanguy, yılgın bir biçimde Vincent'ın yanına geldi ve O'na iki frank uzattı, "Şunları al, üzerine ne ekleyebiliyorsan ekle ve bizimkileri şu karşıdaki bara götür. On beş dakika yalnız kalabilirsem bütün bunları halledebilirim."

Tanguy'ın planı işe yaradı. Herkes bardan, restorana geri döndüğünde bütün tablolar düzgünce yerleştirilmişti. Tartışmayı bırakıp girişe yakın masalarına oturdular. Tanguy duvara iri harflerle "UCUZ, SATILIK TABLOLAR. MEKÂN SAHİBİNE DANIŞINIZ" yazılı levhalar asmıştı.

Saat beş buçuk oldu, yemek altıya kadar sunulmuyordu. Her birisi heyecanla bekliyor ve umutlu gözlerle restoranın kapısını izliyorlardı. Norvins'in müşterileri saat altıyı dakikası dakikasına vurmadan gelmezlerdi.

Gauguin "Vincent'a bak!" diye fısıldadı Seurat'ya, "ilk kez sahneye çıkacak bir assolist kadar heyecanlı."

"Hey Gauguin, seninle yemeğine iddiaya girelim mi?" diye seslendi Lautrec, "Benim tablom seninkilerden önce satılacak."

"Ben varım!"

Alaycı bir sesle "Cezanne, sana da üçe bir oranında bahis açıyorum." dedi Lautrec.

"Unutmayın, Pére Tanguy satışla ilgilenecek, sakın gidip de müşterilerle kendiniz pazarlığa girmeye kalkmayın." diye uyardı Vincent.

"Nerede kaldı bunlar?" diye sordu Rousseau, sesindeki sabırsızlık oldukça belirgindi. "Vakit geldi de geçiyor bile!"

Duvarda asılı saat altıya yaklaştıkça ressamlar daha da sabırsızlanmaya başladı. Masa boyunca bütün şakalaşmalar, hatta fısıltılar bile durmuş ve gözleri kapıya dikilmişti. Gergin bir hava üzerlerine çökmüştü.

"Paris'in bütün eleştirmenleri karşısında Bağımsızlar'la birlikte eserlerimi sergilerken böyle hissetmemiştim" dedi Seurat.

"Bakın, bakın!" diyerek fısıldadı Rousseau "karşı sokaktan bu tarafa geçen adam, kesinlikle bir müşteri o"

Adam Norvinsin önünden geçti ve gözden kayboldu. Duvardaki saatin çanı altıyı vurmaya başladı, altıncı kez vurduğunda ise kapı açıldı ve bir işçi içeri girdi. Kasketini askılığa koydu ve masasına oturdu. Altı ressam dikkatle onu izlemekteydi. Adam menüye göz gezdirdi ve günün spesiyalini söyledi, çok geçmeden çorbasını kaşıklıyordu. Gözlerini bir an olsun tabağından ayırmadı.

"Çok ilginç" diyerek hayretini dile getirdi Vincent

İki metal levha işçisi girdi içeri. İşletme sahibi kendilerine iyi akşamlar diledikten sonra iki adam en yakınlarındaki masaya yığılır gibi oturdular ve hararetle gün içerisinde başlarından geçen bir olayı tartışmaya koyuldular.

Restoran yavaş yavaş dolmaya başlamıştı. Kadınlı erkekli gruplar birbiri ardına geldiler. Görünüşe göre herkesin belirli bir yeri vardı ve oturur oturmaz ilk yaptıkları şey de menüye göz gezdirmek oluyordu; siparişleri geldikten sonra ise tüm dikkatleri yemeklerinin üzerinde olduğundan bir kere bile başlarını kaldırıp etraflarına bakmıyorlardı. Yemeği biten piposunu yakıyor, sohbet ediyor, akşam gazetesini çıkartıp okumaya koyuluyordu.

"Beyler yemeklerini almak isterler mi?" diye sorulduğunda saat yediyi bulmuştu. Kimseden bir cevap çıkmadı. Garson ayrılıp giderken içeriye bir kadın ve bir erkek girdi.

Adam şapkasını asarken Rousseau'nun ormandan kendisini izleyen kaplanlarından birini fark etti. Yanındakine gösterdi. Ressamların masasındaki herkes bir anda kaskatı kesildiler, Rousseau hafifçe doğruldu. Kadın fısıltıyla bir şeyler söyledi ve güldü. Oturdular ve baş başa menüyü incelemeye başladılar.

Sekize çeyrek kala garson hiç sormadan çorbalarını getirdi, kimse dönüp bakmadı bile. Çorbalar soğuduğunda da aynen alıp götürdü. Günün spesiyalini getirdi. Lautrec tabaktaki sosa çatalıyla bir şeyler çizdi. Yalızca Rousseau yemeğini yedi. Herkes, hatta Seurat bile, sürahilerindeki şaraplarını bitirdiler. Restoranın içerisinde yemek kokusu ile bütün gün sıcakta çalışıp terlemiş insanların ter kokuları karışmıştı.

Müşteriler birer birer hesaplarını ödeyip, işletme sahibinin "güle güle"sine de cevap verip ayrıldılar.

"Üzgünüm beyler." diyerek geldi bir garson, "Saat sekiz buçuk ve artık kapatıyoruz."

Pére Tanguy tabloları duvardan indirdi ve sokağa taşıdı, el arabasını ağır ağır inen karanlığın altında itekledi.

Komünist Sanat Yerleşkesi

Eski Goupils'in ve Amca Vincent Van Gogh'un ruhu galerilerden silinmişti, artık işletme politikası tabloları herhangi bir başka ürünmüş gibi satmaktan ibaret hâle gelmişti. Theo daha adi tablolar satıp, daha fazla para kazanması için sürekli baskı görüyordu.

"Neden ayrılmıyorsun Theo?" diye sordu Vincent.

"Diğer simsarlar da bu kafadalar artık." diye yanıtladı Theo bitkin şekilde, "Hem uzun zamandır Goupils'de çalışıyorum, değişiklik yapmasam daha iyi."

"Aksine, değişiklik zamanı geldi çattı! Israr ediyorum bunda Theo. Orada geçirdiğin her gün daha da mutsuz oluyorsun. Beni düşünmeyi bırak, kendi başımın çaresine bakarım ben. Sen Paris'in en tanınmış ve en çok sevilen genç sanat simsarısın. Kendi galerini açsana!"

"Tanrım! Yine mi bu mesele?"

"Bak Theo, harika bir fikrim var. Komünist sanat galerisi açacağız. Bütün tablolarımızı ve gerektiği kadar parayı verip hepimiz eşitlik içinde yaşayacağız. Paris'te ufak bir galeri açacak kadar parayı denkleştiririz. Paris'in hemen dışında da bir ev tutup orada çalışır ve yaşarız. Geçen gün Portier bir Lautrec sattı, Tanguy da birkaç Cezanne. Paris'in genç sanat meraklılarını çekeceğimize eminim. Kırsaldaki o evi çekip çevirmek için de çok fazla paraya ihtiyacımız olmaz hem. Paris'te birbirinden kopuk bir sürü yerde yaşayacağımıza bir arada basit hayatlar süreriz."

"Vincent, korkunç bir baş ağrım var. Bırak da uyuyayım olur mu?"

"Hayır! Pazar günü uyursun. Dinle Theo... Nereye gidiyorsun? Tamam, üstünü değiştir ama, kulakların bende olsun, bak şuraya oturuyorum dinle beni. Şayet Goupils'de mutlu değilsen ve Paris'in bütün genç ressamları da kabul ederlerse, bir miktar parayı denkleştiririz..."

Pére Tanguy ve Lautrec ertesi akşam Vincent'la birlikte geldiler. Theo, kardeşinin bu gece dışarda olmasını umuyordu. Tanguy'ün ufak gözleri heyecanla parıldıyordu.

"Mösyö Van Gogh, Mösyö Van Gogh, muhteşem bir fikir bu! Bunu hayata geçirmelisiniz. Dükkânımı satıp sizinle kırsala da taşınırım. Renklerinizi öğütür, tuvallerinizi gerer ve çerçeveler yaparım. Bir kap yemek ve başımın üzerinde bir çatı yeter bana."

Theo iç çekerek kitabını bıraktı.

"Bu girişimimiz için parayı nereden bulacağız? Dükkân açmak, ev tutmak ve bunca insanı doyurabilmek için paraya ihtiyacımız var."

"Yanımda getirdim, alın!" diye heyecanla seslendi Tanguy. "İki yüz yirmi frank. Bütün biriktirdiklerim. Alın bunu Mösyö Van Gogh. Yerleşkemizi kurmaya yardımcı olacaktır."

"Lautrec, sen aklı başında bir adamsın bütün bunlara ne diyorsun?"

"Bence de harika bir fikir. Şu anki durumumuza bir baksana, yalnızca bütün Paris'e karşı değil, birbirimizle bile kavgalıyız. Şayet birleşip omuz omuza verebilirsek..."

"Pekâlâ, senin durumun da iyi aslında. Yardımcı olabilir misin?"

"Ah hayır. Bir sponsor tarafından finanse edilirse, yerleşke bütün amacını kaybeder. Ben de Pére Tanguy kadar katkıda bulunacağım iki yüz yirmi frank."

"Çılgınlık bu! Sizin iş dünyasından haberiniz var mı?"

Pére Tanguy koşup Theo'nun elini tuttu.

"Mösyö Van Gogh, rica ediyorum, çılgınlık deyip bir kenara atmayın bu fikri. Muhteşem bir fikir bu! Yardım edin, lütfen yardım edin..."

"Kaçış yok Theo." dedi Vincent. "Bizimlesin artık. Parayı denkleştirip seni de patronumuz yapacağız. Goupils'e elveda edin, artık orası yok. Bundan böyle sen Komünist Sanat Yerleşkesi'nin müdürüsün."

Theo yüzünü ovuşturdu.

"Evet, sizin gibi bir avuç yabani hayvanı yönetmeyi heyecanla bekliyorum."

Ertesi akşam eve döndüğünde Theo evinin ressamlar tarafından istila edildiğini gördü. İçerisi heyecanlı insanlarla ağzına kadar doluydu. Hava tütün dumanı ile mavimtırak bir renk almıştı ve içerideki uğultu sağır ediciydi. Vincent, elebaşı olduğu her halinden belli, oturma odasının orta yerindeki narin bir masanın üzerine oturmuştu.

"Hayır hayır, para yok, ödeme yok! "diyordu yüksek perdeden. "Kesinlikle para konuşulmayacak. Theo tabloları satacak ve biz de yemek, barınak ve malzeme ihtiyacımızı karşılayacağız."

"Peki ya tabloları hiç satılmayanlar ne olacak?" diye sordu Seurat, "Onları ne kadar süre omuzlarımızda taşıyacağız?"

"Bizimle kalmak ve çalışmak istedikleri müddetçe."

"Harika!" diye homurdandı Gauguin, "Avrupa'da ne kadar amatör varsa kapımızda sıra olacak."

"Theo'nun kapıdan girdiğini gören Pére Tanguy "İşte Mösyö Van Gogh." diye haykırdı. "Yeni müdürümüz için üç kere

"Yaşasın Theo! Yaşasın Theo! Yaşasın Theo!"

Herkes olağanüstü heyecanlıydı. Rousseau yerleşkede keman dersleri vermeye devam edip edemeyeceğini soruyordu. Anquetin üç aylık kira borcu biriktiğinden yakınıyor, bir an önce taşınmak istiyordu. Cezanne parası olan herkesin kendi parasını dilediğince harcayabilmesi gerektiğinde ısrarcıydı. Vincent itiraz etti. "Hayır, bu komünizmimizi öldürür. Hepimiz eşit şekilde paylaşmalıyız." Lautrec eve kadın getirip getiremeyeceklerini merak ediyordu. Gauguin ısrarla herkesin ayda en az iki tablo bitirmesi gerektiğini söyledi.

"O halde ben yokum!" diye bağırdı Seurat "Ben yılda yalnızca bir büyük tablo bitiriyorum."

"Malzemeler ne olacak?" diye sordu Pére Tanguy. "Herkese haftalık olarak aynı miktarda tablo ve boya mı vermeliyim?"

"Tabii ki hayır, hepimiz ihtiyacımız olduğu kadar malzeme alacağız. Tıpkı yemek gibi; ne bir eksik ne de bir fazla." diye yanıtladı Vincent.

"Peki ya artan para ne olacak? Tablolarımız satmaya başladıktan sonra kâr kime kalacak?"

"Kimse kâr almayacak. Paramız oldukça yeni yerleşkeler açacağız. Brittany'de, Provence'de... Kısa zamanda bütün ülkede yerleşkelerimiz olacak ve bizler de birinden diğerine seyahat edeceğiz." dedi Vincent.

"Peki ya yolculuk masrafları? Onları da kazancımızdan mı düşeceğiz?"

"Evet, peki ne kadar seyahat edebiliriz, buna kim karar verecek?"

"Diyelim en yoğun dönemimizde bir evde oranın alabileceğinden fazla ressam var? Kim dışarda kalacak? Buna kim karar verecek?"

"Theo, müdür sensin. Bu soruları sen yanıtla. Haydi, anlat bize. Herkes katılabilir mi? Katılım sayısında sınır olacak mı? Resimlerimizde herhangi bir sisteme bağlı kalmalı mıyız? Evde modellerimiz olacak mı?"

Gün doğarken toplantı dağıldı. Aşağı kattaki komşu süpürge sapıyla tavana vurmaktan bitap düşmüştü. Theo saat dörde doğru yatağa girdi; ancak Vincent, Pére Tanguy ve grubun heyecanlı üyelerinden bir kaçı yatağını kuşatıp gelecek ayın ilk günü Goupils'e istifasını sunması için ikna etmeye çalıştılar.

Haftalar geçtikçe heyecanları da artmaktaydı. Paris'in sanat dünyası ikiye ayrılmış; bir yanda piyasada kendisine yer bulmuş ressamlar "şu kaçık Van Gogh kardeşlerden" bahsederken, diğer yanda geri kalan herkes büyük bir heyecanla bu yeni projeyi konuşuyorlardı.

Vincent gecesini gündüzüne katmış durmaksızın çalışıyor, koşturuyor, planlar yapıyordu. Hallolmayı bekleyen binlerce detay vardı; para nasıl ve nereden denkleştiri-

lecek, galeri nereye açılacak, fiyatlar nasıl belirlenecek, kimler ilk yerleşkeye dâhil edilecek, kırsaldaki evi kim ve nasıl çekip çevirecek. Theo da elinde olmadan kendisini bu heyecanlı koşuşturmanın içinde buluverdi. Lepic Sokak'taki daireleri her gece misafirlerle dolup taşıyordu. Gazeteciler gelip sorular soruyor, sanat eleştirmenleri gelip bu yeni akımı tartışıyor ve tüm Fransa'dan ressamlar Paris'e gelip bu oluşumun bir parçası olmaya çalışıyorlardı.

Şayet Theo'yu bir krala benzetirsek, Vincent da onun veziri gibiydi. Sayısız planlamalar yapıyor, kuralar, bütçeler, para istemek üzere mektuplar, gazeteler için manifestolar ve tüm Avrupa'yı Komünist Sanat Yerleşkesinden haberdar etmek üzere el ilanları hazırlıyordu.

O kadar meşguldü ki resim yapmaya vakit bulamıyordu.

Organizasyonlarının kasasında neredeyse üç bin frank toplanmıştı. Ressamlar ceplerindeki son kuruşa kadar bu işe yatırıyorlardı. Clichy Caddesinde bir sokak sergisi düzenlendi ve herkes kendi tablolarını satmak için uğraştı. Bütün Avrupa'dan mektuplar geliyor, bazılarının içinden buruşmuş, eskimiş banknotlar çıkıyordu. Paris'li sanatseverler evlerine geliyor, bu yeni hareket hakkında bilgi alıp heyecan dalgasına kendilerini kaptırdıktan sonra çıkarken kapının önündeki kutuya birkaç frank atıyorlardı. Vincent hem sekreterlik, hem de saymanlık görevini yürütüyordu.

Theo, başlamadan önce en az beş bin frankları olması gerektiğinde ısrarcıydı. Tronchet Sokak'ta Theo'nun yerini beğendiği bir dükkân keşfetmişlerdi, Vincent da St. Germain-en-Laye ormanlarının yakınlarında hiç pahasına alabilecekleri bir konak bulmuştu. Oluşuma katılmak

isteyen ressamların tabloları Lepic Sokak'taki evi ağzına kadar doldurmuştu, hane sakinlerine neredeyse adım atacak yer kalmamıştı. Yüzlerce insan her gün apartmana gelip gidiyordu. Tartışıyorlar, dövüşüyorlar, küfürleşiyorlar ve yiyip içiyorlardı. Theo'ya evi boşaltması gerektiğini bildiren bir ihbarname geldi.

Bir ayın sonunda Louis Philippe mobilyalar paramparça olmuştu.

Vincent'ın artık paletini düşünecek kadar dahi zamanı yoktu. Yazılacak mektuplar, görüşülecek insanlar, gezilecek evler ve her yeni tanıştığı amatör ve ressamda uyandırılacak bir heyecan duygusu vardı. Sesi kısılıncaya kadar konuşuyordu. Gözlerinde alev alev yanan bir enerji ile neredeyse hiç uyumadan ve çok az yiyerek sürekli çalışıyor, çalışıyor, çalışıyordu.

İlkbahar geldiğinde nihayet beş bin frankı denkleştirmişlerdi. Theo ayın birinde Goupils'e istifasını sunacaktı. Bu arada Tronchet Sokak'taki dükkânı da tutmaya karar verdiler. Vincent da St. Germain'deki konak için depozito yatırmıştı. Açıldığında yerleşkenin parçası olacak ressamların listesi Vincent, Tanguy, Gauguin ve Lautrec tarafından hazırlanıyordu. Evlerinde yığılan tablolar arasından da Theo ilk sergide gösterime sunulacak olanları ayırmakla meşguldü. Rousseau ve Anquetin de bir yandan yeni açılacak galerinin iç ve dış tasarımlarını hangisinin yapacağını tartışıyordu. Theo artık uykusuz kalmaya alışmıştı, hatta kendisini zoraki içinde bulduğu bu koşuşturmadan artık Vincent kadar heyecan duymaya başlamıştı. O da dur durak bilmeden çalışıyor ve yerleşkenin yaza yetişmesi için gecesini gündüzüne katıyordu. Arada bir de Vincent ile ikinci yerleşkenin Atlantik'te mi, yoksa Akdeniz'de mi açılması gerektiğini tartışıyorlardı.

Bir sabah Vincent saat dörde doğru yatağa girdi, son derece yorulmuştu. Theo da O'nu uyandırmadı ve öğlene kadar uyuyan Vincent dinlenmiş ve dinç bir şekilde uyandı. Önünden geçerken uğrarmışçasına bir eda ile stüdyosuna gitti. Şövalesindeki tuvalin haftalardır orada asılı durduğu belli oluyordu. Paletindeki boyalar kurumuş, çatlamış ve üzerleri tozla

kaplanmıştı. Boya tüpleri sağa sola saçılmış, uçları kurumuş boya ile katılaşmış fırçaları ise etrafa gelişigüzel atılmıştı.

İçinden bir ses usulca sordu, "Dur bir dakika Vincent, sen bir ressam mısın? Yoksa bir komünist organizatör mü?"

Gelişigüzel yığılmış tabloları alıp Theo'nun odasına götürdü ve yatağının üzerine koydu. Stüdyosunda yalnızca kendi tablolarını bıraktı. Her birisini tek tek şövaleye asıp tırnaklarını ısırarak seyrediyordu.

Evet, fark edilir bir ilerleme kaydetmişti. Adım adım renkleri açılmış, hatta kristal bir parlaklığa doğru yaklaşmıştı. Artık taklit gibi de durmuyorlardı. Arkadaşlarının izleri gitmiş, tamamen kendisine has bir teknik oturmuştu. Daha önce gözüne çarpmamıştı bu, bu izleri ve bu tekniği oraya nasıl taşıdığı hakkında hiçbir fikri yoktu.

Empresyonizmi kendi tabiatından süzmüş ve çok ilginç bir ifade biçimi yakalamıştı. Ve aniden resim yapmayı bırakmıştı.

Şövaleye daha yakın zamanda yaptığı bir tablosunu astı. Hayret çığlığını zor tutabildi. Neredeyse, evet neredeyse bir şey yakalamış, tabloları net bir metod göstermeye, kış boyunca edindiği birikimi yansıtmaya başlamıştı. Verdiği bu uzun ara kendi çalışmalarına bakışını tazelemiş ve

kendisine has bir empresyonist teknik geliştirmiş olduğunu görmesini sağlamıştı.

Aynada kendisine uzun uzun baktı. Saçı ve sakalı birbirine karışmış, gömleği lekeli ve pantolonu üzerinden bir çuval gibi sarkıyordu. Takım elbisesini çıkartıp ütüledi, Theo'nun gömleklerinden birini giyip cebine de kutudan beş frank alıp evden çıktı ve doğruca bir berbere gitti. Tertemiz bir traştan sonra düşünceli bir şekilde Goupils'e yürüdü.

"Theo, benimle biraz dışarı gelip yürür müsün?"

"Hayrola?"

"Şapkanı da al gel. Bu yakınlarda tanıdığa rastlamayacağımız bir kafe biliyor musun?"

Kafenin arkasında buldukları en gözden uzak masaya oturdular. "Aylardır ilk defa baş başa oturup konuşma fırsatımız oldu biliyorsun değil mi?" dedi Theo.

"Biliyorum Theo. Korkarım büyük bir ahmaklık ettim."

"Nasıl yani?"

"Theo, lütfen açık söyle. Ben bir ressam mıyım? Yoksa bir organizatör mü?"

"Ne demek istiyorsun?"

"Bu yerleşkeyi organize etmekle o kadar meşguldüm ki resim yapmaya hiç zamanım olmadı. Artık eminim, bu proje hayata geçtiğinde bir daha elime fırça alamayacağım."

"Anlıyorum."

"Theo, ben resim yapmak istiyorum! Bu işe yedi yılımı verdim. Bunca zamanı sırf başka ressamları bir eve toplayıp başlarına müdür olayım diye harcamadım! Ellerim fırçalarımı arzuluyor Theo ve bunun için ilk trene atlayıp Paris'ten kaçasım var."

"Fakat Vincent, bunca emek..."

"Dedim sana, ahmağın tekiyim ben. Theo, bir itiraf duymak ister misin?"

"Evet, nedir?"

"Diğer ressamların yüzlerini görmek dahi istemiyorum artık. Kusacağım geliyor! Konuşmalarından, teorilerinden, bitmek bilmeyen tartışmalarından o kadar bezdim ki. Biliyorum bu tartışmalara ve teorilere ben de katıldım ama, demek istediğim de bu zaten. Mauve ne diyordu? 'Bir adam ya resim yapar, ya da resim yapmaktan bahseder.'Söyle bana Theo, bunca yıldır kahrımı çekip beni destekliyorsun, pıtrak gibi fikirler üretmem için mi? Yoksa resim yapabilmem için mi?"

"Çok güzel işler de başardın ama Vincent, özellikle şu yerleşke işinde."

"Evet, ama şimdi her şey hazırken, oraya gitmek istemediğimi fark ediyorum. Oraya gidersem bir daha asla resim yapamam diyorum ya. Beni anlayabilir misin bilmiyorum... Elbette anlarsın! Brabant'ta ve Lahey'de bir başımayken kendimi önemli biri addediyordum. Bir başıma, karşısına bütün dünyayı almış savaşan birisiydim. Sanatçıydım, etraftaki tek sanatçı ve yaptığım her tablo kıymetliydi. Büyük bir yeteneğim olduğunu biliyordum ve ileride tüm dünyanın 'Olağanüstü bir ressam' diyeceğini de biliyordum."

"Peki ya şimdi?"

"Maalesef şu an pek çok ressamdan sadece bir tanesiyim. Bir sürünün parçasıyım. Etrafımda yüzlerce ressam var, ne tarafa dönsem bir ben daha görüyorum. Evimize doluşan yüzlerce tabloyu düşünsene bir, dört bir yandan yerleşkeye katılmak isteyen ressamların gönderdikleri şu tablolar. Onlar da büyük birer ressam olacaklarını düşünüyorlar. Belki ben de onlar gibiyimdir, nasıl bilebilirim? Bana özgüven kazandıracak neyim var? Paris'e gelmeden önce kendisini kandıran bir yığın umutsuz ahmak olduğundan haberim yoktu. Şimdi var ve bu canımı yakıyor."

"Bunun seninle alâkası yok ama."

"Belki. Ancak yine de o ufacık şüpheyi silip atamıyorum. Köylerde, kırsalda, bir başıma oturup resim yaparken her gün çevremde binlerce tablonun yapıldığı gerçeğini unutuyorum. Önümde duran, kendi fırçamla resmettiğim tablonun tek olduğunu varsayıyorum ve onu dünyaya hediye ediyorum. Çalışmalarımın berbat olduğunu bilsem bile yılmadan devam ederdim ama bu... bu sanatçı illüzyonu... bu beni ayakta tutuyor. Anlatabiliyor muyum?"

"Evet. Anlıyorum."

"Hem ben bir şehir ressamı değilim. Buraya ait değilim ben. Köylüyüm ve köy resmediyorum. Tarlalarıma dönmek, içimdeki resim aşkından başka her şeyi yakıp atacak sıcacık bir güneşin altında durup çalışmak istiyorum."

"Yani... Paris'ten ayrılmaktan mı bahsediyorsun?"

"Evet. Buna mecburum."

"Peki ya yerleşke ne olacak?"

"Ben bırakıyorum, ama sen devam etmelisin."

Theo kafasını salladı, "Hayır, sensiz devam etmem."

"Neden?"

"Bilmiyorum. Bu işe senin için bulaştım ben, sen çok istiyordun."

Bir süre sessizce oturdular.

"İstifanı vermedin henüz değil mi?"

"Hayır. Ayın birinde verecektim."

"Denkleştirdiğimiz parayı da sahiplerine geri verebiliriz sanırım değil mi?"

"Evet... ne zaman gitmeyi düşünüyorsun?"

"Paletimi berraklaştırıncaya kadar buradayım."

"Anlıyorum."

"Sonra da çekip gideceğim. Güneye giderim herhalde. Bilmiyorum nereye tam olarak. Yalnız kalabileceğim bir yer olsun istiyorum ama. Bir başıma sadece resim yapmak istiyorum."

Kollarını sevgiyle Theo'nun boynuna doladı.

"Theo, lütfen benden nefret etmediğini söyle. Sana verdiğim bunca zahmetten, baş ağrısından sonra her şeyi bir kenara atıp gitmekten bahsediyorum!"

"Nefret etmek mi?"

Theo'nun gülümsemesine sonsuz bir hüzün hâkimdi, Vincent'ın boynuna doladığı elini okşadı.

"Hayır... tabii ki hayır. Anlıyorum seni koca çocuk. Hak veriyorum üstelik. Hadi içkilerimizi bitirelim, ben de artık galeriye döneyim."

Güneye, daima güneşe doğru!

Vincent bir ay kadar daha uğraştı, her ne kadar paletini arkadaşlarınınki kadar berrak ve açık hâle getirmeyi başarmış olsa da, kendisini tatmin edecek o ifadeye henüz ulaşabilmiş değildi. İlk başlarda sorunun çizimlerindeki kabalık olduğunu düşünüp daha bir soğukkanlılıkla ve yavaş yavaş çizmeye çalıştı. Boyayı tuvalle buluşturmak kendisine başlı başına azap gibi geliyordu, ancak sonrasında oturup tablosunu seyretmek daha büyük bir acıydı. Fırça darbelerini düz yüzeylerde saklamaya çalıştı, boyalarını çokca kullanmak yerine inceltmeyi denedi, ancak hiç birisi istediği sonuca ulaştırmadı. Tekrar tekrar kendisine has ve istediği şeyi tam anlamıyla anlatabilmesini sağlayacak bir ifade biçimine doğru ilerlediğini hissediyordu, ancak bu hâli tam anlamıyla yakalayamıyordu.

"Neredeyse başarmıştım..." diye söylendi bir akşam. "Neredeyse... fakat yine olmadı. Bana neyin engel olduğunu bir bilebilsem."

"Sanırım ben söyleyebilirim" dedi Theo kardeşinin elindeki tabloyu alarak."

"Sahi mi? Nedir peki?"

"Paris"

"Paris mi? Nasıl yani?"

"Evet Paris. Burası senin eğitim gördüğün yer, burada kaldığın sürece asla yetişkin olamayacaksın. Hollanda'da-

ki okulumuzu hatırlıyor musun Vincent? İnsanların neler yaptığını ve nasıl yaptığını öğrenirdik, ancak okul bitip de bizler ayrılıncaya kadar gerçekten bir başımıza hiçbir şey yapmadık."

"Buralar bana yeterince sıcak, iyimser gelmiyor mu diyorsun?"

"Hayır hayır. Demek istediğim, hocalarının gölgesinden kurtulamıyorsun. Sensiz çok yalnız olacağım Vincent, ancak senin buradan gitmen gerek. Dünya üzerinde tamamen kendine ait göreceğin, benimseyeceğin bir yer mutlaka vardır. Nerede bilmiyorum, ama sen bulabilirsin bundan eminim. Ancak artık mezun olma ve yuvadan uçma vaktin geldi."

"Uzu süredir aklımda bir yer var aslında."

"Neresi?"

"Afrika!"

"Afrika mı? Ciddi misin?"

"Gayet ciddiyim. Şu kahrolası kış boyunca sımsıcak bir güneş özlemiyle yaşadım. Üstelik Delacroix da rengini Afrika'da buldu. Belki ben de kendimi orada bulurum."

"Afrika çok uzak Vincent." dedi Theo düşünceli bir sesle.

"Theo, güneşi istiyorum. O muazzam güce ve sıcaklığa ihtiyacım var. Bütün kış boyu bunu hissettim, devasa bir mıknatıs sanki beni güneye çekiyordu. Hollanda'dan ayrılıncaya kadar güneş diye bir şeyin varlığından haberim yoktu. Şimdiyse güneşsiz resim yapmanın nasıl bir kayıp olduğunu fark ettim. Paris'in kışı iliklerime işledi Theo

ve korkarım paletime ve fırçama da etkisi oldu. Afrika güneşinin içimdeki soğuğu ortadan kaldırmasına ve paletimi yakmasına ihtiyacım var."

"Hmm... belki de haklısın. Bunun üzerinde düşünmeliyiz."

Paul Cezanne arkadaşlarına bir elveda partisi verdi. Babasının kanalıyla, Aix'e bakan tepedeki o toprak parçasını satın almıştı ve oraya gidip bir stüdyo kurmayı planlıyordu.

"Paris'i bırak git Vincent" dedi. "Hatta benimle Provence'a gel, Aix'e değil, orası benim bölgem, ama yakınlarda bir yere gel işte. Orada güneş çok daha sıcak ve saf. Provence'da hiçbir yerde göremeyeceğin kadar açık ve berrak renkler bulacaksın. Hayatımın geri kalanında orada yaşayacağım!"

"Ben de çekip gideceğim buralardan." dedi Gauguin, "Tropiklere geri dönmeyi planlıyorum. Eğer Provence'da gördüğüne gerçek güneş diyorsan Cezanne, Marquesas'a gelip görmelisin! Orada güneş ve renkler tıpkı insanlar gibi ilkel!"

"Güneş'e tapanlara katılmalısınız." diyerek takıldı Seurat.

"Ben de Afrika'ya gidiyorum." dedi Vincent.

Gülümseyerek "Ooo, bir Delacroix'mız daha olacak desenize." dedi Lautrec.

"Gerçekten niyetin bu mu?" diye sordu Gauguin.

"Evet. Hemen değil belki. Sanırım yolumun üstünde belki Provence'da bir süre durup güneşe alışabilirim."

"Marsilya'da duramazsın." diye uyardı Seurat. "Orası Monticelli'ye ait."

"Aix'e de gidemem, çünkü Cezanne orada. Monet çok önceden Antibes'i çalıştı ve evet Marsilya'nın 'Fada' için kutsiyyetini biliyorum. Nereye gidebileceğim hakkında bir önerisi olan var mı?"

"Nereye gitmen gerektiğini biliyorum!" diye heyecanla haykırdı Lautrec. "Hiç Arles'i düşündün mü?"

"Arles? Eski bir Roma şehriydi orası değil mi?"

"Evet. Rhone nehri üzerinde, Marsilya'dan birkaç saat uzaklıkta. Bir kere gitmiştim, oradaki renkler Delacroix'nın Afrika'sını gölgede bırakacak cinsten."

"Vay be, peki ya güneş? İyi bir güneş var mı?"

"Adamı delirtmeye yetecek kadar var hem de! Arles halkını da görmelisin; eşsiz güzellikte kadınlar! Grek atalarının saf ve zarif güzelliği, Roma'lı fatihlerinin sağlam ve hayat dolu yapıları ve tahminim sekizinci yüzyılda gerçekleşen Arap istilasına dayanan bir doğulu havasının muhteşem karışımı. Hakiki Venüs orada bulundu Vincent! O model Arles'li bir kadındı!"

"Kulağa çok hoş geliyor." dedi Vincent.

"Öyle... Sen bir de mistral ile tanışınca gör"

"Mistral? O da ne?"

Yüzünde alaycı bir sırıtışla, "Oraya gidince görürsün" diye yanıtladı Lautrec.

"Yaşam nasıl? Çok pahalı değildir umarım."

"Yemek ve barınma dışında para harcatacak bir şey yok oralarda ve bunlar da fazla pahalı değiller. Eğer gerçekten Paris'ten uzaklaşmak istiyorsan bir denemelisin."

"Arles" diye söylendi kendi kendisine Vincent. "Arles ve Arlesliler... O kadınlardan birinin tablosunu yapmak isterim."

Paris, Vincent'ı fazlasıyla heyecanlandırmıştı. Çok fazla apsent içmiş, çok fazla pipo tüttürmüş ve çok fazla dışa dönük aktivitelerde bulunmuştu. Oburluğu had safhadaydı. Bir an önce bir başına kalıp bütün enerjisini resme adayabileceği bir yere gitmek istiyordu. Kariyerinin zirvesi çok uzakta değildi. Bunca yıl sarf ettiği emeğin karşılığını almasına çok az kaldığını hissediyordu, tek ihtiyacı olan onu pişirip olgunlaştıracak biraz güneşti. Şu ana kadar yaptığı tabloların beş para etmediğini biliyordu, belki önünde kısacık bir zaman daha vardı, bütün hayatının anlamını oluşturacak o bir iki tabloyu yapabileceği kısacık bir zaman dilimi.

Ne demişti Monticelli? "On yıl canla başla çalışmalıyız ki, sonunda bir ya da iki orijinal tablo resmetmiş olabilelim."

Paris'te güvenliydi, arkadaşları vardı ve seviliyordu. Burası Theo sayesinde O'nun da eviydi. Kardeşi O'nu asla aç veya açıkta bırakmaz, asla malzeme sıkıntısı çekmesine müsaade etmezdi. Elinden geleni hiçbir zaman arkasına koymamış ve her zaman sevgiyle O'nu desteklemişti Theo.

Paris'i geride bıraktığı an sıkıntılarla yüzleşeceğini biliyordu. Theo olmayınca maddî sıkıntılarla yüzleşmesi kaçınılmazdı, zaman zaman aç kalabilirdi. Etrafında konuşacak kimse olmadığı için kelimeler boğazına dizilecek,

ihtiyacı olan boyayı alabilmek için kendisini paralayacak ve zavallı küçük kafelerde sürünecekti.

"Arles'i seveceksin." dedi Lautrec ertesi gün. "Orası sessiz sakin bir yer, kimseler de seni rahatsız etmez. Sıcağı kuru, renkleri muhteşemdir ve Avrupa'da, Japon berraklığını yakalayabileceğin tek yerdir. Ressamlar için bir cennet orası, Paris'e bu kadar bağlı olmasam kendim giderdim."

O akşam Theo ve Vincent bir Wagner konserine gittiler. Eve erken dönüp bir süre Zundert'te geçirdikleri çocukluk günlerini yad ettiler. Ertesi sabah Vincent, Theo'nun kahvesini hazırladı ve o Goupils'e gittikten sonra da evi taşındıkları günden bu yana hiç olmadığı kadar temizledi. Duvara pembe karides resmi, Tanguy'ün bir protresi, Moulin de Galetta'nın bir tasviri, arkadan görünen nü bir kadın tablosu ve bir Champs Elysées çalışması astı.

Theo, o akşam eve döndüğünde oturma odasındaki masada bir not buldu.

"Sevgili Theo:

Arles'e gidiyorum ve oraya varır varmaz sana mektup atacağım.

Tablolarımdan bazılarını duvara astım, onlara bakıp beni hatırlarsın.

Sevgilerimle,

Vincent."

ALTINCI BÖLÜM

ARLES

Deprem mi, devrim mi?

Masmavi gökyüzünde helezoni kıvrımlarla yanan limon sarısı Arles güneşi tüm azametiyle Vincent'ın yüzüne çarpıyor ve göğü aydınlattığı o kör edici bembeyaz ışığıyla tüm vücudunu baştan aşağıya yıkıyordu. Muazzam sıcak ve daha önce hiç görmediği kadar berrak gökyüzü, Vincent'a yeni ve yabancı bir dünyayı haber veriyordu.

Sabahın erken saatinde üçüncü sınıf vagondan inmiş ve istasyondan bir tarafı pejmürde oteller ve kafelere, diğer tarafı da Rhone Nehri'nin kıyısına dayanan Lamartine Meydanına kıvrılan sokaktan aşağıya yürümüştü. Arles önünde, bir duvar ustasının malasından düzgünce yayılmış bir sıva gibi tepeye doğru uzanıyor ve sıcak tropik güneş altında uyukluyordu.

Sıra başını sokacak bir yer bulmaya geldiğinde Vincent gayet umursamazdı. Meydan'da önüne çıkan ilk otele, *Hotel de la Gare'a*, girdi ve bir oda tuttu. Odasında kaba bir yatak, yıkanması için içerisinde çatlak bir maşrapa bulunan bir leğen ve bir tanecik sandalye vardı. Şövalesini koyup

çalışabileceği bir alan yoktu, ancak zaten Vincent'ın niyeti açık alanda çalışmak olduğu için buna da aldırış etmedi.

Valizini yatağın üzerine bırakıp kasabayı keşfetmek üzere dışarı çıktı. Lamartine Meydanından, Arles'in merkezine gidebileceği iki yol bulunuyordu; solundaki dairesel yol yük arabaları ve faytonlar içindi, kasabanın eteklerinden dolaşıp yavaşça tepeye doğru tırmanıyor ve bu arada eski Roma Forum ve amfi tiyatrosunun önünden geçiyordu. Vincent daha az dolambaçlı olan taş döşeli dar sokaklardan oluşan labirenti tercih etti. Uzunca bir süre tırmandıktan sonra güneşin altında kavrulan Mairie Meydanı'na vardı. Yolunun üzerinde erken Roma dönemlerinden beri dokunulmadan gelmiş meydanlar ve taş avlular gördü. İnsanı canından bezdiren güneşten korunabilmek için sokaklar o kadar dar yapılmıştı ki, Vincent kollarını iki yana açarak her iki taraftaki evlere de parmak uçlarıyla dokunabiliyordu. Mistral rüzgârlarının işkencesine mâruz kalmamak için de sokaklar dümdüz ilerlemek yerine dokuz-on metrede bir kıvrılıyor böylece rüzgârın kuvvetini kırıyordu. Sokaklarda atıklar, kapı önlerinde pasaklı çocuklar ve gözün görebildiği her yerde meş'um ve tekinsiz bir görüntü vardı.

Vincent, Mairie Meydanı'nı geçip bir ara sokaktan kasabanın arkasındaki ana çarşı caddesine çıktı, oradan küçük bir parkın içinden geçtikten sonra yokuş aşağı yürüyüp Roma Arena'sına geldi. Keçi gibi sıralar arasından zıplaya zıplaya tepeye ulaştıktan sonra bir taş bloğun üzerine oturup ayaklarını yüzlerce metre aşağıya uzanan boşluğa sallandırdı, piposunu çıkartıp yaktı ve sanatsal hâkimiyeti altına aldığı yeni mülkünü izlemeye koyuldu.

Altında uzanan kasaba, Rhone Nehrine doğru renk cümbüşü halinde akıp gidiyordu. Evlere karmaşık şekillerde

monte edilmiş çatılar, aslında kırmızı kilden yapılmış kiremitlerle örülmüş olsalar da, tepelerinde hiç durmaksızın yanan ve yakan güneş renklerini açık limon sarısından, narin deniz kabuğu pembesine; göz alıcı lavantadan, koyu toprak rengine kadar çeşitli renklere dönüştürmüştü.

Geniş ve hızlı akan Rhone, Arles'in üzerine yayıldığı tepenin eteklerinden aşağıya doğru keskin bir eğri çiziyor ve Akdeniz'e doğru akıyordu. Nehrin her iki yakasında da taştan setler çekilmişti. Nehrin karşı yakasında Trinquetalle usta bir ressam tarafından resmedilmiş bir şehir gibi parlıyordu. Vincent'ın arkasında devasa dorukları bembeyaz göğe yükselen dağlar yer alıyordu, önüne doğru ise sürülmüş tarlalar, çiçek açmış bostanlar, Montmajour'un yükselen tepesi, binlerce derin çizgi ile bölünmüş verimli ovalar sonsuzlukta bir noktada birleşinceye dek uzanıyordu.

Her şey bir yana, şaşkınlıkla bakan gözlerini ovuşturmasına sebep olan kırsaldaki renk cümbüşü olmuştu. Gökyüzü o kadar yoğun bir maviydi ki; zorlu, yılmaz, vurucu bir mavi... sanki mavi değildi de, âdeta renksizdi. Aşağıda uzanıp giden tarlaların yeşili, yeşil renge özünü veren bir yeşildi. Güneşin alev alev yanan limoni sarısı, toprağın kan kırmızı rengi, Montmajour'un tepesinde bir başına salınan bulutun 'beyaz' diye haykıran beyazlığı, bağlarda her mevsim tazelenen güller... muhteşem renkler. Bütün bunları nasıl tuvale yansıtacaktı? Diyelim ki paletine oradan da tuvaline taşıdı, bütün bu renklerin varlığına bu güzellikleri görmemiş kimseleri nasıl inandıracaktı? Limon, mavi, yeşil, kırmızı, gül... tabiat bu renklerin anlatımıyla hayat bulmuştu.

Vincent, Lamartine Meydanına dönerken araç yolunu kullandı, şövalesini, tuvalini ve boyalarını alıp Rhone Nehri boyunca gezintiye çıktı. Badem ağaçları çiçek açıyordu

her yerde. Güneşin sudan yansıyan mavi ışıltısı gözlerini acıtıyordu. Şapkasını otelde unuttuğunu fark etti. Güneş, kızıl saçlarının arasından kafasını yakıyor, Paris'in soğuğunu, bütün o yorgunluğu, cesaretsizliği ve şehir hayatının ruhuna tıkıştırdığı o zoraki doygunluğu eritiyordu.

Nehir boyunca bir kilometre kadar yürüdükten sonra bir köprüye denk geldi, üzerinden bir fayton geçiyordu, göğün mavisi etrafını çepeçevre kuşatmıştı. Nehir de maviydi, turuncu kıyılarda yeşil çimenlikler eşlik ediyordu bu maviye. Bir grup çamaşırcı kadın önlükleri ve rengârenk şapkalarıyla yalnız bir ağacın gölgesine sığınmış çamaşır dövüyorlardı.

Vincent şövalesini kurduktan sonra derin bir nefes alıp gözlerini kapattı. Bunca rengi gözleri açık yakalayabilecek bir insan yoktu. O an Seurat'nın noktacılığı, Gauguin'in ilkel dekoratifler hakkındaki nutukları, Cezanne'ın katı yüzeylerin altındaki görüntüleri ve Lautrec'in renk çizgileri ile titiz nefreti buhar olup uçtu.

Yalnızca Vincent kaldı. Yalnızca Vincent vardı.

Akşam yemeği saatinde oteline döndü, masasına oturup apsent söyledi. Yemek düşünemeyecek kadar heyecanlıydı. Yanındaki masada oturan bir adam üstüne başına bulaşmış olan boyayı fark etti ve lafa girdi.

"Paris'li bir gazeteciyim. Üç aydır buradayım, Provence dilleri üzerine yazılmakta olan bir kitap için materyal topluyorum."

"Ben de henüz bu sabah Paris'ten geldim."

"Evet fark ettim. Uzun süre durmayı düşünüyor musunuz?"

"Evet, niyetim o."

"O halde izninizle size bir tavsiye vereyim. Kalmayın! Arles yerküre üzerindeki en kaçık yerdir."

"Neden böyle düşünüyorsunuz?"

"Düşünmüyorum, biliyorum. Bu insanları üç aydır izliyorum, her birinin pek çok tahtası eksik! Yalnızca bir bakmanız kâfi, gözlerine bir bakın. Bu şehrin sınırları dahilinde bir tane normal, aklı başında insan bulamazsınız."

"İlginç bir iddia bu."

"Bir haftaya kalmaz bana katılırsınız bayım. Provence içerisinde, Arles ve çevresindeki topraklar kadar parça parça olmuş ve dövülmüş bir yer daha yoktur. Güneşi gördünüz işte, bu azaba günlerce mâruz kalan insanların hâlini düşünsenize. Beyinlerini yakıyor bunların. Bir de mistral var, ah o mistral! Henüz onun kırbacını yemediniz herhalde değil mi? Bekleyin ve görün o halde. Yılın iki yüz günü delicesine eser ve bu şehri döver de döver... Sokakta yürümeye kalksanız sizi kaldırıp bir binaya yapıştırır. Tarladaysanız alıp yerlerde sürükler. Bir saniye daha dayanamam dedirtinceye kadar sizi bir o yana bir bu yana eğip büker. Yalnızca üç aydır buradayım ve ben bile birkaç tahtayı gevşettim. Yarın sabah gidiyorum buradan!"

"Herhalde abartıyorsunuzdur değil mi? Arlesliler bana gayet makûl kimseler gibi göründü. En azından bugün görebildiğim kadarıyla."

"Bir güncük görebildikleriniz eminim güzeldir, onları daha yakından tanıyıncaya kadar bekleyin. Size şahsi kanaatimi söyleyeyim mi?"

"Tabi buyrun. Apsent de buyurmaz mısınız?"

"Teşekkür ederim. Şahsi kanaatim, Arles epileptik bir kent! Sürekli muazzam bir sinir krizinin doruklarına tır-

manıyor ve siz bekliyorsunuz, evet her an patlayabilir, her an ağzının kenarından beyaz köpükler akıtarak korkunç bir nöbete tutulabilir."

"Tutuluyor mu peki?"

"Hayır. Zaten ilginç olan da bu, devamlı krizin doruğuna erişip hiç kriz patlatmadan yaşıyor bu şehir. Üç aydır bir ayaklanma ya da volkanik bir patlama bekledim burada. Defalarca şehir sakinlerinin bir anda delirip birbirlerini boğazlayacaklarını zannettim. Fakat tam o noktaya gelmişken, mistral birkaç günlüğüne kesiliyor ve bu azap verici güneş bulutlar arkasında kayboluyor."

Vincent güldü, "Arles hiç krizin zirvesine erişmediyse, epileptik diyemeyiz değil mi?"

"Doğru, epileptik diyemeyiz, ama epileptoidal diyebiliriz."

"O ne demek?"

"Paris'teki gazetem için bir makale hazırlıyorum konuyla ilgili. Bana da fikri veren bir Alman makalesiydi."

Cebinden bir dergi çıkartıp Vincent'a uzattı.

"Bu doktorlar, epilepsiye benzeyen, ancak asla nöbet ile sonuçlanmayan sinir hastalıklarından muzdarip yüzlerce insan üzerinde bir çalışma yapmışlar. Bu çizelgelerde sinir ve uyarılma eğrisinin nasıl yükseldiğini görüyorsunuz; doktorlar buna gelgeç gerginlik diyor. Bütün vak'alarda, denekler otuz beş - otuz sekiz yaşlarına kadar artan bir ateş ile yaşıyorlar. Ortalama otuz altı yaşlarında şiddetli bir epilepsi krizine giriyorlar, ardından birkaç nöbet daha geçirip bir iki yıl içerisinde ölüyorlar."

"Ölmek için çok erken bir yaş. İnsan o yaşlarda ancak kendisinin farkına varıyor."

Gazeteci, dergiyi cebine geri koydu.

"Bir süre daha bu otelde misiniz? Makalem neredeyse bitmek üzere; size bir nüshasını gönderirim. Demek istediğim şu: Arles epileptoidal bir şehir ve gerilimi yüzyıllardır damla damla birikiyor. Son kriz noktasına ulaşmak üzere, eli kulağında diyebiliriz. Günü geldiğinde korkunç bir felâketle karşılaşacağız; cinayet, tecavüz, yangın, toplu bir yıkım! Bu azap haline daha fazla dayanamaz bu bölge. İnsanların ağızlarından köpük saçılmaya başlamadan evvel ben gidiyorum. Size de tavsiyem benimle gelmeniz."

"Teşekkür ederim, ama ben burayı sevdim. Şimdilik biraz kendimle baş başa kalmak istiyorum müsaadenizle. Sabah kahvaltıda görüşebilecek miyiz? Görüşemezsek şimdiden iyi yolculuklar size ve lütfen makalenizin bir nüshasını göndermeyi unutmayın."

Resim yapma makinası

Vincent her sabah şafaktan öne kalkıp giyiniyor ve nehir boyunca veya kırsalın içlerine doğru birkaç kilometre yürüyerek kendisine ilham veren bir manzara bulmaya çalışıyordu. Her gece bitirilmiş bir tuvalle geliyordu. Bitirilmiş, çünkü üzerinde daha fazla yapılacak şey olmayan tuvaller ile... Akşam yemeğini yer yemez de yatıp uyuyordu.

Resim makinesi haline gelmişti, ne yaptığını bilmeden göz kamaştırıcı bir tabloyu bitirip diğerine geçiyordu. Bağlarda çiçekler açıyordu, Vincent da hepsini resmetmek fikrine kapılmış durmaksızın çiziyor ve boyuyordu. Sekiz yıllık yoğun çalışması nihayet kendisini sonuç veren bir enerji ile açığa çıkartıyordu. Bazen sabahın erken saatlerinde başladığı bir tablo öğlene doğru bitiyordu, o zaman

geri gelip bir bardak kahve içip yeni bir tuval ile başka bir tarafa doğru yürüyordu. Tablolarının iyi mi yoksa kötü mü odluğuna aldırış etmiyordu, renk sarhoşu olmuş, durmaksızın çalışıyordu.

Ne kimse O'nunla konuşuyordu, ne de O kimse ile. Tablolarından arta kalan vaktini ve enerjisini mistral ile boğuşmaya harcıyordu. Haftada üç gün, şövalesini yere çaktığı kazıklara sabitlemesi gerekiyordu, yoksa şövale ipe asılmış çamaşır gibi bir öne bir geriye sallanıyordu. Akşam olduğunda ise dayak yemişcesine yorgun ve nefessiz geri geliyordu.

Hiç şapka takmıyordu, bu yüzden yoğun güneş kafasının tepesindeki saçlarını yakıyordu. Akşam olup da yatağına uzandığında, kafasını ateşe vermişler gibi hissediyordu. Güneşin parlaklığı O'nu kör etmişti, artık çimenin yeşilini, göğün mavisinden ayıramaz olmuştu. Ancak otele döndüğünde tablolarının tabiatın parlak birer tasviri olduğunu görüyordu.

Bir gün kırmızı çit ile çevrili, beyaz ve mavinin dans ettiği göğün altında gül rengi iki şeftali ağacı olan, lila renkli ekilmeye hazır bir tarlaya rastladı.

"Bugüne kadar resmettiğim en güzel manzara olsa gerek" diye söylendi kendi kendine.

Otele geri döndüğünde kendisine gelmiş bir mektupta Lahey'de Anton Mauve'un öldüğü bildiriliyordu. Şeftali ağaçlarının altında "Mauve'un Anısına. Vincent ve Theo" yazdı ve tabloyu Ulieboomen'deki eve postaladı.

Ertesi sabah çiçek açmış erik ağaçlarının olduğu bir bağa rastladı. Çalışırken feci bir rüzgâr, denizdeki dalgalar gibi aralıklarla sertçe esip vurmaya ve bembeyaz çiçekleri tehdit

etmeye başladı. Vincent istifini bozmadan çalışmaya devam etti, bu durum kendisine Scheveningen'de yağmurun, kum fırtınasının, kendisini ve tablosunu sırılsıklam eden dalgaların arasında çalıştığı günleri anımsattı. Tablosunda içerisinde bolca sarı bulunan beyaz bir efekt, mavi ve lila rengi hâkimdi. İşi bittiğinde tablosunda, oraya koymayı aklının ucundan bile geçirmediği bir şey gördü,mistral.

"İnsanlar bunu sarhoşken çizdiğimi düşünecek" diyerek güldü.

Theo'nun sabahki mektubundan bir satır geldi aklına. Mijnheer Tersteeg, Paris'i ziyaretinde bir Sisley tablosu önünde durup "bunu yapan adam herhalde çakır keyif olmalı" demişti.

"Tersteeg benim Arles'de yaptığım tablolarımı görse beni düpedüz alkol komasında zannederdi herhalde" diye düşünüp bir kere daha güldü.

Arles'in sakinleri, Vincent'a pek yaklaşmıyorlardı. Her sabah O'nu sırtında ağır şövalesi ve ekipmanları, şapkasız çıplak kafası, istekli adımlarla yürümesi ve gözlerinde alev alev yanan heyecanıyla görüyorlardı. Akşamları da kıpkırmızı bir çift göz, ateş kırmızısı bir kafa, koltuğunun altında ıslak bir tuval ile kendi kendine konuşarak yürüyen birisini görüyorlardı. Halk ona isim takmıştı.

"Fou-rou"

"Kaçık-kızıl... hmmm. Evet kızılım, eh birazcık da kaçıksam ne var bunda?" diye söylendi kendi kendine.

Otelin sahibi Vincent'ı yolabildiği kadar yolmanın peşindeydi. Vincent, yiyecek bir şey bulmakta zorlanıyordu, çünkü Arles'de neredeyse herkes evlerinde yemek yiyor-

du. Restoranlar ateş pahasıydı. Vincent güzel bir çorba bulabilmek için hepsini denemişti, ancak nafile.

"Hanımefendi, patates pişirmek zor olmamalı" dedi uğradığı yerlerden birinde.

"İmkânsız, Mösyö"

"Pekâlâ, pilavınız var mı?"

"O yarının yemeği."

"Makarna?"

"Fırında yer yoktu."

Sonunda yemek düşünmeyi bırakıp ne bulursa onunla yetinmeye karar verdi. Her ne kadar midesi gereken muameleyi görmese de sıcak güneş bünyesini güçlendirmişti. Adamakıllı yemek yerine midesini apsent, tütün ve Daudet'inTartarin öyküleri ile dolduruyordu. Tuvalinin önünde konsantre olarak geçirdiği sayısız saatler sinirlerini yıpratmaya başlamıştı ve uyarıcılara ihtiyaç duyuyordu. Apsent tam da bu işe yarıyor ve ertesi sabaha O'nun heyecanını körüklüyordu. Bu heyecan gün içerisinde mistral tarafından yoğrulup, güneş tarafından pişiriliyordu.

Yaz günleri ilerledikçe her şey kavrulmaya başlamıştı. Etrafında yeşilimsi gök mavisi ile kaplanmış altın, bronz, bakır renklerinden başka bir şey görmez olmuştu. Güneş ışığının vurduğu her yerde sülfür sarısı görülüyordu. Tabloları alev alev yanan parlak sarı yığınlara dönüşmüştü. Avrupa'da Rönesans'tan beri sarı kullanılmadığını biliyor, ancak umursamıyordu. Boya tüplerinden sarı fışkırıyor ve tuvalinde kalıyordu. Tabloları kavruk, güneş yanığı ve rüzgârda savrulmuş gibiydiler.

İyi bir tablo yapmanın bir elmas ya da inci bulmak kadar zor olduğundan emindi. Yaptıklarından ve kendisinden memnun olmasa da, sonunda her şeyin daha iyi olacağına yönelik bir parça umut taşıyordu. Fakat bazı günler bu umudun bir serap olduğunu düşünecek kadar karamsarlaşıyordu. Kendisini bir tek şövalesi başında çalışırken canlı hissediyordu. Özel hayatı kalmamış, yalnızca yemek, içki ve boya ile çalışan kör bir resim yapma makinesine dönüşmüştü. Sabah yakıtını alıyor, akşama bir tablo üretiyordu.

Peki ne için? Satmak için mi? Kesinlikle hayır! Kimsenin tablolarını satın almak istemeyeceğini biliyordu, peki bütün bu koşuşturma neyin nesi? Neden kendisini yatağının altını ağzına kadar tablo ile doldurmaya, onlarca tablo yapmaya bu kadar zorluyordu? Başarılı olma arzusu çoktandır kalmamıştı, çalışıyordu çünkü çalışmak zorundaydı, çalışıyordu çünkü çalışmak zihnini oyalıyor ve çok fazla zihinsel acı çekmesine mani oluyordu. Bir eş, bir ev ve çocuklar olmadan yaşayabilirdi; sağlık, aşk ve dostluklar olmadan da; konfor, güvenlik ve yiyecek dahi o kadar önemli değildi; hatta Tanrı da olmadan yaşayabilirdi. Ancak yaratıcılık kabiliyeti ve gücü olmaksızın yaşaması imkânsızdı.

Le Pigeon

Modeller kiralamayı denedi, ancak Arles halkı, kötü resmedildiklerini düşünüp kendisi için modellik yapmayı reddediyorlardı. Eşe dosta gülme malzemesi olmaktan korkuyorlardı. Bouguerau gibi sevimli çizgilere sahip olsa, insanların kendisi için modellik yapmaktan çekinmeyeceklerini biliyordu. Model fikrinden vazgeçip manzara üzerinde çalışmaya yöneldi.

Yazın ortalarına gelindiğinde muazzam bir sıcaklık gelip yerleşmiş ve rüzgârlar dinmişti. Çalıştığı ışık, soluk sülfür sarısı ile soluk altın sarısı arasında değişiyordu. Aklı sık sık Renoir ve O'nun saf ve kusursuz çizgilerine gidiyordu. Provence'da her şey öyle gözüküyordu, tıpkı şu Japon baskılarında da olduğu gibi.

Bir sabah erken saatlerde esmer tenli; küllü-sarı saçları, gri gözleri ve küçük, biçimli ve sert göğüslerini gösteren gülkurusu basma elbise giymiş bir kız gördü. Kusursuz ve el değmemiş hatları, kadınlığını gün gibi açık ediyordu. Annesi de kirli sarı ve soluk mavi içinde muhteşem bir figür sergiliyor; kar beyazı ve limon sarısı çiçeklerden oluşan parlak bir tarhın önünde güneş ışığıyla yıkanıyordu. Ufak bir meblağ karşılığında birkaç saat kendisi için modellik yaptılar.

Vincent, o akşam otele döndükten sonra kendisini esmer tenli kızı düşünürken buldu. Uyku tutmamıştı. Arles'de genelev olduğunu biliyordu, ancak çoğu Zouave'lar[1] tarafından uğrak edinilmiş olan beş franklık mekânlardı. Bir kadınla konuşalı, kahve ve tütün alışverişi haricinde, aylar olmuştu. Margot'nun sevgi dolu sözlerini, yüzünü okşayan parmaklarını ve öpücükler konduran dudaklarını hatırladı.

Yataktan fırladı ve Lamartine Meydanını boydan boya geçip taş evlerden oluşan labirente daldı. Bir süre yokuş yukarı gittikten sonra ileride bir gürültü duydu. Koşmaya başladı ve çok geçmeden des Ricolettes Sokağındaki genelevin kapısına geldiğinde zaptiyeleri, sarhoş İtalyanlar tarafından öldürülmüş iki Zouave'ı taşırken gördü. As-

1 Fransız ordusunda görev yapan Kuzey Afrikalı Berberi birliklerine verilen isim.

kerlerin kırmızı fesleri yerde kanlar içerisinde duruyordu, bir bölük zaptiye arkalarında "Asın onları!" diye haykıran öfkeli bir kalabalık olduğu halde İtalyanları nezarethaneye götürdü.

Vincent, kargaşayı fırsat bilerek usulca des Ricolettes Sokak No.1'deki genelevin kapısından içeri girdi. Louis, işletme sahibi, sıcak bir hoş geldin ile O'nu karşılayıp hemen koridorun solundaki odaya aldı. İçeride bir çift karşılıklı içkilerini yudumluyorlardı.

"Rachel adında genç bir kızım var. Çok güzel ve narindir." diye lafa girdi Louis "Mösyö onu denemek isterler mi? Şayet görünüşünü beğenmezseniz diğer kızlarım arasından gönlünüze göre seçebilirsiniz."

"Bahsettiğiniz kızı görebilir miyim?"

Vincent masasına oturdu ve piposunu yaktı. Koridordan kahkahalar yankılanıyordu, o sırada bir kız süzülerek odaya girdi. Vincent'ın karşısındaki sandalyeye zarifçe oturdu ve gülümsedi.

"İsmim Rachel" dedi.

"Aa! Ama çok küçüksün sen!"

"On altı yaşımdayım" diye yanıtladı Rachel, gururla.

"Ne kadardır buradasın?"

"Louis'in yanında mı? Bir yıldır."

"Dur sana şöyle bir bakayım."

Sarı gaz lambası, Rachel'in arkasında kalıyordu, hâliyle yüzünü gölgede bırakmıştı. Başını duvara dayayıp çene-

sini hafif yukarı kaldırarak ışığın yüzüne vurmasını sağladı. Yuvarlak ve dolgun bir yüzü vardı, iri ve masmavi gözleri ifadesiz bakıyordu, çenesi ve boynu da dolgunca ydı. Siyah saçlarını başının üstünde sarmal bir şekilde toplamıştı, bu da yüzünün yuvarlak hatlarını öne çıkartıyordu. İnce basma bir elbise ve sandalet giyinmişti. Yuvarlak göğsünün kabarık uçları, suçlayan parmaklar gibi kendisine yönelmişlerdi.

"Çok güzel görünüyorsun Rachel" dedi

Çocuksu, ışıl ışıl bir gülümseme, dudaklarının yanı sıra ifadesiz gözlerini de kapladı. Öne doğru eğilip Vincent'ın ellerini, elleri arasına aldı.

"Beni beğendiğine sevindim, erkeklerin beni beğenmesi hoşuma gidiyor. Beraberliğimiz daha hoş oluyor."

"Doğru. Peki sence ben nasılım?"

"Eğlenceli buluyorum seni, *fou-rou*"

"*Fou-rou*! Beni tanıyor musun?"

"Lamartine Meydanı'nda görmüştüm. Neden sırtında o kocaman şeyle sürekli bir yerlere koşturuyorsun? Neden şapka takmıyorsun? Güneş seni yakmıyor mu? Gözlerin kıpkırmızı, acımıyorlar mı?"

Rachel'in çocuksu naifliği Vincent'ı güldürdü.

"Çok tatlısın, Rachel. Sana gerçek ismimi söylesem bana öyle hitap eder misin?"

"Neymiş gerçek adın?"

"Vincent"

"Hmm, *fou-rou* daha güzel. Sana *fou-rou* dememde bir mahzur var mı? İçecek bir şeyler alayım mı? Louis holden bizi izliyor."

Elini boynunda gezdirdi; Vincent parmaklarının yumuşak cildine dokunurken bıraktığı izleri seyretti. Rachel'in çocuksu ve tatlı gülümsemesi yeniden gelip dudaklarına ve gözlerine yerleşti, o an fark etti ki, Rachel mutlu olmak için gülümsüyordu, böylece O'nun da mutlu olmasını sağlamaya çalışıyordu. Dişleri koyu fakat düzgündü, dolgun alt dudağı sanki çene çukuruna uzanmak istercesine aşağıya sarkıktı.

"Bir şişe şarap söyle, ama pahalı olmasın, fazla param yok maalesef."

Şarap geldiğinde Rachel;

"Odamda içmek ister misin? Orası daha güzel." dedi.

"Evet, çok güzel olur."

Taş merdivenlerden bir kat yukarı çıkıp Rachel'in odasına girdiler. Odada dar bir döşek, bir çalışma masası ve sandalye ve beyaz duvarda bir kaç renkli Jülyen madalyon vardı. Çalışma masasının üstünde iki tane eski bez bebek oturuyordu.

"Bunları gelirken evden getirdim" dedi Rachel "Bu Jacques, bu da Catherine, eskiden onlarla evcilik oynardım. Ah *fou-rou,* çok eğlenceli duruyorsun!"

Vincent her iki kolunda da birer bez bebek ve yüzünde şapşal bir sırıtışla öylece kalakalmış, kahkahalar içindeki Rachel'i izliyordu. Gülmesi bitince, Jacques ve Catherine'i alıp çalışma masasının üzerine bıraktı, ayağından sandaletlerini fırlattı ve elbisesini çıkarttı.

"Otur bakalım *fou-rou,* seninle de evcilik oynayalım olur mu? Sen baba ol, ben de anne. Evcilik oynamaktan hoşlanır mısın?"

Kısa boylu, tıknaz, iri ve dolgun kalçalı bir kızdı. Göğüslerinin altından karnına kadar derin bir eğim vardı ve dolgun karnı dairesel bir görünüşle kasıklarıyla birleşiyordu.

"Rachel, şayet beni *fou-rou* diye çağıracaksan, ben de sana bir isim takacağım."

Rachel ellerini neşeyle çırpıp kendisini Vincent'ın kucağına bıraktı.

"Nedir, nedir? Oh, bayılırım yeni simlerle çağırılmaya!"

"Sana *Le Pigeon* diyeceğim

Rachel'in mavi gözleri şaşkınlıkla açıldı.

"Neden güvercinmişim peki babacık?"

Vincent elini usulca Rachel'in yuvarlak göbeği üzerinde gezdirdi. Sanki kucağında tanrıça Afrodit oturuyordu.

"Çünkü narin bakışın ve yumuşak, toparlak karnınla bir güvercine benziyorsun."

"Güvercin olmak güzel bir şey mi?"

"Ah evet, güvercinler güzel ve sevilesidirler... tıpkı senin gibi."

Rachel eğilip kulağından öptü ve döşekten ayağa fırlayıp şarap doldurmak üzere iki su bardağı aldı.

"Çok komik, küçücük kulakların var *fou-rou*" dedi, kırmızı şarabı yudumlarken. Bir çocuğun içişi gibi, burnunu da bardağa sokarak içiyordu.

"Beğendin mi kulaklarımı?"

"Evet! Yavru bir köpeğinkiler gibi yumuşacık ve yuvarlak."

Rachel kahkahayla güldü. Bardağını dudaklarına götürdü. Yaptığı espriye bir kez daha kıkırdadı. Bir damla kırmızı şarap sol göğsünün üstüne düştü ve göbeğinin üzerinden kayarak bacaklarının arasında kayboldu.

"Çok hoş birisin *fou-rou*. Herkes senden bir kaçık diye bahsediyor, ama değilsin değil mi?"

Vincent sırıttı.

"Belki biraz." dedi.

"Peki dostum olur musun? Bir aydan fazladır bir dostum olmadı. Her gece ziyaretime gelir misin?"

"Korkarım her gece gelemem Güvercin."

Rachel somurttu "Neden ama?"

"Her şey bir yana, öncelikle fazla param yok."

Rachel, Vincent'ın sağ kulağıyla oynuyordu.

"Beş frankın yoksa sevgili *fou-rou*, kulağını kesip bana verir misin? Hatıra olur, masama koyar her gece onunla oynarım."

"Daha sonra beş frankı getirsem kulağımı geri alabilecek miyim?"

"Ah *fou-rou*, hem komik hem de kibarsın. Keşke buraya gelen bütün erkekler senin gibi olsa."

"Burada memnun değil misin?"

"Memnunum ve yaptığım şeyi seviyorum ama... Zouaveleri sevmiyorum gerçi."

Rachel bardağı bir kenara koyup kollarını oyunbaz bir edayla Vincent'ın boynuna doladı. Yeleğinin üzerinden, Rachel'in yumuşak karnını hissediyor, tomurcuk gibi göğüs uçları da kendi göğsünü yakıyordu. Dudakları kavuştu... kendini Rachel'in kadifemsi, yumuşacık alt dudağının içini öperken buldu.

"Tekrar gelip beni göreceksin değil mi *fou-rou*? Beni unutup bir başka kıza gitmeyeceksin değil mi?"

"Geleceğim Güvercin, senin için tekrar geleceğim."

"Hadi o zaman evcilik oynayalım!"

Yarım saat sonra evden ayrıldığında ancak bardak bardak buz gibi sularla dindirebileceğini düşündüğü bir susuzlukla kavruluyordu.

Postacı

Vincent, boya ne kadar ince dövülürse o kadar yağa doygun olduğu kanısına varmıştı. Yağ, yalnızca boya için taşıyıcı elemandı bu yüzden, bir de tablolarındaki pürüzlü görünüşten memnun olduğu için, fazla umursamıyordu. Paris'te kim bilir kaç saat taşta dövülüp inceltilmiş boyalar almaktansa, kendi boyalarını hazırlamaya karar verdi. Theo, Pére Tanguy'den, Vincent'a üç kromat rengi, malakit, parlak kırmızı, kurşuni turuncu, kobalt ve ultramarin mavi göndermesini rica etti. Vincent bunları otel odasında dövmeye başladı, artık boyaları hem daha ucuza geliyordu, hem de daha taze ve kalıcı olmuşlardı.

Daha sonra emilimi yüksek tuvalinden memnun olmadığını fark etti. Üzerlerine kaplanan ince plaster tabaka, hazırladığı zengin boyaları yeterince iyi tutmuyordu. Theo, O'na hazırlanmamış tuval kâğıtları gönderdi. Geceden küçük bir kâseye hazırladığı plasteri sabah kullanacağı tuvale sürüp öyle işe koyulmaya başladı.

Georges Seurat, beraber geçirdikleri sürede O'nu çerçeve konusunda epey aydınlatmış ve duyarlılık kazandırmıştı. İlk Arles tablolarını gönderdiğinde, Theo'ya hangi ağacın kullanılmasını ve hangi renge boyanmasını istediğini anlatan bir dizi de açıklama notu göndermişti. Ancak tablolarını kendi elleriyle yaptığı çerçevelerde görmeden içi rahat etmeyecekti. Bakkaldan boş tahta parçaları aldı, istediği boyutlarda kesti ve çerçeveleyeceği resmin kompozisyonuna uygun biçimde boyadı. Artık kendi boyasını ve kendi tuvalini hazırlıyor; boyuyor ve kendi çerçeveleri ile çerçeveliyordu.

"Bir de kendi tablomu satın alabilsem, tamamen bağımsız bir hayat sürebilirdim" diye mırıldandı.

Mistral geri gelmişti, bütün tabiat bir öfke nöbetine tutulmuş gibiydi. Gökyüzü bulutsuzdu ve parlak güneş ışığına aşırı bir kuruluk ve soğuk eşlik etmekteydi. Vincent odasında bir natürmort çalışıyordu; mavi minelerle süslü kahve demliği, kraliyet mavisi ve altın renkli fincan, üstü solgun mavi ve beyaz karelerle süslenmiş sütlük, mavi üzerine kırmızı, yeşil ve kahverengi desenli İtalyan çinisi sürahi ve son olarak iki portakal ve üç limon.

Rüzgâr dindiğinde dışarı çıkıp Rhone boyunca keşfe çıktı. Trinquetaille'deki demir köprüyü gördü, gökyüzü ve nehir apsent renginde, rıhtım lila ve korkuluklarda dirsekler üzerine eğilen şekiller de siyahımsı renkteydi. Köp-

rünün kendisinde yoğun bir mavi ve bir miktar malakit yeşili hâkimdi. Vincent alabildiğine kederli ve böylelikle alabildiğine yürek parçalayıcı bir şeyler bakınıyordu.

Gözünün önünde bulunanı olduğu gibi tuvale aktarmaktansa renkleri keyfi kullanarak kendi kişiliğini resme daha kuvvetli biçimde aktarmak istedi. Pissarro'nun Paris'teyken söylediği şeyin doğruluğunu fark etmişti "Uyumda yahut karmaşada, renklerin yarattığı duyguları cesurca abartmalısın." Maupassant'ın "Pierre et Jean" isimli eserinin önsözünde de benzer bir ifadeye rastlamıştı. "Sanatçı abartma özgürlüğüne sahiptir. Böylelikle kendine özgü, daha güzel, daha basit ve daha avutucu bir dünya yaratır."

Parlak güneşin altında, mısır tarlalarıyla iç içe bütün gün çalıştı. Sonuç, sürülmüş ve yer yer eflatun toprak öbekleri görülen ve ufka doğru uzanıp giden büyük bir tarla; mavi ve beyaz renklerde bir ekim makinası; ufukta kısa ve olgun mısırlarla dolu bir başka tarla ve hepsinin üzerinde sapsarı güneşle aydınlanan sarı bir gökyüzü.

Vincent, Paris'li eleştirmenlerin, O'nu çok hızlı çalışmakla eleştireceğini biliyordu, ancak O aynı fikirde değildi. Kendisini sanatına bağlayan şey duyguları ve tabiat hakkındaki samimi hisleri değil miydi? Şayet duygular zaman zaman yoğun bir şekilde hissedilip,farkında olmaksızın çalışmasını sağlıyorsa, bir fırça darbesi ve diğeri tıpkı konuşmacının kelimeleri ardı ardına sıralaması gibi geliyorsa, o halde günün birinde bunlardan yoksun ve ilhamsız da kalabilir. Demiri tavındayken dövüp, bir kenara koymakta ne sakınca olabilirdi ki?

Şövalesini sırtına takıp eve doğru yola çıktı, yolu Montmajour'dan geçiyordu. O kadar hızlı yürümüştü ki,

çok geçmeden ağır ağır yürüyen bir baba ve oğluna yetişti. Adamı tanımıştı, Arles'in yerlilerinden, postacı yaşlı Roulin. Kafeye gittiğinde sıklıkla onun yanına oturuyor olurdu, hatta konuşmak için fırsat kolluyordu, ancak bir türlü fırsat olmamıştı.

"İyi günler Mösyö Roulin"

"Ah Mösyö Ressam, size de iyi günler. Oğlumla bir Pazar akşamı yürüyüşü yapıyorduk."

"Çok güzel bir gündü değil mi?"

"Evet, kahrolası mistral esmediğinden olsa gerek. Bugün resim yapabildiniz mi Mösyö?"

"Evet, bugün de bir tane yaptım."

"Ben cahil bir adamım Mösyö, sanattan hiç anlamam, ancak tablonuza bakmama müsaade ederseniz onur duyarım."

"Elbette, büyük zevkle"

Çocuk önden gidiyor, kendi kendine oyun oynuyordu. Vincent ve Roulin de arkadan yan yana yürüyerek geliyorlardı. Roulin tabloya bakarken, Vincent da onu süzüyordu. Roulin, mavi postacı şapkasını takmıştı. Gözleri yumuşak ve meraklı bakışlara sahipti; tüm boynunu kaplayıp mavi postacı ceketinin önüne kadar inen uzun, köşeli ve dalgalı bir sakalı vardı. Vincent, kendisini Pére Tanguy'e ısındıran o hüzünlü ve yumuşak üslûbu Roulin'de de görüyordu. Acınası derecede evcimen birisiydi ve abartılı Grek sakalı bu sade taşralı yüzde emanet gibi duruyordu.

"Ben cahil bir adamım Mösyö," diye tekrarladı Roulin, "lütfen sözlerimi mâzur görün, ancak söylemeden edeme-

yeceğim, bu mısır tarlaları çok, ama çok canlı, hatta az evvel önünden geçtiğimiz kadar canlı ve gerçek."

"Yani beğendiniz mi?"

"Onu bilemiyorum. Tek bildiğim şuramda bir şey hissettirdiği." Elini göğsüne doğru götürdü.

Montmajour'un dibinde bir süre durdular. Güneş kızıllara bürünmüş, bu kadim manastırın üzerinden batıyordu; batarken de etrafa serpilmiş kayalara, aralarından boy vermiş çam ağaçlarının gövdelerine ve yapraklarına düşüyor ve turuncu bir ateş ile kaplıyordu. Öte yandan uzaktaki çamlar da geri planda narin mavi-yeşil gök mavisi hâkim olduğu halde Prusya mavisine boyanıyorlardı. Beyaz kumlar ve ağaçların altında sıra sıra duran beyaz taşlar da mavi ve tonlarını giyiniyorlardı.

"Sizce de canlı, değil mi Mösyö?" diye sordu Roulin.

"Evet, biz göçüp gittikten sonra da canlı kalacak."

Dostane bir üslûpla sohbet ederek yürümeye devam ettiler. Roulin'in konuşmasında rahatsız edici veya itici hiç bir unsur yoktu. Sade bir düşünce dünyası ve sade bir zihni vardı. Eşi ve dört çocuklarına, ayda yüz otuz dört frank kazandıran bir iş ile bakmaya çalışıyordu. Yirmi beş yıldır hiç terfi almadan postacılık yapıyor, maaşı ise bahse değmeyecek kadar ufak zamlar ile geçiştiriliyordu.

"Ben gençken, Mösyö, çokça Tanrı'yı düşünürdüm. Fakat yıllar geçtikçe düşüncelerimdeki yeri de küçüldü gitti. Gerçi O, şu resmettiğiniz tarlada ve Montmajour'da hâlâ mevcut, ancak insanları ve insanların mahvettiği şu dünyayı düşündükçe..."

"Ne hissettiğini anlıyorum Roulin, fakat her geçen gün Tanrı'yı bu dünya ile yargılamamak gerektiğine kanaa-

tim güçleniyor. Yalnızca umulduğu gibi sonuçlanmayan bir deney bu. Sevdiğin bir sanatçının yaptığı bir deneme beklediğin gibi sonuç vermezse ne yaparsın? Acımasızca eleştirmezsin onu değil mi? Tutarsın dilini, ancak yapabileceğini bildiğin için daha iyisini yapmasını istersin."

"Evet işte bu! Birazcık daha iyi bir şey!"

"Aynı elden çıkmış başka eserleri görmeden hemen hüküm vermemek lâzım. Şüphesiz bu dünya, sanatçısının kötü bir gününe denk gelmiş ve mahvolmuş."

Kente ve yürüdükleri kıvrımlı yola gece çökmüştü. Yıldızlar, gecelik seyirleri için birer birer gökteki yerlerini almaya başlamışlardı. Roulin'in masumane bakışları Vincent'ın yüzünü taradı.

"O halde bu yaşadığımız dünyadan başka bir dünya olduğunu mu düşünüyorsunuz Mösyö?"

"Bilemiyorum Roulin. Sanatıma başladığımdan beridir böyle şeyler düşünmeyi bıraktım. Fakat şu yaşadığımız hayatlara bak, o kadar çok eksiği var ki. Bazen düşünüyorum ki, nasıl trenler ve faytonlar bizleri bir noktadan diğerine götüren araçlarsa, tifo ve tüketim de bizleri bu dünyadan diğerine götüren araçlardır."

"Ah siz sanatçılar ve düşünceleriniz."

"Bana bir iyilik yapıp senin bir portreni yapmama izin verir misin Roulin? Arles halkı geldiğimden beridir bana oldukça mesafeli duruyor ve hâliyle onları resmetmemi de istemiyorlar."

"Onur duyarım Mösyö, ancak neden beni resmetmek isteyesiniz ki? Ben çirkin bir adamım."

"Şayet bir Tanrı varsa, Roulin, sanırım seninkisi gibi bir sakalı ve böyle bir çift gözü olurdu."

"Benimle dalga geçmeyiniz lütfen Mösyö!"

"Asla! Tüm samimiyetimle söylüyorum bunu."

"Yarın gece evimize konuk olup bizimle yemek yer misiniz? Soframız basittir, ancak sizinle paylaşmaktan mutluluk duyarız."

Bayan Roulin, kendisine Bayan Denis'i hatırlatan taşralı bir kadındı. Masanın üzeri kırmızı beyaz ekoseli örtü ile örtülmüştü ve üzerinde patatesli yahni, ev yapımı ekmek ve bir şişe ekşi şarap vardı. Yemekten sonra Vincent, bir taraftan postacıyla sohbet ederken diğer taraftan da Bayan Roulin'in bir kara kalemini yaptı.

"İhtilal sırasında Cumhuriyetçiler safındaydım." dedi Roulin. "fakat şimdi görüyorum ki, biz halk olarak yine bir şey elde edemedik. Başımızdakinin adı kral da olsa, bakan da olsa, fakir halk hep aza mahkûm. Halbuki Cumhuriyeti getirdiğimizde herkes, her şeyi adil bir biçimde paylaşacak sanıyordum."

"Maalesef öyle olmuyor Roulin."

"Bütün hayatım boyunca bunu düşünüp durdum Mösyö. Neden bir insan diğerinden fazla şeye sahip olsun? Neden birisi gecesini gündüzüne katmış çalışırken, komşusu refah içinde yan gelip yatsın? Belki cehaletimden bu sorulara yanıt bulamıyorum. Sizce eğitim almış olsaydım bütün bunlara aklım erer miydi Mösyö?"

Vincent, Roulin'in yüzüne hızlıca bir bakıp alaycılık belirtisi aradı. Karşısında masum ve naif bir yüz buldu.

"Evet dostum. Görünüşe göre eğitimli insanların çoğu bu durumu daha iyi anlıyor. Fakat ben de senin kadar cahilim ve bu yüzden bu durumu ne anlayabileceğim, ne de kabullenebileceğim."

Sarı Boyalı Ev

Sabah dörtte kalktı, istediği gibi bir manzarayı bulabilmek için üç-dört saat yürüdü, hava kararıncaya kadar çalıştı. Issız bir yolda on-on iki kilometre bir başına yürümek nahoş bir duyguydu, ancak koltuğunun altındaki ıslak tuval ona cesaret veriyordu.

Yedi günde, yedi büyük tablo tamamladı, hafta sonu geldiğinde çalışmaktan bitap düşmüştü. Muhteşem bir yaz geçirmişti, ancak artık sıfırı tüketmek üzereydi. Şiddetli bir mistral beraberinde getirdiği toz bulutlarıyla tüm ağaçları beyaza boyadı. Bu yüzden Vincent bir süre çalışamadı, günde on altı saate kadar uyuduğu oluyordu.

Aynı zamanda maddî olarak sıkıntılı bir döneme de girmişti, Perşembe günü cebinde beş kuruşu kalmamıştı ve Theo'dan gelecek elli frank, Pazartesi öğleden sonraya kadar eline ulaşmayacaktı. Kardeşi hâlâ her on günde bir elli frank ve ihtiyacı olan malzemeleri gönderiyordu. Vincent, tablolarını çerçevelerde görmek için yanıp tutuşuyordu ve bütçesinin çok üzerinde çerçeve siparişi yapmıştı. O dört günü yirmi üç fincan kahve ve fırıncının borç olarak verdiği ekmek ile geçirdi.

İçinde çalışmalarına karşı büyük bir fırtına kopmaya başlamıştı. Theo'nun kendisine karşı gösterdiği alicenaplığı hak eder bir iş çıkartamadığını düşünüyor ve tablolarına tek tek bakıp, onlara harcadığı zaman ve kardeşinin ya-

tırdığı malzeme paralarını hak eder bir sonuç alamadığını düşünüp hayıflanıyordu. Tabloları arasından dişe dokunur bir tane çıksa bile, başkasından satın alındığında daha ucuza geleceğini düşünüyordu.

Bütün yaz boyu fikirler birbiri ardına üşüşmüşlerdi, her ne kadar yalnız yaşıyor olsa da oturup düşünecek ya da hissedecek vakit bulamamıştı. Buharlı makine gibi otomatiğe bağlamış, durmaksızın çalışmıştı. Fakat şimdilerde kafasının içinde bir beyinden çok bayatlamış yulaf lapası taşıdığını düşünmeye başlamıştı, üstelik kendisini eğlendirecek hiçbir şey için parası yoktu; ne çıkıp bir şeyler içebiliyor, ne de Rachel'i ziyaret edebiliyordu. Bütün yaz üzerinde çalıştığı her şeyin beş para etmez birer çöp olduğuna kanaat getirdi.

"Her neyse... üstü boyanmış bir tuval, her halükârda boş bir tuvalden kıymetlidir" diye söylendi kendi kendine. "Bu en azından resim yapmak için bir sebep, üstelik daha fazlasını iddia etmiyorum, resim yapmak benim hakkım."

Yalnızca Arles'te bulunmanın bile bireyselliğini ön plana çıkarttığını düşünüyordu. Hayat kısaydı ve hızla akıp gidiyordu; ressamlık, resim yapmayı gerektiriyordu.

"Vücudum parça parça olabilir, ancak bu eller gitgide daha maharetli oluyorlar" diye düşündü.

Theo'ya göndermek için uzun bir renk listesi çıkarttı. Listeyi bitirip tekrar göz gezdirdiğinde ani bir farkındalık geldi; listesindeki boyalardan bir tanesi bile Mauve, Maris, Weissenbrauch veya kendisinin Hollanda'da bıraktığı paletinde bulunmuyordu. Arles, Hollanda ekolünden kopuşunu tamamlamıştı.

Pazartesi günü parası eline ulaştığında bir franka güzelce karnını doyurabileceği bir restoran buldu. Garip bir resto-

randı, tamamıyla griydi. Yerler tıpkı sokak gibi gri katran kaplıydı, duvarlarda gri duvar kâğıdı ve camlarda da yeşil perdeler vardı. Toz girmesin diye kapıyı da yeşil bir perdeyle içeriden örtüyorlardı. Perdenin kenarından, daracık bir açıklık bulup, keskin bir güneş ışığı içeri sızmıştı.

Bir haftalık dinlencenin ardından, gece tablosu yapmaya karar verdi. Müşterilerin yemek yediği, garsonların bir o tarafa bir bu tarafa koşturduğu bir vakitte gelip gri restoranı resmetti. Gecenin sıcak ve yoğun kobalt mavisi göğünü Lamartine Meydanı'ndan göründüğü şekliyle binlerce yıldız ile süsledi. Yola koyulup ay ışığı altında selvi ağaçlarını çizdi. Bütün gece açık duran ve parasızların yahut evlerine gidemeyecek kadar sarhoş olanların sığındığı *Café de Nuit*'in bir tasvirini yaptı.

Bir gece kafenin dışını, diğer gece de içini yaptı. İnsanlığın korkunç arzularını kırmızı ve yeşil kullanarak ifade etmeye çalıştı. İç mekânın tasvirinde kan kırmızı ve koyu yeşil kullandı ve orta yere yeşil bir bilardo masası çizdi. Turuncu ve yeşil ışıklar saçan dört tane limon sarısı lamba çizdi. Her yerde birbirine en yabani tonlarda kırmızıların ve uyuyan serseriler biçiminde yeşillerin çarpışması ve tezatı mevcuttu. Kafenin insanı mahvoluşa götürebilecek, delirtecek yahut suça sürükleyecek bir yer olduğu fikrini yansıtmayı amaçlamıştı.

Arles halkı, *fou-rou*'nun gece çalışıp, gündüz uyumasından memnundular. Vincent'ın yapıp ettikleri onlar için dedikodu malzemesiydi.

Ayın biri olduğunda, otel sahibi yalnızca kirayı artırmakla kalmayıp bir de Vincent'ın tablolarını koyduğu yüklük için de para istemeye başlamıştı. Vincent kaldığı otelden nefret ediyordu ve otel sahibinin açgözlülüğü O'nu çile-

den çıkartmıştı. Yemeklerini yediği gri restoran tatmin ediciydi, ancak orada on günde iki ya da üç kere yemek yiyecek kadar parası vardı. Kış yaklaşmıştı ve çalışacak bir stüdyosu yoktu, otel iç karartıcı ve küçük düşürücüydü. Ucuz restoranlarda yemek zorunda kaldığı yemekler ise mide fesadı geçirmesine sebep oluyordu. Kalıcı bir apartman ve atölye bulması gerekmekteydi.

Bir akşam Roulin'le Lamartine Meydanı'ndan geçerken kaldığı otelde bir taş atımı mesafede sarı bir evin üzerinde *kiralık* tabelası gördü. Evin iki kanadı ve ortada bir avlusu vardı. Bir cephesi meydana, diğeri de tepedeki kasabaya dönüktü. Vincent bir süre düşünceli bir şekilde binaya baktı.

"Böyle bir evim olsun isterdim" dedi Roulin'e dönerek, "fakat bu maalesef çok büyük bir ev."

"Bütün evi birden kiralamanıza gerek yok Mösyö. Meselâ sadece şu sağ kanadı kiralayabilirsiniz."

"Sahiden mi! Sence kaç odalıdır orası? Pahalı olur mu?"

"Tahminim üç ya da dört odalıdır. Çok da fazla maliyeti olmaz, en azından otele ödediğinizin yarısından az olacaktır. Yarın öğlen arasında sizinle eve bakmaya gelebilirim isterseniz. Hatta belki ücrette yardımcı olmalarını sağlarım."

Ertesi sabah Vincent o kadar heyecanlıydı ki Lamartine Meydanı'nda bir aşağı bir yukarı gidip gelmekten ve evin etrafını dolanmaktan başka bir şey yapamıyordu. Sağlam bir yapıya benziyordu ve çok güzel güneş alıyordu. Yakından bakınca evin iki ayrı girişi olduğunu ve sol kanatta hâlihazırda yaşayan birileri olduğunu fark etti.

Roulin öğlen yemeğinden sonra kendisine katıldı ve evin sağ kanadına birlikte girdiler. İçeride, ucu büyükçe bir odaya, yandan da daha küçük bir odaya açılan bir koridor vardı. Duvarlar kireçle sıvanmıştı. Koridor ve ikinci kata çıkan merdivenler kırmızı tuğlalar ile döşenmişti. Üst katta bir büyük oda ve yüklük vardı. Yerler kırmızı parke kaplıydı ve kireç sıvalı duvarlar güneş ışığını çok güzel yakalıyorlardı.

Roulin ev sahibine bir not göndermişti, O'nu üst katta kendilerini beklerken buldular. Roulin ve ev sahibi Vincent'ın anlamakta zorlandığı hızlı bir aksanla aralarında konuştular, ardından Postacı dönüp yanına geldi.

"Evi ne kadar süreyle tutacağını soruyor ısrarla."

"Sonsuza kadar diyebilirsin."

"En az altı ay tutacağına garanti verebilir misin?"

"Tabii, kesinlikle!"

"O halde aylık on beş franka tutabileceğini söylüyor."

On beş frank! Kocaman bir ev için! Otele ödediğinin üçte biri! Lahey'de stüdyosu için ödediği ücretten daha da düşük. Ayda on beş franka başını sokabileceği kalıcı bir ev. Derhal cebinden parayı çıkartıp uzattı.

"Al! Çabuk! Bunu O'na ver. Evi tutuyorum!"

"Ne zaman taşınacağını bilmek istiyor."

"Bugün. Hemen!"

"Fakat Mösyö, henüz hiç mobilyanız yok. Nasıl taşınacaksınız?"

"Bir yatak ve sandalye hemen alıp gelirim o kolay. Roulin, hayatını lanet olası bir otel odasında geçirmek ne demek bilemezsin! Derhal bu eve gelip yerleşmem lâzım!"

"Nasıl isterseniz, Mösyö."

Ev sahibi ayrıldı. Roulin de işine geri döndü. Vincent odaları gezdi, merdivenlerden bir aşağı bir yukarı inip çıktı, yeni evinin her bir metrekaresine dikkatle baktı. Theo'nun gönderdiği elli frank önceki gün eline geçmişti ve şu an cebinde otuz frankı daha vardı. Hemen dışarı çıkıp ucuz bir yatak ve bir tane sandalye alıp onları sarı boyalı eve taşıdı. Alt kattaki odayı yatak odası, üst katı da stüdyo olarak kullanmaya karar vermişti. Yatağı kırmızı parke döşeli yere gelişigüzel fırlatıp, sandalyeyi de üst kata çıkarttıktan sonra son kez otel odasına döndü.

Otel sahibi, Vincent'ın faturasına ucuz bir bahaneyle kırk frank daha ekledi ve paranın tamamını ödemeden tablolarını almasına izin vermeyeceğini söyledi. Adamın açgözlülüğü ve dolandırıcılığından bıkan Vincent nihayet polise gitmeye karar verdi, tablolarını bu uydurma rehinden kurtarsa da paranın yarısını ödemek zorunda kaldı.

Akşamüstü geç vakit kendisine borç para ile küçük bir gaz ocağı, iki tane kap ve gazyağı lambası vermeye razı olan bir tüccar buldu. Kalan üç frankıyla kahve, ekmek, patates ve çorba için bir parça et aldı. Tek bir kuruşu kalmamıştı. Evin alt katındaki yüklüğü mutfağa çevirdi.

Gece olup, karanlık Lamartine Meydanı'na çöküp sarı boyalı evi de kuşattığında yeni aldığı ocağının üzerinde çorbasını ve kahvesini pişirdi. Masası olmadığı için yatağın üzerine kâğıt serip yere bağdaş kurarak oturdu. Çatal, bıçak ve kaşık almayı unuttuğunu o an fark etti. Fırçası-

nın sapıyla patates ve etleri çorbasının içinden alıp yedi. Hafiften boya tadı alıyordu.

Yemeği bittikten sonra gazyağı lambasını alıp üst kata çıktı. Ay ışığının vurduğu camın önünde bir başına duran şövalesi dışında oda boş ve ıssızdı. Arka planda ise Lamartine Meydanı'nın koyu yeşil bahçeleri duruyordu.

Yatağına gidip yattı. Sabah uyanıp camı açtığında bahçenin yeşilini, doğan güneşi ve kasabaya gelen kıvrımlı yolu gördü. Yerdeki tertemiz kırmızı döşemelere, lekesiz kireç sıvalı duvarlara ve odalarının genişliğine uzun uzun baktı. Kendisine biraz daha kahve pişirdi ve aynı kabın içerisinde içerek gezinmeye devam etti. Evini nasıl döşeyeceğini kurguluyordu. Duvarlara hangi tabloları asacağını ve kendine ait bu evde mutlu bir şekilde nasıl zaman geçireceğini düşünüyordu.

Ertesi gün dostu Paul Gauguin'den bir mektup aldı. Gauguin, hastalanmış, beş parasız kalmış ve Pont-Aven'de bir kafede mahsur haldeydi. "Bu delikten çıkamıyorum" yazmıştı, "çünkü borcumu ödeyemedim ve ödeyinceye kadar işletme sahibi beni ve tablolarımı rehin aldı. İnsanoğluna musallat olan tüm belalar ve hastalıklar arasında beni parasızlık kadar çıldırtanını bilmiyorum. Fakat kendimi müebbet dilenciliğe mahkûm görüyorum."

Vincent yeryüzündeki ressamları düşündü bir an. Ta öldükleri güne kadar çevrelerindeki insanlar tarafından hakir görülen, saldırıya uğrayan, hastalıkla ve fakirlikle mücadele etmek zorunda bırakılan, dışlanan ve alay edilen ressamlar... Ne suçu vardı bu insanların? Nasıl affolunmaz bir kabahat işlemişlerdi ki, toplum onları dışlamış ve istenmeyen adamlar ilân etmişti? Böyle ıstırap içerisinde bırakılan ruhlardan nasıl bir güzelliğin fışkırması bekle-

nebilirdi ki? Geleceğin ressamı... ah, nasıl da renk veren birisi olacaktı... eşi benzeri görülmemiş! Kafe köşelerinde zavallı bir hayat sürmek zorunda kalmayacak ve Zouavelerin müdavimi oldukları genel evlere gitmeyecekti.

Zavallı Gauguin. Cebinde yemek ve doktor için bir tek frank dahi olmadan, arkadaşsız ve çalışamayacak kadar hasta vaziyette Brittany'de bir köşede çürüyordu. Vincent hep Gauguin'in büyük bir adam ve büyük bir ressam olduğunu düşünmüştü, şayet ölecek olursa resim dünyası çok büyük bir kayıp yaşardı.

Vincent mektubu cebine koydu ve sarı boyalı evinden çıkıp Rhone kıyısı boyunca yürümeye başladı. Kömür yüklü büyükçe bir tekne rıhtıma demirlemişti. Tepeden bakınca yağışta ıslanmış ve parıldıyordu. Su sarımsı beyazlıkta ve inci grisi renkteydi. Gökyüzü lila rengindeydi, batıya doğru turuncu çizgiler görünüyordu ve kasaba eflatuna boyanmıştı. Tekneden mavili beyazlı kıyafetleri lekeli işçiler kargoyu kıyıya taşımakla meşguldüler.

Karşısında gördüğü katıksız bir Hokusai[2] idi. Vincent'ı ta Paris'e, Pére Tanguy'ün dükkânındaki Japon baskılarına götürdü... ve dostları arasında en kıymet verdiği Gauguin'e.

O an yapılması gerekeni biliyordu. Sarı boyalı ev iki kişinin yaşamasına yetecek büyüklükteydi. Her ikisi de birer yatak odası ve stüdyo sahibi olabilirdi. Şayet kendi yemeklerini pişirir, boyalarını öğütür ve paralarını idareli harcarlarsa aylık yüz elli franka yaşayabilirlerdi. Kira daha fazla olmaz, yemeği de biraz kısarlardı. Yeniden bir arkadaşının, kendisiyle aynı dili konuşan ve sanatını anla-

2 Katsushika Hokusai, Japon ressam ve oymabaskı ustası. (ö.1849)

yan bir ressam arkadaşının olması muhteşem olurdu. Ve Gauguin'den kim bilir daha ne harika şeyler öğrenebilirdi.

Daha önce ne kadar yalnız olduğunu fark etmemişti. Şayet hâlihazırda almakta olduğu yüz elli frank yetmezse kardeşi Theo'dan ayda bir Gauguin tablosu karşılığı bir elli frank daha isteyebilirdi.

Evet! Evet! Gauguin'i mutlaka Arles'e getirmeliydi. Provence'ın sıcak güneşi tıpkı kendisinde olduğu gibi Gauguin'de de bütün hastalığı ve derdi yakıp atardı. Saat gibi işleyen muazzam bir stüdyoları da olurdu çok geçmeden Güneydeki ilk stüdyoyu açmış ve Delacroix ile Monticelli'nin açtıkları yoldan ilerlemiş olurlardı! Resmi güneş ışığı ve renge boğup dünyayı tabiatın coşkunluğundan haberdar edebilirlerdi.

Gauguin mutlaka kurtarılmalıydı!

Vincent aniden dönüp hızlı adımlarla Lamartine Meydanı'na geldi. Sarı boyalı eve girdi ve merdivenlerden çıkıp heyecanla evin odalarını kurgulamaya başladı.

"Yukarı katta Paul ve bana birer yatak odası olur, stüdyolarımızı da aşağı kattaki odalara kurarız. Bazalar ve yataklar alıp gelirim; çarşaflar, sandalyeler, masalar... gerçek bir evimiz olur! Bütün evi çiçeklerle süslerim. Ah dostum Paul! Tekrar seninle bir arada olacak olmak ne kadar güzel!"

Maya

Beklediği kadar kolay olmadı. Theo, her ay bir Gauguin tablosu karşılığında harçlığına aylık elli frank katmaya razı olmuştu, ancak bir de tren ücreti vardı ki, bunu ne Theo, ne de Gauguin karşılayacak durumda değillerdi.

Ayrıca Gauguin parmağını oynatamayacak kadar hasta, Pont-Aven'den çıkamayacak kadar borçlu ve yeni bir hayata ve yeni bir plana heyecanla atılamayacak kadar hayat yorgunuydu.

Vincent bu arada yeni evine tutkuyla bağlanmıştı. Kendisine bir masa ve bir de çekmeceli dolap satın aldı.

"Yıl sonunda," diye yazdı Theo'ya "Bambaşka bir adam olacağım, ancak buradan ayrılmayı düşünmüyorum. Hayatımın geri kalanını Arles'de geçireceğim, güneyin ressamı olacağım. Senin de artık Arles'de bir evin var. Tatillerini gelip burada benimle geçirebilirsin."

Hayatını idame ettirebilmek için gereken asgari harcamaları yapıyor, kalanını da evine yatırıyordu. Her gün kendisiyle evi arasında seçim yapıyordu. Akşam yemeğinde et mi yemeli, yoksa o İtalyan çinisi vazoyu mu almalı? Yeni bir çift ayakkabı mı almalı, yoksa Gauguin için o gördüğü yeşil yatak örtüsünü mü almalı? Yeni tablosu için çam ağacından çerçeve mi sipariş etmeli, yoksa o hasır oturaklı sandalyelerden mi almalı?

Ev daima öncelikli geliyordu.

Sarı boyalı ev kendisine bir esenlik hissi veriyordu, geleceğinin inşası için çalışıyordu ne de olsa. Bir türlü yerleşik hayata geçememiş, bir oraya bir buraya savrularak yaşamıştı. Artık bir yere yerleşmenin vakti gelmişti ve o da bunu yapacaktı. Buraya nesiller boyu kullanılacak bir stüdyo, kendisi göçüp gittikten sonra güneyi resmedecek bir başka ressama ve daha sonra bir başka ressama hizmet edecek bir ev kuruyordu. Üretken olmadığı yılların telafisi olması için bu eve muhteşem tablolar ve dekorasyonlar boyamayı kafaya takmıştı.

İşine kaldığı yerden, yeni bir iştiyakla başladı. Bir şeye uzun süre bakmanın kendisine yeni bir algı kattığının ve olgunlaştırdığının farkındaydı. Montmajour'un altında uzanan tarlayı onlarca kez seyretmişti. Şövalesini yaprak gibi bir sağa bir sola sallayan mistral, fırçasını istediği gibi yerleştirmesini ve duygularını tuvaline aktarmasını zorlaştırıyordu. Sabahın yedisinden akşamın altısına kadar çalıştı. Günde bir tablo!

"Yarın kavurucu bir sıcak olacak" dedi Roulin geç bir güz akşamı. Cafe Lamartine'de oturmuş siyah biralarını yudumluyorlardı. "Ondan sonra da kış bastıracak."

"Arles'in kışı nasıl olur?" diye sordu Vincent.

"Zorludur. Bol yağış alır buralar, acayip bir rüzgâr ve adamı iliklerine işleyen bir soğuk olur. Böyle sert ve soğuk geçer ama, burada kışlar kısadır. Bir iki ay sürer ve biter."

"O halde yarın son güzel günümüz olacak. Resmetmek istediğim yeri biliyorum! Bir güz bahçesi düşün Roulin, şişe biçimli koyu yeşil iki selvi ağacı, yaprakları tütün rengi ve turuncu üç tane küçük ceviz ağacı. Yaprakları solgun limon sarısı ve gövdesi eflatuna çalan küçük bir porsuk ağacı; kan kırmızı ve parlak mor yapraklı iki küçük çalı; kum, biraz çimen ve masmavi gökyüzü."

"Ah Mösyö, siz böyle tasvir ettikçe bütün hayatımı kör geçirdiğimi fark ediyorum.

Ertesi sabah Vincent güneş ile birlikte uyandı. Morali yerindeydi. Sakalını düzeltti, Arles güneşinin yakıp almadığı iki tutam saçını taradı, elindeki tek takım elbisesini özenle giyip güneşe bir elveda jesti olarak Paris'te aldığı tavşan kürkü şapkasını taktı.

Roulin'in tahmini doğruydu. Güneş sarı bir alev topu olarak yükseldi. Tavşan kürkü şapkanın siperi yoktu ve güneş doğrudan gözlerine geliyordu. Güz bahçesi Arles'e iki saatlik yürüme mesafesinde, Tarascon yolu üzerindeydi. Bir tepenin üzerinde yanlamasına yer alıyordu. Vincent şövalesini bahçenin arka çaprazında yer alan, saban izleriyle çizgi çizgi olmuş bir tarlaya yerleştirdi. Şapkasını yere atıp, ceketini çıkarttıktan sonra tuvalini şövaleye özenle yerleştirdi. Sabahın erken saati olmasına rağmen güneş tepesini pişirmeye ve gözünün önüne o alışık olduğu ateşten perdeyi indirmeye başlamıştı.

Önündeki manzarayı dikkatle izleyip renkleri etüt etti, kafasında bir tasarım belirmişti. Manzarayı anladığından emin olduktan sonra fırçalarını yumuşattı, renk tüplerini açtı ve yoğun boyalarını dağıtmakta kullandığı boya bıçağını temizledi. Bahçeye bir bakış daha attıktan sonra bakışlarıyla kafasındaki görüntüyü tuvale yerleştirdi ve fırçasını kaldırdı.

"Bu kadar erken başlamak zorunda mısın Vincent?" diye sordu arkasından bir ses.

Vincent arkasına döndü.

"Saat çok erken hayatım. Önünde çalışmak için upuzun bir gün var."

Vincent karşısında gördüğü kadına şaşkınlıktan ağzı açık halde bakakaldı. Gençti ancak olgun yaştaydı. Arles gecelerinin kobalt mavisi gibi masmavi gözleri vardı ve sırtından dalga dalga beline doğru uzanan saçları güneş gibi sapsarıydı. Vücut hatları Kay Vos'un hatlarından bile daha biçimli ve güzeldi, üstüne üstlük güneye mahsus tatlı bir olgunluk hâkimdi. Teni yanık altın rengi, gülüm-

seyen dudakları arsından görünen dişleri ise kan kırmızı sarmaşığın arasından görünen zakkum gibi bembeyazdı. Uzun beyaz bir elbise giymiş ve yandan gümüş tokalı bir kemer ile tutturmuştu. Ayaklarında basit bir çift sandalet vardı. Fiziği sağlam, canlı ve aşağıya doğru akıp giden kıvrımlara sahipti.

"Çok ama, çok uzun zaman ayrı kaldık Vincent" dedi.

Vincent ile şövale arasına girip bahçeye olan görüşünü engelledi. Güneş limon sarısı saçlarına tutunmuş, sırtından aşağıya alevler gönderiyordu. Gülümsemesi öyle güzel, öyle içten, öyle tatlıydı ki Vincent bir an şövalesi önünde baygın düştüğünü veya uyuya kaldığını sanıp öyle olup olmadığını anlamak için gözlerini iyice ovuşturdu.

"Anlamakta zorlanıyorsun değil mi. Ah... bu kadar uzak durduktan sonra nasıl anlayacaktın ki?"

"Kimsin sen?"

"Senin dostunum Vincent. Dünyadaki en iyi dostun, en yakın arkadaşınım"

"Adımı nereden biliyorsun? Seni daha önce hiç görmedim."

"Doğru, ama ben seni pek çok kez gördüm, seyrettim."

"Adın ne?"

"Maya"

"O kadar mı? Sadece Maya?"

"Senin için hepsi bu Vincent."

"Neden beni buraya, bu tarlalara kadar takip ettin?"

"Seni neden bütün Avrupa boyunca takip ettiysem o yüzden. Sana yakın olmak için."

"Beni bir başkasıyla karıştırıyorsun sanırım. Bahsettiğin adam ben olamam."

Kadın serin, bembeyaz elini Vincent'ın kızıl yanık kafasına koyup nazikçe saçlarını düzeltti. Elinin serinliği ve sesindeki o ferah ton, çölün kavurucu sıcağından sonra serin bir kuyudan içilmiş soğuk su gibiydi.

"Bir tane Vincent Van Gogh var ve ben O'nu hayatta başkasıyla karıştırmam."

"Beni ne kadardır tanıyorsun?"

"Sekiz yıldır, Vincent"

"Sekiz yıl önce... ben...

"Evet Borinage'daydın"

"Beni o zaman tanıyor muydun?"

"Seni ilk defa bir güz akşamı gördüm. Marcasse'ın önünde paslı bir tekerleğin üzerinde oturuyordun."

"Madencilerin evlerine gidişini izliyordum!"

"Evet. Sana ilk baktığımda oracıkta oturuyordun. Yanından geçip gidecekken eski bir zarf ve bir kalem çıkartıp çizmeye başladın. Omzun üstünden bakıp ne yaptığını görmek istedim, gördüğümde ise... âşık oldum."

"Âşık mı oldun? Bana mı âşık oldun?"

"Evet Vincent, benim canım, iyi kalpli Vincent'ım... sana âşık oldum"

"Belki o zaman o kadar da kötü görünmüyordum."

"Bugün göründüğünün yarısı kadar güzel görünmüyordun."

"Sesin... Maya... çok garip. Daha önce yalnızca bir kadın benimle bu ses tonuyla konuşmuştu."

"Margot'nun sesi. O da seni çok sevdi Vincent, benim kadar çok sevdi."

"Margot'yu tanıyor muydun?"

"Brabant'ta iki yıl kaldım. Seni her gün takip ettim. Mutfağın arkasındaki ahırda çalışırken seyrettim. Ve senin için mutluydum, çünkü seni çok seven birisi, Margot vardı."

"Ondan sonra beni sevmeyi bıraktın yani öyle mi?"

Göz kapaklarını parmaklarının uçlarıyla okşadı.

"Hayır hayır... seni hep sevdim. İlk gördüğüm günden beri hep sevdim."

"Margot'yu kıskanmadın mı?"

Kadın gülümsedi. Gülümsemesinde sonsuz bir şefkat ve hüzün vardı. Vincent'a Mendes da Costa'yı hatırlattı.

"Hayır, Margot'yu kıskanmadım. Sana duyduğu sevgi çok güzeldi. Kay ile yaşadığın aşkı hiç tasvip etmemiştim ama. Seni incitiyordu."

"Ursula ile ilişkim varken de tanıyor muydun beni? "

"Herhalde seni tanımadan önceydi o."

"Beni o zaman hiç beğenmezdin sanırım."

"Öyle mi?"

"Ahmağın tekiydim."

"Bazen başlarda biraz ahmaklık yapmadan akıllanmıyor insan."

"İyi ama Brabant'tayken bana âşık olduysan neden gelip de bir şey demedin?"

"O zaman bana hazır değildin Vincent"

"Şimdi hazır mıyım?"

"Evet."

"Beni hâlâ seviyor musun? Şimdi, bugün, şu an..."

"Şimdi, bugün, şu an ve sonsuza kadar."

"Beni nasıl sevebilirsin ki? Baksana, dişlerim çarpık, dişetlerim hastalıklı. Kafamdaki saçların çoğu döküldü. Gözlerim sifilis hastası gibi kıpkırmızı. Suratım sert kemikten başka bir şey değil. Çirkinim. Hayattaki en çirkin erkeğim! Sinirlerim harap, vücudum kıraç, içim tepeden tırnağa zehir dolu! Böyle bir döküntüyü nasıl sevebilirsin?"

"Biraz otur istersen Vincent."

Vincent taburesine oturdu. Kadın da toprağa diz çöktü.

"Yapma!" diye haykırdı Vincent "Bembeyaz elbisen mahvolacak. Dur ceketimi sereyim altına."

Kadın hafif bir dokunuşuyla Vincent'ı olduğu yerde çakılı bıraktı.

"Seni takip ederken pek çok kere elbisemi kirlettim Vincent. Her seferinde de tertemiz ve bembeyaz oldu."

Vincent'ın yüzünü bembeyaz güçlü ellerin arasına alıp parmak uçlarıyla favorilerini okşadı.

"Çirkin değilsin Vincent. Güzelsin! Ruhunu sarmalayan bu zavallı vücuduna işkence ettin, kötü baktın. Ancak bununla ruhunu ne yaralayabilir, ne de çirkinleştirebilirsin. İşte ben o ruhu seviyorum. Gün gelip vücudun bu çalışma arzunla yok olup gittiğinde bile ruhun sonsuza kadar yaşamaya devam edecek. Benim aşkım da öyle."

Güneş gökyüzünde bir saatlik mesafe daha kat etmişti. Kavurucu sıcak Vincent'ın ve kadının üzerini kaplıyordu.

"Gel seni daha serin bir yere götüreyim." dedi Vincent. "Yolun aşağısında birkaç selvi ağacı var, gölgede daha rahat edersin."

"Burası güzel, senin yanında olduktan sonra güneşe aldırmıyorum. Hem alıştım da."

"Ne kadar zamandır Arles'desin?"

"Seninle Paris'ten geldim."

Vincent öfkeyle ayağa fırladı, taburesini tekmeledi.

"Sahtekâr! Seni buraya aptal bir şaka için gönderdiler değil mi? Geçmişimi bilen birisi sana anlattı ve seni eğlence olsun diye kiralayıp buraya gönderdi. Defol! Sana söyleyecek bir çift lafım daha yok!"

Kadın, Vincent'ın öfkesini gözlerinin sıcak ve mütebessim bakışıyla karşıladı.

"Ortada bir oyun ya da şaka yok sevgilim. Hayatındaki en gerçek şey benim. Sana olan aşkımı asla yok edemezsin."

"Yalan söylüyorsun! Beni seviyor falan değilsin, alay ediyorsun. Bunu kanıtlayacağım."

Kadını sertçe kolları arasına aldı, o da zarifçe süzülüp Vincent'a yaklaştı.

"Eğer bana zulmetmeyi bırakıp bir an önce defolup gitmezsen canını yakacağım!"

"O halde yak canımı Vincent. Daha önce incitmiştin zaten, yine incit. İncinmek de aşkın bir parçası."

"O halde al bakalım!"

Vücudunu, vücuduna bastırdı. Ağzını da, ağzına yaklaştırdı, dişleriyle canını yakmaya çalışarak ısırır gibi öpmeye başladı.

Maya sıcak ve yumuşacık dudaklarını aralayıp dudağının şerbetinden dilediğince içmesi için kendisini Vincent'a teslim etti. Kolları arasında tam bir teslimiyetle tüm bedenini, O'nun bedenine bıraktı.

Nihayet kadını ittirip iskemlesine çöktü, kadın da önünde yere diz çöküp başını dizlerine koydu. Vincent da uzun limon sarısı saçlarını okşamaya başladı.

"Şimdi inandın mı?" diye sordu.

Bir süre sessizlikten sonra Vincent;

"Arles'e benimle birlikte geldin, o zamandan beri buradasın. Peki *Le Pigeon*'dan haberin var mı?"

"Rachel çok tatlı bir çocuk."

"Buna bir itirazın yok mu?"

"Sen bir erkeksin, Vincent ve bir kadına ihtiyacın var. Henüz bana hazır olmadığın için, bir başka yerde bu arzuyu araman gerekti. Ama artık..."

"Artık?"

"Artık başkasına ihtiyacın olmayacak. Asla."

"Yani demek istiyorsun ki..."

"Ne demek istediğimi biliyorsun, Vincent, sevgilim. Seni seviyorum."

"Neden beni sevesin ki? Kadınlar beni hep hakir görmüşlerdir."

"Sevmeye ve sevilmeye ayıracak vaktin yoktu. Başka işlerle meşguldün."

"İş? Peh! Ahmağın tekiydim ben. Yüzlerce tablonun bana ne faydası oldu? Kim onları istiyor? Kim satın alır? Kim zoraki de olsa bir takdir ve beğeni sunup, tabiatı anladığımı ve güzelliğini yansıtmayı başarabildiğimi söyledi?"

"Günün birinde bütün dünya bunu söyleyecek Vincent. Üstelik zoraki de değil, yürekten söyleyecekler hayatım."

"Günün birinde... Ne rüya ama! Tıpkı günün birinde sağlığıma kavuşup bir yuva kurup tablolarımdan kazandığım parayla yaşamımı idame ettireceğim hayali gibi. Sekiz yıldır resim yapıyorum. Bunca zamandır bir kişi bile gelip de bir tablomu satın almak istemedi. Ahmağın tekiyim ben!"

"Bilmem mi... ne muhteşem bir ahmak! Sen göçüp gittikten sonra bütün dünya ne anlatmaya çalıştığını anlayacak Vincent. Bugün yüz franka satamadığın tablolarını günün birinde milyonlarca franka satacaksın. Gülüyorsun ama, ben ciddiyim. Tabloların Amsterdam'da, Lahey'de, Paris'te, Dresden'de, Münih'te, Berlin'de, Moskova'da ve New York'ta müzelerde sergilenecek. Hatta tablolarına paha biçilemeyecek, çünkü bir benzeri daha olmayacak. Sanatını kitaplaştıracaklar, Vincent, hayatını konu edinen romanlar ve oyunlar yazılacak. Resme gönül vermiş iki kişi bir araya geldiğinde, senin adın orada saygı ile anılacak."

"Dudaklarının tadı ve sıcaklığı hâlâ dudaklarımda taptaze duruyor. Yoksa rüya gördüğümü ya da delirdiğimi düşüneceğim."

"Gel yanıma otur Vincent, ellerini ellerime bırak."

Güneş tam tepedeydi. Tepenin yamacı ve vadi sülfür yeşili bir buharda yıkanıyordu. Vincent kadının yanına uzandı. Tam tamına altı aydır Rachel ve Roulin'den başka konuşacak kimsesi olmamıştı. İçerisinde kelimeler, baraj setinin ardında yığılan coşkun sel suları gibi birikmişti. Kadın gözlerini, gözlerinin içine dikti ve baraj kapakları açıldı. Ona Ursula'dan ve Goupils'de tezgahtârlık yaptığı günlerden, bir zamanlar Christine ile birlikte kurmayı hayal ettikleri yuvadan ve Kay'e duyduğu aşka dair mücadele ve hayal kırıklıklarından bahsetti. Resimdeki umutlarından, kendisine yakıştırılan isimlerden, aldığı darbelerden; neden tablolarının kaba ve yarım ve renklerinin göz alıcı olmasını istediğinden; ressamlar ve resim için yapmak istediklerinden, vücudunun yorgunluk ve hastalık ile nasıl harap olduğundan bahsetti.

Konuştukça heyecanı artıyordu. Kelimeler, sanki tüplerinden fışkırttığı boyalar gibi dökülüyordu dudakları arasından. Bütün vücudu harekete geçmişti, elleriyle, jest ve mimikleriyle konuşuyor, sert hareketlerle bir sağa bir sola yürüyordu. Nabzı yükselmiş, tansiyonu fırlamış, tepedeki yakıcı güneş tüm vücudunu alev alev bir enerji ile sarmalamıştı.

Kadın, tek bir kelimesini bile kaçırmadan sessizce dinledi. Gözlerinden, anladığı belli oluyordu. Tüm söylediklerini içer gibi dinliyor, daha fazlasını duymak, içinde tutamadığı bu coşkun sele muhatap olmak için istekli ve arzulu bir biçimde bekliyordu.

Vincent aniden durdu. Tüm vücudu heyecanla titriyordu. Gözleri ve yüzü kıpkırmızı, dudakları ise titremekteydi. Kadın onu yine yanına çekti.

"Öp beni Vincent." dedi.

Dudaklarından öpmeye başladı. Dudakları artık soğuk değildi. Verimli toprağın üzerinde yan yana uzandılar. Kadın gözlerini, kulaklarını, burnunu, üst dudağındaki kıvrımı usulca öpüyor; elleriyle boynunu, omuzlarını ve göğüslerini okşarken bir yandan da tatlı ve yumuşak diliyle ağzını yıkıyordu.

Öpüşü ve dokunuşları, içindeki arzuları bugüne kadar hissettiği en dayanılmaz biçimde uyandırıyordu. Bedeninin her santimi, bir başka bedenin dokunuşuyla dindirilemeyecek bir acı ile sızlıyordu. Daha önce hiçbir kadın kendisini ona aşk dolu öpücüklerle teslim etmemişti. Vücudunu, kendi vücuduna iyice yaklaştırdı, yumuşak beyaz elbisesinin altından bedeninin hayat dolu sıcaklığını hissediyordu.

"Bekle biraz," dedi Maya.

Kemerinin gümüş tokasını açıp elbisesini bir kenara fırlatıverdi. Vücudu tıpkı yüzü gibi parlatılmış altın misali parıl parıldı. Her santimi, her kıvrımı el değmemiş güzellikteydi. Bir kadın vücudunun bu kadar nefis, bu kadar ince bir güzellikle işlenmiş olabileceğini hayal dahi etmezdi. Arzunun bu kadar saf, bu kadar güzel, bu kadar yakıcı olduğunu da bilmezdi.

"Titriyorsun hayatım," dedi kadın, "Sar beni ve titreme sevgilim; canım sevgilim. Bana dilediğin gibi sahip ol."

Güneş, göğün diğer tarafında yavaşça aşağıya doğru süzülüyordu. Güneşin kavurduğu toprak hâlâ sıcaklığını muhafaza ediyordu. Toprağın sıcacık kokusunda ekilmiş,

büyümüş, kesilmiş ve ölmüş şeylerin kokusu vardı. Toprak, hayat kokuyordu; sürekli yaratılan ve tekrar yaratıldığı maddeye dönen hayatların kokusunu taşıyordu.

Vincent'ın heyecanı ve coşkunluğu gitgide artıyordu. Bütün kasları titriyor ve inliyordu. Kadın O'na kollarını açtı, sıcaklığını açtı; tüm volkanik şiddetiyle, an be an sinirlerini tahrip edip vücudunu parçalayan baskın arzularıyla O'ndan erkek olanı aldı, sonra O'nu nazik dokunuşu ve okşamalarıyla aynı anda hem yıkıcı, hem de yaratıcı olan orgazma iletti.

Vincent, bitkin düştü ve Maya'nın kollarında uyuyakaldı.

Uyandığında bir başınaydı. Güneş batmıştı. Terlemiş yüzünün toprağa değen kısmında kurumuş bir çamur tabakası vardı. Toprak serindi ve gömülen ve sürünenlerin kokusunu taşıyordu. Ceketini ve tavşan kürkü şapkasını taktı, şövalesini sırtına ve tuvalini de kolunun altına alıp karanlığın çökmüş olduğu yoldan evine doğru yürüdü.

Sarı boyalı evine vardığında, doğruca yatak odasına gidip şövalesini ve boş tuvalini yatağın üstüne attı. Kahve içmek için dışarı çıktı. Kafasını avuçları arasına alıp taş masaya eğildi ve gün içinde yaşadıklarını düşündü.

"Maya" diye mırıldandı kendi kendine. "Maya. Bu ismi bir yerde daha duymamış mıydım? Acaba ne anlama geliyor bu isim?"[3]

İkinci fincanı da sipariş etti. Bir saat sonra Lamartine Meydanı'nı geçip sarı boyalı evine geldi. Yağmur kokusunu taşıyan soğuk bir rüzgâr esmeye başlamıştı.

---

3 Ç.N. Maya; gnostik literatürde hayal, yalan ve illüzyon anlamlarına gelir. "Sophia" yani "Tanrı' ın hakikati"nin zıddıdır.

Şövalesini bırakmaya geldiğinde gazyağı lambasını yakma zahmetine girmemişti, şimdi ise bir kibrit çakıp lambayı masanın üzerine koydu. Oda, sarı bir ışık ile aydınlandı. Yatağın üzerinde bir parça boya lekesi gözüne ilişti. İrkilerek yatağa geldi ve sabah yanına almış olduğu tuvalini kaldırdı.

Muhteşem bir ışık şöleni içerisinde sonbahar bahçesini gördü. Şişe biçimli koyu yeşil iki selvi ağacı; tütün rengi ve turuncu yapraklarıyla üç küçük ceviz ağacı; solgun sarı renkli yaprakları ve eflatun gövdesiyle porsuk ağacı; parlak mor yapraklı, kan kırmızı iki çalı; ön planda biraz kum, çimen ve tüm manzarayı kaplayan masmavi gökyüzü ve her yeri aydınlatan sülfür sarısı ateş topu.

Uzun bir süre tablosuna bakakaldı. Usulca duvara yasladı. Yatağına geri gidip bağdaş kurarak oturdu ve tablosuna bakıp gülümsedi.

"Âlâ" dedi yüksek sesle, "çok güzel bir tasvir olmuş.

Kış gelmişti. Vincent günlerini sıcak stüdyosunda geçiriyordu. Theo, bir gün önce Paris'e gelen Gauguin'in kafasının bozuk olduğunu ve Arles'e gelme fikrine şiddetle karşı koyduğunu yazdı. Vincent'ın zihninde, sarı boyalı ev yalnızca iki adamın yaşayacağı bir yer değil, güneye gelecek tüm sanatçıların stüdyosu olacaktı. Gauguin de gelip birlikte işe koyulduktan sonra burayı büyütmek için de planlar yapmıştı. Kapıları dileyen tüm ressamlara açık olacak, bu misafirperverliğin karşılığında ise Theo'ya ayda bir tablo göndereceklerdi.

Gauguin'in gelişi

Elinde yeterince empresyonist tablosu olduğundaysa Theo, Goupils'den istifa edecek ve Paris'te bağımsız bir galeri açacaktı.

Vincent mektuplarında açıkça, Gauguin'in bu yeni stüdyonun yöneticisi olmasını istediğini belirtmişti, aynı zamanda oraya gelecek bütün ressamların da hocası olacaktı. Gücü yettiğince para ayırıp odasını süslemeye devam etti. Duvarlarını soluk eflatuna boyadı, zemin döşemesi kırmızıydı. Açık, yeşilimsi limon rengi nevresim ve kırmızı yatak örtüsü aldı. Sandalyesini tereyağı rengine,tuvalet masasını turuncu, lavaboyu maviye ve kapısını lila rengine boyadı. Tablolarından bir kısmını duvara astı, penceredeki perdeleri söküp attı ve bütün manzarayı bir tabloya resmedip nasıl güzel bir yerde yaşadığını görmesi için Theo'ya gönderdi. Japon baskıları gibi düz ve serbest fırça darbeleriyle yaptı bu tabloyu.

Sıra Gauguin'in odasına gelince, Vincent durakladı. Stüdyonun hocası ve idarecisi olacak kişinin yaşam alanı böyle ucuz mobilyalarla ve nevresimlerle geçiştirilemezdi. Bayan Roulin, almayı düşündüğü yatağın O'na asla biriktiremeyeceği bir meblağa, üçyüz elli frank'a patlayacağını söyledi. Yatağı erteleyerek küçük eşyaları almaya devam etti ve buna karşılık sürekli kendisini malî sıkıntıda buldu.

Model kiralayacak parası olmadığında, defalarca aynanın karşısına geçip kendi portresini yaptı. Rachel, çocuklarıyla beraber Bayan Roulin ve içkisini satın aldığı kafenin sahibinin karısı Bayan Ginoux gelip kendisine modellik yaptılar. Modellik için Arles'e özgü kıyafetiyle gelen Bayan Ginoux'nun tablosunu yaparken figürü bir saatte tuvale aktarmıştı. Arkaplan soluk limon sarısı, yüz gri, elbise siyah ve saf Prusya mavisinin karışımıydı. Vincent'in ödünç getirdiği turuncu, kolluklu bir sandalyede oturup dirseklerini yeşil bir masaya dayamış halde poz vermişti.

Kalın boyunlu, küçük suratlı, gözleri kaplan gibi bir Zouave delikanlı da ufak bir meblağ karşılığı gelip modellik

yaptı. Mavi üniforması içindeki bu askere yarım boy tablo çalıştı Vincent. Emaye tencere mavisi üniforma üzerinde solgun kırmızımsı turuncu şeritler ve göğsünde iki solgun limon sarısı yıldız. Bronzlaşmış kafasında kırmızı bir şapka ve yeşil bir arka plan. Sonuç, uyumsuz renklerin vahşi bir kombinasyonu olmuştu. Sert, bayağı ve kaba, ancak modelin karakterine fevkalâde uygun bir eser.

Saatlerce penceresinin önünde kalem ve çizim kâğıtlarıyla oturup; kadın, erkek, çocuk, at ve köpek figürlerini bir çırpıda kâğıda aktarabileceği bir tekniği öğrenmeye ve ilerletmeye çalışıyordu. Böylece çarçabuk bir kafa, vücut ve bacak hattı elde etmiş olacaktı. Yazın yaptığı tabloların büyük kısmını kopyaladı, böylece bir yıl içerisinde tanesi iki yüz franktan elli tablo yapmış olursa, bunca zaman hak etmişcesine yiyip içmiş olduğu için kendisini daha az suçlu hissedecekti.

Kış boyu pek çok şey öğrendi: vücut resmederken Prusya mavisi kullanılmaması gerektiğini, yoksa tahtaya benzediğini; renklere hâkimiyetinin olması gerektiği seviyede olmadığını; güneyde resim yapmak için en önemli özelliğin kırmızı, yeşil, turuncu, mavi, sülfür ve lila renklerinin kontrastını iyi ayarlayabilmek olduğunu; tıpkı müzikte olduğu gibi resimde de sanatçı olarak rahatlatıcı şeyler sunmak gerektiğini; kadın ve erkeği resmederken kutsiyet belirtmek için kullanılan hale yerine renklerin kendi öz parlaklığı ve ihtişamını kullandığını; ve son olarak yoksulluğa yeteneği olanlar için yoksulluğun sonu gelmez bir şey olduğunu.

Van Gogh amcalardan birisi öldü ve Theo'ya küçük bir servet bıraktı. Vincent, Gauguin'i yanına almayı çok istediği için Theo da bu paranın yarısını Gauguin'in odasının döşenmesi ve ulaşım için harcamaya karar verdi. Vincent çok mutu olmuştu. Sarı boyalı evin dekorasyonu

için planlar yapmaya başladı. Mavi ve sarının senfonisini yaşatmak adına bir düzine ayçiçeği tablosu istiyordu.

Bedava ulaşım haberi bile Gauguin'i heyecanlandırmamıştı. Vincent'ın anlamadığı bir sebeple O Pont-Aven'de kalmakta ısrar ediyordu. Vincent ise usta ressamın geleceği güne kadar evin dekorasyonunu ve stüdyoyu tamamlamaya kararlıydı.

Bahar geldi. Sarı boyalı evin arka bahçesindeki zakkum ağaçları büyük bir görkem ile çiçeklerini açıp baharı selamladılar. Dalları taze çiçeklerle, dipler ise solgun olanlarla doluydu, ağacın yeşili bitmek bilmeyen bir enerjiyle sürekli kendisini yeniliyordu.

Vincent, şövalesini bir kez daha sırtladı ve ayçiçeği bulmak üzere kırsala çıktı. Sürülmeye başlanmış topraklar yumuşak bir renkle O'nu karşılarken, yer yer küçük beyaz bulutlarla süslü unutmabeni mavisi gökyüzü de hepsini kucaklıyordu. Bulduğu ayçiçeklerinden bir kısmını dalında resmederken, bir kısmını da yeşil vazoya koyup orada resmetmek üzere alıp eve götürdü. Lamartine Meydanı sakinlerinin eğlenceli bakışları arasında evinin dışındaki sarı boyayı tazeledi. Evinin boyasını bitirinceye kadar yaz geldi ve beraberinde kavurucu güneşi, çıldırtan mistrali, havadaki o malûm heyecanlı gerilimi, kırsalın güneşin kavurucu azabı ve mistralin kırbacı altında inleyen çehresini ve ona yaslanan taş binalı şehri getirdi.

Ve Gauguin'i getirdi.

Şafak henüz sökmeden Arles'e varmış ve güneşin doğuşunu bütün gece açık duran bir kafede beklemişti. İşletme sahibi yüzüne bir bakış attı ve "Aha! Tanıdım seni, bizimkinin arkadaşı!" dedi.

"Neden bahsediyorsun sen?"

"Mösyö Van Gogh bana bir portrenizi göstermişti. Tıpatıp benziyorsunuz Mösyö."

Gauguin, Vincent'ı uyandırmak üzere eve gitti. Şamatalı ve içten bir kavuşma yaşadılar. Vincent, Gauguin'e evi gösterdi ve valizini boşaltmasına yardımcı oldu, Paris'i sordu. Saatlerce heyecanlı heyecanlı sohbet ettiler.

"Bugün çalışmayı düşünüyor musun Gauguin?"

"Carolus-Duran mı sandın sen beni, trenden iner inmez paletimi kapıp şuraya güneş ışığını resmedeyim?"

"Yalnızca sordum."

"Ahmakça sorular sorma."

"Ben de bugün çalışmayacağım. Gel sana kenti gezdireyim.

Gauguin'i güneşin kavurduğu kasaba meydanından kentin arka tarafında pazar yerine giden yol boyunca ilerleyip tepeye çıkardı. Zouaveler kışlalarının hemen önündeki alanda talim yapıyorlardı, kırmızı fesleri güneşin altında alev parçaları gibiydi. Roma forumunun önündeki küçük parktan geçirdi Vincent, Arles halkı hava almaya çıkmış geziniyorlardı. Vincent da durmaksızın Gauguin'e etrafın güzelliğini anlatıyordu.

"Arlesliler hakkında ne düşünüyorsun Gauguin? "

"Bir fikir edinemedim henüz."

"Ten renklerinin tonuna bak, şekline değil. Bak güneş nasıl da etkilemiş renklerini."

"Genelevler ne âlemde burada Vincent?"

" Zouaveler için beş franklık mekânlar var yalnızca."

Yaşam alanlarını ayarlamak üzere sarı boyalı eve geri döndüler. Mutfak duvarına bir kutu çiviledi ler ve paralarının yarısını; tütün, ufak tefek masraflar ve kira için gerekecek olan miktarı onun içine koydular. Kutunun üzerine bir kalem ve parayı alanın adını ve miktarını yazacağı bir kâğıt koydular. Kalan paralarını da bir başka kutuya koydular ve dörde böldüler, böylece her hafta yemek ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli para da hazır edilmiş oldu.

"Sen iyi bir aşçıydın değil mi Gauguin?"

"Çok iyi yemek yaparım evet. Denizciydim eskiden.

"Tamam bundan sonra yemekleri sen hazırlarsın, ama bugün gelişinin şerefine çorbayı ben hazırlayacağım."

Akşam çorbayı servis ettiğinde Gauguin yiyemedi.

"Bu şeyi nasıl yaptın Vincent? Akıl alır gibi değil. Tablolarındaki renkleri karıştırdığın kadar özen göstermişsin ancak!"

"Tablolarımdaki renklerde ne sıkıntı var ki?"

"Dostum hâlâ neo-empresyonizmde bocalıyorsun. Şu anki metodunu bir an önce bırakmalısın. Tabiatına uymuyor."

Vincent da tabağını bir kenara itti.

"Bir bakışta söylüyorsun bunu demek öyle mi? Yaman eleştirmensin ha!"

"Kendin de baksana, kör değilsin değil mi? Şu koyu sarılara bak, son derece düzensiz."

Vincent ayçiçeği tablolarına baktı.

"Ayçiçeklerim hakkında söyleyeceklerin bu kadar mı?"

"Hayır dostum, eleştirecek daha bir kamyon şey bulabilirim."

"Meselâ?"

"Meselâ uyumun, son derece monoton, üstelik uyumsuz."

"Doğru değil bu!"

Otur yerine Vincent, beni öldürmek ister gibi bakma öyle. Senden oldukça yaşlıyım ve daha tecrübeliyim. Sen hâlâ kendini bulmaya çalışıyorsun, bana kulak ver, ben de sana öğreteyim işte."

"Kusura bakma Paul, yardımına ihtiyacım yok."

"O halde ilk yapman gereken bütün o saçmalıkları kafandan çıkartıp atmak. Bütün gün Meissonier ve Monticelli hakkında sayıklayıp durdun. İkisi de beş para etmez adamlar. Bu gibi ressamları beğenmeye devam edersen asla iyi bir ressam olamazsın."

"Monticelli zamanının dehasıydı! Muhteşem bir ressamdı ve renkleri ondan daha iyi tanıyan yoktu!"

"Herif hem kaçık, hem de ayyaşın tekiydi."

Vincent ayağa fırladı ve delici gözlerle Gauguin'e baktı. Çorba dolu kap yere düşüp kırıldı.

"Sakın bir daha 'Fada' hakkında böyle konuştuğunu duymayayım! O'nu en az kardeşim kadar severim! İçkisi ve aklı hakkındaki onca söylenenlerin hepsi yalan ve

aşağılık birer iftira! Monticelli'nin tablolarına bir bak be adam, hangi sarhoş öyle muhteşem eserler verebilir! Altı temel rengi karıştırmak ve dengelemek, ince hesaplar, yarım saatlik bir zaman diliminde düşünmesi ve kurulması gereken onca şey ancak sağlıklı bir kafa ile gerçekleştirilebilir. Ve ayık bir kafayla! 'Fada'nın arkasından bu dedikoduları tekrar eden herkes, bunları başlatan o kaltak kadar aşağılıktırlar."

"Trrrrrt külahım!"

Vincent, kafasından aşağı buz gibi su dökülmüşcesine titreyip donakaldı. Kelimeleri ve duyguları boğazında tıkanıp kalmıştı. Öfkesini yutmaya çalıştı, ama beceremedi ve odasına gidip kapıyı çarparak kapattı.

Ses ve hiddet

Ertesi sabah, akşamki tartışma çoktan unutulmuş, ikili kahvelerini içtikten sonra ayrı ayrı ilhamlarının peşine düşmüşlerdi. Vincent akşam kendi deyimiyle altı ana rengi dengelemeye çalışmanın yorgunluğuyla eve döndüğünde Gauguin'i çoktan küçük ocakta akşam yemeğini hazırlarken buldu. Bir süre sakince konuştular, daha sonra her ikisinin de aşırı tutkun oldukları yegâne konu açıldı: resim ve ressamlar.

Tartışma tekrar başladı.

Gauguin'in beğendiği ressamları Vincent katiyen beğenmiyordu; Vincent'ın hayran oldukları ise Gauguin'in dünyasında ressamlıktan aforoz edilmişlerdi. Sanatlarına yönelik bütün noktalarda ayrışıyorlardı. Herhangi bir konuyu sakince ve dostane bir üslûpla konuşabilirlerdi

ancak resim onların ekmeği ve suyuydu ve her ikisi de görüşlerini tutkuyla savunuyorlardı. Gauguin cüsse olarak Vincent'ın iki katı kuvvetliydi, ancak Vincent'ın heyecanı bu eksikliğini kapatıyordu.

Hemfikir oldukları konularda bile tartışma alevleniyordu. Sonunda her ikisi de enerjilerinin tükendiğiyle ve başlarının ağrıdığıyla kalıyorlardı.

Gauguin, "Tabiata baktıktan sonra stüdyona kapanıp onu soğukkanlılıkla resmetmediğin sürece asla bir sanatçı olamayacaksın Vincent." diye hükmünü verdi bir gün.

"Soğukkanlılıkla resim yapmak isteyen kim be hey aptal," diye yanıtladı Vincent "tablolarımı sıcakkanlılıkla yapmak için Arles'e geldim ben!"

"Bütün bu çalışmaların doğanın adi birer kopyası. Doğaçlama yapmayı öğrenmelisin."

"Doğaçlama mı? Tanrım!"

"Bir şey daha; Seurat'ya kulak versen iyi olur evlat. Resim, soyut bir sanattır. Tuvalde ne öyküye, ne de ahlakî derslere yer yoktur."

"Ben mi ahlâkî ders vermeye çalışıyorum? Sen ne dediğini bilmiyorsun!"

"Vaaz vermek istiyorsan dostum, kiliseye geri dön. Resim dediğin renk, çizgi ve formdan ibarettir; başka bir şey değil. Sanatçı tabiattaki dekoru tuvaline yansıtır, hepsi bu."

"Dekoratif sanatmış, peh! Tabiattan payına düşen yalnızca buysa, borsadaki işine geri dön derim."

"Olur, Pazar günleri de vaazını dinlemeye gelirim. Sen tabiattan ne anlıyorsun peki Mösyö Çok Bilmiş?"

"Hareket, Gauguin ve hayatın ritmi!"

"Hah! Cümbüşe bak sen!"

"Güneşi resmettiğim zaman insanların onun baş döndüren hızla kendi etrafındaki dönüşünü görmelerini istiyorum. Muazzam bir enerjiyle dalga dalga ışık ve ısı yayışını hissettirmeliyim! Mısır tarlası resmettiğim zaman, insanların mısırın içindeki her bir atomun tüm gayretleriyle büyümeye çalışmasını hissetmelerini istiyorum. Bir elma resmettiğimdeyse, elmanın özsuyunun elmadan fışkırmak isteyişini, çekirdeklerin bir an evvel kabuklarını yırtıp kendi ağaçlarını yaratma heveslerini göstermek istiyorum.

"Sana kaç kere, bir ressamın teorisi olmaması gerektiğini söyleyeceğim?"

"Şu üzüm bağlarına bir bak Gauguin! Üzümler patlayıp sularını üstüne başına saçacak gibiler! Şu selden sonra oluşan gölete bak, milyonlarca ton suyun her bir yönden deli gibi akışını hissetmeli insanlar. Bir insanın portresini yaptığım zaman o kişinin bütün hayatını, yaptıklarını, acılarını ve mutluluklarını yakalamalıyım!"

"Nereye varmaya çalışıyorsun?"

"Buraya Gauguin. Mısır püskürten tarlalar, gölete hücum eden su, üzümün içinden çıkmaya çalışan öz suyu ve bir insanın hayat hikâyesi; bunların hepsi bir ve aynı şey. Hayatın birliği, ritmin birliğinden ibaret. O ritim, hepimizin ayak uydurup dans ettiği ritim; insanlar, elmalar, göletler, sürülmüş tarlalar, mısır tarlalarındaki el

arabası, evler, atlar, ve güneş. Bugün senin içindeki şey, yarın bir üzümden dışarı fırlamaya çalışacak, çünkü sen ve üzüm bir ve aynı şeylersiniz Gauguin. Tarlada çalışan bir rençperi resmettiğimde, rençperin toprağa aktığını, ekinlerin toprakla bir bütün olduğunu ve toprağın ekinlere ve rençpere kavuşmak için yukarı meylettiğini insanlara hissettirmek istiyorum. Güneşin rençperin içine doluşunu, tarlaya akışını, mısıra ve sürülmüş toprağın yarıklarına ve atlara akışını hissetmelerini istiyorum. Tıpkı hepsinin güneşin içine doluştukları gibi! Her şeyin hareketini sağlayan evrensel ritmi hissettiğinde hayatı anlamaya başlıyorsun. İşte bu Tanrı'nın ta kendisi!"

"Doğrudur komutanım!"

Vincent heyecanının doruklarında, heyecandan hummalı gibi titrerken Gauguin'in bu cevabı yüzüne bir tokat gibi çarptı. Ağzı açık öylece bakakaldı.

"Ne demek şimdi bu 'Doğrudur komutanım'?"

"Kafe'ye geçip apsentlerimizi içme vaktimiz geldi demek."

İkinci haftanın sonunda Gauguin, "Senin takıldığın şu genel evi bir deneyelim. Belki şöyle etine dolgun güzel bir kız bulurum." diyerek geneleve gitmek istedi.

"Rachel'den uzak dur da... Biliyorsun o benim."

Labirent gibi uzanan taş döşeli sokaklardan tırmanarak geneleve vardılar. Vincent'ın sesini duyan Rachel merdivenlerden sekerek indi ve kendini Vincent'ın kucağına attı. Vincent da bir yandan Gauguin ve Louis'i tanıştırmakla meşguldü.

"Mösyö Gauguin," diye başladı Louis, "siz bir sanatçısınız. Belki Paris'ten geçen yıl aldığım şu iki tablo hakkında bana fikir verebilirsiniz."

"Memnuniyetle. Nereden aldım demiştiniz?"

"Opera Meydanı'ndan, Goupils'den. Şurada ön taraftalar, buyurun göstereyim."

Rachel, Vincent'ın elinden tutup soldaki odaya götürdü, O'nu bir koltuğa ittirip kucağına oturdu.

"Altı aydır buraya geliyorum ve Louis bir kere bile tablolarından bahsedip fikrimi sormadı."

"Senin bir sanatçı olduğunu düşünmüyor demek ki *fou-rou*."

"Belki de haklıdır."

"Beni artık sevmiyor musun?" diyerek somurttu Rachel

"Ne oldu, neden böyle söylüyorsun *Pigeon*?"

"Haftalardır ziyaretime gelmedin!"

"Çünkü arkadaşım için evi hazırlamakla meşguldüm. Hiç vaktim olmadı."

"Gelmesen de beni seviyor musun yani?"

"Gelemesem de seviyorum"

Vincent'ın küçük, oval kulaklarını usulca büküp sırayla öptü.

"Sırf bunu kanıtlamak için şu tatlı kulaklarından birini bana verir misin *fou-rou*? Hem söz vermiştin!"

"Sökebilirsen al senin olsun."

"Bez bebeklerimiinkiler gibi oraya dikilmiş değiller ya!"

Karşı odada bir feryat koptu. Birisi ya acıyla ya da kahkahayla haykırıyordu. Vincent, Rachel'i kucağından indirip koşar adım sesin geldiği odaya gitti.

Gauguin yerde iki büklüm kıvranıyor, titriyor, gözlerinden yaşlar akıyordu. Louis ise bir elinde lamba yerde kıvranan adama bön bön bakıyordu. Vincent derhal çömelip Gauguin'in omzundan sarsarak sordu."

"Paul, Paul neyin var?"

Gauguin konuşmaya çalıştı ama, beceremedi. Bir süre sonra derin bir soluk alıp "Vincent... sonunda... intikam... bak şu tablolara... ikisi de... kerhane duvarında Bouguereaus tabloları!"

Ayağa kalkıp çıkışa doğru hızla seyirtti.

Vincent ancak arkasından seslenebildi.

"Dur bir dakika be adam! Nereye böyle acele acele?"

"Telgraf ofisine. Batignolles Lokali'ne bunu bir an önce yazmalıyım!"

Yaz nihayet o korkunç sıcaklığıyla üzerlerine çökmüştü. Kırları renk cümbüşü sarmıştı. Yeşiller, maviler, kırmızılar ve sarılar insan gözünün sınırlarını zorlayacak derecede parlaktılar. Güneş, nereye değse özüne kadar yakıyor, alevlendiriyordu. Rhone vadisinden de dalga dalga sıcaklık fışkırıyordu. Güneş iki ressamı âdeta ışınlarıyla dövüyor, bütün dirençlerini emip alıyordu. Sonra amansız kırbaçlarıyla mistral geldi ve her zaman olduğu gibi tüm bedenlerini, sinirlerini dövdü; kafalarını boyunlarından ayırmak istercesine bir o yana bir bu yana savurdu.

Ancak yine de her sabah güneşin doğuşuyla birlikte çalışmak üzere araziye çıkıyor; gecenin mavisi, gündüzün mavisini koyulaştırana değin çalışıyorlardı.

Vincent ve Gauguin arasında amansız bir çekişme baş göstermişti. Birisi deli bir volkan, diğeri içten içe kaynayan iki adam; geceleri uyuyamayacak kadar bitkin ya da yerlerinde duramayacak kadar gergin olduklarında kalan bütün enerjilerini birbirleri üzerinde harcıyorlardı. Paraları azaldığında, birbirlerine çatmaktan başka eğlenceleri yoktu ve Gauguin, Vincent'ı kışkırtmaktan hiç bıkmıyordu. Vincent'ı iyice sinirinden kuduracak kıvama getirdikten sonra da "Doğrudur komutanım" deyip sıvışıyordu.

"Ah be Vincent. Bu kadar kötü bir ressam oluşun boşuna değil. Şu stüdyonun hâline bak, ortalık tam bir keşmekeş. Şu boyaların karmaşasına bak! Tanrım! Şu Hollandalı beyninle Daudet ve Monticelli'ye hayran olmaya ayırdığın mesainin yarısına, hayatını daha düzenli bir hâle getirebilirdin.

"Bu seni ilgilendirmez Gauguin. Bu benim stüdyom, git kendi stüdyonu nasıl istersen öyle düzenle."

"Laf açılmışken, kafanın içinin de en az boya kutun kadar karmaşık olduğunu söylemeden geçemeyeceğim. Avrupa'da ne kadar küçük ressam varsa gözünde ilahlaştırmışsın, ancak Degas'nın...

"Degas! Millet ile yan yana koyamayacak ne resmetmiş?"

"Millet! O kahrolası hissiyatçı! O...!"

Vincent, manevî babası ve ustası olarak gördüğü Millet'ye karşı sarfedilen hakaretlere tahammül etmesi mümkün değildi. Öfkeden kıpkırmızı kesilmiş halde Gauguin'i

evin içerisinde oda oda kovalamaya başladı. Gauguin de bir yandan kaçmaya, bir yandan da iki yetişkinin kovalamaca oynaması için yeterince büyük olmayan bu yerde Vincent'ın sürekli yetişip art arda savurduğu yumrukları savuşturmaya çalışıyordu. Gecenin ilerleyen saatlerine kadar bağrışmalarını ve yumruklaşmalarını sürdürdüler.

Hem çatışıyorlar, hem de durmaksızın çalışıyorlar, kendilerini ve doğayı en verimli halde yakalamak için uğraşıyorlardı. Gündüzleri alev alev yanan paletleriyle çabalıyor, geceleri ise birbirlerinin devasa egolarıyla mücadele ediyorlardı. Kavga etmedikleri zaman bile, en dostane tartışmalar, uykularını kaçıracak kadar canlı geçiyordu. Theo para gönderdikçe hepsini tütün ve apsente yatırıyorlardı. Sıcak iştahlarını kaçırdığı için bir şey yiyemiyorlar, bunun yerine pipolarını tüttürüp sinirlerini gevşetmesi için apsent içiyorlardı. Apsent ise onları daha da alevlendiriyordu.

Korkunç bir mistral esmeye başlamıştı yeniden. İnsanlar evlerine çekildiler, Gauguin çalışamıyordu ve zamanını Vincent'ı kızdırmakla geçiriyordu. Daha önce basit fikirlere dahi bu kadar şiddetli karşılık veren birisini görmemişti. Gauguin'in tek eğlencesiydi Vincent ve bunu sonuna kadar değerlendiriyordu.

"Azıcık sakin ol Vincent." dedi mistralin beşinci gününde. Arkadaşını, uzun süre dışardaki fırtınayı ona kıyasla sabah esintisi gibi bıraktırana kadar kışkırtmıştı.

"Peki sana ne demeli Gauguin?"

"Doğrusu Vincent, benimle arkadaşlık etmiş ve bir şeyler tartışmış insanların büyük kısmı sonunda kafayı yemiştir."

"Tehdit mi bu?"

"Hayır, uyardım sadece."

"O halde uyarını kendine sakla."

"Peki ama başına bir şey gelirse beni suçlama."

"Ah Paul ah! Bırakalım artık bu bitmez kavgayı. Benden çok daha iyi bir ressam olduğunu bilmiyor muyum sanıyorsun? Senden öğrenecek çok şeyim olduğunun da farkındayım. Fakat beni hor görmeni istemiyorum, kendimi ezdiremem anlıyor musun? Dokuz yıl köle gibi çalıştım, İsa aşkına! Artık fırçalarımla bir şeyler söylemeye hakkım yok mu? Söyle Gauguin, fırçalarımın konuşmaya, benim resim hakkında bir şeyler söylemeye hakkım yok mu hâlâ?"

"Sonuna kadar haklısınız komutanım!"

Mistral nihayet yatışmıştı. Arles halkı nihayet sokağa çıkabilmişti. Yakıcı güneş de fırtınanın dinmesiyle Arles'i kavurmaya kaldığı yerden devam ediyordu. Kontrol edilmesi güç bir humma Arles'in üzerine çöküvermişti. Polis her gün bir başka suç ile başa çıkmak zorunda kalıyordu. İnsanlar gözlerinden alev alev yansıyan bir duygu patlamasıyla yollardan geçip gidiyorlardı, kimse gülmüyor, kimse konuşmuyor ve taş binalar güneşin altında alev alev yanıyordu. Lamartine Meydanı'nda kavgalar ve bıçaklamalar yaşanıyordu, havada ise felâket kokusu vardı. Arles daha fazla gerilimi kaldıramayacak kadar diken üstündeydi. Rhone vadisi milyonlarca parçaya ayrılacakmış gibi gerilmişti.

Vincent'ın aklına Paris'li gazeteci geldi. "Hangisi?" diye düşündü, "deprem mi olacak, yoksa devrim mi?"

Her şeye rağmen Vincent yine araziye şapkasız çıkmaya devam etti. Gözleri kamaştıran ve beynini yakan bu sıcağa ihtiyacı vardı. İçinde arzu ve şevkten başka her şeyi yakıp buharlaştırıyordu. Fırın gibi yanan beyninden her gün dumanı üstünde bir sürü tablo çıkıyordu.

Birbiri ardına tamamladığı her tabloda, dokuz yıllık emeğinin şu birkaç haftalık süreye odaklanıp kendisini sanatının zirvesine çıkarttığını hissediyordu. Artık tam ve mükemmel bir sanatçı olmuştu. Geçen seneki çalışmalarının kat be kat iyilerini ortaya koyuyordu. Kendisinin ve tabiatın özünü bu kadar net ortaya koyan tablolar daha önce hiç yapmamıştı.

Sabahın dördünden, ta gece çöküp manzarasını çalana değin çalışıyordu. Günde iki bazen üç tablo bitiriyordu. Fırçası bir palete bir tuale artık istem dışı gidip geliyor, hayatının bütün birikimini her bir darbe ile tablolarına aktarıyordu. Hayatını aktarıyordu. O'nun için zaman artık takvimden kopup düşen yapraklarla değil, zihninden boşalan tablolarla ölçülür olmuştu.

Sanatının zirvesine çıktığını tüm benliğiyle hissediyordu. Yıllarca ulaşmak istediği o noktada, tam zirvedeydi. Burada ne kadar kalacağını bilmiyor, ancak umursamıyordu da; tek bildiği burada olduğu sürece durmaksızın üretmesi gerektiğiydi, daha çok tablo... daha çok tablo! Bu zirveyi, hayatının bu küçücük fakat sonsuz noktasını, korumalı, beslemeli ve ruhunun gebe olduğu tüm resimleri tuvaline aktarıncaya kadar sürdürebilmeliydi.

Tüm gün resim yapıyorlar, tüm gece kavga ediyorlar, bir saniye dahi uyumuyorlar, çok az yemek yiyor ve vücutlarını tıka basa güneş, boya, heyecan, tütün ve apsent ile dolduruyorlardı. Kendi yaratıcı güçleri ve bitmek bilmeyen kavgalarıyla yaralanıyor buna karşılık oburlukları günden güne artıyordu.

Renkler gözlerini alıyor, güneş bedenlerini yakıyor, mistral ise durmaksızın kamçılıyordu. Apsent boş midelerini yakıyordu. Sarı boyalı ev de geceleri vahşi ve amansız kavgaların rüzgârında beşik gibi sallanıyordu.

Vincent topraktaki saban izler üzerinde natürmort çalışırken Gauguin O'nun bir portresini yaptı. Tabloya bakan Vincent o an ilk defa Gauguin'in kendisini hangi gözle gördüğünü anlayıverdi.

"Bu kesinlikle benim, evet, ama delirmiş bir ben!"

O akşam kafeye gittiler, Vincent bir kadeh apsent söyledi. Aniden kadehi Gauguin'in kafasına fırlattı. Gauguin son anda eğilerek üzerine gelen apsent dolu kadehten kaçtı, duvara çarpıp parçalandı. Gauguin ayağa kalktığı gibi Vincent'ı koltuğunun altına kıstırıp bir tuval taşır gibi eve taşıdı. Kendisini yatağında bulan Vincent, uykuya daldı.

Ertesi sabah sakin bir sesle "Sevgili dostum Gauguin, dün akşam sana karşı bir hareketim oldu sanırım. Hayal meyal böyle bir şey hatırlıyorum. dedi.

"Olur öyle şeyler Vincent, affettim seni canını sıkma." dedi Gauguin ve ekledi "fakat böyle bir olay tekrar yaşanabilir ve bir dahakine yeterince çevik davranamayıp fırlattığın her neyse kafama yersem, kendimi kaybedip boğazlayabilirim seni. Bu yüzden Theo'ya bir mektup gönderip Paris'e döneceğimi haber vereceğim."

"Hayır! Hayır, Paul! Böyle bir şey yapamazsın! Bu evi, senin için hazırladığım her şeyi nasıl bırakıp gidebilirsin?"

Gün boyu bu tartışma sürüp gitti. Vincent, Gauguin'i kalmaya ikna etmek için elinden gelen her şeyi yapıyor-

du, yalvarıyor, küfrediyor, tehdit ediyor, hatta ağlıyordu; Gauguin ise bütün bunlara karşı koymaya çalışıyordu. Bu kavgada baskın çıkan Vincent oldu. Vincent bütün yaşamının, arkadaşının yanında kalmasına bağlı olduğunu düşünüyordu. Gauguin nihayet takatsiz düştü ve sırf biraz soluklanabilmek adına pes etti.

Sarı boyalı ev baştan sona gerilim dolmuştu, Gauguin'i uyku tutmadı, ancak gün doğuşuna doğru bir köşede sızıp kaldı. Garip bir his O'nu uyandırmıştı. Kafasını çevirdiğinde Vincent'ı başında dikilirken buldu, karanlıkta delici gözlerle O'na bakıyordu.

Sert bir üslûpla sordu "Ne oluyor Vincent?"

Vincent yürüyüp odadan çıktı, yatağına döndü ve derin bir uykuya daldı.

Ertesi gece Gauguin uykusundan benzer bir hisle aniden uyandı. Vincent yine başucunda, gözlerini O'na dikmiş bakıyordu.

"Vincent! Yatağına!"

Vincent dönüp gitti.

Ertesi gün yemekte çorba yüzünden şiddetli bir kavgaya tutuştular.

"Arkamı döndüğümde bunun içine boya mı boşalttın sen Vincent?" diye bağırdı Gauguin.

Vincent bir kahkaha patlatıp duvara yürüdü ve tebeşirle şöyle yazdı

Je suis Saint Esprit

Je suis saind'esprit[4]

4 Ben Kutsal Ruh'um
Ben aklı başında olanım

Birkaç günü oldukça sakin geçirdi, depresif ve somurtkan görünüyordu. Gauguin'e tek kelime etmedi. Fırçasını bile eline almadı, hiçbir şey okumadı ya da yazmadı, sadece koltuğunda oturup önündeki alana boş gözlerle baktı.

Dördüncü gün öğleden sonra çok şiddetli bir mistral esnasında Gauguin'e beraber yürümeyi teklif etti.

"Şu parka kadar gidelim, sana söylemek istediğim bir şey var."

"Dışarıda fırtına var, burada söylesen olmuyor mu?"

"Hayır, oturduğum yerde konuşamıyorum yürümem lâzım."

"Peki, madem öyle istiyorsun."

Kasabanın sol tarafına doğru kırılan araç yolunu takip ederek yürümeye başladılar, bir adım dahi atabilmek için eğilerek yürümeleri gerekiyordu, sanki yürümüyorlardı da jölemsi kalın bir maddenin içinden geçiyorlardı. Parktaki selvi ağaçları âdeta yeri öpüyorlardı.

"Ee ne anlatacaksın bakalım?" diyerek sordu Gauguin. Vincent'ın kulağına haykırması gerekiyordu, rüzgâr adeta dudaklarından dökülen kelimeleri havada yakalayıp Vincent'ın kulağına ulaşmadan uzaklara fırlatıyordu.

"Paul, birkaç gündür aklımda bir şeyler var. Muhteşem bir fikir ürettim."

"Muhteşem fikirlerine karşı temkinli oluşumu mâzur görürsün umarım."

"Ressamlığı beceremedik. Neden biliyor musun?"

"Ne dedin? Duyamıyorum seni kulağıma yaklaşıp bağır!"

"NEDEN RESSAMLIĞI BECEREMEDİĞİMİZİ BİLİYOR MUSUN?

"Bilmiyorum, nedenmiş?"

"Çünkü bireysel takılıyoruz!"

"Ne saçmalıyorsun sen be adam?"

"Hepimizin fırçasını maharetle kullandığı alanlar var, bir de beceremediğimiz alanlar var. Biz bunların hepsini bir tuvale aktarıyoruz."

"Bütün dikkatim sizde komutanım!"

"Both kardeşleri hatırlıyor musun? Hollandalı ressam kardeşler. Bir tanesi manzarada iyiydi, diğeri de figürlerde. Birlikte tek bir tablo üzerinde çalıştılar, birisi manzarayı koydu öbürü figürleri yerleştirdi. Başarılı bir resim ortaya çıkartmışlardı."

"Yani bu gevelemeyi bir sonuca bağlayacak olursak?"

"Duyamadım ne dedin?"

"DİYORUM Kİ, ANLATMAYA DEVAM ET!"

"İşte bizim de yapmamız gereken bu Paul. Sen ve ben; Seurat, Cezanne, Lautrec, Rousseau. Hepimiz birlikte, tek bir tuval üzerinde çalışmalıyız. İşte bu gerçek bir komünist dayanışma olur! Her birimiz en iyi yaptığımız işi koyarız ortaya. Seurat havayı, sen manzarayı, Cezanne yüzeyleri, Lautrec figürleri ve ben de güneş, ay ve yıldızları resmederiz. Hepimiz birlikte, tek vücut, muhteşem bir ressam yaratmış oluruz! Ne dersin?"

"Tırrrrrrrrt külahım!"

Yüksek perdeden kahkahalar atarak gülmeye başladı. Rüzgâr alaycı kahkahalarını Vincent'ın suratına çarpıyordu.

"Komutanım!" diye haykırdı Gauguin nefes alabildiği ilk fırsatta, "bu dünyanın en harika fikri değilse, ben de bir şey bilmiyorum. İzninle şuracıkta biraz daha kahkaha atmak istiyorum."

Yolun kenarına sendeleyerek iki adım attı, karnını tutarak iki büklüm eğildi ve kahkahalarına devam etti.

Vincent kılı kıpırdamadan duruyordu.

Göğü siyah kuşlar kapladı. Çığlık çığlığa, kanatlarıyla göğü döven binlerce karga Vincent'ın üzerine çullandı, kanatlarıyla O'na vurdular, O'nu sarmaladılar, bir kısmı saçlarının arasından uçtu, bir kısmı da burnuna, ağzına, kulaklarına ve gözüne doluştu ve O'nu havasız, kapkara kanat çırpışlarına gömdüler.

Gauguin yanına geldi

"Hadi Vincent gel, Louis'e gidelim. Bu eşsiz fikrini kutlamamız lâzım."

Vincent onu geneleve kadar sessizce takip etti. Gauguin kızlardan birisiyle üst kata çıktı. Rachel de kafeteryada Vincent'ın kucağına oturdu.

"Benimle yukarı gelmeyecek misin *fou-rou*?"

"Hayır."

"Neden?"

"Beş frankım yok."

"O halde bana kulağını verir misin?"

"Evet."

Kısa bir süre sonra Gauguin geri geldi. İki adam sarı boyalı eve yürüdüler. Gauguin yemeğini hızla yedikten sonra konuşmadan çıktı. Neredeyse Lamartine Meydanı'nı geçmişti ki arkasında o tanıdık hızlı, kısa ve düzensiz ayak seslerini duydu.

Arkasına döndü.

Vincent elinde açık bir usturayla üzerine atıldı.

Gauguin serinkanlı biçimde ama tüm kasları gergin durup Vincent'a bakıyordu.

Vincent iki adım kala durdu. Çöken karanlıkta uzun uzun Gauguin'e baktı. Başını eğip arkasına döndü ve eve koştu.

Gauguin otele gitti, bir oda tuttu, kapıyı kilitleyip yattı.

Vincent sarı boyalı eve girdi, yatak odasına çıktı, defalarca oto portresini yaptığı aynayı karşısına aldı ve tuvalet masasının üstüne duvara yasladı.

Aynada kan çanağına dönmüş gözlerine baktı.

Sona gelmişti. Yaşamı burada bitecekti. Yüzünden bunu açıkça görebiliyordu. Tek hamlede, temiz bir şekilde bitmeliydi.

Keskin jileti boğazına dayadı, soğuk çelik tüylerini diken diken etmişti. Kulağına gelen sesler ona ilginç hikâyeler fısıldıyordu.

Arles güneşi ayna ile arasına ateşten bir set çekmişti.

Sağ kulağını kesip aldı, yalnızca kulak memesinin küçük bir kısmını bıraktı.

Usturayı attı, kafasını havluya sardı. Kanı damla damla yere akıyordu.

Kulağını lavabodan aldı, yıkadı ve kâğıda sararak güzelce paketledi.

Kafasındaki kalın bandaj üzerine bask bere geçirdi. Ön kapıdan çıkıp doğruca geneleve gitti ve kapıyı çaldı.

Hizmetçi kapıyı açtı.

"Rachel'i gönderin bana.

Biraz sonra Rachel kapıya geldi.

"Ah *fou-rou* sen mi geldin. Ne istemiştin?"

"Sana bir hediye getirdim.

"Bana mı? Hediye mi?"

"Evet."

"Ne kadar nazikçe, teşekkür ederim *fou-rou.*"

"Ona iyi bak, sana bir hatıra olarak bırakıyorum.

"Nedir peki?"

"Paketi açınca göreceksin."

Rachel kâğıttan paketi açtı ve korku dolu gözlerle kulağa baktı. Ses çıkartamadan bayılıp döşemeye düştü.

Vincent gerisin geri dönüp sarı boyalı eve gitti, kapıyı ardından kilitledi ve yatak odasına çıkıp yattı.

Ertesi sabah yedi buçukta sarı boyalı eve gelen Gauguin'i kapının önünde bir kalabalık karşıladı. Roulin de oradaydı ve büyük bir üzüntü içerisindeydi.

Melon şapkalı bir adam yanına gelip "Arkadaşınıza ne yaptınız Mösyö?" diye sert bir tonda sordu.

"Bilmiyorum ki."

"Ah biliyorsunuz, pekâlâ biliyorsunuz. O öldü!"

Gauguin bir an ne olduğunu anlayamadı. Kafasını toplaması biraz zamanını aldı. Kalabalık O'nu bakışlarıyla parçalara ayırıyor gibiydi. Boğulduğunu hissetti.

Kekeleyerek "Yukarı çıkalım Mösyö, orada ne olup bittiğini anlarız." diyebildi.

Aşağı kattaki odalarda yerler ıslak havlularla kaplıydı, Vincent'ın odasına çıkan merdiven boyunca da yerde kan izi vardı.

Vincent'ı yatağında, çarşafa dolanmış bir şekilde kıvrılmış yatarken buldular. Hareketsiz yatıyordu. Gauguin usulca bedenine dokundu, sıcaktı. Bir an Gauguin bütün enerjisinin geri geldiğini hissetti.

"Lütfen bu adamı uyandırırken nazik olun Mösyö" diye rica etti komiserden, "şayet uyandıktan sonra beni sorarsa Paris'e gitti deyin. Beni görmek onun için güzel olmayabilir."

Komiser, doktor ve taksi çağırttı. Vincent'ı hastaneye götürdüler, Roulin de nefes nefese at arabasının yanından koşarak onlarla gitti.

Kızıl saçlı kaçık

Arles Hastanesi'nin genç asistan doktoru Felix Rey; kısa boylu tıknaz bir adamdı. Köşeli bir kafası ve tepesinden çalı gibi biten siyah saçları vardı. Vincent'ın yarasıyla ilgilendi, sonra da O'nu hücre gibi bir odaya yatırdı. Odadaki bütün eşyaları çıkarttırmıştı. Kapıyı da kilitledi.

Gün batımında, hastasının nabzını alırken, Vincent uyandı. Tavana uzun süre baktı, sonra beyaz kireçli duvara, ardından da camdan dışarıya giderek kararan mavi gökyüzüne baktı. Gözleri yavaşça Doktor Rey'in yüzüne yöneldi.

"Merhaba" dedi yumuşak bir sesle.

"Merhaba" diye yanıtladı Doktor Rey.

"Neredeyim ben?"

"Arles Hastanesindesiniz."

"Hmm...

Bir an yüzünü acıyla buruşturdu, elini sağ kulağının bir zamanlar bulunduğu yere doğru getirirken Doktor Rey elini tutup O'nu durdurdu.

"Dokunmazsanız daha iyi olur." Dedi.

"Evet... hayal meyal... ama hatırlar gibiyim."

"Zor bir yara değildi dostum, güzelce temizleyip sardım. Birkaç güne de seni ayağa kaldırırım."

"Arkadaşım nerelerde?"

"Paris'e döndü."

"Anlıyorum... pipomu alabilir miyim?"

"Henüz onun için çok erken."

Doktor Rey yarayı tekrar temizleyip sardı.

"Aslında bakarsan göründüğü kadar kötü değil, önemsiz bir kaza diyebiliriz. Sonuçta insanın duymasını sağlayan şey o kaybettiğiniz et parçası değil. Yokluğunu fazla hissetmezsiniz."

"Nezaketiniz için teşekkür ederim doktor. Bu oda niye bu kadar boş?"

"Sizi korumak için boşalttık."

"Kime karşı korunuyorum?"

"Kendinize karşı."

anlıyorum."

"Şimdilik gitmem gerekiyor, yemeğinizi bakıcıyla birlikte göndereceğim. Lütfen fazla hareket etmeden yatın. Buraya gelinceye kadar çok kan kaybettiniz, bünyeniz zayıf düşmüş durumda."

Vincent sabah gözlerini açtığında Theo'yu yatağının başucunda oturuyor buldu. Yüzü soluk ve bitkindi, gözleri kan çanağına dönmüştü.

"Theo" dedi usulca.

Theo sandalyesinden doğrulup kardeşiyle göz hizasına gelmek için yatağın ucunda dizleri üzerine çöktü. Vincent'ın ellerini, elleri arasına aldı. Vincent kendini tutamayıp ağlamaya başladı.

"Theo... ne zaman... ihtiyacım olsa sen... gözümü açtığımda... hep... yanıbaşımdasın.

Theo konuşamadı.

"O kadar yoldan getirdim seni buraya, çok üzgünüm. Nasıl haberin oldu peki?"

"Gauguin dün telgraf çekti. Gece trenine atlayıp geldim."

"Gauguin sana bu zahmeti çektirtmemeliydi. Bütün gece uyumamışsın Theo."

"Evet, Vincent uyumadım.

Bir süre konuşmadan durdular.

"Doktor Rey ile konuştum Vincent. Güneş çarpması olduğunu söylüyor. Güneşin altında şapkasız çalıştın değil mi?"

"Evet."

"Görüyorsun koca bebek, öyle şeyler yapmamalısın. Bundan böyle şapkanı mutlaka giy. Arles'de güneş çarpması çok görülen bir vakaymış."

Vincent usulca elini sıktı. Theo boğazına takılan bir şeyi yutkunur gibi yaptı.

"Sana bir haber getirdim Vincent, ancak bir iki gün bekleyebilir."

"İyi bir haber mi?"

"Sevineceğini düşündüğüm bir haber"

Doktor Rey odaya girdi.

"Evet, hastamız bu sabah nasıl?"

"Doktor, kardeşimin bana verecek bir haberi varmış. İyi haber diyor, bir mahzuru var mı?"

"Elbette yok. Hemen yaranıza bakıp sizi baş başa bırakayım o halde. Evet, güzel, iyi görünüyor. Hızlı iyileşiyor."

Doktor odadan ayrılınca Vincent kardeşinin gözlerine bakıp sabırsızca haberi vermesini bekledi.

"Vincent... ben... bir kızla tanıştım."

"Vay, Theo!"

"O da Hollandalı. JohannaBunger. Annemize çok benziyor."

"Seviyor musun onu Theo?"

"Evet. Sensiz Paris o kadar yalnızlaşmıştı ki Vincent. Sen gelmeden önce o kadar kötü değildi, ama bir yıla yakın birlikte yaşadıktan sonra..."

"Yaşaması zor birisiyim Theo, korkarım sana kötü bir zaman yaşattım.

"Ah Vincent, bir bilsen kaç kere Lepic Sokak'taki evimize girerken belki ayakkabılarını görürüm umuduyla ayakkabılığa takıldı gözlerim, kaç kere odalarda ıslak tuvallerini aradım. Neyse daha fazla konuşmayalım, dinlenmen lâzım. Ben yanıbaşında duracağım.

Theo iki gün daha Arles'de kaldı. Ancak Doktor Rey, Vincent'ın sağlığının hızla iyiye gittiğini müjdeleyip kardeşine yalnızca bir hasta olarak değil, bir arkadaş olarak göz kulak olacağına söz verince Paris'e döndü.

Roulin her akşam ziyaretine geliyor ve çiçek getiriyordu. Geceleri halüsinasyonlar görüyordu. Doktor Rey uyumasına yardımcı olması için yastığına ve çarşafına kâfur sürmüştü.

Dördüncü günün sonunda, Doktor, Vincent'ın aklî melekelerinin tamamen yerinde olduğunu görünce odanın kilidini kaldırdı ve mobilyaları geri getirtti.

"Kalkıp giyinebilir miyim Doktor?" diye sordu Vincent.

"Kendinizi yeterince güçlü hissediyorsanız neden olmasın. Dışarı çıkıp biraz hava aldıktan sonra odama uğrayın."

Arles Hastanesi iki katlı, ortasında içi renk cümbüşü çiçeklerle dolu bir avlu olan dörtgen biçiminde bir binaydı. Çakıl döşeli yürüyüş parkurunda biraz dolandıktan sonra Doktor Rey'in zemin kattaki odasına gitti.

"Nihayet ayaklandınız, nasıl hissediyorsunuz?" diye sordu Doktor.

"Çok iyiyim."

"Peki, neden böyle bir şey yaptığını anlatmak ister misin Vincent?"

Vincent uzun süre sessizdi.

"Bilmiyorum" dedi.

"O esnada aklından ne geçiyordu?"

hiç bir şey düşünmüyordum Doktor."

Vincent sonraki birkaç gün de gücünü toplamaya devam etti, gün geçtikçe iyileşiyordu. Bir sabah Doktor Rey ile ofisinde sohbet ederken lavabonun önünde duran usturayı aldı ve açtı.

"Tıraş olmak ister misiniz Doktor Rey?" dedi. "İsterseniz sizi tıraş edebilirim.

Doktor Rey odanın bir köşesine kaçtı ve ellerini yüzünü korumak istercesine kaldırıp "Hayır! Koy onu yerine Vincent!" diye bağırdı.

"İyi bir berberimdir ama Doktor. Güzel, temiz bir tıraş yapabilirim."

"Vincent derhal o usturayı yerine bırak!"

Vincent kahkaha atıp usturayı kapattı ve lavabonun kenarına geri koydu.

"Korkacak bir şey yok dostum. İyileştim ben."

İkinci haftanın sonunda Doktor Rey, Vincent'a resim yapması için izin verdi. Bakıcılardan biri sarı boyalı eve gönderildi ve ekipmanları getirtildi. Doktor, gönlü olsun diye Vincent için model olmayı kabul etti. Vincent çok daha yavaş çalışıyor ve her gün tablonun küçük bir kısmını tamamlıyordu. Portre bittikten sonra onu Doktor Rey'e sundu.

"Bunu benden bir hatıra olarak saklamanızı istiyorum Doktor. Bana gösterdiğiniz nezaket ve yaptığınız iyiliklere karşı minnetimi ancak böyle ifade edebilirim.

"Çok teşekkür ederim Vincent. Onur duydum."

Vincent iki hafta daha hastanede kaldı. Bu sürede güneşin altında kavrulan iç avluyu resmetti. Çalışırken geniş hasır bir şapka giymeye başlamıştı. Bahçeyi resmetmek tam tamına iki haftasını aldı.

Hastanenin cümle kapısında Vincent'ın elini sıkan Doktor Rey,

"Her gün gelip uğra ve lütfen unutma artık apsent içmek, fazla heyecanlanmak ve güneşin altında şapkasız çalışmak yok."

"Söz veriyorum Doktor. Her şey için teşekkür ederim."

"Kardeşinize de bir mektup yazarak tamamen iyileştiğinizi haber vereceğim."

Evine dönen Vincent, ev sahibinin bir tütün tüccarıyla kontrat hazırlayıp kendisini kapı dışarı etmek üzere olduğunu gördü. Sarı boyalı bu eve derinden bağlanmıştı, Provence eyaletinde kendisini tutan tek şey bu evdi. İçerisinin her santimi kendisinden izler taşıyordu, burayı yaşanılır hâle getiren kendisiydi. Geçirdiği o kazaya rağmen burada kalmak istiyordu ve bu konuda ev sahibiyle sonuna kadar mücadele etmeye karar verdi.

İlk başlarda geçmişte geceleri O'nu rahatsız eden halüsinasyonlar ve sebep odlukları uykusuzluk nedeniyle tek başına uyumaya korkuyordu. Uykusuzluğu o kadar şiddetliydi ki, artık kâfur da fayda etmiyordu ve uykusuzluğuna karşı Doktor Rey kendisine potasyum bromür vermişti. Sonunda kulağına garip hikâyeler fısıldayan sesler, kâbuslarda görüşmek üzere diyerek gitmişlerdi.

Henüz dışarı çıkmak ve çalışmak için yeterince güçlü değildi. Zihni yavaş yavaş dinginleşiyorken, yüzüne kan gelmeye ve iştahı açılmaya başlamıştı. Bir lokantada Roulin'le keyifli bir yemek yediler, neşeli ve acıdan arınmış bir akşam geçirdiler. Yavaş yavaş Roulin'in karısına ait, kazadan ötürü yarım kalan, tablo üzerinde yeniden çalışmaya başladı. Renkleri sıralayışı hoşuna gitmişti; gülden turuncuya kadar yaydığı kırmızı tonlar, sarı ve limoni arasındaki geçiş ve yer yer kondurduğu açık ve koyu yeşiller...

Gün be gün sağlığı düzeldikçe çalışma temposu da artıyordu. Bir kimsenin kolundan ya da bacağından yaralan-

dıktan sonra ağır ağır iyileşebileceğini biliyordu, ancak beynini yaraladıktan sonra da böylece iyileşebilmiş olduğuna şaşırdı ve sevindi.

Bir akşamüstü Rachel yanına gitti, O'nun nasıl olduğunu görmek istiyordu.

"*Pigeon,* başına açtığım dertten dolayı özür dilerim" dedi.

"Önemli değil *fou-rou*, bunu düşünme sen. Bu kasabada görülmedik şey değil bu gibi olaylar."

Arkadaşları da ziyaretine gelerek kendisini teselli ediyorlar ve Provence'da sürekli birilerinin yüksek ateş, halüsinasyon veya delilikten mustarip olduğunu söylüyorlardı.

"Önemli bir şeyin yok be Vincent" dedi Roulin neşeli bir sesle, "Tartarin'in[5] memleketi burası; burada hepimiz biraz kaçığız."

"Haklısın," diye yanıtladı Vincent aynı derece neşeyle "birbirini en güzel şekilde anlayan kocaman bir aileyiz."

Birkaç hafta daha geçti. Vincent artık tüm gün stüdyosunda çalışabiliyordu. Delilik ve ölüm düşünceleri zihnini tamamen terk etmişti, kendini neredeyse normal hissetmeye başlamıştı.

Nihayet resim yapmak için dışarı çıkmaya başladı. Güneş, mısır tarlalarının muhteşem sarısı üzerinde alev alev yanıyordu. Ancak Vincent bu güzelliği yakalayamadı. Düzenli yemek yiyor, düzenli uyuyor, heyecan ve gerilimden uzak duruyor ve kendisini fazla zorlamıyordu.

---

5 Ç.N. Tarascon'luTartarin. Fransız yazar Alphonse Daudet'nin Tartarin de Tarascon adlı romanının kahramanı olan hayali karakter.

O kadar normalleşmişti ki, artık resim yapamıyordu.

"Sen heyecanın vücut bulmuş hâlisin Vincent." dedi Doktor Rey. "Asla normal olmadın. Doğrusu hangi sanatçı normal olabilir ki? Normal insanlar sanat eserleri ortaya koyamazlar; onlar yerler, uyurlar, rutin işlerde çalışırlar ve ölürler. Sen hayata ve tabiata karşı aşırı duyarlısın ve bu yüzden her ikisini de biz normal insanlar için yorumluyorsun. Ancak dikkatli olmazsan bu aşırı hassasiyet seni yok edebilir. Yaratıcılığın getirdiği yük pek çok sanatçının belini bükmüştür."

Vincent, bunca zaman Arles'de yaptığı tablolarına hâkim olan yoğun sarı tona yeniden erişebilmek için heyecandan beyninin zonklaması, sinirlerinin törpülenmesi ve sanatçı hissiyatının tutkulu boyutlara çıkması gerektiğini biliyordu; ancak kendisini tekrar bu zihinsel yapıya sokmakla eskisi kadar başarılı tablolar yapabilirdi, ama o yolun sonu yıkıma çıkıyordu.

"Sanatçı dediğin, vazifesi olan adamdır" diye söylendi kendi kendine. "Kendi arzu ettiğim şekilde eserler ortaya koyamayacaksam yaşıyor olmamın ne anlamı var ki?"

Arazide şapkasız gezmeye başladı yeniden, güneşi tüm ihtişamıyla hissetmek istiyordu. Gökyüzünün uçuk renklerini, sarı alev topunu, yemyeşil çayırları ve bin bir renge bezenmiş çiçekleri gözleriyle ruhuna içirdi. Kendisini mistralin kırbacına teslim etti. Gecenin kara yorganını üzerine sermesine ve ayçiçeklerinin hayal gücünü patlama noktasına gelinceye kadar tahrik etmesine izin verdi. Heyecanı arttıkça iştahı kapanıyordu. Yeniden kahve, apsent ve tütün ile yaşamaya başladı. Geceleri, uyumak yerine kan çanağına dönen gözleriyle kırlarda resmigeçit halindeki renk cümbüşünü seyrediyordu. Sonunda şövalesini sırtına alıp araziye çıktı.

Sanatçı hissiyatı; tabiatın evrensel ritmine olan duyarlılığı ve birkaç saatte bir tabloyu parlak ve muhteşem güneş ışığıyla doldurabilme yeteneği, geri gelmişti. Her gün yeni bir tablo bitiriyor, her gün duygulanımı artıyordu. Hiç durmaksızın tam otuz yedi tablo bitirmişti.

Bir sabah bitkin bir şekilde uyandı. Çalışası gelmiyordu, koltuğuna oturdu. Uzun uzun duvara baktı, bütün gün yerinden kımıldamadı. Sesler geri gelmişti ve garip hikâyelerini fısıldamaya kaldıkları yerden devam ediyorlardı. Gece olunca gri restorana gidip küçük bir masaya oturdu. Çorba sipariş etti. Garson çorbasını getirip önüne koydu. Sert tonda uyarıcı bir ses kulaklarında çınladı.

Tabağı hışımla yere fırlattı; parçalanan tabaktaki çorba yere yayıldı.

"Beni zehirlemeye çalışıyorsunuz!" diye haykırdı. "O çorbaya zehir attınız!"

Ayağa fırladı, masasını bir tekmede devirdi. Müşterilerin bir kısmı kaçışırlarken diğerleri ise şaşkınlıktan ağızları açık bu manzarayı izliyorlardı.

"Hepiniz beni zehirlemeye çalışıyorsunuz! Öldürmek istiyorsunuz! Çorbaya zehir attığını gördüm!"

İki zabit gelip karga tulumba hastaneye götürdüler.

Müşahede altında tutulduğu yirmi dört saatin sonunda sakinleşmişti ve yaşadıklarını Doktor Rey ile konuştu. Her gün azar azar çalışmaya devam etti, ara sıra da kırlara çıkıp geziniyor ve akşam vakti yemek ve yatmak için hastaneye geri dönüyordu. Kimi zamanlar tarif edilemez zihinsel acılar yaşıyor, kimi zamansa bir göz açıp kapayacak süre zarfında zamanın ve kaçınılmaz oluşların üzerlerindeki perdeler aralanıyordu.

Doktor Rey tekrar resim yapmasına müsaade etmişti. Vincent yol kenarındaki bir şeftali bahçesini arkaplandaki Alpler ile birlikte resmetti. Turuncu renkli sürülmüş toprağın üzerinde gümüşi ve gümüşten yeşile dönen yapraklarıyla maviliklerin önünde duran zeytinliği resmetti.

Üç hafta sonra Vincent sarı boyalı evine geri döndü. Bu sırada ise tüm kasaba ve özellikle Lamartine Meydanı sakinleri kendisine karşı cephe almışlardı. Kesik kulak ve zehirli çorba hikâyesi göz yumabileceklerinden fazla kaçıklıktı onlar için. Arles halkı resim yapmanın bu adamı delirttiğine hükmetmişlerdi. Vincent yanlarından geçerken O'na ters bakışlar atıyor, sesli sesli O'nu eleştiriyor ve çoğu zaman yanından geçmemek için yollarını değiştiriyorlardı.

Kentteki bütün restoranlar O'na kapılarını kapatmışlardı.

Arles'li çocuklar sarı boyalı evin önünde toplanıp O'nunla alay etmek üzere oyunlar ve şarkılar uyduruyorlardı.

"*Fou-rou! Fou-rou!*" diye bağrışıyorlardı "Haydi öbür kulağını da kessene!"

Vincent pencerelerine kilit vurdu, ancak çocukların bağırışları ve kahkahaları yine de geliyordu.

"*Fou-rou! Fou-rou!*"

"Deli adam! Deli adam!"

Penceresinin altında toplanıp hep bir ağızdan uydurdukları şarkıyı söylüyorlardı.

Deli *fou-rou!*

Kulağını kesti

Deli *fou-rou!*

Bu nereden esti?

Vincent çocuklardan uzaklaşmak için dışarı çıkmayı denedi, ancak O'nu her yerde takip ettiler. Sokaklarda, kırlarda arkasında şarkı söyleyip eğlenen bir sürü çocukla yürümek zorunda kaldı.

Gün geçtikçe sayıları artıyor ve daha fazla çocuk sarı boyalı evin önüne geliyordu. Vincent kulaklarına pamuk tıkadı ama, nafile. Şövalesini kurup tablolarının kopyalarını yapmaya başladı. Çocukların sesi her çatlaktan evin içine doluşuyordu. İyiden iyiye başını ağrıtmaya başlamışlardı.

Çocuklar daha da cesaret buldular ve oluklardan yukarıya küçük maymunlar gibi tırmanıp pervazlara oturmaya ve Vincent'ın bulunduğu odanın camından içeriyi gözetleyip O'na oradan bağırmaya başladılar.

"*Fou-rou!* öteki kulağını da kes, onu da bize ver haydi!"

Lamartine Meydanı'ndaki kalabalık artmıştı. Çocuklar ikinci kata tırmanmak için yanlarında tahta platformlar getiriyorlardı. Camları kırıp kafalarını içeri sokuyorlar ve Vincent'a öte beri fırlatıyorlardı. Aşağıda bekleşen grup ise onlara tezahüratta bulunuyor ve şarkılarıyla onları ve kendilerini eğlendiriyorlardı.

"Öbür kulağını da alın! Öbür kulağı istiyoruz onu alıp gelin!"

"*Fou-rou!* Şeker ister misin? Ha! Zehirliydi o!"

"*Fou-rou!* Çorba içer misin? Ha! O da zehirliydi!"

Deli *fou-rou!*

Kulağını kesti

Deli *fou-rou!*

Bu nereden esti?

Pervazlara tüneyen çocuklar aşağıdaki koronun tezahüratını yönetmeye başladılar. Hep birlikte sesleri durmadan artan bir kreşendo hâlini almıştı.

"*Fou-rou, fou-rou*, kulağını bize at, kulağını bize at!"

"*FOU-ROU, FOU-ROU,* KULAĞINI BİZE AT!"

Vincent aniden şövalesinin önündeki tabureden kalktı. Pervazda oturup tezahürata devam eden üç çocuk vardı. Onların üzerine atıldı. Çocuklar platformdan aşağıya kaçıştılar, aşağıda bekleşen kalabalıktan heyecanlı bağırışlar yükseldi. Vincent pencerede durup onlara baktı.

Lamartine Meydanı'nı siyah renkli kuşlar kapladı. Çığlık çığlığa, kanatlarıyla göğü döven binlerce karga Vincent'ın üzerine çullandı, odanın içine doluştular, kanatlarıyla O'na vurdular, O'nu sarmaladılar, bir kısmı saçlarının arasından uçtu, bir kısmı da burnuna, ağzına, kulaklarına ve gözüne doluştu ve O'nu havasız, kapkara kanat çırpışlarına gömdüler.

Vincent pervaza tırmandı ve haykırdı.

"Defolun! Sizi lanet iblisler, defolun! Tanrı aşkına, rahat bırakın beni!"

"*FOU-ROU, FOU-ROU,* KULAĞINI BİZE AT, KULAĞINI BİZE AT!"

"Defolun! Yalnız bırakın beni! Rahat bırakın!"

Masadaki lavaboyu kaptığı gibi camdan aşağıya fırlattı. Yola çarpıp parçalandı. Odanın içerisinde bir o yana bir bu yana koşturmaya ve eline ne geçerse aşağıya atmaya başladı. Camdan bir biri ardına uçan eşyalar, Lamartine Meydanı'nın taş döşemelerine çarpıp parçalanıyordu. Koltuk, sandalye, ayna, şövale, masa, nevresim, ayçiçeği tabloları... hepsi aşağıdaki çocukların tepelerine yağdı. Attığı her bir eşya gözünün önüne o eşyanın öyküsünü bir film şeridi gibi getiriyordu. O'nu alabilmek için yaptığı fedakârlıklar, eve getirişi, keyifle yerleştirmesi, sarı boyalı evde geçirdiği zaman...

Odayı boşalttıktan sonra camın önünde bütün kasları titrer halde durdu. Belden yukarısı pervazdan aşağıya sarkacak şekilde düşüp meydanın taş döşemelerine doğru baş aşağı asılı kaldı.

"Mevcut düzende, ressam dediğin bir kırık kaptır"

Derhal bir dilekçe yazıldı ve Lamartine Meydanı sakinleri arasında elden ele dolaştı. Erkek ve kadın doksan kişi imza attılar.

Belediye Başkanı Tardieu'nün dikkatine;

Aşağıda imzaları bulunan biz Arles halkı, Lamartine Meydanı 2 numaralı evde ikamet eden Vincent Van Gogh aldı şahısın tehlikeli bir akıl hastası olduğu ve serbest dolaşmaması gerektiği kanaatindeyiz.

Bu sebeple siz sayın belediye başkanımızı göreve çağırıyor ve bu adam hakkında gerekenin yapılmasını arz ediyoruz.

Arles'de seçim zamanı yaklaşmıştı ve Başkan Tardieu bu kadar seçmenin memnuniyetini düşünmek zorundaydı.

Polis komiserini Vincent'ı tutuklamak üzere görevlendirdi.

Zabitler onu evinde, pencerenin önünde yatarken buldular ve nezarethaneye götürdüler. Bir hücreye koyup kilitlediler ve başına bir muhafız bıraktılar.

Nihayet Vincent kendine gelip nerede olduğunu anlayınca Doktor Rey'i görmek istediğini belirtti. İzin verilmedi. Theo'ya mektup yazabilmek için kalem ve kâğıt istedi. Bu isteği de reddedildi.

Sonunda Doktor Rey nezarethaneye girmek için izin aldı.

"Öfkene hâkim ol Vincent. Yoksa seni tehlikeli bir akıl hastası olmakla suçlayıp hapse atacaklar. Bu sonun olur. Kaldı ki böyle yoğun duygular durumunu ağırlaştırıp sana zarar verecektir. Kardeşine haber vereceğim ve kafa kafaya verip seni buradan çıkartacağız."

"Doktor size yalvarırım Theo'yu buraya getirmeyin. Evlilik hazırlığı yapıyor, bütün bunları mahvetmek istemiyorum.

"Tamam, gelmemesini söylerim. Sanırım senin için de güzel bir fikir geldi aklıma.

İki gün sonra Doktor Rey geri geldiğinde, Vincent'ın kapısında hâlâ muhafız bekliyordu.

"Sana anlatacaklarımı iyi dinlemelisin Vincent. Evinin oradan geçip geldim ve evini boşaltmaya başladıklarını gördüm. Ev sahibin kalan eşyalarını ve tablolarını kilit altında tutuyor ve kira borcunu ödemeden bırakmayacağını söylüyor."

Vincent sessizce dinliyordu.

"Artık oraya dönemeyeceğine göre sanırım şu planımı dinlemelisin. Bu epileptik krizlerin ne kadar sıklıkla geleceğini bilemiyoruz. Şayet kafanı dinleyebileceğin, kendini fazla yormadan ve heyecanlanmadan yaşayabileceğin bir çevren olursa belki de bu yaşadığın son kriz olur. En kötü ihtimalle de ayda bir ya da iki ayda bir tekrar edebilirler o durumda da kendini ve çevrendekileri korumamız gerekmekte. Bu nedenle... seni bir yere..."

"Akıl hastanesine mi yatırmak istiyorsunuz doktor?"

"Evet."

"Deli olduğumu düşünüyorsunuz yani öyle mi?"

"Hayır Vincent, hayır deli falan değilsin. En az benim kadar aklı başında olduğunu kendin de gözlemleyebilirsin. Ancak bu epileptik krizler tıpkı humma gibi, adama kontrolünü kaybettirir, ne yaptıracağı belli olmaz. Sinir krizine yakalanan birisinden mantıklı şeyler yapmasını da bekleyemeyiz elbette. Bu yüzden sana bakacak kimselerin olduğu bir hastaneye yatman sağlığın açısından daha iyi olacaktır."

"Anlıyorum."

"Buradan yirmi-yirmi beş kilometre ötede, St. Remy'de güzel bir yer biliyorum. St. Paul de Mausole. Birinci, ikinci ve üçüncü sınıf hasta kabul ediyorlar. Üçüncü sınıf aylık yüz frank, sanırım bunu karşılayabilirsin. Eskiden bir manastırmış, dağların eteklerinde son derece sakin bir yer. Üstelik havadar. Muhteşem güzellikte bir yer Vincent ve sessiz. Devamlı bir doktorun gözetiminde olacaksın ve hemşireler sana bakacaklar. Yemekleri de basit ve güzel. Sağlığına çarçabuk kavuşacaksın."

"Resim yapmama izin verirler mi?"

"Elbette dostum, neden vermesinler. Kendine ve etrafına zarar vermeyecek her şeye müsaade edeceklerdir. Benim hastanemdeki gibi düşün, yalnızca kampüsü çok daha büyük ve manzarası çok, ama çok daha güzel. Bir yıl kadar böyle sükûnet içinde geçirirsen tamamen iyileşebilirsin bile."

"Peki bu delikten nasıl çıkacağım?"

"Komiserle konuştum, St. Paul de Mausole'e gitmen ve benim götürmem karşılığında seni serbest bırakmayı kabul etti."

"Orası güzel dedin değil mi?"

"Muhteşem bir yer Vincent. Orada resmedilmeyi bekleyen muhteşem manzaralar da bulacaksın."

"Güzel. Aylık yüz frank da çok pahalı değil. Bir yıl kafayı dinlemek iyi gelebilir sanırım."

"Elbette iyi gelecek. Kardeşine mektup gönderdim ve bu planı da anlattım. Şu anki durumunda fazla uzağa gitmemenin daha iyi olacağını söyledim. Paris fazla kalabalık ve gürültülü olacağı için de St. Paul'ü önerdim."

"Eh, şayet Theo da kabul ederse... ben her şeye varım, yeter ki onun başına daha fazla bela olmayayım.

"Her an cevap bekliyorum kardeşinden. Cevabı alır almaz geri geleceğim."

Theo'nun başka alternatifi yoktu, rıza gösterdi. Kardeşinin faturalarını ödemek için gereken parayı gönderdi. Doktor Rey, Vincent'ı bir faytonla Tarascon trenine bi-

necekleri istasyona götürdü. Tarascon'dan da yeşil ve verimli St. Remy ovalarına kıvrıldılar.

St. Paul de Mausole'e ulaşmak için oldukça meyilli bir tepeden yukarıya iki kilometre kadar gittiler, uyumakta olan bir köyü geçtiler. Vincent ve Doktor Rey bir fayton kiralayıp kapkara ve bomboş uzanan dağ silsilesine doğru yol aldılar. Vincent uzakta, tam dağın eteklerinde, manastırın toprak rengi duvarlarını seçebiliyordu.

Fayton durdu, Vincent ve Doktor Rey indiler. Yolun sağında yuvarlak ve temiz bir alanda Vesta Tapınağı ve Zafer Tak'ı duruyordu.

"Bunlar buraya nasıl gelmişler?" diye hayretle sordu Vincent.

"Roma döneminde önemli bir yerleşim yeriymiş burası. Şu aşağıda gördüğün nehir evvelce bütün bu ovayı dolduruyormuş, durduğun yere kadar geliyormuş. Nehir suları çekildikçe kent de yavaş yavaş aşağıya doğru kaymış. Bugünlerdeyse burada yalnızca bu ölü anıtlar ve bizim bu manastır var."

"İlginç."

"Hadi gel Vincent, Doktor Peyron bizi bekliyor."

Yoldan ayrılıp küçük bir çam koruluğunun arasından manastırın kapısına doğru ilerlediler. Doktor Rey demir kolu çekti ve içeride bir zilin çalışını duydular. Biraz sonra kapı açıldı ve Doktor Peyron gözüktü.

"Nasılsınız Doktor Peyron" diye sordu Doktor Rey, size bahsettiğim arkadaşım Vincent Van Gogh'u getirdim, posta yoluyla anlaşmıştık. O'na iyi bakacağınıza eminim.

"Evet Doktor Rey, O'nun için elimizden geleni yapacağız."

"Ben hemen müsaade istesem kusura bakmazsınız umarım Doktor. Tarascon'a dönen treni yakalamak için fazlaca vaktim yok."

"Elbette Doktor Rey, anlıyorum. İyi yolculuklar."

"Hoşçakal Vincent. Mutlu ve huzurlu ol, böylece sıhhat bulacaksın. Seni ziyarete geleceğim. Bir yılın sonunda tamamen iyileşmiş olacağından eminim."

"Teşekkür ederim Doktor. Çok naziksiniz. Güle güle."

Doktor Rey arkasını dönüp çamların arasından gerisingeri yürüdü.

"İçeri geliyor musun Vincent?" diye sordu Doktor Peyron kendisi bir yandan içeri adım atarken.

Vincent, Doktor Peyron'un yanından geçip hastaneye girdi.

Akıl hastanesinin kapısı ardından kilitlendi.

YEDİNCİ BÖLÜM

St. REMY

Üçüncü sınıf fayton

Hastaların yattığı koğuş, kuş uçmaz kervan geçmez bir köyün üçüncü sınıf bekleme salonunu andırıyordu. Deliler sanki her an bir yere gideceklermiş gibi mantolarını giymiş, şapkalarını takmış, gözlerinde gözlükleri, ellerinde bastonları ile duruyorlardı.

Hemşire Deschanel, Vincent'ı koridor gibi uzun bir odadan geçirip getirdikten sonra boş bir yatağı gösterdi.

"Burada yatacaksınız, Mösyö." dedi. "Geceleyin mahremiyet için perdelerinizi çekin. Yerleştikten sonra Doktor Peyron sizi ofisinde bekliyor olacak."

Yanmayan sobanın etrafında oturan on bir adam ne Vincent'ın geldiğini fark ettiler, ne de tek kelime laf ettiler. Hemşire; kolalı beyaz önlüğü, siyah pelerini ve arkaya doğru sarkan siyah başlığı ile uzun koridor boyunca yürüyerek ayrıldı.

Vincent valizini bırakıp etrafına bakındı. Koğuşun her iki tarafında nevresimleri güzelce serilmiş, yere hafif meyilli yataklar, etraflarını çevreleyen ve kirli krem rengi perdeleri taşıyan camların önüne sıralanmışlardı. Çatı kaba

kirişlerle desteklenmiş, duvarlar beyaz kireç ile sıvanmıştı. Odanın orta yerinde bulunan sobanın sol tarafından köşeli bir boru uzanıyordu. Sobanın üzerinde asılı duran lamba ise odadaki tek lambaydı.

Vincent odadakilerin neden bu kadar sessiz olduklarını merak etti. Birbirleriyle de konuşmuyorlardı. Ne bir şeyler okuyor, ne de oyun oynuyorlardı. Yalnızca bastonlarına dayanmış sobayı seyrediyorlardı.

Yatağın başucunda içine eşyalarını koyabileceği bir dolap vardı, ancak Vincent eşyalarını valizinde tutmayı tercih etti. Yalnızca piposunu, tütününü ve bir de kitap yerleştirdi dolaba ve valizini yatağın altına ittirip bahçeye çıktı. Yolu üzerinde bir dizi karanlık, rutubetli görünen, kilitlenmiş ve terkedilmiş odalar vardı.

İç avlu ıssızdı. Büyük çam ağaçları vardı, altlarında uzanan çimen bakımsızdı ve azgınca etrafa yayılmış eğrelti otlarıyla karışmışlardı. Duvarlar durgun bir gün ışığını hapsetmişlerdi. Vincent soluna döndü ve Doktor Peyron'un ailesiyle yaşadığı özel dairenin kapısını çaldı.

Doktor Peyron, Marsilya'da bahriyeli hekim iken daha sonra göz doktorluğu yapmıştı. Şiddetli bir gut hastalığı ardından kırsalın sessizliğinde bir akıl hastanesinde görev yapmak istemişti.

"Görüyorsun Vincent, "dedi Doktor Peyron, elleriyle masasının birer köşesine dayanmış otururken. Önceleri bedenin sağlığı ile ilgilenirdim, şimdi ise ruhun sağlığı ile ilgileniyorum. İkisi arasında bir fark yok."

"Sinir hastalıkları üzerine bir tecrübeniz var değil mi doktor? Neden kulağımı kestiğimi bana açıklayabilir misiniz?"

"Epileptiklerde görülmedik bir davranış değildir bu Vincent. Daha önce benzer iki vaka görmüştüm. İşitme duyusu aşırı hassaslaştığında hasta garip sesler duymaya başlar ve kulak kepçesini kesmek suretiyle kulağına gelen sesleri susturabileceğini düşünür."

Anlıyorum... Peki, tedavim nedir?"

"Tedavi? Evet... ee... haftada en az iki kere sıcak banyo yapacaksın. Bunda ısrarcıyım. Ve banyoların her biri en az iki saat sürecek. Bu seni yatıştıracaktır."

"Peki başka ne yapacağım?"

"Son derece sakin olmanı ve seni heyecanlandıracak şeylerden uzak durmanı istiyorum. Çalışma, okuma, kimseyle tartışma ve sinirlenme."

"Doğrusu... çalışmak için pek takatim de yok."

"St. Paul'deki dinî hayata dahil olmak istemezsen hemşirelere söylerim ısrarcı olmazlar. Herhangi bir şeye ihtiyacın olursa doğrudan bana gelebilirsin."

"Teşekkür ederim Doktor."

"Yemek saat beşte yenilecek. Bir gong sesi duyacaksın. Hastanedeki düzene uymaya çalış. Ne kadar hızlı uyum sağlarsan, iyileşme sürecin de o kadar hızlı başlar ve kolay ilerler."

Vincent, karman çorman haldeki bahçeden gerisin geri üçüncü sınıf binaya döndü ve döküntü halindeki kemerli kapıdan geçip içeri girdi. Terkedilmiş hücreleri de geçtikten sonra kendi koğuşuna geldi ve yatağına oturdu. Koğuş arkadaşları aynen bıraktığı gibi sobanın başında sessiz sedasız oturuyorlardı. Bir süre sonra başka odadan bir

ses duyuldu. On bir adam aynı anda katı bir kararlılıkla yerlerinden doğrulup sesin geldiği yere doğru ilerlemeye başladılar. Vincent da onları takip etti.

Yemekhane olarak kullandıkları oda toprak zeminli ve penceresiz bir yerdi. Odanın orta yerinde uzun, kaba, ahşap bir masa ve kenarlarında oturma sıraları vardı. Hemşireler yemekleri servis ettiler. İlk önce çorba ve siyah ekmek geldi; çorbanın içinde yüzen hamam böceklerini gören Vincent, özlemle Paris'in lokantalarını andı. Sonra da bezelye, fasulye ve mercimekten oluşan bir yemek getirildi. Arkadaşları ne buldularsa mideye indiriyorlar, bir kırıntı dahi bırakmıyorlardı. Masaya dökülenleri elleriyle topladıktan sonra dilleriyle yalayarak onları da yiyorlardı.

Yemek bittikten sonra hastalar aynen sobanın etrafındaki yerlerine döndüler ve yemeklerini büyük bir konsantrasyonla sindirmeye koyuldular. Daha sonra birer birer kalkarak pijamalarını giyip, yataklarına yattılar, perdelerini çekip uyudular. Bütün bu zaman zarfında hiç birinin gıkı dahi çıkmadı.

Güneş batıyordu. Vincent camda durup yeşil vadiyi seyretmeye koyuldu. Gökyüzü soluk bir sarı ile muhteşem görünüyor, ön planda ise çam ağaçları koyu renkte ustaca işlenmiş danteller gibi göğe uzanıyorlardı. Manzara bütün ihtişamına rağmen Vincent'ın içinde resme dair en ufak bir heyecan uyandıramamıştı.

Karanlık tüm ağırlığıyla çöküp, tabiatın renklerini kendi koyuluğunda eritinceye kadar camın önünde durup dışarısını izledi. Kimse koğuşa gelip yalnız başına salınıp duran lambayı yakma zahmetine girmemişti. Karanlıkta ise insanın yaşantısını düşünmekten başka yapabileceği pek bir şey yoktu.

Vincent da pijamalarını giyip yatağa girdi. Gözlerinde uykudan eser olmaksızın tavana bakıyordu. Yatağın eğimi kendisini yere yakın tutuyordu. Yanında getirmiş olduğu Delacroix'nın kitabını hatırladı, karanlıkta el yordamıyla dolabın içerisinde kitabın deri kapağını buldu ve kitabı alıp göğsüne bastırdı. Bu O'na ayrı bir güven vermişti. Buraya, etrafını saran bu delilere ait değildi, O'nun yeri hikmet dolu sözleri koynundaki kitabın kalın kapağından göğsüne akan bu büyük ustanın yanıydı.

Çok geçmeden uyku O'nu da teslim aldı. Bir süre sonra hemen yan tarafındaki yataktan yükselen iniltiyle uyandı. İnilti git gide artıyordu, ta ki çığlığa ve hiddetli sözcüklere dönüşene kadar.

"Defolun! Takip etmeyin beni! Neden hâlâ peşimdesiniz? Onu ben öldürmedim diyorum size! Beni kandıramazsınız, kim olduğunuzu biliyorum ben, evet siz gizli servis ajanısınız! Peki, arayın o halde üstümü. Parayı ben çalmadım diyorum size! O kendisini öldürdü, Çarşamba günü öldürdü! Defolun! Tanrı aşkına rahat bırakın artık beni!"

Vincent derhal ayağa kalkıp sesin geldiği yatağın perdesini açtı. Yirmili yaşlarda, sarışın bir delikanlıyı pijamalarını parçalarken buldu. Vincent'ı gören genç ayağa fırlayıp önünde ellerini kavuşturdu.

"Mösyö Mounet-Sully, lütfen beni tutuklamayın! Ben yapmadım, size söylüyorum, ben yapmadım! Oğlancı değilim ben avukatım, avukat! Bütün davalarınızla bizzat ilgileneceğim Mösyö Mounet-Sully yeter ki beni tutuklamayın! Geçen Çarşamba onu öldürmüş olamam ki! Yeterince param yoktu zaten. Bakın, kuruş yok! "

Debelenirken üzerine dolanan çarşafı yırtıp bir kenara fırlattıktan sonra yatağını geçirdiği çıldırma nöbeti eşliğinde parçalamaya başladı, bir yandan da kendisine yöneltilen suçlamaları reddediyordu. Vincent ne yapacağını bilemez halde bir süre durdu. Diğer koğuş sakinleri derin bir uykudaydılar.

Vincent kendine gelip hemen bir yandaki yatağa koştu, perdelerini çekip açtı ve yatan adamı sarsarak uyandırdı. Adam gözlerini açıp Vincent'ın yüzüne ebleh gözlerle baktı.

"Kalk! Gel bana yardım et de şunu sakinleştirelim. Korkarım kendisine zarar verecek."

Adamın ağzının kenarından inceden salyası akmaya başlamıştı. Ağzını açtığında ise birbirini takip etmeyen, hiçbir anlamı olmayan kelime öbekleri döküldü.

"Hadisene!" diye bağırdı Vincent. "Ancak iki kişi tutabiliriz O'nu."

Omzunda bir el hissedip derhal arkasına döndü. Yaşlıca bir adam arkasında duruyordu.

"Bu sana yaramaz evlat." "dedi. "Adam gerizekâlının teki. Buraya geldiği günden beri bir tane bile anlaşılır kelime konuşmuşluğu yok. Gel, ötekini sakinleştirmene yardımcı olayım."

Delikanlı yatakta dizleri üzerine oturmuş tırnaklarıyla açtığı delikten yatak dolgusunu dışarı çıkartmakla meşguldü. Vincent'ı yeniden fark edince bir takım yasal terimleri haykırmaya başladı. Bir yandan da elleriyle Vincent'ın göğsüne vuruyordu.

"Tamam kabul ben öldürdüm ben! Ben ben ben! Ama sübyancılık yapmadım! Oğlancı değilim ben! O benim işim değil Mösyö Mounet-Sully. Geçen Çarşamba değildi. Parası için yaptım! Bakın! Para da burada! Yatağın içine sakladım! Onu sizin için bulacağım yeter ki gizli servise söyleyin ajanları peşimi bıraksın! Onu öldürmüş olsam da salıverirler zaten beni! Size bunu kanıtlayacak vakaları da sıralayabilirim hemen şuracıkta... Bakın! Yataktan eşeleyip çıkartacağım onu!"

"Kolundan yakala şunu" dedi yaşlı adam.

Genç adamı yüzüstü yatağa yapıştırdılar, sayıklamaları bir saate yakın sürdü. Sonunda bitkin düştü ve kelimeler ağzından mırıltılar halinde dökülmeye başladı, çok geçmeden de uykuya daldı. Yaşlı adam Vincent'ın yanına geldi.

"Avukatlık sınavına hazırlanıyordu. Zavallının fazla çalışmaktan beyni sulandı." dedi. "Bu krizler her on günde bir gelir ama, kimseyi incitmişliği yoktur. Size iyi geceler dilerim Mösyö."

Yaşlı adam yatağına döndü ve yatar yatmaz uyudu. Vincent bir kez daha pencerenin önüne gitti ve vadiyi seyretmeye koyuldu. Gün doğuşuna daha çok zaman olduğunu fark etti; dışarıda görünen tek şey sabah yıldızıydı. Daubigny'nin sabah yıldızı tablosunu hatırladı, evrenin ihtişamını ve dinginliğini ne de güzel betimlemişti ve zavallı bireyin aşağıda ona özlemle bakarken duyduğu acizliği...

Kaçıkların kardeşliği

Ertesi sabah kahvaltıdan sonra hastalar bahçeye çıktı. Duvarın ötesinde, Romalılardan beri boş ve terkedilmiş tepeler sıralar halinde uzanıyordu. Vincent bir süre hastaların ilgisizce bowls[1] oynamalarını seyretti. Ardından taş oturağa oturup sarmaşıklarla kaplı ağaçları seyretti bir süre, sonra da yer yer pervane çiçekleri ve cezayir menekşeleri ile kaplı zemine baktı uzun uzun. Gözleri yerde, ellerinde tespih, dudaklarında sabah duası siyah ve beyaz renklerde faremsi figürler halinde St. Joseph d'Aubenas rahibeleri eski Roma şapeline doğru yürüyorlardı.

Bir saat süren sessiz bowls oyununun ardından hastalar koğuşun serinliğine döndüler. Yeniden yanmayan sobanın etrafına dizildiler. Adamlardaki bu atalet, Vincent'ı şaşkına çevirmişti. Neden eski bir gazete olsun okumuyorlardı.

Daha fazla dayanamayıp tekrar bahçeye çıktı ve yürümeye başladı. St. Paul'de güneş bile solgun ve takatsizdi.

İçinde bulundukları kadim manastır binası geleneksel biçimde dörtgen olarak inşa edilmişti; kuzey bloğunda üçüncü sınıf hastaların koğuşu bulunuyor, doğuda ise Doktor Peyron'un evi, şapel,ve onuncu yüzyıla ait inziva odaları yer alıyordu; güneyde birinci ve ikinci sınıf hastaların koğuşları vardı; batıda ise tehlikeli hastaların avlusu ve balçıktan yapılma uzun bir duvar yer alıyordu. Duvarlar üç metreden yüksek, pürüzsüz ve aşılmaz duruyorlardı.

1 İlk defa 13. yy'da oynandığı düşünülen, iki tarafı basık bir topun daha küçük bir topa doğru yuvarlanmasıyla oynanan bir açık hava oyunu.

Vincent yaban gülü çalılarının yakınındaki taş oturağa döndü ve oturdu. Derin bir düşünceye daldı, neden St. Paul'e geldiğini kendi kendine tahlil etmeye çalışıyordu. Müthiş bir korku ve umutsuzluk kalbine çöreklenmişti ve düşünmesine mani oluyordu. Ne kadar uğraşsa da kalbinde ne bir damla umut, ne de bir arzu bulabilmişti.

Koğuşuna doğru küçük adımlarla yürümeye başladı. İçeri girer girmez garip bir köpek uluması duydu. Odanın kapısına varmıştı ki, ses köpek ulumasından bir kurdun çığlığına dönüşmüştü. Koğuş boyunca yürüdü, geçen gece kendisine yardım eden yaşlı adamı uzak köşede yüzü duvara dönük halde dururken gördü. Adam kafasını tavana kaldırmış, ciğerlerinin tüm gücüyle uluyordu. Yüzünde hayvani bir ifade yer etmişti. Kurdun çığlıkları yerini balta girmemiş ormanlara özgü garip bir çağrıya bırakmıştı. Hüzünlü tınıları odayı kuşattı.

"Nasıl bir hayvanat bahçesine tıkmışlar beni böyle?" diye kendi kendini sorguladı Vincent.

Sobanın etrafına sıralanmış adamlar her zamanki kayıtsızlıklarına kesintisiz devam ediyorlardı. Köşedeki hayvanın ulumaları ise umutsuz bir haykırışa dönmüştü.

"O'na yardım etmeliyim" dedi Vincent yüksek sesle.

Sarışın çocuk O'na mani oldu.

"O'nu kendi haline bıraksan daha iyi edersin," dedi. "Eğer onunla konuşmaya kalkarsan öfke nöbetine girer. Biraz bekle birkaç saatte düzelir."

Manastırın duvarları hayli kalındı, ancak Vincent öğle yemeği boyunca uluyan hastanın manastırı kaplayan sessizliği yırtıp kendisine ulaşan değişik ton ve ifadelerdeki sesini duyabilmişti. Öğleden sonranın tamamını sırf bu

haykırıştan uzaklaşabilmek için bahçenin en uzak köşesinde geçirmişti.

Akşam yemeği sırasında sol yanı felçli genç bir hasta ayağa kalktı ve bir bıçak aldı eline. Bıçağı sağ eliyle kalbinin üzerinde tutarak haykırdı.

"Zamanı geldi! Kendimi öldüreceğim!"

Sağ yanında oturan adam bıkkın bir şekilde ayağa kalkıp felçlinin kolunu tuttu.

"Bugün değil Raymond. Bugün Pazar."

"Hayır, hayır bugün! Yaşamayacağım artık! Yaşamayı reddediyorum! Bırak kolumu! Bırak öldüreyim kendimi!"

"Yarın öldürürsün Raymond, yarın. Bugün ölmek için güzel bir gün değil."

"Bıraksana kolumu be adam! Bıçağı kalbime saplayacağım! Kendimi öldürmem gerek!"

"Biliyorum, biliyorum. Öldürmen gerek evet, ama bugün değil."

Raymond'un elindeki bıçağı aldı ve acziyet içinde hıçkırıklara boğulan adamı koğuşa götürdü.

Vincent yanındaki adama dönerek sordu,

"O adamın derdi neydi?"

Kanlanmış gözlerini, titrek elleriyle ağzına götürmeye çalıştığı kaşığa dikmiş olan frengi hastası adam soruya muhatap olunca kaşığını indirip Vincent'a döndü.

"Koca bir yıl boyunca her gün istisnasız kendisini öldürmeye çalıştı bu Raymond."

"Neden burada herkesin içinde yapıyor ki bunu? Madem ölmek istiyor bir bıçağı gizlice alıp herkesin uyuduğu bir esnada veya ıssız bir köşede intihar edebilir."

"Belki de ölmek istemiyordu Mösyö."

Ertesi sabah Vincent önceki gün olduğu gibi hastaların bowls oynayışını izliyordu. Hastalardan biri ansızın yere yığıldı ve şiddetli bir titremeye tutuldu.

"Yetişin. Epileptik krize girdi!" diye bağırdı birisi.

"Kollarını ve bacaklarını tutun!"

Geçirdiği nöbet, yerde kıvranıp titreyen adama acı bir kuvvet vermişti, dört kişi ancak tutabildiler. Sarışın genç cebinden bir kaşık çıkartıp nöbet geçiren adamın dişleri arasına sıkıştırdı.

"Kafasını tut," dedi Vincent'a "şu şekilde."

Epileptik krizin şiddeti bir artıp bir düşüyor, ancak her artış bir öncekinden daha kuvvetli oluyordu. Adam yerde bu halde sarsılırken gözleri yuvalarında döndü ve ağzının iki kenarında köpük birikmeye başladı.

"Neden o kaşığı ağzına sokuşturdun?" diye sordu Vincent. Bir yandan adamı tutmaya çalışıyordu, sesi inilti gibi çıktı.

"Dilini ısırıp kopartmasın diye."

Yarım saat sonra titreyen adam bilincini kaybetti. Vincent da dahil üç kişi adamı yatağına taşıdılar. Olay böylelikle kapandı; kimse de ağzını açıp başka tek laf etmedi.

On beş günün sonunda Vincent on bir koğuş arkadaşının her birinin kendine özgü delilik krizini görmüş oldu:

Elbiselerini yırtıp gözünün gördüğü her şeyi parçalamaya çalışan gürültücü manyak, hayvan gibi uluyan adam, iki frengi hastası, intihar saplantılı adam, aşırı öfke ve coşkunluktan mustarip felçliler, epileptikler, paranoyaklar, kendisini ajanların takip ettiğini düşünen genç sarışın çocuk.

Gün geçmiyordu ki hastalardan birisi kriz geçirmesin; gün geçmiyordu ki Vincent birisini sakinleştirmeye çabalamasın. Üçüncü sınıf hastalar birbirlerinin doktoru ve hemşiresi olmak zorundaydılar. Peyron onların koğuşuna haftada bir kez uğruyor, gardiyanlar ise sadece birinci ve ikinci sınıf hastalarla ilgileniyorlardı. Üçüncü sınıf koğuşun hastaları birbirlerine yardım ediyor, birbirlerine karşı sonsuz bir sabır gösteriyorlardı; her birisi sırasının geleceğini ve çok geçmeden komşusuna muhtaç olacağını biliyordu ve bu nedenle aralarında sıkı bir bağ vardı.

Delilerin dayanışması.

Vincent burada bulunmaktan memnundu. Akıl hastalarının yaşantılarını ve delilik gerçeğini yakından görmek O'ndaki delirme korkusunu her geçen gün azaltmaktaydı. Gitgide akıl hastalıklarının da herhangi bir bedensel hastalıktan farklı olmadığı kanısına varıyordu. Üçüncü haftanın sonunda, koğuş arkadaşları kanser hastası olsalar nasıl onlardan korkmayacaksa, şimdi de öylece alışmıştı hepsine.

Sık sık zekâ özürlü hasta ile oturup sohbet ediyordu. Her ne kadar hasta kendisine yalnızca anlamsız sesler çıkartarak karşılık verebiliyor olsa da, Vincent O'nun kendisini anladığından emindi ve birisiyle konuşuyor olmanın mutluluğunu gözlerinden okuyabiliyordu. Hemşireler, kaçınılmaz durumlar haricinde erkek hastalarla konuşmuyorlardı. Doktor Peyron ile yaptıkları haftalık beş dakikalık

görüşme, Vincent'ın hastane hayatındaki tek aklı başında konuşmalardı.

"Hastalarınız niye birbirleriyle konuşmuyor Doktor? Bir çoğu normal haldeyken, gayet aklı başında konuşabilecek kimseler halbuki."

"Konuşamazlar Vincent. Konuşmak, tartışmaya davetiye çıkartır, tartışmaya başladılar mı heyecanlanırlar ve heyecan nöbet geçirmelerine yol açar. Burada sıhhate kavuşmanın tek yolunun mutlak sükûnet olduğunu fark eden, bir daha ağzını açmıyor."

"E ölü gibiler o zaman. Böyle yaşanır mı? Ölmek daha iyidir."

Peyron omzunu silkti. "Bu tamamen kişiye bağlı bir görüş."

"Hadi konuşmayı anladım da, bari bir şeyler okusalar. Kimse eline bir gazete kupürü dahi alıp okumuyor."

"Okumak zihinlerini harekete geçirir. Bu da istisnasız, şiddetli bir nöbet geçirmelerine yol açar. Hayır, hayır. Onlar için en iyisi kendi kapalı kapıları ardına çekilmeleri. Onlar için üzülme. Dryden ne demişti? 'Delilikte ancak delilerin duyabileceği bir lezzet vardır."

Bir ay geçmişti. Vincent bir kere bile başka bir yerde olmuş olmayı dilemedi. Diğerlerinden de böyle bir şikâyet duymadı. Bunun nedenini zihinlerinin dış dünyaya ayak uyduramayacak kadar parçalanmış olmasına bağladı.

Koğuşun üzerine ise hayatları burada çürümekten ibaret olan insanların keskin kokusu çökmüştü.

Vincent, yeniden şövalesinin başına geçecek takatin ve şevkin geleceği güne hazır olmak için moralini yüksek tutmaya çalışıyordu. Koğuş arkadaşları bitkisel hayatta gibi, yalnızca günlük üç öğün yemeği düşünerek yaşarken, Vincent kendisini terbiye etmek ve bilincini diri tutmak gayesiyle yemeklerde seçici olmaya karar verdi. Çoğu zaman bir parça siyah ekmek ve bir kaşık çorbaya talim etmek zorunda kalsa da, bayat ve en ufak bozulma belirtisi gösteren yemeği yememeye başladı. Theo O'na Shakespeare'in tek ciltlik koleksiyonunu gönderdi; oradan II. Richard, IV. Henry ve V. Henry'yi okudu ve zihnini başka yerlere ve zamanlara taşıdı.

Ümitsizliğin, açıkta duran yemeğe üşüşen sinekler gibi kalbine üşüşmemesi için var gücüyle çabalıyordu.

Theo evlenmişti. O ve eşi Johanna sık sık Vincent'a yazıyorlardı. Theo'nun sağlığının bozulduğunu bu mektuplardan öğrendi. Vincent kendisinden çok kardeşinin sağlığından endişe etmeye başlamıştı. Johanna'ya, on yıldır restoranlardan beslenen kardeşine Hollanda mutfağından güzel ev yemekleri yapmasını tembihledi.

Vincent, kendisini bu hayatta en iyi avutan şeyin çalışmak olduğunu biliyordu. Bir gayret tekrar resim yapmaya başlayıp kendisini işe verebilirse bu O'nun için en güzel ilaç olacaktı. Diğer hastalar kendilerini bu çürümeden kurtaracak hiçbir şey yapmıyorlardı, ama O'nun sanatı vardı ve bu sanat O'nu buradan sağ salim çıkartacaktı.

Altıncı haftanın sonunda Doktor Peyron, Vincent'a küçük bir odayı stüdyo olarak tahsis etti. Odanın duvarları yeşilimsi gri bir kâğıtla kaplıydı ve pencerelerde üstü soluk renkli gül motifleri işlenmiş yeşil perdeler asılıydı. Perdeler ve kaplaması Monticelli tablolarından çıkma renklerle

bezeli koltuk, daha önceden burada kalıp ölmüş varlıklı bir hastadan geriye kalmıştı. Odanın camından bakınca özgürlük ve eğimli bir arazideki mısır tarlası görünüyordu. Bir de bu manzarayı eşit aralıklarla bölen kalın demir parmaklıklar...

Vincent pencereden gördüğü manzarayı tuvaline aktardı. Ön planda fırtınanın talan ettiği mısırları resmetti. Bir sınır duvarı eğimden aşağıya doğru uzanıp gri bitki örtüsünün ve birkaç zeytin ağacının arkasına uzanıyordu, orada ise birkaç kulübe ve tepeler vardı. Vincent son olarak tuvalin tepesine gök mavisiyle yıkanmış büyük grili beyazlı bulutlar yerleştirdi.

Akşam yemeği saatinde koğuşa büyük bir sevinç içerisinde döndü. Yeniden tabiatla yüz yüze gelmişti ve sanatçıya has yetilerinin onu terk etmediğini görmüştü. İşine karşı duyduğu heyecan O'nu ayakta tutmuş ve yeniden bir şeyler yaratmaya mecbur bırakmıştı.

Akıl hastanesi artık kendisini yutamazdı. İyileşme yolunda hızla ilerliyordu ve birkaç ay içerisinde burayı ardında bırakıp yeniden hayatına dönebilecekti. Paris'e dönmeye ve orada bıraktığı dostlarıyla yeniden görüşmeye can atıyordu. Yeni hayatı, bugün, bu tablo ile başlamıştı. Theo'ya uzun bir mektup yazdı ve boya, tuval, fırça ve ilgi çekici kitaplar istediği uzun bir listeyle birlikte gönderdi.

Ertesi sabah güneş sarı ve sımsıcak doğdu. Bahçede ağustos böcekleri, cırcırböcekleriyle yarış edercesine büyük bir coşkuyla ötüşüyorlardı. Vincent şövalesini bahçeye çıkartıp çam ağaçlarını, çalıları ve yürüyüş yolunu resmetmeye başladı. Koğuş arkadaşları ara sıra çıt çıkarmadan ve en ufak saygısızlık etmeden omzu üzerinden ne yaptığına bakmaya geliyorlardı.

Vincent, "Arles ahalisinden daha terbiyeliler." diye mırıldandı kendi kendisine.

Aynı gün öğleden sonra Doktor Peyron'u görmeye gitti. "Kendimi çok iyi hissediyorum Doktor ve resim yapmak üzere dışarıya çıkmak için izninizi istiyorum."

"Evet, kesinlikle geldiğiniz güne göre daha iyi gözüküyorsun Vincent. Banyolar ve sükûnet kesinlikle yaramış, ancak bu kadar kısa bir süre sonra dışarı çıkmak sence de biraz riskli değil mi?"

"Riskli? Neden?"

"Ya arazideyken nöbet geçirirsen?"

Vincent güldü. "Artık nöbetlerim gelmiyor, benim için bu hastalık bitmiştir. Bütün bunlar başlamadan önce hissettiğimden daha iyi hissediyorum kendimi."

"Hayır Vincent, korkarım..."

"Doktor lütfen. İstediğim yere gidip istediğim manzarayı resmedebilirsem ne kadar huzurlu ve sağlıklı olacağımı görmüyor musunuz?"

"Peki madem çalışmak istiyorsun..."

Böylelikle hastanenin kapısı Vincent için açılmıştı. Şövalesini sırtına yüklenip manzara avlamaya çıktı. Günlerinin tamamına yakınını hastanenin arkasındaki tepelerde geçirmeye başladı. St. Remy etrafındaki selvi ağaçları zihnini meşgul etmeye başlamıştı. Onlardan tıpkı ay çiçeği tablolarına benzer bir şeyler çıkartmak istiyordu. Tıpkı Mısır Obeliskleri gibi güneşli manzaranın içerisinde kusursuz hat ve ölçüleriyle karaltılar halinde duran bütün

bu güzelliklerin daha önce kendisinin gördüğü şekilde resmedilmemiş olması O'nu şaşırtıyordu.

Arles'de geçirdiği günlerden kalan alışkanlıkları geri dönmeye başlamışlardı. Her sabah gün doğuşuyla kalkıyor, boş bir tuvalle dağ bayır demeden geziyor, akşam vakti ise tabiattan bir parçayı sırtında taşıyarak geri geliyordu. Artistik yetilerinde ve yeteneğinde bir gerileme vardıysa bile fark etmiş değildi. Her gün kendisini daha güçlü, daha hassas ve özgüveni daha yüksek hissediyordu.

Artık bedeninin ve zihninin kontrolünü eline aldığına göre, hastanenin yemeklerinden çekinmeden yiyebilirdi. Sunulan yemekleri, hatta hamam böcekli çorbayı bile iştahla yedi. Çalışmak için takatinin yerinde olması ve bunun için de beslenmeye ihtiyacı vardı. Artık korkacak hiçbir şeyi kalmamıştı, evet şüphesiz artık kendi kontrolü tam anlamıyla kendi ellerindeydi.

Üç aydır hastanedeydi, selvi motiflerinin kendisine tüm dertlerini unutturduğunu hissediyordu. Devasa ağaçlardı bunlar. Ön planda alçak çalılar, arkadaysa mor tepeler, yeşil ve gül kurusunun dans ettiği bir gökyüzü ve her geçen gün küçülen bir hilal gözüküyordu. Ön plandaki çalı öbeğini sarı, mor ve yeşil kullanarak yoğun şekilde resmetti. O gece tablosuna baktığında düştüğü çukurdan kurtulduğunu ve eskisi gibi dimdik yeryüzüne ayak basmakta olduğunu gördü.

Yaşadığı bu büyük neşe içerisinde kendisini yeniden özgür bir insan olarak görüyordu.

Theo fazladan bir miktar para göndermişti, böylece Vincent izin alarak Arles'e, rehin tutulan tablolarını almaya gitti. Lamartine Meydanı'nın sakinleri kendisini kibar karşıladılar, ancak sarı boyalı evi görünce kendisini hasta

hissetti. Bayılacak gibiydi. Roulin ve Dr. Rey'i ziyaret etmekten vazgeçip doğrudan ev sahibini buldu.

Vincent o gece söz vermiş olduğu gibi hastaneye dönmedi. Ertesi gün onu Tarascon ve St. Remy arasındaki yolda yerde yüzükoyun yatarken buldular.

Yaşlı düldül

Üç gün yataktan çıkamadı, yüksek ateş zihnini bulandırıyordu. Nöbetleri sürekli tekrarladığı için acıdığı koğuş arkadaşları kendisine karşı oldukça anlayışlıydılar. Neler olduğunu hatırlayacak kadar kendine geldiğinde; "felaket... felaket!" diyebildi.

Üçüncü haftanın sonuna doğru koridorda egzersiz olsun diye yürümeye başladığı günlerde hemşireler yeni bir hasta getirdiler. Adam sakince yatağına kadar onlara eşlik etti, hemşireler gittikten sonra ise şiddetli bir öfke krizine tutuldu ve avazı çıktığı kadar haykırmaya başladı. Bu esnada üstünü başını yırttı, yatağı parçaladı, perdeyi ve kornişi ve yatağın ucundaki dolabı da parçaladıktan sonra valizini de tekmeleyerek tanınmaz hale getirdi.

Koğuş sakinleri yeni gelen hastalara dokunmazlardı. Sonunda iki gardiyan gelip kriz geçiren hastayı götürüp koridorun sonundaki hücrelerden birine kapattılar. İki hafta boyunca vahşi hayvan gibi bağırıp uludu, sesi gece gündüz demeden yatakhaneyi dolduruyordu. Bir gün sesler kesildi, Vincent gardiyanları, adamı şapelin arkasındaki küçük mezarlığa defnederlerken gördü.

Korkunç bir depresyon Vincent'ı baştan aşağı kuşatmıştı. Sağlığı düzeldikçe zihinsel süreçleri daha serinkanlı

işlemeye başlamıştı ve bunun sonucu olarak yavaş yavaş kendisine hiçbir şey kazandırmayıp bu kadar çok külfete neden olan sanatını sorgular oldu. Zihninin bir tarafı da fırçayı eline almazsa yaşayamayacağını fısıldıyordu.

Doktor Peyron O'nu kendi sofrasında ağırlayıp et ve şarap ikram etti, ancak stüdyosuna dönmesine izin vermedi. Rahatsızlığı sürerken buna pek aldırış etmedi, ancak toparlanmaya başlayınca kendisinin de koğuş arkadaşlarının çekilmez ataletine mahkûm edilmesine isyan etti.

"Doktor Peyron, şayet iyileşmemi istiyorsanız, resim benim için vazgeçilmez bir tedavi. Eğer beni bu delilerle aynı pasifliğe mahkûm edecek olursanız ben de onlara benzemeye başlarım."

"Biliyorum Vincent, ancak en son nöbetinin sebebi aşırı çalışıyor olmandı. Çalışmanın verdiği heyecan sana fark ettiğinden daha fazla zarar veriyor."

"Hayır, geçen seferki nöbetin alışmamla alâkası yok. Arles'e gitmiştim ve eski yaşadığım yeri, özellikle de eski evimi görmek anılarımı depreştirdi ve beni hasta etti. Oraya bir daha asla geri dönmeyeceğim ve oraya geri dönmediğim sürece de bir başka nöbet geçirmeyeceğimden eminim. Lütfen stüdyoda çalışmama izin verin."

"Bu meselede sorumluluk almam mümkün değil. Kardeşinize bir mektup yazacağım, şayet O olur derse ancak öyle çalışmalarınıza dönmenize izin veririm."

Theo'nun olumlu cevabı Vincent üzerinde canlandırıcı bir etki yaratmıştı. Gelen mektupta ayrıca Theo'nun yakında baba olacağı haberi yer alıyordu ve bu haberle Vincent kendini son nöbetten önceki kadar iyi ve sağlıklı hissetmeye başlamıştı. Derhal oturup Theo'ya bir mektup yazdı.

"Ne umuyorum biliyor musun Theo? Beni nasıl çimenler, toprak yığınları, sarı mısır tarlaları ve rençperler hayata bağlıyor ve yaşam neşesi veriyorsa, seni de ailen böyle hayata bağlasın ve yaşamına sevinç katsın. Umarım Johanna'nın karnındaki bebek Paris gibi devasa bir şehirde her an kopma tehdidiyle karşı karşıya olduğun gerçekliğe seni bağlasın. Johanna, bebeği karnında hissettiği ilk günden itibaren artık sen de tabiatın önemli bir parçasısın."

Yeniden stüdyosuna gidip parmaklıklı penceresinden gördüğü manzara üzerinde çalışmaya koyuldu. Tarlayı, biçerdöveri ve yusyuvarlak yüzüyle güneşi resmetti. Tablo, eğimden aşağıya uzayıp giden duvar ve arkaplandaki mor dağlar hariç sapsarıydı.

Dr. Peyron, Theo'nun ricası üzerine Vincent'a yeniden dışarı çıkma izni verdi. O da yerden güneşe doğru akarcasına uzanan selvi ağaçlarını resmetti yeniden. Zeytin toplayan kadınların bir tablosunu yaptı; toprağı mor ile başlayıp koyu sarı ile devam etti; ağaçların gövdelerini bronz ve yapraklarını yeşil-gri; gökyüzünü ve üç kadını da koyu gül rengi betimledi.

Çalışmaya giderken yolu üzerindeki tarlalarda çalışan adamlarla oturup sohbet ediyordu.

"Gördüğünüz gibi ben de sizin gibiyim," dedi birine, "nasıl siz sabanla toprağı sürüyorsanız, ben de fırçamla tuvalimi sürüyorum."

Provence'ta sonbahar nihayet güzelliğinin zirvesine ulaşmıştı. Toprak bütün ihtişamıyla morlarını sermiş; bahçelerdeki güllerin aralarından çeşitli başıboş otlar fışkırmış; yeşil bir gökyüzü de sarının tonlarını giyinen bitki örtüsüyle yarış etmekteydi.

Sonbaharın ilerleyen vakitleriyle birlikte Vincent'ın kuvveti de yerine gelmişti. İşlerinin yolunda gittiğini görerek memnun oluyordu. Zihninde devamlı yeni ve güzel fikirler beliriyordu ve bu durumdan da oldukça hoşnuttu. Burada uzun süre geçirmiş olmasından ötürü artık kırsala da alışmış ve sanatçı hislerini buraya uyarlayabilmişti. Arles'e kıyasla çok farklı bir karakteristiği vardı buraların. En önemlisi de mistralin kırbacı buraya dek uzanamıyor, vadinin bekçisi gibi duran tepeler mistrali engelliyorlardı. Güneş de daha sakin ve daha az kör ediciydi. Buralara alışmış ve daha da önemlisi anlamaya başlamıştı ve bu yüzden hastaneden ve St. Remy'den ayrılmak istemiyordu. Buraya gelişinin ilk zamanlarında zihni tekrar nöbetlere teslim olmasın diye dua ediyordu, ama şimdi kendisini işine kaptırmıştı ve artık bir hastanede mi, yoksa bir otelde mi kaldığının ayrımına varmıyordu. Her ne kadar kendisini çok iyi hissediyor olsa da, başka bir yere taşınıp bir altı ay da oraya alışmak için harcamak istemiyordu.

Paris'ten gelen mektuplar moralini daima yüksek tutmaya yarıyorlardı. Theo'nun karısı evde yemek yapıyordu ve ev yemeği Theo'nun sağlığını olumlu etkilemişti. Johanna'nın gebeliği de sorunsuz geçmekteydi. Her hafta Theo kendisine tütün, çikolata, boya, kitap ve on beşyirmi frank harçlık gönderiyordu.

Arles ziyareti sırasında geçirdiği nöbetin izleri silinmiş, o olayı artık hatırlamaz olmuştu. Aklına geldikçe kendi kendisine, şayet o lanet şehre dönmeseydim nöbet geçirmez, böylece elimde altı aylık temiz bir süre olmuş olurdu diye söylenip hayıflanıyordu. Selvi ağaçları ve zeytinlik tablosu kuruyunca onları güzelce su ve şarapla yıkayıp üzerindeki yağı aldıktan sonra Theo'ya gönderdi. Bu arada da kendisine ait birkaç tabloyu bağımsız olarak sergi-

lediği haberini almıştı. Gerçi bu habere zannettiği kadar sevinememiş, biraz hayal kırıklığıyla karşılamıştı, zira henüz en güzel eserlerini ortaya koyamadığını düşünüyordu. Bu nedenle tekniğini mükemmelleştirinceye kadar eserlerinin fazlaca ortalıkta görünmesini istemiyordu.

Theo mektuplarında, çalışmalarının nasıl da olağanüstü bir hızla ilerlediğini söyleyip O'nu cesaretlendiriyordu. Hastaneden çıktıktan sonra St. Remy'de bir ev tutup burada, güneyi resmetmeye devam etme kararı almıştı. Gauguin gelmeden önceki Arles günlerinde, o ayçiçeği tablolarını yaparken ki sevinç ve heyecanı yeniden hissetmeye başlamıştı.

Bir öğleden sonra, sakince arazide çalışırken zihni gezinmeye başladı. O gece geç vakitlerde gardiyanlar kendisini şövalesinden bir kaç kilometre ötede bir selvi ağacına sarılmış öylece dururken buldular.

"Resim yapmayı ağzımda diş, ciğerimde nefes tükendiğinde keşfettim."

Beşinci günün sonunda kendine gelebilmişti. Kendisini en çok inciten şey ise koğuş arkadaşlarının O'nun bu nöbetlerinin kaçınılmaz oluşunu ima etmeleriydi.

Kış geldi. Vincent'ın yataktan çıkası gelmiyordu. Koğuşun ortasındaki soba yanmaya ve etrafı ısıtmaya başlamıştı. Çevresindeki sahne ise değişmeden devam ediyordu, yine koğuşun sakinleri büyük bir huşu ile sobanın etrafına dizilmiş sabahtan akşama öylece oturuyorlardı. Koğuşun pencereleri yüksek ve dar olduğu için içeriye fazla ışık girmiyordu. Soba da ısıttığı hava ile birlikte çürümenin kokusunu da etrafa yayıyordu. Rahibeler siyah başlıklarının altında iyice gözden kaybolmuşlardı ve istavrozlar

çıkara çıkara, dualar mırıldana mırıldana geziniyorlardı. Arka plandaki boş tepeler ölü gibi öylece uzanıyorlardı.

Vincent yatağında uyanık şekilde yatıyordu. Mauve'un Scheveningen tablosundan çıkarttığı dersi hatırladı "Şikâyet etmeksizin acı çekmeyi öğren ki, acıyı tiksinmeden karşılayabilesin." Evet... ancak burada kontrolünü kaybetmek üzere odluğunu hissediyordu. Şayet acıya teslim olacak olursa bu umutsuzluğun ölümü olacağından korkuyordu. Herkesin hayatında öyle bir nokta vardır ki, artık acıyı bir palto gibi omuzlarından sıyırıp atmalıdır.

Günler günleri kovaladı; her birisi bir öncekinin aynıydı. Zihninde ne bir fikir yeşeriyordu, ne de serin gölgesine sığınabileceği bir umudu vardı. Çalışmaları hakkında konuşurken hemşirelere kulak misafiri oldu; acaba deli olduğu için mi resim yapıyordu, yoksa resimden ötürü mü aklını oynatmıştı.

Zekâ özürlü hasta saatlerce yatağının başında oturup anlamsız sesler çıkartarak kendisiyle sohbet ediyordu. Vincent bu adamın dost canlısı tavrından memnun oluyor ve bu nedenle O da O'na aynı şekilde muamele edip yanından kovmuyordu. Sık sık O'nunla konuşuyordu, çünkü etrafında kendisini dinleyen tek kişi oydu.

Yine bir gün böyle garip bir sohbet esnasında yanlarından iki hemşire geçti "Çalışmalarımın beni delirttiğini düşünüyorlar," dedi Vincent. "Anlıyorum, sonuçta ressam gözünün gördüğüne kendisini fazlaca kaptırıp hayatının geri kalanına diğer insanlar kadar hâkim olamayan kimsedir, ancak bu O'nun bu dünyada yaşama hakkı olmadığı anlamına mı geliyor?"

Zekâ özürlü adamın ağzının kenarından ince bir salya akıp çenesine indi.

Sonunda kendisine yataktan çıkacak enerjiyi veren Delacroix'nın kitabından bir cümleydi. "Resim yapmayı," diyordu Delacroix, "ağzımda diş, ciğerimde nefes tükendiğinde keşfettim."

Birkaç hafta boyunca bahçeye çıkmak dahi istemiyordu. Koğuşta, diğerleri gibi sobanın başında oturuyor, ancak farklı olarak Theo'nun yolladığı kitapları okuyarak zamanını geçiriyordu. Arkadaşlarından birisi nöbete yakalandığında gözünü kitaptan ayırma ihtiyacı bile hissetmemişti. Artık delilik, akıllılık; anormallik ise normallik olmuştu. Aklı başında insanlarla beraber olmayalı o kadar zaman geçmişti ki, artık bu insanların hasta olduğunu dahi düşünmüyordu.

Bu haftaki görüşmelerinde "Üzgünüm Vincent, artık dışarı çıkmana izin veremem. Bundan böyle hastane sınırları dahilinde kalman gerekiyor." dedi Doktor Peyron.

"Stüdyoda çalışmama izin vereceksiniz ama, değil mi?"

"Tavsiye etmiyorum."

"Canıma kıymamı mı istiyorsunuz Doktor?"

"Anlaşıldı... peki stüdyonuzda çalışmanıza izin veririm, ama günde yalnızca bir kaç saat."

Şövalesini ve fırçasını karşısında görmek dahi Vincent'ın cansızlığını gidememişti. Monticelli koltuğuna oturup parmaklıklar arasından mısır tarlasını seyre koyuldu.

Birkaç gün sonra Doktor Peyron, Vincent'ı taahhütlü bir mektubu aldığına dair imza vermesi için odasına çağırdı. Zarfı açtığında dört yüz franklık bir çek buldu. Bugüne kadar bir arada gördüğü en yüksek meblağdı bu ve ister istemez Theo'nun ne işler çevirdiğini merak etti.

Sevgili Vincent;

Sonunda tablolarından birini tam dört yüz franka sattım! Geçen bahar Arles'de yaptığın *Red Vineyard* tablosuydu sattığım. Anna Bock satın aldı, hani şu Hollanda'lı ressamın kardeşi.

Tebrik ederim. Eminim yakında bütün Avrupa'ya tablolarını satmaya başlayacağız. Şayet Doktor Peyron da kabul ederse, bu parayla Paris'e geri dönmeni istiyorum.

Doktor Gachet adında birisiyle tanıştım yakın zamanda. Paris'ten bir saatlik mesafede, Auvers-sur-l'Oise'de yaşıyor. Daubigny'den beridir bütün önemli ressamları evinde ağırlamış, ayrıca içinde bulunduğun durumu da anladığını ve bu konuda tecrübeli olduğunu söylüyor. Auvers'e gelmek istersen seninle ilgilenebileceğini söyledi.

Yarın tekrar yazacağım.

Sevgiler, Theo.

Vincent mektubu Doktor Peyron ve karısına gösterdi. Peyron düşünceli bir eda ile mektubu okudu, çeki yokladı ve Vincent'ı tebrik etti. Vincent koğuşa geri dönerken zihninde hayat yeniden canlanıyordu. Yolun yarısında parayı aldığını, ancak mektubu doktorun ofisinde bıraktığını fark edip geri döndü.

Tam kapıyı çalacağı esnada içerde kendi adının geçtiğini duydu, bir an duraksadı.

"Peki, neden böyle bir şey yapsın ki?" diye sordu Bayan Peyron'un sesi.

"Kardeşi için moral olacağını düşünmüştür."

"Ama parası yoksa..."

"Vincent'ı hayata bağlamak için buna değeceğini düşünmüş olmalı."

"Yani burada yazılanların doğru olma ihtimali yok diyorsun öyle mi"?

"Canım karıcığım, burada yazılanlar nasıl doğru olabilir? Tabloyu satın aldığı iddia edilen kadın bir sanatçının kız kardeşi. Göz var nizam var! Sanat ile şu kadarcık ilgilenmiş birisi nasıl olur da..."

Vincent gerisin geri yürüyüp gitti.

Akşam yemeği saatinde Theo'dan bir telgraf aldı.

OĞLUMUZA SENİN ADINI VERDİK. JOHANNA VE VINCENT'IN SAĞLIĞI ÇOK İYİ.

Üst üste gelen iyi haberler bir gecede Vincent'ı tekrar sağlıklı bir insan haline getirmişti. Sabah erkenden stüdyosuna gitti, fırçalarını temizledi ve duvara yasladığı tuvallerini ve eskizlerini düzenledi.

"Delacroix resmi dişleri dökülüp soluğu tükendikten sonra keşfetmişse, ben de pekâlâ dişlerim dökülüp aklımı yitirdikten sonra keşfedebilirim"

Büyük bir şevkle kendisini tekrar işine verdi. Delacroix'nın "the Good Samaritan" ve Millet'nin "the Sower" ve "the Digger" adlı çalışmalarının kopyalarını yaptı. Başından geçenleri kâle almamaya ve yılmadan yolunda devam etmeye kararlıydı. Sanat insandan çok şey götürüyordu evet, bunun daha yolun başındayken farkındaydı. Peki o halde neden bunca zaman sonra şikâyet etmeye başlamıştı?

Dört yüz franklık çeki aldıktan tam tamına iki hafta sonra posta kutusunda *Mercure de France*'ın Ocak sayısını buldu. Theo'nun, *Les Isolées* üst başlıklı bir sayfada işaretlediği makaleyi gördü:

Yoğun bir enerji ve ifadelerindeki şiddet Vincent Van Gogh'un bütün çalışmalarında rastladığımız karakteristik özelliğidir. Nesnelerin öz karakterlerini olumlu bir şekilde düzenleyişinde, formundaki aceleci sadelikte, güneş ile yüz yüze olmaktaki cüretkâr arzusunda, tutkulu renk ve çizgilerinde; kimi zaman vahşi, kimi zamansa son derece hassaslaşabilen; güçlü, eril, ve cüretkâr birisi görmekteyiz.

Vincent Van Gogh, Frans Hals gibilerinin asil çizgisinden geliyor. Gerçekçiliği, sağlıklı bedenleri ve sağlam akli dengeleriyle, ataları olan Hollandalı orta sınıf kasaba sakinlerinin hakikatinin de ötesine gidiyor. Tabloları; özenli karakter çalışmaları, eşyanın cevherine dair sürekli arayışı ve hakikate ve tabiata karşı beslediği derin ve çocuksu sevgi ile vücut bulmaktadır.

Acaba bu aydınlık ruhlu, güçlü ve hakiki sanatçı halk tarafından itibar görmenin zevkini yaşayabilecek mi? Zannetmiyorum. O, günümüz burjuvazi kafası için fazlasıyla sade ve aynı zamanda fazlasıyla incelikli. Meslektaşları, sanatçılar dışında onu hakkıyla anlayan bir kimse olmayacaktır.

G.-Albert Aurier.

Vincent makaleyi Doktor Peyron'a göstermedi.

Bütün kuvveti ve yaşama arzusu geri gelmişti. Kaldığı koğuşun bir resmini yaptı, bina sorumlusu ve karısının portrelerini, sonra birkaç tane daha Millet ve Delacroix kopyası yaptı, gecelerini ve gündüzlerini yoğun bir çalışma temposu ile doldurmuştu.

Hastalığının seyri üzerinde dikkatlice durduğunda nöbetlerinin belirli aralıklarla, üç ayda bir geldiğini fark etti. Madem nöbetlerinin geleceği zamanı önceden kestirebiliyordu, neden onları kontrol edemesindi? Bir sonraki nöbetinin günü yaklaştığında bütün çalışmalarını bir kenara bırakıp kendisine birkaç gün yatak istirahati verecek ve böylece hem dinlenmiş, hem de o istenmeyen süreci yatakta geçirmiş olacaktı. Birkaç gün sonra yeniden ayaklanıp sanki basit bir grip atlatmış gibi hayatına kaldığı yerden devam edebilirdi.

Bu aralar hastanede kendisini rahatsız eden tek şey burada kış mevsiminde peyda olan yoğun dinî atmosferdi. Sanki kara kışın çökmesiyle rahibeler histeri nöbetine tutulmuşlardı. Bazen onları dua ederken, haçı öperken, tesbih çekerken, gözleri İncil'e kilitlenmiş yürürken, günde beş ya da altı kere şapele giderken görüyor ve bu hastanenin gerçek hastalarının kim olduğunu sorguluyordu. Borinage'daki günlerinden bu yana dinî abartıların hepsinden korkar olmuştu. Bazı zamanlar rahibelerin bu davranışları aklını oynatacak kadar O'nu rahatsız ediyordu. Bütün bunlardan kaçmak ve kara başlıklı, kara paltolu bu yaratıkları zihninden kovmak için kendisini işine daha fazla gayretle vermeye başlamıştı.

Üç ayın sonuna geldiğinde kendisine kırk sekiz saatlik izin verdi ve yatağa mükemmel bir sıhhatte girdi. Rahibelerin giderek artan dinî histerileri kendisini rahatsız etmesin diye de yatağının perdelerini çekti.

Kriz günü gelmişti, Vincent hevesle bekliyordu. Saatler geçti, ancak hiçbir şey olmadı. Şaşkınlığı hayal kırıklığına dönerken ikinci gün de geçip gitti. Kendini hâlâ tamamen normal hissediyordu. Üçüncü gün de nöbetsiz geçince kendisine güldü.

"Ahmağın tekiyim ben! Nöbetlerimden çoktan kurtulmuşum. Doktor Peyron yanılmış. Bundan sonra korkacak hiçbir şeyim yok. Yatakta böylece yatarak üç günümü harcadığıma inanamıyorum. Yarın sabah kalkıp işe koyulacağım!"

Gecenin bir yarısı Vincent usulca yatağından kalktı, bütün hastane uykudaydı. Hastanenin taş zemininde yalın ayak yürüdü ve kömürün depolandığı karanlık mahzene indi. Dizleri üzerine çöktü ve yüzüne gözüne kömür tozu çalmaya başladı.

"Görüyorsunuz ya Bayan Denis, artık beni kabullendiler.

Onlardan biri olarak görüyorlar beni. Daha önce bana güvenmemişlerdi, ama artık ben de bir 'kara suratlı'yım, madenciler kömür karası dudaklarımdan Tanrı'nın sözünü işitmeye razı olacaklardır."

Şafak söktükten kısa bir süre sonra gardiyanlar onu kömürlükte kendi kendine dualar mırıldanıp, İncil'den yarım yamalak pasajlar okuyup arada bir de kulağına garip öyküler fısıldayan seslere cevap yetiştirirken buldular.

Dinî içerikli halüsinasyonları birkaç gün daha sürdü. Kendisine geldiğinde hemşirelerden birine Doktor Peyron'u görmek istediğini söyledi.

"Bu nöbeti atlatabilirdim Doktor," dedi, "ancak bu zaman zarfında çok fazla dinî histeriye mâruz kaldım."

Doktor Peyron omuzlarını silkti, yatağa yaklaşıp arkasından perdeyi çekti ve kısık bir sesle;

"Ne yapabilirim ki Vincent? Her kış böyle işte. Ben de en az senin kadar rahatsız oluyorum, ancak karışamıyorum. Sonuçta rahibeler işlerini eksiksiz yerine getiriyorlar."

"Öyle olsun, ancak bu kadar delinin arasında insanın aklını muhafaza etmesi yeterince zorken bir de bunca dindar saçmasına mâruz kalmak gerçekten insanın akıl sınırlarını zorluyor. Nöbet zamanım geçmişti oysaki."

"Vincent, lütfen kendini aldatma. Zaman geçmesi diye bir şey yok, o nöbet mutlaka gelecekti ve geldi de işte. Sinir sistemi kendisini üç ayda bir bu şekilde boşaltıyor. Şayet halüsinasyonların dinî içerikli olmasaydı, başka bir şekilde olurdu, ama yine de bu nöbeti yaşardın."

"Şayet ikinci bir dinî içerikli nöbet geçirirsem kardeşime yazıp beni buradan almasını isteyeceğim."

"Nasıl istersen Vincent."

Baharın ilk gününde stüdyosuna dönüp çalışmalarına devam etti. Bir kez daha penceresinden gördüğü manzarayı, sürülmekte olan sarı anızlarla kaplı tarlayı resmetti. Toprağın sürülmüş kısmındaki morumsu rengi sarı anız sıraları ve arka plandaki tepeler ile karşıt renklerde betimledi. Badem ağaçları çiçek açmış ve gökyüzü bir kez daha gün batımında soluk limoni rengini giyinmişti.

Tabiatın kendini yenileyen yaratılışı Vincent'ın içinde en ufak bir yaşam hissi uyandıramamıştı. Koğuş arkadaşlarının krizlerine alıştığı günden beridir ilk defa düzenli aralıklarla gelen nöbetleri ve deli saçması sözleri sinirine dokunmaya başlamıştı. Fareler gibi gezinen ve devamlı dualar mırıldanan o küçük siyah- beyaz yaratıklardan ise hiç kaçış yoktu. Onları göz ucuyla görmek dahi tüylerini diken diken etmeye yetiyordu.

Kardeşine bir mektup daha yazdı.

Sevgili Theo,

Burada yapılabilecek o kadar güzel işler varken, St. Remy'den ayrılmak beni çok üzecek. Ancak bir kere daha dinî içerikli bir nöbet geçirecek olursam, bunun nedeni benim sinirlerim değil, bu hastanedir. Böyle iki ya da üç nöbet daha gelirse sağ kurtulamayabilirim.

Hazır ol, şayet böyle bir nöbet daha yaşarsam yataktan kalkabilir hâle geldiğim gibi derhal Paris'e geleceğim. Belki kuzeye dönmek bana iyi gelir, şehrin zoraki akıllılığı bir miktar beni toparlar.

Şu Doktor Gachet'den ne haber? Benimle şahsen ilgilenebilir mi dersin?

Sevgiler,

Vincent.

Theo, Doktor Gachet ile tekrar konuştu ve O'na Vincent'ın tablolarından bir kaçını gösterdi. Doktor Gachet, Vincent'ı Auvers'te ağırlamaktan ve evinde çalışmasına müsaade etmekten büyük bir keyif ve heyecan duyacağını bildirdi.

"O işinin uzmanı, Vincent, yalnızca sinir hastalıklarında değil, anyı zamanda ressamlarda da uzman. Sana daha iyi bakabilecek bir başka doktor olduğunu düşünmüyorum. Ne zaman buraya gelmek istersen bana bir telgraf çek, ilk trene atlayıp St. Remy'e gelir ve seni alırım."

Baharın sıcağı çökmüştü. Ağustos böcekleri, bahçedeki korolarını tekrar kurmuşlar durmadan ötüyorlardı. Vincent, üçüncü sınıf koğuşun girişindeki eski kemeri, avludaki yürüyüş yolunu, bahçedeki ağaçları ve aynaya bakarak kendisini resmetti. Bir gözü tuvalinde, diğeri takvimde çalışmaya devam etti.

Sıradaki nöbeti Mayıs'taydı.

Boş koridorlarda kendisine bağıran sesler işitiyordu. Onlara cevap verdi, kendi sesinin yankısı kulaklarına çalındı. Bu sefer O'nu şapelde baygın yatarken buldular. Bu seferki dinî halüsinasyonlarından kurtulması Mayıs'ın ortasını bulmuştu.

Theo, St. Remy'e bizzat gelip O'nu almak için ısrar etti. Vincent ise bu yolculuğu tek başına yapmak istiyordu. Yalnızca gardiyanlardan birisinin O'nu Tarascon'a kadar götürüp trene bindirmesi yeterliydi.

"Sevgili Theo;

Ne fiziksel olarak engelliyim, ne de tehlikeli bir yaratık. Lütfen hem sana, hem de kendime normal bir insan olduğumu kanıtlamama izin ver. Şayet kendi gücümle kendimi bu hastaneden söküp alabilirsem ve Auvers'de beni bekleyen bu yeni hayata başlayabilirsem, kendimde bu hastalığı yenecek gücü yeniden bulabilirim.

Kendime bir şans daha vereceğim. Bu tımarhaneden uzakta yeniden aklı başında bir insan olacağıma inanıyorum. Bana yazdıklarına göre Auvers sakin ve güzel bir yermiş. Şayet Doktor Gachet'nin gözetimi altında kendime dikkat ederek yaşarsam bu hastalıktan kurtulabileceğimden eminim.

Trenim Tarascon'dan ayrılacağım sırada sana bir telgraf çekerim, beni gelip gardan alırsın. Cumartesi buradan yola çıkmak istiyorum, böylece Pazar gününü seninle, Johanna'yla ve ufaklıkla geçirebilirim."

SEKİZİNCİ BÖLÜM

AUVERS

İlk tek kişilik sergi

Theo bütün gece heyecanından uyuyamamıştı. Vincent'ın treninin varış saatinden iki saat önce gara gitti. Johanna da evde bebekle kaldı. Pigalle Mahallesinde bir apartmanın dördüncü katında oturuyorlardı. Johanna evin balkonuna çıkıp evin ön cephesini kaplayan devasa ağacın yaprakları arasından yolu gözlemeye başladı. Mahallenin girişinden, Pigalle Sokak'tan, evlerinin önüne dönecek aracı dört gözle bekliyordu.

Theo'nun evi ve gar arası uzaktı. Johanna, için ise bekleme süresi bitmeyecekmiş gibi uzundu, yolda Vincent'ın başına bir şey gelmiş olabileceğinden endişelenmeye başladı. Sonunda üstü açık bir at arabası sokaklarına döndü ve mutluluktan ışıl ışıl yanan iki yüz ona tebessüm edip el salladı. Vincent'ı daha iyi görebilmek için balkondan hafifçe sarktı.

Pigalle Mahallesi çıkmaz sokak üzerindeydi ve yolun sonunda taş bir yapı ve bahçesi ile kesilmişti. Bu zengin görünümlü caddenin her iki tarafında iki sıra binalar uzanıyordu. Theo, 8 numarada, çıkmaza en yakın binada kalıyordu, bina bir bahçenin içerisindeydi ve kendisine ait

bir kaldırımı bile vardı. At arabası birkaç dakika içerisinde ağacın ve binanın girişinin önüne yanaştı.

Vincent, arkasında Theo olduğu halde basamakları adımladı. Johanna hastalıklı ve engelli birisini beklerken karşısında bulduğu, kollarını boynuna dolayan adamın yüzünden sağlık, gülüşünden neşe fışkırıyordu ve gözlerinde azimli bakışlar vardı.

Aklına ilk gelen "Çok iyi duruyor, hatta Theo'dan daha sağlıklı" oldu.

Ancak gözlerini ister istemez kulağından kaçırıyordu.

"Vay Theo!" diye neşeyle seslendi Vincent, Johanna'nın ellerini tutup onaylayan bakışlarla bakarken, "çok güzel bir eş bulmuşsun kendine."

"Teşekkür ederim Vincent" diyerek güldü Theo.

Theo gerçekten de annelerinin izinden gitmişti eş seçiminde. Johanna'nın aynı şefkat ve sempati ile bakan yumuşak, kahverengi bakışlarında Anna Cornelia gizliydi. Doğum yapalı henüz birkaç ay olmasına rağmen annelik yavaş yavaş üzerine yerleşiyordu. Sade ve düzgün bir vücudu ve durgun, oval bir yüzü vardı. Açık kahverengi saçları geniş Hollanda'lı alnından geriye doğru toplanmıştı. Theo'ya duyduğu sevgi, Vincent'ı da kapsıyordu.

Theo, Vincent'ı yatak odasına, beşiğinde uyuyan bebeğin yanına götürdü. İki kardeş sessizlik içinde gözleri dolarak bir süre bebeği seyrettiler. Johanna, onların bu ânını bozmamak için parmak uçlarında yürüyüp odadan çıkmaya yeltendi, tam elini kapının mandalına koymuşken Vincent yüzünde tebessümle dönüp

"Johanna'cım erkek çocuğa bu kadar dantel fazla değil mi?" diyerek takıldı.

Johanna kapıyı ardından usulca kapattı. Vincent bir kere daha uyuklayan bebeğe çevirdi bakışlarını; yüreğinde dayanılmaz bir sızı ile arkasında kendi canından ve kanından kimse bırakmayarak gerçekten ölüp gideceğini hatırladı.

Theo sanki düşüncelerini okumuştu.

"Senin için hâlâ umut var bence Vincent, bu kadar kendini üzmemelisin. Elbette seni sevecek ve hayatının zorluklarına seninle birlikte katlanacak bir eşin olacak."

"Ah Theo, maalesef umutların boş, benim için artık çok geç."

"Baksana, geçen gün bir kadınla tanıştım. Seni de tanıştırmak isterim. Birbirinize çok yakışacaksınız."

"Sahi mi? Kimmiş peki?"

"Turgenev'in 'Terre Vierge'indeki kız. Hatırladın mı?"

"Şu nihilistlerle çalışıp, kapı kapı sosyal uzlaşı mesajları yayan kızı mı diyorsun?"

"Tâ kendisi. Sana da böyle birisi yakışır Vincent; hayatın zorluklarını ve derdini en dibine kadar görüp deneyimlemiş biri."

"İyi de benim gibi tek kulaklı bir zavallı O'na ne sunabilir ki?"

Küçük Vincent uyandı ve gülümseyerek başucunda duran iki adama baktı. Theo bebeği beşiğinden alıp Vincent'ın kucağına verdi.

Bebeği göğsüne bastıran Vincent "Tıpkı yavru köpek gibi, sıcacık ve yumuşacık." diye mırıldandı.

"Hey gidi çaylak! Bebek öyle tutulur mu hiç?"

"Korkarım fırça tutmada daha maharetliyim."

"Theo bebeği alıp omzuna doğru yasladı, ipek gibi kahverengi bukleleri yüzüne değiyordu. Vincent'ın gözünde o an aynı mermerden yontulmuş iki heykel gibi göründüler.

"Herkesi kendi uzmanlığına bırakmak lâzım o halde Theo. Sen canınla ve kanınla eser meydana getiriyorsun, ben ise boya ve fırça ile."

"Doğru söyledin Vincent, doğru söyledin."

O gece Vincent'ın arkadaşları Theo'nun evine, kendisine hoş geldin ziyaretine geldiler. İlk gelen Aurier'di, dalgalı saçları ve çenesinin iki tarafından uzattığı sakallarıyla yakışıklı bir gençti. Vincent O'nu Theo'nun Monticelli buketini astığı yatak odasına götürdü.

"Mösyö Aurier, makalenizde nesnelerdeki kromatizmi metalik, hatta mücevher benzeri bir kalitede yakalayabilmiş yegâne ressam olduğumdan bahsetmiştiniz. Bakın bu Monticelli, O ben Paris'e gelmeden yıllar önce bunu başarmış bir isim."

Bir saat sonunda Aurier'i ikna etmeye çalışmaktan vazgeçip, makalesinden ötürü kendisine nezaketen St. Remy'de yaptığı selvi tablolarından birini hediye etti.

Biraz sonra Toulouse-Lautrec girdi içeriye, altı merdiven tırmandıktan sonra nefes nefese kalmış fakat her zamanki neşeliliği ve alaycılığından hiçbir şey kaybetmemişti.

"Vincent!" diye seslendi kapıdan, "Merdivenden çıkarken bir cenaze levazımatçısı gördüm. Seni mi arıyordu, yoksa beni mi ne dersin?"

"Seni arıyordur Lautrec! Benden O'na iş çıkmaz daha."

"Gel bahse girelim o zaman dostum. O küçük kitabına önce senin adını yazacaktır."

"Kabul. Nesine giriyoruz?"

"Cafe Athens'de akşam yemeği ve Opéra'da bir akşam."

Yüzünde hafi bir tebessümle "Keşke şakalarınızda ölüme biraz daha az yer ayırsanız." diyerek araya girdi Theo.

Lautrec'in hemen arkasından kapıdan tanımadıkları bir adam girdi. Lautrec'e baktı sonra da köşedeki koltuğa gidip oturdu. Herkes Lautrec'in adamı tanıştırmasını bekledi ama, o hiç istifini bozmadan gevezeliğine ve şakalarına devam etti.

"Arkadaşını bizimle tanıştırmayacak mısın?" diye sordu Vincent.

"Arkadaşım değil ki!" diyerek güldü Lautrec, "Bakıcım o benim!"

Bir anlık soğuk bir sessizlik oldu.

"Haberin olmadı mı Vincent? Birkaç ay önce akli dengemin yerinde olmadığına karar verdiler. Çok fazla alkolden kaynaklandığını söyleyip beni süte mahkûm ettiler. Bir sonraki partime sana da davetiye gönderirim, kartın üzerinde ineği yanlış taraftan sağmaya çalışışımı tasvir eden bir resim bile var!"

Johanna içecekleri sundu. Herkes aynı anda konuşmaya başladı ve hava da tütün dumanıyla ağırlaşmıştı. Bu tablo Vincent'a Paris'teki eski günlerini hatırlattı.

"Georges Seurat nasıl?" diye sordu Vincent, Lautrec'e dönerek.

"Georges? Duymamış olabileceğine inanmıyorum!"

"Theo bir şey yazmadı ki nereden bileyim! Ne oldu kötü bir şey mi var?"

"Georgers veremden ölmek üzere. Doktorlar otuz birinci yaş gününü ya kutlar ya kutlamaz diyorlar."

"Verem! Nasıl yani? Georges aramızdaki en sağlam ve sağlıklı bünyeye sahip olanlardan biriydi!"

"Aşırı çalışmaktan, Vincent" dedi Theo. "O'nu en son iki yıl önce gördün değil mi? Kendisini tüketinceye kadar çalıştı. Günde iki - üç saat uyuyor günün geri kalanında ise durmaksızın çalışıyordu. Annesinin telkinleri bile işe yaramadı."

"Demek Seurat yakında gidiyor," dedi Vincent düşünceli bir sesle.

Ev yapımı kurabiyeleriyle birlikte Rousseau geldi, ardından aynı hasır şapkası kafasında olduğu halde PéreTanguy geldi, o da Vincent'a Japon baskılarından getirmişti. İkisi de Vincent'ı tekrar Paris'te görmekten duydukları memnuniyeti ifade ettiler.

Saat on civarı Vincent çıkıp bir litre zeytin alıp geldi ve Lautrec'in bakıcısı da dâhil herkese yedirdi.

"Provence'daki o gümüşi-yeşil zeytinlikleri görseydiniz ömrünüz boyunca yalnızca zeytin yemek isterdiniz!"

"Zeytinlik demişken, Arles ahalisini nasıl buldun Vincent?" diye sordu Lautrec.

Ertesi sabah Vincent, Johanna'ya yardım ederek bebeğin güneşlenmesi için puseti aşağıya indirdi. Daha sonra eve dönen Vincent bir süre atletiyle gezinip duvarları seyretti. Her yerde kendi tabloları asılıydı. Yemek odasında şömine rafında *"Potato Eaters"*[1], oturma odasında *"Landscape*

1 Patates Yiyenler

from Arles[2]" ve "*Night Views of the Rhone*"[3], yatak odasında "*Blooming Orchards*[4]" Yatakların, kanepelerin, ve dolapların altlarının yanında evde yüklük vazifesi gören oda da gündelikçi kadının isyanlarına rağmen ağzına kadar çerçevelenmemiş tablo ile doluydu.

Theo'nun masasında bir şey ararken, paket paket mektuplar gördü Vincent. Theo'nun, kendisi yirmi yıl önce Lahey'deki Goupils mağazasına gitmek üzere Zundert'ten ayrıldığından beri O'na gönderdiği bütün mektupları özenle tasnif edip saklamış olduğunu görünce çok şaşırdı. Toplamda yedi yüz mektup vardı. Theo'nun neden bunları sakladığını merak etti.

Masanın bir başka bölmesinde ise son on yıla Theo'ya gönderdiği eskizleri kronolojik olarak istiflenmiş halde buldu. Borinage'dan madenciler ve eşleri; Etten'deki kazıcılar ve dikiciler; Lahey'deki yaşlı erkekler ve kadınlar, Geest'teki kazıcılar, Scheveningen'deki balıkçılar, Nuenen'deki patates yiyiciler ve dokumacılar; Paris'ten restoran ve sokak manzaraları; Arles'teki ilk günlerinden ayçiçeği ve bağ seçkileri ve son olarak St. Remy'deki hastanenin bahçesi.

"Kendi başıma sergi açacağım!" dedi heyecanla.

Duvarlardaki bütün tabloları indirdi, eskizlerini yığdı ve sağa sola depolanmış bütün çerçevesiz tablolarını çıkartıp getirdi. Hepsini büyük bir titizlikle kronolojik sıraya dizdi ve aralarından çalıştığı yerlerin ruhunu en güzel şekilde yakaladığı eskiz ve tabloları seçti.

Antreye ilk çalışmalarından otuz kadarını astı; madenden çıkan işçiler, sobalarının etrafında oturanlar, küçük kulübelerinde yemek yiyenler.

---

2 *Arles'den Manzaralar*

3 *Rhone'dan Gece Manzarası*

4 *Çiçek Açmış Bostanlık*

"Burası kömür odası" diye ilan etti.

Evin geri kalanına bakıp en önemsiz ikinci alanın banyo olduğuna hükmettikten sonra buraya da Etten dönemindeki çalışmalarını getirdi ve dört duvara çizgi halinde Brabant köylülerini yerleştirdi.

"Burası da elbette marangoz kalemi odası."

Sırada mutfak vardı, buraya da Lahey ve Scheveningen eskizlerini astı. Penceresinden gördüğü kereste deposu, kumullar, kumsala çekilen balıkçı tekneleri.

"Üçüncü oda! Sulu boya odası!"

Küçük yüklüğe dostları De Groot'ların tablosu *"Potato Eaters"*ı astı; bu O'nun kendisini tam anlamıyla ifade edebildiği ilk yağlı boya çalışmasıydı. Onun etrafına da on tane kadar Nuenen çalışması yerleştirdi; ağıt yakan köylüler, yanında kaldığı rahibin kilisesi ve arkasındaki mezarlık, ucuna doğru incelip sivrilen uzun çan kulesi.

Kendi yatak odasına da Paris dönemi yağlı boya tablolarını astı. Lepic Sokak'taki evin duvarlarına, Theo'ya ayrılık hediyesi olarak astığı tablolardı bunlar. Oturma odasını ise ışıl ışıl yanan Arles tabloları ile doldurdu. Theo'nun yatak odasına da St. Remy'de yaptığı tabloları astı.

İşini bitirdikten sonra yerleri temizledi, şapkası ve paltosunu giyip aşağı indi. Johanna koluna girdiği halde adaşını alıp güneşin altında bir süre yürüdüler, bir yandan da flemenkçe sohbet ediyorlardı.

Theo on ikiyi biraz geçe Pigalle Sokak'tan dönüp geldi kendilerine neşeli neşeli el salladıktan sonra koşarak gelip bebeği pusetten kapıp havaya kaldırıp kahkahalar attı. Puseti kapıcıya bırakıp sohbet ederek merdivenlerden çıktılar. Kapıya geldiklerinde Vincent onları durdurdu.

"Dikkat dikkat! Sevgili Theo ve Jo, şimdi sizi Van Gogh sergisine götüreceğim."

"Sergi mi?" diye sordu Theo, "Nerede?"

"Sadece gözlerinizi kapamanız yeterli" diye yanıtladı Vincent.

Kapıyı açtı ve üç Van Gogh antreye girdiler. Theo ve Johanna dilleri tutulmuşçasına hayretle etraflarına bakakaldılar.

"Ben Etten'deyken bir gün rahip bana kötülüğün içinden iyi bir şey çıkıp gelmeyeceğini söylemişti. Ben de O'na kötüden iyilik doğabileceğini, hatta sanatta bunun böyle olmak zorunda olduğunu söyledim. Şayet beni takip ederseniz sevgili kardeşim ve kıymeti eşi, size kaba ve acemi olarak çıktığım yolu ve on yıl sonra geldiğim noktayı göstermek istiyorum. Ne kadar yol alıp nereye ulaştığıma da siz karar vermiş olacaksınız."

Onları sırasıyla odadan odaya, tablodan tabloya götürdü. Sanat galerisindeki üç ziyaretçi gibi duruyorlar ve bir adamın tüm hayatını adadığı çalışmaları izliyorlardı. Sanatçının ağır ve acılı gelişimini hissettiler, ifadelerinde olgunluğa doğru gidişi, Paris'teki o muazzam sancıyı, Arles'de açığa çıkan ve yıllar boyu harcadığı emekle yakalanmış tutkulu ve güçlü sesi, sonrasında ise dağılış... St. Remy tablolarında vücut bulan yaratıcılık ateşini diri tutma gayretleri ve ağır ağır bir düşüş... düşüş... düşüş...

Birer yabancı gibi sergiyi gezdiler, gözleri önüne serilmiş bir insan ömrünü yarım saatcik kısa bir zaman aralığına sığdırdılar.

Johanna, Brabant usulü öğle yemeği hazırlayıp servis etti. Vincent uzun bir aradan sonra yöresel yemek yemenin

keyfini yaşıyordu. Sofra toplandıktan sonra iki adam pipolarını yakıp sohbete daldılar.

"Doktor Gachet'nin sana söyleyeceklerini can kulağıyla dinleyip harfiyen uymalısın Vincent"

"Kesinlikle, Theo."

"Kendisi sinir hastalıklarında uzman demiştim değil mi? Şayet dediklerini yaparsan kısa sürede iyileşeceğine inanıyorum."

"Söz veriyorum tedavisine harfiyen uyacağım."

"Gachet de resim yapıyor. Her sene P. Van Ryssel ismini kullanarak Bağımsızlarla sergi açıyor."

"Hadi ya. Peki tablolarını nasıl buluyorsun?"

"O kadar iyi sayılmazlar. Ancak kendisinde olmayan yeteneği başkalarında bulmakta üzerine yoktur. Ondaki yetenek, yetenek bulmak diyebiliriz. Yirmi yaşında Paris'e tıp okumak için gelmiş ve Courbet, Murger, Champfleury ve Proudhon ile arkadaş olmuş. Eskiden La Nouvelle Athens Cafe'nin müdavimlerindendi, kısa sürede Manet, Renoir, Degas, Durante, ve Claude Monet ile ahbaplık kurdu. Yıllar önce ortada henüz empresyonizm diye bir şey yokken Daubigny ve Daumier O'nun evinde resimler yapıyorlardı."

"Hadi canım!"

"Sahip olduğu her şey ya bahçesinde ya da oturma odasında resmedilmiştir. Pissarro, Guillaumin, Sisley, Delacroix, hepsi Gachet ile çalışmak için Auvers'e gitmiş isimler. Duvarlarında Cezanne, Lautrec ve Seurat tabloları da göreceksin. Dedim ya Vincent, yüzyılın ortalarından beri önemli addedilen bir ressam yok ki Doktor Gachet'nin arkadaşı olmuş olmasın."

"Oooo bir dakika! Theo beni korkutuyorsun dostum. Ben böyle bir gruba lâyık değilim. Benim tablolarımı gördü mü hiç?"

"Seni Auvers'de ağırlamak için neden bu kadar hevesli sanıyorsun?"

"Ne bileyim ben."

"Arles gece manzaralarının son Bağımsızlar sergisinin en başarılı tabloları olduğunu söyledi. Gauguin ve sarı boyalı ev için yaptığın ayçiçeği tablolarını gösterdiğimde gözleri doldu adamın! Bana dönerek dedi ki, 'Mösyö Van Gogh, kardeşiniz muazzam bir sanatçı. Sanat tarihi boyunca bu tablolardaki sarı gibi bir sarı görülmemiştir. Sadece şu tablo bile kardeşinizi ölümsüzleştirecektir buna emin olabilirsiniz.'"

Vincent kafasını kaşıyıp sırıttı.

"Doktor Gachet ayçiçeklerim hakkında böyle düşünüyorsa O'nunla iyi anlaşacağız demektir."

Sinir hastalıkları uzmanı

Doktor Gachet ufak tefek, heyecanlı ve yerinde duramayan bir adamdı. İki kardeşi garda karşıladı ve içtenlikle Vincent'ın elini sıktı.

"Evet, evet, burasının tam bir ressam köyü olduğunu kendiniz de göreceksiniz. Buradan hoşlanacağınıza eminim. Ah şövalenizi getirmişsiniz. Yeteri kadar boyanız var mı? Hemen çalışmaya başlamalısınız! Bu akşam benimle evimde yemek yersiniz değil mi? Yeni tablolarınızdan bazılarını getirdiniz mi bari? Korkarım Arles'deki o muazzam sarıyı burada bulamazsınız, ancak buraların da kendine özgü yanları var elbette. Evime gelip resim

yapmalısınız! Daubigny'den, Lautrec'e kadar herkes tarafından resmedilmiş bir sürü vazo, masam ve benzeri ıvır zıvırım var, onları sizin de hizmetinize sunacağım. Doğrusu iyi görünüyorsunuz. Burayı sevebileceğinizi düşünüyor musunuz siz de? Kesinlikle size çok, ama çok iyi bakacağım bundan şüphe etmeyiniz. Sizi yeniden sıhhatinize kavuşturacağım!"

İstasyon platformundan Vincent'ın gözüne Oise Nehri'nin verimli vadiden doğru kıvrılarak akıp geçtiği ağaçlık alan çarptı. Birazcık yana geçerek manzarayı tamamıyla karşısına alıp seyretmeye koyuldu. Bu esnada Theo da alçak sesle Doktor Gachet ile konuşuyordu.

"Size yalvarırım kardeşime göz kulak olun," dedi. Herhangi bir belirti görür görmez bana telgraf çekin hemen geleyim. Bir dahaki sefere yanında olmalıyım, yalnız kalmamalı, kimilerinden çok kötü şeyler duydum, diyorlardı ki..."

"Cık! Cık!", işaret parmağıyla keçi sakalını kurcalayıp bir o ayağının bir öbür ayağının üzerinde gidip gelen Doktor dilini damağında şaklatarak Theo'nun lafını kesti. "Elbette kaçık olduğunu biliyorum, ancak bütün sanatçılar biraz kaçık değil midir? Bence onların en önemli özelliği bu, onları bu şekilde seviyorum ben. Bazen keşke bende de birazcık kaçıklık olsaymış diye düşünmüyor da değilim! 'Kusursuz hiçbir ruh yoktur ki delilikten nasibini almamış olsun!' Kim demiş bunu biliyor musunuz? Aristo! Koskoca Aristo!"

"Biliyorum Doktor," dedi Theo, "ancak o daha genç, yalnızca otuz yedi yaşında. Hayatının en güzel yılları O'nu bekliyor."

Doktor gülünç gözüken beyaz şapkasını çıkartıp görünür hiçbir amacı olmaksızın birkaç kere parmaklarını saçlarında gezdirdi.

"O'nu bana bırakın, ben ressamlarla nasıl baş edileceğini biliyorum. Bir aya kalmaz sıhhatli bir insan haline getiririm O'nu. Derhal çalışmaya başlayacağız, bolca resim yaptırtırım, bu O'na iyi gelecektir. Hatta hemen bu akşam başlarız. Aklını hastalıktan uzaklaştıracağım."

Vincent kırsalın temiz havasını derin derin soluyarak yanlarına geldi.

"Jo ve ufaklığı buraya getirmelisin Theo! Şehirde çocuk büyütmek akıl kârı değil."

"Evet, evet! Bir Pazar günü çıkıp gelin, bütün gün misafirim olun!"

"Teşekkür ederim Doktor, böyle bir ziyareti ben de çok isterim. Ve trenim geldi... Hoşça kalın Doktor Gachet ve kardeşimi tedavi etmeyi kabul ettiğiniz için çok teşekkür ederim. Vincent, lütfen bana her gün yaz olur mu?"

Doktor Gachet'nin insanları dirseklerinden tutup gitmelerini istediği tarafa iteklemek gibi bir huyu vardı. Vincent'ı da önüne kattı ve yüksek perdeden heyecanlı heyecanlı konuşmaya başladı, kendi sorularına kendisi cevap verdi ve Vincent'ı monolog sağanağına tuttu.

"İşte bu köye giden yol. Şu hemen karşımızdaki uzayıp giden yol, evet. Ama ben seni şu tepeden doğru götüreceğim, çok güzel manzarası var buraların, hem de temiz hava almış oluruz. Sırtında şövaleyle yürümekte zorlanmıyor musun? Bak şu soldaki Katolik kilisesi. Katoliklerin kiliselerini daima tepe noktalara diktiğini fark etmiş miydin? Böylece insanlar aşağıda kalıp hep yukarı bakmak zorunda kalıyorlar. Yada oradan insanlara tepeden bakılıyor da denebilir. Yaşlanıyorum galiba; bu yokuş her geçen yıl daha dikleşiyor gibi. Şuraya bak, çok güzel mı-

sır tarlaları bunlar, değil mi? Auvers'in her yanında görebilirsin bunları. Bir gün gelip bu tarlayı resmetmelisin mutlaka. Elbette Provence'daki sarı yok bunlarda ama ah işte bu sağdaki mezarlık, tepenin zirvesine yerleştirdik mezarlığı oradan vadiye ve nehre karşı güzel bir manzara var, sence ölüler nereye gömüldüklerini umursuyorlar mıdır? Oise vadisindeki en güzel araziyi onlara tahsis etmişiz baksana! Girelim mi içeri? TâPointoise'a kadar görebileceksin buradan bakınca... kapı açık olmalı, yalnızca ittir... işte böyle... aaah ne kadar güzel değil mi? Buraya Katolik ve Protestanları gömüyoruz."

Vincent şövalesini sırtından indirip, bitmek bilmeyen konuşmasından biraz olsun uzaklaşabilmek için Doktor Gachet'nin azilerisinden yürümeye devam etti. Tepenin zirvesine yerleştirilmiş bu mezarlık düzgün bir kare biçimindeydi. Bir kısmı tepeden aşağıya uzuyordu. Vincent duvarın arka tarafına geçti ve oradan ayakları altına serilen Oise vadisinin tamamını izlemeye koyuldu. Serin yeşil sularıyla nehir, her iki yanındaki yeşil kıyıların arasından bir tablo gibi akıyordu. Sağ tarafında köyün saz çatılı binalarını ve biraz ötesinde ise üzerinde şatonun yer aldığı bir diğer tepeyi gördü. İlk baharın çiçekleriyle bezenmiş mezarlık, Mayıs güneşinde sessizlik ve huzurla yıkanıyordu.

"Güneye gitmekle çok iyi bir iş yaptığımı düşünüyorum Doktor Gachet. Böylece kuzeyi daha farklı gözlerle görebilme fırsatı yakaladım. Şuraya bakın, nehrin öbür kıyısında güneşin henüz yeşile değmediği yerde ne kadar güzel bir mor var!"

"Evet, evet, mor! İşte tam olarak..."

"Ve ne kadar dinlendirici" diye mırıldandı Vincent. "Sakin ve huzurlu."

Tekrar tepeden aşağıya indiler, mısır tarlalarını ve kiliseyi geçip köyün içine doğru uzanan o uzun yolu tuttular.

"Seni evimde ağırlayamayacağım için üzgünüm," dedi Doktor Gachet, "maalesef evde müsait odamız yok.. Seni güzel bir otele yerleştireceğim, her gün evime gelip dilediğince çalışırsın."

Doktor, Vincent'ın kolundan tutmuş bu sefer de O'nu kasabanın en göz dolduran binasına doğru yönlendiriyordu, nehrin neredeyse kenarına kadar indiler ve oradaki otelin kapısından girdiler. Doktor Gachet işletme sahibiyle konuştu, günlük altı franka Vincent için kalacak yer ayarladı.

"Şimdilik seni odana yerleşmen üzere yalnız bırakıyorum Vincent, ancak saat birde bizim evde ol mutlaka, yemeği birlikte yiyelim. Gelirken şövaleni getirmelisin, bir portremi yapmanı istiyorum, son tablolarını da getirirsen onlara da bakar uzun uzun sohbet ederiz."

Doktor otelden ayrılır ayrılmaz Vincent eşyalarını toplayıp arkasından çıktı.

"Dur bir dakika, nereye gidiyorsun?" diye arkasından seslendi işletme sahibi.

"İşçiyim ben, kapitalist değilim günlük altı frank ödeyemem." dedi Vincent.

Gerisingeri meydana yürüdü ve kasaba binasının tam karşısında günlüğü üç buçuk franka kalabileceği bir kafe buldu.

Ravoux'nun Kafesi, Auvers civarında çalışan işçilerin ve çiftçilerin uğrak yeriydi. İçeri girer girmez sağ tarafta küçük bir bar gördü Vincent, ahşap masalar ve oturaklar

yerleştirilmişti.Barın arkasına düşen yerde, üzeri yer yer yırtılmış lekeli yeşil örtüsüyle mekânın ilgi odağı bilardo masası duruyordu. Arka taraftaki kapıdan mutfağa geçiliyordu ve kapının hemen dışında üst kata ve odalara çıkılan merdiven yer alıyordu. Vincent, odasının camından kilise kulesinin tepesini ve mezarlık duvarının bir kısmını görebiliyordu.

Şövalesini, boyalarını, fırçalarını ve Arles'li kadın portresini alarak Gachet'in evini bulmak üzere dışarı çıktı. İstasyondan kıvrılıp gelen ve Ravoux'nun önünden geçen yol, meydanın batısından doğru da yokuş olup tırmanıyordu. Vincent kısa bir yürümeden sonra üç yolun kesiştiği bir noktaya geldi. Sağ tarafındaki yolun tepeye doğru çıktığını ve şatoya vardığını, soldakinin de tarlalar arasından kıvrılıp nehir kenarına uzandığını gördü. Gachet O'na ortadaki yoldan yürümesini söylemişti, o yol da tepenin çevresinden dolanıyordu. Vincent ağır adımlarla ilerledi, bir yandan da doktoru düşünüyordu. Etrafındaki saz çatılı binaların nasıl da lüks villalara yerini bıraktığını ve böylelikle kasabanın görüntüsünün nasıl da yavaş yavaş değiştiğini fark etti.

Vincent, eve gelerek duvardaki pirinç kolu çekti. Çalan zilin sesini Gachet'nin ayak sesleri takip etti. Vincent'ı üç kat merdivenden çıkartıp teraslı çiçek bahçesine geçirdi. Ev üç katlı, sağlam ve mimarisi güzel bir yapıydı. Doktor, âdeti olduğu üzere Vincent'ı kolunun dirseğine yakın yerinden tutup önüne kattı ve arka bahçeye götürdü. Burada tavuklar, ördekler, hindiler, tavus kuşları ve bir sürü kedi bulunuyordu.

Bahçedeki hayvanların tek tek hikâyelerini anlattıktan sonra Vincent'ı oturma odasına götürdü. Oturma odası geniş ve yüksek tavanlı olmasına rağmen içerideki mobil-

ya, antika eşyalar ve diğer öteberiden dolayı iki adamın ortadaki masa etrafında rahat hareket edebilecekleri alan çok kısıtlıydı.İki küçük pencere içeriye yeteri kadar ışık almadığı için oda loştu, dahası Vincent hayretle içerideki her bir eşyanın siyah renkte olduğunu farketti. Gachet etrafta koşturup sürekli irili ufaklı eşyalar getirip gösteriyor, Vincent'ın eline tutuşturduğu bu öteberiyi daha o bakamadan tekrar alıp yeni bir şey getiriyordu.

"Bak, duvardaki o buketi görüyor musun? Delacroix şu vazoyu kullandı çiçekleri koymak için. Dokun bak. Resmettiği vazonun bu olduğunu hissedebiliyor musun? Şu koltuğu gördün mü? Bahçemi resmettiği sırada Courbet buna oturuyordu. Çok güzel tabaklar değil mi? Desmoulins bunları Japonya'dan getirdi. ClaudeMonet de bunu natürmort çalışmasında kullandı. Tablo üst katta, gel benimle göstereyim."

Yemekte Vincent, Gachet'in oğlu Paul ile tanıştı. On beş yaşında, yakışıklı ve hayat dolu bir delikanlıydı. Gachet, sindirim bozukluğu yaşayan hastalıklı birisi olmasına karşın beş çeşit yemek sundu misafirine. Vincent, St. Remy günlerinden mercimek ve kuru ekmeğe alışmıştı, bu yüzden üçüncü tabaktan sonra rahatsızlanıp devam edemedi.

Heyecanla "Ve şimdi iş başı yapalım!" diye haykırdı Doktor. "Portremi yapacaksın değil mi Vincent? Aynı olduğum gibi modellik yapacağım sana."

"Korkarım sizin portrenizi yapmadan önce sizi daha iyi tanımalıyım Doktor. Aksi takdirde sizi tuvale hakkıyla yansıtamam."

"Hmm... haklısın aslında. Ama bugün bir tablo yapacaksın değil mi? Nasıl çalıştığını görmeme izin verir misin? İzlemek için can atıyorum!"

"Bahçenizde bir manzara dikkatimi çekti, onu resmetmek istiyorum."

"Alâ! Alâ! Derhal şövaleni kurduruyorum. Paul, Mösyö Vincent'ın şövalesini bahçeye çıkart oğlum. Nereye koymasını istediğini söyle, ben de sana daha önce buraya gelen ressamlardan o noktada çalışan oldu mu onu söyleyeyim."

Vincent çalışırken, doktor da etrafında bir o yana bir bu yana koşturuyor, hayranlıkla, şaşkınlıkla ve kendinden geçmiş şekilde el kol hareketleri yapıyordu. Vincent'a devamlı tavsiyelerde bulunuyordu.

"Evet, evet o görüntüyü yakaladın! Koyu kırmızı olmalı o. Dikkat et! Mahvedeceksin ağacı. Hayır... hayır... hayır... daha fazla kobalt katma, burası Provence değil. Şimdi güzel oldu. Dikkat! Dikkatli ol! Vincent o çiçeğe biraz daha sarı eklemelisin. Evet işte o kadar. Ah fırçanla dokunduğun her şey hayat buluyor! Tuvalinde cansız ve hareketsiz bir nesne yok! Dur yalvarırım dikkatli ol çok fazla katma ondan! Ah işte şimdi oldu! Muhteşem!"

Vincent, doktorun hareketliliğine ve uzayıp giden monoloğuna elinden geldiğince sabretti. Nihayet arkasına dönüp Gachet'ye, "Dostum, kendini bu kadar gerip heyecanlanman sağlığına zararlı değil mi? Bir doktor olarak böyle şeyler biliyor ve dikkat ediyor olman lâzım. Biraz daha sakin olmalısın." dedi.

Ancak Gachet etrafında birileri resim yaparken asla sakin kalamazdı.

Eskizini bitirdikten sonra Gachet ile içeri geçtiler ve Vincent Doktora yanında getirdiği Arles'li kadın tablosunu gösterdi. Doktor bir kaşını havaya kaldırıp sorgulayan gözlerle tabloya baktı. Kendi kendine tablonun artılarını ve eksilerini sayıp döktüğü uzun bir tahlilden sonra nihayet başını kaldırdı:

"Hayır, bu kabul edilebilir değil. En azından tamamen kabul edemem. Burada anlatmak istediğin şeyi göremiyorum."

"Bir şey anlatmaya çalışmamıştım. Arles'li kadınların bir sentezi olarak görebilirsiniz onu. Oradaki kadının kişiliğini renklerin diline çevirmeye çalıştım yalnızca."

"Yazık... gerçekten yazık. Bunu tam anlamıyla kabul etmek mümkün değil."

"Evinizdeki resim koleksiyonunuza göz atmamda bir sakınca var mı?"

"Hayır, elbette yok. Buyurun istediğiniz gibi gezip bakabilirsiniz. Ben burada bu hanımefendi ile kalıp onu tanımaya ve kabullenmeye çalışacağım."

Vincent, kendisine evi gezdiren Paul ile birlikte bir saate yakın etrafa baktı. Bir köşeye gelişigüzel fırlatılmış bir Guillaumin tablosu gördü. Bu nü çalışmada yatakta uzanan bir kadın tasvir edilmişti. Tuval bakımsızlıktan perişan olmuş, yer yer çatlamaya yüz tutmuştu. Vincent onu incelerken Doktor Gachet arkasından koşar adımlarla geldi, son derece heyecanlıydı ve Arles'li kadın hakkında birbiri ardına sorular yöneltti.

"Evini gezdiğim bütün bu zaman boyunca o tabloya mı bakıyordunuz?"

"Evet, evet, geliyor yavaş yavaş hissetmeye başladım tablonuzu!"

"Cüretimi mâzur görün Doktor Gachet, ama bu muazzam bir Guillaumin çalışması. Şayet çerçeveletmezseniz mahvolup gidecek."

Gachet O'nu duymamıştı bile.

"Çizimlerde Gauguin'in izinden gittim demiştin... katılmıyorum... şu renklerin çarpışmasına bir bak, feminenliğini yok ediyor! Hayır, hayır, yok etmiyor... dur gidip bir daha bakayım... anlıyorum, yavaş yavaş bana açıyor kendisini... yavaş yavaş... birazdan tablodan fırlayıp gelecek."

Öğleden sonranın geri kalanını Arles'li kadın ile ilgilenerek geçirdi. Etrafında dolanıyor, el kol hareketleri yapıyor, onunla ve kendisiyle konuşuyor, birbiri ardına sorular sıralayıp tek tek cevaplar veriyordu. Akşam olduğunda tablodaki kadın tamamen kalbini fethetmişti. Nihayet sevinç dolu bir sükûnet çöktü üzerine.

Portrenin önünde durup dingin, ama yorgun bir edayla "Basit olmak ne kadar da zor" dedi.

"Evet, öyle."

"Portredeki bu kadın... çok güzel. Daha önce hiç böyle bir karakter derinliğine rastlamamıştım."

"Şayet beğendiyseniz Doktor, onu size verebilirim. Hatta bahçenizde yaptığım manzara çalışmasını da hediye edeyim."

"Bunları bana niye veresin ki Vincent? Bunlar çok kıymetli!"

"Yakın gelecekte benim tedavimle ilgileneceksiniz ya. Benim size ödeme yapma gücüm yok, ancak tablolarımla ödeyebilirim."

"Ben senin tedavini para için üstlenmedim ki Vincent. Dostluk adına üstlendim!"

"O halde ben de bu tabloları size dostluğumuz hatırına takdim ediyorum!"

Kimse elvedayı resmedemez

Vincent bir kez daha ressamlık temposuna girdi. Ravoux Cafe'de bir süre işçilerin bilardo oynamalarını izledikten sonra saat dokuzda yatağa girdi. Sabah beşte kalktı. Hava güzel, vadi yemyeşildi ve güneş ışıkları alabildiğine yumuşak parlıyordu. St. Paul Hastanesindeyken geçirdiği nöbetler ve zoraki dinlenme süreleri O'nu formdan düşürmüştü; bu sabah fırçasına eskisi gibi hâkim olamadığını fark etti.

Theo'dan O'na Bargue'nin altmış karakalem çalışmasını göndermesini istedi, tekrar oran ve nü çalışmazsa geri kalacağından korkuyordu. Bir yandan Auvers'te yerleşebileceği küçük bir ev bakınmaya başladı. Aklının bir kenarında ise Theo'nun söyledikleri vardı; acaba dünyanın bir yerinde O'nun hayatını paylaşabilecek bir kadın var mıydı? St. Remy'de yaptığı tablolarını çıkartıp düzenledi, tekrar üzerlerinden geçip düzeltmek için can atıyordu.

Kendini içinde bulduğu bu hareketlilik yalnızca yok olmayı reddeden kudretli bir organizmanın bir anlık silkinmesinden ibaretti.

Hastanedeki uzun kalışından sonra günler O'na haftalar gibi görünmeye başlamıştı. Günlerini nasıl dolduracağını bilemiyordu, tuvali önünde dolduramazdı, zira eskisi kadar enerjik hissetmiyordu kendisini. Doğrusu eskisi kadar hevesli de sayılmazdı. Arles'deki kazadan önce günler yeterince uzun gelmiyordu, şimdi ise yirmi dört saat bitmek bilmiyordu.

Çevresindeki çok az manzara ilgisini çekti ve çalışmaya başladığında ise şaşılası derecede sakin buldu kendisini, hatta neredeyse kayıtsız hissediyordu. Kanında kaynayıp

duran ve O'nu günün her dakikası durmaksızın resim yapmaya iten arzudan artık eser yoktu. O gün başladığı tabloyu gün batımında bitirememişse, artık kafaya takmıyordu.

Doktor Gachet, Auvers'deki tek arkadaşıydı. Gachet gününün çoğunu Paris'teki muayenehanesinde geçiriyor, akşamları da Cafe Ravoux'ya gelip tablolarına bakıyordu. Vincent sıklıkla doktorun gözlerindeki kırgınlığa takılıyor, nedenini merak ediyordu.

"Neden mutsuzsunuz Doktor Gachet?" diye sordu.

"Ah Vincent! Bunca yıl çalıştım, çabaladım... sonunda elimde ne var? Ne kadar az iyi iş yapabilmiş, ne kadar az güzellik görebilmişim. Doktor dediğin zaten her gün acı ile meşgul, acı... acı... acı...

"Kendi yeteneğimi sizinkiyle seve seve değiştirirdim."

Doktorun melankoliyle sarhoş gözleri ışıl ışıl parladı.

"Ah Vincent... Ressamlık dünyanın en güzel şeyi. Bütün hayatım boyunca bir sanatçı olmayı diledim... ancak bir yerde fazla kalamazdım, etrafım benim hekimliğime muhtaç hastalarla doluyken..."

Doktor Gachet dizleri üzerine çöküp Vincent'ın yatağının altındaki tuvalleri çıkarttı. Işıl ışıl parıldayan sarı ayçiçeklerini alıp uzun uzun baktı.

"Şunun gibi tek bir tablo yapabilmiş olsaydım, hayatımı yaşanmış sayardım. Yıllarımı insanların acılarını dindirmeye harcadım, sonunda yine hepsi öldü! Soruyorum sana, ne kaldı elimde? Bu çiçekler... bunlar öyle değil. Bunlar insanların yüreklerindeki sızıyı dindirecek kudrette! Nasıl da ışıl ışıllar... mutluluk veriyor insanın kalbine

ve yüzyıllar boyu da mutluluk vermeye devam edecekler. İşte Vincent, bu yüzden sen hayatını dolu dolu yaşamış bir insansın! Mutlu ol, çünkü bunu hak ediyorsun."

Vincent birkaç gün sonra söz verdiği gibi doktorun bir portresini yaptı. Doktor Gachet, beyaz şapkası ve mavi frakını giyinmiş ve üzerinde mor çiçekli yüksükotu ve sarı kitaplar olan kırmızı bir masaya yaslanmış halde poz verdi. Arka planı kobalt mavisi, kafasını çok açık ve hafif bir tonda, ellerini de yine açık ten renginde tasvir etti. Çalışması bittiğinde portrenin, Arles'deyken Gauguin gelmeden önce yaptığı otoportredeki hâline benzediğini farkederek gülümsedi.

Doktor tabloya hayran kalmıştı. Vincent hayatı boyunca hiç bu kadar yoğun övgü almamıştı. Gachet ısrarla Vincent'a bu tablonun bir kopyasını yapıp O'na vermesini istedi. Vincent kabul ettiğindeyse doktorun sevinci tarif götürmez haldeydi.

"Tavan arasındaki baskı makinemi kullanmalısın Vincent." diye heyecanla haykırdı. "Paris'e gidip bütün tablolarını getirelim ve hepsinin taşbaskı kopyalarını çıkartalım! Sana bir kuruş bile maliyeti olmaz bunun, bir kuruş bile! Gel hadi, sana stüdyomu göstereyim."

Bir merdivenden çıkıp çatı kapısını aralayıp tavan arasına ulaştılar.Gachet'in stüdyosu birbirinden garip âlet edevat ile ağzına kadar doluydu, öyle ki Vincent kendisini Orta Çağ'da bir simyacının laboratuvarında gibi hissetti.

Aşağıya dönerlerken Vincent hâlâ Guillaumin tablosunun bir köşede unutulmuş halde durduğunu fark etti.

"Doktor Gachet," dedi, "ısrar ediyorum lütfen bu tabloya bir çerçeve yaptırın. Bir şaheseri mahvediyorsunuz."

"Evet, evet çerçeveleteceğim. Ne zaman Paris'e gidip tablolarını getirebiliriz? İstediğin kadar taşbaskı yapabiliriz onlarla, malzemeleri de ben sağlayacağım."

Mayıs ayı yerini usulca Haziran'a terketti. Vincent bir ara tepedeki Katolik kilisesini resmetmeye başladı, ancak öğlene doğru sıkılıp bıraktı ve bir daha tamamlamaya teşebbüs etmedi. Büyük bir sabırla çalışarak kafası neredeyse mısırların içerisinde, yüzüstü yattığı yerden bir mısır tarlasını resmetti; Bayan Daubigny'nin evini büyük bir tuvale resmetti; bir büyük tuvale daha ağaçlığın içerisinde gece göğünün altında, pencerelerinde turuncu ışığı, karanlık serası ve koyu gülkurusu rengiyle resmetti; son olarak da akşam etkisinin yansıdığı, sararan göğe karşı iki tane siyah armut ağacı tasvir etti.

Artık resme karşı hevesi kalmamıştı ve sadece yapacak başka bir şeyi olmadığı için çalışıyordu. Geçmiş on yıl boyunca yaşadığı yoğun çalışma temposundan kalan alışkanlıklardan ibaretti bugünkü çalışmaları. Eskiden O'nu heyecandan yerinden sıçratan tabiat harikası manzaralara karşı bugün tam bir duyarsızlık hâkimdi.

Sırtında şövalesi, resmedecek bir motif yahut manzara ararken, gözüne çarpan ne varsa "Pek çok defa resmettim bunları" diye mırıldanıp geçip gidiyordu. "Bunun hakkında söyleyecek yeni bir şeyim yok. Neden kendimi tekrar edeyim ki? Rahip Millet haklıydı. 'Doğru düzgün bir şey söyleyemeyeceksem, susmayı tercih ederim.' "

Tabiata olan sevgisinde bir eksilme yoktu, tek fark artık gördüğü herşeyi kendi diliyle tekrar anlatmak için yırtınmıyordu. Tükenmişti. Bütün bir Haziran boyu yalnızca beş tablo boyamıştı. Yorulmuştu, tarifi imkânsız bir bitkinlik tüm benliğini kuşatmış gibiydi. Kendisini bomboş,

tükenmiş, kelimenin tam anlamıyla bitmiş hissediyordu. Sanki son on yılda yaptığı yüzlerce tablonun her biri, vücut bulmak için onun yaşam enerjisinden bir parça alıp götürmüştü de şimdi geriye yalnız kuru bir ceset kalmıştı.

Şimdilerde Theo'nun hatırına çalışıyordu, yıllarca kendisinden maddî, manevî hiçbir desteğini esirgemeyen biricik kardeşine hissettiği borçluluk duygusu kalan tek itici güçtü. Kendisini böyle motive edip fırçayı eline aldığı zamanlardaysa çalışmanın orta yerinde aklına, Theo'nun evini tıka basa dolduran tabloları geliyordu. Şu ana kadar yapıp gönderdiği tablolar bir ömür satmakla bitecek gibi değildi, bunu düşünüp tiksintiyle fırçasını bırakıyordu.

Bir sonraki nöbetinin yaklaştığının farkındaydı, Temmuz'da üç aylık süre dolacaktı. Nöbeti esnasında özellikle de etrafına zarar verip kendisini kasabadan dışlatacak akıl dışı şeyler yapmaktan korkuyordu. Dahası Theo'dan ne kadar para alacağını düşünüp duruyordu. Paris'ten ayrılırken maddî konularda kesin bir anlaşma yapmamışlardı. Bunca telaşının üzerine bir de Gachet'nin gözlerinde birbirini kovalayıp duran kâh mahzun, kâh esrik bakışları da Vincent'ın sinirlerini zorlamaya devam ediyordu.

Küçük Vincent'ın hastalandığı haberi, son darbe olmuştu.

Adaşının sağlığı için endişeden çılgına dönmüştü. Buna çok fazla katlanamayıp Paris'e döndü. Bu ani ziyaret zaten karışık olan ortalığı iyice birbirine katmıştı. Theo da hasta ve solgun gözüküyordu. Vincent elinden geldiğince O'nu teselli etmeye çalıştı.

Theo nihayet ağzındaki baklayı çıkarttı "Bu aralar tek endişem ufaklık da değil Vincent,"

"Nedir peki Theo?"

"Valadon... İstifamı isteyeceğini ima etti geçenlerde."

"Nasıl yani? Olamaz böyle bir şey! On altı yıllık Goupils çalışanısın sen Theo, on altı yıl!"

"Öyle ama empresyonistler yüzünden olağan ticareti aksattığımı söyledi. Empresyonistler çok fazla satmıyor, satıldıkları zaman da hep daha ucuza gidiyorlar. Son bir yılda bizim şubenin para kaybettiğini iddia ediyor."

"İyi de seni kapının önüne koyabilir mi?"

"Neden koyamasın? Van Gogh adının eski nüfuzu kalmadı."

"Peki ne yapacaksın Theo? Kendi yerini açabilir misin?"

"Ne ile açayım? Bir miktar birikmişim vardı, ama onu da evliliğe ve ufaklığın masraflarına harcadım."

"Ve benim için de binlerce frank..."

"Orada dur bakalım Vincent! Bunun seninle bir ilgisi yok biliyorsun."

"İyi de Theo; Jo var, ufaklık var...

"Evet, yani... bilmiyorum... şu an yalnızca bebeği düşünüyorum."

Vincent bir süre daha Paris'de kaldı. Bebeği rahatsız etmemek için zamanının çoğunu dışarıda geçiriyordu. Paris ve eski arkadaşları heyecanını artırmıştı. İçinde ağır ağır bir alevin yükseldiğini hissediyordu. Küçük Vincent biraz toparlayınca derhal trene atlayıp Auvers'teki sakin yaşantısına döndü.

Ancak artık sükûnetin de bir faydası kalmamıştı. Endişeleri içten içe kemiriyor, uykularını kaçırıyordu. Theo işini kaybederse O'na ne olacaktı? Zavallı bir dilenci gibi

sokaklara mı atılacaktı? Peki ya Jo'ya ve bebeğine ne olacaktı? Ya bebek ölürse? Theo'nun zayıf bünyesi böyle bir şoku asla kaldıramazdı. Peki Theo yeni bir iş ararken onlara kim bakacaktı? Theo yeni bir iş aramak için yeterli takati nereden bulacaktı?

Saatlerce Cafe Ravoux'nun loş salonunda oturuyordu. Bira ve tütün dumanının keskin ve boğucu kokularıyla burası O'na Cafe Lamartine'i anımsatıyordu. Istakayı amaçsızca savurup rengi kaçmış toplara vurmaya çalışıyordu. İçki alacak parası olmadığı gibi, tuval ve boya alacak parası da yoktu. Bugünlerde Theo'dan da para isteyemezdi ve Temmuz'da nöbeti geldiğinde delice bir şeyler yapıp Theo'ya daha fazla üzüntü ve masraf çıkartmaktan ölesiye korkuyordu.

Zihnini meşgul etmek için biraz çalışmayı denedi, ancak nafile. Artık yapmak istediği resim, söylemek istediği söz kalmamıştı, tabiat içindeki yaratıcı gücü uyandıramıyordu. İçinde yaşamakta olan dürtünün öldüğünü fark etti.

Günler güleri kovaladı ve Temmuz'un ortası ve yazın sıcaklığı gelip çattı. Theo, bir yanda her an işsiz kalacağının telaşı, öbür yanda çocuğunun sağlık durumu ve doktor masrafları arasında kardeşine elli frank daha gönderebildi. Vincent da parayı olduğu gibi Ravoux'ya verdi. Bu onu Temmuz sonuna kadar idare edebilirdi. Peki ya sonra? Theo'dan daha fazla para göndermesini bekleyemezdi.

Tepedeki mezarlığın yakınlarındaki mısır tarlasında, sıcak yaz güneş altında uzandı. Oise nehri kenarında, temiz havayı ve nehir boyunca cümbüşe duran yeşilliği soluyarak yürüdü. Gachet'nin evine yemeğe gidip ne tadını alabildiği, ne de sindirebildiği halde tıka basa yedi. Bir yandan da Doktor Vicent'ın tabloları hakkında heyecanlı heyecanlı konuşuyordu. Vincent kendi kendine;

"Benim hakkımda konuşmuyor. Benim tablolarım değil onlar, ben hiç resim yapmadım ki. Bana ait olduğunu iddia ettiği tablolardaki imzayı bile tanımıyorum. Şunların üzerine bir fırça darbesi vurmuşluğum yok. Bir başkası tarafından yapılmış olmalılar!" diye söylendi.

Odasının karanlığında uzanmış ve yattığı yerde yine düşüncelere boğulmuştu. "Diyelim ki Theo işini kaybetmedi. Diyelim ki bana aylık yüz elli frank göndermeye devam etti. Ben ne yapıyor olacağım? Hayatımı nasıl değerlendireceğim? Şu son birkaç yıl resim için, içimde kaynayıp duran ifadeleri tuvale dökebilmek için yaşadım. Bugün içimde kaynayan bir arzu yok, boş bir kabuktan ibaretim. St. Paul'deki o garibanlar gibi bitkisel hayatta, kaderin bir cilvesi beni alıp bu dünyadan götürünceye kadar her günümü yemek ve uyumaktan ibaret mi yaşayayım?"

Kalan zamanlarda ise Theo, Johanna ve Küçük Vincent için endişeleniyordu.

"Diyelim ki takatim ve şevkim geri geldi ve tekrar resim yapmak istedim. Theo'dan bir daha nasıl para isteyebilirim? Jo'ya ve bebek varken bir de bana mı para yetiştirecek? Kazandığı paraları bana harcadığı yetti, bundan böyle ailesi için harcamalı, Johanna ve ufaklığı şehrin kargaşasından uzağa gönderip bebeğinin sağlıklı ve güçlü yetişmesini sağlamalı. On yıldır beni sırtında taşıyor, yetmez mi? Artık Theo'nun sırtından inip, Küçük Vincent'a bir şans vermem gerekmiyor mu? Ben hayatımı yaşadım, sözümü söyledim; sıra ufaklıkta, O da dolu dolu bir hayat yaşamalı."

Bütün bu endişelerinin temelinde, epilepsi krizlerinin sonunda kendisine ne yapacağından korkması yatıyordu.

Evet, bugün aklı başındaydı ve hayatına dilediği gibi yön verebiliyordu; peki ya bir sonraki nöbeti O'nu tamamen delirtirse? Ya beyni, sıradaki nöbetin şiddetine dayaamayıp iflas ederse? Zavallı Theo o zaman ne yapacak, O'nu umutsuz vakaların kapatıldığı bir tımarhaneye mi gönderecek?

Doktor Gachet'ye iki tablo daha götürdü ve hastalığıyla ilgili gerçeği ağzından alabildi.

"Hayır Vincent," dedi doktor, "artık daha fazla nöbet geçirmeyeceksin. Bundan sonra tam anlamıyla sağlıklı birisin. Bütün epileptikler bu kadar şanslı olamıyor ama maalesef."

"Sonunda ne oluyor onlara?"

"Bazen, pek çok nöbetin ardından, akıllarını tamamen yitiriyorlar."

"Bu duruma düştükten sonra geri dönüşü var mı peki?"

"Hayır. Artık onlar için yapılacak bir şey kalmıyor. Bir süre daha bir hastanede bakılabilirler elbette, ama akli melekeleri bir daha geri gelmez."

"Sıradaki nöbeti atlatıp atlatamayacaklarını, beyinlerinin bu sefer iflas etmeyeceğini nereden bilebilirler peki Doktor?"

"Bunu bilmenin bir yolu yok ki Vincent. Aman bırakalım bu kasvetli konuları da atölyeye çıkıp biraz oymabaskı yapalım."

Sonraki dört gün Vincent Ravoux'daki odasından dışarı adım atmadı. Bayan Ravoux her akşam yemeğini odasına çıkarttı.

Kendi kendine "İyiyim artık ve aklım başımda," diye tekrarlayıp duruyordu. "Kendi hayatıma yön vereceğim. Fakat bir sonraki nöbet beni yakaladığında... beynim iflas ettiğinde... kendimi öldürmekten bile aciz hâle gelirsem... Ah Theo... Theo... ne yapmalı?"

Dördüncü gün öğleden sonra Gachet'nin evine gitti. Doktor oturma odasındaydı. Vincent çerçevelenmemiş Guillaumin'in bulunduğu yüklüğe gidip tabloyu aldı.

"Sana bunu çerçeveletmeni söylemiştim!" dedi.

Doktor Gachet şaşkınlıkla bakakaldı.

"Evet Vincent, söylemiştin. Önümüzdeki hafta Auvers'deki marangoza siparişini vereceğim ben de."

"Şimdi çerçevelenmeli! Bugün! Hemen!"

"Vincent, saçmalıyorsun!"

Vincent gözlerini Doktora dikerek bir süre baktı, O'na doğru tehditkâr bir adım atıp elini ceketinin cebine soktu. Doktor Gachet o an Vincent'ın bir tabancanın kabzasını tutup ceketinden doğru O'na nişan aldığını zannetti.

"Vincent!" diye haykırdı.

Vincent bir an titredi, gözlerini indirdi, elini cebinden çıkartıp evden dışarı koşarak çıktı.

Ertesi gün şövalesini ve tuvalini alıp istasyona çıkan uzun yol boyunca yürüdü, Katolik kilisesinin olduğu tepeye tırmandı, mezarlığın karşısına düşen sarı mısır tarlasına gidip oturdu.

Öğlen vakti güneş tepede alev alev yanarken ansızın göğü siyah kuşlar kapladı. Çığlık çığlığa, kanatlarıyla

göğü döven binlerce karga Vincent'ın üzerine çullandı, kanatlarıyla O'na vurdular, O'nu tırmaladılar, bir kısmı saçlarının arasından uçtu, bir kısmı da burnuna, ağzına, kulaklarına ve gözüne doluştu ve O'nu havasız, kapkara kanat çırpışlarına gömdüler.

Vincent çalışmaya devam etti. Sarı mısır tarlasının üzerinde kanat çırpan kargaları resmetti. Ne kadar zaman fırça salladığını bilemiyordu, ama bitirdiğini görünce tablonun bir köşesine *"Crows Above a Cornfield"*[5] yazıp şövalesini ve tuvalini Revoux'ya götürdü ve doğruca kendini yatağa bırakıp uyudu.

Ertesi sabah yeniden dışarı çıktı ama, bu sefer Kasaba Meydanı'nın öbür tarafından çıktı. Şatonun olduğu tepeye tırmandı. Bir köylü O'nu ağaçta otururken gördü.

"İmkânsız!" dediğini duydu Vincent'ın. "İmkânı yok!"

Bir süre sonra ağaçtan indi ve şatonun arkasındaki sürülü tarlada bir süre yürüdü. İşte bu sefer sona gelmişti. Arles'de de aynı hissi yaşamıştı, o zaman da her şeyin bittiğinden emindi ama o son noktayı koyamamıştı.

Her şeye rağmen güzel bir dünyada yaşıyordu, Gauguin'in dediği gibi "Zehrin yanında daima bir panzehir vardır." Ve o veda etmeden gitmek istemiyordu. Dünyaya ve hayatını şekillendiren dostlarına; aşağılamalarıyla onu geleneksel hayattan kopartıp dışlanmasına neden olan Ursula'ya, sonunda kendisini ifade edebileceğine ve bu ifade ile hayatını dolu dolu yaşamış sayılacağına inandıran Mendes da Costa'ya, ruhuna kezzap ile kazıdığı "Hayır, Asla! Asla!"sıyla Kay Vos'a, yeryüzünün sevilmeyenlerini sevmesini sağlayan Ba-

5 Mısır Tarlası Üzerindeki Kargalar

yan Denis, Jacques Verney ve Henri Decrucq'a; çirkin ve hoyrat tabiatını incelik ve nezaket ile yontup ehlileştiren Rahip Pietersen'a; kendisini ellerinden gelen en iyi şekilde seven anne ve babasına; birkaç güzel hafta boyunca ona hocalık yapan Mauve'a; ilk ressam arkadaşları olan De Bock ve Weissenbruch'a; kendisini Van Gogh ailesinin yüz karası olarak niteleyen amcaları Vincent, Jan, Cornelius Marinus ve Stricker'a; kendisini gerçekten seven ve bu aşk uğruna hayatına son vermeye kalkan tek kadın olan Margot'ya; Paris'teki bütün ressam arkadaşlarına; yeniden bir tımarhaneye kapatılıp ölüme terkedilen Lautrec'e; aşırı çalışmaktan otuz bir yaşında ölen Seurat'ya; Brittany'de dilenen Gauguin'e; Bastille yakınlarında ev dediği çukurda çürüyüp giden Rousseau'ya; Aix'te bir tepe başında küskün münzevi Cezanne'a; dünyada hâlâ güvenilir ve düzgün kişiler olduğunu görmesini sağlayan Pére Tanguy ve Roulin'e; sevgiye en muhtaç olduğu dönemlerde O'na sevecenlik gösteren Rachel ve Doktor Rey'e; şu koca dünyada kendisinin iyi bir ressam olduğunu düşünen yegâne insanlar Aurier ve Doktor Gachet'ye; ve nihayet canı gibi sevdiği, bitmek tükenmek bilmeyen kahrını çeken, bir insanın isteyebileceği en iyi kardeş olan Theo'ya veda etmek istiyordu.

Kelimelerle arası asla iyi değildi, o söylemek istediğini resimle söylüyordu. Bu yüzden, veda etmek istiyorsa, vedasını da resmetmesi gerekirdi.

Vedanın resmi yapılamazdı ki.

Yüzünü güneşe kaldırdı. Tabancayı böğrüne dayadı ve tetiği çekti. Yüzükoyun yere yığıldı, yüzü verimli toprağa gömüldü. Anne rahmine geri dönen bir başka toprak parçasıydı sonuçta.

Metanetli toprak

Dört saat sonra kafenin loşluğunda sendeleyerek odasına çıkmaya çalışıyordu. Bayan Ravoux O'nu takip edip odasına gelince etrafa bulaşan kanı gördü ve hemen Doktor Gachet'yi çağırdı.

Gachet odaya girince gördüğü manzara karşısında soluğu kesildi, ancak bir iniltiyle "Ah Vincent! Vincent, ne yaptın sen!" diyebildi.

"Beceremedim yine değil mi? İçine ettim herşeyin!"

Gachet yaraya baktı.

"Vincent, benim zavallı dostum, bunu yapabilecek kadar mutsuz muydun? Neden haberim olmadı? Neden seni seven insanları böylece bırakıp gitmeye kalktın? Hadi bizler neyse, şu dünyada daha yapabileceğin o kadar güzel resimler varken bırakıp gitmeye çalışmak da nesi?"

"Doktor, rica etsem yeleğimin cebinden pipomu verebilir misin?"

"Elbette dostum."

Pipoyu tütünle doldurup Vincent'ın dişleri arasına yerleştirdi.

"Bir de ateş lütfen."

"Elbette."

Vincent bir süre sessizce piposunu tüttürdü.

"Vincent bugün Pazar, kardeşin galeride değildir. Ev adresini ver O'nu buraya çağırmalıyım."

"Hayır bunu yapamam."

"Vincent, O'na derhal ulaşmalıyız, lütfen!"

"Theo bütün hafta çalıştı. Yorgun ve üstelik endişelidir de. Dinlenmeye ihtiyacı var, Pazar gününü zehir edemem."

Gachet ne yaptıysa Vincent'ın ağzından adresi alamadı. Akşama kadar yanında kalıp yarasıyla ilgilendi, daha sonra yerine oğlunu bırakıp biraz dinlenmek üzere eve gitti.

Vincent bütün gece uyumadan ve Paul'e tek kelime etmeden yattı. Durmadan piposunu doldurup tüttürüyordu.

Ertesi sabah galeriye gelen Theo kendisini bekleyen telgrafı görür görmez ilk trene atlayıp Pontoise'a, oradan da at arabasını dörtnala sürerek Auvers'e geldi.

"Theo" diyebildi Vincent.

Theo yatağın kenarında dizleri üzerine çöktü ve Vincent'ı bir çocuk gibi kolları arasına aldı. Konuşamıyordu.

Doktor geldiğinde Theo O'nu odanın dışına çıkarttı. Gachet üzüntüyle başını salladı.

"Maalesef umut yok. Bünyesi zayıf düştüğünden mermiyi çıkartmak için operasyon yapamıyorum. Ancak bu zayıf düşen hâline rağmen, esasen çelik gibi bir bünyesi olmasaydı kendini vurduğu yerde ölmüş olurdu."

Theo gün boyu yatağının başucunda oturup Vincent'ın elini tuttu. Gece çöküp de odada bir başlarına kaldıklarında usulca çocukluk günlerini andılar.

"Ryswyk'deki değirmeni hatırlıyor musun Vincent?"

"Eski ve çok güzel bir değirmendi değil mi Theo?"

"Akarsu boyunca uzanan yolda yürüyüş yapar, geleceğimizi planlardık."

"Yaz ortasında boyumuzdan uzun mısırların arasında oyunlar oynarken şimdi olduğu gibi elimi tutardın. Hatırlıyor musun Theo?"

"Hatırlıyorum... hatırlıyorum Vincent."

"Arles'de hastanedeyken sık sık aklıma Zundert gelirdi. Güzel bir çocukluk geçirdik Theo. Sen ve ben, iki kardeş. Mutfağın arkasındaki bahçede oyunlar oynardık, akasya ağaçlarının gölgesi vururdu ve annemiz peynirli çörek pişirirdi."

"Çok uzun yıllar önceymiş gibi geliyor."

"Öyle... gerçi... hayat uzun. Theo, lütfen, benim için kendine iyi bak olur mu? Johanna ve ufaklığa da iyi bak. Onları şehirden uzağa götür, bebek daha sağlıklı büyür, siz de daha rahat edersiniz hem. Ve lütfen Goupils'de durma, senden bütün hayatını aldılar ve geriye sana hiçbir şey vermediler."

"Kendime ait küçük bir galeri açacağım Vincent. İlk sergim de tek kişilik olacak. Vincent Van Gogh'un bütün eserleri... tıpkı evimizde kendi ellerinle yaptığın gibi."

"Eserlerim... tüm hayatımı feda ettiğim yaşama amacım... ve neredeyse boşa gidiyordu."

Auvers'in sessiz gecesi odayı doldurdu.

Sabaha karşı biri biraz geçe Vincent kafasını hafifçe çevirip fısıldadı.

"Keşke... keşke şimdi ölebilsem Theo."

Birkaç dakika sonra da gözünü kapattı.

Theo, kardeşinin sonsuza kadar O'nu terk ettiğini hissetti.

"Ve öldükten sonra da ayrı düşmediler!"

Cenaze için Paris'ten Rousseau, Pére Tanguy, Aurier ve Emile Bernard geldiler.

Cafe Ravoux'nun kapısı kilitlendi ve perdeleri indirildi. Siyah atların çektiği küçük siyah cenaze arabası kapının önünde bekliyordu.

Vincent'ın tabutunu bilardo masasının üzerine koydular.

Theo, Doktor Gachet, Rousseau, PéreTanguy, Aurier, Bernard ve Ravoux tabutun etrafında dizildiler, kimsenin ağzını bıçak açmıyordu. Birbirlerine de bakamıyorlardı.

Kimsenin aklına papaz çağırmak gelmemişti.

Cenaze arabasının sürücüsü kapıyı çaldı.

"Zamanı geldi baylar," diye seslendi içeriye.

"Tanrı aşkına! Bu şekilde mi uğurlayacağız!" diye isyan etti Gachet.

Vincent'ın odasındaki bütün tablolarını indirdi, sonra da oğlu Paul'u gönderip evdekilerini de getirtti.

Theo tabutun başında beklerken altı adam tabloları kafenin duvarlarına astılar.

Vincent'ın gün ışığıyla boyadığı tabloları kasvetli kafeyi âdeta parlak bir katedrale çevirdi.

Tekrar bilardo masasının etrafına dizildiler, bu sefer yalnızca Gachet konuşabildi.

"Bizler, Vincent'n dostları, bugün umutsuzluğa düşmemeliyiz. Çünkü Vincent ölmedi. Asla da ölmeyecek. Tut-

kusu, dehası, yarattığı bu muhteşem güzellikler sonsuza kadar varolacak ve dünyamızı daha güzel hâle getirmeye devam edecekler. Bir an geçmiyor ki tablolarına bakıp da yeni bir inanış, yeni bir umut, hayata dair yeni bir anlam keşfetmeyeyim! O sanatının deviydi, muhteşem bir ressam ve muhteşem bir filozoftu! Sanata duyduğu aşk uğruna canını verdi."

Theo teşekkür etmeye çalıştı.

teş... dos..."

Hıçkırıklara ve gözyaşlarına boğuldu, konuşamadı.

Tabutun üstünü örttüler ve altı kişi bilardo masasından aldıkları tabutu cenaze arabasının arkasına usulca yerleştirdiler.

Siyah at arabasının arkasında, güneşte yıkanan yolda usulca yürüdüler. Saz çatılı binaları ve villaları geçtiler.

İstasyona vardıklarında cenaze arabası sola döndü ve ağır ağır tepeyi tırmanmaya başladı. Katolik kilisesini geçip mısır tarlasının içinden gittiler.

Siyah at arabası mezarlığın kapısında durdu.

Altı adam tabutu mezara taşırlarken, Theo da arkalarından yürüyordu.

Doktor Gachet, Vincent'ın ebedi uykusunu uyuması için, ilk tanıştıkları gün O'nu getirdiği ve durup yemyeşil Oise ovasını seyrettikleri yeri seçmişti. Theo bir kez daha konuşmaya çalıştı. Konuşamadı.

Tabutu mezara indirip üzerini toprakla kapatıp defnettiler.

Yedi adam arkalarını dönüp ağır adımlarla mezarlığı terkedip tepeden aşağıya yürüdüler.

Birkaç gün sonra Doktor Gachet mezarın etrafına ayçiçeği getirip kendi elleriyle dikti.

Theo, Pigalle'deki evine döndü. Kardeşinin kaybı, dindirilemeyen bir ıstırap ile gece gündüz gözlerinden yaş olup döküldü. Bu dayanılmaz acı altında daha fazla dayanamayan aklı iflas etti.

Johanna kocasını, daha önce Margot'nun da yattığı, Utrecht'teki akıl hastanesine götürdü.

Vincent'ın ölümü üzerinden neredeyse günü gününe altı ay geçmişti ki,Theo da hayata gözlerini yumdu. O'nu da Utrecht'te toprağa verdiler.

Aradan bir süre geçmişti, bir gün Johanna kendi ıstırabını yatıştırmak için İncil okuyordu ve Samuel Bölümü'ndeki bir ayet gözüne takıldı:

"Ve öldükten sonra da ayrı düşmediler"

Theo'nun naşını Auvers'e götürüp kardeşinin yanı başına defnettirdi.

Ne zaman Auvers'in yakıcı güneşi bu küçük mezarlığın üzerine düşse, Theo, kardeşinin ayçiçeklerinin gölgeliğinde huzur içinde uyumaya devam etti.

- SON -

YAZARIN NOTU

Değerli okuyucularım "bu hikâyenin ne kadarı gerçek?" diye sorabilirler. Hikâyede geçen konuşmalar hayal edilerek tekrar yazıldı; zaman zaman ise, okuyucunun da farkedeceği üzere, Maya sahnesinde olduğu gibi saf kurmacaya yer verildi. Bir iki yerde, Cezanne ve Vincent'ın Paris'te buluşması gibi, yaşanmış olma ihtimali güçlü olup buna dair kanıt bulamadığım ufak tefek olayları betimledim. Kolaylık olması için birkaç uyarlamada bulunuldu; örneğin Vincent'ın Avrupa'daki seyahati boyunca para birimi olarak yalnızca frank adı geçti ve hikâyenin geneli için öneme sahip olmayan ufak tefek parçalar detaylarda çıkartıldı. Bu saydığım teknik düzenlemeler dışında kitapta anlatılanlar baştan aşağı gerçektir.

Vincent Van Gogh'un kardeşi Theo'ya yazmış olduğu üç cilt mektuplar bu kitap için ana kaynağımı oluşturmuş bulunmaktadır (Houghton, Mifflin 1927-1930). Materyalin büyük bir kısmı ise Hollanda, Belçika ve Fransa üçgeninde Vincent'ın izini sürerken tarafımdan ortaya çıkartılmıştır.

Avrupa'daki Van Gogh dostları ve hayranları: Haagshe Post'tan Colin Van Oss ve Louis Bron; Lahey'deki Go-

upils Galerilerinden Johan Tersteeg; Scheveningen'deki Anton Mauve'un ailesi; PetitWasmes'deki Bay ve Bayan Jean Baptiste Denis; Nuenen'deki Hofkes ailesine; Amsterdam'daki J. Bart de la Faille; Arles'deki Dr. Felix Rey; St. Paul de Mausole'deki Dr. Edgar Le Roy ve Vincent'ın Avrupa'daki en sıkı dostu olarak yaşamını sürdürmekte olan Auvers-sur-l'Oise'deki Paul Gachet'ye bana ayırdıkları kıymetli zamanları ve paylaştıkları bilgi ve materyaller için teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca Lona Mosk, Alic ve Ray C.B. Brwn ve Jean Factor'a editoryal destekleri için teşekkür ediyorum. Son olarak bu kitabı ilk defa taslak halinde gören Ruth Aley'e derin şükranlarımı sunarım.

I. S. 6 Haziran 1934

YAŞAMA TUTKUSU

Irving Stone'un ünlü ressam Vincent Van Gogh'un hayatına dair biyografik romanı, Van Gogh'un sanatçı kişiliğinin nasıl ortaya çıktığının sağlam bir kanıtıdır. Kitap, Hollandalı ressamın Londra'da sanatla tanışmasından Auvers'de ölümüne kadarki hayatını roman kurgusu içinde aktarmaktadır. Bu kurgu, sadece sanatçı ruhunun geçtiği düzlükleri değil, tümsekleri de tasvir ediyor. Sanatçının hayata dair beslediği "tutku" ile hayatın karşısına çıkardığı tümsekler arasında süregiden bir içsavaş bu... Savaşın bir galibi ya da mağlubu yok belki de... Bu önemsiz de olabilir. Ancak yine de Vincent, bu savaş meydanında her düştüğünde kendini kaldıracak olan muskayı göğsünün üzerinden hiç ayırmadı. Ne mi yazıyordu o muskanın içerisinde? Fransız ressam Delacroix'nın şu cümlesi: "Resim yapmayı, ağzımda diş, ciğerimde nefes tükendiğinde keşfettim."

"YAŞAMA TUTKUSU'nu okuyan herkes ressamın hayatına dair önemli gerçekleri öğrenecektir, (...) şiirsel ve etkileyici bir betimleme."
- CHRISTIAN SCIENCE MONITOR

"Olağanüstü! Hassasiyet ve anlayışla yeniden ele alınmış dokunaklı bir hikâye." - FORUM

"Kusursuz, sıcakkanlı, maharet dolu." - SATURDAY REVIEW OF LITERATURE

"Tüm tablolarının her santimetrekaresinde 'Tanrım! Seni arıyorum!' der gibidir Van Gogh." - NURİ PAKDİL

ISBN: 978-605-65375-6-5
9 786056 537585

35.00